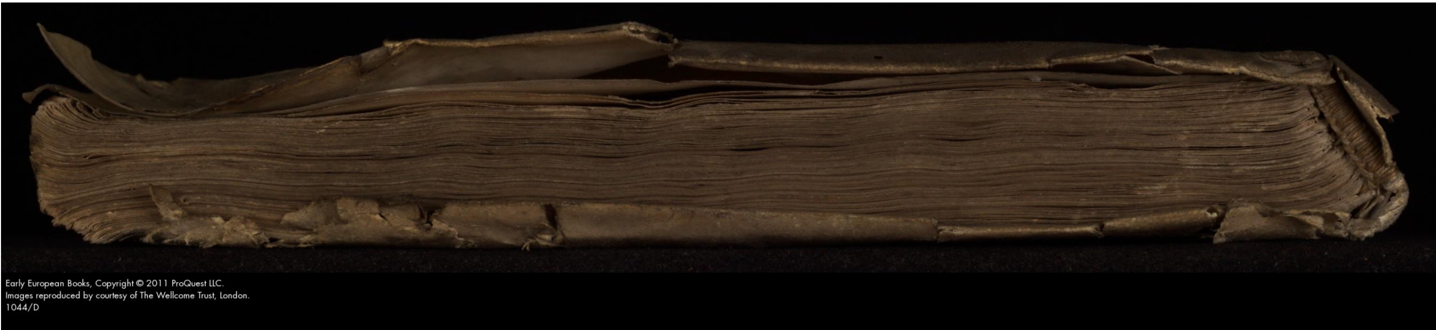
ANT. MVS.

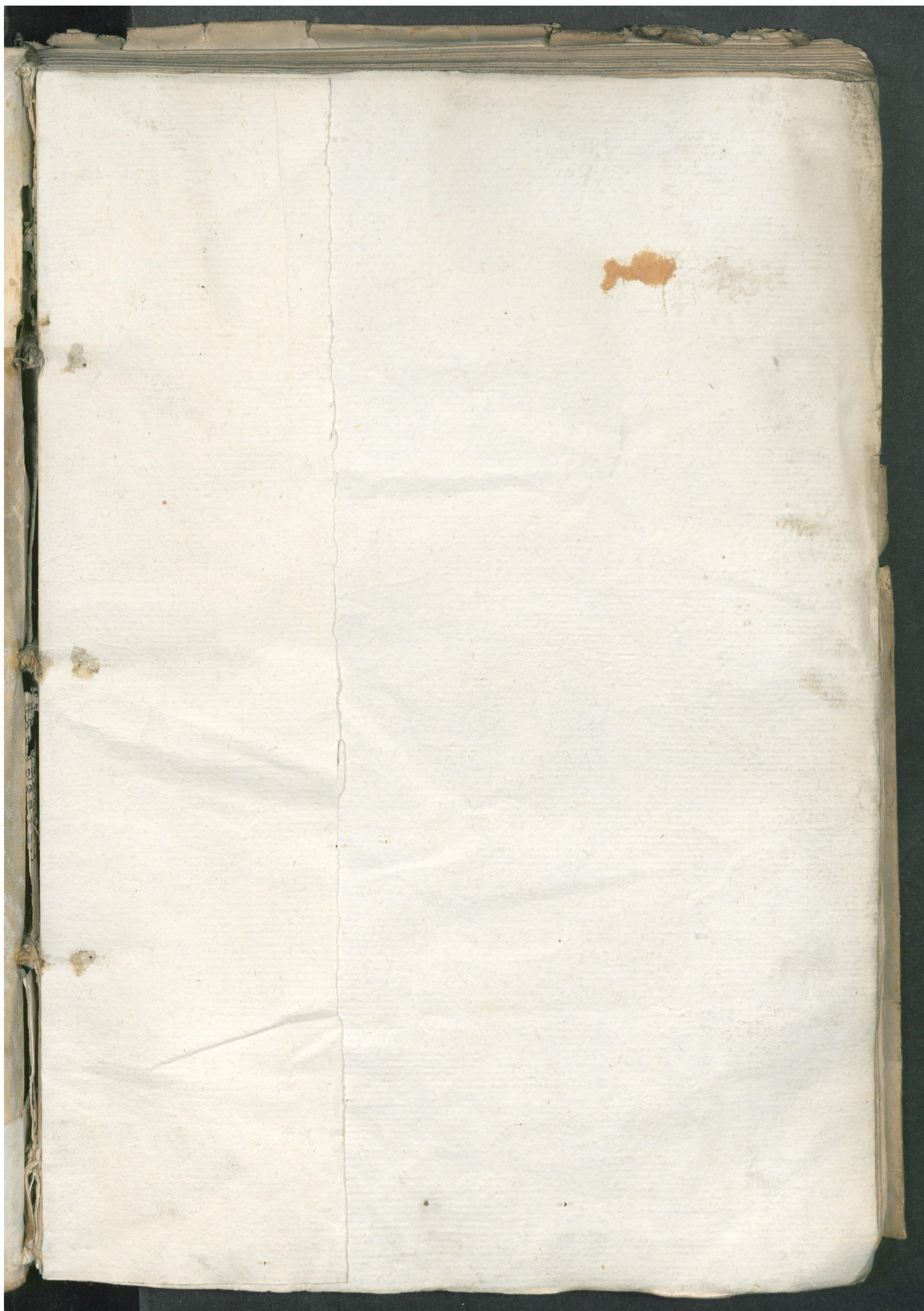

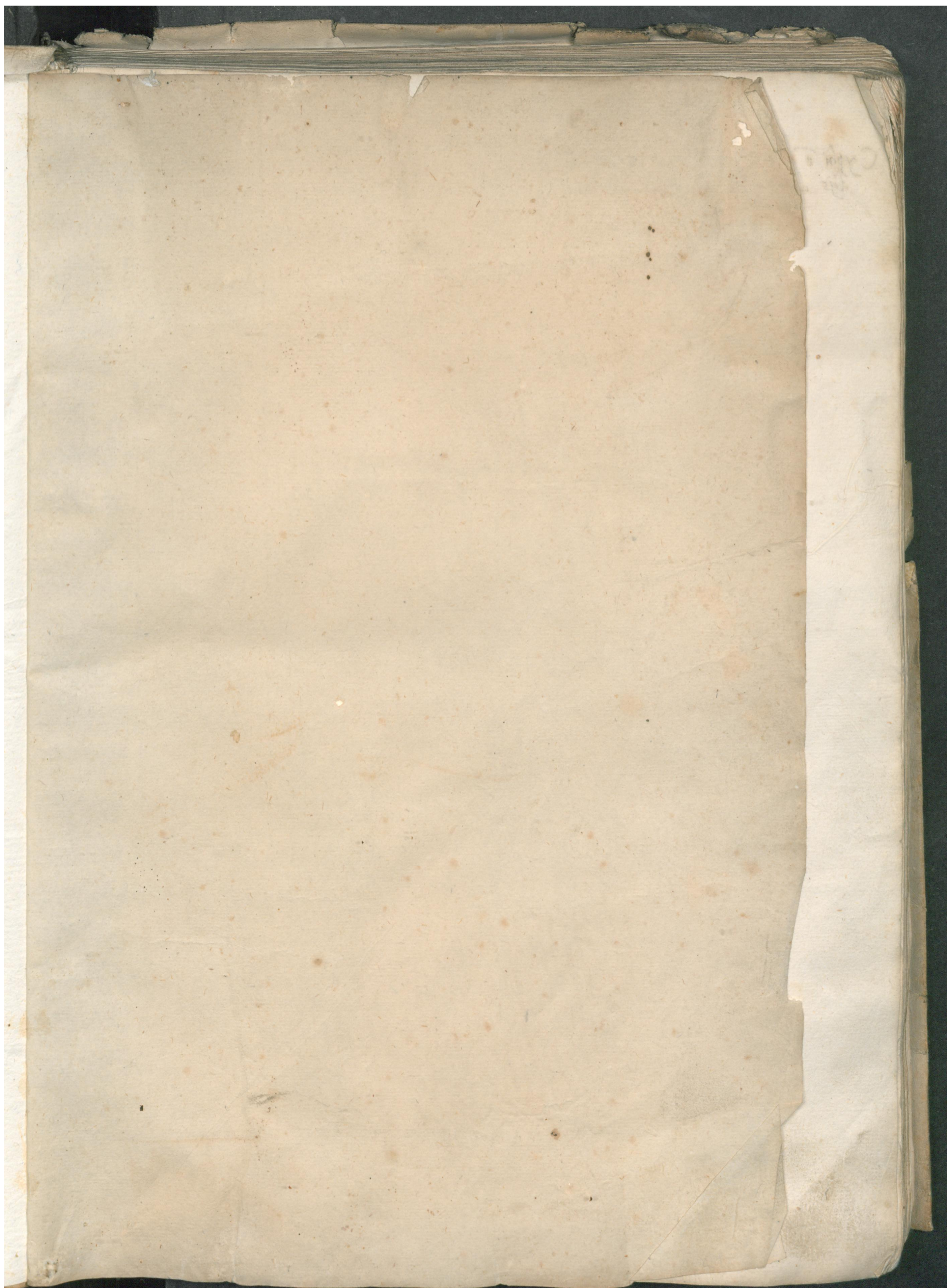

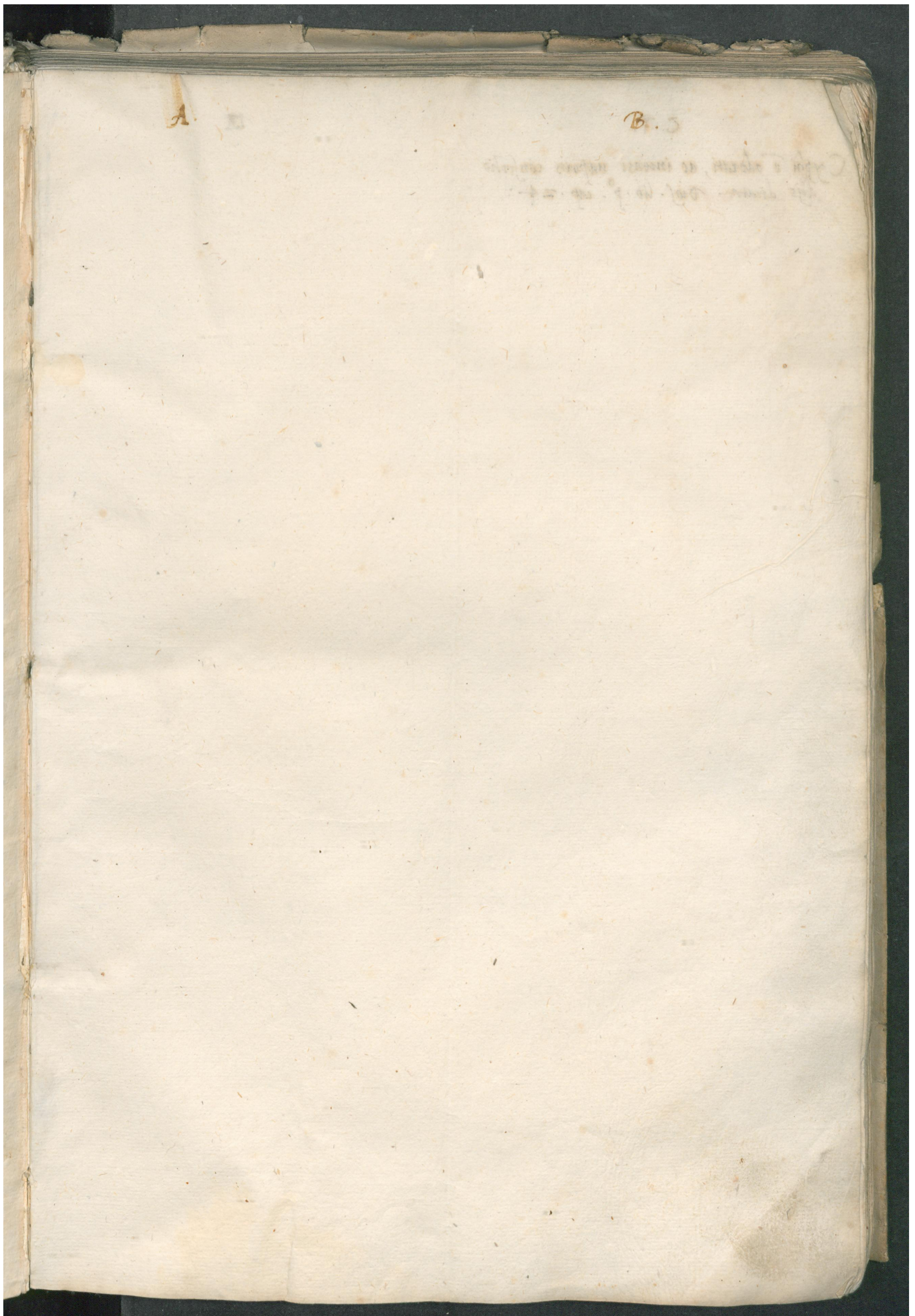

L.x 16/4

1044/

C. T D

Cyphi ē odorati, ac incensi uaporis confectio
dijs dicata. Dios. lib. p°. cap. 24.

G H

M N

Antonimuse Bra

sauoli Ferrariensis, Examen omnium simplicium Medicamentorum, Quorum in officinis vsus est, Ad Illustriss. & Sereniss. Principes Herculem Estensem Ferrarię Ducem, et Renatam Gallam.

M D X X X V I.

R. P. D. CHRISTOPHORO IACOBATIO EPISCOPO CASSANEN. SANCTISSIMI D. N. PP. DATARIO

Antonius Bladus Asulanus S. P. D.

X IIS Rebus, quarum studio tenetur hominum vita, multæ sunt vir ornatissime, in quibus excellere præclarum sit: sed meo quidem iudicio nihil est medicina neque optabilius, neque præstantius. cuius studio si quis ita se dedit, vt eorum, qui hac arte non nisi ad quæstum abutuntur, instituto neglecto, satis amplam mercedem laborum suorum, satisq; magnum præmium sibi proponat eam laudem, quæ ex ipsius scientiæ cognitione nascatur: næ ille mihi non iam cum hominibus ipsis, sed propemodum cum immortalibus Diis videtur esse cõparandus. Siue enim vtilitatem requiras: quæ maior esse potest, quàm grauissimos, periculosissimosq; morbos, quibus humanum genus afflictari solet, facile hoc adiumento posse depellere? Siue animi oblectationem, ac iucunditatem: ea demum est gratissima ac suauissima, quam ii percipiunt, qui in cognoscendis naturæ arcanis occupati, quàm infinita sit vis, atque admirabilis humillimarum herbarum, ac radicum, vident. Quo maior iis debetur gratia, qui cum in huius doctrinæ studio ita versentur, vt excellant: faciunt perlibenter, vt intelligentiam tam egregiæ facultatis, quæ vt maxime necessaria, ita perdifficilis, & perobscura est, non modo nostræ ætatis hominibus, sed ipsis etiam posteris impertiant. Hunc animum, atque hanc ad bene merendum de omnibus seculis propensionem, iure in multis, præcipue vero in Antonio Brasauolo, eruditissimo ac eloquentissimo viro laudare possumus. qui cum sestum ab hinc mensem Romæ esset, vltro ipse, qua est humanitate, & erga optima studia, ac studiosos omnes animi inductione, hoc ipsum, quod nunc in apertum referimus, de simplicibus medicamentis opus imprimendum ad me detulit. Ego autem, qui semper, quantum mihi per mearum fortunarum tenuitatem licuit, dedi operam diligenter, vt hominibus ingenuarum artium cupidis quàmplurimum prodessem: tantum abest, vt id muneris recusauerim, vt etiam summo atque intelligentissimo viro singulares gratias egerim, quòd mihi daret vnde & literis, & literatis omnibus, vt semper optaui, vsui non minimo esse possem Ille igitur ingenii sui fœtus, idest tot annorũ labores ac vigilias, Illustriss. ac Excellentiss. Principi Herculi Estensi consecratos voluit. ego cui potius, quàm tibi, industriam ac diligentiam in excudendo meam dicem, non habeo: quippe qui is es, cuius eximia dignitas, ac propè singularis authoritas nullo negotio me possit non modo aduersus inuidorum ac maleuolorum meorum obtrectationes tutum reddere, verum etiam apud cæteros gratiosum, penè etiam dixi illustrem efficere. Quicquid igitur in hoc volumine nostrum est, totum id tuo nomini dedicamus: vt cum ipsum per se fortasse sit obscurum, à te, qui clarissimus es, lucem accipiat, tuoq; splendore ita illustretur, vt nulla præterea re ad sui commendationem indigeat. Tu hæc accipe non tanquam amplitudine tua digna, cui ego longe maiora deberi non nescio, sed tanquam ab optimo animo tibiq; deditissimo profecta. Feliciter vale, & me, qui iam pridem addictissimus tibi sum, in tuorum numerum adscribere ne dedigneris.

Iterum Vale. M. D. XXXVI, IIII Cal. Iun. Romæ.

AD ILLVSTRISS. ET SERENISS. PRINCIPES HERCVLEM ESTENSEM, ET RENATAM GALLAM FERRARIAE DVCES, ANTONIMVSAE BRASAVOLI IN EXAMEN SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM EPISTOLA NVNCVPATORIA.

Egitur, Serenissimi Principes, Socratem summum illum sapientem Platonis præceptorem, qui nunq̃ Athenis nisi pro patria pugnaturus discessit, Eius discipulos ad speculum mittere solere, hortariq; ut sese pressius intuerentur, qui si bonis corporis.i.pulchritudine exornatos conspexerint, animam pulcherrimis uirtutibus exornare conarentur, Quibus autem corporis liniamenta diminuta, obtorta, mutilaq; essent, extimularentur, excitarenturq;, quod natura mutilum fecit, industria, & solicitudine exæquare, & in melius augere, eorum animam copiosissimis, unà & perfectissimis uirtutibus ornantes. Nos Illustriss. principes, Per Socraticum speculum, non materiale, aut Chalybeum intelligimus, Sed speculum quoddam Mystice, & Philosophicis inuolucris designatum. Quippe Socrates, eius discipulos animi mores, actionesq; contemplari iubebat, quæ si proprijs lineamentis respondeant, & uiuide in eorum animis insertasint, totis uiribus perseuerare conentur, & in dies melioribus optima addentes exaugere, Si è contrario prauis moribus, & quasi ferinis se ipsos imbutos intueantur, pudeat his maculis deturpari, Sed ueris, & exquisitis animæ bonis indui tentent, nec desistant, priusq̃ ineptis moribus depositis, ueri præcipui, & quodammodo diuini egregie introducti sint. Hæc præfatus sum Illustrissimi Principes, ne assentandi, palpandiq; uitio argui possim, si nonnihil uestrarum laudum, & probatorum morum enarrare incipiam. Nam uos potius tanq̃ in socratico speculo uobisipsis commonstrare tentabimus, ut quibus, qualibusue præstantissimis uirtutibus insigniti sitis agnoscentes, in eisdem perseuerare conemini, & in dies exaugere. Sed alicui forte stilus noster humilis nimium, & penè depressus uidebitur, ineptusq; ad tantorum principum laudes enumerandas, huic statim respondebimus. Sat nobis esse hac tenui, & serpente uena, Illustrissimos hos principes sibi ipsis uelut in Socratico speculo ostendere, quantum præsertim nuncupatoria Epistola exigit, aliàs ubertim de ipsis (ut dignum est) tractaturis. Viros, è bonis potissimum laudauit antiquitas, quorum tria genera apud probatissimos philosophos inueniuntur, Naturæ, fortunæ, &

Animæ, Naturæ bona corporis pulchritudinem amplectuntur, membrorum Symmetriam, Concinnam totius, suo ordine respondentem compositionem, Robur immensum: Quæ à stoicis μέσα uocantur, & ignauissimis quibusque contingere possunt, ad humanam perfectionem felicitatemque indifferentia, nullus, ex his culpa, uel laude dignus est, Sed rerum effectrix natura: Seneca etiam omnium moralissimo, & pene in uirtutibus tetrico, admonente, Egregiam mentem sub quauis etiam pelle, & cute latere, Cui nec illud Virgilianum aduersatur, Gratior est pulchro ueniens in corpore uirtus, Nec poetarum mores, qui quum uiros aliquos uirtutibus præstantes adumbrant, pulcherrima forma, & uenustissimos pingunt. Ineptos uero & mendaces, turpi & indecora. Verumenim uero, & si hoc naturæ bonum sit, in quo ipsa met potius laude digna est, tamen ad felicitatem humanam mire adiuuat. philosophorum omnium sapientissimo in ethicis dicente, Eum omnino felicem non esse, qui turpis sit forma, & careat prole. Ad Christianam uero felicitatem, & uere philosophicam, pulchritudo nihil facit, Sed inter externa bona numeranda, quæ nec meliorem, aut insigniorem hominem reddunt, quamuis Gratior sit pulchro ueniens in corpore uirtus. In hoc autem bono potissimum naturæ debetis, quæ uos, & pulcherrimos effecit, & pulcherrimis natis Anna, & Alphonso decorauit. Fortunæ bona Diuitiæ sunt, quæ & ipsæ hominem meliorem non faciunt, sed cuique etiam scelestissimo contingere possunt, quamuis eorum usus ad uirtutum culmina progredi adiuuet, atque dirigat. Quid enim in se egregij habet, quod in infanda scelera cogit? in Furta? Homicidia? Auaritias? Bella? nisi eorum usus temperatissimus sit. In hoc etiam fortuna ipsa Encomio extollenda, quæ uos principes fecerit, antequam nati essetis, ditiores, quam in tota Italia regnent. Ex hoc autem uos Illustrissimi principes laude digni estis, quod his diuitijs per pulchre utimini, Bonis, honestisque uiris impartiendo, ut nullus indonatus à uobis recedat. Magnus ego sum testis, quem (aliis pluribus omissis) nuper amplo prædio donaueritis, Testes sunt omnes alij Domestici, quorum neminem absque munere inuenire licet. Immo quis ex ferrariensi populo etiam abiectissimus, Mutinensi: & Regiensi, Herculis Illustrissimi Ducis Ferrariæ hoc nomine secundi immunitatibus non gaudet? Vt hinc colligere liceat, Diuitias Herculem non perficere, sed ipsum ad sui perfectionem, & uirtutis cumulum diuitijs uti. Quibus, Cur, Quomodo, quando conuenit, elargiens, hoc est in ipso principe egregium, non quod diues sit, quod omnes Italiæ principes non æquet quidem, sed longe superet Gemmis, auro, urbibus, campis, Mari, Potissimum uero laude digna sunt, & Encomio decantanda hæc duo fulgentia Italiæ lumina, & lucidi soles Hercules, & Renata, ex tertio bonorum genere. hæc uera bona sunt, & unicuique propria, & peculiaria, non à natura, uel fortuna tributa, sed à nobis ipsis acquisita primo omnium motore adiuuante, & ostendente, Quæ animæ bona nuncupantur, hæc non sunt pulchritudo, aut membrorum Symmetria, non corporis dexteritas, non agilitas, non diuitiæ, non latæ urbes, Maria, & montes, quæ à nobis amplè possidentur, non Genus Estense, aut Gallum, non Genitores bellicæ rei Egregij Ludouicus duodecimus Galliarum Rex, & Alphonsus tertius ferrariæ Dux: Sed ea sunt animi bona, quæ uos beatos,

Deformis, et prole carens felix esse non potest:

& in hoc statu, & in futuro reddent. hæc ea sunt bona, quibus proceres, & antiquissimi heroes iere, hæc quibus Christianissimi, & qui de fide bene meriti sunt, incessere. Fides in primis, quæ decus est, & animi ornamentum, adeo in uobis splendet, ut pro fidei specimine, Hercules & Renata adducantur. De prudentia, Magnanimitate, fortitudine, Munificentia, Temperantia, Charitate quid referam? quam plura passim nota sint, quam ego referre possim? nullus enim tam obliuiosus qui non meminerit, nullus tam uecors qui non nouerit, nullus tam inciuilis, qui dissimulare possit. Iustitiam quoque transigere decreui, quum & ipsimet Rei, & crimine aliquo correpti iustissimos principes esse fateantur, & prædicent. De liberalitate autem quid opus est referre, quum nullus sit qui ab Illustrissimo Hercule & Serenissima Renata indonatus, aut suis uotis (modo honesta sint) inexpeditus recedat. Hæc sunt uera bona, quibus laudandi, quibus extollendi, quibus in cœlum rapiendi principes, quibus uita perenni uiuere datur, felices arbitror, & terque quaterque beatos nostros Ciues, quoties mihi in mentem ueniunt hi proceres à summo rerum opifice in hoc calamitatibus pleno æuo donatos, ut initium sint remittendi aduersa, populos in rectam uiam dirigendi. Hoc est socraticum speculum Excellentissimi Principes, seipsum sibi ipsi qualis sit, ostendere. Vobis autem uosipsos commostraui, qui principis exquisitissimi exemplaria estis. ut continuo perseueretis, & in dies exaugeatis, Quamquam ad uirtutum uestrarum cumulum nihil addi possit. Ne autem uidear potius assentandi gratia, quam uera narrandi præfari, his finem faciemus, ad præcipuum huius Epistolæ institutum accedentes. Superioribus Mensibus omnia simplicia Medicamenta, quorum in officinis usus est, ferrariæ, nostra trutina, qualiscunque sit, percensere cœpimus, Illustrissimo genitore tuo suadente, fauente, & exorante, immo & qui plerunque uarios apud Pharmacopolas errores audire & uidere delectabatur, propterea hunc libellum, eius Excellentiæ inscribere atque dicare institueramus, sed inopina morte præuentus est, & nobis ferè clanculum subreptus. Tu mox Illustrissime Princeps, & patrone serenissime, Totius ditionis, & Imperii, & omnium bonorum hæres extitisti. Vnde & huius libelli, sicut cæterorum aliorum bonorum hæres esto, quem tibi inscribimus, tibi dicamus, atque deuouemus. Vt Excellentiæ tuæ aura fretus, ubique aperta fronte incedere possit, Et eo tutius euagari, quo Illustrissimam Renatam fautricem nactus erit. Iamque huic nuncupatoriæ Epistolæ extremam manum imposuissem, nisi ea in mentem uenissent, quæ superioribus diebus de Citris, Adami pomis, narantiis, ita à nobis appellatis, ab Excellentia tua quærebantur, An apud Antiquos inuenirentur, Et quomodo à profunda hyeme seruari possent. Quippe hoc anno frigoris inclementia omnes fere huius generis arbores periere, quæ in amœnissima padana insula Beluidere nuncupata, Alcinoi & Hesperidum hortos deliciis excedente, uirebant. Nunc tuæ Illustrissimæ excellentiæ satisfactum iri statuimus. Quamquam superioribus annis ad Illustrissimum & Reuerendissimum fratrem Hippolytum Mediolani Archiepiscopum unam & alteram Epistolam supra hoc negotium scripserimus. At nonnulla in tuæ Excellentiæ gratiam repetere non grauabimur.

Primo autem communis omnium error menti occurit, eorum præsertim qui sacras literas interpretantur, Ex hac arbore ligna cedrina putantium, quibus Salomon hierusalem templum strui præcepit, Et de hac etiam id intelligunt, quod in libris Regum scriptum reperitur, Salomonem à Cedro libani usq; ad hysopum parietis disseruisse idest à præstantissima & maxime omnium arborum procera, ad infimam, humilem, & imbecillem plantam disseruisse. Legimus preterea cedrinas mensas apud antiquiores ingenti pretio emptas, Velut Ciceroniana mensa, cuius decimoquinto capite decimitertij uoluminis Plinius & Antiquiores meminere. Additq; in Anchorano monte citerioris Mauritaniæ ingentissimas altissimasq; enasci. Theophrasti authoritate fretus. Passim deinde à poetis incorruptibilem materiam esse decantatur, & Cedrino unguento, oleóue inunctas chartas perpetuo durare, ut poetæ carmina digna cedro idest perpetuo superesse dicantur, quæ summum apicem artis gestiente natura attigere. Nunc uero præscriptam arborem à uulgari citro alteram esse ostendamus. Principio sit nobis Dioscoridis sententia, Telum, & aculeatus ensis primo rei herbariæ uolumine in hunc modum inquientis. Cedrus de magnis arboribus est, fructum fert ut Iuniperus myrti magnitudine rotundum. Quibus indicijs manifestissimum est alteram esse arborem Cedrum in Illustrissimi principis nostri delicijs receptam, neq; enim inter maiores arbores numerare oportet quum sit ferè arbuscularum pomilio, fructus quoq; myrti magnitudinem longius excedit. Liceat præterea Plinij uerbis præmonstrato loco aures admouere, Sunt autem (inquit) Cupresso fœminæ etiamnum syluestris similes, folio, odore, caudice. Quod apertissime Theophrastus uel hoc indicio manifestat, nusquam de Cedro locutus, quin Cupresso, Iunipero, altioribus'ue arbusculis propinqua sit. Immo & tertio de plantarum historia uolumine inquit, Est Iunipero non absimilis, sed folio maxime distat. Quippe Cedro durum, acutum, spinosumq;, Iunipero mollius. Additq; fructum Iunipero similem. Ex his quantum antiquior illa Cedrus ab hac nostra uulgari dissentiat, cuiq; etiam mediocriter erudito manifestum esse arbitramur. Ex antiquiori etiam mensas. Delubra, naues factas esse Plinius & Theophrastus prodidere. Antiquam Cedrum aliàs, nunc uulgarem prosequamur, At unum in primis submonere instituimus, nominibus etiam in Authorum communi usu differre. Quippe illam ex qua naues, & templa, Cedrum. Nostram uero Citrum, atq; Citriam apud Græcos appellatam legimus. Quin & Dion in Neronis uita non citreas, sed cedrinas mensas nuncupare maluit. Quod adiectiuum in sacris literis frequentius animaduertimus. Quamquam nullo modo dissimulandum sit Phaniam Eresium quinto de plantis libro Cedrum appellasse, atq; malum cedrium pro eo quod nos Citrum uocamus, & Citrium. Præstat igitur antiquum nomen exarare, quo fuit diu hæc arbor insignita, Legitur apud Theophrastum quinto plantarum uolumine sub mali medicæ, aut persicæ titulo, quam in hunc ferè modum pingit folium habet simile, & penè æquale portulacæ, aculeos, quales pirus, aut

Cedrus aliud e[st] q[uam] citrus arbor: — ung[uen]tu[m] Cedrinum incorruptas carthas seruat: — CEDRVS: — CITRVS: — Theophr:

» spina acuta, sed leues, acutosq; uehementer, & ualidos. pomum eius non manditur, sed odo
» re præcellit, necnon & folium arboris odoratissimum est, Et si inter uestes pomum pona-
» tur, inoffensa conseruat. Vtile & cum medicinam mortiferam quis biberit, & ad oris
» suauem olentiam, quippe si quis Interna pomi in Iure aut aliquo humore concocta in os expres
» serit, digesseritq;, suauem halitum reddet. fert poma omnibus horis, alijs decidentibus, ali-
» is subnascentibus, alijs maturescentibus. Quæ nostræ arboris imaginem repræsentant. Am
biges uero, dictum esse pomum eius non mandi. Sed ambiguitas cesset, Quippe Theo-
phrasti, & Plinij tempore nondum mandebatur, sed tantum odore commendabant. Athe-
næus etiam author est neminem ex antiquis gustasse. Mox post Palladij tempora cœpit mi
re in conuiuijs, ac ganeam, atq; gulæ irritamenta in sapores, ac per seipsum expeti, ut nulla
uideatur elegans, aut saliaris cœna, qua Citrum desideremus. Lubeat deinde Dioscoridi au-
rem accommodare hanc arborem mirum in modum uerbis effingenti, Nota sunt Medica, quæ Diosc.
alij Cedromela, alij persica, Romani Citria appellant. Arbor hæc omnibus horis pomife-
ra est, ita ut antecedentem fructum subnascens identidem occupet nouus. Pomum ipsum ob-
longum, caperatumq; rugis, colore in aurum inclinato, suaui odore, alioqui graui. Semen
habet piro simile. Contra uenenum in uino bibuntur. Aluum laxant, Oris halitum, & sua
uitatem commendant. In uestiarijs condita uidentur arcere animalium noxas. His quoq; Pli
nius grauis author assentit, in hunc ferè modum, Tertio, Duodecimi Voluminis capite scribens,
Malus Assyria, quam alij uocant Medicam, uenenis medetur. folium eius est unedonis in- Plinius
teruenientibus spinis. Pomum eius aliàs non manditur, odore præcellit, foliorum quoq;, qui
transit in Vestes unà conditus, arcetq; animalium noxia. Arbor ipsa omnibus horis pomi-
fera est, alijs cadentibus, alijs maturescentibus, alijs uero subnascentibus. hæc est, cuius
grana parthorum proceres incoquere diximus esculentis, commendandi halitus gratia. Ex his
Quisq; etiam ineptus, Arborem, quam citrum appellamus, ab his Authoribus adumbratam
intueri potest. Eiusdem generis omnino sunt, quæ limonia, Adami poma, aut rancida nunc
uulgo dicuntur. Quæ Rantia dicuntur Hermolao teste, quasi Raudia, à colore æris idest
fulua, uel à Neratio inuentore, Neratia dici potuere, nisi quis uelit Aranium quasi Aria-
num idest persicum à gente appellatum, Est enim Aria (ut inquit hellanicus) persi-
ca quædam regio. Quid item si Malum Arantium ab Arantia oppido Achaiæ, Iu-
ba author est hesperida, & Malum hespericum nuncupari, placetq; Herculem in Græ-
ciam transportasse, & malum aureum esse uocatum, Cuius in pastoritia contentione
Virgilius meminit, Aurea Mala decem hodie misi, cras altera mittam, Quamuis Pau
sania non aureum malum; sed Hesperidum ab Hercule primum in Græciam transporta-
tum dixerit, Aristophanes etiam Grammaticus Oximala persica uocari prodidit, Gale-

nus quoque pomum ipsum non medicum, sed Citrinum appellatum uoluit. Quamquam sit apud Theophrastum, sub Medicæ mali dictione repertum. Græci quidam fabularum inuentores, nuptiale pomum esse putauerunt, à Tellure editum fabulantes, nuntiato Iouis, & Iunonis connubio. Superest Illustrissime Princeps antiquissimam curam in plantando, & diligentiam in seruando edocere. Propagine, ac Seminibus ortum ducit. Semina (inquit Theophrastus quarto plantarum historiæ libro) detracta Vere, Terris seruntur diligentissime cultis. Rigantur deinde quarto, aut, quinto die, quum autem maiuscula fuerint, transferuntur uere iterum ad molle, riguumque Solum, nec ualde tenue, tale enim desiderat, Opusque est pingui aqua, marcidáue irrigari, non admodum frigida, qua etiam equorum stercora triduo macerata sint. Additque seri fictilibus in uasis perforatis. Prosunt, & columbinæ sordes eadem aqua maceratæ. Quum hæ arbores in iustam molem creuere, flores pariunt, qui an spes sint futuri partus Theophrastus primo plantarum libro his indicijs ostendit, Inter, flores (inquit) Mali Medicæ, qui ueluti colum quandam, erectam in medio habeant, fœcundos hos fore affirmant, qui uero non habeant, hos fore infœcundos. Quod iterum uolumine quarto animaduertisse testatus est. Vnum uero submonendum arbitramur, Si hyemis inclementia in ferrariensibus hortis flores, aut subnascentia poma defuerint, causam a Theophrasto primo de plantarum causis assignari. Quippe placidum aerem expetunt, medioque conflatum tempore, quo scilicet Germinatio, & fructificatio assiduæ factitari potest, Nec illud posthabere dignum est, illa esse fœcunda semina, quæ in colo quadam prorumpant, Hic unus est nascendi modus. Nonnulli ramusculum ut subnascentia uirgulta radicibus euellunt, ac intorquent, uere, in molle solum, udum, & pingue magis quam gracile plantantes, quarto etiam aut quinto die prædictis aquis irrigant. Alij ramos non ab arbore euulsos, sed adhuc illi infixos, fictili uase, testaceo, aut cucurbiteo uertice pingui terra pleno circundant, quod radices emittat, proinde ab arbore diuellitur, transplantaturque dato radicibus spiramento. Sæpius integras arbores è longinquis partibus transferre excogitauimus, Vt antiquiori tempore ex Persia & Media euehebantur. Nunc triuialis est ferè arbor. pluribus horum pomorum generibus Citreta liguriæ, Campaniæ. Apuliæ, Benaco lacu, & tota ferè Italia, præsertim uero calidioribus locis fœlicius germinant, & quamcunque imaginem topiario opere reddunt. Nos Genuæ, & Sauonæ Atria, Cubicula, Papiliones topiario opere ex his arboribus fictos uidimus, Quum Excellentia tua Anno à Christi ortu. M.D.XXVIII. Galliam peteret. Sed qua arte sine ullo discrimine transferri possint, Plinius 3.12. uoluminis capite ostendit. Tentauere (inquit) Gentes transferre ad se propter remedij præstantiam fictilibus in uasis dato per cauernas radicibus spiramento, Qualiter omnia transitura longius seri artissime, transferrique meminisse conueniet, ut semel quæque dicantur, Necnon eiusmodi arbores antiquitus inserebantur, quorum fructus Citro mela nonnulli appellarunt. Denique huius arboris morbos, & remedia opus esset afferre nisi satis superque in nostra arborum medicina ostenderimus, Tamen illud

Arantiũ propagine, & Seminib' orit'

unum admonere non grauabimur, Corticis ablationem esse huic arbori mortale nocumentum, hyeme presertim, Tunc opem ferre, noua cera, resina ue obstructo uulnere decet, ne frigus intimam arboris medullam ingressum, perimat. Hyeme uero à temporis inclementià seruantur, si in fictilibus plantatæ sint hæ arbores, & in clausum locum portentur, in quo aer natura uel arte temperatus sit. Arte autem si prope Calidarium fabricetur: At si communi solo plantatæ sint, tugurio cannitio, aut ex Milij nigri culminibus spatio unius pedis ab arbore, circundentur. Mox equinum fimum ad medium usq; tugurij exterius circumponatur. Hæc sunt Illustrissime Patrone, quæ ex Antiquorum uoluminibus de hac arbore Tuæ Excellentiæ gratissima delineare ualuimus, quibus iam esset finis additus, nisi hoc unum in mentem accessisset, Lacedemonios (Aristophane Grammatico authore) Deos hac arbore coronare solitos. Vale Illustrissime Princeps, & totius Italiæ Decus eximium, & nostrum hoc Munusculum, ut cætera alia, hilari fronte sumas, quod hæreditario Iure tibi debetur.

milium nigrum

In librum Eximij Philosophi ac Physici Antonimusæ Brasauoli Francisci Bouij Ferrariensis Epigramma.

Simplicia Examen subeunt Medicamina cuncta
Libro hoc. Flos. Radix. Fructus, & Herba potens.
Lignum. poma. Nuces. Oleum. Sal. Gemma. Metallum,
Mel. liquor Hic. Succi. Pharmaca quæq; patent.
Mille Notæ occurrunt, rerumq; Vocabula mille
Hic, quibus haud dubie singula nosse datur.
Antoni Musæ gaudent præsentia, Quantum
Prisca Dioscoridis Nomine Sæcla sui.
Perlegat hunc Medica Quisquis desudat in arte.
Verset & asidua Pharmacopola manu.

Index omnium Simplicium que in hoc Libro continentur.

4

D

8

6

12

Finis.

Examen omnium Simplicium medicamentorum, quibus ferrarienses Pharmacopole in suis officinis vtuntur Antonio musa Brasauolo Medico Ferrariense Authore.

Brasauolus, Senex Pharmacopola, Herbarius.

Bra.

Vorsum optimi uiri per has alpes inhospitas, & inaccessas, & per tam horridos recessus, qui uix timidis capreolis, & leuibus damis, ac dorcadibus aditum præstant? Herbarius. Quorsum pedibus ducimur. Bra. Nos capite ducimur, pedibus autem ambulamus. Senex. Mihi uideris æque ut nos pedibus incedere, & capite aerem secare. Bra. Ita incedimus, quoniam pennis caremus, Sed o optime senex, Mens est quæ nos ducit, & quæ huc uel illuc pedes ambulare iubet, ipsi autem ueluti famuli parent. Bruta alioqui pedibus, non mente, nec ratione quorsum impetus rapit, trahuntur, Sed ne silentio prætereatis obsecro cur hos montes ascendatis. Her. Herbatum uenimus, ut uirentes herbas ac radices nostris manibus euelleremus, quæ ad nos adeo sicca feruntur, ut uix integrum folium, aut tenuis cauliculus cerni possit. Bra. Optime consuluistis, Verum cuiates estis? Her. Mundani. Bra. Hoc non me latebat, Her. Cur latere non potuit? adeo alta montium iuga conscendimus, ut mundum superasse uideamur, Bra. Non ab re dubitabas, sed qua patria ortum ducitis? Her. Qua optime esse contingit, nam ubi bonum ibi patria, ut uulgato adagio fertur, Bra. Denique uos capiam, qua mũdi parte orti estis? Her. Nos absque retibus aut pedicis non capies, Occidentales autem sumus. Bra. Sed iocari desinamus, qua urbe nati estis? Se. Ferratienses sumus, nostram effigiem ignoras? tamen simul millies uersati sumus? Bra. O Dij immortales demũ uos agnoui, iam diu mihi necessarios, quantum exterior uestium habitus effigiẽ mutat. Herbarium uero primo intuitu agnouissem, nisi barbam illam promissam abscidisset, & si cinericio bardacucullo circundetur. Immortali Deo gratias ago, qui in his inuijs montium cacuminibus adeo beneuolos Viros coniunxit, & eo maxime, quod eodem proposito ducimur. Obsecro uos per Apollinem & Aesculapium, ut me in uestrum sodalitium recipiatis, quippe ero facundus comes in uia, nec pigebit laboris, quãuis ardua montium penetralia superetis. Se. Quid iucũdius accidere potuit, quàm adeo familiarem uirum inuenire, & uiæ & euellendarum herbarum comitem? ubi potius ursos, uoracesque lupos inuenire putabamus. Her. Sol prope meridiem est, & solis radij adeo calent, ut in proximam illam planiciem secedendum sit, & in certa illius specus umbra prandendum, dum cicadæ resonant, inclinante enim sole tot radices euellam, quod non uidebor diem & operam lusisse. Bra. Meridiano æstu ingẽtes destillationes, capitis dolores fieri solent, ideo huius arboris incerta umbra derelicta, herbarij consilium sequamur. Sen. Tu ergo herbarie onere deposito Mappã supra uirentes illas herbas & humiles sternito pernamque, & tuccetum in ligneum orbẽ

ponito,& cantharum generoso uino plenum deobturato,hæc sunt,quæ in hac syluestri solitudine Antonio Musæ præstare possumus. Bra. Hæc principi inter montium iuga equitanti satis essent. Ego pane,uinoq; etiam dilutissimo,& maxima uisendarum herbarum appetentia contentus sum. Antiquitas herbis,& glandibus diu uescebatur, dum homines sincera fide,& probis moribus uiuebant. Mox (pro pudor) Ganea,tot uaria,in saporibus coquendi modis,uariaq; rerum permixtione,cibaria adinuenit,ut nullus sit modus,Nullus finis edulijs,quæ infinitos mo rbos pariunt,& plerumq; in mortem inopinam perducunt. Se. Quid ad nos si alij ægrotent? Ego pharmacis,tu medendo lucraris. Bra. Quantum in me sit Deum optimum oro,neminem unq̃ ægrotare quum uero id fieri non possit,ægros aliquot mihi contingere opto,ut ex mea arte honestum uictum,& uestitum habere possim. At si nullus unq̃ ægrotaret,non sum adeo stupidi ingenij,quin statim artem aliquam mihi comparare sciuerim,ne uitam per inertiam transigerem. Her. Omnia in promptu sunt,in hac uirenti herba sedete. Se. Tucetum hac parte rancidum est,illa uero optimum. Her. Nec deest sua laus pernæ. Bra. Vinum generose respondet,uerum o herbarie quæ nam herba illa est,quæ apud cantharum uiret? Her. Apud omnes notissima,eam ignoras? Reuponticum appellatur,cuius radix adeo præstat,ut eius duplum pondus Reubarbarum æquet. Bra. O mirus Recentiorum error,& mira pharmacopolarum ignauia,per tot secula in hac herba decepti sunt,& nunc decipiuntur,tamen addiscere nolũt,& si res ipsa præ oculis adducatur,ueritatem agnoscunt,sed maligno quodam animo uerum abnegant, potiusq; in sua illa ceruicosa ignorantia perseuerare uolunt,q̃ uerum agnoscere. Her. Id forte nostra gratia dictum cupis,apud me certum est herbam illam Reuponticum esse, ut ab ineunte ætate a summo quodam herbario didici. Se. Nec ego aliud reuponticũ uidi,q̃ simile,tu fortassis uis nobis ostendere,panem non esse panem,aut uinum nõ uinum. Ego ita Reuponticum nosco,ut tu hoc uitrum,uitrum esse putas,nunc autẽ quidam Iuniores insurgunt,qui potius libidine gloriolę,q̃ ueri scientia optimos libros reprehendere conantur,nec uerentur,nostrum Euangelistam.i.diuinum Mesuem execrari,pandectas reprehendere,Auicenam taxare,Serapionem demoliri,& Auerroim exhilare,non desunt nobis luminaria,sed hi conantur extinguere. Bra. Obsecro te optime pater,ne ira conciteris,sed blandis uerbis rẽ tractemus,& mites aures præsta. Se. Nunq̃ potero in Mesuem,aut alterum Arabem conuicia audire. Bra. Et quis adeo audax hos præstantissimos uiros uellicare conabitur? Se. Tuus Leonicenus,Manardus,& nescio qui recentiores. Bra. Deciperis optime senex,nam Leonicenus, & Manardus si aliquot Arabum errores detexerint,modeste loquuntur. Recentes autẽ illi potius culpa digni sunt,quum execrantur,q̃ laude,erant demonstrandi errores,non conuicijs lacessendi authores. Se. De Mesue quid sentis? Bra. Quid aliud q̃ optimũ uirum,qui omnia Deo duce scripserit,& posteris iuuandis multum insudauerit. Se. Quid de Auicena? Bra. Non quidem principem medicorum (ut recentes putarũt) sed cordubæ. At summum philosophum,qui multa uiderit,ac plegerit,q̃q̃ eius uolumina multis erroribus scateant. Se. Quid de alijs Arabibus? Bra. Id quod Plinius testatur,Nullus liber tam malus quin aliqua ex parte prosit,Ego omnibus rei medicæ candidatis suaderem,ut in primis græcis perlectis,Arabes quandoq; gustarẽt,quos

Centaur. maius.

Graeci prius Arabibus legendi:

aliqua ex parte prodesse, non dubitamus. Vnde consilium id non modo, non probo, sed ualde improbo, quo nonnulli Arabes penitus abolendos suadent, nos uero potius corrigendos iudicamus, ubi mendæ aliquæ appareant. **Se.** Si omnes tuam sententiam amplecterentur, nulla esset inter Arabum, & Græcorum sectatores controuersia. **Bra.** Non laudamus Arabum sectatores, Sed omnes Græcos imitari hortamur, Arabibus non spretis. At tempora incidimus, quibus Græcis maledicunt, nec ipsos dignantur suo nomine appellare, quod in bonis literis tyrannidem quandam peperit. Hippocratem igitur. Oribasium. Galenum. Paulum, AEtiumq; admiremur, Sed nec Serapionem Rasim, Auicenam. Auerroim. Mesuem omittamus, nisi ubi inextricabiles nodi inciderint, & nonnullæ in rebus ipsis lituræ. **Se.** Suntne aliqui Iuniores ferrariæ inter eos qui recenter doctores creati sunt, ad id nauandum commodi, ac prompti? **Bra.** Equidem sunt. Hippolytus Guarnacius, Franciscus Brusantinus. Maurelius Sanctus, & Ioannes Leo Vercellensis, hi quandoq;, & breui, nostræ patriæ splendentia lumina euadent, qui Græcos authores summe obseruant, nec Arabum recte dicta contemnunt. Vt enim propriam animam rectis, & christianis moribus exornarunt, ita ab omni maledicentia immunem fecerunt. **Se.** Ad rem ipsam sermo uertatur, herbarie affer Reuponticum. **Her.** En, nec una deest radicis fibra. **Se.** Hoc igitur Reuponticum esse ambigis. **Bra.** Immo non esse certus sum. **Se.** Sumne tam grandæuus sententiam mutaturus? **Bra.** Eia pater, quæcunq; ætate discendum, statim autem te assensurum non dubitamus, si benignas aures præstare uolueris. **Se.** Amor erga te meus, aures prestare cogit. Id igitur non esse Reuponticum ostende. **Bra.** Apertissime ostendam, modo antiquioribus authoribus fidem adhibere statuas. **Se.** Quos antiquos appellas? Pandectarium mecum attuli, quem omnia ad unguem scripsisse arbitror. **Bra.** His igitur Authoribus fidem prestabis, qui a pandectario in testimonium adducuntur? **Her.**
2 Aliter fieri non potest. **Bra.** En igitur Pandectarius Dioscoridis testimonio utitur, eo capite, quo de Rheon uel Rha, a Romanis Rha ponticum appellatum tractat, (non enim Reuponticum, uel Reubarbarum, ut uos passim dicitis, sed Rha ponticum, & Rha barbarum proferre oportet, uerum uocabulis uestris uti non impediam) Tamen idem Pandectarius per Rhaponticum id intelligit, quo passim in officinis utimini, cui magna recentiorum pars consentit. At si tibi apertis oculis, hoc non esse Dioscoridis Rhaponticũ ostẽdam, nõne dices nõ solũ nõ esse Rhaponticũ, sed lõge pandectariũ hallucinatũ esse? **Se.** Alij adhuc suberũt scrupuli, nũc istud demõstrare pgas. **Bra.** Dioscoridi aures psta, hãc radicẽ, quæ Rhaponticũ dicit, esse sine odore, esse fungosam, & sine pondere, & habere gustũ glutinosum dicẽti. Olfacias igit ipsam radicẽ optime senex. **Se.** Iã olfacio. **Bra.** Caretne odore? **Se.** Minime, sed grauẽ hẽt. forte intelligit, nõ habere odorẽ. s. bonũ. **Bra.** Hoc potius ẽ sine rõne fugere, qm̃ Dioscorides hoc uocabulo odor, tanq; medio utit, cui bonũ, aut malũ, Suaue, aut insuaue coniũgit, quũ igit sine odore scripsit, quod sua lingua αοσμος dicit, odore carere penitus censet. Sed aliud consideremus, an χαυνη sit, & υποκουφος fungosa & sine pondere. **Se.** Eãdẽ fungosa nõ ẽ, sed potius densa, ut inde grauis efficiatur. **Bra.** Nec gustum prætereamus, quẽ glutinosum cẽset, Gusta, mihi nullũ glutinũ ĩ lingua parit. **Se.** Nec

mihi. Bra. In alijs si quodāmodo huic nr̄o Rhapōtico cõuenire uideat̃, in multis dis
sentire certũ est. Se. Hoc adeo manifeste ꝑcepi, ut is cæcus sit, q̃ nõ uideat. Nũc sen
3 tentiā mutare cogor, ut deinceps in simplicibus pandectario nr̄o fidē nõ adhibeā. Tñ
plures de Rhabarbaro differētes audiui, q̃ hoc Dioscoridis Rhaponticũ/Rhabarbarꝝ,
quo utimur, esse ꝓfiterent̃. Bra. Nõ defuere plures, q̃ id sentirent, quod & Leoniceno
attributũ est, tñ decipiunt̃, qm̄ ἄοσμος nõ est Rhabarbarꝝ. i. sine odore, nec hēt radicē si
milē Cētaurio, q̃ppe centauriũ radicē longā hēt, & q̃uis Rhapontico minorē inesse scri
bat, tñ eandē formā nõ hēt q̃a Rhabarbarꝝ in formā rapæ, & rotũdũ uergit, Nec Rha
barbaro ĩest ῥίζα μέλαινα. i. radix nigra, sed potius ĩ subcroceũ quēdā colorē uergit, adeo
ut tabulas quasdā ex infusiõe Rhabarbari apte croceas reddiderim, & nisi pretiũ impe
diret, eo pictores uterent̃. Se. Vidisti ne unq̃ radicē, huic Dioscoridis descriptiõi simi
lē? Bra. Vidimus, Venetijs in ædib⁹ pharmacopolæ, q̃ cāpanā pro ĩsigni habebat, hic
(ut uir erat nulli parcēs sumptui) ex ripis Rha fluminis in Mæotidē paludē influentis
radicē hāc, & ipsam herbā Venetias portari curauit, cui hæc Dioscoridis descriptio a
deo quadrabat, ut tu ipse tibi ipsi similis es. Se. Est ne Rhabarbaro similis, quo nunc
passim utimur? Bra. Nõ eq̃dem, sed potius Rhapontico nr̄o, his dēptis in q̃bus Rha
pōticũ nr̄m ab illo Dioscoridis dissentire mõstrauimus. Ver. Repitur ne apud Dios
coridē, aut alterꝝ antiquũ authorē/nr̄um uocatũ Rhabarbarũ? Bra. Nodũ herculeo
illo arctiorē soluēdũ petis, nũc silētio ꝑtrāsire decreui, ut res maturius agat̃. unũ tñ præ
terire nõ possum, nemine adhuc apud āntiquos authores adinuenisse, & hi lõgius haluci
nant̃, q̃ Rhecoma Plinij Rhabarbarꝝ esse existimarũt. Ver. Audesne tu inuenire/nũq̃
4 ab alijs inuentũ? Bra. Nondũ effari audeo sed diutius intra me, quod aio cõcepi, exa
minabo, forte, priusq̃ alijs quæ cõcepimus tradamus, ꝑpetuo silētio trāsire decernem⁹,
aut breui scriptis mādabimus. Se. Sentis ergo Rhaponticũ Dioscoridis, & aliorꝝ āti
Rhecoma Plinij nõ ẽ Rhabarbarũ nr̄m.
quorꝝ, ut Galeni, Pauli/aliā rē esse a nr̄o uocato Rhapōtico, & Rhabarbaro? Bra. Nõ
mõ hoc sentio, sed adeo certus sum, ut aliter dubitare nefas arbitrer. Se. At nr̄um hoc
Rhaponticũ apud antiq̃ores inuenit̃ ne? Bra. Si herbā illā legamus, quæ cētauriũ ma
ius dr̄, huic adeo similis apparet, ut ipsa met sine ꝑsona incedere uideat̃; unde plures
5 Recētes, & Leonicenus absolute eā esse cēsuerũt. Tu igit̃ herbā, ac radicē māib⁹ sumito.
Se. Iā accepi, Dioscoridis textũ legas. Bra. Aures præsta, Ita.n. inq̃t iuglādis nucis
folia hēt. Se. Hēt eq̃dē, licet bletæ & romanæ cõferri possit. Bra. Oblõga. Se. Nec
ab hoc dissentit. Bra. Colore ut in Brassica uiridi. Se. Illā fere uiriditatē hēt, sed ex
tra subalbescit. Bra. Serre mõ ꝑ ābitũ ĩcisuris secta. Se. Hoc nõ ita quadrat. Bra.
Oĩno incisuræ sunt, licet paruæ, caulē rumici similē hēt, duorꝝ, triũ ue aliqñ cubitorꝝ alti
tudine. Se. Hoc freq̃ntissime uidi, hēt.n. radices lõgiores, q̃ herba altera quā uiderim.
Bra. Multis a radice adnatis, in q̃bus papauerꝝ mõ capita sunt. Se. Recte mõ papa
uerꝝ dixit, q̃a cētaurij caput/nõ ẽ oĩno ut illud papaueris. Bra. Floret colore ad cæru
leũ inclinato. Se. Ita certe uidet̃. Bra. Cnico simile semē, ueluti lanis ĩ flore ĩuoluit̃.
Se. Et si hæc res lana appellari nõ possit, similis tñ lanæ uidet̃. Bra. Radix uasta.
põderosa, dura/lõgitudine ad bina cubita, succo plena, sapore acri, cũ adstrictiõe, dulce
dine q̃ aliqua, rubescēs, & cuius pariter rubescat succus. Se. In gustu nullā acredinē
ꝑcipio, & nullā, uel minimā adstrictionē? Bra. Nec ergo, tñ optime mādo, & iā magnā

copiā deglutiui. Se. Suspicor igit͛ nr̄um hoc Rhaponticū/id nō esse/quod Dioscorides centauriū maius appellat, præsertim quū ex Apulia afferat͛. Bra. Affert͛ qdē ex Apulia, & sponte orit͛ in monte Gargano, nūc sancti Angeli, ob Archangelū Michaelē, qibi uisus est, appellato, in cui⁹ pede/olim sipontū insignis urbs sita erat, nūc ab eo distat, & Manfredoniæ nomē acqsiuit, Alias loca celeberrima, nunc adeo præssa, ut uix extent antiquitatis uestigia. Quāuis ergo ex Apulia afferatur, & Dioscorides in Lycia, pelopōnesso, helide, arcadia, & Messene abundare, & plurimum circa Pholoen, Lyciā, smyrnam nasci fateatur, non tamen negat alia loca eo abundare posse, immo & in liguria/hoc/& Rhaponticum Dioscoridis, & Nostrum uocatum Rhabarbarum, quum essem Genuæ cum Illustriss. principe Hercule Estense Ducis Ferrariæ primogenito frequentia uidimus, quæ omnia radicibus quidem, sed folijs non multū differebant. Se. Immo & nunc Ferrariæ habetur, & plerisq; in hortis plantatum uiret. Bra. Et futurū spam⁹ multas alias herbas ad nos afferri. Se. Vt āt de hac re receptui canamus, tres diuersas radices edocuisti, Centauriū mai⁹/Rhapōticū Dioscoridis, & Rhabarbarꝫ quo utimur. Bra. Immo si centauriū maius/a nostro uocato Rhapontico separes, qa ī pluribus differre uident͛, quatuor radices erunt, quarꝫ si unā ignorabimus, pfectā ipsarꝫ historiā nesciemus. Se. Obsecro igit͛ qd sint edoceas. Bra. Tibi satis sit hodie, Nr̄um Rhaponticū/nō esse Dioscoridis Rhaponticū didicisse, nec ēt esse centauriū maius eiusdē Dioscoridis. Nec parꝫ fuit (adeo inueteratis opinionib⁹) id simplex nō esse id quod quærit͛, demōstrasse. Se. Igit͛ hoc Rhaponticū ꝓijciā? & deinceps domū nr̄am nō ingredieť? Bra. Immo collige, est. n. radix multis noibus digna: & qua frequētissime ad meos ægros reparādos utor. Her. Iā stomachari cœpā, si tā magnū aceruū ꝓiecturus erā, quē uobis loquētibus effoderā. Se. Nisi cito ꝑperemus, nō erimus hac hebdomada expediti in colligendis herbis. Her. Tot herbas collecturus es? Se. Officinā meā oppelleturus sum, ut nihil desit, Nec ab his mōtibus discedā, quin hos sacculos plenos uideā. Bra. Studes igit͛ in his mōtibus oēs herbas inuenire? Se. Oēs/qbus utimur, & omnes flores, omnia semina, omnes, radices. Bra. Hoc erit ī maximū ægrorꝫ incōmodū, nō. n. omnes herbæ a mōtibus petendæ sunt, sed aliquæ in cōuallibus, aliquæ in humentibus locis, & planis utilius colligunt͛. Se. Arbitrabar montanas herbas uirtute magis pollere. Bra. Pollent qdem eæ, quæ a mōtib⁹ sumi debent. Se. A pueritia hoc imbiberā Montanas herbas cæteris præstare. Bra. Nec solus eras huius opiniōis particeps. Se. Obsecro te p Medicæ artis Deos, ut in hac herbarꝫ collectione mecū sis, & eas herbas oñdas, quæ in montibus, & quæ in plano, loco ue aquoso & humenti ualeāt. hic. n. nō desunt cōualles/aquosa loca, & plana. Bra. Id lubentissime agā, sed nec omnes hærbæ hic nascunt͛, qa nōnullæ alibi petendæ, nec tempus hoc aptū est, ut omnes colligant͛. Se. Nōne possemus omnes Ferrariā afferre, & transplantare? Bra. Possemus qdem, sed uires amittunt. Se. Tñ eadem folia seruāt, eūdem caudicem, eosdem flores, & eosdem fruct⁹. Bra. Immo multæ nō fructificāt, ut castaneæ, Xylocharactæ quæ in montibus, & sua cœli periodo fructificāt, alibi uero nūq̄, & pinea nisi falso quodāmō solo fructificat. Se. Vidimus pineā Ferrariæ, quæ fructus gignebat, & nunc gignit extra mœnia spatio uni⁹ milliari/in horto Monachorꝫ sancti bartholomei, & ī horto patrū sancti Pauli castaneā. Bra. fructus qdem pariūt, præsertim pinea, sed impfecte maturāt, & pineæ nuces minores sunt, ita natura res distinxit, ut hæc cœlo isto, illa

altero gaudeāt, nā cœlū ē quod parit, nō solū, ut Theophrastus inqt. q̄uis & terra aliqd faciat tanq̄ mr̄ & materia. cœlū uero. i. aer forma est, & agens præsertim cū influxu cœlesti, & hoc nō solū in plātis, sed ēt in aīalibus usu uenit. Se. Quo in aīalibus? Bra. Leones in Italiā, Cameli, Dromedarij cōuehunt, tñ nō pariūt, uel ægre id faciūt, ut ꝓ sobolē nō multiplicent, adeo cœli ꝑiodus in uiuentibus agit, immo & in lapidibus ac mineralibus. Ser. Hæc nihil ad rē, sed totus sermo ac labor circa herbarꝝ collectionē sit, si prius me admonueris ita Rhapōticū apud alias nationes nunc alio mō appelletur. Bra. Noīa illa omitto, quæ a Dioscoride, citāt/qm̄ ex te ipo ea legere poteris, ēt omitto a Serapione Raued uel Reu dici/ Nūc uero hispani hoc eodē noīe appellāt, quo nos uulgo Reupontico/Germani ultimā syllabā omittūt, & Repontic dicūt, Galli uero ꝑ e/& u, scribunt Reupontic. proferūt aūt ac si inter e, & u/media quædā litera sit. Sed o pr̄, quē ordinē seruas in colligendis herbis? Se. Mihi in primis oēs flores, postea oēs herbas, Tertio oēs radices, Deniq̄ oīa semina, q̄bus utimur, descripsi. Bra. At qūo flores nūc, radices, & semina colligere poteris, quū hæc uarijs tp̄ibus in suā ꝑfectionē ueniāt? Se. Oīa simul colligebā, tu nūc ordinē edoceas. Bra. Librū scripsimus de colligēdarꝝ herbarꝝ tp̄ibus, q̄ iā ꝓpe ad umbilicū est. illū tibi dono dabimus, quo colligēdis herbis apta tp̄a, & radicibus, seminibus/ac floribus inuenies. immo & q̄bus locis quæq̄ herba quærenda sit, ubi ꝓprias uires efficatiores hēt. multū. n. refert quo cœlo, & qua ꝓuincia herba ortū duxerit. Se. Esto dux fati, & a qua parte incipe iubeat admoneto. Bra. Schedā illā tuā sume, in qua oīa scripsisti, & a prima īcipito. Se. Nullus ordo seruat, ego a floribus cœpi. Bra. Et ab his incipe opportunū, primū florem legas, & si nullo ordine digesti sint, nā satis ordinē seruabis, si nullū in colligendo omiseris. Se. Primus est in ordinē scriptus Camomillæ flos, quo frequentissime utimur. Bra. Chamæmalon potius dicito. nā Dioscorides ita appellaei censet, q̄a odorē mali hēat. Se. Id alias audiui, sed qūo odorē mali hēret nunq̄ discere potui. Bra. Nōnulli putarunt floris mali odorē hēre, ego aūt puto odorē mali præmaturi intelligendū, nō tñ is præcise odor est, sed in illū uergit, nec cuiuslibet mali, sed alicuius tm̄ spēi, hanc herbā in hoc monte colligere poteris, nā siccis gaudet, & macris, ac semitis uiret, ī ipsaq̄ caliditas & siccitas aliqua expetuntur, sed miror cur flores tm̄ legere studeatis, quū & herba, & radices uiribus præstēt. Se. Herbā quoq̄ seruamus, sed flores seorsum, radices uero ī usu nō sunt. Bra. Iubeo ut deinceps serues. Se. Seruabo, sed nunq̄ uendēt. Bra. Ne uerearis, nā curabo ut eas prius uendas. unū præterea admiratione dignū est, quū tres sint Chamæmali spēs, quur hāc unā tm̄ colligatis, q̄ in medio orbiculū aureū hēt, foliolis albis circundatū, quū alterū genus hñs foliola illa purpurea calculosis efficacius ualeat, & Eranthemū a q̄busdā ꝓprie dr̄, q̄a uere floreat. præterea uide ī hac semita tertiū genus hñs foliola illa aurea, unde Chrysanthemū nūcupat, quod ciendis urinis magis ualet. nescio quur uos pharmacopolæ hæc gn̄a omiseritis, quæ lōge mortales iuuare possūt, de quibus Macer poeta, qui de herbis carmine scripsit (si is liber qui circunfertur Macri sit) in hunc modum canit.

Authores dicunt species tres illius esse,
Quas solo florum distingui posse calore
Tradunt. est cunctis medius flos aureus illis.

Cœlū tanq̄ forma, & agens ē. terra uero ueluti mater:

Flos chamæmeli:

Eranthemū Chrysanthemū chamæmali sūt species:

Sed uarijs folijs flos circuncingitur ille,
Albi,uel nigri sunt,purpurei ue coloris,
Dicitur Anthemion proprie, cuius foliorum
Purpureus color est, maiorq; & fortior hæc est.
At leucanthemon folijs deprehenditur albis.
Mellinis Chrysanthemon.uis omnibus illis
Sicca,calensq; gradu primo conceditur esse.

Hactenus Macer,qui uires triũ spẽꝝ postea enumerat,& quãuis spẽm unã nigri coloris eẽ dicat,Mellinũ intelligere oportet,ut postea quũ eas distinguit/manifeste scribit. Se. Nos unã spẽm tm̃ seruamus/quæ hẽt foliola illa alba aureũ globũ circundãtia/qm̃ in Ferrariensi solo/illa uireat/cæteræ minime. Est aũt ea,quæ leucanthemon appellatur. Bra. Aliæ ẽt spẽs in Ferrariensi agro nascũť,licet nõ adeo frequẽter,Tu igiť ex oĩ spẽ colligas. Se. Deinceps hoc agã,uerũ uno deterreor, ut ambigã hoc esse Chamæmalon,qm̃ Dioscorides illa floꝝ foliola/magnitudinẽ folioꝝ Rutæ hẽre tradit. Bra. Rẽ nõ ꝓbe intelligis,qm̃ Dioscorides inqt foliola illa esse parua,tenuia,numerosa. quũ aũt dicit hẽre magnitudinẽ folij rutæ,id in toto flore intelligit/nõ in paruis foliolis circa luteã partẽ sitis/ut sensus sit,flos totus Chamæmali/magnitudinẽ folioꝝ rutæ hẽt,& in rotundũ uergit. Se. Tibi assentire cogor. Her. Satisne collectũ putas? Se. Duobus annis satis erũt. Bra. Ne tã magnã copiã legas,ut ea altero anno utaris.ueꝝ singulis ãnis recentẽ hẽto,alioq uires deerũt,Secus aũt est de eius oleo,quod inueteratũ efficacius sanat,nec prætermittas ex floribus recentibus pastillos fingere,& seruare pro sudoribus ciendis , ut AEtius ex sententia cuiusdam ægyptij conformari docet. Se. Singulis annis herbas colligo,& ueteres proijcio,præsertim quũ in puluerem redigi uideantur. Bra. Probe agis. Her. Ego aũt scire uoluerim qbus nominibus ab alijs nationibus appellentur,his demptis/quæ à Diascoride & Plinio numerantur. Bra. Rem dignam quidem petis/sed fere infinitã.nã quot prouinciæ sunt,tot fere nomina , & quot ẽt in prouincijs diuersæ urbes aut castra/ẽt nomina diuersa repiuntur/En hispania ꝓuincias habet Lusitaniam/Bæticam,& Taraconensem/Lusitani ipsam Macellã appellant,Alij Mancanillã.Galli Cameminã.Germanoꝝ pars Camileblum/blũ.n.apud ipsos florem significat. At postea q̃ꝫ nouisti tres chamæmali species seruandas , & simul herbam,radices,ac flores ,nec hos montes præterire conuenit,ideo ad alia transire op-
10 portunum erit. Se. In hac mea schedula secundo loco uiolarum flores scripti sunt. Bra. Ergo nullum ordinem seruas,quia frigida calidis immiscuisti? Se. Hoc a principio admonui,ne ordinem aliquem in mea schedula expectares. Bra. Esto,uiolæ sequantur,ne ipsas in montibus quæras,præsertim communes has, quas Dioscorides nigras appellat. Se. Dicisne hoc ac si sint aliæ uiolarum species, preter nigras,a quibus uiolaceus color/nostra materna lingua deducitur? Bra. Immo plures aliæ sunt
11 uiolarum species / & ab Authoribus multum in medica re commendatæ , sed medicorum incuria nec colliguntur , nec earum usus habetur , Græci enim duo nomina habent , quibus uiolam significant , ἴον unum est , quo omnes uiolas intelligunt , ab Io , quæ a Ioue in uaccam conuersa est , pro cuius pabulo iussu Iouis uiolæ in campo creuerunt , unde & nos uiolam quasi uitulam dicimus, sub

hoc ergo nomine. ἴον, omnes uiolas, etiã quas Iosemiuos dicimus, cõnumerãtes intelligũt. Aliud nomen est λευκόιον, quo ꝓprie albæ significãt, tñ ad omnes uiolas usurpãt præsertim ad eas, quæ primo statim uere nascũtur, siue cãdidæ, luteæ, cæruleæ/uel purpureæ sint/ de qbus omnib⁹ alias diffuse tractauim⁹, qm̃ in re medica plurimũ ualent, & uarijs locis quærendæ sunt. ne ãt in pñti ab incepto remoremur, ne desinas tu uiolas purpureas aut nigras colligere/ qa de albis alias agem⁹, dixi aut purpureas/aut nigras, qm̃ apud Dioscoridem in al qbus codicibus simpliciter legit̃ περὶ ἴου, i. de uiola, p hãc tñ, ea quæ apud nos i usu itelligit̃. i aliqb⁹ περὶ ἴου πορφυροῦ, i. de uiola purpurea scriptũ est. Antiqssimi uero hñt περὶ ἴου μέλανος, i. de uiola nigra. Se. Hæc adeo cõfusa mihi uident̃, ut longiori studio indigeãt, q̃ nunc opus sit. Bra. Immo longissimo, Verꝝ ad loca illa umbrosa secedamus, ubi uiolas nigras inuenies. En uide iã terrã præ copia purpurescere. Se. Quas partes collecturus sum? Bra. Tres, herbã, flores, & medium id purpureum, aut subcroceum, quod in medio floris situm est. Se. In cõpositis authorꝝ medicamentis frequenter ambigo, quoties uiolas miscent/an flores/uel herbã itellecturus sim. Bra. Quum Ferrariæ erimus, cõposita illa medicamenta oñdito, qm̃ aliqua flores, alia herbã recipient. nã in syrupo, q uiolatus dicit̃/pharmacopolæ passim herba utunt̃, nos ãt potius flores accipe iuberemus. Se. Medium id purpureum qua de cã colligendum? Bra. Vt anginis succurramus, & comitialib⁹ in infantia, si cum aqua bibat̃, quæq; n. pars suis uiribus insignit̃. Se. Est ne uerum uiolã Narcoticã esse, ut Mesue illi tribuit? Bra. Excellentiss. uir Ioãnes Manardus Mesuem reprehendit, q uiolam in primo ordine frigidã, postea Narcoticã dixerit, hic celeberrimus uir i suo paruo Mesue/Marginales quasdã annotationes scripsit, quas in uulgatã epistolã collegit. At nõ debuit existimare, omnem Mesue Codicem ita legi, sicut suus ille paruus/ qppe antiqssimum habeo, in quo, optima, & nõ Narcotica legit̃. Inqt. n. Et ipsa qdem est infrigidatiue optima. i. inter ea quæ infrigidãt optima est uiola, qm̃ nulli parti efficit. ꝑpea addit/Sedatiua dolorum calidorum, extinctiua inflãmationum. Se. Hæc sententia mihi plurimum arridet, nec erat tã magnus uir ita temere culpãdus, præsertim quum Auicena/quem Mesue imitat̃, & Serapio/nihil simile dixerit. Bra. Nõ deest etiã alter optimus modus leuãdi Mesuem ab hoc onere, ex altero antiqssimo textu, in quo qdem legit̃ Narcoticã esse uiolã, sed ita scribit/Et ipsa qdem est infrigidatiua/Narcotica. postea seqtur/idest sedatiua dolorꝝ calidorꝝ/extinctiua inflãmationum/unde sese exponit/ qd p narcoticum intelligat/id. s. quod calidos dolores sedat, & inflãmationes extinguit. Se. Nõne multa alia dolores sedãt, ut Rosa. Chamæmalon, tñ Narcotica non sunt? Bra. Sedant quidem, sed nõ calidos dolores, unde id uocabulũ Narcoticũ stuporẽ significare certũ ẽ, Græci. n. uerbũ hñt Ναρκάω qđ est stupefacio, & Νάρκημα, uel Νάρκωσις stupor, ideo piscẽ illum qui torpedo a nobis dicitur, Νάρκην appellant tamen omne sedans dolores calidos apud Arabes quodammodo Narcoticum existimatur? At re uera quæ tenui frigore insignita sunt, proprie Narcotica existimare non debemus, tamen aliquo modo dici possunt/ propter id Mesue/ ne quipiam putaret uiolas uere narcoticas esse, seipsum interpretatur/dicens. i. sedatiuas dolorum calidorum. Se. Primæ sententiæ potius/ q̃ huic secundæ assentirem, q̃uis nec ista a uero dissentire uideatur/ Tamen aliud etiam est, in quo Mesue a Manardo reprehenditur, quia

In sy° viol. flores ponẽdi sũt.

i 4. Anginae, & comitiali morbo remedium.

Codex mesues emendatus.

uiolas soluere dixit, nusq̃ uero apud Græcos uiolas soluere inuenit. Bra. In hoc ẽt res mitius agi debuisset, qm̃ Arabes uocabula cõfundunt, & eorꝫ interpretes magis, ut sol/uere, purgare, & lenire pro eodẽ freq̃ntius sumãt, & uocabulum soluere, quo utit̃ Mesue, pro lenire sæpius accipiũt, sed hæc missa faciamus, ut de uiolis receptui canatur. Se. fiet, si in primis quæ agẽda sunt circa uiolas breuibus edocebis. Bra. Quũ multæ sint uiolarꝫ spẽs, oẽs a pharmacopolis seorsum colligẽdæ essent, & nõ simul, ut qdã cõtraria cõtrarijs miscentes agũt, qm̃ rei medicæ multũ proficiũt. De nr̃is aũt his uiolis flores se orsũ, herbã, & mediũ illud croceũ seruato, nec radices prætermittas, utpote, quæ ab Aui cena nõ omittant̃, uerũ in his montibus radices, aut herbã colligere nõ laudo, qm̃ ferra riæ toto anno uirent, nec dira hyemis frigora illis officiũt. Her. Libẽter scirẽ q̃bus no minibus apud diuersas nationes appellent̃. Bra. In aliq̃bus tibi satisfactũ erit, Galli uioletes appellãt. Germanorꝫ pars Veil/alij elegãtius uiol, dicũt, magis rude est uiolaten apud ipsos/hispani aũt urcielas dicũt. Se. Iusta uiolarꝫ copia collecta est/Tertio loco

15 Rosæ occurrũt. Bra. Nõ minor est in rosis spẽrꝫ diuersitas, q̃ in uiolis, Poetæ/oẽs Rosas antiq̃tus albas fuisse tradiderunt, uerũ quũ Mars zelotypus Adonidẽ interfecisset, accurrebat uenus ꝑ dumeta opem latura, & uulnerato pede, eius sanguine rosæ tinctæ sunt. Alij ex sanguine Adonidis potius, Alij sanguine Cupidinis, Alij ex uino sparso a cupidine lasciuiente alis in cœna deorũ, sed hæc poetarꝫ fabulamenta omittamus, Dic optime senex quot rosarꝫ gñ̃a seruas? Se. Tria, Rubras, ex q̃bus oleũ, electuariũ, & saccarũ rosatũ cõficimus, Cõmunes nr̃as, ex q̃bus aquã præ copia facimus, & syrupũ ro/

16 satũ solutiuũ/& Albas, quas Damascẽas appellamus pro solutiuo syrupo, & odoratis oleis cõficiendis. At nonnunq̃ syluestres quasdã albas colligimus, quibus rarissime, aut nunq̃ utimur, sed pro cynorhodis seruamus, Tu (si lubet) quas collecturus sim edoceas. Bra. Apud Theophrastũ, & Pliniũ distincta gñ̃a ex locis repiunt̃/ut prænestina/quæ celeberrima est, Campana, Milesia, Trachinia, Alabãdica. Distincta ẽt sunt multitudine foliorꝫ, quæ a quinto usq; ad centesimũ sunt, Rosæ, n. quinq; foliorũ & nõ pauciorũ, & centũ foliorũ, & nõ pluriũ reperiuntur. Differũt ẽt aspitate, leuore, candore, odore. En tu rosas, quæ circa hæc ruderata colligas. Se. Quas legere debeo, & quas partes? Bra. Nusq̃ legi (quod nũc meminerim) aut herbã, aut radices in re medica ualere, sed tm̃ flores. Inter flores aũt puniceas illas/antiquitus laudatissimas seruato, quas Milesias plinius uocat/ardentissimũ colorem habentes, nec duodena folia excedentes. Contentus essem, si has solas colligeres (q̃uis & alijs sua uis insit) tñ quum pauciores sint, ad tot compositiones parandas non sufficerent, ideo & nostrates has, quæ passim ubere nascuntur habere conueniet, & Damascenas etiam, quas antiqui ignorarunt/Multas enim rosarum species nesciuit antiquitas, quas lusitanorum nauigatio annis elapsis adinuenit/de illis enim partibus, aut de his quæ ibi nascuntur, nusq̃ antiqui locuti sunt, aut illuc etiam posse nauigari prodiderunt. Se. Optarem summopere, ut partes in rosa demonstrares, quas hoc anno, & alijs subsequentibus seruaturus sim. Bra. Multæ sunt rosarum partes, a Plinio & Theophrasto numeratæ,

17 quas habere opportunum erit, una est cortex, illa, s. quæ calycem circundat, quæ quum calyx aperitur, in quinq; partes secatur. Se. Sunt ne illæ/de quibus scriptũ est q̃uis ineleganti carmine.

[Handwritten marginal notes: "qua[e] rosa[e] praeferendae"; "Radix, et folia rosarum ad usum medicum non consueta:"]

Quini sunt fratres in eodem tempote nati.
Tres sunt barbati, & duo sunt barba absq; creati,
Vnus de quinis non est barbatus ubiq;.
Bra. Illæ equidem sunt, quæ in illis carminibus tanq̃ ænigma proponuntur. Se.
Valent ne hæ partes in re medica? Bra. Valent, exiccant.n. & extenuant, ideo seorsum
18 illas serua. Se. Ne alias partes omittas obsecro. Bra. Calyx est ille rosæ globus an-
teq̃ folia patescant, quem nos uulgo bocolũ appellamus, hoc ẽt integre seruãdũ est, qm̃
optime exiccat. Se. forsitan quia adhuc immaturus, immatura aũt, stiptica quodã-
19 modo esse consueuerunt. Bra. Immo, & quia eam naturã habet, quæ illi sponte in
20. nascitur. flos est illud medium croceũ capillamentis insidens, Capillamenta uero sunt
21. ueluti tenuia fila, supra quæ flores insident. Se. Hæc etiam uires habent? Bra. Ha
bent, quales in rosa inueniuntur, & sunt hæ calidiores rosarum partes, quibus ad multa
pro ratione uti possumus. Simul.n. capillamenta & flores legito, multũ enim adstrin-
gunt Galeno teste, & pro gingiuis a Dioscoride, pro albis uero mulierum fluctionibus
22. a Plinio parãtur, q̃q̃ & pro rubris ualeat: Caput est globulus ille ab inferiori parte, quẽ
si aperias, re quadam ueluti lana plenũ uidebis, quod quum maturuerit, semen ambit,
aptum plantari, nõ plãtatur autem quia tardiuscule nascitur, Vnde multos deceptos
arbitror, qui putarũt semẽ esse id croceum, quod flos dicitur capillamentis insidẽs. at
23. semẽ in capite est, illi uero flores e semine ꝓdeũt. Decipiũtur autem pleriq; Recẽtes qui
Antheram rosæ florum putarũt/Verũ Anthera Celso teste compositio est ad oris ægri
tudines proficua, quæ tamẽ rosas recipit, folia ipsa sunt ueluti tegumentum seminum,
in his enim natura propter semen omnia facit. Sicut etiam in fructibus, semẽ proprie
fructus est, ut in.2. de anima libro ab Aristotele docemur, & a Teophrasto in libro de
plantarum historia/Caro autem illa, quæ semen circundat/propter semina facta est.
24. Lanã illã ꝑ se colligito, quæ ad Gonorrheã mire ualet, & in mẽse octobris succũ ex capi
te exprimito. Se. Estne caput illud, quod subrubescit, & crassius efficiť quũ in maturi
tatẽ ꝑuenit? Bra. Illud inq̃. Se. Quũ erã puer libẽter eo uescebar quadã insita dul
cedine allectus. Bra. Succus ad pastillos cõficiẽdos optimus est, q̃ adstrictoriã uim
habẽt, & ꝑ se solus induratus Gonorrheæ/ĩ aqua plãtaginis potus succurrit. Se. Fo-
25. lia despicere uideris. Bra. Nũc ad folia ꝑueniemus, quæ duas partes hũt, Illa.n. infi-
26. ma pars alba unguis appellať, quæ ĩ medica re (si Authores cõsideremus) nullũ usum
habere uideť. Reliquũ folioꝝ, & expressum ĩ succũ & ꝑ se, ad plura cõuenit, si Dioscori-
dẽ Pliniũ, Galenũ, & cæteros ãtiquos medicos sequamur/tñ nec unguis despiciẽdus, q̃ ĩ
clysterioꝝ decoctionibus in dysenteria ualet. Se. Quũ rubræ rosæ.i. quæ colorẽ pu-
niceũ habẽt, summe laudetur, qd est q̃ Ioãnes Manardus Mesuẽ reprehendit dicentẽ
ĩ abscisiõe rubedinis, nõ plus ẽ rosa q̃ hõ mortuus. Bra. Quibus argumẽtis rephẽdit?
Se. Primo, q̃a rosa non hẽt spẽm ex rubedine, Alioq̃ alba rosa nõ eẽt rosa ꝓterea colo-
re depdito, odor seruať, & adstringẽdi uis. Bra. Manardus senex uenerãdus ẽ, tñ nõ
debuit ita icõsulte queq̃ rephendere, Nã Mesue cõpositionẽ rosæ cõsiderãs, ex ꝑtibus
aereis, & igneis subtilib9, & cõsiderãs has partes, rubræ rosæ, nõ aũt albæ amaritudinẽ &
ruborẽ tribuere, ꝑ quæ spẽs rosæ rubræ circunscribiť, præter hæc speculari cœpit, quid
ex his duobus esse rosæ magis seruet, an amaritudo uel rubor, & considerans im-

pressiones,quæ fiunt ut amaritudo efficiatur,& rubor,nouit maiorem impressionē fieri a uirtute dante ruborem,q̃ a dante amaritudinem:& hoc uia regia philosophica, iō rubor magis q̃ amaritudo:aut etiam odor perfectionem suam conseruat:Ideo scriptū reliquit:In abscisione ruboris.i.quum rosa rubra non est rubra.i,ruborem amisit, amplius non est rosa:nisi ut homo mortuus est homo:nam æquiuoce homo est:nunq̃ aūt rubedinem amittit nisi uel ex senio quum in puluerem transit:aut quum putrescit:ut si in humido loco rosas dimiseris:breui ruborem amittunt:& cæruleæ efficiuntur: & tunc non sunt rosæ. Nec Mesue intelligit ruborem esse ueram differentiam,quæ rosam in esse constituat:sed esse aptius accidens q̃ aliquod alterum ad circumscribendam differētiam. Quum uero Manardus infert tunc albam rosam non esse rosam:consequentiam inficiamur:nam in rubris rosis loquitur:in albis autem aliquod aliud fortassis sumeret: q̃ colorem:ut eius speciem circumscriberet:nec id uerum est:amisso colore adhuc odorem & adstringendi uim seruari. Si.n.per putredinem hoc fiat:non mō non bene olet: sed grauiter ēt fœtet:potiusq̃ relaxat:q̃ stringat. At si hoc per senium fiat:quū in puluerem ducūtur: nihil penitus redolent:& ita stringunt sicuti puluis: Vñ excellentissim⁹ Manardus remitti puniceum illū colorē : amitti esse putauit:quod non ita est : tamen quum exiccatur:diuersas uires subit:ut Græci pariter ac Arabes docuerunt:Sed in altero de hoc celeberrimo uiro miror,qui inquit Mesuem manifeste errare:quum dicat albas rosas non soluere:quod dignum consideratu sit:nam rosæ albæ de sceni:quas Damascenas dicimus:quum albissimæ sint:tñ cæteras in purgando excellunt:Sed pace dixerim tanti uiri ac mei præceptoris:plus peccat ipse:q̃ Mesue:qm̃ Mesue sub gñe rosaꝝ:eas non numerauit:quæ de sceni appellantur:immo sub alio capite a Serapione: & ab Auicena ponuntur Quippe Serapio.187.capite sub nomie Nersim:& Auicena sub noīe Nefrim(quãuis uocabula corrupta existimē)& non sub noīe rosæ eas intelligant. Est ergo uanū Mesuem in alba rosa reprehendere:quam sub noīe rosæ non intelligit:sed p albas rosas cōes has nr̃as dephēdēdas uoluit:sed error peior priore detegit̄:qa Rosæ de sceni eæ non sunt:quas damascenas appellamus:non enim sunt sambuco similes nostre damascene(nisi colore)ut sunt illæ de sceni:quod hi authores referunt:nec Damascenæ nostræ calidæ & siccæ in tertio ordine sunt:ut illæ de sceni:De his autem alias ut deniq̃ de Rosa finiamus. **Se.** Ego autem nunq̃ recte finitum arbitrabor: nisi omnes rosarum partes:quas collecturus sum in summa edoceas. **Bra** : Hoc lubētissime agam si promptas aures accommodabis:puniceas rosas collige rubras albas (utpote magis adstringentes)& Damascenas:ex omnibus autem his rosarum speciebus præscriptas partes serua:quæ ad plura in medica arte proficiunt:ut Græci parti: & partim Arabes edocuerunt:quæ(ut fœlicius numeres)in hunc modum disponētur.

¶Rosarum species seruandæ.

¶Rosæ puniceæ.
Rosæ rubræ:quæ passim apud nos sunt.
Rosæ albæ.
Rosæ damascenæ.

¶ Partes Rosarum seruandæ.

¶ Cortex.
Calix.
Flos.
Capillamentum, uel capillus.
Caput.
Lana.
Semen.
Vnguis.
Folium, dempto ungue.
Succus ex folijs.

¶ Hæc sunt quæ singulatim legenda ac seruanda sunt, ad rem medicam ualde profi-
cua. Her. Ne prætermittas obsecro quibus nominibus apud alias nationes rosæ ap
pellentur. Bra. A Gallis Rosʒes dicuntur, ita scribentibus ut nos elineauimus, q; q̄
nonnulli etiam ita scribant rose, sed illud. s. legunt ac si. ʒ. fuerit & proferunt, quod ple-
rumq; faciunt Galli quoties. s. simplex inter duas uocales ponitur, Germani ros, uel ro
sen, primum singulare est, alterum plurale, sunt autem qui asperius illud. s. proferant ac
si nostrum. ʒ. sit. Hispani fere ut nos Rosas uocant. Tu o Senex quid in tua charta scri
ptum sit prosequaris. Se. Nenufar sequitur. Bra. Ecce occasionem præsentaneā
27 habes, ex utraq; specie tibi copiam parare, quoniam conuallis hæc, ad quam facilis de
scensus offertur, his herbis scaturit, alba. s. Nymphea, & crocea. Se. Cur Nympheā
dicis? Bra. Quoniam quam uos corrupto uocabulo Nenufar appellatis, Antiqui
28 Nympheam dicebant, uerum barbaries in pluribus adeo nomina immutauit, ut nullā
cum antiquo similitudinem habeat, in hoc autem aliquid similitudinis seruatur, ut Ne
nufar, quasi Nymphea dicatur, Ex his duabus herbis flores, & radices colligere nihil i-
pediet, nam foliorum usus (nisi uireāt) in re medica nullus est, ipsis. n. in æstuantibus
renum caloribus utimur: in ferrariensibus paludibus copiose nascuntur, si tamen hic
presentes colligere placuerit, libenter expectabimus. Se. Hunc descensum egre fero,
satis erit ferrariæ colligere. Bra. Immo aptiores habent, & exquisitiores nostro cœlo
uires, Duo seruanda sunt ad Medicæ rei usum flores, & radices, folijs quando utit̄ quis
quis, accipiet. Her. Ne aliarum gentium nomina prætereas. Bra. In præsenti silebo
apud nos uocari, Taiero de aqua, uel Taierazo, sed referā Gallos qui fere modo Ara-
bum dicūt Nenufar Ianlne, Nenufar blanc, album & citrinum intelligentes, Saxones
autem germanorum partes selekenken appellant, Alij in Germania populi uuasser-
maehn, Alij Seheblo umen, Alij Sehbloum, quasi flores lacuum, Albos autem a croceis
distinguunt uueis & Gelb ueis seheblum album significat, Gelseheblum luteum, Alij
horuu urtʒ, Alij horstrang, Alij Rolleruu urtʒ appellant, nam ut a principio te admo-
nui fere tot sunt herbarum nomenclature, quot urbes, Hispani ex lusitania Golphano,
Tu ad reliqua transeas, Se. Buglossæ flores offeruntur, quid circunspicis. Bra. Spe
29 ctabam an aliquo in loco huiusmodi flores uiderem, Ecce ad illa sabuleta transeamus
ubi iam uideo purpurescere. Se. Transeamus, tamen potius sedere optarem. Bra.

Nemo

Nemo poteſt ſedere,& herbas colligere,forte non ab re erit,ſi aſellum hunc conſcende-
ris.Se.Bona uenia conſcendam/quũ ætas id exigat Bra.Ipſum herbæ nomen ma
nifeſtũ errorem oñdit/uulgus.n.hanc bugloſſum.i.bouis linguã putat, quũ nullã hẽat
cũ bouis lingua ſimilitudinem,ſed potius canis linguæ ſimilis eſt,eius.n. folia lõga ſunt
30 ac ſtricta,cuius figura linguã canis imitatur,Boũ uero lingua latior eſt,Nõ tñ hæc dixe
31 rim,ꝙ cynogloſſum Dioſcoridis eſſe putarim,Inqt.n.Cynogloſſon caulem nõ hẽre,ut
nobis Ferrarienſibus cõſtat,in quoꝝ agro cynogloſſon in terra ſpinoſum nõ naſcitur,
humi.n.ſtratũ eſt,ut idem author refert/ueꝝ herba a nobis bugloſſa nũcupata & caulẽ
hẽt,& a terra multũ eleuat̃,Ideo nõ eſt cynogloſſon Dioſcoridis.Se. Quid ergo eſt?
Bra.Nihil a me in præſenti certi hẽbis.Se.Hoc mihi ſatis nõ eſt,qa quod collectu-
32 rus ſum ignoro.Bra.Huius herbæ flores legito,quæ apud nos borago appellat̃/nã
33 apud Dioſcoridẽ & Pliniũ bugloſſon eſt,Cirſion uero cũ bugloſſa nr̃i temporis ſimili-
tudinẽ hẽre uidet̃,Immo Nicolaus Leonicenus præceptor excellentiſſimus eã eſſe ſuſ-
picat̃ tñ in hac re potius ipſi ſenſui/& antiquoꝝ uerbis cõſentirem, ꝗ̃ alicui alteri, id
tñ non prætermittã,duo gña Boraginis apud nos eſſe,quoꝝ unũ cirſion.i.magnũ Bu-
gloſſon,aliud Bugloſſon apud antiquos appellari ſuo loco demonſtrabimus.Se.Op
tarem ut hoc nunc efficeres.Bra.Nolo ſermonẽ ſermone cõfundere,alias, herbas oẽs
tibi ad unguem oſtenſuꝝ promiſi,Nũc ſatis ſit,eas herbas & ſimplicia recenſere, quæ
in nr̃is officinis uagant̃.Se. Quid ergo de hac herba colligere oportet.Bra.Flores,
herbã,& radices,nec tuã illã,ac cõmunem bugloſſam prætermittas,ne alij Medici a tua
officina abigant̃,quũ abeſſe nouerint/præſertim illi q bonas lr̃as negligũt.Se.Hos a
deo paruifacere incipiã/ut nec obãbulantes ſalutare uelim.Bra.Nugaris:Nullus uel
penitus ignarus deſpiciẽdus ẽ,ſed potius ad bonas lr̃as hortãdus,quas ſi ãplecti uolue
rit/fœlici omine incipiat,ſin minus ſibi imputet̃.Se.Futuꝝ ſpo ut oẽs ueritatẽ ãple-
cti curẽt.Bra.Ego ſecus arbitror,qppe nõnullos cognoſco,q adeo fatuitates,& ſophi
ſtica deliramẽta imbibere:ut ueluti dibapha ueſtis nũꝗ̃ ſint colorẽ amiſſuri.Se. Hos
miſſos faciamus,& hic lege Dioſcoridẽ,q cirſion nõ eſſe nr̃um bugloſſon,manifeſte oñ
dit,nec ẽt boraginẽ.inqt n.eſſe triquetꝝ.i.hẽre triãgularẽ ſcapũ/Nr̃æ aũt Borago & bu
gloſſa rotundũ hñt/nec ẽt in his foliola ſunt roſaceoꝝ figura/nec aculeatis p interual-
la ãgulis.Bra.Immo adde ipſaꝝ flores nõ exire poſtremo in pappos,nec in illos eua
neſcere,ſed hæ duæ herbæ potiꝰ in ſemẽ deſinũt/ꝗ̃uis in boragine nõnihil lanuginis ſit.
Her.Quibus noĩbꝰ ab alijs nũcupant̃ hæ herbæ?Bra.A Gallis Borago Bouraches/
ab hiſpanis ex luſitania berragenis/a Germanis burretſch/Bugloſſa uero a Gallis eodẽ
mõ Bugloſæ pferendo.ſ.ac ſi ſit.ȝ.ab hiſpanis/lengua de uacca/a Germanis/Ochſen
34 zung uel Gegenſtaſ dr̃.Tu ad ſequentẽ florẽ te prepara.Se.Flores ſticados ſequunt̃.
Bra.Stæchas herba ipſa nũcupat̃, Recentes paſſim genitiuo ſticados pro recto utun
tur/uide hic mirã huius herbæ copiã,& recentiũ floꝝ exuberantiã. Se.certe pulchrio
res ſunt ꝗ̃ unꝗ̃ uiderim.Bra.Pulcherrimi oĩno ſunt,& apprime redolẽtes/& ꝗ̃uis in
inſulis e regione Maſſiliæ pulcherrimi naſcantur,hic tamẽ nõ deeſt ſuus honos/in hoc
mõte colligito,nec multũ referat, ſtæchas uel ſtichas ſcriptũ legeris,nomẽ ẽ ab illis inſu
lis acceptum ubi potiſſimum naſcitur,quæ ſtæchades appellant̃,& partes Galliæ ſunt.
Se.Quid ſeruaturus ſum?Bra.Summos apices.i.flores/qbus ſi aliqua foliola in-

hæreāt,ne curæ sit. Se. Iā satis,ſupq́ collegit herbarius,uerꝫ ab uno diſcrucior,quum
in Gallia potiſſimū naſcat̃,cur Arabicū a Meſue cæteris præfert. Bra. Pluribus locis
naſcit̃/ſed ob magnā copiā i ſtæcadibus inſulis naſci dictū eſt,nō tñ infitiant̃ Autho-
res in alijs ēt locis,& copioſas & electas creſcere/ut in Arabia pñum ſolū Meſue/aut
in proximiori parte,ideo nō mirꝫ ſi ab Arabibus Authoribus ſuū præfert̃/quē præ ma
nibus hñt.hoc eodē noīe appellat̃ a Gallis/ab hiſpanis eodē mō/& a Germanis ſimi-
liter.ad reliqua aūt te accingas. Se. Flores Anthos ī meo hoc folio cōſequūt̃. Bra.
35 Quā uane hi flores appellantur/nā Anthos græce idē eſt quod apud latinos flos/ideo
idē eſt flores anthos dicere ac ſi dicas flores flos/quēadmodū eodē errore Recentes in
amore ſupfluo/q̄ ægritudo eſt/decipiunt̃/ipſum.n.appellāt amor eros,quū poti⁹ eros
dicere debuiſſent de quo peculiare caput faciūt,ac ſi dicāt amor amor. Se. Ita nos ſo
36 lemus p excellentiā flores herbæ/quæ Roſmarinus dr̃/appellare. Bra. Tñ repiunt̃ flo
res multo odoratiores iſtis/nec abſolute flores dicunt̃,nullus ēt Author fide dign⁹ hoc
noīe utitur/licet ſimon Genuēſis p anthos florē roriſmarini intelligat,ſed nullū autho
rē ſeqt̃.ab ipſo aūt pādectari⁹ & cæteri recētiores accipiūt,De hac herba Dioſcorides
37 ſub noīe libanotidis tractat,quā Romani(ut nos)Rorēmarinū uocāt.qđ nomē a thure
ſumptū eſt/qđ libanū appellāt/utpote q̄ una eius ſpēs thus redoleat/uel ſaltē eius flo-
res aut potius radix. Tu ex hac herba quæ in his mōtib⁹ efficacior ē,q̄ Ferrariæ,flores
ſeorſum,& folia ſerua,ad plura.n.ī re medica ualēt,& flores acopis miſcet̃. Se. Quū
Dioſcoridē plego,occurrit mihi neſcio qđ āmbigui,Inqt.n.graui odor̃,at mihi ſuauis ap
paret. Bra. Nō intelligit Dioſcorides,hāc herbā graui odore inſigniri/eo q̄ feteat,ſed
redolet/uerꝫ cū quadā grauitate,hēt.n.neſcio qđ uehementis in odore/unde ſua lingua
dicit βαρυοσμα.i.odorata cū grauitate/ita.n.cōmodius interpretabit̃. Se. Alter ēt no-
dus occurrit,nēpe inqt foliū hēt intus cādicans/extra uiride.at potius e cōtrario uidet̃
foliū extra cādidū,intus uiride,Ego.n.inferiorē partē foliorꝫ extra & exteriorē/ſupiorē
intra & interiorē putabā. Bra. Ita eqdē eſt/& illa eſt Hermolai ſummi uiri interpreta
tio,quā legebas/Immo & Dioſcorides ita ſua lingua dicit ἔνδοθεν λευκα ἔκ δε τῶν ἐκτ
τος χλωρα, quē ſi nr̃a lingua ad uerbū referamus,Inqt,Intus alba,extra uiridia, ſed in
his locis res intelligenda eſt,ut ab Authore ponit̃,nā p eā uocē ἔνδοθεν inferiorē partē/
p ἔκτος ſupiorē intelligit.quæ Hermola⁹ ad unguē nō aduertit,nec oīa poſſumus oēs/
ipſe aūt uerba potius/q̄ rē cōſiderauit/Nunc Ferrariæ ex libanotidis floribus nōnulli
pharmacopolæ Zucharꝫ parāt roborando uentriculo cōmodū & odoratū. Se. Nos
quoq; parare incipiemus,hic flores & herbā colligentes. Her. Qūo ab alijs nūcupat̃?
Galli Roumarin / Germani ut nos Roſmarin , hiſpani uero Romero/dicunt. Se.
Origani flores ad limen ueniunt. Bra. Nulla fere herba eſt , & nulli flores , in
38 quibus antiquiſſimi etiam Authores magis diſſentiant, q̄ in origano, quippe ſi nunc
tempus daretur hanc rem pertractandi / omnium in omni fere ſpecie opiniones
diſſentire oſtenderemus, tu uero herbam,& flores colligito huius noſtri uulgaris, quo
utimur , & potius in his montibus q̄ Ferrariæ / hic etiam copia non modica of-
fertur,quem ſi guſtu tentes,ſaporem alterum/& acutiorem in hoc montano perſenties,
q̄ in noſtro humido Ferrarienſi ſolo, Ideo & uires ēt exquiſitiores hic hēt. Se. Quā
39 ſpēm hāc nr̃am uulgarē exiſtimas,apud ātiquos? Bra. Ea ē,quā origanū heracleoticā

Dioscorides appellat,ab Heraclea urbe pōti,i qua pfectissima exuberat,tñ alijs plerisq; i locis nascit᷑. Se. Quēadmodũ sunt diuersæ origani spēs,ita ēt ad diuersas ægritudines ualēt? Bra. Paulus AEgineta q de oī spē origani simul agit in gñe inqt oēs spēs origani incidere/extenuare,siccare,& calefacere. Se. Fieri ne pōt,ut una spēs altera ef-
40 ficacior sit? Bra. Immo ita esse cōstat/nã Dioscorides priuatim syluestrē origanum uenenatoꝝ morsibus ualere tradit,flores,& folia/cũ uino bibita/& Plinius Tragoriganũ ꝑluribus priuatim cōferre cēset,tñ & oēs aliæ spēs in idē cōcurrunt. Sed me in tanta antiquoꝝ differentia nunc uelimus sententiã ferre,herbã & flores huius nr̄æ uulgaris in his montibus colligere nō desinas,suo.n.loco spēs oēs tanq̃ digito oñdere,& Authorũ differentias cōciliare conabimur. Se. Iã ingentē copiã exaceruauit herbarius. Bra. In meũ ēt usum/ac grãm partē accumulet/nēpe eius puluis supra coctos mugiles sum me placet/nec i placētis/aut phaselis/alijsq; obsonijs īmisceri displicet. Se. Neapolitani hoc puluere,frequētissime utunt᷑. Bra. Et græci ītinctus plures ex origano parãt, uide hic mirã naturã,& īgēs odiũ cũ brassica,ubi uiret unũ,alterũ pit,& arescit. En brassicæ istæ ꝓpinquæ aridæ spectant᷑? Se. Quæ est huius rei cã? Bra. Multaꝝ reꝝ causæ reddi nō possunt,nō.n.à cognitiōe orit᷑ hoc odiũ,sed potius ex quadã nãæ cōtrarietate,& diffidētia,ut lupus ouē odio hēt,& Gryphus equũ/sunt nōnullæ māifestæ ꝓprietates,quaꝝ determinatas,& statas cãs philosophoꝝ præcipui īuenire nescierũt. Her. Satis mihi erit si aliaꝝ urbiũ noīa edocueris. Bra. À Germāis Dosten/à Gallis origan
41 ab hispanis oregano appellat᷑. Se. Liliũ ex nr̄o ordine seqt᷑,qđ nos albũ appellamus. Bra. Nullus antiquoꝝ albũ addidit,sed absolute liliũ,aut liriũ dicũr,adeo mire,& apte à Plinio descriptũ capite qnto.xxi.uoluminis,ut eius descriptio cũ natura certet. Fingũt ex lacte Iunonis dormiētis in terra effuso natũ,quũ Hercules puer lac incerte,& ua
42 ge,ut pueri faciũt/exugeret/unde Rosa Iunonis dictũ. Plures sunt eius spēs,sed potissima hæc est qua utimur,à Græcis crinon appellata/flores potissimũ colligas,ex qbus li
43 rinũ/uel susinũ unguentũ fit,de quo Plinius capite.19.li.xxi.uel succus/Nos oleũ lilioꝝ alboꝝ ita appellatũ cōficimus/postea radices,quæ ueluti bulbi sunt/seruato/ad rē medicã aptissimas/ut Plinius ac Dioscorides testant᷑,nec folia prætermittas,quaꝝ succus dũ uiridia & recētia sunt/exprimēdus:& aceto,ac melle in æneo uase coquēdus contra uetusta ulcera,nouaq; uulnera optimus/flores tm̄ colligere didiceramus,sed nũc folia ēt,ac radices nō pretermittemus. Her. Alioꝝ noīa edoceas. Bra. À Germanis lilien/
44 ut in en finiat,ab hispanis lirio/a Gallis lis blanc dr̄. Se. Meliloti flores liliũ sequunt᷑. Bra. Nr̄i trifolij florē quēdã colligũt,quē melilotũ uocant,ita a meliloto differentē ut rosa a lilio,latini sertulã campanã uocãt,uel sertã cãpanicã Catone teste/sertã qa coronas ingrediebat᷑/Cãpanicã,qa i cãpania orit᷑/ꝑsertim circa Nolã eius regiōis urbē/nō multũ laudo/ut hic Melilotũ colligas,sed i cãpaniã facile mitter̄ poteris/quũ naues olei gr̄a Apuliã petēt/nō tñ ita i cãpania(quæ nũc terra de lauoro dr̄)nascit᷑/qn alibi nasci nō possit. Se. Iubebo ēt semina afferri/sed quũ Melilotus trifolij spēs sit/florē luteum hñs/& hoc trifoliũ sit florē luteũ hñs,cur melilot⁹ nō ē. Bra. Alia plura exigũt᷑/odora hũc florē. Se. Iã odoro,sed nihil penit⁹ nisi herbacei offert᷑. Bra. At Melilot⁹ odorē hēt/q̃uis Languidũ/Arida aũt diutius odorē seruat. Se. Hæc aũt semp inodora est. Bra. Hēt ēt melilotus pinguissima folia,quæ in nr̄o hoc nō extãt,nec cana sunt folia/

Origanus, & Brassica aduersantur.

Lilij fabulosa origo.

Oleũ lilioꝝ alb idē cũ susino: sed oleũ susinũ inqt Acachia in [illegible] ad Glan. i qd ex alijs confectũ est, sed qd susinũ idē sit cũ oleo lil. alb. lege Paul. lib. vij. cap. d Liliaceo,

ut Plini9 illi attribuit capite nono.xxi.uoluminis,tñ ubiq; nascit apud nos,& nr̃æ mu
lieres trifoliũ appellãt/Germani uero Bernklehe hãc nr̃am melilotũ uocãt/tñ si ex gñe
meliloti sit,iã degñauit,nos aũt uidimus,& hẽmus uerã ex cãpania allatã,& eius semi-
na terræ mãdauimus,sed degenerarũt in nr̃o solo Ferrariensi,tñ certũ est trifolij folia
habere/quod & nomen lotos ostendit. Se. Tibi morem gerere statui,quũ nuntij occa
sio offeretur, in cãpaniam mittã/ut herba,flores,& semina afferantur. Ber. Nõ sinã
uos loqui,nisi aliaꝝ gentium noĩa edocueris. Bra. A Gallis etiã Melilot,ab hispanis,
corona de Rey quasi corona regia/a Germanis gelutele appellat,ac si dixerint trifoliũ
45 croceũ. Se. Saluiæ flores sequũt. Bra. Hæc herba in locis aspis nascit,& hortis,quæ
in hortis elelisphacus a Theophrasto uocari accipit.vi.de historia plantaꝝ libro, Syl-
uestris aũt ab eodem sphacelon appellari uidet,quæ ad omnia in re medica efficacior
46 est, ut suo loco exquisite edocebimus.tu nunc in hoc aspo loco/herbã/& flores colligi-
to,quæ seorsum ad plura cõferunt. Decipiunt uero/q uulgare nr̃um heupatoriũ sylue
strẽ saluiã putarũt,sed hæc est similis hortulanæ/nisi q latiora & maiora folia hẽt, quæ
& i hortis ẽt repit/a Gallis aũt saluia souge dr̃/a Germanis salben/ab hispanis,ut nos/
47 saluia,sed ponendo accentum supra.i. Se. Tassi barbassi flores accedunt. Bra. Nõ
est opus in hac herba,quæ a Græcis phlomos,a latinis uerbascũ,a Galeno plomos ap
pellat,multum immorari,& si uarias species habeat,quoniã eisdem uiribus insigniunt,
ad campestria igit illa descendens/flores p se/& herbam seruato/tñ marem potius q̃
Mare foemina foeminã habere curarẽ,qa in omni fere spetie mare ineptior est foemina/tñ ab Autho-
ineptior: ribus nulla species altera efficacior probat/Germanoꝝ pars illã uuullcraut quasi lanea
herba/nã ex ipsa lychnia fiunt,unde a Dioscoride lychnitis,& Thryalis dr̃, cuius flos
albus est,ẽt a Germanis dr̃ Marghicherzen.i.mariæ cãdella/Alterã uero speciem pur-
pureum florem habentem campulosam,& Marien rosen.i.Mariæ rosam appellant/
Hispani uero/ut latini fere/& Galli Melon blanc uocant. Se. Rubri papaueris flores
48 accedunt. Bra. Nusq̃ apud antiquos sub nomine papaueris repit/Anemonem uo-
Anemone un cant,qm̃ nunq̃ apit nisi flante uẽto/non tñ hoc dico,quin etiam nouerim esse agreste
papauer/uel papaueralida/de quo Dioscorides distincte ab Anemone,tractat/Verum
quod rubrum papauer dicimus,est Dioscoridis anemone, quippe erraticum papauer
duos tantum colores habet,rufum,& candidum/anemon uero plures & præsertim ru-
brum ut edocebimus ut ex his constet Rubrum papauer apud nos uocatũ esse Diosco
ridis anemonẽ/Cuius duæ spẽs sunt,syluestre.i.sponte in incultis nascẽs,& quod in cul
tis nascit/syluestre hoc est/in hac rupe uirens,quod ẽt frequenter parietes ascendit,hoc
(si lubet) colligas/qm̃ efficaciores uires hẽt,q̃ cultis locis nascens/sed hoc ex coloribus
spẽs uariat,nã aliquæ puniceos flores hñt,aliquæ subalbos, aliquæ lactescentes, aliquæ
purpureos,nos anemone utimur flores rubros habente,in triticis plurimũ nascente,quã
Dioscorides τα ανθη φοινικα.i. flores puniceos hẽte dicit,Hermolaus Barbarus iterpre-
Anemones flos tatus est florẽ sanguineũ/nã hic flos biliosum sanguinẽ presentat/nec ab re fortassis ita
rẽpsentat bilio- Hermolaus iterpretatus ẽ/florẽ sanguineũ/qm̃ poetæ ex Adonidis cruore natã uolũt.
sũ sanguinẽ colore Se. Sũ'ne tuo iudicio alias spẽs collecturus? Bra. Vt lubet,sed ego poti9 i Ferrariẽsi
agro colligerẽ,ubi ingẽs copia hr̃,nr̃æ mulieres Rosellas appellant a rubore,uel q̃si sint
49 paruæ rosæ/Germãi uero a strepitu quẽ faciũt folia quoties iposita sup manũ,& altera

manu ꝑcuſſa crepitant/Claperro ſen.i.crepitans roſa appellant/q̄uis & ꝓpriū nomē
germanū hēant huius floris.ſ.Glitſchen,quod tñ ex crepitu ducit᷑,Galli,ut nos, pauot
rouge/hiſpani nōnulli latinū imitantur/q̄q̄ & apud alios Germanos uuildt maen, &
ab aliis corn roſen appelletur/Noſtræ mulieres pro decoranda facie aquā ꝑparāt/An-
tiq Aegyptij ex hoc flore morbos hominū intelligebāt Horo teſte/huius herbæ ī re me
dica uſus eſt radice,folijs/& flore/imo antiq florꝝ uires breuibus trāſigunt/circa herbā
& radices uires edocentes/tu aūt,ne in hac re nimis immorari uideamur, ad alios flo-
50 res trāſire coneris. Se. Croci flores colligendi. Bra. En circa hāc ſemitā,ꝓpe illum
fonticulū,q̄uo terrā pingāt cōſideremus. Se. Re uera croceus ille color uiridi mixtus
ꝑpulchrā picturā efficit. Bra. Ibi flores & bulboſas radices ſeorſum collige , quæ ad
ciendā urinā cū paſſo apprime ualēt,nec multū refert,montanū aut ſatiuū ſeruaueris,
degenerauit aūt quod nr̄æ mulieres gruogo/quaſi crocū appellant,Iā cœpit Ferrariæ
plātari,nec modicus eſt ꝓuētus/Galli arabico noīe utūtur/ut nos ēt uulgo Zapharan
dicētes,ſed ſequēti mō ſcribūt ſſaffran/ita.n.& apud Mauritanos fere dicit᷑/Germano
51 rū uero pars ēt ſaphran/hiſpanorū aūt caſran appellant. Se. His ſambuci flores ad-
nectunt᷑ Bra. Sābuci duas ſpēs antiq fecere,maiorē,quæ arboreſcit,hāc nūc quæris/
& minorē,quæ ebulus ēt uocat᷑/Vnde a Græcis χαμαιακτη.i.humilis ſambucus,ακτη
enim ſambucū dicūt/eædē ſunt uires ambabus ſpēbus,Ne ſis aūt floribus cōtētus,ſed
radicē quoq; atq; folia ſeruato,quæ in re medica ſeorſum ualent,teneros caules aſcliti-
cis relinquas,& granorꝝ ēt ſuccū,quū maturuerint exprimito,ad capillos inficiēdos ap
tū/apud antiquos nulla eſt pro medica re florū recordatio,nūc uero ipſi ſolū expetūt᷑/
nos uulgo uacolas appellamus,q̄bus mulieres paſtillos,ex ipſis,ouis & caſeo in menſe
maij/& q̄nq; lac addentes parāt. Se. Ex interiori cortice ſuccū ēt ꝓ aſcitis, & ex me-
dulla puluerē ſeruabo,quin ēt uirgas collecturus ſum/pro baculis ad podagricos leuio
ribus parandis. Bra. Videris ex pharmacopola lignarius faber euadere. Se. Hoc
ago ut nihil meæ officinæ deſit quod ægris aliqua ī re cōducere poſſit. Her. Hoc ipſi
cōcedat᷑,ſed baculos Ferrariæ accipiemus,ne tu aliarꝝ gentiū noīa deſeras. Bra. Ger-
mani ſambucū holder appellāt ex cōcauitate,uñ ridicula ex eo noīe fingūt & fere ænig
52 mata/Hiſpāi xabugo/Galli uero ſurean. Se. Zeneſtræ flores ſequūt᷑. Bra. Geniſta,
& ſpartū rectius dr̄ in re ruſtica pro ligādis uitib⁹ apta,hūc locū īcultū accedam⁹, ubi
magna copia uiret,flores & ſemina ſernabis,q̄q̄ & Ferrariæ nūc īnaſcat᷑,& ī oī horto
magna copia uireat/Nec prætermittēdæ uirgæ/quæ ī aqua maceratæ,& expreſſo ſuc
co ad āginas & coxēdicū dolores ualēt/Radicū nulla mētio apd̄ ātiquos ē,qb⁹ tñ ple-
rūq; ad educēdā aquā ītercutē uſus ſum/An uero ꝓprie differētia ſit īter ſpartū & Gēi-
ſtā & d̄ dupulici eius gn̄e,ī eo libro ꝑtractabim⁹,quo herbarꝝ diſcrimina,& ſpēs aſſigna
re iā cœpimus.Galli Geneſt appellāt/Germani uero Genſter. Se. Lābruſcæ flores ad
53 limē ueniūt Bra. In hac re plures optimi uiri decepti sūt/uitē ſylueſtrē cū labruſca cō
fūdēres,imo nō ſolū recētes,ut ſerapio ac Arabes/ſed & Plinius ꝓp hoc nomē decept⁹
bis de hac re ſermonē fecit uigeſimo tertio uolumine/capite ſecūdo,&.27.capite.7.ſed
54 nobis nūc opus nō ē opiniōes Authorꝝ recēſere/Vocabulū hoc αμπελος αγρια.i.uitis ſyl
ueſtris æquocū ē,nā herbā quandā ſignificat,quæ uitis qdē nō ē,ſed ob fructū racemo-
ſum uitis appellat᷑/quū tñ folia uitis non habeat,ſed hortenſi ſolano ſimiles ſint/Alte-

rum significatum est labrusca a Gallis Resin salue nuncupata/a Germanis etiam no-
men non habet nisi ex uite & syluestri compositum/quæ a domestica uite nihil differt/
nisi quia syluestrem habitum habeat,nec colitur/& non modo hæ duæ agrestes uites fi
gura differunt,sed & uiribus/nam illa calidissima est, & ui caustica/& depilatoria insi-
gnitur,hæc autem frigida,& adstrictiua/Dioscorides etiam Agrestis uitis duo capita
fecit/unum in quarto libro/ubi de herbis agit/Alterum in principio quinti uoluminis/
ubi de uitibus pertractat.flores huius herbæ/qui non peruenerint ad maturitatem/col
ligito,uerum folia,& palmites,& capreoli in medicinæ usum seruantur,fit ex Oenãthe
55 .i. labruscæ flore oleũ ac unguentum/Appellant enim labruscæ flores Oenanthe,q̃uis
& herba sit eiusdem nominis,cui Dioscorides libro tertio meminit/Mirandum tamen
est de Marcello,qui in Oenanthe.i.labruscæ flore dicit se nunq̃ legisse apud Dioscori-
dem herbam aliquam quæ Oenanthe diceretur. Ex his quæ edocuisti in Serapione
mirum errorem pcipio, is enim uir hæc duo genera agrestis uitis cõfundit,prius enim
inquit agrestem uitem folia habere solano similia/quod uerum est in herba iam dicta/
postea huius herbæ uires scribit,mox flores describens, & quomodo fructus faciat/de
labrusca.i.de ea uite syluestri, quæ inter uites nuncupatur,pertractat.Immo quod mi-
rum est, inter uites de illa syluestri loqtur quæ herba est,& illi cõtrarias uires assignat.
Bra. O beate senex in hac re optime sentis,utinam alij non essent adeo ceruicosi/ut
rem non aspernarentur,ita enim quisq; incorruptam ueritatem cognosceret,sed pauci
sunt qui norint uera bona. ideo & tu/quæ prædicta sunt boni consulas, & alios flores
56 numera/quum Ferrariæ labruscæ copia scaturiat. Se. Balaustium occurrit. Bra.
In hoc flore apud græcos & latinos differentiam uideo,quippe Theophrastus,Diosco
rides,Paulus,& AEtius flores mali punici duobus nominibus appellant/Balaustium
& Cytinum, Cytinus est flos domestici & satiui mali,Balaustium syluestris, intelligunt
uero per florem non foliola illa tantum,sed & calycem, qui pomum efficit, cuius rei
argumentum est, q Dioscorides comparãs uasculum hyoscyami,in quo semina sunt,
Cytino comparat,certum uero est in foliolis illis non esse semina,sed in calice, Plinius
autem inter latinos præcipuus decimoseptimo capite uoluminis decimitertij Balaustiũ
mali punici florem simpliciter nominat,nec inter satiuum & syluestrem/distinctionem
facit,quem omnes recẽtiores medici imitantur,per Balaustium cuiusuis mali punici flo
rem intelligentes,idem Plinius capite sexto uigesimi tertij uoluminis/cytinos appellat
primos huius pomi partus florere incipientis/Balaustiũ uero flosculos in hoc ipso cy-
tino/anteq̃ malum ipsum prodeat/erũpẽtes/Ex plinio nihil aliud intelligere possum/
q̃ cytinum esse florem ipsum nondum apertum/& qui foliola illa rubra non emiserit,
Postq̃ uero erupere,& iam foliola rubescunt,Balaustium dicitur/forte cytinus appella
tus/quia eo colore uestes tingantur/aut a κυτος, quod græcis ambitũ/& captũ signifi-
cat,quia intus fructus uel florem capiat/nunc uulgato nomine apud pharmacopolas
utamur/tam domesticos,q̃ syluestres nomine Balaustij intelligentes,Ita enim & Galli
communi nomine Balault/& hispani flor de granada/& Germanorũ pars/Balausten/
(his enim ob ingentissima frigora magna germanorum pars caret) appellant. Eadem
uis domesticis & syluestribus inest Dioscoride teste, q̃uis ego maiorem uim adstricto-
riam syluestri tribuerem. Syluestres hic colliges/Domestici Ferrariæ habentur / Nunc

Venetias ex Creta,& aliȷs orientalioribus partibus ualde punicei afferuntur,quos pro-
prie Balaustia nonnulli pharmacopolæ censent,quum re uera & apud nos Balaustia.i.
mali punici syluestris flores sint. Se. Ex his arboribus quid colligendū censes? Bra.
Nūc flores quum maturuerint poma/succum,Malicorium,& Cicum.i.pelliculam aci-
nos interstinguentem,quæ & ipsa rei medicæ conducit,nūc etiam Balaustiȷ succum pa-
rare poteris,& pro commodo seruare. Se. Hæc de Balaustio satis sint.flores sequun
tur/quos Cheiri dicunt. Bra. De his,quum uiolas colligebas/nonnulla differuimus,
57 quæ enim a græcis leucoia,ab Arabibus Cheiri appellantur,hoc manifestissime appa-
ret Serapionem legenti,qui primo species per colores distinguit,ut dioscorides facit,in
de illa ipsi attribuit, quæ Dioscorides leucoiȷs,& eundem modum insidendi mulieres
in decocto,laudatq; citrinum,Dioscorides & ipse luteum laudat/unde cheiri corrupto
uocabulo idem est quod leucoïon,uel sicut in Græco ex albo denominantur leucoïon/
q̃uis aliæ species albæ non sint,ita in Arabico Cheiri.i.albæ nominantur/quia cæteris
pulchriores sunt,non efficaciores/ut nonnulli putarunt, quia antiq luteas magis lau-
dant, & nunc medici eis potissimum utuntur/unde non immerito Galli a luteis nomen
dederūt/ipsas uiolette iaulne appellātes,& lusitani Goiues quasi giluas dicūt/Germāi
autem Gelbueil aut Geluiol aut Geel.i.luteæ uiolæ/nam Gelb uel Geel apud ipsos lu-
theum significat/ueil uel uiol uiolam,q̃uis & uiolaten dicant/unde uiolarum diuersita
tes ipsi per colores prepositos faciunt/ut Blau uiolaten/Gel uiolaten,Brun uiolaten.
i.albas uiolas,luteas uiolas,nigras uiolas. Flores folia/ac semina condas. Se. Est'ne
hic idoneus locus unde colligam? Bra. Non modo idoneus,sed adeo perfectus,ut nul
libi perfectiores nascātur/presertim qa montani in hoc gñe cæteris preualent,nō enim
in Ferrariensi solo ita efficaces sunt/utpote humili,atq; humidiori/An uero flores illi/
quos ieseminos nunc appellamus/antiqui Gelseminos/sub leuocoiȷs poni debeant, in
presenti disputandum non est,& si prius sub uiolarum uocabulo comprædhendi anima
duerterimus,Nusq̃ enim a Dioscoride iasmini recordatio fit,nisi q̧ primo libro Iasmi
ni unguenti meminit,q̧ autem a uiolis/& leucoys/Iasmini distincti uideantur, id testi-
monium esse potest,q̧ Serapio tria diuersa capita facit,unum de senestegi, quod illi re
spondet quo de ιου.i.uiola Dioscorides tractat,Mauritani enim senestegi uiolam dicūt/
Aliud de Cheiri,in quo Dioscoridē in leucoïo precise imitat᷑ & Tertium ab his distin-
ctū de Zambach uel Sābach. i. Iesemim,in quo capite oñdit māifeste rē esse a Diosco
ride,& Galeno non pertractatā,quoniam Arabum testimonio tantum utitur/& q̃uis
species distinguat per colores ut in leucoïo fit/in album,citrinum,& cœlestis coloris(ut
eius more loquar) tamen hic album citrino præmittit,sicut in lencoïo citrinum albo/
Id autem oleum quod a Græcis Iasminum uel unguentum dicitur/ab Arabibus zam-
bachinum uel sambachinum appellatur/magno ægrorum discrimine/ex crassa pluri-
um medicorum ignauia , qui rerum nomina nescientes pro eo sambucinum oleū ac-
cipiunt/quum diuersæ sint huic & illi uires/Decipiuntur autem ex nominis fere affini
tate/sambacinum,& sambucinū a sambuco, sed hæc alias, tu interim alios flores enar
ra. Se. Iam flores expediti sunt , quorum apud nos usus est . Bra . O mira/& ni-
mis decurtata res/tā paucos flores in officinis habetis? tamē infinitæ herbæ sunt/qui-
bus odorati, pulcherrimi/& in re medica efficaces flores insident. Se. Posteaq̃ hanc

artem exercere cœpi, quod a primis unguiculis fere fuit, nunq̃ alios flores legi, aut ab
alijs pharmacopolis seruari percepi. Bra. Arabes rem medicam plurimum decurta-
runt, quorũ uestigia pharmacopolæ imitantur. Verum post flores quid collecturus es?
Se. Quod in meo libello scriptum erit. Bra. Quid inq̃ illud est? Se. Si prius la
bia in hoc fonticulo abluero, cætera prosequi incipiam. Bra. Abluas, mihi potius bi
bendum est.

¶ In sequenti parte herbæ edocentur.

Se. Herbæ post flores scriptæ sunt. Bra. Nec omnes in his montibus inuenies, im-
mo & si hic uirerent nonnullæ, alibi tamen petendæ, quia plures in humentibus locis,
planis, frigidis, & conuallibus efficaciores uires habent. Eia senex optime tuas illas her
bas numera. Se. Numerabo equidem, sed nullo ordine scriptæ sunt. Bra. Ergo flo
res imitantur. Se. Imitantur quidem in ordine, qui nullus est, nam ut pyxides, & sa
culi se offerebant, ita scribebantur. Bra. Tamen aliquis ordo est omnia, absq; ordine
disponere, quippè in inordinatione ordo seruatur. At his cauillis omissis, iam herbas
ipsas uocare incipias. Se. Saluia uelut omnium antesignana in hoc catalogo uexil-
lum fert. Bra. Hanc in floribus copiose collegisti. Se. Copiose quidem, ideo alias
herbas prosequar, Rosmarinus, Borago, Buglossa, Origanus. Bra. Quid opus est hæc
iterum enumerare, quum in floribus collectæ sint? Se. Nolui quicq̃ prætermittere,
ut nihil nostræ officinæ desit, nullus enim est in auctario error, sed magnus in herbarum
58 defectu. Endiuia, & Cichoreum sequuntur. Bra. Optime duo hæc sigillatim nume-
rasti, a Græcis ambo σέρις appellantur, a latinis intubus, in satiuum, & agrestem diuidi-
tur, Agrestis apud Ferrariense uulgus syluestris radicula nuncupatur, ab authoribus
picris, & cichoreum, quãuis nonnullæ etiam urbes in Italia sua uulgari lingua cichorea
uocẽt, ut Romani, Neapolitani, Tusci, & plures alij, eodem modo Galli Cicoree dicũt,
& hispani, Germanorum uero pars uueguuardt appellat quasi custodem uiarum, nam
uidetur fere indicare uiam peregrinis, a pfundioribus uero Germanis ut saxones sunt
hirtlaup dicitur, ab alijs crassiuscule uuege uuisse, quia uiam etiam demõstret, Græci ta
men per cichoreum tam domesticum, q̃ syluestre intelligunt, satiuum duplex est, unum
latiora folia habens, lactucæ similius, quod nos endiuiam corrupto uocabulo quasi in-
tubum appellamus, hispani ex lusitania Almeyrorem, a Gallis endiuie, a Germanis ad
dito enim endiuen, Alterum strictiora folia habet, quod radiculã hortensem nostra lin-
gua dicimus, uel radechio, a multis capillamentis per radicem transeuntibus: hæc igi-
tur communia uocabula sunt, seris, Intubus, Cichoreum, sed usus fecit, ut apud nos Ci
choreum, syluestrem radiculam significaret, quam picrida græci uocant, latini, ut Cel-
sus, Ambubeiam appellare uidentur, Germani plures præter dicta nomina hindtleuff,
59 Intubus uero, aut seris eam significat, quam corrupto uocabulo Endiuiam dicimus, Ex
his herbis & radices colligito, quæ in Ferrariensi solo efficaciores existunt, præterea ex-
pressum succum ad multos usus serua. Se. Est'ne uerum speciem heliotropij Cicho
reum esse? Bra. Id plerũq; obseruaui, sed nunq̃ uerum esse percepi, q̃q̃ ab authori-
bus certum esse scribatur, sed hoc nihil ad rem tuam. Se. Ergo scolopendra sequitur,
60 quam sinistrorsum in illo umbroso loco uirere cerno, præsertim lapidibus inhærens.

Bra. Et tu ex illis es, qui scolopendrium hanc herbam putant? Se. Nec aliud unq̃
audiui aut noui. Bra. Illam ergo esse putas/quæ a Dioscoride Asplenon appellatur?
Se. Illam inq̃. Bra. Et tu summe erras/sed utinam error in legenda herba tantum
esset, audias uero quomodo illa non sit scolopendrion, quam uos in officinis habetis,
& a Gallis etiam scolopendre appelletur/a Germanis uero Hirszung quasi lingua cerui
dicant. Se. Libenter hoc audiam. Bra. Dioscorides folia similia scolopendræ ani-
mali habere tradit. Se. Et habet nescio quas lanugines in auersa parte, quæ huic ani
mali assimilantur. Bra. Sed hoc non est habere folia huic animali similia, sed potius
aliquid in folijs huic animali simile habere. quæ autem sequuntur aptius te mouebunt,
addit polypodij modo incisuris diuisa. Se. Nulla est huius herbæ cum polypodio af
finitas, nec incisuras habet. Bra. Sequitur ex inferiore parte aspera & flauescens, su-
periore uiridis, quod in uestro hoc scolopendrio non inuenitur. Se. Nihil ad me, mo
do eisdem uiribus muniatur. Bra. Immo contrarias habent, quoniam hoc scolopen
drium, quod legere parasti/constrictiuam uim habet, & dysentericis prodest, Medici au
tem tanq̃ herba aperiente/lienes dissoluente, & calculos frangente utuntur. Se. Hic
esset execrabilis/& nefandus error. Bra. Immo est, & nescio cur medicos non pudeat
simplicium medicamentorum notitiam omittere, non sunt ipsi qui medeantur, sed mu
lieres illæ, quæ herbas inueniunt, ut Leonicenus quãdoq; per iocum disceptabat. Se.
Miror, ac miratus sum frequentissime, nostræ ætatis medicos nõ modo non callere sim-
plicia, sed eos etiam deridere, qui hæc sequantur, & qui aliquid egregij in his parare co-
nentur. Bra. En quorsum res medica trahatur, habemus qui proceres nostra urbe ap
pellari uolunt, purpurati, ac togati incedentes, q duas summas medicæ rei partes igno
rant, simplicium scientiam, & anatomen, sine quibus nemo aut medicus, aut medico si-
milis appellari debet, hos autem relinquamus, ad rem nostram redeuntes, uidesne circa
huius putei latera inhærentem herbam? Se. Video, & iam folia accepi. Bra. Hæc
est Asplenon uel scolopendrion antiquorum. Se. Nos istam Citharac appellamus.
61 Bra. Vel Citharac: aut Cetharac aut quolibet alio barbaro nomine appelletur, ea est
quæ antiquioribus scolopendrion/Asplenion, & a fibris/quas habet in modum filicis
pteryx. Quod ignorans Marcellus illius nominis rationem reddere ignorauit/a Gallis
ceterach etiam dicitur/& ab hispanorum parte/a Germanis uero styenkahrn. Se. Ea
inquam est, si descriptionem recte considero/deinceps autẽ quid acturus sum? Bra.
Hanc pro scolopendrio serua, quam Citharac appellasti/& quum ignaui medici scolo
pendrium ordinabunt/hac utere, tamen nec illud cõmune scolopendrium pro dysente
ricis omittas, quod à Dioscoride phyllitis, quasi foliosa dicitur, passim lingua ceruina
62 nuncupatur/a Gallis etiam scolopendre/at a Germanis magis proprio uocabulo Hir
szung. i. lingua cerui/Infra autem leoniceni errorem uidebimus in lingua cerui / quam
hemionitida putauit/quum potius sit phyllitis. Se. Si lubet/discriptionẽ huius phyl
litidis consideremus. Bra. Maxime lubet, Rumicis folia habet, longiora tamen, &
speciosiora. Se. Hucusq; res ita se habet. Bra. Interius leuor, auersis annexos exi-
les ueluti uermiculos præferens. Se. Adeo illa est, ut nec cæcus errare possit, sed quæ
fuit tam magni, & execrabilis erroris causa? Bra. Nihil aliud arbitror, q̃q; sub folijs
ueluti uermiculos habet/in usu autem medico uires contrarias habet, q̃ sit communis,

63 & uulgatus eius uſus. Se. Gaudeo in hanc ætatẽ ſeruari, utpote qui in multis uerum
aſſequi potuero/Abſynthium ſcolopendri terga conſequitur. Bra. Montanum palu
ſtri noſtro efficacius eſt, ideo hic colligere opportunum erit/herba notiſſima/hæc præ-
ſertim quæ barypicron ab amaritudine/& ab odore dicitur, a Gallis abſince, ab hiſpa-
nis aloſena, a Germanis Bermuet quaſi prohibens alachritatem dicta/forte ob guſtum
ita appellarunt Germani/De ſantonico, & ſeriphio. i. marino alias loquemur/tu in his
montibus hoc collige, quo omnes in re medica utuntur/oſtendunt enim oculata fide
64 montanũ efficacius eſſe paluſtri/aquæ/quæ ui ignis eliquantur. Se. Menta ſequitur.
Bra. Duas/aut tres herbas numera. Se. Poſtea calamentum. Bra. Siſte, quoniam
has duas recte copulaſti/Menta notiſſima eſt herba, & humano generi pluribus nomi-
nibus utilis, cum in medicamentorum, tum in condimentorum uſu, a luſitanis ortelam/
a Gallis Mente, a Germanis Mirz dicta, Calida, & uentriculo ſumme apta/ut de Ariſto
tele mirandum ſit, qui eam frigidam, & ſeminis uirilis abſumptiuam dixerit, in proble
matum libris/ubi rationem reddit cur belli tempore ſerenda non ſit, Hermolaus per ſe
quidem calidam fatetur/ſed fieri poſſe/ut per accidens infrigidet/ſuſpicor autem ego
ibi corruptum eſſe uocabulum, nec mentam legi debere, ſed herbam alteram frigidam
in qua re quid ſentiam alias me edocturum promitto/ſylueſtris menta Mentaſtrum a,
nobis dicitur/a Gallis Mente ſauuage/ab hiſpanis Mẽtraſtes, a Germanis uuilt minz.
i. ſylueſtris menta/hoc peculiare Germanis eſt, ut adiectiua ſubſtantiuis continuo ſua
lingua præmittant, Ad omnia ualet, ad quæ menta/ignauius tamen, ideo ſolam men-
tam habere ſtudebo, ut re efficaciori, & non minus efficaci utar, Calamintha a menta
nomen habere uidetur/quam & Galli calament dicunt, tamen re uera non habet cum
menta figuram/& licet tria genera calaminthæ inueniantur, Montanum. ſ. quod pro-
pe pedes habes/ozimi folia pre ſe ferens/& alterum odorem pulegij, Tertiumq́; folia
mentaſtri/longiora tantum habens, omne tamen genus Nepeta a latinis nuncupatur,
65 q̃uis peculari nomine ſecundum genus a Romanis Nepeta dicatur, Noſtri pharma-
copolæ duo uulgata harum herbarum nomina habent, Neueda. ſ. & herba Gattara.
Se. Hoc magis notum mihi eſt, q̃ ut dicatᶜ. Bra. Sed his, quæ dicturus ſum/men-
tem adhibeas, Quam uos nepetam ſiue Neuedam, aut herbam Gattaram appellatis,
ſecunda ſpecies calaminthæ eſt, quam nonnulli agreſte pulegium uocant, ut Dioſcori-
des inquit, quia pulegio aſſimilatur, id autem non in folijs, ſed in odore intelligendum
66 cenſeo. Eam uero/quam calamentum appellatis, eſt tertia ſpecies calaminthæ igna-
uior & inefficacior cæteris, quam uero hic habes in hoc campeſtri, aſpero & aquoſo lo
co calamintha montana eſt/omnibus efficacior, Quamobrem quum hæ tres ſpecies
æquas uires habeant, & tertia, quam uos pro uera calamintha colligitis cæteris ineffi-
cacior ſit, eam dimitterem, & montanam ſolum colligerem/aut etiam ſecundam ſpe-
ciem, quam Romani proprie Nepetam dicunt, q̃uis & hoc eodem nomine tres ſpe-
cies ſignificentur, quumq́; ab aliquo Medico calamintha/aut Nepeta/aut herba Gatta
ra ordinatur, ſemper aut montanam calamintham/aut hanc, quam uos Gattariã uul-
go appellatis, & apud Dioſcoridem ſecunda ſpecies calaminthæ eſt, accipito, Itaq́; nul
lus fiet error, & illa inefficax herba dimittetur/a Dioſcoride tertia ſpecies calaminthæ/
& a uobis peculiari nomine calamentum nuncupata. Se. Hoc conſilio utar, quan-

doquidem optimum esse uideatur. Maiorana sequitur. Bra. In hac herba, quæ
Amaracus dicitur, An eadem esset cum sampsuco; dubitaui, eandem esse Plinius aper
tissime ōndit li. 21. capite nono, & Theophrastus, immo & ipse met Dioscorides sum-
psucum amaracum appellari tradit/Quod autem dubium fecit, primus Dioscoridis
liber fuit, in quo duo capita sunt/alterum de sampsucino unguento/alterum de ama-
racino, ac si amaracus & sampsucus duo diuersa sint/Re uera multum dubitaui, &
nonnunq; huic sentētiæ hærebam, in primo libro additum esse ab aliquo librario caput
de amaracino unguento, Mox id præter rem esse cognoui, quoniam Galenus, & Pau-
lus AEgineta duo diuersa capita, & ipsi faciunt alterum de sampsucino, alterū de ama-
racino unguentis/Immo & Plinius seorsum Amaracinum a sampsucino describit/for
te quemadmodum & nunc, nonnulla in uno Italiæ loco fiunt, quæ in altero pretiosio-
ra/& diligentius fieri possunt/ut Theriaca, quæ apud Tortonam laudatissima existi-
matur, tamen ubiq; etiam fit (sed nullibi uera) ita usu uenit in amaracino unguento, ex
sampsuco enim fit/tamen in Cyzico perfectius fiebat, nam & ibi amaracus pfectior
est/& efficaciores uires habet/hinc ex urbium diuersitate, perfectius & imperfectius un
guentum fiebat, & secundum aliarum urbiū nomina uario modo denominabatur/At
quia diuersæ compositiones erant, ideo duobus nominibus appellabantur/& duo di-
stincta capita facta sunt/non tamen hoc ideo est quia sint duæ herbæ sampsucus, &
amaracus/sed quia ubi fit perfectum hoc unguentum .i. in Cypro secundum Plinium/
& Cyzicenis, quæ sunt propinquæ Siciliæ/ubi nominatur amaracus/ideo potius illa
cōpositio dicta est unguentum amaracinum/Illa uero altera in tota Græcia facta ubi
sampsuchus appellatur, suæ compositioni nomen dedit, & sampsucinum unguentum
dictum est/Quæ dissolutio ex hoc suspecta est, quia diuersæ sunt compositiones & non
eadem/dempto solum nomine/propterea id forte melius, quum duæ sint amaraci spe
cies/una odoratior/quam nos uulgo gentilem appellamus/altera minus odorata/&
habens latiora folia/ex odoratiori Amaracinum Vnguentum fiebat/quod Cyzicenis
potissimum componebatur, quoniam is locus gentili maiorana exuberabat/In alijs
Græciæ partibus fiebat ex inodoratiori/ideo sampsucinum dictum est/quicquid sit/
eadem herba est sampsucus & amaracus, quam nos Maioranam dicimus/Germani
Maioran/uel meyran/Lusitani Maniarona/Galli Mariolame/herbam in his mōtibus
collige/ubi odoratior est, & potius hanc serpentem, q̃ illam rectam, quæ & si a Diosco
ride serpere dicatur/id ubiq; non fit/tamen intelligi potest serpere, quia non solum na-
scitur seminibus iactis, sed etiam ramulis plantatis, uel terræ quomodocunq; admotis,
Nihil autem in præsenti differendum est de Galeni amaraco/ipse enim ita nostram
matricariam uocauit. Quid deinde sequitur? Se. Cyclamen. Bra. Panis por-
68 cinus uulgo dicitur, quoniam suibus mire placeat, ubi in Theophrasto κυκλαμινος legi-
tur/Theodorus Gaza Malum terræ interpretatur, sed re uera deceptus/quoniam ut
ex Plinio sumi aperte potest, Tuber terræ, & rapum terræ/& umbilicus terræ dicit.
nam malum terræ/ut ex eodem/& Dioscoride patet/Aristolochia est/Quicqd tamen
sit, huius terræ rapi tres species inueniuntur, & hæc tantum apud nos nota/ea est quæ
uires medicas habet, ideo hanc solum colligere expedit/sed non debes esse sola radice
contentus, immo & quum caudex plurimum in re medica ualeat, ideo & caudicem &

Malū terræ aristolochia ē

69 eius succum ad usum reserua, immo & ipsius radicis succus seruandus / Recentes alio
nomine arthanitam uocant. Se. Id agam, nunc pulegium occurrit. Bra. De pule-
gio multi dubitarunt / quibus uisum est esse syluestre serpillum / sed tenuibus argumen-
tis inhærent / si eius historia apud Authores cum hoc nostro uocato pulegio / & uulgo
polezolo / ab hispanis poleo / a Gallis poleont / a Germanis polev / cōferatur / nullus erit
adeo stupidus, qui non nóscat pulegium esse / Ex hoc montanum seruandum / & dum
flores in orbiculos habet / etiam quod habet flores purpureos magis seruandū, q̄ quod
albos, nam primum est fœmina / alterum mas / putant autem authores (monstrum pro
fecto, & res mare indigna) fœminam efficaciorem esse mare in hac specie / quum do-
mi eris / suspende pulegium, nam brumali die florescere uidebis. Se. Hoc expertus
sum / sed nunq̄ uerum comperi. Bra. Tamen a greuissimis Authoribus refertur / quic
quid sit / hanc herbam in puluerem redigas, & preter usus medicos / pro condiendis ob
sonijs utaris. Se. Id agam, & frequenter egi, sed uno hoc molestor, quia apud Laer-
tium me legisse suspicor / quēdam philosophum / qui ostendere uolens exemplo nō uer
bis / castigandos esse dissidentes ciues / pultem in medium attulit pulegio aspersam, ut
ostenderet / ita amare eos tractandos / quemadmodum ipse pultem tractauit, & dissi-
dentiam pultis / & pulegij annotaret / quo exemplo pulegium amarum esse deprehendi
tur / nostrum uero amarum non est / ideo pulegium esse dubitaui Bra. Non ob ama-
ritudinem pulegium pulti miscuit (q̄uis & sapor eius dulcis non sit) sed ob dissiden
tiam naturarum / Quemadmodum saccarum optima res est / quo omnes dapes aptan
tur / tamen ozimis inoptissimum est, adeo ut eorum gustus saccaro uilescat. Se. Thy
70 mum ergo & Epithymum colligamus. Bra. Hæc duo iure simul copulasti, quoni-
am uiribus: nomine: & locis / quibus nascuntur, fere quadrant. Se. Nōne Epithymus
est thymi flos? Bra. Quid sit audies, ut mox colligere possis / Thymus duplex est can
didus, & nigricans, herba notissima est, ut etiam Dioscorides censet / q̄uis ipse de albo
Thymo solum loqui uideatur / En quanta copia in hoc petroso loco & sterili sit / Epi-
thimus uero, quo uos utimini / non uester apud Dioscoridem, nam ipse florem Thymi
epithimum esse censet libro. 4. Quod autem in officinis habetis non est flos Thimi, sed
id quod a Plinio describitur capite octauo libri. xxvi. quod nascitur sine radice rubens
tenui similitudine pallioli / uel tenuis, nasciturq̄ circa Thymum, unde epithymus ap-
pellatur. Laudarem / ut Thimum herbam / & flores seorsum colligeres / postea id quod
circa Thymum nascitur / tanq̄ capillamenta quædam / hoc est epithimus, quo nūc uti
mur / sunt rubri fere capilli / qui circa arbuscula / & herbas nascuntur / ut circa linum uo-
cata cuscuta nascitur / quæ & ipsa ex hoc genere uidetur / circa myrtum aliquod simile
fit / sed Id uere epithymus, qui Thimum ueluti palliolum ambit / Tamen in hac re sum
ualde ambiguus, an. s. Dioscoridis Epithimus altera res sit a nostro nunc uocato Epi-
thimo, & quo Mesue utitur. Se. Libenter quid in hac re sentiendum sit addiscerem.
Bra. Et ego te ipsum ueluti iudicem in hac controuersia uoco. Se. Nullum autho-
rem / præter Mesuem uidi de Epithimo loquentem / quomodo in hac re iudex ero?
Bra. Ego tibi partes disponam ueluti instructas acies, ut facilius iudices. Se. In-
cipe / forte & te iudicem / reum / ac actorem esse cogemus. Bra. Non licet quenq̄ offi-
cio partis / & Iudicis fungi. Se. Nunc licebit / nulla parte reclamante. Bra. En igitur

principio

principio uidetur Dioscorides de nostro communi Epithymo loqui / quoniam semper consueuit congenera congeneribus copulare, Verum si epithymus Dioscoridis esset flos Thymi, & non Epithymus/quo utimur in morem capillorum, uideretur suũ ordinem non seruare Dioscorides / quippe qui tertio libro de Thymo, quarto autem de eius flore pertractaret/Vnde censendum est alteram rem esse Epithymum/ q̃ Thymi flos / quia nunq̃ consueuit de herba in uno libro, & de flore eius in altero scribere.

Præterea inquit Episthymum a Romanis inuolucrum appellari/sed noster epithymus/ & nõ flos Thymi inuolucrũ est, nã sunt ueluti capilli inuoluti, Adde nõ dicere Epithymum esse florem Thymi, sed florem e thymo/ac si res quædam sit e thymo ducta/qualis est noster Epithymus, qui ex caudice thymi in Apulia, & in orientalibus partibus educitur.

Immo & nomẽ ipsum hoc ostendit, nam idẽ est Epithymus/ac si in thymo dicamus/ noster autem Epithymus in thymo est quoniam circa ipsum reperitur.

Item uerba Dioscoridis de epithymo hæc sunt/Capitula tenuia/& leuia sunt/codiculas habentia/quasi crines/sed epithymus nr̃/quasi crines uidet̃/& hẽt capitula quædã tenuia/qualia ẽt in uocata cuscuta uidentur, licet in cuscuta ampliora sint.

Potest & hoc indicio sumi Epithymũ quarti libri Dioscoridis, potius esse nr̃m epithymũ/ q̃ florẽ thymi/quia tertio libro meminit floris thymi/ubi de thymo ptractat inquiens esse πορφυρίζοντα.i. purpurascentẽ/est aũt color medius inter albũ & purpureũ, ueꝝ eo loco nec dicit epithymũ uocari, nec ei⁹ uires maiores facit/q̃ & thymi uires sint/ueꝝ Galenus/Paulus/& Aetius maiores uires epithymo/q̃ thymo faciũt/ut ꝓsentaneũ sit potius nr̃os ueluti capillos apud Dioscoridẽ epithymũ esse/q̃ thymi florem.

Se. Ex his certus sum/nostrum epithymum a Dioscoride quarto libro tractari.
Bra. Mihi similis uideris Iudici cuidam, qui actore audito, statim pro eo iudicabat, Mox audito Reo, pro illo ius ferebat/nondum aliam partem audiuisti / tamen ex abrupto Iudicasti. **Se.** Quoniam nihil aliud dici posse arbitror, **Bra.** In hac re longe deciperis, nam si oppositæ parti aurem præstabis te pro ea sententiam laturum puto. **Se.** Incipe igitur, quandoquidem nimis repente iudicasse confiteor. **Bra.** Hinc exordium sumam, ꝙ Dioscorides quarto libro inquit epithymum esse thymi florem/Nec moueor ꝙ summus uir Hermolaus interpretatus sit/florem e thymo/quoniam Dioscorides sua lingua scriptũ reliquit ἐπίθυμον θύμου ἐστὶ ἄνθος quæ si ad uerbum referantur / inquit epithymum thymi est flos / non autem e thymo / nec etiam obstat ꝙ a Romanis inuolucrum appelletur, quoniam ob pediculum, cui flos inhæret/forte id nomen sumptum est/immo si flores demantur ab herba / uidentur fere crines/tamen parui/ideo appellat codiculas/nec etiam moueor ꝙ congenera congeneribus non miscuerit, quia in alijs quibusdam idem fecit, forte quum scriberet in mentem non uenerant, nec multifaciendum est ex nomine argumentum, quoniam & si epithymus in thymo significat, tamen & flos in Thymo est.

Præterea Galenus. Paulus/& AEtius Thymũ & epithymũ calidũ & siccũ in tertio ordine faciunt, tamen epithymũ uehementiorẽ esse cẽsent/quod flori thymi optime quadrat/Conuenit enim florem perfectiores uires habere sua herba/utpote in quo species

per semina seruetur, Addeq; hos Authores Thymum exhibere cum sale & aceto, & per se cum melle/hoc idem faciunt in Epithymo, quod indicium est florem Thymi Epithymum esse.

Se. Et huic parti iam fauere incipio, Verum abs te hanc sententiam ferri percupio.

Bra. Libenter tibi morem geram, prius florem Thymi epithymum esse censebam, nunc Plinius me attentum fecit capite octauo libri. xxvi. ubi inquit/ Item Epithymon/qui est flos e thymo satureiæ similis/differentia q; hic herbaceus est, alterius thymi albus/ postea interpositis quibusdam ad quæ ualet, addit, Quidam alter epithymum tradunt/ sine radice nasci, tenuis uel tenui/similitudine pallioli rubens/Ex his uerbis Duo ab antiquis Epithymum uocari colligo/ sunt autem tres thymi species, albus, de quo Dioscorides tertio libro. Niger cuius Theophrastus & Plinius meminit/ & tertius, qui assimilatur satureiæ/ hic potissimum nascitur in Pamphylia & Cappadocia, Thymus niger, ut docet AEtius/ non debet esse in usu medico, quoniam temperamentum corrumpit, & bilim generat/Relinquuntur igitur Duo Thymi genera in usu medico Thymus albus, & Thymus similis satureiæ, hic Thymus satureiæ similis flores habet herbaceos, qui Epithymus dicuntur, & hic est Epithymus, de quo Dioscorides quarto libro agit, quem dicit esse florem Thymi durioris similis satureiæ/ sunt autem capitula tenuia & leuia, codiculas habentia quasi crines/ hunc epithymum non habemus & recte animaduertit Plinius esse flores e Thymo simili satureiæ, & hoc dictum esse ad differentiam alterius thymi/ qui habet flores albos, quum hic habeat herbaceos/ Quum autem Plinius dixerit flos e Thymo/ propter hoc Hermolaus interpretans Dioscoridem/ dixit flos e Thymo/ non flos Thymi, ut author ipse dicit, quia in pluribus conatur ex plinio Dioscoridem exprimere/hos flores Epithymum esse Dioscoridis/ Serapio etiam manifeste ostendit inquiens Epithymum secundum Dioscoridem esse florem cuiusdam herbæ, quæ est similis Thymbræ, Verum quum in creta etiam nascatur, curabo ut semina saltem afferantur/ quum Ducis nostri Nauis illuc accedat, Altera species epithymi est palliolum illud circa Thymum sine radice, de quo nullus antiquorum nobis notorum præter Plinium locutus est, ad nos ex Apulia affertur, & Creta, & orientalibus partibus/ hic est Epithymus quo nos utimur, qui quum a Mesue describitur, dicit esse similem cuscutæ/ de quo nec Dioscorides, aut Paulus, aut AEtius unq; tractarunt, quoniam ipsi tantum primum exprimunt, qui quum sit flos alterius speciei Thymi, propter id tertio libro de Thymo albo Dioscorides tractat, quarto autem libro de hoc flore, utpote de diuersis specie rebus/ & merito inuolucrum appellatur, quia pediculi florum ueluti caudæ inuoluti sunt, & crinibus assimilantur. Se. Igitur noster Epithymus apud antiquos non erit.

Bra. Non quidem græcos, sed bene Arabes, q̃uis Auicena & Mesue adeo confusi sint, ut quandoq; de flore Thymi, quandoq; de simili cuscutæ loqui uideantur, Nam Arabes per hasce aut hysopum hasce Thymum intelligunt/per Epithymum Serapio idem accepit quod Dioscorides, Mesue autem & Auicena licet confundere uideantur/præsertim Auicena, tamen hæc capillamenta intelligunt ueluti palliolum/ quæ circa Thymum sine radice nascuntur/ sed errore magno detinentur,

quoniam de Epithymo Dioscoridis nõ tractant, tamẽ easdem uires illi suo epithymo
tribuunt, quas & Dioscorides, & cæteri Græci suo, immo Dioscorides sui epithymi ad
summum quatuor drachmas tribuit/Mesue ad Viginti accedit, Miror autem de excel
lentissimo Manardo, qui quum nouerit, & docuerit alterum esse Epithymum Mesue,
alterum Dioscoridis, Mesuem ita reprehendat/quia uiginti drachmas dederit, Dios⸗
corides autem quatuor, & Plinius ad summum sex, Verum nullus in rebus diuersis di⸗
gnus reprehensione est, quum sit alterum Epithymum Mesue ab illo Dioscoridis, cur
per dosim Dioscoridis, quæ in altera re est/Mesuem reprehenderet immo si mesuem in
capite de hasce.i. Thymo consideremus, manifeste deprehendemus eius puluerem ex
hibere/a drachmis duabus ad quatuor, quæ fere eadem Dosis est cum illa Epithymi
Dioscoridis, qui est flos alterius Thymi/sed non mirum/quia interdum Homerus ha
lucinatur/hoc iure obseruandum esset, quum pro atra bile Epithymus ordinatur, flos
thymi satureiæ similis sumendus esset, si apud nos existeret, loco autem ipsius potius
flores nostri thymi sumerem, q̃ capillamenta illa ueluti palliolum, nam flores illi hu
mori melancolico aduersantur, nec tamen ita capillamenta illa omitterem, ut offici⸗
nam meam non ingrederentur, quibus fere omnes utuntur, quum Plinius eandem
fere uim habere cum thymi flore precitato loco tradiderit, & hæc saxosis locis col⸗
72. ligenda. Se. Cuscuta offertur. Bra. Nec immerito, quia ab epithymo pa⸗
rum differat, nam recentiorum epithymus circa Thymum/Cuscuta circa linum na
scitur, unde a Recentioribus podagra lini, & strangulator lini nuncupatur, alij uero
grongum dicunt/Germani uero filzcraut/Galli & hispani, ut nos fere, tamen non
solum lino inhæret, sed & rubis, ac alijs pluribus arbusculis, & herbis differentia
est per colorem/magis albicat quæ in lino, q̃ quæ in rubo, uel moro est, in re ue⸗
ro medica est fere eadem ratio/Reperitur, & Cuscuta terræ serpens. Se. Nos
cuscutam terræ nascentem appellamus. Bra. Ratio est me iudice, quia nihil
propinquum habet, cui inhereat. Se. Ita est, nam quandoq; expertus sum ba⸗
culos circum ponere, qui eius capillamentis tecti sunt. Bra. Id non pos⸗
sum non credere. Se. Immo certus sis/hæc autem cuscuta quo nomine ab an⸗
tiquis appellatur? Bra. Nonnulli epithymum existimarunt, quod falsum esse
quisq; ex prædictis sumere potest, nam nec Mesuæ aut Dioscoridis Epithymum
esse potest/quoniam circa thymum sunt/uel in thymo/Cuscuta uero in lino &
alijs rebus/Quandoq; putaui herbam, quæ a Dioscoride Androsace appellatur,
Cuscutam esse. Se. Eius picturam legamus. Bra. Vt lubet. Se. Herba
est candida, tenues habet cirros. Bra. Hoc græca lingua uno uerbo dicitur
λεπτοκαρφος. i. tenuibus cirris. Se. Amara sequitur, & sine folijs/quæ omnia
nostræ cuscutæ quadrant, nam herba est candida. i. in album uergens/potest enim
herba appellari/amara, sine folijs/habetq; folliculum in summis cirris/in quo
semen continetur/Certe nostra cuscuta est, Gaudeo inuentam esse cuscutam apud
antiquos. Bra. Ne exultes ante certamen/nam & ego alias id sentiebam,
nunc Androsacem/non esse cuscutam certus sum/immo tuo argumento aliud ad⸗
dam/Vires, quæ nostræ cuscutæ ab omnibus exhibentur/a Dioscoride Androsacæ ex
hiberi, quoniã ducit urinã, aquã intercutem patientibus/& ut Galenus inquit, desiccat,

aperitq; obstructiones hepatis/quæ omnia nostræ cuscutæ quadrant. **Se.** Moueris forsitan/quia dicit in maritimis syriæ nasci, cuscuta autem apud nos etiam est. **Bra.** Hoc non moueor, quia a Dioscoride omnia loca non enumerãtur/in quibus herbæ nascuntur, sed tantum in quibus potissimum exuberãt, aut efficaciores sunt, uel ipse uidit. **Se.** Quid ergo impedit hanc non esse cuscutam? **Bra.** Androsacem uidi frequentẽ elapsis annis in istria circa mare, quum illuc appulissem cũ Illustrissimo Alphonso Duce Ferrariæ, piscandi gratia. **Se.** In syriæ maritimis nasci Dioscorides tradit. **Bra.** Et plinius histriam dicit esse Androsaces feracissimam/In primis differt a nostra cuscuta/quia Androsace radicem habet/cuscuta non/secundo Androsace est ueluti manipulus cirrorum uel capillorum breuis/& supra ununquẽq; capillũ adest folliculus, in quo semina sunt. At cuscuta longa est, ut quandoq; multas ambiat lini plantas, nec in apice folliculos habet, sed per medium, Tertio Androsace similis est, plantæ arnaglossæ, cui folia sint ablata, & nerui relicti. cuscuta uero elongatur ad magnum spatium / Quarto Androsace est amarissima herba, ut illi nomen dederit amaritudo, nam ab aliquibus picris appellatur, ut etiam sicca amaritudinem seruet, sed cuscuta sicca nihil amaritudinis habet, recens parum/uel nihil. Quinto ueræ albedini cirri Androsaces albicant adeo ut nomen leucæ meruerit/quod non facit cuscuta, licet quum recens est in albũ uergat. Sexto Androsace nulli inhæret, sed per se in littore spargitur, immo, & si quid propinquum sit, non inhæret, ut cuscuta facit/quæ inhæret propinquis rebus, & in longũ extenditur. Septimo Androsace acris herba est, ut Galenus & Paulus testantur, cuscuta non acris, si quis uero gustu dijudicet. Octauo Androsace semen habet notatu dignum pro ratione herbæ cui inhæret, quod est in cuscuta fere insensibile. Nono ab omnibus fere authoribus, a quibus Androsace describitur, ut a Dioscoride, & plinio. Libro uigesimoseptimo capite quarto Maritima herba dicitur/cuscuta uero cãpestris/immo peculiari nomine ab aliquibus Thalassia dicitur, per excellentissimam ut Dioscorides docet/quasi maritima. **Se.** Nunc uere cognosco Androsacem antiquorum nostram cuscutam non esse/quãuis etiam eisdem uiribus insigniri uideatur / tamen quo nomine ab antiquioribus insigniretur, scire optarem. **Bra.** Nunc mihi non constat, ideo preterita dissertatione contentus sis. **Se.** Ergo ad fumum terræ me uertam.

73 **Bra.** Herba apud nos adeo nota ut monitore non indigeat, in illam planiciem descendamus, in qua seges ordeacea uiret, pro hac herba colligenda, nihil tamen impediet Ferrarienses hortos expectare, in quibus summæ scaturit, decipiuntur uero qui cymbalariam fumum terræ. i. fumariam herbam (ita enim latine dici debet) putarunt/græci capnion appellãt ppea q palpebras ueluti fumus mordicat/eodẽ noĩe ut nos Galli/& hispani utuntur/Germani uero in dictione so'ũ differũt/uocãt. n. Erdtrauch, quod latine interpretat' terræ fumus/Huius simplicis herbæ puluere a summa atræ bilis copia Magnificũ Bartholomæũ Prosperũ Illustrissimi Herculis Estensis Carnutarũ ducis/& principis Ferrariæ primogeniti a secretis/uirũ omni doctrinarũ gñe preditũ/& bonorũ morũ columen, liberũ reddidi. **Se.** Sena, & eius folliculi in mediũ ueniũt.

74 **Bra.** Senã apud antiqores incognitã esse certũ habeo/ideo ab Auerroe optime, inter medicinas nouas numeratur/& iure hoc dicit, quum nusq; apud Dioscoridẽ/Theophrastũ/Pliniũ/Galenumq; inuenta sit. **Se.** Res mira/herba adeo digna decantari/& tot nominibus

Capnos unde.

Pulvis fumariae qd operatu sit:

Sena antiqui non nouerunt:

insignita/græcis ignota fuit? Bra. Fuit quidem ut uidetur. Se. Nonne eorum tem
pore extabat, aut deinceps terra peperit? Bra. Et tunc extabat, sed fortassis / aut ab
his non experta/uel non uisa. Se. Quomodo non uisa a Dioscoride/qui ferè uniuer-
sum orbem circuiuit? Bra. Dioscorides militauit quidem, sed uniuersum orbem per-
lustrasse non constat/illuc saltem non iuit, ubi nascebatur, aut mox etiam ad pro-
pinquiores prouincias delata est, ut de pluribus alijs rebus factum constat, quas
antiqui ignorarunt, aut data opera reliquerunt/Certum uero est centesimam partem
herbarum in uniuerso orbe constantium/non esse descriptam à Dioscoride, nec plan-
tarum à Theophrasto / aut Plinio, sed indies addiscimus, & crescit ars medica. Se.
Mihi decrescere uidetur, quoniam audiui/quosdam Recentes, syrupos penitus deme-
re, & tantum aqua ordei/mulso/& paucissimis quibusdam utuntur. Bra. Hi suo
modo agant, & si ad ægros curandos uocentur (quod rarius accidet) curent / Ego
mihi proposui omnes bonos authores imitari/& si quandoque aliqua noua inuenian-
tur, quæ ratione & experimento optima esse constiterit, semper assensuri sumus, eos
enim imitari nolumus, qui decocto guaiaci uti despiciunt, quoniam ab antiquis silea-
tur. At quomodo ab illis scribi poterat, quum adhuc quadraginta anni non sint,
quod insula, in qua nascitur reperta est/prius penitus incognita. In dies crescit ars me-
dica / sicut & aliæ artes / ut Plinius testatur, & ante ipsum Plato edocuerat / Immo & Ars med p incrementu fit teste Galeno.
Galenus nostram artem per incrementum fieri tradit. Se. Ea insula paucis ante
annis orta ne est? Bra. Non orta, sed nullus unquam illuc nauigare ausus est, preter
nostro hoc æuo Lusitanos. Se. Quomodo hoc scitur? Bra. Quia à grauissimis
uiris Ptolomæo/Pomponio/Strabone/Plinio/qui uniuersum descripsere / hæc nunquam
uel à longe monstrata sunt/sed hæc alias, nunc de sena loquamur, quam ita hispani
& Galli, ut nos, appellant, Germani uero potius foliorum memoriam faciunt/se-
net bletter dicentes. i. sene folia /plures conati sunt eam apud Dioscoridem inuenire/
76 adeò ut aliquis empetron esse putarit. Se. Huius sententiæ excellentissimus Manardus
quoque fuit ea coniectura/quia à Dioscoride scribatur/si in esculento iure decoquatur, pur-
gat bilem, pituitam/& aquas, nos autem senam in iure bullimus ut purget. Bra. Adeo tenuis Sena no est empetron.
coniectura est, ut nec filo inhæreat, nam & ita bouem capum esse probarem, quia bulliuntur
ut nutriant. Non.n.habet folia lentis sena/ut phacoides appellari possit, quemadmodum
empetron, quia & locis maritimis nascitur, & saxosis, Nec salsa est sena, sed subamara /
& quo magis mari propinqua, eo amarior, ut ligustica sena ostendit/quamuis ea inefficaci-
cior sit quæ ex partibus ægypti defertur. hi adhuc peius sentiunt, qui Delphinium pu Sena no est delphinium.
77 tarunt/nam senæ folia non sunt delphino similia, nec opus est ad folliculos fugere, quo
niam de folijs Dioscorides loquitur, φυλλαρια enim foliola significat, non foliculos aut
78 siliquas, nec floribus quadrat. Decipiuntur etiam qui senam peplion esse arbi- Sena no est Peplion. aut Alipon.
trantur / non enim lac habet, nec semen simile / Minus est Alipon quia semine
multum differt, quod nullam habet cum epithymo similitudinem / nec radice/aut
surculis conuenit. Se. Quomodo tot uiri decepti sunt? Bra. Ob duo primo aliquam
similitudinem acceperunt, & multas dissimilitudines omiserunt/secundo quia uires considerarunt
potius quam rem ipsam/quum enim atram bilem ducere legerunt, senam esse putarunt, & presertim
quia circa maritima nascitur. Se. Quid est ergo apud antiquos sena? Bra. Alij quo-

modo lubet censeant. nos senam ab antiquioribus nusq̄ descriptam scimus / sed cum Auerroi nouam herbam esse putamus/nouam inq̄. i. antiquioribus illis incognitam. Se. Nō ē igitur aliquo pacto colligenda. Bra. Immo maxime seruanda, tot enim dotes & precipuas habet/ut nunq̄ sit prætereunda. Se. Quomodo id nouisti? Bra. In primis Arabum authoritate, quæ non est adeo temere despicienda/ut nonnulli recentes faciunt/presertim/ubi græcis non opponuntur/postea ipsa quotidiana experientia, quæ est omnium rerum magistra. Se. Audiui hanc esse uiam Galeni, quam regiam dicunt. Bra. Est. Se. Quid collecturus sum/folliculos (ut dicunt) aut folia? Bra. In his saxosis locis hic prope mare herbam, & folliculos legerem. Se. Dic (ni pigeat) debetne re aliqua roborari/aut corrigi/ne uentriculum offendat? Bra. Debet omnino, zinzibere, cinamomo, Gariophilis/aut alia re ex his quæ uētriculum roborant. Se. Manardus/senam uentriculum roborare cēset absq̄ alio adminiculo, quia sub amara, & adstringens, & experientia (ut inquit) hoc demonstrat. Bra. Tam̄ celeberrimi uiri pace dixerim/& præceptoris colendissimi/experientia oppositum ostendit/nam qui senę decoctum bibunt/aut uocatam infusionem/uentriculo offendūtur, Nullus est Ferrariæ/aut alibi medicus, qui non sit sexcenties expertus, & ego quotidie experior, nec omne amarum roborat uentriculum / aut adstrictionem habet/Quamobrem semper corrigendam censeo, ob eam, quam singulis diebus experientiam uidemus. Se. Quam partem magis altera seruabo? Bra. Folliculos, in q̄bus maior uis educendi est/q̄ in folijs. Se. Manardus magis folia commendat, quæ experientia duce efficaciora sunt. Bra. Laudet quantum lubet, & mihi experiētia oppositum ostendit, & omnibus alijs qui artem medicam exercēt, & ratio ipsa dictat, maiorem uim folliculos, q̄ folia habere/ob perfectiorem ætatem herbæ/ob densiorē substantiam, ob potentiam contentorum seminum, Tu ipse hoc experimento ducas/decoctiones duas faciens, alteram ex puris folliculis, alteram ex folijs/quas si deinde æqua lance bibas, manifeste deprehendes maiorem efficaciā inesse folliculis, q̄ folijs, ut ego alias expertus sum/ex his igitur maiorem partem folliculorum, minorem foliorum serua/tamen potius laudarem, ut Venetijs Senam emeres/quæ Alexandria, & orientalibus partibus defertur/magis/q̄ ex Apulia aut Liguria/experientia enim ostendit semiunciam AEgyptiacæ tantum fere proficere, quantum uncia nostratis. Se. Hoc iam diu noui, Quæ est eius Dosis? Bra. In infusione quandoq̄ usq̄ ad sex uncias exhibui, nec ueritus sum ad octo pertingere/& contulit/ac ægri bene tulerunt, sed tres, aut quatuor unciæ tutissime exhibentur. Se. De sena satis, Mentastrum sequitur. Bra. Ipsum cum Menta collegisti. Se. Ad serpillum ergo ueniamus. Bra. Notissima herba est, a serpendo dicta. Se. Quomodo hoc fieri potest, quia una species ad palmi altitudinem crescit? Bra. Hinc miram Dioscoridis præstantiam in scribendo accipies, Inquit a serpendo nomen inuenisse, uerum quia species una serpilli nō serpit, sed in altum crescit propterea addit, & quoniam quæcunq̄ pars eius/quacunq̄ terrā contigerit radicatur/ut hinc serpillum etiam crescens a serpendo dicatur/non quia sponte serpat, sed quia omnes ramuli plantati quacunq̄ terra crescunt, Quod etiam Theophrastus. 6. de plātarum historia sentit/Quum duæ species sint, syluestre, & satiuum/ adeo modice differunt/ut mira sit illorum similitudo/tu in his petris uirens colligito/

Sena corrigendam &c, & cū q̄b.

An folia, folliculis sena sit anteferēda.

Sena Alexandrina, apulæ, liguræq̄ præfertur.

Dosis. Senæ.

quoniam syluestre satiuo efficacius est, ut Dioscorides testatur, hortense uero corona-
mentis relinquito. Se. Coronis serpillum addere infaustum uidetur. Bra. Res est,
quæ paucis ante annis in usum uenit/quum mortuos impuberes, aut uirgines serpillo
coronare cœperunt/quum tamen apud antiquos in opere coronamentario in summo
honore esset, sed quod maxime mirum est, Dioscorides & Plinius in tam notissima her
ba sibi inuicem opponuntur, quippe Plinius satiuum serpillum non serpere, syluestræ
serpere scribit, sed Dioscorides satiuum serpere/syluestre minime/docet, ut hæc quibus
dam occasionem dederint errandi, ut pulegium a syluestri serpillo distinguere nesciue-
rint, hæc autem apud nos adeo nota sunt/ut nullo demonstrante indigeant/eius effe-
ctus dedit Gallis ansam ipsum quandoq; appellandi serpolet/& Germanis Quendel,
30 Se. Plantago prosilit. Bra. Ferrariæ plantaginem quæres/in palustribus locis, se-
cus aggeres, atq; septa, hæc enim summe amat, & in humidis efficacior est. Se. Eius
31 uim in siccioribus locis efficaciorem credebam. Bra. Errabas, quoniam id expressis
uerbis Dioscorides testatur/Arnaglosson etiã appellatur, cui apud Germanos nomen
respondere uidetur Schofzung. i. lingua ouis/Duæ eius species ab Authoribus enu- Plantag. duæ spes.
merantur, maior, quæ & επτανευρον. i. septineruia/& minor, quæ πεντανευρον. i. Quin
queneruia a fibris quibusdam tanq; neruis per totum folium extensis/Vtrãq; speciem
Ferrariæ habebis/sunt apud nos herbæ notissimæ/ab hispanis eodem nomine dictæ/
a Gallis plantain/a Germanis altero nomine dicitur vuegrich, postea addunt Breyter,
& spitzeter. i. maior & minor/Appellant etiam Begtrit/ac si dixerint herbam quæ in
32 uia calcatur. Se. Malua, & Maluauiscus sese offerunt. Bra. Optime simul copu
lasti, nam Maluauiscus species maluæ est/latine hibiscus dicitur, a Græcis Althæa/no- Hibiscus
tissimæ herbæ sunt, in hoc plano radices ac folia hibisci, Maluæ autem folia & semina Althæa.
colligito/satiua malua Ferrariæ non utimur/sed Mediolani, ut olera/seritur ac colitur/
ad cibos apta/Coquitur ut asparagi/& in acetarijs manditur. Se. Est ergo alia sylue
stris malua ab Althæa. Bra. Est equidem/nam hæc communis Malua/duas species/
hortensem/& sponte nascentem habet/hortensis cauliculos maiores facit, & edendo ap
tos/in syluestri. i. sponte nascenti duriores sunt/& cibarijs inepti/Plinius Malopem ap
pellat/Quæ in satiuis ampliora folia habet/quæ uero non/Malache ab emolliẽdo uen
tre/unde satiua malua/& syluestris erunt/ambæq; in alias species distribuuntur/tamen
Dioscorides satiuam tantum/Syluestrem/& Altæam facit/Nos autẽ Venetijs in hor-
to nobilissimorum cornariorum, quæ Murani habent/Arboream maluam uidimus, im
mo erant ibi multæ maluarum plantæ/quæ in iustam arboris mensuram creuerant, &
nunc adsunt, ut facile ex ipsis ingentes baculos quisq; sibi parare posset/quod tamen
non mirum est, quia a Theophrasto arborescere Malua dicitur/Quicquid sit Altheæ
radices, non alceæ (quippe nonnulli decepti sunt Alcæam cum Althæa confundentes)
herbam, & flores ipsos serua/Malua Ferrariæ ubertim habebis, & cultu satiuam facies,
& in arborem crescere coges, præsertim si semina illius Venetæ seras. quam Romanã
maluam dicunt, nescio id nomen unde sumpserint. Se. In Althæa solo radicibus uti-
mur. Bra. Ne folia deseras/quoniam priuatim (ut Dioscorides inquit) ex exiguo
oleo morsibus & ambustis emplasti modo imponuntur/hispani, ut nos, Maluã dicunt,
Galli Mauues, Germãi Bappelen, aut pappln, Coliculos uero Maluæ pappl stil, Mal

83 uam uero syluestrem uilt papln dicunt, Althæam autem Galli Grimauues, Germani
Ibis appellant/quamuis & nonnulli uilt papln.i.syluestrem maluam dicant. Se. Deinde
semper uiuum maius & minus occurrunt. Bra. Tres species semperuiui apud Au-
thores inueniuntur/quamuis plures herbæ sint/quam tres, quæ semper uiuant.i. quocunque tē-
pore ex quatuor anni.i.quibus ingens calor/aut sæua hyems nō nocet/latine sedum/
græce Aizoon dicitur, Ferrariæ in tegulis nascuntur/& potiores uires habent/quam in his
montibus, Maius semperuiuum a nobis herba orechiara appellatur/a similitudine/quā
cum auribus habet/a Gallis Ioubarde/hæc autem similitudo maior est/quam ea quā cū
oculo habet secundum quam dicitur Zoophthalmon/semperuiuū minus a nobis her
ba pegnola/& uermicularis dicitur/ob similitudinem quam habent folia cum nucleis
pineis/a Gallis dicitur oreile de souris/supra Ferrarienses tegulas mire serpit/Tertia
84 specie non utimur, quæ Ανδραχνη αγρια. i. portulaca syluestris dicitur, de qua bis Dios
corides tractat, secundo, & quarto libro, sed quod secundo libro scribitur, id totum in
quartum referri debet, hoc autem genus habet uires penitus oppositas predictis sem-
peruiui speciebus/quum uero non sit opus de herbis, quibus non uteris/disputare, ad
alias trāsire opportunum erit, si prius animaduertero ex harum succo Nobilissimum
comitem Herculem Contrarium, & alterum Herculem comitem trottum, Duo nostræ
85 urbis fulgentia lumina/ex diuturna Gonorrhea in sanitatem restituerim. Se. Vrtica
pedem confert. Bra. Conferat hæc notissima herba/ut apud nos in prouerbiū cesse
rit/etiam culo notam esse urticam, Duas species habet, unam folia latiora, & nigriora
habētem/alteram minus nigra, Adest & cania urtica cæteris acrior/& herculeana, quæ
odorem habet, in genere a Græcis Ακαλυφη dicitur/a nobis ab urendo urtica, omnibus
eædem uires sunt, nec aliquid uni peculiarius attribuitur/quam alteri/Ideo laudarem ut
hic in montibus eam colligeres, & seorsum semina/herbam, radices, ac eius succum di
uersis locis seruares/De mortua autem urtica, quam Lamium, uel Aononium uocant,
quoniam nō urat, alias pertractabimus edocentes/an ea quæ apud nos mortua & in-
ers urtica uulgo dicitur/Antiquorum Balote sit/Ab hispanis Ortiges/a Gallis ortie/a
86 Germanis Nesselen, & hoc tempore nuncupatur. Se. Vt frigida herba calidæ iun-
gatur, Portulaca urticam sequitur. Bra. Notissima est herba/potius in Ferrariensi
solo quærenda, quam alibi, satiua est, & agrestis/folia, & simul ramulos legito/ac seruato,
Ανδραχνη a græcis appellatur, a lusitanis beldroegas/a Gallis pourpie, a Germanis por-
87 celcraut/ac si dixerint porcellorum herbam/in acetarijs editur/cucumeribus/Cæpis,
oleo, sale & aceto conditis. Se. Graminea mox sequitur. Bra. Gramen potius di-
cito/quam Graminea. Se. Quid refert, modo res ipsa intelligatur? Bra. Si absque uoci-
bus res intelligi possent, non indigeremus nominibus/sed postea quam huc peruenimus,
ut non possint absque nominibus artes intelligi aut addisci, ideo melius est uoca
bulis a bonis authoribus scriptis uti, quam barbaris & sine authore dictis/melius enim
est recte loqui/quam praue & incompte/& si ad rem nihil faceret/De agrosti.i.gramine/cū
Dioscoride dicam ab omnibus cognosci/Ipsum Ferrariæ potius quærerem, ubi mire
uiret, & hoc Montano efficacius est, radices seorsum, & ramulos colliges/uel omnia si-
mul seruato/& quum opus erit seiungito, ad quemadmodum apud latinos omnis fe-
re herba gramen appellatur/presertim quæ sit Iumentorum esca, ita apud Germanos

nomen eſt/Gras quo gramen ſignificant, & cæteras herbas folia ſtrictiora habentes ue
luti fœnum, Nunc autem de ſanguinea herba apud noſtrum uulgus dicta/aut caurio
la diſputare omittemus, quam Plinius Libro,xxv.alteram ſpeciem graminis putat, &
gramen aculeatum uocat/quia plures habet in acumine aculeos/quos conuolutos na-
ribus inſerunt, extrahūtq; ciendi ſanguinis gr̃a/hoc nr̃i pueri cauriola herba ſæpe fa-
ciunt/quæ an ſit Coronopos alias diſputare tentabimus/Nunc tantum id animaduer
tentes/dubitari poſſe a ſcholaſticis/quum dulcia uermibus puerorum conueniant.i.
eos potius nutriant/q̃ interficiant/Dulce autem ſit Gramen, quur cōmunis omnium
medicorum uſus eſt/contra puerorum lumbricos gramine uti? Verum diſputationes
89 hæ,quæ nihil ad cognitionem ſimplicium faciunt,omittantur. Se. De lauro igitur ſer
mo fiat. Bra. Ab herbis/ad arbores tranſis? Se. In ſcribendo,aut colligendo nul
lum ordinem ſeruo/ſed ut præſentantur/ita leguntur. Bra. Plures ſunt lauri ſpecies/
eiſdem fere uiribus inſignitæ/& apud nos adeo notæ,ut demonſtratore non indigeant,
90 In his montibus folia/Daphnides.i.baccas/& corticum radices collige ac ſerua. Se.
Nullus eſt corticum uſus. Bra. Immo maximus, nam calculos frangit,& Iocinoro-
ſis prodeſt/Galli lorier uocant laurum/ut plures ex noſtris mulieribus oraro,Germani
uero nomen proprium non habent arbori/ſed ita fingunt lorberbaum,quaſi dicant ar
91 borem baccarum lauri. Se. Tamariſcus ſequitur. Bra. A Dioſcoride Myrice nun
cupatur, ad illam propinquam paludem,ubi ſtagnum apparet/deſcēdamus/nam ibi
myrices copia ſcaturit/eius fructum/herbam/cortices,& lignum ſeruabis, Duo ex li-
gno parantur/uaſa ad bibendum lienoſis/& eo combuſto, cinis, ut fœminarū fluctio-
nes ſiſtantur/preparatur/eſt apud nos arbor notiſſima, quin & ſemen ac flores ſeruan
da/a Germanis Tamariſch/a Gallis Tamariſiſi appellatur/ſunt tamen & Germani/
qui heyde uocent/ſed magno errore, quia erix eſt arbuſcula in magicis rebus ſalutaris.
92 Se. Salix deinde ſcriptus eſt. Bra. Ores mira, ſalices in montibus quæris/ſed quæ
feracior terra Ferrarienſi ſolo,omni ſalicum genere exuberante? Vbi & uires efficacio-
res inſunt, q̃ in montibus, humido enim ſolo gaudet/& in ipſo fere ſponte naſcitur/
Ne herbarium tuum hac arbore oneres, quum Ferrariæ ubiq; ſint / folia/ſemina, folio
rum ſuccum, a corticis ſuccum/preſertim quum floret, ſeruato / non quidem ſuccum
per expreſſionem,ſed eum, qui per inciſionem corticis emanat/& ex preuſto cortice ci
nerem ſeruabis, cortices uero quocunq; anni tempore recētes habent/quū uero apud
Theophraſtum & Plinium plures ſint ſalicis ſpecies, omnes æquis uiribus inſigniun-
tur, aut modice differunt ideo non eſt opus niſi ex ea quæ ad manus uenerit, hæc col-
ligere. Se. Camedrios ſequitur. Bra. Barbari adeo nomina corrupere, ut genitiuo
93 recto ſæpius utantur, nam quemac modum ſtichados pro ſtœchas ſupra dictum eſt,
ita Camedrios pro Chamædrys dicunt/Recentiores medici fere græcam uocem expri
mentes quærculam minorem uocant/latini Trixaginem, Ferrarienſe uulgus calaman
94 drinam/Germanorum pars loge, Alij Gamenderim, Alij Gamanderlim appellant,ta-
men nōnulli uocabulū habent,quo poſtea in amatarijs utūtur.ſ. Ielenger Ieliber,quod
uocabulum Chamedri ſignificat, ſi uero exponatur,ſignificat, quanto diutius, tanto
clarius/unde in amatorijs cauillis hoc nomine utentes deridere uidentur/In hoc aſpe-
ro & petroſo loco uiret/ubi folia & ſemina colligenda, & nunc potiſſimum, quia ſuo

semine prægnans est, quo tempore Dioscorides seruandam esse monet. Se. Diosco-
rides quatuor digitorum altitudinem non excedere sciptum reliquit. Bra. Id est in
hermolai interpretatione, sed ipse sua lingua dicit. ἔστι δὲ θαμνίσκος σπιθαμαῖος, uoluit
esse fruticem breuem, utpote qui habeat longitudinem spithami. i. quantum extendi
potest a pollice ad auricularem/ & quis aliquæ etiam hanc mensuram excedant, tamẽ
paucæ sunt, nec multum exuperant/ quum autem Dioscorides alicuius herbæ mensu
ram tribuit, id facit, ut maiori parti indiuiduorum illius speciei quadrat, Nec etiam
adeo statam mensuram tribuit, ut quandoq; in aliqua portione excedere non possint.
95 Se. Laureolam ergo colligamus. Bra. Hic manifestissimus Recentiorum error de-
prehenditur, laureolam Mezereum esse existimantium. Se. Qui sunt hi recentes, qui
hoc putarunt? Bra. Dinus quidam Florentinus, cui Mesuem commentatus est, hic
capite primo laureolam mezereon esse testatur, sed quantum halucinetur, primo intui
tu apparet, quippe Arabes omnes Mezereon inter lactarias herbas connumerant. at
laureola lac non emittit. δαφνοειδές. a Dioscoride, a nobis quasi græcum uocabulum
imitantibus laureola nuncupatur, ita etiam a Gallis loreole dicitur, In his montibus
fructum collige, & folia. Se. Dioscorides ipsam Alipo similem dicit, & Nympheæ
flores habere, quod in hac laureola falsum esse deprehenditur. Bra. In antiquissimis
Dioscoridis codicibus ea uerba non sunt, ideo & Hermolaus barbarus ea suspecta ha
buit, in reliquis adeo ipsa est, ut nec pictor eam egregius pingere nouisset. Se.
Habet ne feruentem & erodentem gustum. Bra. Tu gusta, ego expertus sum magno
meo incommodo, qui etiam multa aqua epota extinguere non uoluerim, & cœnanti
omnia uidebantur etiam insipida, multo pipere aspersa, adeo lingua & palatum arde
bant. Se. Tibi potius credam, q̃ experiri tentem, & ad Rubi cimas descendam.
Bra. Cima latine quidem dicitur, uerum in his montibus rubi quærendi non sunt,
96 quum Ferrariæ efficaciores uires habeant, Cacumina, Rami, atq; mora seruãda/ eius
autem species plures sunt, at una tantum Ferrariæ uiret, quam appellant sentem, uel
97 chamæbaton. i. humilem & terrestrem rubum, in solo Ferrariensi omnia prædia circũ-
sepiuntur rubo, ne iumenta & homines in alienos agros transeant, a nobis absoluto
uocabulo spina & roueda quasi rubus/ & sua cacumina cimas spinarũ uocamus, quas
Galli le Coupean des Rouses dicunt, Rubum uero Germani Bramen beher appellãt/
De rubo autem canino, cynosbato dicto alias tractaturi sumus. Se. Myrtus sequi
98 tur. Bra. Duæ potissimum Myrti species reperiuntur/ Nigra, & alba, Nigra folia
habet, quæ in uiriditatem quandam intensam, & fere subobscuram tendunt, quæ ni-
gredinem quandam pre se ferre uidetur, Alba uero uiriditatem habet magis apertam,
quæ respectu intensæ uiriditatis albedo dici potest/ In genere autem omnia ex myrto,
quæ in usum medicunt ueniunt, fœliciora & efficaciora in nigra sunt, q̃ in alba, & ita
perhibetur ab Authoribus, ex nigra igitur omnia colliges tibi necessaria, & descende
ꝓpe illas aquas/ ubi egregie uiret est enim frutex ambiguæ naturæ, qui modo in aqs,
modo in terra uiuit, Multa ex Myrto seruanda sunt/ semina/ folia/ succum ex folijs &
seminibus, ex quibus etiam exprimendum uinum, Vos semina myrtillos appellatis/
99 Antiquiores/ ut Hippocrates/ Myrtidanum/ Parua etiam myrtus, quæ myrto adna-
scitur Myrtidanum dicitur/ & Myrtida a Paulo AEgineta, efficacior est tota planta.

quam seruare expediet/Intelligo etiam per adnatum id quod circa corticem nascitur,
ut in Thymo/Mesuæ Epithymus/ita in Myrto Myrtidanum/uel (ut nouum nomē
fingamus) Epimyrtus, quem circa Myrtos frequentissime uidi/quis Galenus Myrti
da sobolem myrti solum intellexerit/Omnia ergo hæc ex nigra Myrto sumenda.
800 Se. Cauda equina sequitur. Bra. Nomen rei ipsi conueniens/nam cum equina
cauda similitudinem habet, ideo & græci ιππουριν, & latini equisetum, & equinalem uo
cant/nescio autem cur a Ferrariensibus mulieribus sceuola appelletur / Tamen quic-
quid sit, non est in montibus petenda hæc herba/sed potius inter Ferrarienses fossas,
& loca aquosa/folia/& radices seruanda utpote rei medicæ utilia/Tamen unum ani-
maduersione dignum est, ab aliquibus ita appellari, quia equorum membris succur-
rat, presertim ubi fluxerit sanguis, habet enim adstrictoriam quandam uim / ideo a
Germanis nomen accepit harstrang/a strangulando quoniam si quispiam masticaue-
rit, ut pueri sæpe faciunt/adeo adstringit ut strangulare uideatur/Galli uero a simili-
tudine Queue de chiual dicūt/herba apud nos notissima, cuius duæ sunt speics/altera
breuior/altera longior/quam a saliendo salicem equinalem Dioscorides appellat, lon-
giorem appellant nostræ mulieres sclarcam/arbitror inde sumptum nomen, quia stan
nea uasa/illa fricent/& clarificent/sed aliud uocabulum habent magis usitatum. s. As
prella ab asperitate, ideo mire fricat uasa, Breuiorem sceuolam dicunt/Sceuola est se
cunda species equiseti apud Dioscoridem/Asprella uero prima, habet autem sua fo-
lia adeo mollia sceuola, & fragilia/ut inepta sit ad abstergenda uasa/sed Asprella/du-
ra habet/& ad frangendum contumax, asperaq; est, ideo in poliendis coquinarijs ua
sis ea utuntur/sunt adeo notæ hæ herbæ, ut nulla sit Ferrariensis mulier cula / quæ nō
agnouerit/Alias autem in polygono fœmina deceptus sum, quam Romani sanguina
lem fœminam appellant/putans ipsam esse equiseti speciem, quoniam ita a Diosco-
ride describitur/frutex est tener/arundini similis continuatis geniculis, & inseipsos tu-
barum modo farctis, circa quos piceæ similia foliola in orbem exeunt, radix illis inu-
tilis est, nascitur aquosis locis, adstringendi, refrigerandiq; uires habet. Si quis equi
setum huic descriptioni comparabit, eius picturam esse fere deprehendet, tamen de-
inceps noui sanguinalem fœminam alteram esse/& a nostris mulieribus Coregiolam,
& ipsam appellari, quia polygonium mas etiam coregiolam uocant, per mulieres uni
uersum Ferrariense uulgus intelligo/huius herbæ succo ac puluere Illustrem Dianam
estensem, Contrariam, Mulierem dignam ut altiori tuba decantetur a fluxu sanguinis
narium immunem feci. Se. Solatrum maius, & minus sequuntur. Bra. Non mo
801 do in solano (ita enim appellari debet) recentiores, sed etiam antiqui inter se dissen-
tiunt, Nam Theophrastus, Plinius/& Dioscorides his nominibus strychnon, & ha-
licacabum uario modo utūtur. Quippe Theophrastus solum duo genera ponit/som
niferum, & Maniacum/sed hæ lites in aliud tempus differantur/Maniacum solanum
deserendum, nec quo utimur, in his montibus colligendum/sed Ferrariæ ubertim ha-
betur/olim edendo erat, nunc non editur, olim etiam satiuum erat, & in hortis/cū alijs
oleribus seminabatur/nunc in hortis, & aquosis locis sponte prouenit, immo & cul-
802 toribus inuitis scatet/Tu folia/ac fructum. i. acinos illos suos seruabis / A Ferrariensi-
bus biassola/ab alijs uua canina appellatur/sunt etiam qui uuam morellam a colore.

Hippuris / Equisetu / Sceuola uulgo

Duæ equiseti spēs

Asprella. Sceuola

Sanguinalis fœm. Coregiola

quum grana maturuerint, uocent, & quoniam eo succo talis color fiat / uulgus enim
Ferrariense purpureum colorem/Morellum dicit/quo nomine in hac herba Galli &
Lusitani utuntur/illi enim Morelle solatrum uocant/isti moura/& fere idem nomen
Germani sequuntur Nachtschatn dicentes, quasi umbra noctis/ex colore, quem gra-
na ipsa/aut habent/aut inficiunt/non est opus notissimam herbam alijs uerbis pinge-
re/nullus enim est Ferrariæ qui solatrum ignoret. **Se**. Iuam ergo Doceas. **Bra**.
103 Hæc a græcis χαμαιπιτυς dicitur/quia humilis/& per terram serpat / non tamen adeo
serpit/quin ramunculos eleuatos habeat / in hac etiam ordinanda Recentiores geniti
uo/pro recto utuntur/Chamæpityos dicentes/Iua autem uocatur quasi Ibiga/ita.n.
a Plinio, & alijs pluribus dicitur/uel Abiga/Nostri recentes Iua/aut Iuam moscatam
credo ob odorem uocent/cui tamen mihi ingratissimus est, corruptumq; est uocabu-
lum Iua/ab Ibiga uel Abiga/In montibus efficacior existit/& prope maria, Nomen ac
cepit ab odore quem habet piceæ, uel pinus/nam hoc uocabulum πιτυς modo pro pi-
cea/modo pro pinu interpretatum inuenies/tamen piceæ odorem potius imitari ui-
detur/unde Chamæpitys idem est quod parua picea, uel si id mauis parua pinus/fue
re tamen recentes/qui cupressinam/& qui paruam Cyparissum potius nuncupare uo
luerint, tamen a picea, uel pinu, non a Cyparisso nomen habet, ut Chamædrys.i. parua
quærcus/a drys, quod quærcus est, deducitur, Tres Ibigæ species reperiuntur quæ in
genere a parte Germanorum uergissmeinit appellantur/quod uocabulum in cauillis
amatorijs sumunt, & circa ipsum iocantur, nam idem significat, quod non obliuisca-
ris mei / Tres species Ibigæ reperiuntur, sed tu hanc, quæ in usu est, solum collige flo
res luteos habentem/nam de his herbis tantum acturus sum, quæ nunc in pharmaco
polarum officinis Ferrariæ uersantur/Alio autem loco de omnibus herbis ubertim &
distincte disseremus. **Se**. Fœniculus sequitur. **Bra**. Notissima herba / a græcis
104 Marathron appellata, notissima inq; utpote cibis gratissima/quam gratia bibendi nūc
comedunt/prius sanitatis gratia sumebatur/propterea herba & tenello trūco toto an
no uescebantur, In hoc monte, ubi uires prestantiores habet, herbam, semina, & radi-
ces collige, partim pro re medica, partim pro obsonijs seruanda/q̃q̃ pro obsonijs/co
quorum & nostratium mulierum cura sit/Ab hispanis Imoio/a Gallis fegneul, a Ger-
manis fenchiel appellatur. **Se**. Caules sequuntur. **Bra**. Nec brassicæ suæ desunt
105 uires, præter id q̃ edendo sit, a Dioscoride tres species enumerantur/satiua, agrestis,
& Marina, De satiua nihil amplius Dioscorides, sed Theophrastus, & post ipsum Pli
nius, qui Theophrasti interpres appellari potest/in tres etiam species/satiuam parti-
untur in crispam/caulodem/& eam, quæ propriæ dicitur Crambe/q̃uis Crambe no
men generis sit/tamen satiuarum omnium idem usus in re medica uidetur/q̃ uis cram
be/quæ tenuiora & simpliciora folia habet, egregius laudetur, tamen in montibus quæ
renda non erat/quum in Ferrariensi solo mire scaturiat, etiam ex quacunq; specie, &
presertim ex ea quæ tenuiora folia habet/folia/semina/& cimæ/seruanda, quæ sale eti
am condire oportet pro uomitionibus ciendis, immo & succus, & flores, & cremato-
rum caulium cinis legendus/tamen quum toto anno Ferrariæ uireat, tunc colligerem,
quum ea indigerem, Est autem non modo in re medica, sed & in Ganea laudata Cram
be, de qua biscocta plura prouerbia a græcis facta sunt/Hispani latinum fere imitan-
tur/coles

tur/coles dicentes, quasi caules/sed & ad hoc nomen potius Germani attingunt Coele, exprimentes/& Galli choulæ/q̃ ad Brassicam. Id autem Brassicæ genus, quod nos a capite caputium appellamus, id forte est, quod Plinius sessile & cumanum uocat/a Germanis etiam a capite nomen sumpsit Cappes, uel cappes Craut di-
106. centibus. Se. Alkakenghi ad manum ueniunt. Ba. Halicacabus latine dicitur/Arabes, & Barbari latinum peruertentes Alchachengi quasi halicacabum uocant/est secunda species solani Dioscoridis, quam Plinius uessicariam appellat, quoniam uessicis succurrit/Dioscoridi autem magis placet, quoniam folliculus ille in quo eius granum continetur/cum uessica similitudinem habeat/uessicariam dictam esse/Qui eam Apollinarem minorem apud Dioscoridem esse tradunt/decipiuntur, de qua in fine primi libri scriptum est, nam nec id caput eo loco esse debet, & est tertia species Strychni, quam υπνοτικο idest somnificum uocant, quod prope mare inter saxa nascitur, ne in his montibus halicacabum quæras sed quum eris Ferrariæ, in uineis colliges, ubi efficacior est, herbam, & folliculos seminibus plenos seruabis/quin & succum exprime, in umbraq; sicca ad ciendam urinam/potuit hic succus tribus diebus contentam urinam, Reuerendi præsulis Iacobi Gallini sanctæ Annæ prioris dignissimi/expellere/& aliorum aquam intercutem euacuare/Nescio qua de causa Germani eam appellent Iudendocklen idest Iudeorum pilam/forte ex folliculo nomẽ istud nacta est/hi uero Germãi lõge decipiũtur/qui schlaffbecht/uel Tholkraut halicacabum putant, quoniam ea nomina potius furioso solano conueniunt/primum enim somnificum granum alterum maniacam herbam significat/plures autem absq; his effectibus Halicacabum apud nos comedunt, Adde alterum esse
108. maniacæ herbæ figuram. Se. Beta mox occurrit. Ba. Nomen habet secundæ literæ Alphabeti Græcorum/nam quum ab olitoribus deprimitur/figuram b præ se fert/Est autem duplex/Candida, & Nigra radice cognoscuntur, non folijs/ut multi decepti sunt/adeo notæ sunt herbæ/ut opus non sit pingere/ne montanam quæras, sed Ferrariæ abunde uiret/& efficacior q̃ alibi est/ex ambabus speciebus folia, & radices serua/tamen alba in omnibus efficacior est præterq; in astringendo, quo effectu a nigra superatur/succus etiam foliorum & radicum ad plures ægritudines ualet/De Blito nihil in presenti, quum apud pharmacopolas eius usus non sit Galli poirce bletam, & Germani Mangolt appellant, quo fere nomine Itali multi utuntur, ut qui circa Vercellorum Coloniam, & prope montes habitant, dicunt enim simul cum Mediolanensibus, & fere cæteris Insubribus Manegold. Se. Ad Mercurialem ue-
109. nire conueniet. Ba. Hanc Mercurius inuenit, ideo Mercurialis dicta est, quam Græci ab eodem Mercurio sua lingua hermipoam uocaut, & alio nomine Linozostis/Galli & Hispani nomine fere latino utuntur/primi Mercuriale/alij Mercurial/nostrum uulgus magis corrumpit nomen Mercorella dicens/habet apud Germanos uaria nomina, ut etiam uariæ sunt nationes/sed hoc communius est cæteris. Bingelkraut per B, aut per p, Pingelkraut, Alij uero Ruvvurtz/Alij Scheisszraut Alij Scheisszmilt/Alij Mistrudt/Alij Speck malten/alij hundts milt/Alij Scoszmelden appellant/sed pro diuersitate nationum hoc fit/herba notissima est/& qua pro soluenda aluo nostri rustici utuntur/in pultarijs præsertim decocta,

Strychnũ

Succus Halicacabi in cienda urina utillimus.

Beta nigra magis stringit quam alba

si quis enim lancem comederit, mira euacuatione soluitur / Duas species habet / ma-
rem & fœminam / fœmina efficacior existimatur / Mas nigriora folia habet / & semi-
na rariora / fœmina albiora folia habet / seminaq; frequentiora sunt / in humetis
& omnibus campis oritur / q̃uis in montanis & siccioribus efficacior sit / ægue fo-
lia / ramuli & semina legenda. **Se.** Iam betonica in medium uenit. **Bra.** No-
110. tissima herba / quæ in montibus quæri non debet / à ueteribus hispaniæ populis in-
uenta / quod intelligendum est / primum ab his populis eius uires ostensas / adeo
autem nota est / ut apud uulgus Ferrariense in adagium uenerit, quum de re no-
ta sermo fiat / dicere / notiorem esse betonica / Gestron a græcis appellata, a lati-
nis serratula, ut Plinius testatur, & merito quia circuncirca in morem serræ di-
uisa est / Ferrariæ illam quæres, quoniam frigidiora loca amat / Duas species ha-
bet, æquis ferè uiribus insignitas / tamen quæ sponte nascitur / Satiua efficacior
uidetur / Alias in hac herba dissidium componemus inter Dioscoridem, & Plini-
um, quoniam Plinius betonicæ folia Rumicis similia facit / quod Dioscorides Bri-
111. tanicæ ascribit, uultq; Betonicam habere folia quærcus / in qua re Plinius a Leo-
niceno reprehenditur, sed an absolute folio rumicis comparauerit Plinius / uel po-
tius comparatio sit rumici in expansione foliorum solum, aut non absolute ru-
mici comparet, sed potius rumicis folijs serratis / alio commodiori loco differe-
mus. Tu interim / Ferrariensi agro herbam ac radicem seruabis / Dioscorides
autem folia in fictili uase trita conseruat / Galli Bethoniem / & Germani Betonien-
112. kraut uocant. **Se.** Celidonia consequitur. **Bra.** Duæ sunt Chelidonij idest
hirundinariæ species / maior / & minor, de minori nihil ad nos, quia in pharma-
copolarum usu non est. maiorem tantum prosequuntur, quæ apud nos Ferrariæ
in parietibus, & semitis, & lapidum cumulis nascitur, Nostrum uulgus Cerognam
appellat, dicitq; dentibus aduersari, ut si quis eius succo, qui luteus est, dentem te-
tigerit protinus corruere, quum tamen e contrario sit, nam tremulos dentes con-
firmat, Ita uero dicitur, quia quum hirundines ueniunt ex terra prodijt, quum abe-
unt, marcescit, aut quia eorum pullorum oculis hirundines auxiliantur / fabulosum
est, & quod nostris etiam temporibus fertur, ex Dioscoride fortassis, & antiquioribus
sumptum, si quis hirundinum pullis oculos eruerit, modo non frangatur neruus, hi-
rundines illis succurrere hac herba, quam multi fatentur se uidisse in nidis, Quum au-
tem puer essem hoc experiri tentans, quinq; hirundinum pullis oculos erui, adeo ut ner-
uus adhuc oculo iungeretur, altera die sanos pullos inueni. at nullam herbam in nido
repperi / Tria ex hac herba seruanda, folia cum caule / Radices / & semina / Adde & suc-
cum, qui ex omnibus his partibus fit / in æneo uase cum melle decoctum. **Se.** Si hic
minus Chelidonium scatet, ne pigeat ostendere. **Bra.** Quum Ferrariæ erimus eam
ostendere curabimus, nam in aquosis nascitur / folijs rotundioribus q̃; hedera / nec cau
lẽ hẽt, sed folia a radice ,pdeũt, presertim ĩ mẽse maij uidet̃ / herba ẽ quæ cito euanescit,
ne cures tu nũc scire, qbus nõ uteris alio. n. loco herbas oẽs edocebimus / Galli Chelido-
113. niũ Eclere Germani Schelkraut uocãt. **Se.** De Berbena ergo disseremus. **Bra.** Nobi
lissima herba uerbenaca, quæ apud Romanos in honore habebat̃, utpote qua lustrabãt
domus & familiam, qua fœciales coronabant̃, qua mensam Iouis uerri dicebant, qua

magi, & fatidici uaticinabantur, & multa alia, ut Plinius Vigesimoquinto li-
bro, capite nono testatur/ab aliquibus peristereon dicitur quasi columbaria/quo- Peristereon i.
niam in ipsa libenter columbi uersantur/ideo a nonnullis nostræ gentis columbi- Columbaria:
na uocatur, Nostræ mulieres/in festo natiuitatis diui Ioannis Baptistæ, & assum-
ptionis uirginis Mariæ, hac herba se coronant, & cingunt, putantes eo anno a
capitis/& dorsi dolore liberas futuras/qui mos ab antiquitate acceptus est, sed
(ut refert Plinius) in ortu canis colligebatur/nec solem aut lunam circunspici uo-
114. lebant/terra in primis fauis & melle lustrata/illam adeo in ueneratione habebant,
ut hierabotane idest sacra herba appelllaretur, immo herbas omnes, quæ ad lustra-
tionem ualebant/aut magiam, aut quodcunq; aliud simile facinus, per Excellenti-
am uerbenacas appellabant, & hierobotane/quanuis hoc nomen huic peculiare sit,
a Ferrariensibus corrupto uocabulo Borbonaga dicta a Gallis ueruene/a Germanis
ysenkraut uel eisenkraut/ac si ferri herbam dixerint/& ysenhart/Adeo Ferrariensi-
bus nota est, ut nihil notius uerbena/aquosis enim locis nascitur, ideo ne illam a mon-
tibus petas/Duas species habet/in re medica seiunctas uires habentes, quas etiam græ
ci & latini uario nomine partiuntur, quippe Plinius in marem & fœminam secat/Dios
corides per rectum & supinum diuidit/Recta uerbenaca apud Plinium mas est, supina Recta
fœmina/Nosti ne ambas species? Se. Quid ni? apud omnes adeo notæ sunt, & in Supina } Verbena
toto agro Ferrariensi frequentes, ut canibus nostris notior sit, folia in similitudinem
folij quærcus habent. Bra. Ita est circuncirca incisa, ideo & ea species quæ supina
115. dicitur, Quærcui a Dioscoride comparatur/quanuis & altera etiam species eidem cō-
parari potuisset/Romani marem Cristum gallinaceum/fœminam uero circinalem uo
cant, non assurgit fœmina, sed quasi serpit, & humilis est, ideo a Dioscoride ὕπτιος. i.
supina dicitur, quum eris Ferrariæ, seorsum ambas species collige, una autem folia
caulis, flores/& radices sint. Se. Non consueuimus has species seorsum habere,
Bra. Error erat, nam ut Dioscorides tradit, mas ad nonnulla ualet, ad quæ fœmina
116. inepta est, & e contrario. Se. Eupatorium sequitur, Nihil est fere in re herbaria tam
corruptum q̃ hoc quod Eupatorium dicitur. Se. Quamobrem? Bra. Quoniā nec Eupatorium:
Eupatorium, quo uos utimini, uerum Eupatorium est, nec id nomen, quod nunc ue-
ro Eupatorio tributū est, illi quadrat. Se. Qūo fieri potest, q̃ Eupatoriū/eupatoriū
nō sit? Aeque est ac si quis hominem non esse hominem dicat, aut equum equū, hoc est
de quo miror, Iuniores quosdā nūc prodire, qui omnes nostras herbas damnent. Bra.
Mihi optime pater nullo modo credendū est, sed antiquioribus authoribus fidem præ
sta/En tuum hoc Eupatorium/quantum a Dioscoridis/Plinij/& antiquorum Eupato
rio euariet/considera, lege tu Dioscoridem, fruticosa herba est, singularis exit ex ea uir
ga, gracilis, lignosa, recta, nigra, pilosa, cubitalis, & aliquando maior, folia habet
per interualla partibus diuisa quinq; fere, aliquando tamen pluribus/quinquefolij,
Cannabis ue folijs similia/Nigricant, & hæc etiam, serræ modo in extremitatibus
incisa/Semen fert singulari illi uirgæ deinceps adnascens/in terrram annuens,
adeo asperum & hirsutum, ut uestibus siccatum hæreat. Se. Nullam habet cum no-
117. stro uocato Eupatorio/aut modicam similitudinem, quam uero herbam Eupatorium
putas? Bra. Illa est quæ uulgo Agrimonium appellatur, Se. Si figuram her-

bæ, & Dioscoridis picturam contemplor, ea omnino est. Verum Agrimonium no-
strum Dioscoridis Argemonem existimabam. Bra. Id fieri non potest, si eius de-
scriptionem in Dioscoride considerabis, quippe inquit Agresti papaueri similis Ar-
gemone est/folia anemones habet/incisuris diuisa/florem in caule puniceum, capitu-
lum erratici papaueris / quod Roeda uocant, oblongius tamen, & in superiore sui
parte latius / Radicem rotundam, quæ diluti aqua croci colore liquorem ex se re-
mittit, ui sua acrem. Se. Hæc nihil habet cum nostro agrimonio commune /
uel in folijs / floribus, aut radice / forte est altera species argemone. Bra. Et
illa eadem folia habet. Se. Miror cur tam diu latuerit. Bra. Immo post ce-
leberrimi Nicolai Leoniceni tempora præceptoris nunquam pœnitendi, Multi phar-
macopolæ nostro uulgari agrimonio pro eupatorio utuntur / eo ita demonstrante,
Nec mirandum est. Si in recentibus error diutius protractus sit / quoniam & anti-
qui eodem fere errore ducebantur, ut Dioscorides testatur. quippe Argemonem
idest ea quæ agrimonium appellatur / ab ipsis Eupatorium dicebatur. At quam
nos re uera Agrimonium appellamus, uerum Dioscoridis eupatorium est / & Ar-
gemone altera herba est. Se. In præsenti de Agrimonio nihil tractes / deinceps
118. de illo uerba acturus, Id tamen scire optarim / quæ nam herba hæc sit, quam eu-
patorium uocamus. Est enim notatu digna herba, odorata, & uisu pulchra.
Bra. Non est idem eupatorium ubique in Italia. Se. De alijs non curo, de
hoc nostro sermo fiat, quod in fouearum ripis nascitur, & humidis locis longio-
ra folia habens fere cannabinis similia, flores in summo multos coaceruatos pur-
purascentes. Bra. Re uera herba est non satis laudata, quam egregijs ui-
ribus insigniri arbitror / plerumque eius gratia uniuersum Dioscoridem euolui, &
eam inuenire non potui, nec Plinius, Galenus, Paulus, aut alter similem herbam pin-
119. xit. Non defuere tamen, qui illam Symphitum petreum arbitrarentur, sed fal-
so. quoniam in saxis non nascitur, nec Thymi ramulos habet / tenues a cacumi-
120. nibus, nec Thymi capitula, & quod potissimum est, non est dulcis hæc herba,
sed subamara, Aliqui Enagram esse arbitrati sunt, sed descriptione considerata
adhuc peius sentiunt. Quamobrem non inueni hanc herbam in aliquo ex anti-
quioribus Authoribus, quam tamen uiribus precipuis insigniri putamus, ut in
Ferrariensibus herbis edocebimus, uolumine de ipsis tradendo & iam diu
cœpto, In uinetis nascitur Eupatorium Ferrariæ. Id autem intelligo, quod
agrimonium dicimus, pro uero eupatorio colligendo, cuius herbam, Radi-
ces, & semina seruabis, quod in his montibus potius, quam Ferrariæ habere stude-
as / a Gallis etiam eupatoire, & a Germanis Leberkraut idest Iecoris herba uoca-
tur. Se. Dic mihi (ni pigeat) Arabes suntne de hac herba locuti? Bra.
In Eupatorio herbam describunt eisdem fere uerbis ut Dioscorides facit, Vt
Serapionem legenti manifestum erit, & Mesuem / quamuis Mesue Centau-
riæ minoris folijs comparet, & alij Cannapis / aut Quinquefolij / Sed forte
corruptus est Mesuæ textus, qui omnia a Serapione accepit / in hoc tamen
a Serapione dissentire uidetur / ideo corruptum esse eius codicem suspicor,
quia etiam Auicena, a quo sumit, Cannabinis Folijs assimilat, & non

Centaurij minoris. Se. Hoc summe placet, quia alteram herbam esse apud
Arabes Eupatorium/ q̄ꝫ apud Græcos putaueram. Bra. Eadem est, sed ob
peruersam ex græco in arabicum/ & ex arabico in latinum/ uel potius Barba=
rum interpretationem plurima immutata sunt/ ut ali(j)s uestibus induta/ alia etiam
uideatur. Constat autem serapionem Dioscoridem sequi, & nonnullos alios Ara=
bes/ Auicenam uero Serapionem, & Mesuem posteriorem utrosqꝫ. Se. De hac
121. herba satis. ad hyssopum descendamus. Bra. Et hyssopus duas species habet/
quæ locis tantum differunt/ hortensis, & Montana, hortensi Montana efficacior est,
ideo montanæ solum herbam, caulem/ & flores serua. Se. Id faciam. nam no
tissima herba est hyssopus. Bra. Apud te forte nota/ sed ego in ipsa ualde du=
bito. Se. In herba etiam mulierculis nota dubitas? Bra. Immo maxime,
quoniam Dioscorides eam suo loco non pingit, sed libro quarto, ubi de Chryso=
come tractat/ Inquit habere comantes corymbos figura hyssopi. at nescio in hysso=
po comantes corymbos uidere idest in nostro uocato hyssopo/ & ita apud omnes
intellecto/ Adde, quum origanum heracleoticam pingit/ dicit folia habere hys=
sopi. σκιάδιον δὲ οὐ τροχοειδές. i. umbellam autem non in modum rotæ/ ac si his=
sopus habeat in modum rotæ umbellam. Verum nec folia nostræ uocatæ hyssopi,
nec umbella cōuenit/ quoniam hyssopi flores in modum spicæ sunt. Cōparat quoqꝫ &
alteram Origani speciem hyssopo/ quod & Plinius libro. xx. capite decimo sexto,
& decimoseptimo fecit. Se. Hæc quoqꝫ me in dubium uertunt, a te, quid di=
cendum sit, noscere optarem. Bra. Folium hyssopi omnino cum origano simi=
litudinem habet, licet in hoc latius sit/ De umbella modo/ aliter dicendum, q̄ꝫ a Mar=
cello interpretatum sit. Ipse enim interpretatur, ac si origanus habeat umbellam/ si=
cut hyssopus. In origano uero sit multifida & diuisa, in hyssopo rotunda/ tamen græ
cus textus non confert umbellam origani ad illam hyssopi/ sed simpliciter ad umbel=
lam/ quia re uera umbella in rotundum uergit, & simplex est/ sed in origano multiplex,
quamobrem Hermolaus rectius Dioscoridem interpretatus est, non faciens com=
parationem ad hyssopum/ sed simpliciter dicens/ ut uerba græca innuunt σκιάδιον
δὲ οὐ τροχοειδές. i. non modo rotæ umbellam habens/ Ego quandoqꝫ græca uerba
non aduertens, sed Marcelli tantum interpretationem/ nostrum uulgatum hys=
sopum/ origanum heracleoticum esse arbitrabar/ sed nunc errorem animaduerti/
Eodem nomine a Gallis, Hispanis, & Germanis dicitur/ primi yssope ali(j) Ixopo,
tertij Isop appellant. Se. Arabes de hoc hyssopo loquuntur? Bra. Loquun=
tur omnino/ & idest quod hyssopum montanam Mesuæ uocat. Quod enim di=
122. cit hyssopum hasce Thymus est. Se. Marrubium occurrit. Bra. Depre=
hensus est ab excellentissimo præceptore Nicolao Leoniceno in hac herba error Pli=
123. nij, quippe qui ex unius uocabuli falso intellectu/ multas herbas cum porro confude=
rit/ nam græce Marrubium prassion dicitur/ porrum uero prassum/ Plinius aliquas
herbas marrubio comparans, quia ita ab antiquis acceperat, ipsas porro comparat/
ut Orminon/ Balote/ stachij/ porro assimilari dicit/ quum Marrubio scribere de=
buisset/ nam antiqui Græci has herbas prassio idest marrubio/ non prasso idest
porro comparant/ ideo una literula Plinium fefellit. Sed hæc longius a Leo=

niceno in Epistola ad Angelum Politianum / Duæ Marrubij species constant, una
herbacea & multis incisuris diuisa / altera folia rotundiora habet / & squallida / prima
specie, ut inquit Theophrastus sexto de plantarum historia / in uarijs medicamentis
utebantur / Plinius eodem modo / sed per alia uerba secare uidetur / nam ipse in Ni-
grum & candidum partitur. De albo Dioscorides in capite de Marrubio peculiariter
tractat / & id marrubium est, quo nos utimur / & in uestris officinis habetis, folia fere
rotunda & albicantia habens / quod apud nos in ruderibus & circa areas domorum na
scitur, ubi lapidum cumuli sunt, ex hoc, quū eris Ferrariæ (quamquam hic efficacissimū sit)
124 folia & caules simul / ac seorsum semina seruabis / uulgus etiam nostrum marrobio uo-
cat, & ita Galli / Germani uero Andorn / nomen est sumptum a morbo quodam pueri-
li / qui marrubio sanatur. Nigrum Marrubium nostri temporis Pharmacopolæ nō col
ligunt / tamen Theophrastus loco citato / in re medica plurimum ualere scribit / & Plini
us ei multas dotes tribuit. **Se.** Hoc nigrum Marrubium apud Dioscoridem quæ nā
herba est? **Bra.** Nunc non est animus eas herbas tractare, quarum nullus est in ue-
stris officinis usus / tamen ne tergiuersari uidear / eam esse suspicor, quæ a Dioscoride
Balote nuncupatur. **Se.** Adhuc anceps sum, æquæ enim Balote ignota est herba ut
125 nigrum Marrubium. **Bra.** Ego Balotem illam suspicor, quæ a nostris urtica mortua,
& iners urtica uocatur, quæ folia urticæ habet / sed non pungentia aut adurentia folijs
purpurascentibus / cuius ingens copia in ruderib⁹ Ferrariæ / & incultis locis / hæc per sus
pitionem dicta sint, alias per certitudinem magis rem tractabimus, & sine suspitione
de hac re loquemur. Vnum tamen admonere uolo / Plinium / præter duo genera Mar-
rubij, album & nigrum / Balotem tanquam quoddam diuersum scripsisse, hæc autem alias.
126 Tu cæteras herbas prosequaris. **Se.** Scordion. **Bra.** Dic optime pater / quæ her-
ba illa est, quam scordion appellatis? **Se.** Syluestre Allium. **Bra.** O errorem exe-
crabilem. Is Tiresia cæcior est qui non uiderit. **Se.** Quur error? Ego & precepto-
res mei Syluestre alliū semp accepere. **Bra.** Mentem adhibeas his quæ dicturus sum /
Scordion: Scorodon. Duo uocabula sunt, satis affinia / scordion / & scorodon, scorodon à græcis alliū dicit /
& scorodon agrion / Allium syluestre / Arabes in his uocabulis decepti sunt / & Arabum
imitatores loco huius uocabuli scordion / scorodon intelligentes / & Allium syluestre in-
terpretantes / ut Auicena in una descriptione Theriacæ scordion ponat / in altera sylue
stre allium / pro scordio / in hoc uocabulo scordion, putans scorodon esse, deceptus,
hinc recentes omnes / & pharmacopolæ hactenus decepti sunt / pro scordio cuiusdā syl
uestris Allij speciem sumentes / non uident autem apud Dioscoridem, allium non esse,
127 sed herbam Trixagini similem, unde a Romanis palustris trixago dicitur, tamen ma-
Trixago palustris uerũ ẽ Scordion. — iora folia habet / odoremque allij / propter hoc forte multi decepti sunt / Allium sumētes,
Amarum & adstringentem saporem / & quadrangulum caulem habet / in cuibus flos
rubescens est / a Plinio fœlicissime. 25. libro capite sexto descripta. In hoc monte ubi
aqua scaturit, ingentem huius herbæ copiam habes / etiam Ferrariæ in aliquibus planis
& aquosis inuenitur / Plinius & Dioscorides differunt, quoniam Plinius in planis &
aquosis locis / Dioscorides in montanis & humentibus nasci fatetur. Tu folia, & cau
lem in his montibus colligito. **Se.** Quo nomine Allium hoc syluestre / quo pro scor
dio utebamur / apud Authores uocatur? **Bra.** Scorodoprasson, ab allio, & porro no-

quo utunt quidã cruditi[?] facetis cũ melle Eclegma ĩ passionib. asthmaticis, & in educẽdis crassis materijs a Thorace & saniẽ inibj coaceruatam. —

men sumens/ uel Ampeloprasson quasi uineale porrum/ Verum etiam Galli/& Hispa
ni/ ac germani Pharmacopolæ pro scordio Allium syluestre intelligunt/& eo utuntur/
quum tamen fuerit nobilissima herba Mithridati adscripta/Galli enim appellant scor
128 dion Aulx sauuages/& hispani aio drauo/quum tamen hoc non sit. Se. Baccara in Baccara.
medium uenit. Bra. Quid intelligis per baccaram? Se. Eam herbam quæ alio no
mine Assaron appellatur. Bra. Mirabar te à communi errore liberum esse/Duæ her
bæ sunt/Baccharis/& Assarum, si quis Dioscoridem, & Plinium recte considerabit &
forte hinc error manauit, cur à nostris uulgaribus Assarum Bacchara appellaret, quia Assarum.
multæ baccharis notæ in assaro positæ sunt/de nominibus presertim, & uiribus/hæc
autem nihil à presentem locum/Vide Assari copiam in illo macro/& sitienti loco/Ra-
dices/& herbam serua/ea folia minora habet, ꝙ hedera. Se. Ferrariæ in meo horto
folia multo maiora habet, ꝙ hederæ folia, miror autem cur Dioscorides multo mino-
ra fecerit. Bra. Ne admiratione afficiaris, quoniam locus, in quo nascitur in causa
est/cur folia ampliora euadant/In Ferrariensi solo/utpote humidiori latiora folia nas-
cuntur. At si in macro & arido sit, quem desiderat, folia minora fiunt/Dioscorides
autem de Assaro in proprio loco nascente uerba fecit/& de eius folio ut in pluribus re-
peritur, de hac autem herba à nostris uulgaribus appellata bacchara/quod uerum as-
sarum sit nullo modo dubites/Quam Germani Hasel vvurtz appellãt/quasi dixerint
leporis radicem sed unde hoc ignoro, nisi ex aliqua cum leporis similitudine factum
sit/Galli uero Racabarant hanc proprio nomine uocarunt. Se. Quid modo Baccha-
129 ris est edisseras. Bra. Baccaris diu Authores digladiari fecit, adeo ut eam Plinius As Baccaris
sarum existimarit/Fuere qui ipsam Caryophyllum i. florem illum nostrum uulgarem
odoratissimum/& pulcherrimum, quem Garophalum uulgo dicimus, putarint/adeo
mirum uidebatur florem tam pulchrum & odoratum apud antiquos ignotum/sed id
re uera nullo modo dici potest/quum descriptiones oppositum ostendant/ut cuilibet
in Dioscoride & Plinio uidere licet, Nicolaus Leonicenus eam Baccharem esse puta-
130 uit, quam nostrum uulgus sclaream dicit/non sclaream illam, quæ asprella uocatur,
inter equiseti species a nobis supra reposita/sed herbam illam magnam, quæ purpura
scentes in album flores facit herbam sancti Ioannis etiam Ferrariæ uocata/quam Si-
mon Genuensis centrum galli/aut Cristam galli nominat, Duplex autem est, hortensis,
& syluestris, ambas credo nouisti. Se. Et nullus Ferrariæ est, qui non nouerit. Bra.
131 Decipitur autem Genuensis putans eam herbam, quam Plinius capite quinto libri. 27.
Alectorolophon uocat, predictam sclaream esse. At quicquid sit in præsenti pro Bac
chare Leonicenum imitari iubeo, ut hanc quam dicunt sclaream serues, in his asperis
montibus collectam, cuius radices, & folia seorsum habere studebis. Se. Baccharis
est'ne re uera sclarea, aut sancti Ioannis herba? Bra. Hoc in præsenti non assero, sed
laudo tantum ut interim sclarea pro bacchare utaris (ut leonicenus edocuit) quousque
meliora inueniamus. nam alias de hac herba diffusius locuturus sum. Se. Perfora-
132 ta sequitur. Bra. Mira herba, & mirum magis, Dioscoridem eius folium non pin-
xisse, in illis presertim foraminibus, quæ in ipso apparẽt, si præ oculis ponatur, mirũ Perforata.
præterea est Plinium solertissimum uirum hoc non animaduertisse, qui libro. 25. capi-
te. xiij. eam diffuse pingit. Se. Nonne est illa herba, quæ ab antiquis hypericon nun Hypericon.

133. cupatur? **Bra.** Potest quidem, & eodem nomine appellari/quoniam nonnulli apud
Dioscoridem eam ita uocant, sed proprie & uere hypericon albos flores habet/unde
hæc esse non potest, cui lutei in sunt flores/Illa autem est apud Dioscoridem/quam
Rutam syluestrem nominat, de qua tertio libro agit/flores/folia/& radices serua. **Se.**
Radices seruare assueti non sumus. **Bra.** Tamen ad usum medicum proficiunt, im-
mo ut semina etiam condias iubeo/solum gracile, & cultum amat, ideo Ferrariæ illam
habere poteris/In seminibus autem maximus recentiorum error inualuit ut quum ru
tæ syluestris seminibus/in nonnullis Receptis (ut dicunt) uti debuissent/semen cicu
tæ accipiunt herbæ perniciosissimæ/Sunt tamẽ qui potius hanc perforatam Ascyron
apud Dioscoridem putarunt, q̃ Rutam syluestrem/uerum idem sunt specie Ruta syl
uestris/& Ascyron/tantum differunt quia Ascyron maius est/sunt ambæ idem, diffe-
runt sola magnitudine/& ambæ perforatæ/ambæ hypericon/ambæ androsæmon, &
eisdem uiribus insigniuntur, Ita eas nosco, & discernere scio, ut tu ipse lactucam a bras
sica/Galli/& nonnulli Germani fere nomen latinum imitantur/illi enim Rue sauuage,
illi Vild Rauten.i.ruta syluestris dicunt. Nostrum uulgus & perforatam/& herbam
sancti Ioannis appellat/quis & altera etiam sancti Ioannis supradicta sit/sed huic ha
bent proprium nomen Galli dictum a foraminibus, nam ipsam appellant Mille per-
tuis ueluti si dixeris Mille foramina/& alij Germani Iãnes kraut.i.Ioannis herba/Alij
Runrath/alij Vnserfrauẽ bedtstro.i.nostræ dominæ stramẽ/alij harthau.i.durum fœ-
num uocant/quæ nomina sunt magis propria/q̃ quod primo loco dictum est. Quũ
134. uero de Ruta sermo inciderit/etiam Ferrariæ nostram hortensem Rutam habebis/cu-
ius semina/radices/& folia seorsum colliges. **Se.** Et Capraria Ruta in medium ue-
135. nit. **Bra.** Experientia monuit, hanc herbam pestilenti morbo summe proficere,
Nostrum uulgus giargam uocat/apud antiquos penitus ignota uidetur, Nam descrip
tiones specierum Rutæ effugit/non enim syluestris, aut satiuæ/Gallaticæ/aut monta-
næ speciem subijt/ideo noua herba potius est/q̃ ab antiquis descripta/quandoq; uero
136. suspicatus sum eam esse/quæ quarto libro a Dioscoride polæmonium uocatur/quum
autem res sit plena ingenui pudoris/fateri per quos profecerimus/in hac Re me atten-
tum fecit Excellentissimus Nicolaus Leonicenus, & doctissimus Vincentius Caprilis
confirmauit/cuius sententiæ & in præsenti sum, quousq; meliora inuenerim/nam hæc
herba ramulos habet graciles/penatosq;, folia paulo maiora q̃ rutæ/oblongiora ta-
mẽ/ad polygoni/& Nepetæ longitudinem/In summo ramulorum ueluti corymbi sunt,
in quibus nigrum semen est/Radix cubitalis/alba/lanariæ herbæ radici similis/ex hac
Dioscoridis pictura uides rutam caprariam huic fere similem esse. **Se.** Immo in
nullo dissentire uidetur. **Bra.** In hac aspera montis parte/atq; macra huius herbæ fo
lia, radices/semen/& expressum succum colliges, quum autem experientia aduersus
pestilentem morbum ualere ostenderit/quod frequentissime obseruatum est/Vt per
eius succi potionem plures in sanitatem ex eo morbo restituti sunt/Dioscorides uero
contra serpentes ualere dicit, & uenena, suum polæponium/quæ autem ueneno/etiam
pestilenti morbo aduersantur/ideo & ex indicio uirium, Rutam caprariam cum po-
læponio idem esse iudicandum. Etenim Giarga, uel ut alij, Galga serpentes, & mire
137. puerorum uermes interficit, ex eius succo, aloe, myrrha, & croco pretiosissimum ad

Vermes puerorum unguentum paro / Alij herbam sarracenam / alij fœnu græcum
138. syluestre illam appellant. Se. Soldanella occurrit. Bra. Hanc & soldanam uo-
cant / in quo pandectarius longe errauit. Se. Quomodo potuit tantus uir errore
duci? Bra. Hoc tibi adeo aperte ostendetur, ut nullam habeas excusandi ansam.
Se. Ostendas obsecro, alioqui semper illi incorruptam fidem tribuam. Bra. Au-
139. thor hic Chachillem apud serapionem, soldanellam esse fatetur. Se. Hoc certissi-
mum est / & semper id tenui. Bra. Sed errorem audias, Serapio inquit Chachillem
usnæ / aut nasturtij folia habere / uidetur'ne tibi Chachillem usnæ / aut Nasturtij foliis
140. ambiri? Se. Vsnæ folia non habet / sed quid nasturtium sit ignoro? Bra. Nasturti- Nasturtiu
um ea herba est / quam Ferrariese uulgus ex acrimonia agreto uocat / uidetur'ne tibi sol
danellam eius habere folia? Se. Minime. Bra. Igitur Pandectarius tuus errauit.
Se. Si meus errauit / etiam tuus, quia eadem nota impressi sunt. Bra. Non dico tu-
um, quem possideas, sed quem ames, quem tota mente prosequaris. Se. Tu ergo
odio habes? Bra. Non odio habui, sed illi non adeo fidem præsto, quin antiquiori-
bus potius credam. Ipsum uero summe laudo / ut eum qui suo tempore plurima uide
rit / & alios iuuandi gratia / in cumulum redegerit. Se. Hec Dimittamus, ne opus
nostrum impediant / remorentur'ue nam tibi credere statui. Verum hæc herba ab an-
141. tiquioribus quo nomine insignitur? Bra. Omnino dubia est / tamen ea uidetur, quam
Dioscorides Brassicam marinam uocat / habet enim folia Aristolochiæ rotundæ simi-
lia / in maritimis nascitur, & Ferrariam importatur / aquam intercutem habentes mire
soluit / ut plures eius puluere sanos reddiderim / hic non inuenitur / sed commodius pa-
læstinæ Venetorum, inter Motamauchi nūc malamochi portū / & fossam clodiā, quæ chi- Motamauchi
oza dicit sitæ, circa maris litora / magnā copiam inuenies / aut circa Illustrissimi Du-
cis nostri maritima / ubi uulgo Capo de goro dicitur, colligere poteris / Vno tantum de
terreor Dioscoridem scriptum reliquisse Brassicam marinam folia habere longissima /
quod soldanellæ non conuenit / Id forte in aliquo loco est, non omnibus. Miror autem
quomodo Dioscorides dicat longissima folia / & Aristolochiæ rotundæ similia / quum
rotunda aristolochia longa non habeat / unde suspicatus sum, & si græcus textus dicat,
φυλλα μακρα, Vt longitudinem ad folia tribuat, id in foliorum ordine intelligendum
potius, quoniam eiuscemodi herba serpit, & ex uno pediculo hederaceorum modo pro
deunt / prodeunt uero à ramulis longis per terram repentibus leniter rubentibus / nihil
enim hanc marinam brassicam soldanellam esse impedit / quàm hæc foliorum longitudo /
142. hæc autem satis, interim alias herbas enumera. Se. Abrotanum. Bra. Herba Fer-
rariensibus notissima / in modum arboris crescit / ut frutex dici possit / & pulcherrimam
comam in rotundum facit / Eam edocere opus non est / eodem nomine uulgo appella-
tur Aurodano / sæpe enim uulgus nostrum loco b / v / & loco t / d / ponit, Hanc herbam
marem, & fœminam habere Dioscorides testatur. Eam in his montibus indiscrimina-
tim legito / & semina / ac ramulos seruato, a Gallis Auropne, corrupto à latino / nomi-
143. ne / & a Germanis nonnullis stabvvrtz uocatur. Se. Centonicum sequitur. Bra.
Turpe est uocabula immutare, & turpius corrūpere / Centunculum dicere oportet.
Se. Esto centunculus sit, sed centonicum à pueritia usque didiceram. Bra. Gnapha- Gnaphaliu
lion à Græcis dicitur / Plinius Clematidem à græcis appellari censet, sed falsò ut inquit

Leonicenus/quamuis facile defendi possit à calumnia Plinius/non esse Clematidem aliquam Dioscoridis/sed eodem nomine etiam appellari/preter id quod & Gnaphalion dicatur/notissima herba est, qua antiquitus pro tomento utebantur/flores in ramulorum summitate luteos habet/non albicantes/ut Marcellus inquit/folia cum floribus legenda sunt in his montibus/licet etiam Ferrariæ in copia uireat/at quum uos pharmacopolæ diuersis herbis utamini/pro centunculo/hæc tantum centunculus est/quæ folia mollia/tenuia/& alba habeat/& adeo mollis est, ut uideas nos ea pro tomento commode uti posse. Nostrum uulgus centonego/Germani Rhorkraut.i. torminum herba/quoniam ipsa tormina sanent/appellauerunt. q̃uis & alij eadem tamen significatione ipsam Rodekraut dicant. Se. Sauina/& post eam Iuniperus uenit. Ba. Com-
144. modius numerasti/q̃ tui Arabes fecerint/quippe qui sabinam à Iunipero distinxisti. Tuus autem Serapio simul cum Iunipero sabinam confundit. Se. Immo sabinam per se scripsit. Ba. Scripsit quidem/& seorsum/sed postea inter species Iuniperi sabinam computat/quod nusquam à Dioscoride/Plinio/Galeno/Paulo/aut AEtio factum est, tamen non adeò improbo, ut non uideam secundum uarias linguas ita dici posse/nam hablagar, quo Arabice Iuniperus significatur,,Sabinam etiam compræhendit. Quum uero duæ Sabinæ species sint/altera folia cupressi/altera Tamaricis habens/quamcunq; collegeris/tuæ officinæ satis erit/& presertim in his montibus habere studeas/& potissimum folia/A Gallis Sauine/à Germanis Seuerbaum dicitur/De Iunipero idem sentiendum/quum Duæ species sint maior, & minor/utram collegeris/satis erit. Id commodius fiet/si maritima loca adeas, in quibus folia, & grana colligere oportebit/Grana tamen Iuniperi non debent esse fabarum granis minora. At loci siccitas in causa est, cur minora fiant/hoc addidi propter eos qui Iuniperum nostrum/ob granorum paruitatem/Iuniperum esse infitiantur/non enim grana habet ad Dioscoridis mensuram descriptam/hoc tamen ubiq; necessarium non est/nã constat in omnibus Iuniperum esse/preter q̃ in granorum magnitudine/Nos quandoq; Iuniperi grana Venetijs uidimus/ad Mensuram fabæ/immo ferè Auellanam nucem æquabant/erant autem ex Græcia Venetias allata. Se. Hepatica sequitur. Ba. Nusquam
145. apud antiquos Authores (quos sciuerim) alteram hepaticam inueni, q̃ heupatorium idest quæ per excellentiam hepar iuuaret/unde ab hepate nomen accepit/quamuis Plinius ab Eupatore rege nuncupauerit/ut hinc deprehendi possit/si à Rege denominationem habeat, absq; aspiratione scribi: Si ab hepate, cum aspiratione/& potius Hepatoriũ q̃ heupatoriũ dicẽdũ/tñ in præsenti cõmuni omniũ sermone utemur, Illa uero herba/quæ à recentioribus Eupatoria dicitur, quæ intra puteos/& humentes lapides Nascitur/terræ inhærens/hinc inde foramina habens/ac si oculi sint parui/a Diosco-
146. ride, & antiquioribus lichen uocatur, uel Βρυον. i. muscus/nam supra muscum nascitur/immo Dioscorides muscum ipsum esse tradit/fistulosa herba est/lichen uero dicitur/quoniam peculiariter impetigini succurrit. Cur uero à recentioribus hepatoria dicta sit/& à nostris mulieribus figatella/ob id factum esse arbitror/quoniam Serapio ex sententia Dioscoridis inquit hanc herbam Ictericis succurrere/qui morbus ab hepate uenit/tamen per os exhibet Serapio/quod Dioscorides illinendo dixerat/Id'q; pandectario ansam errandi prebuit/qui secundum Galenum & Dioscoridem, ad omnes

ægritudines hepatis ualere fatet/quod tn̄ apud hos authores nusq̄ȝ dictum inuenitur/ Erat etiam pandectarius, quia Lichenē facit apud Arabes Ainet/postea hazez mulsa- reth/postea quum de lichene tractat, limum terræ uocat. Quicquid sit/ostendit se ne- scire nomina & minus ipsam rem/Ob id forte hepatica dicitur/quia humida est, & fri- gida/at plerūq; hepar caliditate peccat/sed q̄ hæc per excellentiam hepatica sit/nūq̄ȝ fateri opus erit, Ego quandoq; musci herbam esse arbitrabar, quia supra muscum or- tam sepe inueni/sed reuera altera herba est, quanuis à Dioscoride Muscus etiam appel-
147. letur, quam etiam Recentes usnem dicunt licet usne potius ea uideatur, quam Diosco rides Telephion uocat/sed hæc alias nunc tantum id scito à Germanis etiam ab hepa te leberkraut i. Hepatis herbam uocari q̄ȝuis & eodem nomine Eupatorium quoq; cō- prehendatur/hanc herbam Ferrariæ commodius habebis/q̄ȝ aliquo altero loco/intra puteos / & per humecta impluuia strata / ubi solares radij parum uagantur. Se.
148. Centaurium maius, & minus accedunt. Bra. Statim à prandio de maiori Centaurio uerba fecimus/quid esset ostendentes/& quomodo à Rhapontico differat. Minus au tem Centaurium ne hic quæras/quoniam aquosa loca amat/& in Ferrariensi agro mi- rifice crescit. Se. Differunt'ne Centauria hæc? Bra. Et apprime differunt, nonne oculis/eorum differentiam percepisti? Se. De uiribus loquor. Bra. Arabes tui de Centaurio loquentes/in maius & minus partiuntur/postea eorum uires exarātes adeo confundunt/ut indiscriminatim amborum uires misceant, quum tamen a Dioscoride, Plinio, Galeno, Paulo/AEtio longe distinctæ probentur/Ipsi uero Arabes/ut Mesuæ/ ac Serapio/de his/ac si easdem uires habeant, loquuntur, quum ualde distincta sint/ & solo nomine quadrent/ita uero appellantur, quia a Chirone centauro inuenta, quum
149. uulneratus Herculis sagitta curaretur. Latini ob summam amaritudinem/minus Cen taurium fel terræ appellarunt in qua re Theodorus Gaza deceptus est, qui nono de plantarum historia libro/Theophrastum interpretans ubi de maiori cētaurio tractat, fel terræ interpretatur, quod minus centaurium est, Et quod magis graue est/Theo- phrastus de radice loquitur, quam per decem anno reseruari tradit. At Dioscorides & Plinius radicem minoris centaurij superuacuam esse & nullius usus affirmant/Ipse uero interpretatur fel terræ/quod est minus centaurium/Tamē excusari potest Theo- dorus qui in publicis Dioscoridis textibus inter alias maioris Cētaurij appellationes fel terræ inuenerit sed falso/quoniam maioris centaurij radix subdulcis est, minoris au tem amarissima/ideo, ut Plinius uir latinus refert, fel terræ dicitur. Se. Reperitur'ne Centaurium maius in nostris Ferrariensibus campis? Bra. Pharmacopolas herbam quandam pro maiori Centaurio in nostris agris legere uidi/sed uariæ/nam quidā mi- nus centaurium colligunt. At quia in humidiori loco natum (humida enim summe amat) ideo folia latiora habet & altiorem stipitem/Alij pro maiori Centaurio herbā colligunt luteos flores habentem/quæ maius Centaurium esse non potest/tum ob mul ta alia tum quia radicem paruam habet/nec Iuglandis folijs insignitur/at nec minus Centaurium est/licet folia similia habeat/quoniam flores eius sunt lutei/non in puni- ceo purpurascentes. Se. Quæ ergo herba est? Bra. Nondum mihi compertum est, sed nunc satis habeas, nec maius, aut minus centaurium esse nouisse/Et Arabes simul hæc duo Centauria confudisse/Ferrarie/Minoris centaurij florescentes ramulos/& ra

dices colliges. Se. Et si Arabes harum herbarum uires confundant/Describuntur ne
optime ab ipsis? Bra. Dioscoridem ipsis compara/& tu ipse iudex esto/nam & in
herbis ac floribus differre comperies/nunc mihi animus non est aliorum errata corrige
re/qui potius in colligendis herbis tibi adiumento esse instituimus/ne herbas in monti
bus quæras/quæ in plano efficaciores sint/& quæ partes colligendæ sint/edocere. Inte
rim alias herbas para. Her. Ne aliarum nationum nomina deseras. Bra. Galli cen-
taure dicunt/postea suis nominibus grande/& petite distinguunt Sed mirabilius no-
men a Germanis tribuitur/hi enim arbitrantes Centaurium non a Chirone centauro,
sed a centum aureis dictum, uocant ipsum nomine a mille aureis dicto/Tausentgul-
denkraut. i. herba a mille aureis dicta. Se. Pulchra quidem nomenclatura/& ri-
150. dicula, Pimpinella sequitur. Bra. Hanc herbam apud antiquos nunq̃ inueni/Her-
molaus Libro quarto sui corrolarij in capite de saxifrago eam mire describit, quæ in-
cipientibus hydropicis multũ ualet. Se. Immo est ualde similis saxifrago/unde quũ
essem puer, carmen didici, cuius frequenter ab antiquo herbario recordationem fieri
audiebam. Pimpinella pilos/Saxifragia non habet ullos. Bra. O pulchrum & mi-
rum carmen/fuit omnino memoriæ mandandum/unum est/Pimpinellam apud anti-
quos non extare/quos sciuerim/tamen Theodorus Gaza in Theophrasti interpretatio
151. ne/quum dicit Thryalis/ipse bibinellam interpretatur/Si autem per Bibinellam hãc
intelligit/quam pimpinellam Ferrariæ dicimus/in acetarijs gratam/ut etiam multi re
centes illi attribuunt/longe erat. nam constat Thryalidem herbam pimpinellam non
esse/si quis etiam pinguis mineruæ/descriptiones legat/nam pimpinella herba est ha-
bens surculos ab eadem radice plurimos, ac densos/rubros cum radice, folio paruo/
orbiculato/& extremitatibus serrato/semina in modum mori rubri facit/hæc est pim-
pinellæ forma/quæ & pampinulla, & bipenula/& a rusticis patauinis sanguisorba dici
tur/a Gallis pimpernelle/& a Germanis bibenell. huic modo Thryalem conferamus
ut Dioscorides pingit in pblomide nullam habere cum prædicta similitudinem, statim
constabit/Verum si Theodorus hoc nomen bibinella Toryalidi tribuerit/ut linguam
latinam ampliaret, encomio dignus est. at ex altera parte arguendus, qui inepta no-
mina sequatur, quum apud nos id nomen thryalis in usu sit/ut apud Plinium constat
uirum latinum/ideo non est opus in herbis ita temere nomina immutare, huius herbæ
folia cum ramulis/& seorsum semina seruabis tamen Ferrariæ in hortis habetur/& in
magna copia/nam ea in acetarijs utimur/& incipientibus ascitis proficit. Se. Mi-
rum est tam pulchram herbam ab antiquis non fuisse descriptam, quæ etiam pluribus
morbis prodest. Bra. Ne admiratione afficiaris, quoniam plura multo elegantiora
omiserunt. ut Zucharum, Mannam, Casiam/Senam, ne igitur ex hac herba mouea-
ris, quia multa post antiquos inuenta sunt, & plura inuenientur. Se. Nullam habes
herbam, quæ huic in Dioscoride quadret? Bra. Immo aliquam, sed an ea sit ambigo.
Se Saltem te ipsum in hac re explica. Bra. Dioscorides libro tertio de Teucrio her-
ba tractat, ita a Teucro aiacis Fratre nominata, quam dicit esse uirgatam, similem
Trixagini, tenui folio Ciceris figura/Si autem Trixaginis picturam consideres, quam
nos uulgo Calamandrinam quasi Chamhædryn appellamus, habet folia diuisa sicuti
Quercus/ut manifestum uideatur Teucrium pimpinellam esse, si folia & uirgas con-
sideremus. Se.

Hydropicis inci pientibus:

Pimpinella

sideremus. Se. Ego alioqui coniectari non possum, quam Teucrium esse pimpi-
nellam. Bra. At ego id non ita temere assero/tamen suspicor/& figura illi
satis affinis est/immo & uires/quoniam Lienosis, & uenenatis succurrit. Se.
152. Te hoc silentio non præterijsse gaudeo/ad Squinantum ueniamus. Bra. De
herbarum folijs sermonem cœperas. at nunc ad flores iterum transire uideris. Se.
Nihil hoc refert modo squinantum agnoscamus. Bra. In cassum in hoc monte quæ-
res/quoniam in Arabia & Libya nascitur/Alexandriam Aegyptij affertur/postea Ve
153. netias, a græcis σχοῖνος dicitur, quamuis omnem iunci speciem hoc nomine significent/
at absolute positum hunc per excellentiam significat, latini iuncum odoratum ad
differentiam palustris/& Celsus iuncum rotundum ad differentiam quadrati, uo-
cat. Venetijs florem/radicem, & culmum emere poteris, quia omnium harum par-
tium in re medica usus est/non dubito illum esse qui & nunc Venetijs uenditur/mo-
do quis odorem nouerit/& a palustri distinguere sciat/quem cum odorato miscent/
nostri autem pharmacopolæ Venetias petentes decipiuntur/& festucas quasdam
palustris Iunci pro Iunco odorato emunt/Nascitur etiam in Campania Italiæ
Prouincia/quæ nunc Terra de Lauoro appellatur/Galli/& Germani ultima syl-
154. laba dempta ut nos fere squinant uocant. Se. Cimbalaria sequitur. Bra.
Quam herbam hoc nomine intelligis? Se. Eam, quæ Ferrariæ in parietibus
frequenter nascitur/ab Hermolao Libro quarto Corrolarij in Cotylidone de-
scriptam/quæ folium quodammodo angulosum habet hederaceum/florem par-
155. uum/purpureum. Bra. Illam ergo intelligis quæ a nostris mulieribus herba uen-
ti dicitur. Se. Illam inquam, quam & umbilicum Veneris, & Dinarellam nostrum uul-
gus nominat. Bra. Nusquam apud antiquos Authores hanc herbam repperi, qui enim
Dioscoridis Cotyledon esse fatentur/quoniam Cotyledon Cymbalium etiam dica-
tur, longe aberrant/nam Cotyledon in maritimis nascitur, nec folium habet coxendi-
cis figura/qui uero ob id, eam esse putarunt, quia & umbilicus Veneris Cotylidon ab
antiquis dicatur, adhuc errant, quoniam ea herba quam quæris Veneris umbi-
licum non præsentat/fuere qui secundam fumariæ speciem, hanc Cymbalariam
putarint/quam gallinaceum pedem uocant/Quod esse non potest, quia hede-
ræ folia non habet, unde non memini hanc herbam apud antiquos me legisse.
nec mirum quia omnia non pertractarunt/Nobis autem satis est a patribus/&
auis expertas uires habere/quamuis ab antiquioribus pertractata non sit/Eius ramulos
cum folijs & seminibus Ferrariæ colliges/in parietibus antiquioribus, & lapidum
cumulis, Non est etiam secunda Cotylidonis species, quæ in modum sedi, in mon-
156. tibus nascitur. Se. Artemisia occurrit. Bra. Non dubito (ut nonnulli fecere)
eam, quæ apud nos corrupto uocabulo Arcemise dicitur, ac si artemisia dictum sit/
quæ folia Absynthio similia habet, ut Dioscorides inquit, & eius duo genera
facit Monoclonon, & Polyclonon idest Vnum ramum, & plures ramos haben-
tem ambas species Ferrariense uulgus nouit/si apte distinguere sciret: & ipsis
indiscriminatim utitur, Quam nos Matricariam, uel Marellam uocamus, Ar-
157. temisiæ species est/illa. s. quæ male olet/nec obstat quod Ferrariæ duæ Artemi-
siæ species sint/per unum & plures ramos distinctæ/quoniam & hæc in specie

158. est quæ plures habet ramos. Se. Si in genere Artemisiæ Matricaria collocari non
posset/quam putares esse apud antiquos? Bra. Hermolaus barbarus Parthenium
esse putat in helxine/& Idem Excellentissimus Ioannes Manardus putat, quem diu
cum doctissimo Vincentio Caprilli differentem audiui. At potius Caprilli assentien-
dum/Matricariam/Parthenium non esse/nam Matricaria coriandri folia non ha-
bet/qualia Parthenio insunt, nec matricaria soluit. Nunc autem de ea herba lo-
quimur, quæ Ferrariæ Matricaria, & Marella appellatur/est enim Artemisiæ spe-
cies/tamen quum Artemisia Parthenium etiam dicatur, Matricaria ipsa Parthe-
nium dici poterit/sed nunc loquor de herba, quæ peculiari nomine a Dioscori-
de Parthenium uocatur, Scimus enim parthenij nomine plures herbas uenire.
Se. Quæ herba est hæc peculiari nomine parthenium dicta? Bra. Vt te bre-
159. uibus expediam, Parthenium ea herba est quæ uulgo Brusaculo dicitur folia co-
riandri habens tenuia, & flores per ambitum candidos, in medio luteos, odo-
re uiroso, gustu amaro, & quæ bilẽ, & pituitam trahat/Matricariæ nostræ hæc
indicia non insunt, ideo non erit parthenium. Scimus tamen quosdam nostrum uo-
catum brusaculum/qui a recentibus cotilla fetida dicitur, Matricariam appellare/un-
de apud hos parthenium erit Matricaria/quos forte Ioannes Manardus imitatur/&
hanc sententiam sequitur Serapio, qui matricariam ex sententia Dioscoridis pingens/
Parthenij figuram affert idest brusaculi. Qui uero nostrum uocatum Brusaculum
Chamæmali speciem esse affirmant, decipiuntur, quia quum tres sint Chamæmali spe
cies, a florum coloribus distinctæ, albo/purpureo/& luteo/Brusaculo autem albos flo
res in medio luteos habet/ut nostrum uulgare Chamæmalon/Ideo cum eo idem esse
oportet, quod longe absurdum est. Se. Quomodo Matricaria distinctioni Diosco-
ridis, in Artemisia per unum ramum, & multos quadrabit? Bra. Non ita ex sua sen-
tentia Dioscorides partitur, sed ab alijs eo modo distingui monet. Quicquid tamen
sit, in maritimis locis efficacior est/Caulis/coma, & radices priuatim seruanda/immo
& ex folijs succum expressum collige. Apud Galenum nostra Matricaria Amaracus
dici uidetur. Mirandum tamen, quum animaduertat illam non inuenisse Romæ, quum
tamen in copia Romæ sit, unde in dubio sum/quid apud Galenum amaracus sit/sed
rem suo loco explicabimus/Galli Armoise Artemisiam uocant/Hispani ut nos/Ger-
mani Bei fussz/Matricaria uero a Germanis Muterkraut idest matricis herba/ab alijs
Metram/ab alijs Metterem dicitur. Se. Matersylua presentatur. Bra. Nonnul-
160. li Matrẽsyluam alteram Clematidem esse putarunt, sed errore ducti/Quippe Clema-
tis, ut olera, cibis oleo & sale conditis paratur/quod Matrisyluæ non conuenit/non
enim edendo est, si autem aliqua sit apud antiquos de hac herba memoria, ea est quæ a
Dioscoride quarto Libro Periclymenon, a Romanis Inuolucrum maius dicitur, quæ
161. simpliciter fruticat folia per ambitum pusilla continens, subcandida ad similitudinem
hederæ/secusq; ramuli adgenerant semen cacuminibus hederaceum præferentes/albus
ei flos similis fabæ subrotundus/ceu folio impositus/semen prædurum/& uelli diffici-
le/radix crassa/orbiculata/Nisi hederæ folijs scriptum esset/& nonnulla alia mo-
dica, hanc esse Matremsyluam nostram credidissem/sunt tamen qui Caprifoli-
um a nobis uocatum periclymenon putent, & qui Idem cum Matresylua Caprifo-

162. lium, Errant præterea, qui Matremsyluam Asplenon existimant, uel splenon, ut pan dectarius facit/quippe Asplenon, uel splenon, neq; caulem habet, neq; florem, neq; semen. At Matersylua semine/flore/& caule insignitur/Ideo uel ab antiquis nusq; huius herbæ recordatio facta est, aut sub periclymeno ponenda/Multa nunc ex- tant antiquis ignota/In locis maritimis efficaciores uires enanciscitur, flores, se- mina/folia, & radices seorsum collige/Gallorum pharmacopolæ caprifolium esse arbitrantur/ideo Cheurefeul appellant/Hispani uero ut nos fere Madresylua, Germani nonnulli speckliben/alij lienen bleumen uocare contendunt. Se. Ad

163. Pentaphyllon ueniamus. Bra. Plinius libro uigesimoquinto capite nono Penta- phyllon/quod a latinis Quinquefolium dicitur, fragra ferre existimauit. at id potius Trifolij proprium est, q̃ pentaphylli/Ideo quandoq; Plinij textum corruptum esse arbitratus sum/ut Triphyllon pro pentaphyllo legendum esset. At mox excellen- tissimum Leonicenum animaduerti hanc sententiam reprehendentem/quia alijs nomi nibus ipsum appellat, quæ a Græcis pentaphillo tribuuntur/& easdem proprietates suo Pentaphyllo attribuit Plinius, quas & græci suo/ut hinc deprehendatur, non pos se aliquo pacto Trifolium legi/Quum autem huius herbæ nomen a quinario folio- rum numero initium sumat. Vulgarem herbam habemus prope parietes uirentem, & locis humidis, quam uulgus nostrum pedem paipi/& quinquefolium uocat/quod autem nostra lingua paipus dicitur, latine miluus est/hanc esse pentaphyllon antiquo rum/descriptio manifeste ostendit/hoc dempto, q; radice rubra caret/Est autem & uulgaris herba Tormentilla dicta, quæ septem folia habet, sed duo parua sunt, ut fere in foliorum numerum poni non debeant/& in multis pediculis quinq; folia tantum habet/hanc facile crederemus Pentaphyllon esse, si perpetuo quinq; folijs muniretur/immo ante nos Hermolaus idem sensit, tamen Mentæ folia non habet Tormentilla/ut illi Dioscorides pentaphyllo tribuit, aut uitis, ut Theo- phrastus, quicquid tamen sit, nostrum uulgare pentaphyllon circa parietes & stagna nascens, ob radicem antiquorum pentaphyllo non quadrat, tormentillæ uero/quam & recentes Bistortam dicunt/dissimile folium habet a Descriptione antiquorum. Se. Ego igitur quid colligendum sit, ambiguus ero? Bra. Quo- ad, meliora inueniamus, pro Pentaphyllo circa canales & aquosa loca, folia, radi- ces/& seorsum foliorum, ac radicum tormentillæ succum colliges/Ad Plinium reuertentes, multos pentaphylli cespites obseruare cœpi, & tormentillam ipsam, Glo- bum quẽdam ferunt, in quo semina sunt, hunc fragram plinij esse arbitratus sum, quo niam & nihil aliud est fragra trifolij, q̃ Globus, in quo semina conduntur, non tamen nego fragram proprie in illa specie trifolij esse, quæ fragraria & fragra nuncupatur/ta men & in Veronensibus montibus obseruauimus fragrariam herbam pentaphyllam es se, quod arbitror omnibus eam urbem incolentibus in cõfesso esse/Ideo nõ mirũ, si Pli- nius Veronensis dicat, nulli ignotũ esse quinquefoliũ/quũ etiã fragra gignendo cõmen detur/Radices autem considerans, rubræ nõ erãt. At tormẽtillæ radix, & rubra est quũ effoditur, & paululũ nigrescit, incipitq; & desinit cũ uite/Putarunt uero quidam leoni- ceni gloriæ inuidi Saniculam uulgarem herbam/quã Recentes in solidaginum genere

ponunt/pentaphyllon esse. Verum habet quidem sanicula in quinq; partes distincta folia, sed radices nec rubras, nec effatu dignas habet, nec fragra fert, ut de suo pentaphyllo dicit Plinius / licet capitula quædam habeat supra coliculos colorem herbaceum habentes / Hanc herbam Germani sanckel uocant, Tormentillam uero Tormentill. Alij Rotvvurtz Alij Blot vvurtz dicunt/At pentaphyllum nostrum uulgare funffingerkraut ab eisdem dicitur, ac si exprimere uoluerint, herbam quinq; digitorum. Se. Tormentillam igitur pro Pentaphyllo seruabo? Bra. Seruabis, quo ad meliora inuenire liceat/nam & hoc anno Pentaphylli quandam speciem circa parietes etiam nascentem radice rubra insignitam obseruari. Se. Ad
164. Citrach ergo manum dabimus. Bra. Nonne hodie dictum est, eam herbam, quam Citrach uel citarach appellatis, Scolopendrion, uel Asplenon esse? Se. Memoria exciderat, uerum ea quæ nunc scolopendrium appellatur, quo loco a Dioscoride tractatur? Bra. Dictum est etiam a Dioscoride Phillitin uocari. Se. In memoriam
165. uenit, Ad Mezereon transeamus. Bra. Nonnulli falso, Mezereon, & laureolam confundunt, ac si unum sint, quum duo & longe diuersa esse oporteat, quoniam laureola, quæ Daphnitis est, lacte careat, Mezereon eo abundet, ut illi arabes imponunt/unde Serapio & Mesue de Mezereon loquuntur / & non eodem modo/uno'q; capite diuersas antiquorum græcorum herbas miscent/ Nam dioscorides & Plinius Chamæ
166. leam & Thymæleam duas herbas faciunt, ut uere sunt, hi autem Arabes uno in capite adeo perturbant & confundunt, ut quandoq; Chamæleæ, quandoq; Thymeleæ uires / quandoq; descriptionem unius, quandoq; alterius misceant, ut re uera duas herbas uno capite coniunxerint / Tamen in medio fere capitis Mezereon duas species habere statuunt: Vt hoc manifeste colligatur Arabum Mezereon esse Chamæleam & Thymæleam Dioscoridis ac Plinij / Ex his herbis in hoc
167. monte uaria colliges, ubi loca petrosa uidentur / ex chamælea folia, ex Thymælea folia & semina condas. Se. Ozimum Caryophyllatum occurrit. Bra. Hæc duo'ne sunt, Ozimum unum Caryophillatum aliud, uel una res, quæ toto hoc nomine claudatur? Se. Vna sola res. & etiam notissima. Bra. Ne admiratione afficiaris, quoniam pharmacopolas noui herbam colligentes nomine Caryophillatam / nunq; enim apud antiquos ozimum Caryophyllatum inueni / Dioscorides enim Ozimum, & ωκιμοειδὴς idest Ozimastrum, & Ozimum aquaticum sola tractat/dic tu quo Ozimo (uel ocimo per c. aut z. scribatur ab ὄζειν, quod est redolere, grammaticis curæ sit) in officinis utimini? Se. Quod passim mulieres supra fenestras in fictilibus plantant nigrum semen habens, Caryophylli odorem repræsentans. Bra. Ferrarienses mulieres duas species habent supra fenestras / alteram strictiora folia, alteram latiora habentem. Se. Id est, quod latiora folia habet, basili
168. cum dictum/ab odore basilica dignum. Bra. Tamen Serapio Ozimum Caryophyllatum ex sententia Isaac Ebenambram folia strictiora habere tradit. Se. ita apud nos usus est. Bra. Semen certe nigrum habet, & odoratum, sed non Caryophylli odore (nisi olfactus me decipiat) Ne in montibus ipsum quæras quum in omni fere domo Ferrariæ sit / Solum fere inter herbas calidissimam aquam expetit / & in meridie, nobiscumq; Veluti animans moratur / edendo est, sed

uisui nocet/folia & semina habere oportet/Mira uero & adeo ingens controuersia in Plinio & Dioscoride est, ut alterum ipsorum errare opus sit/Dioscorides enim inquit si a scorpione uulnerentur cui Ozimum comedere, incolumes euadere e contrario Plinius Libro uigesimo capite duodecimo. Si quis ea die qua Ozimum comederit, a scorpione pungatur, non posse sanari. Se. Est inexplicabilis contradictio, quæ forte per uarias ozimi species tolli posset. Bra. Aliud est in his Authoribus discrimen, quoniam Dioscorides lac prouocare tradit/Plinius uero eodem loco si illinitur mãmis, extinguit quoq; lactis prouentum. Se. Dioscorides forte per os sumptum intelligit/ideo addit & ægre in stomacho mutatur/Plinius uero extrinsece apponit/Quicquid sit, miror maxime cur Dioscorides secundo libro de ozimo/quarto autem de Ozimastro tractauerit, quum eius consuetudo sit cognata congeneribus miscere/Vt de Menta ac Mentastro uno loco fecit. Bra. Id apud Dioscoridem perpetuo non reperitur/quippe qui de Thymo in uno libro, de Epithymo in altero scripserit/q̃uis in libri prefatione eos reprehendat qui ordinem literarum sequuntur/& cognata a suis congeneribus diuellunt. Tamen uitio scriptorum potius factum arbitror, ut in Dioscoride nonnulla suum locum euarient, Quum uero Plinium & Dioscoridem conciliasti, q; alter per os/alter extra applicuerit, non longe a Galeno dissentis, qui in libro de simplicium medicamentorum facultatibus, Ozimum per os sumptum non digeri, immo digestioni officere tradit/Si uero Emplastri modo extra ponatur, digestionem procurat, Nonnulli uero hoc animaduertentes, quod uno in libro de Ozimo, in alio de Ozimastro loquatur, uoluere in quarto libro non loqui de Ozimoide Dioscoridem, sed corruptum esse uocabulum,
169. & legi debere Echinoidem/quia de Echio supra locutus erat/Ab his autem dissentire cogor, tum quia nulla herba est, quæ Echinoides uocetur, tum quia Ozimoidem Plinius ita pingit/& eius uires, ut Dioscorides ponit/tum quia Galenus in libro de simplicium medicamentorum facultatibus eadem Ozimoidi elargitur, quæ Dioscorides suo quarto libro A Germanis Basilica kraut/ac si herbam basilicam dixeris, uocatur.
170. Se. Bardana sequitur. Bra. Quo uocabulo uteris? ea ne est, quam ex similitudine cum equorum unguibus/ungulam caballinam appellatis? Se. Ea quidem est, sed potuit etiam asinorum ungues imitari. Bra. Ideo & multi asininam ungulam uocant/Immo Germanum nomen quo hæc indicatur, Asino alludit. Se. Quomodo Asino? Bra. Quoniam ipsam uocant Esels huff/ac si dixerint Asini ungulam. Se. Honestius tamen est ab equo magis, q̃ ab asino nomen sumere. Bra. Istud ad rem nihil uel ab asino/uel ab equo nomen ducatur/Qur illam in montibus quæris, quum Ferrariæ abundet/circa aquarum scatebras/& aquosis locis adeo ut recentiores multi Nymphеæ speciem arbitrati sint, quam suo corrupto uocabulo Nenufar terrestre appellarunt. Se. Sunt etiam qui farfaram/nescio an hebræo uocabulo/uel barbaro eam uocent. Bra. Immo latinum est/nam ab Authoribus folijs populi comparatur. Antiqui uero populum farfarum dicebant/a Dioscoride Bechion,
171. a Romanis Tussilago/quoniam uehementissime tussi succurrit/appellatur/hoc aũt est si per infundibulum fumus suscipiatur, & deuoretur/propterea apud Germanos aliquos brandt lauttich appellari solet/ac si dixerint/lappa quæ ad cõbustionem danda

est, uel lappa combustioni apta/Recentes medici ea pro antiqua tussi utuntur, quum ab antiquis solum fumus glutiretur/a Gallis Glicterons dicitur/folia, & radices serua re conueniet/sed hoc Ferrariæ ages. Se. Capilli ueneris sequuntur. Bra. Postea.
172. Se. Politricon/Calitricon/Adianton. Bra. Siste, nam uos pharmacopolæ rem in duas species tantum distinctam/in quatuor diuisistis/nomina solum diuersa sunt/res minime. Ea enim herba, quæ a uobis capillus ueneris dicitur/a Dioscoride Adiantum appellatur/quoniam madefieri non potest/etiam aqua aspersa. Quem tamen effe ctum experiri uolens/falsum esse comperi/ideo potius ex puteis/quos coronat/& pro pter id madida non est/uel quia nunq̃ attingit aquas id nomen sumpsisse arbitror/A Romanis Cincinalis, & terræ capillus dicitur/cincinalis quidem ob cincinos secun dum aliquos.i.incisuras/sed magis arridet ob capillorum cincinos/Item cum polytri co/& calitrico est/sunt hæc diuersa nomina a uarijs effectibus imposita/nam polytri con.i.multas tricas hoc est capillos faciens/Calitricon.i.pulchras tricas faciens. Vt autem rem ipsam aptius intelligas, una herba est adianton/in duas partes separata/ una proprie adiantum dicitur, de qua priuatim uno capite Dioscorides agit, folia ma gis alba, & coriandro similia habens, & longiora/Altera pars a Dioscoride in sequenti
173. capite scribitur, & Tricomanes appellatur/folia habens filici similia/tenuia/nigriora primo, & breuiora/hoc proprie calitricon dicitur/ex tricarum pulchritudine quam fa cit/Vos pharmacopolæ/hoc communi nomine in his duabus herbis utimini Capilli ueneris/unde apud antiquos authores solum adiantum & Tricomanes/uel Calitri con inueniuntur/ut patebit si Theophrastum/Dioscoridem, & Plinium legeris/nõ au tem quatuor sunt herbæ/ut uos eas facitis/supradictis nominibus appellatæ/nam so la uoce/& nõ re ipsa dissentiunt/Ideo multi pharmacopolæ falso quatuor herbas osten dunt/quum duæ tantum sint/tamen quancunq; speciem acceperis, easdem uires ha bet/Ideo Ferrariæ in puteis/fontibus/palustribus locis, umbrosis ac humentibus mu ris eam accipito, quæ ad manus uenerit/& in Bononiensi solo maxima copia uiret/ Ferrariæ tamen Tricomanes.i.ea species quæ filici similia folia habet, copiose inueni tur/Ramos tantum huius herbæ seruabis, Auenea ab hispanis dicitur/non omnibus tamen, ita a quibusdã Germanis frauuenhar dicitur/ac si dixeris fœminæ crinis/q̃uis alij Germani Mauerrutem (sed falso) appellarint/quoniam hæc ruta muraria, a præ dictis herbis diuersa est/Galli etiã pharmacopolæ, illis quatuor, ac si diuersa sint/utun
174. tur, ita suis nominibus appellantes capil uenere/politricalitri/adiantos. Se. Agrimo nium ad manus uenit. Bra. Corrupto uocabulo passim utuntur/Argemone legi oportet/supra docuimus, eam herbam, quam pharmacopolæ pro Argemone accipi unt/uerum Eupatorium esse. At uera Argemone apud me incomperta est/tamen fu turum spero, ut illam inter alias herbas ostendamus/nunc ipsam dimitterem, quo ad ab aliquo oculata fide inuenta sit. Se. Interim quid agendum est/si aliquis medicus argemonem ordinaret? Bra. Admonerem ipsum hanc herbam non haberi. Se. Cla maret ille, uis tu me docere, hæc est/sus mineruam instruct? Bra. Placidis uerbis ite rum admonerem, exorans ut ueritatem noscere tentet. Se. Tunc altiori uoce instre peret/conuicia sine ordine miscens/& deinceps meam officinam desereret. Bra. O pessimum genus, Ignorant, & id noscunt/tamen sua ignorantia obstinati discere con

temnunt/& potius meris nugis consenescunt, quam ab alijs discere curent, aut saltem se
ipsis ueritatem noscere conentur, si pharmacopola essem & hoc mihi accideret, tales
uiros derelinquerem/iuberemque aliam officinam quaerere/& ibi quae luberent ordina-
re/quoniam pro re rem alteram uendere non licet. Id agere decreui/& potius salutis
animae tribuere, quam paruo lucello, quod ignauus, & pene inscius medicus/semel, aut bis
ad summum in anno condonabit, his autem omissis, ad spicam ueniamus. Bra. Ite-
175. rum ad flores transis. Se. Nihil refert/nos spica nardi/& spica celtica utimur. Bra.
Nominum inscitia, & te, & recentes ita loqui coegit/Nardus absolute appellatur/& *Nardus cur in in-*
Nardi spica, quae in monte Indiae nascitur/tamen in indicam, & syriacam ab autho- *dicā, et syriacam*
ribus diuiditur/quia mons ille duas facies habet/in facie uersus Indiā uergente Nar- *diuidatur:*
dus indica crescit in uergente uersus syriam, syriaca. Indica mox sub se Gangeticam
capit, quae prope flumen Gangem nascitur/Nardus uero celtica in Gallia/& in Ligu-
riae alpibus, & in histria uiret. Habetur & tertia Nardus ex Cilicia propriae, & syria,
quae montana appellatur/haec est quam habemus/nam Venetorum nauigationes Ale
xandriam/& Alexandria Venetias hanc ferunt/ex Cilicia enim & syria facile Alexan-
driam, & pedestri, & nauali itinere feruntur. Etiam ex Cypro insula affertur/ne igitur
in his montibus Nardum quaeras/sed Venetijs spicam/caulem, & Radicē emes. quamuis
& ipsi adulterēt/Iubeo autem radicem & caulem emere/quoniam haec apud antiquos *Caulis, et radix,*
Authores, ut Dioscoridem, & Galenum, magis in usu medico sunt/quam spica/Quippe fo *spicae praefert: contra*
lia abijcit Dioscorides/ad nos tamen nunquam defertur radix/nec Mercatores illam por *communem usum.*
tare curant, & si in re medica efficacior sit/quoniam maius lucrum ex spica, quam radice
faciunt, non tamen ex his spicam omittere intelligo, utpote quae in re medica, & odo-
ramentis ualeat, immo pretiosum unguentum ex spica antiquitus fiebat, quo Magda
lena Seruatoris nostri Iesu pedes inunxit/Estque error in sacris literis ubi legit unguen-
tum nardi pistici, quem errorem Valla corrigere uolens Nardi spicati legit, quum po-
tius spicae Nardi. i. ex spica Nardi legendum esset. Radix tamen ea est, quam caeteris
partibus praeferunt, Authores, Immo quum radix excauatur, puluerem pro lauandis
manibus seruari iubet Dioscorides, adeo radix odorata est/haec de Nardo/uel ut uos
dicitis, de spica. Nisi in mentem uenisset Ligures ueram celticam Nardum habere, ta-
men loco eius/herba dicta a nobis lauandula uti, qua & nardinum oleum parant idest
176. id quod apud uos de spica appellatur/tamen lauandula a Nardo longissime distat.
Se. Polium sequitur. Bra. In planis, & montibus haec herba reperitur/Dioscori-
des in usu montanam esse censet. Se. Immo & nos semper montanum polium quae-
rimus, & montano utimur. Bra. Non habet hominis cani folia, ut nonnulli puta-
runt, sed in summo capitulum paruum habet cano hominis capillo simile/In Bononi-
ensibus montibus egregie crescit & pullulat. Sunt tamen pharmacopolae Ferrariae, qui
pro polio alteram herbam sumant, quum notissimum sit apud nos Polium, & uulgare,
Leonicenus in Epistola ad Hermolaum Barbarum, Plinij errorem ostendit, tripolium
cum polio confundētis/Totam herbam in his montibus sine radice, sed cum floribus,
& seminibus serua/eius nomē sortitum est ex similitudine, quam cum homine cano ha
bet/unde herba ea multorum stipitum/qua nostri pharmacopolae utuntur, poliū non
est. Se. Non omnes tamē illa utuntur/nam ex Bononiensibus montibus polium ue-

177. rum habere consueui. Ad pastoris uirgam accedamus. Bra. Vnde hæc herba tale no-
men sortita sit, ignoro, nisi ex longis uirgis quibus cardui ad poliendos pannos insi-
dent, dicta sit, ut pastores forte unam ex his uirgis sumentes, & aculeis nudantes, ea
parte qua possit manu capi reliqua aculeata parte gregem ducant. Se. De eo nomi
178. ne incertus sum, at Carduum esse non dubito, quo autem nomine ab antiquis dicere-
tur ignoro. Bra. Apud Dioscoridem, & antiquos Græcos, Dipsacos est, Romani la
brum ueneris, aut lauacrum ueneris appellant, Notissima herba, & Ferrariæ frequen-
tissima, Radices seruare oportebit, seorsum, & folia, habet etiam Echinum, in cuius
medio uermiculus nascitur ad quartanas utilis, si Dioscoridi credere fas sit, Marcellus
diu illum uermiculum obseruasse, at nunquam uidisse fatetur. Ego autẽ certus sum nunquam
a Marcello obseruatum esse. quum nullus errare possit, cuin in autũno inueniat quum
exiccari incipit, si per medium echinus aperiatur, uermiculus albus est, qui per cauita
tem echini dimouetur, & in caudicem transit, hyeme etiam uidere licebit antequam præ fri
gore moriatur, Quum uero huius pastoris uirgæ duplex genus reperiatur, & easdem
uires utrunque habeat, quodcunque seruabis, nihil impediet, In Ferrariensi agro id quod
breuiorem echinum habet, uberrime nascitur, quo pilea & pannos expoliunt, A Gallis
179 etiam fere nostro nomine appellatur uerge a patour. Se. Lupulus occurrit. Bra.
Non inueni apud Dioscoridem quo nomine Lupulus appellaretur, hi enim aberrant
qui corrudam dici uolunt, nam Corruda folia, capillamenti modo tenuia habet, qui-
bus caret lupulus, Nec Bryonia est, licet eadem foliorum forma decoretur, Verũ Pli-
nius de eo tractare uidetur, & lupum salictarium appellat, quoniam supra salices, &
180. reliquas plantas repat, & ideo nostra materna lingua luuertice quasi lupus uerticius,
uel salictarius lupus uocatur, utpote qui circa res, quibus inhæret, uertatur, herba est
Ferrariensibus notissima, quam licet in Ferrariensi agro ubique, presertim circa sepes, &
foueas inuenire, & qua nos cocta & cruda in acetarijs oleo, sale & aceto conditis uesci-
mur, Flores, & herba seruanda, nec pretermittendæ radices, quæ calidæ & aperitiuæ
sunt, flores in illis locis plurimum ualent, in quibus uinum deest, nam ex ipsis compo-
Ceruisia
sitiones quasdam parant potui aptas, quas suis idiomatibus Ceruisias, Medones, By-
ras, Zita`ue appellant, in quem etiam usum herba seruatur. Se. Reperitur`ne apud
Arabes, quum Græci de ipso locuti non sint? Bra. Non ita simpliciter dixi Græcos
lupulum præterijsse, quoniam recentes græci de eo uerba fecere, immo & nunc uulgo
181. in Cypro Brion uocatur, & Hermolaus in tota Græcia ita appellari tradit, Nunc eti-
Brion scandilis corrupta uoce, dr, hodie, bruscandulu:
am Aquileienses rustici Bruscandulam quasi Brion scandilem uocant, & ita Cremonæ
dicitur, Apud Arabes etiam sub nomine uolubilis inuenitur, Hispani, lupares, prefer-
tim qui lusitaniam habitant, Galli Ombelon, Germani Aopfhen appellant. Se. Car
duus benedictus occurrit. Bra. Simon Genuensis longe deceptus est, qui Carduum
182. benedictum sedum minus esse arbitratur, Deceptus autem est me Iudice, quia a Dios-
coride sedũ minus carduus sempuiua appellatur, ideo carduum benedictum esse hac
coniectura existimauit, sed ita Carduus benedictus semperuiuum est, ut Rosa est lactu
ca, & quamuis passim in Dioscoridis exemplaribus græcis carduus semperuiuus loco sedi
nõ sit, tamen Genuensis in suo textu ita legerat, quemadmodum & Hermolaus in suo
habuit, Sunt uero plures textus, qui loco cardui semperuiui ἕρβα σεμπερβίβα, i, herba sem-

petuiua legunt/Vt in pluribus græcis textibus ui lere est/Verum uno errore non con-
183. tentus Genuensis/Sedum etiam senectionem facit & erigeron & Tri faginis speciem/
qu æ quantum a uero discrepent/suo loco ostendemus. Nonnul i hunc car luum Cha-
m eleontis speciem fecerunt/Ego nondum habeo qui l certi dicam In Ferra iensibus
herbis, de ipso copiose scribemus, hic flores/herbam/radices/& semina colliges/quæ
omnia uarijs ægritudinibus conferunt/Galli nostro fere nomine Chardon benist uo-
184. cant. Se. Thymbra sequitur. Bra. Multæ herbæ sunt, quarum cognitionem apud
omnes authores difficile ui leo/Thymbra, s. Satureia/Cunila, genus herbæ est cunila/
Satureia cunilæ species/quæ & Thymbra, altera uero hortensis est/altera agrestis/Si
columellam considerare uoluerimus, peculiari nomine Syluestrem Thymbram/hor-
tensem satureiam appellat/Notissima herba est a nostris seneuezo quasi uice sinapis
dicta/ab alijs sauolezo corrupto uocabulo quasi satureia/Mirus est apud nos in aceta
rijs & intinctibus huius herbæ usus/sunt & qui solo pane mandant/nam nomen forte
traxit quia saturos reddat/Ferrariæ in tenuibus & asperis terris crescit/ubiq; tamen ab
olitoribus seminatur/hortensis ad omnia medicamenta efficacior est/Syluestris in ci-
bis melior/quia intensiori illa acrimonia caret/huius herbæ præsertim domesticæ ad
medicum usum ramulos serua, Hæc sunt quæ de Thymbra cõcise dicenda erant/spon
dentes omnes cunilæ species alias ad unam ostensuros/apud Germanos quosdã Que-
nel/apud alios cunel dicitur/ut a Serpillo nomen ductum esse ui leatur/Cunel autem
185. a Cunila corruptum sit/& satureiam saturej dicunt. Se. Bursa pastoris occurrit.
Bra. Hæc Bursa adeo tenuis est/ut nihil habeat, quo pastores uictum ducere pos-
sint/Tali autem nomine appellatur/quia folliculum habet, in quo semina conduntur,
Bursæ figuram repræsentans/Nonnulli eam Thlaspi a Dioscoride descriptam, esse cen
sent, q; a Romanis scandulaceum uel capsellam/quasi scarsellam unde & nos uulgo
scarselletam uocamus/Re autem uera Thlaspi pro parte huic Bursæ quadrat, si Dio-
scoridis picturam considerabimus/quia breuis & exigua herba est/folijs angustis/digi-
tali longitudine in terram uersis/in summo incisuris diuisis/& modice pinguibus/cau-
le tenui duorum dodrantum altitudine/paucis in eo adnatis/& circa caulem fructu in
summo modice lato/in quo exiguum semen est/nasturtio simile/disci uel lenticulæ ua-
sis effigie/& ueluti infractum/unde nomen accepit flos illi albus in semitis fossis/se-
pibus/& circa domos nascitur/semen habet acerrimum/Omnes hæ conditiones Bur-
sæ pastoris quadrare uidentur/Sume tu herbã ipsam, quæ prope est, & prædictas con-
ditiones illi quadrare aduertas. Se. Mirum in modum conuenit/Tamen prius au-
186. dieram Thlaspi eam herbam esse, quæ a Ferrariensibus Vincitoxicum dicitur. Bra.
Nonnunq; Thlaspis effigiem Vincitoxico comparaui, statimq; diuersam esse percepi,
nam Vincitoxico non in sunt folia digitali longitudine/nec in summo incisuris diuisa,
nec in terram uersa, nec pinguia/immo ariditatem quandam præ se ferre uidentur, nec
semen est disci figura/& multa alia Vincitoxico desunt/Thlaspi tamen ab Authori-
bus attributa. Se. Thlaspi igitur Bursa pastoris erit. Bra. Inclinauit quandoq;
animus/sed magis inclinasset/si folia in summo incisuris diuisa haberet/habet autem
incisuras in medio/& si semen disci forma insigniretur/quod rotundum est & rubrum/
& si cum Nasturtio similitudinem quandam possideret/& semen acerrimum esset.

Quum uero hæc omnia Thlaspi insint, & desint Bursæ pastoris, non possum induci, ut nostram pastoris bursam Thlaspim Dioscoridis arbitrer/& si in bursa pastoris mul tæ notæ inueniantur/quæ in Thlaspi primo intuitu reperies/Constat autem herbam es se qualitate frigidiori insignitam/ne illam hic quæras/sed Ferrariæ semina & folia col ligito/nunc quænam sit apud antiquos incertus sum/Aliæ feræ gentes nostrum uulga re nomen imitantur/nam Galli Bource a patour/Germani Deschlskraut. i. marsupij
187. herba appellant. Se. Ad scabiosam igitur accedamus. Bra. Et hæc una est ex illis herbis/quæ apud antiquos non reperitur. Nostri pharmacopolæ pro scabiosa herbam colligunt/qua pro uerrendis domibus Ferrariæ utimur/tamen ubiq; in Italia non est harum scoparum usus, Ideo apud nos notissima/quam ita Hermolaus in stœ be describit, habere folium erucæ, hirsutum/sed non horrens aculeis/floris cærulei, qua scopæ fiunt. Non defuere tamen, qui nostram scabiosam, stœbē Dioscoridis esse
188. censuerint/Verum quia Dioscorides stœbē nō pingit per ipsum an nostra scabiosa stœ be sit/noscere non possumus/propterea ad alios authores confugiendum/Theophra stum s. & Plinium/Plinius libro. 21. capite quintodecimo stœbē a quibusdam phleon appellari tradit/a Theophrasto primo de plantarum historia sumens. Si igitur phleon a nostra scabiosa differre probabimus/ & stœben scabiosam non esse probatum erit, Theophrastus primo de plantarum historia stœbē inter fructicosa cōnumerat/& quæ carnosum folium habeant/quale. Scabiosa non habet/Constat etiam apud Plutarchū in secundo problemate phleon inter palustres plantas numerari/ex hac enim antiqui toros conficiebant/unde nomen accepit/quia antiqui stœbe utebantur πρὸς στοιβάδας conficiendas. i. ad Toros parandos/adeo lentorem habebat/nostra autem scabiosa len tore caret/immo apprime frangitur/Herodotus etiam testis est, ex ea antiquitus ue stes parari/& Theophrastus sexto de plātarū historia inter aculeatas numerat phleon, inter illas presertim quæ folia habent secundū spinas ut tribulos/hæc uero nostræ sca biosæ non quadrant/immo & Pausania ex ea fieri retia scriptum reliquit/quæ nostræ scabiosæ conuenire non possunt. Adde stœben adstrictoriā uim habere/scabiosam ue ro minime/nam ita appellatur/quia contra scabiē ualeat, stœbe uero contra scabiem ualere a nullo authore scriptum est. Quamobrem antiquorum stœben/& nunc uoca tam scabiosam diuersas esse oportebit/ut uulgaris herba potius dicenda sit/q̄ ab an tiquis pertractata, Cutaneis ægritudinibus ex salsugineis humoribus apta. Se. Ha bet'ne alias uires/an tantum scabiei aduersatur? Bra. Recentes quædam inepta car mina tempore Vrbani pontificis facta adducunt, quæ adeo inscitia opplentur, ut pu deat me referre. Se. Nisi ægre tuleris eamet Carmina recensebo/ut expiar an memo ria exciderint. His enim carminibus plurimum oblector. Bra. Vt lubet proferas/sed cito expedias. Se. Vrbanus per se nescit prætium scabiosæ.

Nam purgat pectus, quod comprimit ægra senectus.
Purgat pulmonem, laterisq; simul regionem,
Rumpit apostemata, lenit uirtute probata,
Emplastrata foris rumpit anthracem tribus horis,
Intus potatur, & sic unus euacuatur.

Bra. Si stœbes uires considerentur, eædem quodammodo sunt, immo Pandectarius

stœben esse contendit/sed miror admodum, cur in istis carminibus contra scabiem ualere scriptum non sit. Id forte in causa fuit, quia stœbē esse putantes solum uires stœbes descripserunt, quas Dioscorides & Galenus illi attribuunt/Tu autē in Ferrariensi agro hanc herbam colliges/ubi ingens copia uiret/cuius folia & semina seruanda iubeo/Eodē nomine & a Gallis appellatur scabiosæ. Se. Caryofillata sequitur. Bra. Ex radi-
189. cis odore hæc herba nomen sumpsit. Se. Quia Caryophylli odorē hēt (ut arbitror) sed cuius Caryophylli? Bra. Non habet omnino nostri Caryophylli. i. pulcherrimi illius floris, & summe odorati, quem in fictilibus frequentem habemus. Se. Nisi graue sit tibi (licet preter intentionem) quo nomine ab antiquis Caryophyllus noster appelletur edoceas. Bra. Nunq̃ apud antiquos ipsum repperi/quod tamen admiratione dignum est, quum dignus sit ille flos, ut a digno authore pingeretur. Longius enim decepti sunt, qui Cyanum esse arbitrantur, nam cyanus statim post rosam sequitur, nos baptisoselam corrupto uocabulo quasi baptiseculam dicimus/quia secantibus & metentibus officiat, retusa in occursu eius falce, ut hermolaus in Leucoio docet, Nam & seculam ueteres dixere falcem/Ad rem nostram proficiscentes, Nō habet etiam odorem Caryophyllata, illius fructus, quo in Aromatibus pro condiendis obsonijs utimur. At suauem odorem habet, ut ille suauis est, qui in Caryophyllo flore sentitur, unde ob suauiolentiam/illi flori comparatur, immo & in illum quodammodo inclinat.
190. Plurimis, & præsertim Pandectario eam esse placet quæ apud Galenum Lapagum dicitur/hic bonus uir scribere debuit lagopum quasi pedem leporis/nam Galenus de lagopo in simplicium medicamentorum facultatibus tractat, quā facultatis adeo exiccantis esse dicit, ut alui fluxus probe exiccet, quas uirtutes illi attribuit pandectarius ex mente Galeni, ut constet quod pandectarius corrupto uocabulo lapogum dixit/scribendum fuisse lagopum/quem errorem Genuensis euitauit/quippe qui nouit lagopon idest pedem leporis/Caryophyllatam non esse/ut certum est liquis antiquorum authorum picturas consideret. Dioscorides tamen/Galenus/& Paulus eam non describunt, nec etiam Plinius/sed hic tantum in segetibus nasci dicit/Dioscorides autem φυεται εν πρασιαις. i. in hortarum areis nascitur/Constat autem Caryophyllatam in montibus nasci: at hæc herba, quæ pes leporis dicitur, a nullo descripta reperitur, preterq̃ a Genuense, qui in antiquo Dioscoride pictam uidisse fatetur/pusilla habentem, in triangularem figuram uergentia/per omnes ramulos utrinq̃ ab ambobus lateribus continuata per totam hnmilem plantam/expansam per terram/Nos uero in altero Dioscoride speciem alteram leporini pedis circum circa incisi uidimus/Ea in acettarijs uere uti-
191. mur/Ad nostram autem Caryophyllatam reuertentes/quam Recentes, sanamundam & auantiam/& oculum leporis uocant, & quam non esse lagopum certe scimus, nec apud Dioscoridem reperiri. Si aliqua tamen sit apud antiquos/eam esse suspicor, quā
192. Plinius libro. 26. capite. 7. Geum appellat/q̃uis in aliquibus codicibus Gethis legat/hanc radices nigras & bene olentes habere tradit/non autem dicit Caryophylli odorē habere/qa apud ipsum hic flos ignotus erat/sed beneolere, quia reuera optimus odor est/Ad eadem etiam Geum ualet ad quæ iam dicta Caryophyllata, ad pectoris inq̃, & lateris stolores, & cruditates iucūdo sapore discutit/ad quæ radix Caryophyllatæ ualet. q̃uis & ad alia multa Caryophyllatæ radicis sit in re medica usum/In his monti-

bus eam colligas ubi copia est/radicesq; serua/& folia. Se. Nullus est apud medicos
foliorum usus. Bra. Tu autem & folia serua, quæ ad multa ualent. Se. Deinceps
seruabo. Bra. Galli salmonde/ac si sanamundam dixerunt, eam appellant/Germani
193. Negeles kraut tanq; Caryophyllorum herba dictum sit. Se. Lapatium syluestre se-
194. quitur. Bra. Pro syluestri lapatio quã herbã seruas? Se. Eã quæ uulgo rumice ap
pellat. Bra. Rumex latine dicitur/& lapathum potius/q̃ lapatium dicere oportet/si
quis Dioscoridis uerbis uti uoluerit, Cuius multæ species sunt, quæ sub capite Aceto-
sæ ab Auicena ponuntur/q̃uis acetosa sit una tantum species/Verum deceptus est in
ea uoce ὀξυ, ut multi latini fecere/quæ acutum significat/acuties autem in aceto est, &
per similitudinem in alijs rebus/ut ensis acutus/unde una tantum lapathi species quo
ad saporem acuta est, quam acetosam/& herbam bruscam uocamus/aliæ quo ad for-
mam acuta folia habent. Quamobrem quod a Dioscoride satiuo simile dicitur, pro-
prie Rumex est, & Lapathum Syluestre, quod seruatis/q̃uis non multũ differat, quã-
cũq; speciem sumatis/quoniam easdem fere uires habent/Ferrariæ uberius crescunt/se
mina/folia/& radices seruabis/Galli Parelle rouge, lusitani labaras, Germani Cletten
195. hanc herbam appellant. Se. Euphragia occurrit. Bra. Herba pulchro nomine in-
signita, quam tamen antiqui ignorarunt, nihil enim de ipsa apud Dioscoridem, Pli-
nium, Galenum/Paulum, aut Aetium repperi/herbula parua est pimpinellæ
similis/Adhil etiam uocata/sed folia minora habet/nec multos ramos habere putant
Recentes/tamen in summis montibus tum Bononiensibus, tum Mutinensibus fructi-
cosissima inuenitur/sed in decliuioribus locis fere in unum stipitem crescit/flores in al-
bũ uergunt/Hermolaus libro quarto Corrolarij/ubi de saxifrago tractat, luteolos esse
dicit. Integram plantam serua ex his montibus collectam/pro hac Mutinenses/& Bo
nonienses montes ascendunt multi pharmacopolæ/In plano etiã nascitur/sed est mul-
to efficacior in montibus/Galli eodem modo Euphraize/Germani Aughentrost appel
lant/tanq; si dictum sit oculorum solamen/propterea à multis Ophthalmica/& ocu
196. laria nuncupatur. Se. Millefollium sequitur. Bra. Multæ herbæ apud antiquos
in hoc nomen ueniunt/ut quarta species sideritis, & stratiotes terrestris/ea tamen uere
Millefolium est, quæ a Dioscoride Myriophyllon appellatur/& a Plinio libro. 24. ca-
pite. 16. sed nostri pharmacopolæ/quibusdam mulieribus credentes, alias herbas pro
Mille folio accipiunt, ut stratiotem terrestrem/quartam speciem sideritis, & alias quas-
dam. Se. Tu quam sumere debeam ostende? Bra. Omnibus fere eædem uires in-
sunt/quia uulneribus aptæ/In his montibus nõ nascitur/aut inefficax est. Ferrariæ ha
betur/quia palustria loca amat/Ea est, quæ unum singularem caulem habet, tenerum,
& unam radicem, folijs fœniculi pluribus/subrubicundum/& densum, tanq; de indu-
stria sit ita factum/puniceum/& perpolitum/herba ipsa seruatur. Eodem fere nomi-
ne Hispani ut nos utuntur Millafolio/Eodem & Galli Mille feulles/Germani Garb di
cunt/q̃uis & nonnulli schaffs reibe. i. ouinã costam, & Alij Relic dixerint/tamen incer-
tus sum/an uero Millefolio/uel alijs herbis ita appellatis hæc nomina tribui debeant.
197. Se. Pes columbimus sequitur. Bra. Apud antiquos Græcos hanc herbam mul-
tum quæsiui/quia eius nomen/Græcorum impositiones sapere uidetur/quippe qui
herbas ut excellentiori nota cognoscerentur/ex notissima re, cui assimilarentur, deno-
minarunt/ut

minarunt ut pes leporis / pes coruinus / pes accipitrinus / pes locustæ. At nomen
hoc / nec apud Dioscoridem, Theophrastum, Plinium, Galenum, aut alterum ex
antiquioribus mihi occurrit, qui de herbis pertractarunt. Recentes Amomum co-
198. lumbini pedis speciem esse contendunt, quum ita a Serapione existimatum sit/ta-
men apud antiquos hoc nusq; repertum est. Immo si amomi figuram considere- *Amomi fig.a*
mus fruticem esse pusillum/ceu ramum e ligno conuolutum & sibi ipsi implicitum/sta
tim decernemus nullam esse notam, qua cum columbino pede conueniat. Hæc enim
nomina a similitudinibus cum his animalium partibus imposita sunt, Quamobrem
nescio qua ratione,& Serapio Amomum pedem columbinum esse putarit/q̄quis nomi
199. na ad placitum sint/sed & ad placitum est Barbaris credere quum sine ratione loquun *Ad placitu' ē credere:*
tur/Pandectarius Anagyron, columbini pedis speciem esse fatetur, sed Dioscoride per-
lecto/nullam similitudinem habere percepi. quippe Anagyris folia & uirgas uiticis. i.
agni casti habet/quæ folia nihil cum Columbino pede conueniunt. Auerrois de colum
bino pede quinto colliget tractat, frigidum in primo/siccum in secundo docens/ta-
men eius effigiem non describit/ut fere opus sit columbinum pedem uaticinari. Qui-
dam uero Geranium esse putarunt/a quibus sponte discedo/quoniam Geranium di-
uisuras maiores habet, q̄ Anemones. at non ita magnas pes columbinus habet/nec eti
am rotunda radix ipsi inest/Quicquid autem sit/nostri Pharmacopolæ herbulā quan
dam seruant, quæ sex aut octo ramulos profert pusillos, subtiles, in quibus folia insi-
dent, rotunda circūcirca incisa, adeo ut columborum pedes, a nobis calciatorum appel
latos, imitari uideatur, An modo illa sit, uel quæ apud antiquos hæc fuerit,
incompertum habeo/Tamen duas herbas in Ferrariensi agro iamdiu noui, maiorem
unam/alteram minorem, quæ earum forma columborum pedes imitantur, Ego poti-
us maiorem colligerem/aut ambas omitterem ueluti apud antiquos ignotas/eas au-
200. tem in Ferrariensi agro quærerem, ubi uirent egregie. **Se.** Hæc herba omitti non po-
test. Alioqui Trocisci Diacorali, qui Theriacam ingrediuntur, fieri nō possent. **Bra.**
O ingens Recentiorum ignauia, nulli sunt Trocisci Diacorali, qui Theriacam ingre-
diantur/sed est Magma hedycroon/de quo Galenus & in Libro de Theriaca ad Piso- *Hedychroō.*
nem, & in antidotis tractat/nescio quomodo uocabulum hydichroon in Diacorali cor
ruperint, In hoc uero Magmate, nec coralli/nec pes columbinus insunt. Hæc autem
alias a nobis ubertim tractabuntur/folia/& radices huius herbæ Ferrariæ habere stude
201. bis/A Germanis hæc herba Taubensus. i. columbæ pes dicitur/nam apud ipsos Tau-
ben columba est/& fus pes. **Se.** Persicaria sequitur. **Bra.** In Ferrariensi solo copio-
se crescit, iuxta aquas,& in humentibus locis præsertim/Recentes duas species faciūt,
alteram quæ in medio folio nigredinem quandam ueluti oculus habeat/alteram
uero quæ non habeat, herbam esse, quæ ualde exiccet certum est, & quisq; qui
experiri uoluerit, probare poterit, Quid autem sit apud antiquos incertum ui-
202. detur / putant nonnulli esse Dioscoridis hidropiper, & certus sum (quoad melio-
ra inuenerim, quicquid sentiat Hermolaus) eam persicariæ speciem, quæ litu-
ris caret, hydropiper Dioscoridis esse, quoniam saporem piperis habet/acrisq; est. *Persicaria sine maculis, Hydropiper ē Diosc.*
Cum Hermolao autem sentio / eam speciem quæ lituras habet, hydropiper non
esse. Mirum enim esset Dioscoridem notam ita celebrem omisisse. Adde quia

folijs mentæ comparat/ nos autem Persici / alij laurinis folijs, sed altera persica-
ria, cui maculæ desunt in omnibus cum hydropipere conuenit, habet enim flo-
rem album, spicaceum, acrem gustum. minutum semen, caulem nodosum, ru-
brum, longum, & folia Mente conferri possunt, Auicena piper aquæ uocat, quæ &
si piperis saporem non habeat, tamen ueluti piper acrem habet, & Auicena inquit in
gustu suo saporem piperis habere, forte igitur nostra Persicaria hydropiper Dioscori-
203. dis est, & Auicenæ piper aquæ, Plinij piperitida, & siliquastrum. hæc autem per su-
spicionem dicta sint/ Tamen quæ de hydropipere alias suspicatus sum, omittere de-
creui. Se. Ne quicq; pretermittas obsecro, tuis enim uerbis plurimum dele-
ctor. Bra. Erectis igitur auribus audias, Nunc in fictilibus supra fenestras Fer-
rariæ herba habetur, quæ sine odore est, tamen acrem saporem habet ut piper, apud
204. nos Hispanum piper uocatur, Alij piper ex Calechut, hanc herbam hydropiper esse
arbitratus sum, unde & a Plinio ob siliquam, quam facit, siliquastrum dicitur. Vnus
tamen scrupus adest, quia Dioscorides hydropiper semen acinosum habere scribit,
piper autem hoc uulgare, uasculum habet, in quo semen continetur. dicitq; fo-
lia albiora esse folijs mentæ. ad huius piperis folia, adeo uiridia sunt, ut in nigrum
inclinent. In reliquis tamen optime quadrat, ut nec pictor aptius pingere potuis-
set, Legi tamen Dioscoridem, in quo legebatur. Semen in uasculo, Et Marcellus fate-
tur se uidisse antiquum Dioscoridem pictum, literis antiquis Longobardis scriptum,
in quo erat effigies seminis in uasculo. Se. Hoc ergo piper, quod Religiosi Car-
thusienses in Testacijs loco ueri piperis utuntur, Dioscoridis hydropiper esse
censebas? Bra. Suspicatus quidem sum, sed an sit, alij Iudicent, prope aquas
non nascitur, ut nostra persicaria, quæ a Gallis curage nuncupatur. Se. Parie-
205. taria sequitur. Bra. Hæc & a muris muralis herba, sicut a parietibus parieta-
ria uocatur. Nostrum uulgus ob lucidam quandam uiriditatem uitriolum ap-
pellat, nam ueluti Vitrum splendescere uidetur, uel quia uitrea uasa hac obster-
gunt, Vnde Auicena herbam uitri appellat, quoniam (ut inquit) ea uitrum ab-
luitur, a Cornelio Celso Muralis & Muralium dicitur. Se. Apud antiquos quæ her-
ba est? Bra. A Dioscoride libro quarto helxine dicitur, quæ in parietibus na-
206. scitur, & sepibus, caules habet leuiter rubentes, folia herbæ mercurialis, hirsuta, se-
mine obducto circa caules, & tenaci, ut uestibus etiam inhæreat, si quis autem no-
stram parietariam consideret, hanc esse uidebit a Dioscoride supra depictam, de qua
Plinius libro 22. capite decimoseptimo, quam tamen ipse folia mixtæ similitudi-
nis inter plantaginem, & Marrubium habere dicit, in reliquis cum Dioscoride con-
uenit. At plures aliæ herbæ helxine appellantur, hæc, & Parthenium dicitur, unde Leo-
207. nicenus in Epistola ad Angelum Politianum, Plinij errorem animaduertit, qui Li-
bro. xxi. capite trigesimo, Parthenium a Celso perdicium, & Muralium appellari
censet, quum tamen Muralium apud Celsum hæc parietaria sit, Parthenium uero, de
quo hic tractat, Chamæmalon est, si parthenij Chamæmali proprietates consideren-
tur. Hæc autem nihil ad nos, Appellatur & helxine partheniũ, quia in hoc nomen mul
tæ herbæ coincidunt/ Satis autem habeas helxine parietariã esse/ quã in Ferrariensibus
208. parietibus frequentissimam habemus. Nec deest nobis altera helxine, quæ Myosotis

Pauarina dicitur quasi Muris auricula/Nostrum uulgus pauarinam dicit, quoniam pauaris idest iunioribus anseribus (Ita enim Ferrariæ Iuniores anseres uocantur) sapit. q̄q̄ ab aliquibus Alsine a Dioscoride/& non helxine dici existimetur, non tamen ea est, quam Germani Meusole idest muris auricula ab ipsis dicitur, licet idem sit nomen, quia Germani lanuginosam alteram herbam ita uocant, quæ non est uera antiquorum muris auricula, Hæc autem alias, potius autem esset helxines proprietates recensere, ob hoc præsertim quia error maximorum medicorum est, qui ea pro calida, & sicca utuntur, quum tamen frigida sit, quippe ex parietaria pro frigida materia, & in doloribus ex uentositate fomenta parant/Tamen Dioscorides frigidæ & adstringentis naturæ esse contendit, idem Celsus, Plinius, & Paulus, deniq; Galenus, & Aetius etiam humiditatem habere fatentur, quæ proprietates eos manifeste errare demonstrant, qui pro aperiente herba, & resoluente, ac urinam prouocante accipiunt, Si autem dolores sedari quandoq; acciderit, id fit aut propter admixtum oleum, aut actualem caliditatem. Nonnulli autem recentes folia quidem frigida dixere, caulem autem calidum, quod q̄ uerum sit, cæci iudicent, Pandectarius quoq; tribus uersibus sui ipsius obliuiscitur. primo enim parietariam calidam, & siccam in tertio gradu fatetur/postea Dioscoridem & Galenum adducit, qui frigidam esse contendunt, & ad ægritudines calidas ualere inquiunt. Arbitrorq; Auicenam deceptum, qui ad phlegmatica apostemata ualere censet, postea eiuscemodi apostemata numerans, herisipellam, & calida apostemata scribit. **Se.** Hæc tamen consuetudo inoleuit, ut pro calida herba sumeretur. at quid in causa fuerit, libenter scire percupio. **Bra.** Quod sentio lubens edocebo, hæc herba, præter nomina dicta, Parthenium etiam appellatur, Est autem Parthenium herba, quæ uulgo Brusaculo dicitur, calida, & quæ pro fomento ad dolores ualeat, quum scriptum repperere parthenium, hanc parietariam, pro illa, quæ uere parthenium est, accepere, & ita apud Recentes, sine ratione inoleuit, Hermolaus Barbarus in helxine, parthenium Matricariam esse testatur, quem Manardus secutus est. nobis tamen reuera potius uocatum brusaculum arbitramur, quod apud Serapionem matricaria uidetur, Quicquid tamen sit, etiam si illam sumeres, calida est, & frigidis doloribus occurrit/Deniq; parietaria in alijs locis q̄ Ferrariæ, herba urceolaris nuncupatur, quoniam urceos uitreatos illa abstergunt. nos uero a uitro potius, q̄ a uase nomen dedimus. De hac autem herba finem fecissemus, nisi in mentem uenisset, Aetium summum uirum, capite. 23. undecimi libri, ubi remedia ponit ad suppressam, & ægre prodeuntem urinam, Vltimo loco remedium ponere, Perdicium herbam terito, & affuso oleo feruefacito/atq; ita uessicæ imponito, Eandem etiam herbam cum oleo coquito/ipsaq; proiecta, lanam oleo imbuito ac imponito, Si quis autem considerabit, quid Perdicium sit apud Aetium ipsum/Galenum, & antiquos, uidebit parietariam esse/qua tamen Aetius utitur ut calida, quia ad prouocandam suppressam urinam, nec opus est eo fugere, quod id ex accidenti faciat/calorem naturalem reuocando, quoniam plura alia magis apta sunt/q̄ helxine, nec tanta frigiditate imbuta est/præsertim oleo iam dicto iuncta/ut naturalem calorem reuocare debeat. **Se.** Errauit ergo Aetius? **Bra.** Quid in hac re sentio edocere statui/

Non crediderim tantā te uim adstrictoriā huic simplici, ut manus uice comprimēdo fungat: quinimmo si ea uti manus adstringeret, qd ea opus eet, ubi manu possemus admouere? eo magis qs pter adstrictionē, uolutarium manus opus, calore et nāli pdita?

Aetius capite. 21. de Ischuria idest urinæ suppressione tractat / omnes modos quibus fieri potest/& curandi rationem ostendens / capite autem. 22. non solum scabiem uessicæ / sed & composita medicamenta ad suppressionem urinæ scribit. At. 23. capite simplicia remedia ad suppressam urinam edocet / & præsertim si aut multitudo materiæ / aut crassities in causa sit / supra autem capite. 21. inter alias causas suppressionis urinæ / unam dicit / quoties aliquis ob negotiorum importunitatem / aut contionem / aut quia in loco sit ubi mingere non possit / & uessica impleatur / tunc enim os eius magis constringitur/docetq; modum curandi / qui fit per compressionem manus supra imum uentrem, ut urina lente exprimatur / Capite uero. 23. ubi simplicia remedia ponit, ad compressionem propter multitudinem / & crassitiem / Remedium perdicij scribit / quod ualet ad compressionem propter multitudinem. nam perdicium idest helxine, uel parieta-

Soto cōtradictionis in Aetio: ria / est frigidæ / & adstringentis naturæ / Adstringens autem est tanq; manus/quæ exprimat, & paulatim urinam exire faciat / Itaq; arbitror/Aetij contradictionem soluendam esse / & demonstrandum, his quæ dicta sunt non contradicere/Hispani fere ut nos paritariam remoto e / Galli Paritoire dicunt / Quidam uero Germani Sampeters kraut idest sancti Petri herba / Alij uero Tag und nacht. i. die noctuq; appellant / utunturq; eo nomine in sophismatibus & cauillis amatorijs/Is enim qui amat/die noctuq; amat/tamen si apud ipsos Tag und nacht herba, flores habeat partim luteos/partim purpureos & propterea sit ita appellata/quia purpureus color noctem/& luteus diem significet, tunc certus sum nostram parietariam, non esse tag und nacht/germanorum/Et ideo male eo nomine in helxine utuntur. Quum uero sint qui eam esse contendant / quam nos uitriolum appellamus / & est iam dicta helxine/digladiari in hac re nolumus, sed omnes suo modo proprijs nominibus uti sinemus. Se. Ideo ad arboreā hederam ueniamus. Bra. Hedera absolute di-

211. cendum erat/nam & si in speciebus differentiæ sint/quoniam aliqua alba/alia nigra/& aliqui in marem & fœminam partiuntur/mas helix dicitur, quoniam fructum non gignit, uulgus tamen arboream dixit ad differētiam suæ terrestris/de qua alias agemus/ quum tamen absolute hederam dicentes, arboream solam antiquiores indicent/Notissima est apud nos hedera/& in Ferrariensi agro abundans, circa arbores, & parietes repens / quos per tempus exedit / Si plura scire cupis, Dioscoridem lege, & Plinium libro decimosexto, capite tregesimoquinto, Cuiuslibet generis folia / semina / Corymbos / succum / & lachrymam, quam uulgus gumi hederæ appellat, serua. At succum nigræ ab alba, & corymbos segrega. Se. Differt'ne ea, quæ circa parietes repit, ab ea quæ circa arbores? Bra. Non quidem specie: at hæc magis arida est, quæ parietibus inhæret. Se. Forte magit humida/si puteo aliquo/aut cisternæ inhæreat. Bra. In eo certus sum / A Gallis lierre/quasi hedere/a Germanis ue-

212. ro Eppau nuncupatur. Se. Branca ursina occurrit. Bra. Ex similitudine, quam eius folium cum anterioribus ursorum pedibus habet/uulgus Brancam ursinam appellauit, pulcherrima herba est/& quam Architecti in columnarum basibus ornandis / aut epistylijs posuere / Quæ nam sit hæc apud antiquos frequenter suspicatus sum / Deniq; antiqua uasa / & columnæ in eius suspitionem me ad-

duxere, nam antiqui molli acantho pateras pingebant/& in colũnarum basibus acan-
thi folia sculpebant/Vnde suspicatus sum/quam acanthum Dioscorides/& Plinius, ac
213. alij appellant/nostrum Brancam Vrsinam esse, nec moueor, q acantha spinam signifi-
cet, quoniam hæc herba spinosa quidem est/sed mollibus spinis/ideo a Virgilio mollis
acanthus dicitur/eius folium plerisq; locis in columnarum capitulis uisitur, quæ corin
thiacæ dicuntur/ob ornatum, in morem corinthiorum/Vnde non deterreor, q præ-
duras spinas non habeat/satis enim est/ubi flores exeunt ueluti spinas habere/in maxi
mo honore apud antiquos fuit/& in hortis pro tegenda terra suis folijs utebantur/In
omnibus autem Dioscoridis Acanthi descriptio Brancæ ursinæ conuenit/Nam folia
multo q̃ lactucæ latiora, longioraq; habet/Erucæ modo incisuris diuisa, nigrescentia,
& cum molli leuore pinguia/idem & in caule leuor/quem altitudine duorum cubitorũ
erigit/Crassitudine digitali, per interualla sub ipsum usq; uerticem foliolis quibusdam
oblongis ueluti nucamentis aculeatis uestitum/ex quibus candidus prodit flos/semẽ
illi est oblongum/& luteum/Capitulum Thyrsi figura/Radices lentore molles, mucco
sæ, longæ, rubentesq;/Si brancam Vrsinam spectare uolueris, huic descriptioni adeo
quadrare cernes, ut nullus uel cæcus eam esse ambigere possit/In hortis etiam, & humẽ
tibus locis nascitur/Nec te moueat Dioscorides/qui eã herpacantham uocari doceat/
214. quoniam serpit, hoc enim serpere in folijs tantum quæ prope radices sunt intelligo/nã
215. hæ per terram extenduntur/Galli ut nos appellant/Quidã uero Germani Engelburtz
dicunt. Se. In tuam sententiam descendo. Sisimbrium ad manus uenit. Bra. Ne
diu uerbis immoremur/ea herba, quam nos Mentam Florentinam appellamus/apud
Dioscoridem, & antiquos, sisimbriũ est, folia enim habet mentæ similia/& magis odo
ratum est/& nisi excolatur, in Nepetam aspectu degenerat/sed in mentam odore/&
id plerumq; expertus sum/Florentinam mentam terræ absq; cultura derelictã/in Ne-
petæ aspectum transiuisse. Se. Multi sunt qui pro sisimbrio serpillũ accipiunt. Bra.
Hi summe aberrant/quia Serpillum altera species est/tamen sisimbrium ab antiquis
serpillum uocatur/& hoc fuit ansa Pluribus errandi/qui sisimbrium apud Authores
inuenientes/serpillum exponunt In Apennino mũte prope Florentiam egregie nasci-
tur/propterea Mentam Florentinam appellauimus/q̃uis alij ob odorem/Gentilem
mentam idest nobilem dicere maluerint/Hi deniq; falluntur qui centonicum, & qui
Absynthium ponticum esse arbitrantur Germani & hoc Miuz nomine mentæ com-
216. præhendunt. Se. Ad hæc Ceruina lingua se offert. Bra. De hac supra
mentionem fecimus/Tamen nonnulla alia referre non grauabimur/Multas her-
bas nouimus hoc nomine lingua ceruina insignitas/abs te scire cupio, quam col-
ligere statueris. Se. Quam Scolopendrium appellamus. Bra. Apud an- Phyllitis ẽ, q̃a
tiquos phyllitis est: non Scolopendrium/De quo unum animaduertas obsecro/ hodie aromata-
Dioscorides inquit modo sex/modo septem folia habere. At in una planta non- rij scolopendriũ
nunq̃ centum folia inuenies/Verum si extirpabis uarias plantas esse percipi- dicũt, nã scolop.
es/& nunq̃ septenarium numerum excedere/quod Serapio in suo Scolopendrio antiquor. hodie
animaduertens, inquit & eius compositio est tredecim pedum/quo loco pinguiuscule cetrach dr.
errauit interpres/nam interpretari debuit/& eius cõpositionem .i. quamcũq; plantam
habere sex/aut setem folia/Interpres uero sex, & septem simul colligens tredecim inter-

pretatus est. Quamobrem antiquorum lingua ceruina phyllitis est/licet excellen. Leo nicenus in epistola ad Hermolaum/linguam ceruinam apud antiquos hæmionitidem esse/non autem Scolopendrium/A quo dissentire (licet præceptore optimo) sponte uolumus/quum res ipsa alioqui demonstret, & si modica sit in forma differentia/Constat autem Theodorum Gazam in Theophrasto pro scolopendrio linguam ceruinam interpretari/Ideo apud ipsum lingua ceruina/non est nunc uocatum Scolopendrium, quod antiquorum phyllitis est/sed est uerum Scolopendrium/a nobis passim Arabes
217. imitantibus Citrach appellatum/Quamobrem alia res est lingua ceruina tua/quæ antiquorum phyllitis est/& uulgare Scolopendrium/a lingua ceruina Theodori/quæ est uerum Scolopendrium. Se. Rem optime accepi/Duæ sunt linguæ ceruinæ/Phyllitis: & uerum Scolopendrium. Bra. Ita est/sed phyllitis est pharmacopolarum lingua ceruina/& cum re similitudinem habet/Scolopendrium uero est Theodori solum lingua ceruina. Quippe nullus author, preter Theodorum, uerum Scolopendrium linguam ceruinam interpretatus est/Id forte fecit, ut latinam linguam ampliaret/Inepte tamen/quoniam uerum Scolopendrium a nobis Citrach uocatum/nullam cum cerui lingua similitudinem habet/Hanc herbam Germani sua lingua Airszung.i.cerui
218. linguam/& ipsi uocant. Se. Omnia ad libellam accepi/sed primula ueris occurrit. Bra. Florentini hac herba in acetarijs utuntur/& apud nos inchoante uere quum omnes herbæ tenellæ sunt, edendo est. Verum tanta herbarum copia Ferrariense solum exuberat/ut in despectu sit/herba est paruula/cuius folia supra terram extenduntur/& florē paruū fert album camomillæ flori similem, floræ uero extremitates phœniceum colorem & ualde floridum imitantur/De qua Plinius libro.21.capite.11. inquit florum prima uer nuntiantium uiola alba/Tepidioribus uero locis etiam hyeme emicat/Nos in Ferrariensi solo/quum mitiores hyemes sunt per totum annum uidimus/Hæc est/quā uos pharmacopolæ pro primula ueris accipitis/a nostris mulieribus petrella dicta, ab alijs herba sancti Petri/Recentes etiam herbam paralysis/& alij Margaritam uocant/adeo nomina secundum placitum imponuntur. Sed hi qui illam passarellam dicunt in altera herba decepti summopere aberrant/Quum autem breui purpurea uiola post albam sequatur/nonnulli purpuream primulam ueris esse falso contenderunt, nam ut precitato loco inquit Plinius, post albam ea sequitur quæ appellatur purpurea, proxime flāmea quæ phlox uocatur/& primula ueris alba est/Nos hoc obseruantes eodem fere tempore & albam & purpuream florescere percepimus/forte temporis breuitate decepti/qua una alteram sequitur/Quicquid tamen sit/Calidam & siccam herbam esse constat/propterea Iliacis doloribus/& uteri mire succurrit/a Gallis Coucon/a Germanis Schlusselplum uocatur/nescio unde hoc nomen sumpserit/sua enim lingua flores clauium significat/forte ob similitudinem quam flos ille cum bulla claui
219. habet, nomen accepit. Se. Folium indum sequitur. Bra. Nonnulli æque nunc sicuti ante Dioscoridis tempora/hoc folium, Nardi indici folium esse arbitrantur/sed falso/quoniam folium est de se/quod ab antiquis in summo honore habebatur/Malabathrum dictum/Nonnulli etiam lenticulam paludū Indiæ putarunt, sed decepti/quoniam Dioscorides folium esse tradit/quod paludibus innatat, sicut lenticula. i. res ea/quam uulgo zen appellamus/tamen non dicit esse lenticulam, sed folium sine radice ut

lenticula innatans, diciturq; folium per excellentiam/quia nullum folium odore & per-
fectione (dempto nardi folio, Quod tamen paruum eſt) ipſum excedit. Se. Nos foliũ un. ꝑ excell:
Malabathri folia habemus/& Venetijs paſſim uenduntur. Bra. Diciſ ne illa oblon-
220. ga/odorata, guſtu acria, feruidaq;, uelluti Caryophyllon? Se. Illa inq;. Bra. Ca-
ryophylli folia ſunt, non Malabathri, quæ cum nuce ſimilitudinem habent / Venetijs
aliud folium habetur/eodem nomine appellatum/quod Alexandria Aegypti aduehũt,
folijs lauri/arbuti ue ſimile/Arabes Tembul appellant/& Hermolaus ita etiã a Mau-
ritanis appellari cenſet. Se. Optarem ſummopere, ut uerum Malabathrum mihi
pingeres. Bra. Nullus author eſt qui illum uere pingat/Plinius tamen libro. 12. ca-
pite. 27. de duplici Malabathro uerba facit/unum eſt cuiuſdam arboris folium in ſy-
ria/folium inq; conuolutum/& aridũ colorem habens/ex quo oleum ad unguenta ex-
primitur/eſt aliud folium/de quo Dioſcorides/& eodem loco Plinius, quod in Indiæ
paludibus modo lenticulæ innatat/ſine radice/hæc duo Malabathri genera Venetijs
mihi oſtenſa fueræ. Sed an illa eſſent, ambigebam, quoniam nullus author, eſt (quem
nouerim) qui Malabathrum uere pingat / Dioſcorides dicit eſſe in albo nigricans/
& contumax frãgi/ſolidum integrumq; odore/qui nares feriat/& qui ſummoto quoq;
eo perſiſtat/Sapor, eius ſub lingua nardo ſimilis eſſe debet, ſcaberq;/neq; ullo ſalis gu-
ſtu/Plinius uero in aliquibus a Dioſcoride diſſentit/nam abſolute nigricans/nõ autem
in albo nigricans ut Dioſcorides dicit/quippe candidum minus probatur/Oribaſius
autem dicit ſubalbidum in ipſa nigridine/Quod etiam Dioſcorides, nec ullo ſalis gu-
ſtu inquit/Plinius e contrario quodam ſalis guſtu ſcribit. Itaq; in Dioſcoride legendũ
cenſeo, quoniam hæc particula abſq; ratione poſita eſſet/quia nullus guſtum ſalis ha
bere dubitat/niſi ex eo ambigi poſſe dicas/quia in paludibus naſcatur/Tamen Oriba
ſius & ipſe in guſtu ſalſedine carere dicit/Nos autem potius probamus aliquo ſalis gu
ſtu legendum/Additq; Plinius eſſe croco odoratius/& eius odorem ſufferuefacti in ui-
no omnes antecellere. Se. Eius effigiem potius uidere optabam. Bra. Id exprime-
re non poſſum/quod nec legi, aut oculis uidi. Se. De herbis ergo expeditũ eſt. Bra.
Verum infinitæ aliæ herbæ ab authoribus ſcriptæ ſunt. Se. Eas tantum exaraui, qui
bus in officinis utimur. Bra. Tam paucis utimini? Se. His ſolum niſi aliqua men
te exciderit. Bra. Res medica breuis eſt, ſi hæ tantum in uſu ſint, & nunq; medici alijs
utuntur, a ſummis uiris Dioſcoride, Plinio, Galeno, Paulo, Aetioq; pictæ: immo non
nullæ priuatim magis, aliquibus ægritudinibus ſuccurrunt, q; prædictæ, Dic autem
alia ne reliquiſti, quæ collecturus ſis? Se. Plurima. Bra. Quæ? Se. Semina, fru-
ctus, Radices. Bra. Nonne iſta in herbis collegiſti? Se. Non omnia, plura enim re-
liquimus. Bra. Quid ſequitur in tua charta? Se. Semina ſtatim deſcribũtur. Bra.
Habent ne cum herbis eundem ordinem? Se. Forte inordinatiori ordine digeruntur,
ſed colligentibus nihil refert. Bra. Nihil quidem refert, tamen pulchrum eſt ordine
quodam incedere. Se. At inordinatio ipſa ordo quidam uidetur, quia inordinatio-
nem penitus ſeruat. Bra. Quicquid ſit, tua ſemina, aut cum ordine, aut ſine ordine
digeſta enumerare incipias. Se. Vt lubet agam, Tamen opportunius erit cœnare.
quoniam maiores cadunt altis de montibus umbræ, & iam ruſtici a labore ceſſarunt,
Et nunc ſumma procul uillarum culmina fumant, Vbiq;. n. cœnæ parantur, poſt cœ-

nam, quiescemus, hodiernum laborem remittentes/ut crastino mane tempestiuius/hu ic negotio acrius operam dare possimus. Her. Et mihi iam renes adeo calent, ut uix interrulã pati liceat/omniaq; membra/preter dentes & palatum/quietem exposcunt. Bra. Quis posset a tantis uiris dissentire? Omnia omittantur/& refocillandis uiribus uacemus. cuisq; enim nostrum hac re summe indiget/Tugurium hoc uirentibus herbis circũseptũ ingrediamur/en rusticus mappam strauit/apud ipsum cœnabimus. Se. In hoc quidem loco cœnabimus/sed nostris dapibus/quæ adhuc in hippopera supersunt. Her. Iam tempus est dare membra quieti/ego supra hunc cumulum foliorum castanearum hanc noctem transigere decreui. Se. Commodius erit/gratiusq; corpori lintea supra folia extendere. Bra. Vt lubet/hoc unum scio/nobis opus non esse cunabulo ad dormiendum. Se. Non indigebimus equidem, & hec aura quæ spirat, culices abiget. Bra. In montibus non sunt adeo frequentes, ut in conuallibus, & locis aquosis/hic tamen non desunt. Her. Solares radij tecti rimas iam subeunt, nos autem dormimus? Bra. Miror, quum iunior sis/& magis defatigatus/primus omnium experrectus sis. Her. A cunis usq; assuetus sum tempestiue surgere/immo diu uos dulci sopore pressos inspectabam, & ne euigilarem, quiescebam. Se. Eia surgentes operi nostro incumbamus, ubi est mea charta, in qua semina scripta sunt? Bra. Linteis heri Vesperi tectam uidi/quippe sinu deciderat, quum tuum hoc colobium recingebas. Her. En sub capite erat.

De seminibus que apud Ferrarienses pharmacopolas in vsu sunt.

Senex.

Atum hunc campum ingrediamur, in quo magnam herbarum copiam uirescere intueor/& fere omnes ad semina peruenisse. Bra. Nunc semina exarare incipias/ut diligentia tarditatem compensemus. Se. Iusquiami semen primum locum inter semina occupat. Bra. Tres hyoscyami species a dioscoride numerantur/Vna flore purpureo, semine nigro, Altera flore luteo, semine flauo/Tertia flore, & semine albis/Duæ primæ species insaniam faciunt/Tertia in usu medico habetur/& Ferrariæ inter ruinas/& rudera crescit/eius tamen maiorem copiam habemus/quæ florem luteum habet/Verum & florem album habens ibi Viret/harum duarum specierum semina cõdas/quia ubi illa deest, cui flos albus insidet/florem luteum habentem accipimus/magis, q̃ quæ purpureum. At cur semina tantum seruatis? Se. Quia sola in usu sunt. Bra. Cur non immutandus usus si ab Authoribus aliæ partes seruantur? Se. Mutemus. Bra. Tu igitur, preter semina/folia/& radices serua/& ex trimestris Tritici farina/ac folijs pastillos facito/Recentiumq; seminum succum/& folior; parato/q̃uis & ex suis seminibus calida aqua infusa succus etiam exprimatur/folia etiam polentæ admixta in pastillos conformantur. Se. Hæc omnia Ferrariæ ex habente flores al

221. Alterũ uocat hac candẽ herba, qm q hac biberit, mẽte abalienat, cũ q̃da uerbor; altercatione, ut d. Scribonius

bos parabo, quæ si defecerint, luteos habentem sumam. Bra. Facile utranq; speciem
habebis, quis copiosius In maritimis nascatur/Notissima est apud nos herba/quam
nostrum uulgus Dentem caballinum uocat/Galli latinum nomen imitantur/Germa-
ni Bylsam kraut/uel Bilsensome, quod semen hyosciami significare uidetur. At si kraut
idest herbam preponant, ita dicent kraut bilsensome.i. herba seminis hyosciami. Se.
Rutæ semen alterum locum habet. Bra. De Ruta in herbis tractauimus. Se. Men-
222. te exciderat. Althææ semina sequuntur, de quibus tamen supra dictum est, & ut satis
erat, collegimus, Semina maiora frigida sequuntur. Bra. Quot, & quæ sint numera,
223. Se. Quatuor, Melonis, Cucurbitæ, Cucumeris, Citruli. Bra. Quum hæc maiora nun
cupentur/respectu minorum dici oportet. Se. Immo sunt quatuor semina minora
frigida/ad differentiam maiorum. Bra. Numera & hæc. Se. Portulacæ, Scariolæ,
Lactucæ, Endiuiæ. Bra. Cur hæc minora, illa maiora appellãtur? Se. Nescio alterã
causam, q̃ q̃ illa sint magis frigida. Bra. Immo portulacæ semen/Endiuiæ/ac La-
ctucæ/magis frigida sunt. Se. Cur ergo ita uocantur? Bra. Id non fit ex uiribus/
quæ maiores in minoribus sunt, sed ex Mole & seminum magnitudine/& forte ex ma-
gnitudine rerum unde semina sumuntur/Itaq; a mole corporis Recentes, & non uir-
tutis hæc semina maiora, & minora nuncuparunt/immo si in recentiorum libris semi-
na frigida absolute scriptum reperies, maiora intelligere oportet, A primis autem ex-
ordiamur.i. melonum seminibus (ut tuo uerbo utar) Dioscorides, & Græci omnes no
224. men habent σικυς, quod nostri latini uertentes cucumerem dicunt/sub quo nomine nõ
tantum eum fructum, quem nos uulgo cucumerem appellamus, intelligunt/sed om-
nia Melonum genera/cucumeres/citrulos/& angurias comprehendunt. Se. Apud
Græcos igitur maxima debet esse confusio. Bra. Quiete habeas, & rem noueris mi-
re distinctam/Quum fructum illum, quem nos uulgo melonem dicimus, significare
225. uolunt/non σικυς.i. cucumis absolute dicunt, sed σικυς πεπων.i. cucumis pepo, uel ab-
solute πεπων dicunt/Nos etiam absolute pepon/Melopepon uero pepo est in formam
mali cotonei forte fortuna (ut Plinius inquit capite quinto. 19. libri) factus/Absolu
te igitur quum Cucumis dicitur, Anguriam intelligere oportet/Quum pepo, Melo-
nem nostrum. Se. Noster cucumis quo nomine uocatur? Bra. Et ipse cucumis di
citur cum hac adiectione citrinus/propterea Multi/Citrulum quasi citrinum a colo-
re, quem habet quum maturuerit, appellant/Is est/de quo Plinius Libro. 19. capite
quinto, qui in uarias formas a Columella componitur/aquam amat/refugit oleum/&
si in cannam flos ponatur, longissimi fiunt. Se. Anguriam ergo cucumin dici sentis,
& nostrum cucumerem/& melonem peponem. Bra. Ita est/Cucurbitam uero ab ali
226. quibus Anguriam comprehendere creditur/quia unum cucurbitæ genus rotundũ est/
sed Columella id falsum esse demonstrat/qui ex eiusdem cucurbitæ seminibus rotũdas
fieri manifeste docet/& oblongas. quippe ex collo semina oblongas/ex uentre rotũdas
faciunt/Ideo aliud est Anguria/aliud cucurbita/sed Anguria sub cucumeris genere in-
telligitur/unde a Virgilio in Georgicis dicitur Cresceret in uentrem cucumis/quod an
guriæ proprium est/Horum omnium semina in Ferrariensi agro ubertim inuenies &
multo efficaciora q̃ in montibus/at ex his cur tantum semina colligis? Se. Ita usus
est. Bra. Succus seruari non debet/nec folia, nec cortex/Tamen peponum radicem

in officina, præter ſemina, habere conueniet/Germani nomen habent pfeben, quo me-
lones ſignificant, ſed eodem fere nomine & citrulos/ac cucumeres intelligunt/Galli
Melones Melons/& Hiſpani ut nos dicunt/Cucumeres uero a Gallis Concombres/&
ab Hiſpanorum parte pepines uocantur/& Galli etiam citrulos/citrules appellant.
At cucurbitæ a Gallis Coucourges, ab Hiſpanis Calabacas generali uocabulo/a Lu-
ſitanis Aboberas/a Germanis kurbs appellantur/Non deſunt tamen in Italia multi
præſertim Neapolitani qui Anguriam Melon de aqua nuncupant/ſed hæc alias, quo-
niam opus non eſt omnium nomina recenſere/Nunc ad minora ſemina frigida tranſea
227. mus/Portulacam aliubi non quæras q̃ Ferrariæ/& non modo ſemina/ſed ut ſupra do
cuimus, folia etiam ſeruabis/Notiſſima herba eſt/De lactuca idem iudicium ſit/De en
228. diuia prius dictum eſt/Scariolam tantum edocere oportet/Quum de intubo ſermo ha
bebatur, ſub eo Cichoreum, & endiuiam comprehendi oſtendimus/& q͏̃ uocabulum In
tubus endiuiæ applicatum eſt/Cichoreum uero illi herbæ/quam uulgo Radechio ap-
pellamus/Et utrunq; in Satiuum & agreſte diuidi monuimus/herba/quam Recentio-
res Scariolam dicunt, Intubi ſpecies eſt, ſed ſylueſtris/græci Serin, noſtri recentes cor
rupto uocabulo Scariolam uocant/nam diminutiuum ſeris Seriola eſt/ipſi uero cor-
rumpentes, ut pleraq; alia, Scariolam pronuntiant/Seriolam dicere uolẽtes aut deben
tes/Eodem modo a Gallis appellatur/Lactucam uero, ut nos, uocant Hiſpani, Galli
lectus/Germãi lactuc. At endiuia a Germanis & hiſpanis latine ꝓfert, a Gallis endiue.
229. Se. Albi & nigri papaueris ſemina occurrunt. Bra. Multa de papauere dicenda eſ
ſent/& oſtendendum/quod recentes Roſellam uel papauer rubrum uocant, aliud ab
Anemone eſſe/Duo papaueris genera in ſegetibus naſcũtur. i. duæ herbæ, quæ in uaſcu
lis/papaueris mõ/ſemina cõdunt/Vna eſt Anemone de qua ſupra/Altera erraticũ pa-
pauer, uel papaueralis/Anemone plures colores habet, erraticũ papauer duos tm̃/ruf-
fum/& cãdidũ/his aũt omiſſis ad tua ſemina accedamus, ſemina, quæ colligitis ex ſati
uo papauere ſunt/at in re medica potiora ſunt ex ſylueſtribus ſemina/quippe & ſatiuũ
manditur/immo Florentinæ mulieres tempore æſtatis in delitijs habent/quippe poſt
prandium/& poſt cœnam, Vaſculum ſatiui papaueris deglubentes/paulatim ſemina
comedunt, Ex Sylueſtribus autem id magis aptum eſt medicamentis, quod tertio lo-
co a Dioſcoride ponitur oblongum Vaſculum habens/Ideo noſtri Pharmacopolæ ab
errant/qui ea uaſcula quærunt quæ bene rotunda ſint/quum longa efficacius medean
tur/Habent eiuſmodi papauera alba ſemina/& in Ferrarienſi agro copioſe creſcunt,
magis etiam q̃ in montibus efficacia/Nec nobis deeſt nigrum papauer, Thebanum ta
men apprime laudatur/e quo fit opium/Duo eſt nigro papauere fiunt/ſuccus quum
230. exprimitur craſſus/qui Meconium dicitur/& lachryma/uel lac, quum inciditur caulis,
& emanat lac uel lachryma/quæ opium nuncupatur/hæc autem præter ſemina ad rei
medicæ commodum ſeruanda: Verum & ſi apud nos nigrum papauer ſit, non tamen
in tanta copia, & tale, ut ex eo opium fieri poſſit/Ideo & opium, & eius ſemina ex the
bano agro poſcerem/q̃uis nos ex alijs pluribus Italiæ locis habeamus. At albi papa-
ueris ſemina ex Ferrarienſi agro colligerem/A Gallis pauot dicitur/Adduntq; blanc,
noeir, Ita a Germanis Mon. prædictas differentias addentibus/Ab Hiſpanis autem
Dermideras uocatur. Se. Quibus indicijs opium ab Authoribus probatur? Bra.

Oribaſius grauis author, qui Galenum ſequitur, ſecundo de uirtute ſimplicium libro
in hunc modum ſcribit, papaueris ſuccus.i.opium, optimus eſt ſpiſſus, & grauis odo
re, ſomnum faciens, amarus in guſtu, facile ſoluitur in aqua, nitidus, albus, non aſper,
neq; thromboidis.i.neq; conglomeratus in reſolutione, neq; indureſcit in ſole poſitus,
incenſus, & ad lucernam accenſus terreſtris flammam mittit, Adulterant autem eum
glaucium miſcentes, aut gummi, aut lactucæ agreſtis ſuccus, ſi glaucium admixtum
habet, crocizat in reſolutione. Si autem Lactucæ agreſtis ſuccus miſcetur, odorem non
habet ſimilem, & aſper eſt, Quod ſi gummi mixtum eſt, ſine uirtute imbecillis eſt, &
perlucidus. Se. Noſco in noſtro opio adulterium eſſe, quia plures ex ſupradictis
conditionibus illi deſunt. At ad Roſarum ſemen ueniamus. Bra. Nihil aliud de hoc
231. ſemine dicemus, q̃ quod præcedenti die tractatum eſt. Se. Ad Amomum igitur tran
ſeamus. Bra. Vos ſemen quoddam paruum, & nigrum pro Amomo ueditis, quum
tamen non ſit. Se. Quid ergo erit Amomum? Bra. Nunq; in Italia plantatum
Amomum uidi/habet enim racemos ſemine plenos/aurum colore imitantes, uulnerat
nares odore, & origani habet acrimoniam, Eſt autem ex frutice paruo flores paruos ut
uiolæ albæ habente, & folia bryoniæ.i.uitis ſylueſtris ſunt, In Armeniā mittere opor
tet, in Mediam, uel in pontum, ſi uerum & probum Amomum habere ſtudeamus, Vn
de conſtat Amomum ſpeciē uuæ habere/& non eſſe nigra illa ſemina, & in odora, quæ
a pharmacopolis publice uenduntur/Quum uero ex tribus prouincijs Dioſcorides fer
ri dixerit, Armenia, Media, & Ponto, Pandectarius in tres ſpecies partitur, ſecundā
ſpeciem medicam appellans, tu uides quanto errore ducatur, qui pro loci nomine, ali-
ud nomen poſuit, Miror cur non habeatur, quum facillime ex Armenia Alexandriam
Aegypti feratur, mox Venetias, Nec difficile eſt ex media Alexandriam ferri/aut ex
ponto in Pannoniam, & ex Pannonia in Italiam/Deinceps ut habeatur diligenter cu-
rabo, quum Illuſtriſſimus & Excellentiſſimus Ferrariæ Dux Alphonſus, ſponte ſe cu
raturum promiſerit, omnia ſimplicia, quæ Theriaces compoſitionem ingrediuntur,
haberi. Inter cætera autem Amomum ingreditur, Non defuere tamen, qui Hieroſoly-
mitanam Roſam, quam ex Hieruſalem huc portant peregrini, a noſtris Mulieribus Ro
ſam ſanctæ Mariæ uocatam, q̃uis nullam habeat cum Roſa ſimilitudinem, Amomū
eſſe putarint/ob odorem, ob confertos ramos/& quia multi rami ab una radice, ut co-
lumbinos pedes imitari uideatur/propterea a Serapione pes columbinus dicitur, Pu-
tat noſtrum uulgus, Si eiuſmodi Roſam domi habuerit, non poſſe fulmine tangi, aut
aduerſo infortunio perturbari, putantq; ſingulis annis in feſto Natiuitatis ea hora, qua
Chriſtus natus eſt, aperiri/Verum Amomum hanc Roſam nō eſſe ex hoc dubito, quia
non uulnerat nares odore, tamen recentem ſatis habui/nec habet Origani acrimoniā,
nec folia ſunt bryoniæ ſimilia, etiam Amomū ueluti uua eſt, quod & Plinius etiam capi
te.13.duodecimi libri teſtatur, q̃uis inter Plinium & Dioſcoridem quædam uideatur
eſſe differentia, tamen non ſpectanda/Vnum eſt uos Amomo carere, quia in ſapore,
odore, & colore altera res eſt ueſtrum Amomū, & altera etiam ſanctæ Mariæ Roſa, Cu
832. rabimus Illuſtriſſimi Principis noſtri opera Ferrariam afferri. Se. Sinapis ſemen oc-
currit. Bra. Notiſſimum eſt ſemen, & notiſſima herba, in uarijs Italiæ locis naſcitur,
ſed feruentiſſimū in Apulia, quod, aliqui in Ferrarienſi agro ſeminarunt, ineptiori fer-

uore ortum est, herba in pultarijs condiendis apta, semen ad uarios intinctus accommodatur, quæ sinapia, & Sinapismi dicuntur, quorum in Italia maximus usus/ & Ferrariense sinapium præ cæteris collaudari cœpit/ quum prius Vercellense palmam ferret, Apud Gallos acerrimum fit, ut Lachrymas in edendo moueat/ Decipiuntur qui putarunt inter semina minimum esse illud, propterea a Sospitatore nostro Christo dictũ esse/ si quis tantam fidem habuerit ut granum sinapis, ut ostendat modicam fidem mira facere/ sed Christus noster potius in cõparationem granum illud accepit ueluti omnibus notissimum/ Constat enim plura semina multo minora esse Granis sinapis/ In hoc monte/ arenti illa parte/ colligas, Vbi maiorem acrimoniam semina habebunt & magis tentabit mentem/ qua re cætera excellere Pythagoras testatur/ A Gallis saneuc,
233. a Germanis senff/ ab Hispanis Mostazza nuncupatur/ adeo notum est, ut alia declaratione non indigeat. Se. Nasturtij semina sequuntur. Bra. Cardamon, ut græcis, non Cartamum/ ut multi recentes decepti sunt/ appellatur. Altera enim herba est Cartamum/ a naribus quas torquere, & ringere facit quum manditur, apud latinos nomen accepit Nasturtium/ quasi torquẽs nares/ Notissima herba/ nos uulgo agretto ab acritudine saporis (ut arbitror) uocamus, Quum uero comedentes fere euigilet, propterea ad inertes dicitur Ede nasturtium/ Satiuum, & Syluestre reperitur/ & Satiuũ Duplex/ album/ & nigrum/ eadem uis omnibus Dioscoride teste/ Syluestre tamen & Montanum in calefaciendo efficacius/ at Dioscorides non multum curat quo loco colligatur/ Mihi autem magis placet ex montibus petendum/ In usu medico semina tantum sunt/ folia minime/ quæ & si ad aliquid etiam ualeant, tamen (ut Galenus libro de simplicium medicamentorum facultatibus inquit) uires habent quum uiridia sunt/ exiccata enim illas amittunt/ licet non penitus/ Hispani Marayes aliqua hispaniæ parte,
234. Lusitani Agrones/ Germani uero Bron cres/ nasturtium ex proprietate quam habet, uocant. Se. Vrticæ semina post nasturtium habentur. Bra. Ab urendo nomen accepit urtica/ Reperitur magis Syluestris & minus/ Mas & fœmina/ sed eædem uires omnibus insunt/ In arentibus locis & montanis efficacior est/ sed præter semina/ folia etiã seruabis/ ad plures medicos usus commoda, Adeo nota herba, ut a culo etiam (uulgato Ferrariæ prouerbio) cognoscatur/ Eius species distinguit Plinius capite decimo quinto. 21. libri eas proprijs nominibus uocans, ut cania, herculeana / Orticas ab
235. Hispanis/ a Gallis Ortie/ a Germanis Nessel/ & Nesselen uocatur. Se. Lini semina præ manibus sunt. Bra. Omnibus notissimum est linum/ ita etiam a græcis appellatum q̃uis nonnulli Linum agreste nuncupent, non quia contra Satiuum distinguatur, Sed quia in agris/ ad ipsius differentiam/ quando filari aptum est/ semina in Ferrariensi agro, medicæ rei aptissima sunt, & in summa copia habentur/ ideo non est opus in montibus quærere/ a Gallis linum lin, & ab Hispanis ut nos lino/ a Germanis lein, uel lin semen, aut flach appellatur / Non est autem opus hic lini genera edocere/ nec quid linum sit a Plinio asbestinum appellatum libro. 19. quod si in ignem proijciatur, non uritur/ & mappæ ex eo factæ igne, non aqua lauantur/ arbitror ego ex lapide quodam esse, qui amiantus dicitur, hic (ut Dioscorides quinto libro inquit) in Cypro nascitur, similis alumini schiso. i. de pluma a nobis uocato, ex eo Theatris uela texuntur, hæc autem in ignem coniecta, flammantur quidem omnino, sed splendescunt magis

exempta,

Agretto, Nasturciu.

Vrt. sem.

exempta,& nihil igni deperdunt, Nos hunc lapidem habuimus, habemusq; nunc, & fi lari posse certum est, Multi ex alumine schiso (sed incassum) conati sunt lintea in hunc finem parare, Nõ defuere tamen, qui ex Salamandræ cortice similes mappas, quæ com buri non possunt, factas putarent, sed falso, quoniam Salamandram comburi magno meo periculo uidi, fere.n.eius sanies in os prosiliit, q̃q; non putamus adeo uenenosum animal esse, ut uulgus, & recentes multi arbitrantur, Quum autem lini mẽtio inciderit, de linosa herba aliquid loqui conuenit, uel linaria, ita enim appellari solet, sed frequen-tissimum est nomen linaria, minus frequens linosa, notissima est apud nos herba, folia li ni folijs similia, adeo ut a multis syluestre linum putetur, nunc prætermitto q; a recenti bus Esulæ cõparetur, hoc dẽpto, q; Esula lac hẽt, unde carmẽ quoddã sibi finxere, Esula lactescit, sine lacte linaria crescit, An uero ea sit Esula cui linariam comparant, alio lo-co disputare decreuimus. **Se.** Reperitur'ne apud antiquos linaria? **Bra.** Suspicor an illa sit, quam Dioscorides, & Plinius Osyrim uocant, nam surculus niger ramulos tenu-es lẽtosq; fert, & ijs folia terna, & quaterna, modo quina, interim & sena Ceu lini, Nigra initio, dein colore mutato subrubra, Vnde & Plinius ramulos nigros, & folia nigra ha-bere dicit, semen quoq; primo nigrum, post rubescens, Nõnulla tamen me deterruere, ut potius suspicer, q̃ putem linariam osyrim esse, a quibusdam germanis linaria vuild-
236. flachs dicitur, ab alijs krotenflachs. **Se.** Fœnugræcum, ergo quæramus. **Bra.** Nec lõ ge aberit nostris in partibus fœnugræcum, a Plinio Silicia, a Varrone Silicula, a Theo-phrasto buceras appellatum, notissima herba, & notissima semina in usu medico quoti-
237. die frequentia, a Gallis senegre, ab Hispanis alfolfes fœnugræcum dicitur. **Bra.** Cau lium semina colligamus. **Bra.** Heri satis superq; collegisti. **Se.** Basiliconis caryophil lati semina habeamus. **Bra.** Et hæc etiam aceruauit herbarius, quod Ozimum ap-
238. pellari monuimus. **Se.** frumentum, Ordeum, Miliumq; seruemus. **Bra.** Notissi-ma semina quæris, quæ in quotidiano usu habentur, frumentum, & far uocabula com-munia sunt omnibus fere spicam habentibus, tamen uocabulum far, uni speciei attri-buitur, quam eodem nomine uocamus, eodem modo frumentum tritico, hæc sunt in nostra inclyta urbe Ferraria, adeo exuberantia, ut quandoq; ita uili pretio uendantur, ut nihil fere ualeant, tantum Ferrariensis ager triticea messe abundat, Milium pariter in centuplo augetur, ut semel ex uno grano in Bondonij conuallibus sexaginta ramu-los procreatos uiderim, sed in ordeo ambiguitas est, quippe nonnulli antiquorum or deum alteram rem esse a nostro nunc uocato ordeo, quod in quotidiano usu est, puta-runt. quos halucinatos esse arbitror, quoniam & in folijs, & in figura seminis, & in ui ribus nostrum, & antiquorũ ordeum conueniunt, Id tamen premonere uolo, me quan doq; Venetijs ordeum ex Græcia allatum quæsiuisse, Inueniq; grana cum nostro ea-dem, sed maiora, & magis alba, non tamen adeo excellentia, ut diuersum esse uideretur, Quamobrem nostrum ordeum seruarem, quod ab antiquo nullo modo dif-fert, hoc enim esse maius, & magis album, non tollit, quin ordeum sit. At maiora grana, Ordej electio.
quæ haberi possint, & candidiora seruarem, nam a Dioscoride, candore, & munditia probatur, In Ferrariensi agro, & candidum, & ualde mundum habetur, Triticum Triticu luteu
uero probatur, quod in luteum colorem uergat, Galli ut nos triticum forumant, His-pani Trigo, Germani vveiss appellant, At ordeum a Germanis Gerst, ab Hispa-

G

nis eluada, a Gallis orge, dicitur, Milium uero Hispani Millo, Galli Mil, Germani hirs
239. uocant. Se. Coriandri semina occurrunt. Bra. Coriandrum adeo nota, & triuialis herba est, ut longa dissertatione non indigeat, quod corianum etiam nuncupatur, non modo eius semina, sed etiam folia in officinis habere conuenit, & quum frigiditate ualeat, ideo frigidioribus locis collectum, efficaciores uires habebit, hanc igitur partem Boreæ subiectam petamus, in qua Rustici seminarunt, q̃q̃ & Ferrariæ proueniat, Verum cultu indiget, quia syluestre Coriãdrum nunq̃ inuenitur. Se. semen mirabile est, quod capiti, & uentriculo magnopere succurrit. Bra. Miror ego cur recentiores medici eo frequenter utantur, quum (ut inquit Dioscorides) mentem tentet, præsertim si copiosius sumatur, & in frequenti usu sit, Immo sexto libro, inter uenenata connumerat, quamobrem eius usus adeo frequens esse non debet. Se. Nos illud preparamus. Bra. Abs te peto nunquid ea præparatio faciat ipsum non esse coriandrum, aut adhuc coriandrum sit, si adhuc Coriandrũ, proprietates coriandri habere opus est, si coriandrum non sit, Coriandrum (ut putant) suis ægris non exhibebunt. Se. Malitia, quam habet, corrigitur, & adhuc coriandrum est. Bra. Ideo & adhuc illam qualitatẽ participat, quam a propria natura habet, & si minus intensa dici possit, propter hæc coriandri usus infrequens sit, præsertim quũ Dioscorides ut plurimum per exteriora eo utatur, & eius usum caueri iubeat, Idem Galenus, & Paulus Aegineta censent, Mirum uero cur à nostris medicis pro capite ut plurimum exhibeatur, tamen capiti infensissimum est, quum autem uires habeat quodammodo stipticas, propterea uentriculo prodest, Ferrariense etiam solum coriandrum copiose fert, q̃uis nullus sit, uel modicus seminandi usus, Germani latinum nomen imitantur Coriander proferentes, nam apud ipsos non extat, Galli Coreandres, Hispani culatro uocant. Se. Lupinum sequitur.
240. Bra. Notissimũ semẽ, nescio an inter legumina numerem, Tristes Lupinos Virgilius cecinit, i. amaros, ut seruius interpretat / Nostræ mulieres aqua Maceratũ, mitius reddunt ut mandi possit, nec immerito / quia uentriculum corroborat. At inepta hora sumunt, quia statim a cibo / satiuum, & Syluestre inuenitur, sed æqualibus uiribus / Solum Ferrariense lupinum apte producit / in montibus tamen / atq; siccioribus locis efficacior / curam non expetit. Hippolytum Turcum optimæ indolis infantem, Magnifici Alberti filium / ab ingenti Vermium copia solo lupinorum puluere liberaui / a Gallis lupinis / ab Hispanis / tramuzes / a Germanis feigbon appellatur / Vnde uero Germani suum nomen sumpserint ignoro / quippe idem significat quod fabæ ficuum. Se. Cannabis semina offeruntur. Bra. Species duas habet / Syluestrem, & sa-
241. tiuam / ex ambabus semina habere studeas, ex syluestri autem speciatim Radices / In Bononiensi agro mira Cannabis fertilitas / & præsertim in Illustrissimi Ducis nostri Castro quod Centum appellatur a centonibus forte dictum, qui etiam ex uarijs canabinis partibus fiunt / Venetorum Senatus huius castri uiris immunitates plurimas condonauit / si Venetias cannabin adueherent, quippe nullum aptius ad conficiendos rudentes inuenitur / De cannabi finem fecissem / quoniam opus non est res tam notas diu pingere / nisi in mentem uenisset / Gallinas hoc semine pastas per totam hyemem oua parere / quod & Vrticæ semen facere certum est / Ab Hispanis / qui Lusitaniam inhabitant / lino alcanabe / a Germanis hanf, a Gallis Chaue-

Nota d usu coriandri:

242. nix appellatur. Se. Cicutæ semina consequuntur, Bra. frequentissima habetur Ferrariæ Cicuta, & efficacissima, ut quæ sues plerunq; & anseres interficiat/Non tantum semina/sed & succum e cacuminibus/anteq̃ semina obarescant, seruabis/Vinũ meracius sanat, si quis cicutam comederit/Ne aliubi q̃ Ferrariæ, Cicutam quæras, licet Dioscorides cretensem magnopere Laudet, post Magaricam/& Atticam, fistulæ ex ipsa fiunt/quæ cicures redduntur, si uino meraco macerentur/Noui ego Vnigenitum uiduæ filium, qui ex esu cicutæ obijt/eam in acetario, Cerefolij loco (ut dixit) comedens, Mixta uino insanabile uenenum est, Excellen. Leonicenus pharmacopolarum errorem detegit/qui loco Rutæ syluestris seminis, cicutæ semen colligunt & seruant/tamen resipiscere nolunt/sed indies homicidia potius augere/Nostrum uulgus cegua, & Galli etiam Ceguce nominat, Hispani cannaueras. At Germani, quoniã interficit vvieterich appellant, ac si tyrannum dixerint/Ita enim id uocabulum apud ipsos interpretatur.

243. Se. Erucæ semina occurrunt. Bra. Inter alias herbas, quibus in acetarijs utimur, hæc una est, quæ Venerem reuocat morantem, ut poeta inquit/nec lactuca apud nos edi consueuit sine eruca/ut calidæ ac frigidæ rei temperamentum fiat, notissima herba est, a nostris etiam mulieribus Ruchela corrupto uocabulo quasi eruca nuncupatur/non modo semina/sed & herba ipsa seruanda/Quin & ex hac herba/& lacte uel aceto pastilli fiunt, ut diu seruentur, in culinæ non medicinæ usus/Quæ apud nos reperitur satiua est/Aliud genus syluestre in Hispania potissimum nascitur (q̃q̃ & in Italia etiam) quo Hispani loco sinapis utuntur, immo idem est in Italia usus, & plures uidimus/qui eius semine uice cardamoni Vescerentur/In Ferrariensi agro copiose prouenit/sed in montibus efficacior.

244. Se. Ad mespilorum semina ueniamus. Bra. Si tempus exigeret/mespilorum species ad unam enumerarem/quæ a Theophrasto Libro de Plentarum historia tertio, & a Plinio describuntur/Ostenderemq; Dioscoridis Mespilum/non esse nunc uocatam mespilum/quia Dioscorides arborem aculeatam dicit/buxeæ spinæ folijs, & quod fructum fert/in quo solum tria grana uel semina inueniuntur / Vnde tricoccus appellatur / Talis fructus in Neapolitano agro copiose abundat/Ipsi Azarolum/nos Lazarolum uocamus. Cœpit iam Ferrariæ plantari/& Hieronymus Brasauolus affinis meus Miles strenuissimus suo in horto habet/de hoc autem pomo alias, Nam Mespila nostratia non habent pauciora grana quinq; / Verũ ut aliquid certi habeas, secundum genus mespili a Dioscoride positum, quod Epimelis appellari dicit in Italia nascens / est uera mespilus nostras, si descriptiones consideremus/nam est arbor malo similis folijs tantum minoribus / rotundum pomum fert esui commodum, Latiori umbilico / leniter adstringens / & sero maturescit / Suspicorq; idem esse quod apud Galenum ex mente Hippocratis Amamelides nuncupatur / Genus mespili in Italia nascentis / Quicquid tamen sit, non est opus aliunde quærere mespila, q̃ Ferrariæ / ubi, & copia habetur / & efficacia sunt semina / hoc tantum addere decreui / & si eius fructus adstringat / seminum tamen puluis / lapillos uehementer ex renibus eijcit / urinam cit / & Vessicæ lapidem minuit / cuius rei nuperrime experimentum sumpsi in Domino Petro de Argenta, qui plures q̃ sexaginta e renibus lapides minxit, solo huius pulueris auxilio/ In Domino autem Andrea Rodo uiro solertissimo adeo lapides renum comminuerat,

Lactuca cu[m] eruca:

Mespilus vera e Epimelis Dioscoridis:

Semina mespilor[um] puluis, lapides renũ, & uesicæ conterit, & urinã cit:

ut in pluerem redacti sine dolore exirent, Germani Mespilum Mespil, Lusitani Nespelas, ut nos etiam m. in. n. mutantes, Galli Nepfles appellant. Se. Lens sequitur. Bra.
245. φακος a græcis dicitur, lentem nos & lenticulam appellamus, semen notissimum ita etiā uulgo dictum lente, in Ferrariensi agro præcipuum ut quā doq; grana pollicis unguem latitudine æquent, Ibi pro usu colliges, Lenti ultimam manum imposuissem, nisi Dioscoridis textus occurrisset cuo aluum cohibere cum corticibus scribit. At Hermolaus emollire interpretatus est, Nosq; publicum adagium uulgo habemus, Si quis lentis pateram comederit, situlam cacare, Errant (ut puto) recētes, qui excorticatas adstringere, cum corticibus emollire uolunt, Nam cōstat apud Galenum, & Paulum, lentes communiter adstringere/ Quamobrem apud Dioscoridem ita etiam intelligendum censeo, quippe secundo ordine exiccant ut Aetius testatur, qui etiam prædictæ dubitationis solutionem/ quodammodo adumbrauit/ nam experientia id manifeste ostēdit/ lentem comedentes solui/ Verum Aetius lentem quidem arefacere corpus/ & sistere aluum, Ius uero irritare/ Vnde his aluus irritatur qui Ius non lentem comedūt/ accidit uero multos Ius secum comedere, ideo non mirum si soluantur/ Ipsi autem lenti id tribunt quod Iuri potius condonandum erat/ Nec mirum quoniam & biscocta brassica adstringit, at uentrem laxat prima coctura sumpta, ut Aristoteles primo problematum libro edocuit/ Galli lentiles/ Hispani lentellas, Germani linsen appellant. Se. Ameos sequitur.
246. Bra. Plures decepti/ Ammi, cuminum esse arbitrantur/ Nō. n. legi debet ameos/ quia genitiuus est/ sed ammi/ Verum dioscorides cuminum non esse, manifeste ostendit/ sed origani saporem habet / Nostri pharmacopolæ in hoc semine inconstantes sunt/ quippe nonnulli semina parua oblonga & tenuia habent, Alij simile fœniculo sed minus/ Alij maius q; cuminum/ & nigrum habent/ Re autem uera nullus est apud quem uerum ammi uiderim/ Illa enim parua semina origani saporē non habent/ nec possunt esse calida & sicca in tertio gradu, Vt sapor ostendit/ Quod uero maius est cumino, & nigrum, ex hoc ammi esse non potest/ quoniam ammi album est, & minus cumino/ In Aethiopia ubertim nascitur/ & prope Alexādriam Aegypti, Græci in panibus suis semē hoc ponunt/ ut de fœniculis apud nos usus est, quo gustu gratior sit/ hoc semen facile haberi poterit/ quoniam Veneti singulis annis Alexandriam Aegypti nauigant/ Id tamen non est quod passim a pharmacopolis uenditur/ immo ut recens ualde portetur curabimus, ut terræ mandari possit. Se. Quæ sunt illa semina quæ in officinis habentur? Bra. Alterius herbæ semina. Se. Cuius herbæ? Bra. Nunc mihi ignotæ/ q; quis plures uiderim, qui Cerefolij seminibus uterentur/ Alias autem de hac re cōmodius tractabimus/ si autem uerum ammi cupis, Alexandriam mittito/ hoc nomine ibi appellatur immo hoc nomen semini/ & herbæ per totam Græciam cōdonatur/ Galenus Amarum gustum habere fatetur/ preter id q; acre sit/ & in tertio ordine intenso calefaciat/ &
247. exiccet. Se. Orobus sequitur. Bra. Eruum a Romanis dicitur, Recentiores adeo decepti sunt/ ut nonnulli ex ipsis Alexandria semina quædam ferant subruffa / sub cuius cortice seminis caro subflauescit/ uerum orobum esse asserentes/ quum tamen Dioscorides orobum album dijudicet/ & alba grana colligenda iudicat/ ad farinā pro usu medico parandam / Alij recentes ut Pandectarius Cicer syluestre esse arbitratur, quum tamen Dioscorides de Cicere prius per plura capita egerit / & in Cicer Arietinum

& non arietinum distinxerit, Tunc autem de syluestri cicere tractare debuisset, Adde se ri eruum, ideo Syluestre esse non potest, Auicena herbum, & herbam Iudaicam duobus capitibus confundit, Recentiores idem esse iudicant, quicquid sit, eruum non est, quod pharmacopolæ uendunt, sub cuius cortice flauescit, quia Dioscorides candidissima grana sumi iubet, Nec te moueat q̃ ab alijs authoribus ruffum ponatur, quia intus al-
248. bum esse debet, non rubrum, Quamobrem id esse Eruum suspicor, quod nos uulgo Ruuione appellamus, habet enim albissima grana, & capiti graue est, & onerosum ue-scentibus, constatq́, boues saginare, Quamobrem si quis orobum ordinaret, nostrum uocatum ruuione acciperem/quoad meliora inuenirem/Decipiuntur qui uiciam sumi contendunt/Decipiuntur, & qui uulgo uocatam rubigliam, Decipiuntur, & qui cicer, quoniam in ciceris capite, ciceris decoctum cum eruo miscet/ad testium collectiones, formicas, psoras, Lichenes, ulcera capitis erumpentia/cancros cacoethas, cum melle, & ordeo, quod non fecisset, si eruum & cicer idem esse putasset. **Se.** Deinceps igitur se-men dictum Ruuione pro orobo sumam, nec erit opus Alexandriam, & in alium lo-cum mittere, quum in nostra urbe facillime haberi possit. **Bra.** Ita facere expediet, ne continuo cum alijs erres, Galli eruum uesse/Lusitani Cezirano uocāt. **Se.** Cardamo
249. mi semina sequuntur. **Bra.** Quantum in hoc semine etiam pharmacopolæ decipian-tur, statim uidere licebit. Quomodo in hoc semine decipiuntur, quod ualde acre, & odo ratum habet? **Bra.** Si aures prestabis id certe intelliges, & quod exponam uerum esse probabis. **Se.** Dic ergo bonis auibus. **Bra.** Aures præsta, Tria semina apud Pharma copolas inuenio, quæ Cardamomi loco ponūtur, unū est Melegettæ ita uulgo dictæ, ab arabibus Cobeth bagne appellatæ, ut ex Auicena licuet, Aliud quod Cardamomū uo-cāt, semē triāgulare, quo nr̃æ mulieres pro cōdiendis rapis sapa/quas cōpostas appel-lāt, utūtur. Tertiū ē Nigella citrina/Recētes in maius, & minus cardamomū distinguūt ab arabibus accipiētes/ita. n. Serapio sacolla distinguit, quæ apud ipsum Cardamomū est. At re uera Nullū prædictorū triū seminū apud antiquos græcos Cardamomū ē, im mo aliud maius addo/Serapionē de Cardamomo loquentem, quod sacolla appellat, Dioscoridis Cardamomū nō tractare/Vnde recentes omnia cōfundunt, Nos aūt ut ti bi distincte rē enucleemus, In hunc modū exordiamur, Quod a serapione, & Arabibus Cardumeni uel cordumeni dr̃, a Dioscoride Cardamomū appellat̃, hoc clarū est, Dios coridi Serapionē cōparanti, Inquit. n. Serapio Melius ex eo est quod difficile frāgitur, plenū, coniunctū, durū, & graue, & extēsæ superficiei, Cuius sapor ē acutus parū, quod aūt ex eo nō est tale, est malū, Dioscorides eodē fere mō scribit, Eligito quod frāgenti cōtu-max repugnet, quod plenū, præclusumq́ sit, quod. n. tale nō erit, Vetustate exoleuit, & bonitatē amisit, hinc apte uides Serapionē, & Dioscoridē cōuenire, immo & in uiribus præcise ēt quadrāt, ut idē sit apud Serapionē cordumeni quod apud Dioscoridē Carda momū. At Serapiōis interpres qui Carui agreste interprætatur aberrat, & ab hoc erro re ducti recentiores oēs hallucinantur, Ad Melegettas igitur redeuntes ipsas non esse Cardamomnm ex hoc probatur, quia non multum gustum tentant, ut Cardamomū facere debet, nec sunt subamaræ, Idem iudicium sit in alijs prædictis seminibus, quæ nullam amaritudinem habent, Ideo pharmacopolæ Dioscoridis Cardamomo, & Serapionis Cordumeni carent. **Se.** Tamen Serapio particulatim de Carda-

momo sub hoc uocabulo Cardamomum tractat. Bra. Nusquam Serapio de Cardamomo tractauit/nisi in sacolla. At sacolla non est Cardamomum Dioscoridis/Ideo Serapionis interpretem errasse puto/& non debuisse interpretari Cardamomum/sed aliquid aliud, quod ab eo nomine sacolla significatur/Arbitrorq; sacolla semen quoddam esse in Arabia, nobis ignotum/& etiam græcis/propter id eo capite Serapio græcos non adducit/ut mos eius est/sed solos arabes/Vnde sacolla Cardamomum interpretari non debet/quia Cordumeni/uel cardumeni/Cardamomum est. Se. Nunc uerum Cardamomum doceas. Bra. Scito in primis ex illis non esse / quæ in officinis habentur, quia amara non sunt/nec frangenti contumacia semina/facile ex Armenia, Bosphoro, India, uel Arabia haberi potest, Illuc mittendum, præsertim in Bosphorum, quia Veneti illuc singulis annis nauigant, & Illustrissimi Ducis nostri Nauis Bosphori littora appellit. Se. Edoceas saltem, quid sit sacolla Serapionis, quam ille interpres Cardamomum uertit/& omnibus recentibus ansam erradi præbuit. Bra. Quod mihi incertum est/tibi aperire non possum/Res Barbaræ sunt, quæ ad nos nuq; peruenere/Constat autem maiorem sacollam Melegettam non esse/quia non sunt grana magna/in quibus parua granula insint/nec etiam minus Cardamomum est scilicet uulgare hoc nostrum/quia cum maiori similitudinem non habet/& cortice tegitur, Minor uero sacolla cortice caret. Se. Non afferam igitur domum Cardamomum? Bra. Non equidem, nisi ad prædictas partes miseris. Se. Non potero non mittere/cũ propter hoc/tum propter alia multa. Bra. Esto bono animo, quoniã speramus nos hæc omnia quandoq; distincte ostensuros. Se. Carui semina ad collectionem ueniunt.
250. Bra. Arabica nomina græcis & latinis notiora sunt/Caruus arabicum nomen est, in quo pandectarius adeo errauit, ut monitore indigeat/Quippe in serapione ita confundit nomina/ut Caruum cum Nigella miscuerit/quod ex nominum errore factum est, quod enim serapio Xamin dicit. i. Nigella, ipse accepit/ac si carui dixerit/tamen aliud caput Serapio de carui scribit/quod uerum carui est, ut mirandum sit cur Pandectarius nigellam potiusq; carui acciperet/Nos igit' de carui uel caruo, aut caruia (nihil. n. refert quomodocunq; barbarum nomen proferatur) tractaturi id primo admonebimus Caruum non esse Nigellam/ut Pandectarius/& plures recentiores existimarunt, Sed caruum apud Serapionem id esse/quod a Dioscoride Caros uocatur/hoc manifeste deprehendes serapionem Dioscoridi comparando/Inquit enim Serapio carui, semẽ huius prouocat urinam/habet bonum odorem/& calefacit/& est bonum stomacho, & facit digeri cibum/& ingreditur in confectionibus medicinarum / quæ componuntur ad faciendum descendere cibum a stomacho/& uirtus eius similis est uirtuti anisi, & radix eius comeditur cocta/sicut pastinaca/hactenus Serapio/Nunc Dioscoridi mentẽ præsta ita de Caro dicenti, Calefacit/urinam cit, stomacho accommodatum, & in cibo gratum est/concoctionem adiuuat/Vtiliter antidotis & oxyporis miscetur, Aniso proportione respondet/Radix elixa pastinacæ modo edenda est/Ex his certe deprehenditur/carui Serapionis/& Caros Dioscoridis idem esse/quoniam eadem penitus a Serapione (q̃uis barbare) in suo carui dicuntur/quæ a Dioscoride in careo, forte si fidum interpretem habuisset serapio in tot errores non incidisset/semen autem, quod pro carui a pharmacopolis sumitur/carui aut caros esse non potest, quia ut inquit serapio ex

sententia etiam Abē Mesuai/est semen crassius q̄ cyminum/quod autem pharmaco-
251. polæ uendunt/multo minus est cymino/putaui quandoq; Daucum esse.i.quod uulgo
apud nos pro dauco sumitur/quod est pastinacæ genus/sed magis odoratum esse car-
uum,postea semina non correspondere aduerti/q̄uis noster uulgaris daucus pastinacæ
genus sit/& Caros inter pastinacas numerari possit/Vnde Paulus Aegineta primo Li-
bro/ubi radices numerat/quæ edendo sunt/tres istes coniunxit/pastinacam/pastinacā
syluestrem,& radices cari/ac si & caros inter pastinacas numerandus sit/Quod si po-
tius Dioscoridi/q̄ serapioni credamus/ut dignum est,qui exiguum semen habere dicit,
forte una ex nostratibus dauci speciebus erit/eius herba a Dioscoride nō pingitur/Pli-
nius monet ubiq; serendum Careum/Caros uero dictus est/quia in caria laudatissimus
inuenitur/Si quis certus fieri cuperet,in Cariam mittere oporteret/quod graue nō erit
Illustrissimo Alphonso principi nostro/quum eius semina habebimus/terræ mandabi-
mus/ut quicquid nasceretur, uidere possimus/Ab Hispanis Alcarouea nuncupatur, a
Gallis nostro uulgari nomine. Se. Nigellæ nigræ semina post caruum locum habent.
252. Bra. Cur nigræ addidisti? Se. Ad differentiam subcitrinæ. Bra. O ingens recen-
tiorum error/Idem est dicere nigella subcitrina,ac si dicatur Nigrum subcitrinum/Vna
tantum Nigellæ species apud probatos authores reperitur/quæ Xamin a Serapione
dicitur/non Carui, ut pandectarius putauit/Idem uero est Xamin Serapionis, & Me-
lanthion Dioscoridis uel Nigella/Serapio enim inquit Plantam esse paruā circa duos
palmos,& habet folia parua minuta/& mollia,similia folijs plantæ ranahaon/nisi quia
sunt minora satis/& habet capitella subtilia/similia capitibus papaueris oblōga/& in
medio eius sunt parietes separantes semina/quod quidem semen est nigrum, acutum,
boni odoris, Si dioscoridem met legeris in capite περὶ μελανθίου.i.de Melanthio,eadem
fere ad uerbum scribit, ut de Xamin serapio edocuit,nam inquit esse breuem fruticem,
pedali,& aliquando maiori altitudine, Comparatq; folia Melanthij senetioni, & Se-
rapio Ranoahon,quod senetion est,ambo tamen folia minora censent,postea sequitur,
& habet in summo cacumine exiguum uasculum papaueris figura oblongum interiore
sui parte discurrentibus Velluti cancellis disseptum, inter quos nigrū semen,acre,odo-
ratumq; clauditur,Vt nullus ex his ambigere possit Melanthion Dioscoridis,quod ni-
grum significat, & Romanorum Nigella,cum Xamin Serapionis idem esse, Id magis
ostendunt proprietates, quæ eædem penitus sunt, ut quod in pane ponitur,& fronti il-
litum capitis dolores discutit, Vt autem Nigellam cognoscas, In segetibus nascitur, Nigella
253. Vt plurimum,& ea est quæ a nostris mulieribus ac rusticis Githone appellatur, qua in
coronis utuntur,æstiuo tempore,Gith alio nomine dicitur, Vnde uocabulum deductū
est Githone, Quapropter Melanthion,Nigella, Gith, Xamin, idem esse constat, Con- Semen uulgo Ni-
stat etiam semen id,quod pro Nigella uendunt pharmacopolæ subflauum, Nigellam gella dem, nō ē
non esse, Recentes autem qui duplicem nigellam ostendunt, sine ratione loquuntur, uere Nigella, aut
quoniam apud antiquos una solum Nigellæ species reperitur, quæ nigra est, immo & Melanthiū: —
uocabulum & Nigella nigrum significat, immo & Ro mani Nigellam papauer nigrū
appellant.at hoc nomen in usum non cessit propter aliud papauer nigrum,& uerum,
ex quo opium,& Meconium fiunt, Galli tuum nomen fere imitantur,Nelle noyre di-
centes,Germani uero Ratten,q̄uis nōnulli apud ipsos disputent esse potius Behruurtz

quæ est Dauci species/nobis tamen potius Germanorum ratten, & nostrum Githone esse censemus, ut uos seminum præsertim pulcherrime descriptum, præter alia, ostedit.
254. Se. Atriplicis semen occurrit. Bra. Plures decepti sunt, qui Atriplicem id olus esse putarunt, quod uulgo spinachia dicitur, quod autem aberrent, hinc manifestum est, quoniam Atriplex antiquum & notum est, noua sunt spinachia, habet etiam Atriplex aureum florem, Vnde ab aliquibus Chrysolachanon dictum est, Nos uulgo Trepese appellamus/Hispani recentes prædictos sequuntur, nam ipsi spinazes uocant, Galli Arosses, Germani Gruinkraut, uel Grunkraut, ac si dixerint uiridem herbam ipsi etiam uelu ti diuersam herbam a spinachijs, quæ spenet uocant, agnoscunt, Notissima herba Ferrariæ, & notissimum semen, quod uim refrigerandi habet, fere in tertio ordine, Pythagoras Attriplicem damnabat utpote qui hydropicos faceret, arquatos, ac pallorem, & in hortis nihil apud ipsum nascitur inculpatum, Difficulter coquitur, unde si Pythagoræ credere liceret, Nostræ ætatis Medici qui in ægritudinibus concedunt longe aberraret. At Dioscorides de Arquato morbo oppositum scribit, quam Pythagoras sentiret, quia inquit eius semen cum aqua mulsa bibitum regium morbum sanare, aluumque mollit, Duplex genus apud Dioscoridem inuenies, & nobis in promptu sunt, Satiuum, & Syluestre, Syluestris nullus est apud nos usus, semina domestici tãtum habere studeas, & hæc in Ferrariensi agro, ubi exquisitiora sunt. Se. Quo nomine anicqui nostra spinachia uocãt? Bra. Nisi in genere bletæ, aut Atriplicis sint, nihil habeo certi, quod tibi ostendere possim.
255. Se. Igitur ad Cæpe semen ueniamus. Bra. Non est opus hic immorari, quia notissimæ sunt Cæpæ, Cromyon a græcis dicitur/Syluestres Cæpæ nusquam sunt Rubræ acriores albis/& oblongæ rotundis iudicantur/Non modo semina, sed & radicem ipsam, quæ propriæ Cæpa est, ad medicum usum & culinarium seruabis, Plinium lege de eius speciebus, & alijs authores, Hispani Cebellam, Germani Zvvibel cæpam uocant.
256. Se. Anisi semen occurrit. Bra. Notissimum est Anisum, nec opus est in ipso ambigere, licet ex syria comportari Dioscorides tradiderit, non enim in Italia propter id nasci inficiatur, sed ex syria originem habuit, aut ibi saltem excellentius prouenit, In Italia frequens habemus, Tu montanum atque nigrum seruabis, nam uiribus efficacioribus pollet, A Gallis Anis, a Germanis Aines, ab Hispanis Yerua buona nuncupatur.
257. Se. Cymini semen sequitur. Bra. Et eiusmodi semina notissima sunt, Reperitur uero domesticum Cyminum, & duplex Syluestre, domesticum in quotidiano usu habetur, de quo nihil aliud dicam, quam nostros rusticos in peristerionibus ipsum ponere/ ut columbos remorentur, & alienos alliciant, quod & antiquitus factum testatur Plinius, Addo etiam non esse petendum ex Galatia Asiæ, ut uolunt Authores, & Cilicia, quum in Italiæ Apulia optimum habeatur, & alijs pluribus in locis, efficacius in calidis prouenit, omnes fere nationes latino nomine utuntur, uel saltem parum detorquent, nam Germani kumell, Galli Commin, Hispani Comines appellant.
258. Se. Petrosilini semen quæramus Bra. Adhuc in medicorum animis insidet nostrum uocatum petrosilinũ, antiquorum petrosilinum esse, & quum in re medica petrosilino indigemus, nostræ herbæ ita uocatæ semina, & radices, & necessarias alias partes colligunt, Sunt tamen, & uerum petrosilinum, & nostrum uocatum petrosilinum Apij genera, sed petrosilinum in Italia non nascitur (quod sciuerim) In Macedonia tantum, præruptis locis, Semen ha-

bet Ammi simile, odoratum, acre, & aromati simile Immo si addamus quæ Galenus in Theriaces dicit, amarum est, quæ nostro petroselino non conueniunt/Tamen difficile non erit per Venetas nauigationes in Macedoniam mittere/ut inde semen habeatur/quod mox nostris regionibus locis præruptis seminetur/Nostri latini ut Palladius non dicit in Macedonia nasci petroselinō/sed locis asperis/unde nihil impediret apud nos etiam gigni, præsertim si locis asperis seminetur. Se. Ergo petroselini semen non habebimus? Bra. Non, nisi credamus id esse, de quo Recentes, & quod uulgo petroselinum. i. saxatile apium appellamus/Tamen breui spero hæc semina accepturum Illustrissimi Alphonsi Ducis Ferrariæ cura. Se. Nostrum igitur uocatum petroselinum quid erit? Bra. Animus inclinat/satiuum apium, siue hortense esse/de quo Dioscorides inquit omnibus accommodatum esse, quibus & coriandrum σέλινον κηπαῖον, i. apiū satiuum a Dioscoride simpliciter nuncupatur/Pliniusq; libro uigesimo In iure mandi hoc apium censet/& esse peculiare in condimentis/quod manifestum est, nostro petroselino conuenire/Apud omnes fere nobis notas gentes a petra nomen habet, quippe Galli persin/Hispani perrexil/Germani peter silgen uocant. Se. Oleris atri semina

259. accedunt. Bra. Olus atrum a Romanis dicitur, quod Dioscorides uocat hipposelinō, non quidem ab equis quibus conferat, ut nōnulli uoluere, sed a magnitudine sua/quia equus in compositiōe earum rerum, quibus nihil peculiare habet, magnitudinem solā significat/ut hippomarathron/quia in suo genere multum excedit/hippolappaton/a Theodoro Gaza in Theophrasto equapium interpretatum/Ad nostrum olus atrum redeūtes/radicem extra nigram/intus albam habet/propter id olus atrum a Romanis uocatur/Maius apij genus, quod in hortis & riguis nascitur adeo crescens ut arborescere uideatur/notissimum est, Apud nos ob suam magnitudinem hipposelini nomen acquisiuit i. (ut Theodorum imitemur) Equapij/Nos uulgo Ferrariæ Apium Macedonicum nuncupamus/Omnes conditiones habet/quas illi Dioscorides attribuit/ne alibi quæras olus atrum q̄ Ferrariæ radixq; aliquibus in cibis grata/Decipiuntur uero/qui Arcangelicam/uel angelicam a nobis uocatam/olus atrum esse fatentur/quoniam radicem albam habet, nec in tam altam magnitudinem crescit/ut apium Macedonicum uocatum. Se. Apij semina occurrunt. Bra. Quum absolute apium dicitur, hor

260. tense intelligi oportet/quod Selinon κηπαῖον a Dioscoride nuncupatur, a nostris uulgaribus petroselinum dicitur/Quamobrem pro seminibus apij absolute/nō sunt breuioris illius apij quod in hortis nascitur, semina sumēda, dico breuioris q̄ Macedonicum/sed maioris, q̄ nostrum uulgare petroselinum, At potius semina hortensis Apij. i. nostri uulgaris petroselini seruarem/unde per semina apij absolute/hortensis apij semina intelligenda sunt, quod est nostrum uocatum petroselinum, Semina uero, quæ a pharmacopolis passim colliguntur, Eleoselini sunt. i. palustris apij, Decipiuntur. n. qui apiū palustre, eam herbam putant, quam uulgo apium raninum dicimus, quippe Apiū palustre Satiuo maius est, Apium uero raninum multo minus est, & q̄uis Dioscorides in aquosis locis nasci, non tamen in aquis dicit, Solum autem Ferrariense inter aquosa loca numerandum, præsertim ubi apium nascitur, nam umbrosa loca, & aquosa amat, de nostris autem apij generibus loquor, quia petroselinum uerum in saxosis, & asperis nascitur/Tamen quum & Apium satiuum i. nostrum petroselinum & Eloselinon eas

Petroselinū nostrū ē apium satiuū, ut hortense

Olus atrū.

cur dictū sit olus atrum:

Apiū macedonicū:

dem uires habeant, ut Dioscorides fatetur/ideo non multum refert/utrum eorum se-
matur/pro his autem colligendis ne patrium solum deseras/Radices etiam, & folia ser-
uato/Germani Eppich/Hispani, ut nos, Apio/Galli Ache apium uocant. Se. Leui-
261. stici semina post apium sequuntur. Bra. Lygustici potius dicere oportet/plures deci-
piuntur qui Apij speciem esse crediderunt/quum de ipso in altera parte egerit Diosco
rides/ꝙ in Apij generibus/pharmacopolæ/& Ferrariæ, & Venetijs/Bononiæ etiam ac
Patauij altero semine utuntur/quod libistici semen arbitrãtur/tamen incõstantes sunt/
quoniam nonnulli apij seminibus pro eo utuntur/Alij Dauci/Tamen facile est in ligu-
riam mittere/immo indies illuc mercatores accelerant/semen petendum est/& terræ
mandandum/In liguriæ montibus nascitur/umbrosis/asperis/& altissimis/Mirantur
Genuenses pharmacopolæ nobis hoc semen deesse/tamen in montibus efficacius est, ꝙ
si in plano seminetur/pro pipere eo usa est antiquitas, immo & nunc rustici ligures pro
pipere in condimentis utuntur/& ego conditum ferculum libistico satis gratum come
di/Genuæ in ædibus Illustrissimi Sinibaldi Flisci/quum Illustrissimus Hercules Ducis
Ferrariæ primogenitus Galliam peteret/Nec etiam Magnificis Comitibus Bonifacio
Biuilaqua, & Vgucione Rangone Viris integerrimis displicuit/Sed illud animaduerte
re oportet, ligures fœniculum miscentes libisticum adulterant/Quin & dioscoridis tẽ-
pore seselis seminibus adulterabant/& altero quodam semine/sed subamaro, quo sapo
re depræhendebatur, Vnum est uos libistici seminibus carere, cuius etiam radices in of
ficina deinceps habere curabis, Galli ut nos fere, & Hispani/Germani uero liebstockel
262. appellant. Se. Fœniculi semen occurrit. Bra. Notissima herba est, cuius semine in
placentis/cibarijs diuersis aceto, uiridi, & arido per totum annum uescimur, Ferrariæ
maxima copia habetur, a Græcis μαραθρον dicitur, sed non solum semina, uerum folia
& radices seruare commodum erit, Sed quum & in aruis erraticum fœniculum, aut syl
uestre inueniatur, quod rei medicæ proficit, ideo huius semen in Ferrariensi agro colle-
ctũ seruabis, Adeo nota sunt hæc, ut nihil aliud dicendũ uideatur, ꝙ Hispanos ymozo,
263. Germanos Fenichel, Gallos feneul, fœniculum uocare. Se. Sparagi semina sequun-
tur. Bra. Asparagi dicendum est, adeo nota herba, ut nihil aliud dicendum uideatur,
ꝙ in Ferrariensi agro colligenda, ubi infiniti fere sunt producentes asparagos campi.
Radices quoq; seruandæ, Illudq; animaduersione dignum, apud antiquos hoc nomen
asparagus siue aspharagus, non solum notissimam hanc herbam significare, quã spar
si appellamus, sed cuiuscunq; herbæ cacumen quum primum erumpit ut edendo sit,
Paulus Aegineta hoc manifeste ostẽdit, qui caput de Asparagis inscribit, in ipso tamen
de bleta, lactuca, Atriplice, Malua, & alijs similibus pertractat, Nos decoctos in Iure as
paragos aceto, sale, & oleo conspersos, magno gulæ delectamẽto comedimus, & in prin
cipum delitijs sunt, adeo ut etiam sine conditura comedantur, Hispani ut nos fere spa-
264. ragos apellant. Se. Acetosæ semen quæramus. Bra. Species Lapathi est acetosa, ea
quæ acidum saporem habet, quam oxalida appellant, notissima apud nos herba, Ara-
bes, presertim Auicena de lapatho tractans, loco huius uocabuli lapathum, hoc nomi-
ne acetosa utitur, quia in ea particula oxy deceptus est, quæ in omni Lapathi specie nõ
significat acumen saporis, sed in aliqua acumen foliorum, ut in nostro uocato rumice
foliorum acumen in herba, quam uulgo herbam bruscam uocamus, acumẽ saporis, hu-

ius herbæ semina, in Ferrariensi agro colliges/uerũ nec folia/aut radices, utpote rei medicæ utiles/pretermitto/Reperitur & Trifolium acidum/quod alleluia uulgus nostrũ appellat/Sed quum recentes acetosam dicunt. Lapathon intelligunt, non trifolium illud/q̃uis eundẽ fere saporẽ hẽat/ut illi merito particula ὀξυ tribui, & simul cõponi possit/A Gallis ozeille dicitur/qua libenter intinctus parant/Lusitani azedeiras uocant/ Germani uero Savver ampher. i. acetosa ampher/quippe Savver acetosum significat, Ampher autem est proprium nomen germanicum/quod nihil alud, q̃ ampher significat. Alleluia,

265. Se. Genistæ semina legẽda. Bra. De Genista in floribus tractare cœpimus/quæ a græcis σπαρτιον, a nostris sparton/uel genista/notissima est/& in alijs locis præterq̃ Ferrariæ in usu rustico pro ligandis uitibus frequens, quæ supra dicta sunt / satis esse

266. putamus. Se. Antea sequitur. Bra. De hac in floribus scriptum est/ubi ostendimus anteram non esse Rosæ florem ut quidam recentes putant/sed compositionem quandam

267. dam apud Celsum/in qua tamen Rosæ insunt. Se. Ad fileris montani semina ueniamus. Bra. Si recentiorum montani sileris descriptiones/& seseleos conferamus/Idem penitus esse depræhendetur/A Dioscoride tamen tria genera describuntur figura longe differentia, Seseli Massiliense/Aethiopicum/& Peloponnesiacum/Siler montanum recentiorum/est apud Dioscoridem Seseli Massiliense/si descriptiones conferantur/uolunt enim fœniculi folia habere/& reliqua/quæ de seseli Massiliensi a Dioscoride dicuntur. At si semina quæ a pharmacopolis uenduntur consideremus/seseli Aethiopici semina uidentur/quia semen est amarum/Massiliense uero amarum non est/sed acre/facile autem erit ex Massilia habere/nam quotidie/nonnulli ex Illustrissimæ Renatæ Ducis nostræ probissimæ, ac sanctissimæ mulieris/familiaribus Gallias petunt/Curabimus ut semina afferant, quibus terræ missis/herbam oculis intueri licebit. Se. Hoc ne prætereas obsecro. Bra. Non modo hoc, sed plura etiam alia habere/atq; plantare tentabimus/Corrupere uocabulum Recentes/ut siler pro seseli dicant/uerum quia siler aquosa loca amat/in quibus etiam nascitur, propter huius differentiam Montanum addidere/ut a silere aquatico/de quo Rustici baculos parant/distingueretur / Semina & radices habere conueniet/a Germanis quibusdam felt kummel. i. campestre cuminũ

268. appellatur/in gustu enim aliqua ex parte Cuminum imitatur. Se. Milij solis semina accedunt. Bra. Si Serapionem cõsiderare tentemus/ubi de Culb ptractat/quod eius interpres milium solis exponit/statim depræhendetur/Idem esse apud Dioscoridem lithospermon. i. lapidosum semen, quod apud Serapionem culb. i. milium solis / Inquit enim Serapio Culb habere folia similia folijs oliuæ/nisi quia sunt maiora/& altiora, & latiora/& quæ sunt ex eis inferiora/declinãt uersus terrã/& habet uirgas eleuatas subtiles/sicut lingua squinanti, & reliqua/in quibus cum Dioscoride conuenit/quem si audire lubeat, in hunc modum scribit/habere folia oleæ longiora tantũ/latioraq; ad summam radicem eius iacentia/ramulos uero rectos/graciles, crassitudine acuti iunci, & reliqua, in quibus ambo conueniunt, Idem igitur sunt Dioscoridis Lithospermon, Culb Serapionis, & recentiorum Milium solis, Nos herbã habemus huic simillimam, cuius semine mulieres nostræ profigendis coronis utuntur, appellant autem coronas, indices quosdam, quibus Deo præces numerant, ac si pensa quotidie reddant, In duobus tamẽ differre uidetur Lithospermon, & nostræ herbæ semen lapidosum, a mulieribus lachry-

lithospermõ .i. lapidosũ semen:

ma uocatum, Primo nostra lachryma folium arundinaceum habere uidetur, uel saltem milium nigrum imitatur, Deinde lithospermon serpere dicitur, quod non facit nostra lachryma, quæ ueluti frutex est/ Ego recte Dioscoridem considerans, non uidi ipsum folia serpere dicentem/ ut a multis creditur, sed eleuata sunt, folia tamē quæ inferna sunt, prope radicem per terram expanduntur, Inquit enim ipse καὶ τὰ περὶ τὸν πυθμένα ἐπὶ γῆς κείμενα, quæ uerba a Marcello interpretantur/ ad summam radicem eius iacentia, ut sensum faciat, Oleæ folia habere ad summam radicem iacentia, id uero in omni folio falsum est, quoniam ea tantum iacent, quæ inferiora sunt prope radicem, Ideo Hermolaus rectius interpretatur, Iuxta radicem humi iacentia. i. folia quæ iuxta radicem sunt, humi iacent, Vnde si hoc modo interpretemur, exquisitior interpretatio uidebitur/ & ea quæ iuxta radicem sunt in terram inclinata/ quæ uerba considerans Serapio dicebat (Licet Barbare) Et folia inferiore declinant uersus terram facientia uelut stratum super terram, Et Plinius libro. 27. capite undecimo authores repræhendit qui serpere tradiderunt, quoniam ipse (ut inquit) non uidit hærentem/ In summa igitur nostra lachryma lithospermon i. semē lapidosum est/ quāuis in folio differre uideatur, ab eo Dioscoridis/ quia hoc Dioscoridis oleam, nostrum milium nigrum, aut arundinem imitatur, tamen in genere lapidosi seminis est, & renum lapides expellit, uessice autem minuit, ut experientia in quotidiano usu demonstrat/ Nostra igitur uocata lachryma species lithospermi Dioscoridis erit, & culb, uel Milij solis serapionis ac recentiorum, Nec moueaxis q magnitudinem erui habere dicitur, quoniam secundum loca maiora & minora sunt, minima sunt, quibus uos utimini, & folium habet, quale Dioscorides describit, nostra autem lachryma in lithospermo a Plinio fere pingi uidetur, præsertim quo ad semina. Se. Quum uariæ sint lachrymæ a nobis dictæ, & lapidosa semina, quod pro lithospermate accipiendum est? Bra. Quod magis durum & lapidosius, nos autē eandem fere uim habere in multis experti sumus/ Eodem nomine a Gallis quo recentes appellant, dicitur. s. millium solis/ a germanis quibusdam steynsame/ ab alijs Mehrhirsse, nuncupatur, quāuis a diuersa proprietate hæc nomina imposita uideantur, Deniq; præ cæteris Milij solis generibus, id pretermitterem, quo uos utimini, utpote cæteris ineptius, & id seruarem quod magis album nigris quibusdam maculis inspersum. Se. Mirasolis semina sequuntur. Bra. Hoc uocabulo Mirasole, quod latine heliotropium
269. dicitur, omnes herbæ ueniunt, quæ ad solem uertuntur, & fere nubilo die sunt Rusticorum horologia/ Dic cuius semina collecturus es? quoniam Cichoreum, scabiosa iam dicta, inter Mirasolis species ab Authoribus computantur. Se. Illā intelligo, quæ ita uulgari nomine & simplici apud nos Mirasole/ apud thuscos girasole, apud recētes sponsa solis, apud Arabes kerua appellatur, unde oleum de kerua fit, quæ folium platani habet. Bra. Iam accepi quam intelligis, a Dioscoride & græcis Cici, & Croton, a Romanis Ricinus appellatur, ob similitudinem, quam eius semen cum Ricino animali habet. Se. Quid est hoc animal quod ricinum uocas? Bra. Id quod Boues & equos apprime uexat, nos uulgo cecam nuncupamus. Se. Aliquam certe similitudinem habet nō tamen omnimodam Bra. Non est opus ita ad amussim conuenire, modo in aliquibus quadret, hanc herbam, uel arborem (nam arborescit, si scapus arbori responderet) nonnulli maiorem cataputiā putant, sed longe decepti ut in Thitimali speciebus edocebimus/

Ceca aial ricinus est:

cebimus/Germani yvuadelbaum uocant/huius plantæ semina Ferrariæ habentur fre-
quentia/putat nostrum uulgus infaustum esse/hanc herbam domi habere, ut non pos-
sit esse sine luctu/folia etiam præter semina habere studeas/& præsertim in his monti-
270. bus. Se. Berberis semina occurrunt Bra. Berberis etiam colligitis/& non tantum se-
mina/hoc uocabulũ Berberis,& amaberberis,barbara sunt/si autem Serapionem de his
loquentem considerabimus/idem esse cum Oxyacanthon Dioscoridis depræhẽdemus,
Inquit enim Serapio/Est arbor similis arboribus pirorum agrestium/quæ dicitur haba
ras/nisi quia est minor/& habet multas spinas/& habet fructum similem grano myrti/ 272.
nisi quia est maior,& rubidus facilis separationis/& habet interius grana/& habet radi-
cem habentem multas radiculas infixas terræ/Hactenus Serapio Nunc Dioscoridem
eadem fere dicentem in Oxyacantha audias/Agresti piro similis arbor Oxyacãtha est/
minor tantum/magisq; spinosa/fructum fert myrti baccis æqualem/confertum/ruben
tem/fragilem/nucleos intus habentem/multifidam radicem/& altius descendentem/
Quæ si cum Serapione conferantur,manifeste deprehendetur/utrosq; hos uiros can-
dem picturam lineasse/nisi quia Serapionis colores ineptiores sunt/Dioscoridis autem
floridi/hoc est dicendi phrasis. In proprietatibus etiam quo ad usum medicum qua-
drant/ut non sit opus dubitare eadem ab his authoribus tractari,fuere autẽ qui Oxya
cantham Dioscoridis eum fruticem esse putarint,quem nos uulgo uuam crespinã ap-
pellamus/hi autem longe decipiuntur/quoniam crespina uua syluestris piri folia non
habet,sed potius in uitem aut in apij folia inclinat/ualde enim incisa sunt/Coniectura
uero,qua mouentur,ut Berberis sit crispina uua/adeo tenuis est, ut de se ruat/quippe
ex nomine tantum sumitur/nam inquiunt Crispinam dici quasi acrem spinam/& oxy
cantha quasi acuta spina/tu ipse uides qua coniectura moueãtur/Adde in granis mul
tum differre,quia in Oxycantha grano plures acini/in uua crispina unum solum inest.
Vidi ego Oxyacantham acinos quatuor habentem/sed pro maiori parte duos habet.
Vnde granum illud quo passim utimini Serapionis & Auicennæ ac cæterorum Arabum
uerum berberis,& Dioscoridis,Galeni ac cæterorum antiquorum ueram Oxyacanthã
esse certus sis. Longe etiam decepti sunt,qui Berberim pro Aspalatho accepere, ut suo
loco intelligere licebit. Galli arabo nomine utuntur, Germani nonnulli Surich, Erbsel
appellant. Se. Quo loco hos berberes colligere oportet? Bra. In his montibus q̃uis
in Bononiensibus etiam,Mutinensibus/& per totum Apenninum copiose uireant/in
nostris etiam foueis quandoq; reperitur,in omni solo nascitur,sicco,humenti,aprico,so
le pateti,Si in frigidioribus locis inuenies,ibi efficaciores fructus parit. Se. Rapæ syl
271. uestris semina occurrũt. Bra. De Rapa dicemus,si prius te admonuero,nõ solũ Oxya
canthe granum,sed & radices seruandas, mirorq; te hũc fructũ inter semina numerasse.
Se. Id factum est quia ob semina expetitur. Bra. Esto,Rapas aggrediamur,nã & ip-
sæ in usum medicum ueniunt. Vos syluestris semina habere curatis,cur etiam non Sati
uæ,nam & Satiuæ semina rei medicæ proficiunt,& caro radicis, & folia,& coliculi quũ 273.
primum exeunt,immo & ipsa radix muria conditur, aut sapa/ut nostræ mulieres pro
quadragesimali obsonio parant, Notissimæ sunt Rapæ,& Satiuæ, & syluestres in Fer-
rariensi solo crassissime, præcipue, & dulcissime, Collumella in Italia cæteris Nursi-
nas præfert. Quod non fecisset, si eius tempore Ferrarienses extitissent/ Tempore

enim Columellæ Ferrariense solum ualles erat, Patres autem nostri culturæ assiduita-
te, nunc in fertilissimos campos deduxere/natura usq; ad hæc tempora repugnante, sed
ars naturam uincit, modo impense uelit. Alij hyeme rapas in pultarijs comedunt, Ego
etiã per æstatem, ne aũt lignescant/colonum cuiusdam Rusculi mei propè Ferrariam
iubeo, ut folia ad radicem usq; omnibus rapis demat ne ad semen perueniãt. hoc enim
præsidio non lignescunt, sed tenellæ & coctibiles per uniuersam æstatem habentur, nec
cibus est æstiuo calori noxius. A lusitanis Saramages uocantur, a Germanis, vvilt rul
Ne rapa lignescat ac æstate durent,
272. .i. Syluestris Rapa dicitur. Se. Dauci semina præsentantur. Bra. Multos in Dau
co aberrare uidimus/& omnes nostri pharmacopolæ herbam in Ferrariẽsi agro frequen
tissimã pro Dauco accipiunt, quia ita a Rusticis appellatur, quum tamen alia res Dau
cus sit. Se. Quæ igitur herba est hæc, quam nos daucum appellamus? Et ubi uerum
Daucum habere potero? Bra. Ea herba, quam uos passim in Ferrariensi agro, in triti
ci stipulis, crescentẽ colligitis, & Daucũ appellatis, a Dioscoride σταφυλῖνον ἄγριον. i. pa
stinaca syluestris dicitur, ut apparet si quis eius descriptionem consideret, præsertim ubi
dicit flores in medio exiguum quid purpuræ habere, quod tamen in croci colorem ua-
riat, hoc etiam in omni umbella non est, sed secundum loca innascitur, fuere tamen qui
pastinacam illam syluestrem, & Daucum idẽ esse putarent, immo & uos pro dauco ea
utimini. Eos autem aberrare hoc indicium est, quia dioscorides de pastinaca erratica se
orsum a dauco pertractat/& tertiam dauci speciem syluestri pastinacæ cõparat/tanq;
duo sint, quemadmodum duo esse constat/primam, & secundam dauci speciem, non es-
se pastinacam erraticam ex folijs certum est/quamobrem quem uos daucum putatis,
Daucus non est/sed pastinaca erratica, ut sapor, odor, & reliqua ostendunt, qui ẽt Dau-
cũ pastinacæ speciẽ asserunt, decipiuntur, quoniã a Dioscoride, antiquioribus ue nusq;
describũtur immo seorsum a pastinaca de Dauco p tractat. Non tamẽ inficias eo Dau
cũ, & pastinacã aliqua similitudine iũgi. Se. Quomodo uerũ Daucũ hẽre poterimus?
Bra. Si in Cretã mittamus/& sumptis seminibus terræ mãdemus, quod Illustrissimus
princeps Alphonsus, fieri recepit. Non solũ aũt huius cretici dauci semina, sed & radi-
ces in usum medicũ ueniunt, Aliarũ uero spẽrũ semina tñ. Illudq; admonere uoluerim,
quũ Dauci & Syluestris pastinacæ eædẽ fere uires sint/ea pro dauco uti licebit/Satiua
ãt pastinaca/ad usum medicũ minus ualet. Serapio ẽt caput Dauci a capite Bauciæ. i.
pastinacæ eodẽ mõ quo Dioscorides separauit. Sed pandectarius ac recentes adeo con
fundũt, ut Daucũ pastinacã faciant, & apud Serapionẽ idẽ esse Daucũ & Bauciã i. pa-
stinacã fateantur/quũ tñ de Dauco & pastinaca diuersa capita faciat. Non defuere tñ
qui semina meũ nuncupata Creticũ daucũ affirment/quibus non dissentirẽ, si quodam
mõ pilosa essent. Nõnulli ex Germania Behruurtz appellãt, quibus alij aduersant, hoc
nomen potius Nigellæ attribui, ut herba apud ipsos Behruurtz dicta/uera Nigella sit.
Nos ipsis hoc dissidium relinquamus. Se. Ergo ad psylli semen descendamus. Bra.
273. Psylliũ notissima herba est in maritimis locis Illustrissimi Ducis nostri adeo freqũes, ut
ingẽs copia Venetias afferatur, hoc diu latuit. Opera Nicolai Nicolutij inuentũ est, qui
singulis annis inde Venetias magnam summã asportabat/& hoc per multos annos fe-
cit/anteq; eius loci homines rem cognoscerent, & ex semine lucrum quærerent, a latinis
herba pulicaris dicitur/uel quia pulices fugat/& hoc nomen etiam psyllion pu-

licem significat/uel quia semina pulicibus similia habet/non tamen adeo in mariti-
mis nasci dico,quin etiam in alijs incultis,& aruis nasci affirmem Est altera cumila pu
licaris,sed hæc simpliciter pulicaris uocatur, Verum ne in re tam nota tempus cõtera-
tur,ab hispanis Zaragatonam appellari monebimus,eam etiam difficultatem præter
173. mittentes,an intus calidum extra frigidum sit. Se. Agni casti semina occurrũt. Bra.
Ἄγνος a Græcis & lygos dicitur ,a nostris uitex,& amerina salix nũcupari uidetur,in ma
ritimis nascitur,non dubito uerum agnum castum nos habere,q̃q̃ duo obstare uidean
tur,primum eius grana piperis acumine carere. Aliud,quia Ferrariæ in Claustro Reli-
giosorũ sancti Dominici uitex adest,tamen lentos ramos non habet,scire autem opor-
tet,non dici a Dioscoride acredinem piperis habere/sed saporem piperi similem/quod
manifestissimum fiet,si quis eius semen masticauerit/habet enim nescio quid piperis.
At semina ex locis quibus nascitur,acriora sunt,& minus acria. Quod uero in ramorũ
ac uirgarum flexibilitate dubitabamus,facile diluetur. Quoniam Iunioribus,& his qui
prope mare sunt lentor inest,sed antiquiores uitices ob senium flexibilitatem amisere,
Semina,& folia circa maritima quærantur,& circa fluẽta ac torrentes in incultis locis.
Aberrant qui ex sapore piperis/quem habet, hoc semen,cubebe esse putarunt. Serapio
de eo in capite de famãchest pertractat,& Arborem Abrahæ appellat, piperella etiam
a sapore nuncupatur. Antiquæ Matronæ & huius arboris folijs supra toros stratis ute
bantur,& seminibus,in pultarijs comedentes Sed ne in re tam nota diu uersemur,Reli-
275. qua secundum ordinem prosequaris. Se. Pæoniæ semina consequuntur. Bra. Anti
quissima herba est,a Pæone dicta, Marem & fœminam habet,a Romanis casta herba,
a Græcis Glycysis,& pæonia dicitur. Serapio ex sententia Dioscoridis, arborem esse
scriptum reliquit, nos autem eius interpretem fuisse putamus,qui ita uerterit. non.n.
arbitror quod Dioscorides dicit,caulem duorum dodrantum altitudine, Arborẽ à Se-
rapione dictã esse,sed id potius interpretis uitio uenit, Manifeste aũt deprehendit' gra
na esse,multa,rubentia,parua,punicorũ acinis similia,quæ sunt eius semina. Hæc in his
montibus altissimis,& præsertim promontorijs,præter semina autem radices seruabis,
quæ in masculo albæ sunt/q̃uis & in aliquibus nigræ uideantur,albæ,& nigræ seruãdæ,
quæ ad diuersa peculiariter cõferũt,nos nigra abũdamus, & ea pro necãdis puerorũ uer radix nigra Pæo-
mibus in aqua,decoctiõe,& puluere utimur,immo & radix puerulis adalligata ab a tra niæ decocta, pro
bile,& Epilepsia liberat,ut in Bellissario Ingenuo Comitis Camilli Tassoni filio uehe- necãdis puerorũ
menti experimento deprehendi, Quum duo sint Pæoniæ genera Mas & fœmina, al- uermibus idonea:
276. terum Germani Min vven vvurtz, alterum Benonien uocant, q̃uis & alij benedictam
rosam appellant. Galli uero pinoine. Se. Staphisagriæ semina occurrunt. Bra. No-
stræ mulieres strafusarium dicunt,uocabulum corrumpentes, in nullo alio usu apud
ipsas est, q̃ ad necandos pediculos. Vnde à Romanis herba pedicularis nuncupatur,
ab uua nomen straphij habet,Cornelius Celsus uuam Taminiam appellare uidetur,sed
Plinius capite secundo uigesiminoni Libri ,ipsum reprehendit. Verum . xxvi . li- Plinius notatur.
bro, capite decimoquarto Vuæ Taminiæ uires describens, staphisagriæ uires præ-
cise demonstrat, ut postea uisus sit uuam Taminiam Idem cum staphisagria fa-
cere de hac autem re alias, Serapio alberas uocat, fuere qui ueram uuam montanam
esse putarint,quia apud Serapionem ita scriptum reperitur, Aberrant uero , quia ita

ob similitudinem appellatur. In opacis locis ipsam quæras/ꝗuis & in Ferrarieñ agro
277. nascatur/Galli stafiragre illam uocant. Se. Cataputiæ maioris semina percurrenda
sunt. Bra. Quum multæ sint Tithymali species/quæ à Serapione Xeaser appellãtur,
præcipua & maior species hæc est, quæ Cataputia uulgo nuncupatur/hoc forte nomẽ
sortita est, quia Rustici eius seminibus in hydrope pro pilulis utũtur. Vocãt uero anti/
quiores pilulas catapotia. Vnde passim cataputia pro catapotia proferunt. Decipiun-
tur uero qui cataputiam Mirasole à nobis uocatum putant / quamobrem Serapionis
interpres aberrauit kerua i. cataputia interpretans, nisi & ipse eo uocabulo ad signifi/
candum cicum uti uelit. Deridendi sunt, & cũ maximo risu/q uolũt cataputiã dici, quia
catat puzã. i. fœtorẽ inuenit, nam mire soluit, sed eo uehementius ridendum, quia non
solum uerbis, sed scriptis etiam mandarunt/ea species Tithymali est, quæ à Dioscori/
de Characias uocatur, Ferrariæ uiret, sed in montibus efficacior. Non tantum se/
mina/sed radicẽ & ramulos seruabis, pastillos etiã, hac erui farina & lacte facias, immo
& ficus serua in quibus lac stillauerit. Notissima herba est/& notissima semina/Rustici
Ferrarieñses herbam dalle Carpanede uocant. Nostræ mulieres pro cõperto habẽt, si qs
semina deorsum trahens euulserit, & ea comederit per inferna purgari. Si uero sursum,
per superna, ut plurimũ uero accidit hæc grana comedẽtes ꝑ supna, & inferna purgari,
cãm afferũt, quia grana sursum, alia deorsum ducta sint. Decipiũtur ẽt plures germani/
qui apud ipsos cataputiã Vundelbaũ dici cõtendunt/quũ potius eo uocabulo Cicũ si
gnificẽt/sed hi eodẽ errore ducũtur, quo Serapionis interpres. Vere aũt nr̃a cataputia
quæ apud Dioscoridẽ characias est, à Germanis springkorner dr̃, ac si dixerint granum
saltare faciens, quippe spring saltare faciẽs est, korner granũ, forte quia soluens dolores
facit, huius herbæ seminibus ab Ascite Magnificũ Iuliũ Boiardũ scãdiani comitẽ, opti
mæ indolis Iuuenẽ liberaui. Se. Ad linguæ auis semina ueniendũ. Bra. Nusq̃ꝫ (quod
278. sciuerim) apud græcos authores Auis linguã reperi, quã alio nomine Recẽtiores lin/
guam passarinã appellãt. At linguã hirci, linguã bouis, linguã canis inueni, Arabes tñ
de ipsa pertractant, ut Serapio in capite de lisen hasafit. i. de lingua auis/dissidentq; in
hoc semine recentes, ut nonnulli semen quoddam herbæ mihi ignotæ accipiant, quod
semen paruum est, Cõmunis tñ pharmacopolaꝝ usus est fraxini semẽ habere, Multi ue
ro recentes decepti sunt Auicenã male intelligentes, quippe Auicena libro. 3. fen. 20.
capite. 18. Linguam auis inter medullas numerat, ipsi uero ex hoc putãt linguam auis
medullam esse, quum ipse ibi per medullas semina intelligat, quæ carnem & pulpam
(ut ita dicam) habent. Vnde & inter medullas, grana pineæ, & auellanas numerat, Ad/
de in. 2. libro manifeste animaduertisse, linguam auis folia habere, & serapio linguã auis
arborem esse fatetur. Sed an Arabum lingua auis fraxini semen sit/ut multi accipi/
unt, dubito. quippe Serapio nullum ex Græcis adducit in lingua auis enuclean/
da, sed solum Arabum testimonio utitur, tamen de fraxino Dioscorides pertra/
ctauit, præterea semen fraxini non est extra rubrum intus album, per semen
medullam & non corticem intelligendo, Tamen si alia considerentur, Idem præ/
cise sunt, quoniam est albor similis arbori Dirdar idest ulmo, nisi quia folium
eius est oblongum simile folio Amygdalæ, ita autem habet fraxinus, Sequi/
tur, & fructus, qui dicitur lingua auis sunt palmites qui diuiduntur in Cherar/

nub similes folijs oliuarum, nisi quia sunt minores satis, & intra quālibet Cherarnub est medulla similis linguæ auis/exterius rubra, & interius alba/declinans paululum ad citrinitatem/& sapor eius est acutus, mordicans cum pauca amaritudine, & non apparet mordicatio eius postq̄ bene masticatur/hactenus Serapio, Omnes has conditiones in fraxini semine repperi/nec moueor q̄ extra non sit rubrum, quia saltem in citrinum (ut Serapio dicit) inclinat, non moueor etiam q̄ Græcos non adduxerit, de fraxino tamē loquentes/quia de fraxini semine nusq̄ tractarunt/ideo lingua auis Serapionis nostra fraxini semina esse fateri cogor. Se. Supra Dirdar pro ulmo interpretatus es? tamē recentes fraxinum intelligunt. Bra. Hi decipiuntur, qui Dirdar pro fraxino intelligūt, ut pandectarius inter alios fecit, nam Dirdar apud Serapionem ulmus est, ut cum legenti patet/& Dioscoridi comparanti/Inquit enim Serapio ex Dioscoridis sententia folium huius arboris, & summitates eius, & cortex ipsius sunt stiptica, quando fit emplastrum cum folio eius trito & mixto cum aceto confert scabiei ulcerosæ, & conglutinat uulnera, & cortex arboris conglutinat, uulnera plusq̄ folia, quando ligatur super uulnera, sicut ligantur corrigiæ, & cætera quæ sequuntur, Audias modo Dioscoridem De πτελέας, i. ulmo eadem dicentem, Adstringunt ulmi folia, cortex, & rami, Medentur lepris ulmi folia concisa & ex aceto illita, uulnera eadem conglutināt, multoq̄ magis cortex, pro uinculo & fasciola uulneri circum uolutus, in reliquis etiam Dioscorides & Serapio conueniunt, & in fine eius folia pro obsonijs comedenda animaduertunt, cū quibus etiam Auicena secundo canone est, ut errorem hinc pandectarij supinū uideas Dirdar pro fraxino, quū ulmus sit interpretantis, dicentisq̄ fraxinū Dirizdar a græcis dici, quū ipsi μελίαν fraxinū uocēt, Ex ulmo ēt uermiculi fiūt, quū folia ueluti uessicæ intumescūt, ideo arbor cimicū ab arabibus dicit̄, In summa igit̄ semē fraxini, lingua auis Serapionis putādū ē, quā apud Græcos esse descriptā inuenire nō licuit. Se. Eā igit̄ omittā, quia apud græcos incomperta. Bra. Immo eā colliges. Alioqui nec Manna, Rhabarbaro, Cassia, sena, zucharo'ue uti oportebit, quæ nusq̄ ab antiquioribus descripta

279. sunt. Se. Sementinam legere curemus. Bra. Hanc & semen Alexandrinū uocāt quoniā Alexādria Venetias ferri dicūt, Cuius aūt herbæ semē sit, adhuc apud me incomptū est, & sub iudice lis est, ob suæ paruitatis excellentiā Semētine nomē acquisiuit, Recētes apud Arabes sementinā inueniri fatētur, & esse ipsorū kanabel, quod ab ipsis semētina interpretatur. At re uera semen id a nobis semētina uocatū kanabel Serapionis esse nō potest, aut Auicenæ. Inquit. n. Serapio kanabel uel sementinam (quia hoc nomen ab interprete illi attribuitur) esse arenæ similem, & uehementer interficere uermes, Additq̄ ex Almansoris sententia unam ex his rebus esse/quæ de cœlo ueniunt/Immo ex hac arena ollas consolidari tradunt/& potissimum colligi/quando pluit/Serapio Glaucedinem illi attribuit. Auicena ruborem/qualem lapis in felle bouis repertus habet, Vnde Arabum sementina terra est/qua autem nos utimur ita uocata/semen esse constat/apud antiquos græcos nondum repperi hoc semen/fuere qui Absynthij Santonici semen esse putarent/tamen Seriphij Absynthij semina contra lumbricos Venetias afferunt/sed hæc non sunt/quia maiori mole clauduntur/Alij Cumini semen esse putarunt/non possunt autem satiui esse/ideo Syluestre inueniunt/cuius tamen semina maiorem molem habere constat/Minus sunt Dauci/ut nonnul-

lingua auis s. fraxini

li arbitrantur, Nos re uera incerti sumus cuius herbæ semen sit hoc minimum quod sementina uocatur, constat enim Arabum kanabel non esse, & apud græcos non inueni, ideo huius rei pertractatio, in aliud tempus differatur, quoniam in locum, in quo nascitur determinate mitti curabimus, Galli Barbontinam uocant. **Se.** Anethi se-
280. men occurrit **Bra.** Adeo notum est apud Ferrarienses Anethum, & in cibarijs frequentissimum, ut de eo nihil aliud dicendum uideretur, nisi Marcellus occasionem dedisset, ut de ipso miremur, Dioscorides enim inquit, Anethi radices coqui, ut pastinacæ radices, hoc totum expungit, non alia de causa, q̃ꝗ ipsi uidetur Anethi radices, pastinacarum modo coqui non posse, Tu ipse huius rei iudex esto, Paulus Aegineta ipsum uocat anemion, Galli anet, Lusitani Endres, Germani Dill, **Se.** Citri, & Dactilorum semina consequuntur. **Bra.** De his in præsenti nihil, quoniam paulopost in fructibus tractabuntur. **Se.** Ergo Cicutæ semina colligamus. **Bra.** Et cicutam in
281. herbis edocuimus. **Se.** Iam recordor. Ad lappam ueniamus. **Bra.** Nos uulgo, quoniam uestibus inhærent, grapellas uocamus, A Dioscoride Aparine dicitur, & philanthropos, quia hominum uestibus inhæreat, ac si hominem amet, notissimæ sunt apud nos Lappæ, in Ferrariensi agro colligantur, Maior, & minor reperitur, & præter id in uarijs herbis lappæ sunt, Sed uera lappa ea rotunda est, qua in officinis utimini, Aparine a Dioscoride uocata, de qua Plinius. 21. capite. xvij. inquit in ipsa nasci occultum florem, qui semen parit, ut animalia, quæ intra se pariunt, A nonnullis Germanis kliten dicitur, ab alijs klebkraut, ac si dixerint tenaciter inhærens herba, Alia tu prosequaris. **Se.** Iam seminibus ultimam manum imposui. **Bra.** Tam pauca semina in officinis habetis? **Se.** Hæc tantum, nisi aliqua, incuria omiserim. **Bra.** Post semina, quæ sequuntur. **Se.** Fructus, sed prandij hora instat, & iam sol prope meridiem inclinat, ideo laudarem, ut in umbram illius Mespili secedentes prandere-mus, Mox quum uesperascet nostro labori uehementius intendemus, Interim collectis herbis ordinem dabimus. **Bra.** Si herbario placet, nunq̃ a tua sententia dissentire potero. **Her.** Quid mihi gratius contingere potuisset? Vt interulam hanc sudore madidam exuere concedatur, & adeo bibere ut hanc sitim extinguam. **Se.** En quomodo natura certam umbram parauit, qua post prandium meridiari licebit. **Her.** Hic riuulus summe placet, in quo membra lauare disposui. **Bra.** Ne laues priusq̃ sudor cessauerit.

De fructibus, quorum in Ferrarienſibus pharmacopolarum officinis opus eſt.

SENEX.

Atis meridiati ſumus, & ſol in occaſum præceps uergit, Non erit ab re fructus omnes neceſſarios hodie colligere, ut ſaltem hac hebdomada in patriam reuerti liceat. **Bra.** Enumerare in
282. cipias. **Se.** Baccæ lauri primum locum inter fructus poſſi
283. dent. **Bra.** Quum lauri folia colligebas, baccas etiam in loculum poſuiſti, & tam breui tempore oblitus es? **Se.** Nunc recordor, pineæ ſecundo ordine incedunt. **Bra.** Melius eſt circa mare deſcendere, nam loca ſalſa amat/ Nudos nucleos nunquam ſeruarem, ſed pineam ipſam, quoniam ſuæ domi melius ſeruantur, quam quum exerti aere circundatur, quippe ita nudi ex debili cauſa rancidi euadunt. **Se.** Curribus indigeremus. **Bra.** Nucleos ſaltem duriori cortice indutos habere ſtudeas. **Se.** Hoc fiet. **Bra.** Nunc quatuor pineæ genera diſtinguere omitto/ hoc noſtrum prædurum colli
284. gere ſuadens/ a Gallis pignons/ ab Hiſpanis pinhones uocantur. **Se.** Auellana ſequitur. **Bra.** Nucem Auellanam e corylo naſci conſtat, notiſſimus apud nos fructus atque frequentiſſimus a latinis præneſtinæ, a græcis ponticæ dicebantur, aliquæ rotundum nucleum habent, quæ citius matureſcunt, & adeo præcoces ſunt, ut horarios fructus antecedant/ aliæ oblongũ, quæ tardius ad maturitatẽ ueniũt, & diu ſeruantur, ad eadem ualent, in Neapolitano regno ſunt, qui ex auellanis prouentum maximum habent, quorum unus erat Nobilis Belingerius Caldorus, qui adeo ingentem prouentum ſingulis annis ex auellanis habebat, ut me pudeat referre, ne a uero diſſentire uidear, ex auellanis exteriores cortices uirides, & capſam illam ueluti ligneam ſub putamine poſitam, & pellem fructum tegentem ſeruato/ hæ & ſi in montibus naſcantur, tamẽ ne alíubi quam Ferrariæ quæras, Vbi ingens copia uireſcere cœpit, Hiſpani latinum imitantur, Auellanas dicentes, & Galli Auellenes, Germani autem Haſelnus. i. nuces leporum uocant, quoniam his animalibus ſapiant/ Nos Ferrariæ Nizolas, alij Nuſellas dicunt.

Nux præneſtina uel pontica.

285. **Se.** Amygdalæ occurrunt. **Bra.** Notiſſimæ ſunt Amygdalæ, ſiue dulces, ſiue amaræ ſint, ex Apulia copia ingens affertur, non minori prouentu quam Auellanæ/ Inter dulces meliores ſunt, quas Ambroſinas a loco uulgus noſtrum appellat, adeo facillime degenerant, ut apud nos copia educari non poſſit, Radices amaræ colligito, & gummi arboris præter nucleos, Dulcis uero ſolum nucleos, & cum putamine ſeruato, ab Hiſpanis Almendras a Gallis Almendes, a Germanis Mandel appellantur. **Se.** Carpobal
286. ſamum ſequitur. **Bra.** Balſamum arbuſculam eſſe in iudæa tantum & Aegypto naſcentem conſtat, quamuis Pauſania in Arabia gigni ſcribat, Authores in eius figura diſſentiunt, Dioſcorides folia rutæ habere cenſet, Plinius libro. 12. capite. 25. Viti ſimiliorem eſſe dicit, quam myrto, quamuis textus mendoſus uideatur, ut rutæ legi oporteat, Pauſanias quandoque myrto, quando ſampſuco comparat, etiã mendoſus eſt Pliniusque quum tuberi, eius folium, aſſimilari inuenies, tunc rutæ etiam legas, De hoc quicquid ſit odoratiſ

simum præ omnibus arbusculum est hierichūte Iudææ oppido/quod uulgo Ierico di/
citur(olim urbs ingens,nunc octo magalijs referta) potissimum ortum/Ne hic balsa/
mum quæras / sed quum nauis , quæ singulis annis Hierusalem petit / Venetijs sol/
uet/Aliquem in Iudæam mittes/ut ex Balsamo tria portet/fructum.i.semē Carpobal/
samum appellatum. Se. Carpobalsamum habeo. Bra. Est ne id quod & alij phar/
macopolæ pro Carpobalsamo uendūt? Se. Id inq̄. Bra. Ita Carpobalsamum est,
ut tu es musca/quippe balsami semē ruffum est. Se. Et nostrum eodem colore insigni
tur. Bra. Plenum est carpobalsamum. Se. Nostrum autem uacuum existit. Bra.
Propter hoc Dioscorides semine hyperico simili adulterari tradit,quod petra Palesti/
næ oppido affertur/& inane est/Adde Carpobalsamum ponderosum esse/& feruidæ
in gustu mordacitatis. Se. Hæc a nostro absunt. Bra. Immo gustum uini habere ui
detur/& redolētiam succibalsami. Se. Nec ista nostro Carpobalsamo insunt. Bra.
Nō est ergo Carpobalsamum. Se. Nō ut uidetur. Bra. Verū solo semine cōtentus
287. esse nō debes,Sed liquorem uel succum,quod opobalsamū uocāt,habere studeas. Se.
Iam habeo,& ualde antiquum. Bra. Est ne liquidum? Se. Liquidissimum. Bra.
Ob hoc balsami succus non est. quia uetustate crassescit. Se. Abs te boni opobal/
sami notas scire percupio. Bra. Id libēter edocebo,& singulatim oēs notas exponā.
Primo recens liquor probatur.

Balsamū uetustate crassescit, i. succus.

Notæ opti opo balsami.

2. Habens firmum,& sincerum odorem.
3. Non habeat saporem acidum.
4. Citissime penetret.
5. Habeat leuorem.
6. Linguam leniter adstringat,& erodat.

Verum quia pluribus modis adulteratur,opus est indicia preuidere,quibus depræhen
di possit/Nam uarijs unguētis & oleis suo semini mixtis eius odorem præsentant, ut
balsami succus esse uideatur, Quibus autem depræhendatur uerus balsami liquor,
edocebimus.

Deprhensio adulterati Balsami quo.

Primo si laneæ uesti instilletur uerum opobalsamum,maculam, aut maculæ uestigium
non relinquit/Adulteratum inhæret,& maculam facit.
2. Sincerus succus si lacti instilletur,coagulat, Quod non facit Adulteratus.
3. Aquæ, aut lacti infusus sincerus,q̄ꝫ primum disijcitur,& lactis modo albescit,Adul
teratus fluitat sicut oleum,densaturq;,& stellæ modo radiat.
4. Sincerus uetustate crassescit,& bonitatem suā amittit,ideo quod habes,a uero bal/
samo distat.
5. Hi decipiūtur qui putāt uerum balsami liquorem esse/si proiectus in aquam de/
scēdit/mox sparsus emergit/hic autem adulteratus est. Se. Nōdum huius succi colo
rem edocuisti. Bra. Id statim fiet/si in primis animaduertes,sub cane/huius loci inco
las plenum corticem incidere/plenum autem uoco eam partem/qua turgere uidetur/
id ātiquitus ferreo cultro fiebat/Vel ut authores prodidere unguibus ferreis/Instrumē
ta enim erāt unguibus similia/sed quia uisum est ferro plātam lædere/propterea ad ui
trum/lapides/ossos'ue cultros cōuersi sunt/Nō est autem opus corticem trāsire, aut
pusillum disquamare/succus tota æstate manat/quem lana aut Gossampio colligūt.

Ferro balsami plāta læditur.

& reponunt in cornu/postea in fictile/Nunc colores ex ordine audias.
Primo quando mustum est, colorem candidum habet/& oleo crassiori similis est.
Deinde rubescit.
Postea durescit/& translucidus fit.
Optimus lachrymæ color est modice ruffus.
Secundus in bonitate candidus.
Peior uiridis.
Pessimus niger.
Omnes hos colores, secundum principia & fines/quibus exire incipit, habet.
Et etiam magis ac minus molle existit.

288. Tertium, quod in officina habere debes, Xylobalsamum est. **Se.** Hoc habeo. **Bra.** Redolet'ne balsami odorem? **Se.** Minime. **Bra.** Propter id Xylobalsamum non est. Tamen ut exquisitius noscere possis, subsequentibus notis depræhenditur.
Primo balsami lignum recens sit.
2. Habeat sarmentum gracile.
3. Rubens.
4. Odoratum.
5. q exiguum liquorem balsami spiret.

289. **Se.** Deinceps nõ decipiar. **Bra.** Nec quartam rem ex Balsamo despicias. **Se.** Quid hoc est? **Bra.** Cortex. **Se.** Nonne ligno eædem uires insunt? **Bra.** Non quidem, præsertim si is cortex sumitur qui e regione incisuræ est, ubi manat liquor, & lachryma emergit, quippe excoriari contingit/Vnde ut liquor cæteris partibus efficacior est, ita cortex surculis/& semina corticibus. At quia cortex difficilius habet, quoniã plantæ ex corticatæ intereunt/propter id ab authoribus tria tantum haberi curantur/Xylobalsamum, Carpobalsamum, & Opobalsamum. i. Balsami lignum/fructus uel semen Balsami, succus, liquor, uel lachryma Balsami, Hæc de Balsamo dicenda erant, facile haberetur, si qui illuc mittuntur/doctrina pollerent/nec essent penitus ignari/hi enim statim credunt/quum a Mercatoribus dicitur id esse Opobalsamum, quod uendunt, ipsi uero ita cognoscunt/ut qui nunq̃ uidere/unde opus esset uiros doctos/atq; experiẽtia præditos pro his rebus emendis, qui indicijs res cognoscerent/& Mercatorum etiam Iuriiurando non crederent. At optimi uiri nusq̃ inuenirentur nisi magno prætio/Ideo eis ad amussim satisfacere uoluerim/Deinde res suo prætio uendere. i. quicquid insumpserit, elicere/& preter id aliquid superlucrari. Ego si ægrotarem, huius sententiæ sum/res ueras decupulo pretio emere uoluerim/q̃ non ueris donari/Et enim non modo nõ proficiunt, sed plerũq; maxime obsunt, ut possint ægro mortẽ accelerare.

290. **Se.** Caryophyllus sequitur. **Bra.** A nobis pertractanda non erant, quæ oculis nunq̃ uidimus, sed tantum legimus, & ab alijs (tamen fide dignis) audiuimus, In India particulari quodam loco/Arbusculum nasci tradunt, flores ferentem, qui in hoc granum terminantur, Nigrum/odoratum/subamarum, in longum tendens/quo antiquitus pro odore utebantur/nunc & in ganeam transiuit, ut sine Caryophyllis despiciantur dapes, uulgo etiam Garyophyllus nuncupatur, a Gallis Girofle/ab Hispanis Elauo/a Germanis Negelin, Paulus Aegineta Caryophyllum uocat/quasi habens folia nucis, quæ odorata sunt, & Caryophyllũ im.

& optimi gustus, adeo ut nostri pharmacopolæ, & etiam Veneti his folijs, pro Malaba-
thri folij utantur, Lusitana nauigatio Caryophyllorum syluas inuenit, adeo ingentes,
& ubertim refertas, ut apud nos salicum, apud Dioscoridem non reperitur, Galenus &
Paulus de eo pertractant, a Serapione Carūfel uocatur, Recentes uocabulum corrum-
punt, harnafel dicentes, Id esse constat, quod Auicena secunda Canone, safar appellat, (Safar Ab Auicenna, Gariophyllu dicitur:)
Venetijs arbusculum in fictili plantatum uidi, folia ad foliorum nucum similitudinem
lata erāt, nō tamē adeo lōga, propterea Caryophyllus. i. nucis folia habēs ab aliquibus
uocatur. At nō sunt præcise similia, ob id Galenus animaduertit nō dici Caryophyllū
quia sit folium nucis, sed quicquid Galenus cēseat, folia in nucis similitudinem uergere
oculis deprehēdi, Venetijs emēdum hoc granum, nec lignum eius omittere oporteret,
atq; gluten, quod ex eius arbore emanat. i. quoddā glutini simile, si haberi possent, folia
etiam seruanda utpote fructu debiliora, & in debilioribus ægritudinibus magis q̃ fru-
ctus efficacia. Probantur Caryophylli quorum color aliquo modo in ruffum inclinat,
Iubent Arabes & sua arbore singulos manibus sumi, Referunt lusitani horum nidorem
291. per longum spatium in mari sentiri. Se. Piper sequitur. Bra. In pipere etiam, quod
serapio fulfel appellat, id dicam, quod de Caryophyllo aperta frōte fassus sum/de his
rebus nobis incognitis antiquioribus credendum esse/Quæ ab arabibus dicuntur, om-
nia a Dioscoride deprompta sunt/Nos (ut ad sensum ueniamus) quatuor piperis ge-
nera habemus/longum, album, nigrum, Syluestre/Tria prima genera ex una arbore
nasci Dioscorides testatur, & ita ratio dictat, facit enim piper ueluti siliquam, quæ si col
ligatur, priusq̃ parua granula, quæ in ipsa apparent, crescant, & arescant, longum piper (Longū piper.)
appellatur, quum uero creuerint, si aliqua grana absq; maturitate legantur/Album pi- (Albū.)
per dicitur. si enim longum piper fregeris, statim alba granula parua uidebis, quia im-
maturum est, quum uero maturitatem acquisiuerint, nigrescunt, præsertim quum ui so- (Nigrū.)
lis exiccantur, Id autem fabulosum est, nigrum esse piper, quia igne aduratur, nam ob
serpentum copiam colligi non potest, nisi prius igne fugentur, qui piperis grana nigra,
& rugosa efficit, sed hæc anilia fabulamenta sunt potius, q̃ uera. Constat ui solis deni-
grari, & rugosa euadere, quæ prius uiridia erant, Venetijs piperis arbusculam uidi albæ
uiti similem, quæ in sepibus nascitur, lusitani qui Indiæ partes lustrarunt, fatentur se
multa arbuscula, non autem arbores uidisse, piper ferentia, nunq̃ tamen uel longum,
aut album uidere contigit. Sed omnia grana uiridia erant, In longo autē quod ad nos
affertur, Grana in similitudinem granorum milij esse constat, & ut Dioscorides inquit,
albicantia, sed hanc controuersiam in aliud tempus differamus, quippe nunc Ferrariæ
piperis arbusculum in fictili apud Magnificum comitem Ioannem Romeum, uiret, nec
in horto Magnifici Antonij Mariæ Nigrisoli, multis herbarum generibus referto deest,
quicquid ferant hæc arbuscula, hoc autem altero anno uidere licebit. Adest quartum ge
nus piperis, sed syluestre, quod piper lōgum esse arbitror, At ex soli & cœli uarietate de
generauit, huic ruffa grana insunt non alba. An decipiantur qui hydropiper esse con-
tendunt, nunc demonstrare non pergam. Tu tria piperis genera Venetijs emes, & radi-
cem (si habere poteris) quæ Costo similis est. hæc enim rei medicæ proficiunt, A Ger-
manis pfeffer communi nomine omne genus piperis appellatur. De quo finitum esset
nisi in mētem uenisset, Magnificum Catharinum Zenum patritium Venetum superio-

tribus annis quum essem Venetijs cum Illustrissimo Alphonso Ferrariæ Duce/piperis
grana saccaro condita, quando recentia erant eidem principi ostendisse/quorum unum
ego comedens suauissimum condimentum esse depræhendi/& uentriculo commodum.
292. Se. Pruna sequuntur. Bra. Dioscorides adeo concise prunorum genera tractat, ut
unum aut alterum uix describat/Plinius & Theophrastus longius, Recentes nonnulli
exactissime rem pertractant/Dioscorides solum Damascena prosequit̃/quæ etiam no
stri pharmacopolæ exiccant & seruant/apud nos degenerant/quandoq; in pectoris de
coctiones pruna ingrediuntur, tunc Damascena intelligenda non esse arbitror/utpote
acria, & adstringentia/quamobrem pharmacopolis suaderem uaria prunorum genera
eligere/& seruare, tã domestica/q̃ʒ syluestria/& præsertim ea quæ ex Tarraconensi pro-
uincia in Italiam delata sunt/nos ea uulgo Catalonia nuncupamus a parte Hispaniæ
Tarraconensis ita appellata, e qua ad nos uenere. Nec despicienda quæ Myrobalanos
uocamus, hæc alio nomine ex pingui succo a nonnullis lardaria, a lardo appellantur,
Infinita propemodum alia genera habentur/Nigra/Alba/Versicoloria/Ordeacea/Ce
reola Purpurea. Sed tuæ officinæ satis erit quatuor tantum genera habere. Damasce-
na/Myrobalana/Catalonica/& Syluestria/quæ uulgo Brugnoli/quasi pruneola dicun
tur/Galenus in Damascenis prunis/Miratur Dioscoridem adstringere, scriptum reli-
quisse/quum experimento uideatur ipsa soluere/Nos autem de Galeno miramur, qui
non animaduerterit Dioscoridem de Damascenis prunis loqui, & siccis, quæ præter id
q; sicca sunt, gustum etiam acrem habent, & adstringentem/propter hoc iubeo, ut offici
na sicca habeas: quæ adstringenti gustu careant, ut Catalonica sunt/quæ ex Hispania
uenerũt/& ut Aetius inquit, dulcioris succi gustantur/q̃ʒuis ipse hiberica. i. Hispana ab-
soluto uocabulo nuncupet/eadem tamen sunt cum his quæ Catalonica dicimus, quæ
eodem authore, uentrem potentius ducunt/Verum & pruni arboris folia seruanda/&
gumi uel lachryma quæ circa truncum scaturit/quã nos vulgo grungum appellamus,
Pruna a Germanis pflaumẽ, a Gallis prunes/ab Hispanis Endrinas uocantur. Se.
293. Sumachi sequuntur. Bra. Latinam formam saltem imiteris/sumachia dicens/non su
machi/sed forte melius est barbarum nomen barbaro more enuntiare/In Bononiensi-
bus montibus magna sumachiorum copia habetur/& in istis etiam non mediocris. In
Ferrariensi etiam solo transportatum nascitur/sed ineptius & inefficacius. Ideo hoc in
loco colligere opportunum erit. Se. Non colligam priusq̃ʒ mihi dixeris quo nomine
ab antiquis appelletur. Bra. Racemi aut ueluti racemi, qui ex hac arbuscula nascun-
tur/ab antiquis/& nostro etiam tempore pro aptandis pellibus sumebantur, sed & fo-
lijs hoc etiam conficiebant/In hoc genere fœmina/& mas reperiuntur/mas fructificat,
fœmina non/quod in alijs arboribus e contrario reperitur/Vua. i. eius fructu ad obso- Cur ab antiqs Rhus
nia utebantur/ut sapidiora fierent/nos sale, re pretiosiore/utimur/utebantur & ad leui- obsonior[um] dicetur.
gandas, ac densandas pelles/ad idem nunc utimur/Apud antiquos nomen acquisiuit
Rhus obsoniorum/ut Dioscorides testatur/Apud nos nihil de obsonijs/sed rhus sutori
um uocamus/unde Rhus duo genera habet, μαγειρικον, quo ad obsonia utebantur, &
βυρσοδεψικον. i. eo quo ad densandas pelles utebãtur/Vnde apud uulgus sumachios no
men acquisiuit quia pelles nonnullæ sunt/quæ à gentibus quibusdam sumachiæ uocan Sumachja
tur. At quia hoc Rhu aptantur/propterea Rhus ipsum/nomen hoc sumachium uel su-

mah acquisiuit, quis sint qui pelles sumath appellent, & ex consequenti Rhus sumathi
294. nominare oprtebit. Se. Myrtilli occurrunt. Bra. De Myrti semine, i myrto genere neutro, uel fœminino (ut Catoni placet) quum herbam ipsam colligeres, pertractauimus. Hoc tantum addam antiquos hoc semine pro pipere usos esse, & in summo honore habuisse, Nūc etiam Saccaro conditur. Quod nullus ante nos (quem sciuerimus) fecit, optimum uarijs ægritudinibus condimentum, & ægris magnopere placens, ab hispanis Mirtinhes, a Galli Mirtilles appellatur. Se. Iunipera sequuntur. Bra. De Iu-
295. niperi granis eodem loco docuimus, quo etiam ostendimus Serapionem Iuniperum & Sabinam confudisse. In maritimis potissimū quærenda sunt, a Gallis Genesure, a Germanis vvkhelderber, aut kramazber. i. turdorū baccæ appellantur, his enim turdi pinguescent & carnem bene olentem faciunt, ut nullo tempore Ganeæ aptiores sint, q̄ quū Iuniperus maturum fructum habet. Se. Caricæ postea accedunt. Bra. Hic locus ex
296. peteret, ut de omni ficu sermo haberetur, nisi omnia breuibus transigere instituissemus, quæ apud Ferrarienses pharmacopolas in usu sunt, q̄q̄ & hoc Venetis, patauinis, Bononiensibus, Mediolanensibus, & cæteris totius Italiæ, ac reliqui orbis inseruiet, tamen instituimus apud nostros potius latere q̄ ab alijs derideri, Ad rem nostram accedentes Tot ficuum species sunt, locis, colore, figura, & tempore quo maturantur, distinctæ, ut nullus sit modus, Alias rem probe aperiemus, ficus aridæ cuiuscunq; generis sint Caricæ appellantur, Ischades a Græcis q̄uis & Paulus Aegineta uocabulo carica utatur, & etiam nomine Ischadum recentes intelligunt. In picenum mittere oportet, quam Italiæ partem Marcham Anconæ uocant, ubi probatissimæ nascūtur, & ingens copia Ferriam adducit, quæ pediculis oblongis cannis infigunt, & parte extrema. Liuianæ dicūtur a Liuia Pompeia, Ex ficubus caricas in officina habeas pingues & agrestes ficus, q caprifici nūcupant, & caprificorū summos caules, atq; ipsorum lac serua. Optimas caricas ex piceno Ferrariæ habebis. In parietibus etiam pluribus Caprifici innascūtur. A Gallis figues, ab Hispanis figes, a Germanis feigen nūcupant. Se. Passulæ accedūt.
297. Bra. Vuæ passæ dicunt quæcūq; vuæ exiccatæ a patiendo vt Plinius 13 libro, capite primo docet. Columella rationem præparandi vt passæ fiant scriptis tradidit. q̄uis Græci alio modo utantur quia eas sinunt exiccari in uite, postea loculis stringūt, hoc aūt nihil ad rem. Vsu uenit apud nos, ut tantum passam vuam, vel passulas appellemus, quæ ex Græcia afferunt grana parua, quæ tamen & nūc Ferrariæ nascūtur. Magna aūt grana, uel ex nomine vuæ, vt Illirica, Zibiba, Vel simpliciter siccam vuā appellamus, & hoc non immerito, quia vua habens granula parua, acinis caret, ideo aptius ea vtimur, cū in viuarijs, tū in re medica. Cœpit aūt haberi & Ferrariæ, sed non adeo efficax, nec tali gustu, quali orientalis insignitur. Nostra aūt lingua passa dicit, qa quū reponitur, nec penitus sicca est, nec recens, sed flaccida, ex qua fit vinū passum, quod & si multiplex genus sit, & a maiori vua fiat, tamen pro ipso Vocatam maluasiam, quasi monembasiam a loco accipimus. Creticum vinū etiam per excellentiam nuncupatū. In tua officina albas & nigras passulas habeas. Quippe ad diuersa valent Dioscoride teste. Nec passum vinū prætermittas, de quo in nostro de vinis libro egimus. Venetijs hanc vuam emes, quæ illuc ex Græcia importatur, Vnde à Gallis vua corinthiaca appellatur, inquiunt enim suo idiomate Resins da Corinth. Ab Hispanis passas, a Ger-

manis Rosien

Ager Picenus

298. manis Rosien dicuntur. Se. Iubebe occurrunt. Bra. Zizipha a latinis appellan-
tur, quæ potius baccæ videntur, q̃ poma. Licet authores inter poma numerent/
Peregrina arbor/de qua nusq̃ Dioscorides, Galenus tamen, Aetius, Paulus/Plinius
ea cognouere Duo gña repiunt/candidã & vocatũ sericum à colore, ruffum. n. est, ruf-
fum tantum habemus/candidum nunq̃ vidi. Ab antiquioribus Tuberes prima syl-
laba correpta dici videntur, è syria in Italiam Augusti temporibus delatum. Aetius
& Paulus/Aedesina cæteris præferunt. Sunt autem Aedesina maiora, A recentio-
ribus medicis pro tussi exhibentur, in decoctis pro pectore, hoc a Galeno vitio uerti-
tur/vtpote quæ potius incrassent, q̃ attenuent. eo Igitur Ziziphis vtemur/quum cras
sa materia reddenda erit, sed medici passim pro attenuanda materia Ziziphis vtun-
tur, & hoc ab ignaris receptum est, vt nulla sit pro Thorace decoctio quin Zizipha
sumat. Optimus seruandi modus est si acu perforentur/& lineæ insuantur/vt mulie-
rum indices imitari videantur/quibus numeratas preculas singulis diebus Deo pen-
dunt. Ferrariæ hi fructus copiose nascuntur, sed serotini sunt. Eius semen lapi-
des frangere dicitur/& è renibus q̃ cito expellit. Pellem maxime inhærentem habent/
vt si quis Zizipha comederit, a palato auellere non possit. Ab Hispanis Macans, a
299. Lusitanis Danafega, a Gallis Iuiubes appellantur. Se. Oliuæ sequuntur. Bra.
Longiori historia oliuæ percurrendæ essent/q̃ nostra hæc pertractatio exigere videa-
tur/nisi esset notissimus fructus. Interim tu in Mutinensibus ac Regiensibus monti-
bus/ex syluestri olea, idest oleastro, folia, & foliorum succum parabis. Fit autem hoc
modo succus/vt Dioscorides tradit, Tunduntur folia, & vino aut cælesti aqua asper-
guntur, postea exprimuntur, & siccatus in sole siccus in pastillos conformatur. Quod
vero in oliuarum ligno ex incenso exudat liquor, & ipse seruandus, seruandæ & virides
oliuæ, & nigræ, & per se idest sine condimento exiccatæ/& cum muria, quæ a Græcis
Colymbades appellantur. quasi muriæ innatantes, uel halmades a Sale. Seruandæ
sunt & Sansæ idest nuclei medii, quoniam rei medicæ proficiunt. Se. Id agam, de
oleo autem nihil dictum est. Bra. Nunc quæ olea seruanda sint edocebimus. Ex
immaturis oliuis oleum seruare oportet & hoc ex domesticis, & syluestribus seorsum, si
haberi poterit, & ex maturis Primum Omphacium dicunt. Nec primæ expressionis
oleum deseras/ad odorata olea præparanda, quæ herbarum ac florum odorem seruet.
Ex olea Aethiopica lachryma emanat, quam Dioscorides summe commendat. Iudi-
catum est esse gumi helemi, de hac re incertus sum. A Gallis oliues/Ab hispanis Azei-
300. tunas oliuæ nuncupantur. In Germania non sunt. Se. Dactyli sequuntur. Bra.
Palmulæ appellantur, & Cariotæ palmulæ. Babylone uina fiunt ex palmulis, quæ in to
to oriente præcipua existimantur. Cibus etiam sunt palmulæ, & ex ipsis acetum, ac mel
fiunt, & farina. Nucleis pro Carbonibus vtuntur, & aqua macerati equis pabulum præ
stant. Nucleorum tegumenta ad vnguenta præparant. Nos dactylos vocamus, quum
vna sit sola species dactylus appellata/Apud antiquos tres species reperiuntur, de qui
bus alias ex instituto differemus, fructus e palma est, Venetiis ex Aegypto habetur,
Ibi emes, q̃q̃ & in Italia palma/Regno Neapolitano nascatur. Vidimus nos Sauo-
næ palmam post Episcopii testudinem. Fabulosum arbitror palmæ lignum con-
tra pondera inniti ac recuruari, experientia etiam debile lignum esse demonstran-

vide Galᵐ cap. d. seriis lib. d. alim. 2.
Tuberes
Ziziphis pro incrassanda, nõ attenuanda mã, quę p sputũ ẽ educenda, uti debemus.
Ziziphar. semẽ calculos in renibus frangit:
Succus foliorum oleastri:
oliuæ colymbades:
Gumi Helemi.

te. Nucleorum cinerem combustorum etiam seruabis, Nec cortex prætermit-
tendus, qui Elates dicitur, est autem palmularum operimentum, q̃uis in hoc dissi-
deant Interpretes, Quippe Dioscorides corticem putat/Plinius autem libro. 23. capi-
te. 6. Elatem uel spathen priuatim genus palmæ censet, cuius fructus inuolucrum sit.
Vnde uel deceptus est Plinius si de Elate Dioscoridis loquatur, vt eædem vires/quas il
li imponunt, insinuare uidetur/aut rē diuersam tractat Plinius. Re uera Palmulas corti
ci inuoluto implicatas uidimus, & extra corticem, & diuersarum specierum esse ex figu
ra uidebatur. Quandoq; fructum illum, quem musam vocamus, Plinij Elatem esse opi
nabar, Sed Venetijs Musæ Illust. principi Alphonso Duci Ferrariæ in similitudinem
prunorum crassorū præsentatæ sunt. Arbitror Venetos, & qui ex illis partibus ad nos
accedunt/vocabulum corumpere, & non musas appellandos hos fructibus, sed Mu-
zas, nam eorum lingua, muza/mite significatur/sunt autem dulcissimi fructus/vt mihi
tunc gustare licuit, immo muza est Mauritanum nomen, q̃uis & qui ex Arabia sunt co
utantur. Dactyli a Gallis Dantes, ab Hispanis Tamaras, a Germanis Datel appellan-
tur. Se. Ad poma veniendum. Bra. Antiquitas hoc nomine pomum uel Malum,
301. omnes fructus/præsertim tenellum corticem habentes/significabat. Paulatim cessit,
vt in rotundis tantum, & specie quadam determinata vteremur. Dic tu quibus po-
mis in officinis utimini? Se. Dulcibus, acribus, & muzis idest (ut Auicenæ placet)
saporem nec dulcem nec acerbum habentibus. Bra. Quibus nominibus a Ferrarien-
sibus appellantur poma/quæ in syrupis de pomis accipitis? Se. Rosa/& Piola dul-
cia sunt/Fortana/Musona acerba/Media uero pupina nuncupantur. Bra. Quæ
Rosa dicuntur/apud antiquos forte erant melimela/a meleo sapore/a Varrone Mu-
stea vocata. Piola vero quæ Appia ab Appio nuncupabantur. Pupina Afrotome-
la forte erant/Fortana austera dicebantur, & Musona a nobis dicuntur/q̃uis credi-
derim potius Orthomasticas musonas nostras ab antiquioribus dici/ob similitudi-
nem/quam cum mammis habent prædicta melius considerans In pomis Rosis senten
tiam mutaui/ea enim esse arbitror/quæ ab antiquis Claudiana vocabantur/& Piola
sceptiana/quæ sunt rotunditate insignia. Verum hæc discrimina ad artem medi-
cam modice valent/quum in descriptionibus quæ receptæ nuncupantur poma scri-
pta sunt, saporem aduertas/& gustu similia quæras/nam in Receptis dicitur po-
ma dulcia odorata/Austera odorata, (q̃uis raro austera sint & odorata simul) Me-
dij saporis, Tunc gustu discerne an hoc sapore insigniantur quæ emeris, & ad com-
positionem vtaris. Ex malis folia etiam in officina habeto, flores, & coliculos.
In pomorum historia, omnia antiqua nomina recentibus accomodare (vt fieri po-
terit) tentabimus. Germani absoluto vocabulo Apfel poma vocant. Se. Nec
302. Cotonea deserenda. Bra. Cotonea in duplici genere sunt/Magna quædam &
pulchra ab antiquis Struthea vocata/interq; albicant aliqua, alia colore aureo
micant/& Chrysomela dicuntur. De quibus forte Virgilius Aurea mala decem
misi, cras altera mittam. Quum struthea degenerant, in parua syluestria odo-
rata tamen transeunt/hoc Theophrastus secundo de plantarum historia animaduer-
tit/& nos experientia vidimus in Rusculo nostro/Inquit autem Theophrastus
ex Strutheo idest maiore Cotoneo paruum fieri/struthea serotina/Mustea præ-

cocia. Rustici Ferrarienses in duo genera partiuntur, in rotundum, & oblongum. Rotundum mala cotonea, oblongum pira cotonea nuncupantes. Tu quum Ferrariæ eris, priuatim Mala cotonea, & Pira seruabis & harum arborum folia. Strutheb minus rei medicæ proficiunt, sed magis in Ganea. Vera cotonea quæ parua sunt, rotunda, odoratissima efficacius ad ægritudines ualere existimantur. Vinum etiam ex cotoneis parabis / quod recipit Succi cotoneorum sextaria sexdecim, mellis unum. Nec Melinum unguentum prætermittes. Deniq; compositiones illas antiquis tamen ignotas / quas citonites, & Gelatines appellamus, summo studio parare curabis. Cotonea a nonnullis ita dici existimantur, quoniam lana quadam tegi uidentur, quæ coton dicitur. Reuerendissimus una & doctissimus Cælius calcagninus præceptor in literis humanis nunq̃; pœnitendus Cydonia ab Vrbe Cretæ uocat. Semen quoq; ne despexeris, & muccilaginem, quæ inter grana reperitur, hoc enim pro gumi mulieres utuntur, his demptis ad quæ in re medica ualent, immo & lucem quandam, ac splendorem sibi parant eædem impudicæ mulieres. A Germanis cotonea Quiten / a Gallis Coing / ab Hispanis Membrilles appel-
303. lantur. Se. Pira sequuntur. Bra. Infinitæ sunt propemodum pirorum species / de quibus ita alias agemus, ut nomina antiqua recentibus accommodare deprehendatis / in his ubi accommodari possibile erit. Constat enim per uariam Insitionem plura pirorum genera apud nos extare / q̃; ab antiquis tradantur, longus enim rerum usus, & uaria diuersarum specierum miscella / uarias species inuenit / & adeo creuit ars / ut audeat etiam diuersorum generum insitionem tentare, quo gustus alter fructui condonetur. Nunc ad rem tuam redeuntes, pira crustumina seruato / quæ a nobis Giaciola uocantur / Et etiam syluestria illa obdura, quæ non nisi hyeme maturescunt. Serua etiam folia / & ex ligno puluerem, nec alias urbes quæras / aut aliud solum, in quo poma, pira / atq; Cotonea colligas / q̃; nostrum Ferrariense, in quo hæc copiose nascuntur. A Gallis poyres / ab Hispanis peas / a Germanis pirn pira nuncupantur. Nunc etiam multa ex piris condita fiunt antiquioribus ignota, & præsertim ex superbis piris / quæ nos muscardina ab odore muscati / quem habent / uocamus. Se. Sor-
305. ba accedunt. Bra. Notissima hæc sunt, a Theophrasto & Plinio diffuse perlustrata οὐα a Græcis dicta, Aliqua oui figuram, alia rotundam habent / Aliqua etiam domestica est, alia syluestris. tu domesticam seorsum / ac satiuam colliges, & ex utrisq; acerba, & matura seruabis. Præterea acerba mole, & in farinam redigas / Receptum est absolute sorba adstringere, quod in maturis falsum est, nam matura uentrem laxant / acerba adstringunt / uel non perfecte matura. Hispani soruas / Galli Cormes appellant / An uero apud Germanos holczapfel dicantur disputare non ausim, præsertim in aliena lingua, tamen si fructum uideamus, quod
306. eo nomine uocant, potius syluestre pomum uidetur, q̃; sorbum At speierliug sorbum uocare certum est. Se. Granata mala sequunt. Bra. A granis ita dicta / punica a regione qua nascuntur, Græci ῥοα uocant, de quibus in Balaustio egimus. Nam dulcia & acria, & malicorium, & Cytinum, & cicum, & grana, & folia seruare oportet. habet
307. enim in re medica uires, in tot partibus efficacissimas. Se. Nuces Cupressi in li-

men ueniunt. Bra. Notiſſimæ ſunt, Tu in his montibus pilulas ideſt nuces, &
ſemina (quæ difficulter colliguntur) & folia ſeruato. q̃q̃ opus non ſit, quum in
multis locis Ferrariæ perpetua fronde uireant. Ab Hiſpanis præſertim ex Luſitania
Noz de cipreſſo, a Gallis Souchet dicuntur. Germani quoq; Cypariſſum cipreſſ
308. uocant. Se. Nux Methel, & Nux uomica ſequuntur. Bra. Hos duos fru-
ctus, uel duo ſemina ſint, nunq̃ apud antiquos aut recentes græcos repperi. Ideo
Arabibus gratiæ agendæ, qui hæc ſcriptis mandarunt, & nobis indicarunt. Illos
autem uehementer reprehendo, qui inclamare ſolent Arabibus derogantes, pulchram
rem oſtendunt, nam uenenum manifeſtant. Sed o fatui, & ineptiſſimi uiri, Nonne &
Dioſcorides Napellum, Mel inſanum, Strichnon maniacum deſcripſit, & infinita
alia, his magis uenenoſa? Sed hæ Arabum nuces pro conciliando ſomno, pro uo-
mitu irritando, pro capiendis piſcibus, & auibus, pro interficiendis canibus, ſum-
me ualent. Vidi ego Magnificum Alexandrum Farufinum, qui carnes, nucis uomi-
cæ puluere aſperſas cani deuorandas tradidit, hic ſpatio unius horæ, & minori ſali-
ens obijt. Corui etiam eiuſmodi carnem comedentes, per breue ſpatium uolantes deci-
dũt, piſces ẽt adeo ſopiũtur ut fluitent ſupra aquas, mãuq; capiãtur. Nos ẽt miras potio
nes ſomnificas ex his nucibus parauimus. Decipit Pãdectarius, uomicã nucẽ eſſe apud
Dioſcoridẽ ſecundã ſpẽm Tithymali tradẽs, quã Cariſeti (ut inqt ipſe) uocat. debuit ãt
ſcribere Carietẽ, hãc uero nõ eſſe id teſtimoniũ eſſe põt, qa in Tithymalo rami ſemipe-
dales a radice exeunt, ſed nux uomica frutex eſt. nam Serapionis interpres, quum
debuit interpretari frutex, fructus interpretatus eſt, inquit enim Serapio fructi-
cem nucis Methel eſſe ſimilem fructici nucis uomicæ, de fructu autem non lo-
quitur, quia hi diſtincti ſunt. Se. Nondum quid ſint aperuiſti. Bra. Inge-
nue fateor, uſq; ad hoc tempus à me hos frutices ignorari, breui autem plantas ui-
dere ſpero, quas nec Arabes pingunt, Tantum à Serapione in uomica nuce hæc
dicuntur. Colorem eius eſſe inter glaucedinem, & albedinem, & paulo maiorem
auellana eſſe (loquitur autem de auellanis ſuæ patriæ) & ſunt in ea nodi. Ex his
notis nucem uomicam exquiſite cognoſcimus, nam ea uere eſt, quam habemus, &
Venetias Alexandria Aegypti affertur. At figuram arbuſculæ eam generantis non
docet, nec folia. Vnde ſi hanc arbuſculam, abſq; ſeminibus uiderem, an ea eſſet
quæ nuces uomicas parit, ignorarem. De nuce Methel nihil aliud dicit, q̃ fruticem
eſſe nuci uomicæ ſimilem, & ſemen eſſe ſemini citri ſimile, quo in loco errorem
eſſe arbitror, ut ſemen citri legi non debeat. Alter Author nucem Methel Man-
dragoræ comparat, & corticem aſperum habet, & ſapor eius eſt delectabilis un-
ctuoſus, hæc ſigna ſunt, quibus Arabes hæc indicant, quæ omnino nihil oſten-
dunt. Quamobrem hanc nucem uiſu potius & experientia cognoſco, q̃ uera
aliqua deſcriptione. Certe autem conſtat hæc ſemina a latinis aut Græcis nunq̃
fuiſſe deſcripta. Se. Mirabulani ſequuntur. Bra. Myrobalani dicito, a
309. balano, & myron ideſt glande odorata uel unguentaria. Antiquioribus ad un-
guem perlectis, conſtat de uocatis ab Arabibus myrobalanis, nunq̃ locutos eſ-
ſe, tamen hoc nomine myrobalanus utuntur, Dioſcorides in primis ubi de pal-
ma tractat, Myrobalanorum, & phœnicomyrobalanorum meminit, qui palmæ

fructus sunt, Phœnicobalanus immaturus adstringit magis, minus uero matu-
rus. Plinius quoq; libro. 12. capite. 22. myrobalani & phœnicobalani recordatur/
esse fructũ cuiusdã palmæ in Aegypto, quæ adipsos uocatur, quasi sine siti, hanc Dios-
corides poma i. poculũ uocauit, nempe humore plurimo abũdat. Hæc sunt, quæ apud
antiquos de myrobalanis reperiuntur, q̃uis & Plinius eodem loco fecem unguenti my
robalanum appellari fateatur. Quod autem antiquorum myrobalani nostri nunc uo-
cati esse non possint, ex hoc apparet, quoniam antiquorum myrobalanus osse carebat,
ut Plinius testatur, sed nostrũ hoc uulgare habet, Altera quoq; res apud ãtiquos est glãs
Aegyptiaca, Myrobalanon, aut Myrepsicembalanon appellatum, ex qua balaninum
unguentum fit, fructum esse Dioscorides inquit libro. 4. ex arbore myricæ simili, nuci
auellanæ, quam ponticam dicunt æqualem/ Theophrastus quarto de plantarum histo
ria, myrto comparat, Plinius Heliotropio. Corticem huius glãdis unguentarij premũt,
odoris gratia. Quicquid tamen sit, constat Arabum myrobalanos hos non esse, nec ab
antiquioribus usq̃; describi, Pandectarius miro errore ducitur/ qui arbitratur Plinium/
Grana been myrobalanos putasse. Quum nusq̃; de Been locutus sit Plinius, nec græ-
cum aut latinum nomen sit been. Ipse autem adeo id Plinio attribuit, acsi de eo sub hoc
nomine been loquatur. Non erat autem opus myrobalanos eos fructus quos habemus
appellare, sed arabum interpres fuit, qui ubi halilig habent, ipse myrobalanus interpre-
tatus est, ut inde multi decepti sint antiquorum myrobalanos halilig esse putãtes. Nos
autem hos arabum myrobalanos in prunorum aut pomorum genere ponendos arbi-
tramur. In uarijs ægritudinibus efficacissimi sunt, pro his, arabibus debemus, qui nobis
hos optimos fructus tradiderunt, & eorum uires edocuerunt, Quinq; eius species noui
sti citrinos, Belitricos, Chebulos, Emblicos, Indos, Venetijs emes, quoniam Alexandria
Aegypti Venetias feruntur. Se. Ego uno carmine omnes comprehẽdo. Ba. Tuum
hoc carmen edisseras. Se. En. Myrobalanorum species sunt quinq; bonorum.
Citrinus, Chebulus, Belitricus, Emblicus, Indus.
Ba. Pulchrũ certe ẽ, sed tu memoria serua, mihi satis ẽ absq; carmine recordari, i summa
apud Antiquos nõ sunt hi myrobalani, unũ tñ ẽ, in quo admiratus sum Excellen-
tissimũ Manardũ in Myrobalanis, q̃a nõ h̃eat in quo Mesuẽ reprehẽderet, nã ab antiq̃s
nõ tractañ, ut saltẽ uellicaret, inq̃t, Bene sunt examinãda quæ de uiribus myrobalano℞
a Mesue dicũtur, q̃n nullũ habuit quẽ sequeret̃ bonũ authorem. Ac si Serapio in rebus
Arabicis ineptus sit author, & cæteri Arabes, quos imitatur, & Auicena, & ipsemet Me
sue, quos summos medicos fuisse nemo dubitat, Adde q̃ hæc domi h̃ebant. A Gallis mi
310. rabolãs, Ab hispanis mirabelanes dicunt̃. Se. Nux moscata seq̃t̃. Ba. A miro odo
re quẽ h̃et nux moscata uocat̃. Apud antiquos ut Dioscoridẽ & Theophrastũ nihil de
ea r̃epitur. Posteriores aũt Caryon Myristicon i. nux myristica appellãt, & ita in latinũ
cessit ut hoc noie diceret̃, Ex hac fieri macim certũ ẽ, prætiosissimus fructus ẽ cũ odore,
tũ p̃prietatibus, q̃bus in re medica ualet. Lusitani, q̃ Indiæ partes lustrarũt myristicarũ
nucum syluas inuenere, Hiq; decepti sunt, qui glandem unguentariam esse putarũt, de
qua in. 4. libro Dioscorides, & nos supra nonnihil, & infra magis. Venetijs emes, quo-
niam ex India Alexandriam, Alexandria Venetias feruntur. Nunc ex re medica transi-
uit in Ganeam, ut paucissima sint pultaria, quæ nux myristica non ingrediatur. A Ger-

311. manis Moscht simpliciter,& cum additione nusmoscht nus profertur/A Gallis Nois muscades,ab Hispanis noiem moscada. Se. Tamar Indi sequuntur Bra. Quis etiã non amabit Arabes in Tamar,Indis.i.in dactilis Indiæ,quorum nulla est apud græcos mentio,ut etiam Auerrois testatur/soli Arabes hos fructus nobis tradidere,& eius uires. Errant qui Dioscoridis & Plinij Myrobalanum esse suspicantur,& qui prima facie non uidit Myrobalanum antiquorum osse.i.nucleo & semine carere, Tamar Indũ uero nucleum habere. Hoc loco uideo Excellen. Manardum sine ratione Mesuem reprehendere,inquit enim si Tamar Indus sit phœnicobalanum Dioscoridis, Mesue dicit soluere,quod Dioscorides adstringere fatebatur. At diuersa sunt, ut liquido patet, nec opus erat cauillari in Mesuem,ut Manardus facit,nam Mesue in.2.frigidum & siccum, Auerrois in.3. Indicat.quoniam aliqui Mesue Codices in.3.legunt,& id ex eo credi potest Mesuem sensisse,quia Serapionem & Auicenam imitatur,qui in.3.gradu ponunt. Erat igitur potius excusandus Mesue,q̃ absq; certa oratione damnãdus. Tu Venetijs Tamar Indos emes. Rectius Hermolaus in corolario sensit ubi de cariota,quippe inquit Recentiores id uoluisse.s.palmulas illas Tamar indos esse. Ipse uero inficiatur. Ab Hispanis eodem nomine, A Gallis Tamarius uocantur. Se. Cassia fistula se

312. quitur. Bra. Vel duplici.ss. cassia scripseris,ut græci faciunt,uel uno tantum,nihil refert,modo rem ipsam assequi contingat. Quum apud antiquos Cassiam Syringa.i. fistulam inuenies,semper opus est nostrum cinamomum intelligere,quia uerum antiquorum cinamomum non habemus,ut suo loco uidere licebit. Quod autem nunc cinamomum uocamus,uel canella,est antiquorum Cassia Syrinx,tum græcorum,tum latinorum,& ab Arabibus Selicha uel Selch (ut apud Serapionem uidere est) appellatur. Eius interpres Cassiam ligneam exponit. Ideo quum apud Recentes Cassia lignea dicitur,Canella intelligitur,quum uero apud eosdem Cassia fistula scriptum est,Cassia illa, quæ vulgo habetur,& cassia nuncupatur, ac educit,ut hinc uideas a recentibus nomina confundi,primo canellam,cinamomum & cassiam ligneam appellant,licet pro cassia lignea,insipidæ & inodoræ canellæ nunc frusta ostendant, Deinde cassiam quæ educit,Cassiã fistulã uocant. Primus qui hunc errorem fecit fuit Serapionis & aliorum arabum interpres,qui ubi dicunt hiarsamber,cassia fistula interpretatus est. quum debuisset interpretari Cheratte longa,ubi autem Serapio selicha,uel Selche dicit,Cassia lignea interpretatur. quum absolute cassia interpretari debuisset.aut cum hac additione syringa.i.fistula,nam proprie apud antiquos casia fistula ea est, quam nos canellam uocamus,quia uti canna inanis sit. Hinc recentiorum ingens error detegitur, qui in suis receptulis ad prouocanda menstrua,in quibus scriptum est cassia,ipsi corticem cassiæ nostræ usualis sumunt,quæ cheratte longa est, vel (si latine magis loqui uelimus) oblonga siliqua. Quum tamen antiquiores,a quibus receptulas sumunt, per cassiam nostrũ uocatum cinamomum i.canellam intelligant,non autem uerum cinamomum,eo enim caremus. Ad rem igitur accedentes nostra hæc Cassia apud antiquos ignota erat. nullus enim reperitur ex antiquioribus qui eam uel a longe describat,aut nutibus ostẽdat. Ideo plurimum in hoc pretioso fructu Arabibus debemus. Optime in Dioscoridis cassia ab Hermolao, hæc Arabum describitur. Quum adhuc recens est,simul cum cortice conditur,& soluit,non tamen plenius,q̃ quod florem cassiæ appellamus, nec gran

Error quorũdã q hodie à quibusdam enixe defendit: cui assentit Farnelius de abd. rerum caus lib. 2 fol. 40. lin. 23.

melius soluūt, vt falso putat Manardus, immo quādoq; nihil penitus soluere uidimus, tamen is qui sumpserat decem drachmas eorum pulueris melle mixtas comederat, id enim data opera experti sumus, quod ter aut quater in diuersis fecimus, unus solui visus est, sed id potius ex flore admixto factum arbitramur. Cassiæ arborem Murani vidimus, nihil autem pariebat, folia iuglandis habebat. Venetijs emere poteris. In India & Aegypto nascitur, arbores proceræ sunt, prope Damascum ingens copia reperitur, species siliquarum apparet, & arabū nomen siliquam indicare uidetur. Ideo quemadmodū a nobis uocatam Charatram, siliquam appellamus / placeret vt cassia oblonga siliqua latine / vulgo autem charatta longa diceret. Hispani cannam fistulam, Galli casse fistule appellant.
313. Se. Cubebe cassiam sequitur. Bra. Plures decepti sunt cubebe, grana viticis arbitrantes, causa autem erroris fuit, quia vna cubebe species, saporem piperis habet, viticis autem semina eodem sapore insigniri Dioscorides testatur. Re aūt considerata, vitex arbor est veluti salix, immo a Theophrasto salix amerina appellari videtur / Cubebe autem frutex est myrti folia habens, latiora tantum, & in summo acuta veluti lanceæ. Pandectarius a Galeno Caucalim appellari censet. Ideo considerans (vt inquit ipse) Galenum & Dioscoridem aliter dicere non potuit, q̃ Cubebe Galeni / Dioscoridis Oxymyrsinem esse, huius aūt ratio est, quia Dioscorides nihil de Cubebe, Galenus uero nihil de Oxymyrsine tractat. Sed longius hic vir aberrat, quoniā de caucali, quam vult esse cubebe apud Galenum, Dioscorides secūdo libro tractat, Nec qcq̃ refert, & si Galēus oxymyrsinē omiserit, cūqdē a pluribus alijs ēt abstinuerit. Est āt caucalis genus syluestris Dauci, sed pandectariū errare fecit Serapio, q caput cubebarꝝ Galeni cū capite myrti agrestis Dioscoridis comparauit. At eo deceptus est Pandectarius, qa apud Galenū Caucalim esse voluit, Serapio aūt apud Galenū Carpesiū esse fatetur, Galenus enim de Carpesio, & non de myrto syluestri, de myrto aūt syluestri Dioscorides, & non de Carpesio tractat. Quod vero Serapio per cubebas apud Galenū, Galeni Carpesiū intellexerit, ex eo certū est, qa sub hoc nomine cubebe eadem scribit, quæ sub hoc vocabulo Carpesiū a Galeno scripta sunt, videlicet habere virtutem phu. non solum gustu, sed & viribus, & q; urinam prouocat, & totius corporis obstructiones aperit Quamobrem Serapio Myrtum syluestrem Dioscoridis cubebas esse, magno ægrorum discrimine arbitratur, quippe qui rem pro re tribuat. Constat autem cubebe & Myrtū syluestrem diuersa esse, quoniam cubebe odoratæ sunt, Myrti syluestris granum inodorum, cubebe in medio granum non habent At myrtus syluestris habet & dulcissimum, Quamobrem Myrtus syluestris non erit cubebe. i. id, quo uos pro cubebe utimini, Vnde ad exquisitam harum reꝝ cognitionem, Scito, nostrum uulgare cubebe non esse cubebe Serapionis, quoniam Serapionis cubebe est myrtus syluestris Dioscoridis. Adde Carpesium Galeni non esse myrtum syluestrem Dioscoridis, quoniam diuersis uiribus insigniuntur, q̃uis Serapio idem faciat Carpesium apud Galenum & Oxymyrsinem apud Dioscoridem, sed re uera deceptus. Verum quid sit Galeni Carpesium adhuc incompertum habeo, nam ipse non describit, q̃q̃ in libro de Antidotis festucas quasdam esse fateatur. Forte dices esse nostrum cubebe, quod fieri non potest, si festucæ sit, Serapio igitur cubebe. Myrtum syluestrem, & carpesium idem esse arbitratur. Constat autē myrtum syluestrem nostrum cubebe non esse, tum propter dicta, tum propter granum,

Arbor cassiæ fistulæ hodiernæ

Vitex

quod in myrto agresti triangulatum esse dicit/In cubebe uero nullum. At Carpesium
Galeni in dubio est an sit nostrum cubebe. non esse autem illud mõstrat, quia apud Ga-
lenũ festucæ sunt phu similes, ut in Rusco infra admonebimus. Deniq; ut huic rei metã
condonemus, Cubebe, quo utimur, apud Dioscoridem, aut Galenum inuenire nesciui-
mus. Ab omnibus fere gentibus simili nomine appellatur, At in re ipsa dissentiunt, quip
314. pe Galli Cubebes, Hispani cubreas, Germani cubeb uocant. Se. Sebestem occurrit.
Bra. Nusq; apud Dioscoridem Sebestem reperire contingit, nisi in genere prunorum
contineri uideatur, est enim pruni simile. Tamen apud posteriores græcos sub hoc uo-
cabulo myxa, & non sub uocabulo Sebestem, reperitur. Græci enim Myxam appellant
mucilaginem, Vnde & Galenus Saliuam illam Conchilium, quæ emanat dũ actu pun-
guntur, Myxam uocari tradit/est autem mucor quidam uel lentus mucor/eodem pa-
cto in Sebestẽ, quæ Mixa uocatur, mucosus lentor inuenitur, ex quo in Syria Viscũ pa
rant, Myxas enim i. Sebestẽ exprimẽtes internus mucor exprimitur, qui in viscum du-
citur. Apud Athenienses autem Μυξα κορυζα. i. destillatio est, vt Iulius pollux libro pri-
mo sui onomastici tradit. Dicitur autem Sebestẽ Hermolao in corollario teste, vbi de
visco loquitur, ob honorem Augusti, unde sebastos vocatur, quod an verum sit, tu ipse
iudica, nobis apud aliquem authorẽ hoc legere non licuit/vnde apud antiquos Sebestẽ
incomperta videntur. Propterea Arabibus gratias agere debemus, q adeo probos fru-
ctus ad extinguendam sitim, & bilem reprimendam nobis indicarunt. Venetijs emes.
quoniam e Syria & tota Iudæa Alexandriam, Alexandria Venetias afferũtur. A Gal-
315. lis etiam Sebeste vocantur. Se. Colocuintida seqtur. Bra. Colocynthis ab antiquis,
a Romanis Cucurbita syluestris appellatur, q̃uis/& hoc nomine Colocynthis cucurbi
tam esculentam antiquiores intelligant. Apud nos etiam nascit̃/sed inefficacior, q̃ q̃
& nostra soluat/hoc autem ægre fit, Melius est Venetijs emere, quũ ea efficacior sit, quæ
ex orientalibus partibus vtpote calidioribus inuehitur, Notissima est apud omnes Co
locynthis, & peculiare antiquorum pharmacum. Colocynthis malæ indicia a Me-
sue scribũtur Si in solo forti nascat̃, in puluerulento, & vbi sunt reptilia, uel in locis ther
marum mala est/& addit alia, qbus ab excellen. Manardo reprehenditur, ita argutante,
Si hæc uera sunt, nunq̃ erit tutus colocynthidis vsus, non enim scire possumus quo
solo genita, nec an vna in vna planta, uel in vna regione Vnica planta. Sed frigide ar-
guit/etenim in omne aliud/determinato loco nascens argumentũ reflectere possumus,
ignorari a nobis an eo loco ortum duxerit, præsertim si a nostra patria distet, ideo non
esse tutũ eius usum, Tamen quantũ in me sit consulerem, ne qspiam Colocynthide ute
ret, q̃uis antqssimi Græci ea usi sint. est enim res adeo uiolenta ut magis turbet/q̃ pro
sit. Non desunt alia ad eius usum multo mitiora. hoc mihi usu uenit dictu mirũ/Colo
cynthidem tractabam, & manibus solũ aperiebam sorore & matre præsentibus. Ego ex
solo tactu illæ ex odore adeo soluti sumus, vt nullus nostrũ fuerit, cui uenter decies ma
gna perturbatione non eduxerit, ex hoc uehementissimum pharmacum esse constat.
Se. Nos id quotidie experimur, quum pinsitur. Bra. Mesue præterea Colocynthi-
dem descensui aquæ ad oculum ualere tradit. Quem Manardus reprehendit, Paulus
dicit ualere diuturnis oculorũ fluctionibus, ac si Mesue in re tam uera uerũ non dixerit,
Sed hæc omittamus, ne in rebus adeo puerilibus tempus cõterat̃. A Gallis etiam Co-

316. loquintes, & a Germanis latino nomine appellatur. Se. Pistacea accedunt. Bra. Plinius qui hanc nucem (etenim in nucis genere poni debet) In Italiam portauit / Lucius Vitellius censor fuit. Nos Venetijs in Aedibus Magnificorum patritiorum Petri ac Francisci de Moresinis, quas Murani habent, uidimus, Illuc me duxit Reuerēdissimus Præsul Hieronymus Moresinus / uir ingenti probitate insignis. In syria propriæ nascuntur / & ex syria recentes surculos prædicti nobiles afferri curarunt, Alexandriam feruntur, deinde Venetias. quãuis & recto cursu, e Syria Venetias quandoq; nauigent. Venetijs / & pistacia emas / & supremum illud uiride corium, quo integuntur, habere curabis / non intelligo lignosum nuclei operimentum, sed tenellum putamē supremum, quod lignosum integit. hoc enim in re medica plurimum ualet / ut Paulus testatur. Quin & apud Alexandriam Aegypti nascuntur. Notissima sunt pistacia, quorum apud nos maximus est in re uenerea usus. Antiquitus plures decepti sunt / Terebinthi fructum esse arbitrantes, ut Athenæus inquit / in marem & fœminam distinguunt / Marem id appellãt / quod sub tenello corio / tanq̃ osseos testiculos habet / nam illa pars infima / utrinq; tuberosa duos testiculos repræsentat. Venetijs etiam parit & maturat. Se. Anacardus sequitur. Bra. Anacardum apud Dioscoridem aut alterum græcū nunq̃ inueni, tamen græco nomine insignitur, & a corde nomen sumpsit / cuius figuram imitatur. Arabibus etiam pro hoc semine debemus, In montibus Siciliæ nascitur / & copiose in Apulia / Balaclor ab Arabibus nominatur, hunc facillime habebis, quum in Apuliā

317. pro oleo mittes. Se. Nux indica offertur. Bra. Et hoc est Arabum munus / qui hanc nucem græcis incognitam nobis aperuere, nisi ea sit / quam Galenus nucem regiam uocat. Serapio fructum ex quodam genere palmæ arbitratur. Venetijs habetur ex orientalibus partibus allata. Eius oleum butyro etiam bonitate præferri dicunt. Nos ut plurimum in re uenerea utimur / quoniam ab Auicena semen augere dictum sit, Genuæ mūgis recentes habentur / quæ in Hispaniam ex Lusitana nauigatione ferūtur, & ex hispania Genuam / ab Hispanis coco dicitur / hinc forte nostri pueri quum nucibus ludunt tribus subpositis & supaddita quarta appellant coco maiorem nucem / quam ad alias proijciendas utūtur / A Gallis Nois deinde uocatur. Hæc de ista nuce apud Græcos in

318. cognita satis sint. Se. Citrum sequitur. Bra. Citrum aliud est, aliud cedrus / ut in Epistola ad Illustrissimum Hippolytum Estēsem docuimus / quam pro hac re legere ne pigeat. Cedrus arbor procera est / paruos fructus pariens / quod frequenter conditos edimus. Citrum id est / quod vulgo Cedro appellamus / & Arantium in eodem fere genere ponitur / quod & malum medicum / & ab aliquibus pomum aureum nuncupatur. Notissima sunt hæc / in liguria copiosissime pariūt / ut Genuæ ac Sauonæ hesperidum hortos uidere licuerit / in quibus hæ arbores topiario opere formis uarijs uisebantur, Iam & Ferrariæ plantari cœpere / ex his folia / fructum / & semina seorsum habeto / quæ plurimum ægris conferūt / quin & eius succum seruare opportunum erit. Semina puerorum uermes interficere constat / Ab Hispanis citra limones dicuntur, & nos citri genus limonem appellamus / quod succo potissimum abūdat / & ualde acerbo / Arantiū uero Oranges a Gallis / & Naranzas ab Hispanis uocatur. Se. In calce fructuum sumus, Id uero a te impetrari uelim, ut contradictionem a principe remoueas. Bra. A quo principe / Illustr. Alphonso Duce nostro? Se. Non / sed a medicorū principe. Bra. Quem

appellas tu principem medicorum? Ego Hippocratem. Se. Ego autem Auicenam.
Bra. Ne Auicenam principem medicorum, sed medicum & principem dicas. Se. Ergo medicorum principem. Bra. Vt arbitror Dialectica cares, quippe a diuisis ad coniuncta consequentia non ualet, Vt est bonus, & Citharœdus, ergo bonus Citharœdus, æquæ non ualet, est princeps/& medicus, ergo medicorum princeps, Sed his Sophistarum & puerorum deliramentis omissis tuam illam contradictionem edisseras.
Se. En, In secundo libro canonum citri semen calidum esse fatetur, in libro autem de uiribus cordis, frigidum usq; ad tertium ordinem facit. Fuere qui contradictionem falso remouerent/ut secundo libro de citro/in libro de uiribus cordis, de arantio loqueretur/Constat autem eiusdem fere naturæ, & gustus Arantii semina/cum citri seminibus esse. Bra. Optarim hac in re alterum Oedipum inuenisses, qui me hoc fasce leuaret, quum autem tu a me petieris cui plurima debeo/non possum pro uiribus tibi non satisfacere. Fuere qui ita soluerent, ut secundo libro de cortice circa semen, in libro de uiribus cordis/de carne a cortice contenta loqueretur. Quam sententiam Excellen. etiam Manardus sequitur. Mihi autem semper mos fuit quoties contradictiones adeo manifestas in authoribus uideo/multos libros consulere/& præsertim antiquissimos; non enim credere possum uirum aliquem probum/in re tam nota adeo stupide hallucinari/Quamobrem omnes impressos Auicenæ codices uarijs in locis legi ita dicentes/& sibi ipsis opponentes/immo idem in plurimis manuscriptis etiam legebatur. Deniq; contigit/me fortefortuna Domi Pinamontis Bonacossi compatris carissimi / in antiquum Auicenam incidere, in quo caput illud de uiribus cordis aliter legebat, q̃ in uulgatis codicibus/eademq; penitus hic legebantur, quæ in secundo libro scripta erant. Ideo non est opus in rebus tam fatuis & crassis/summos uiros errasse, aut sibi ipsis cōtradicere putare. En quod mihi elapsis annis euenit. Quidam Scholasticus meus/nostras interpretationes in Porphyrij quinq; uoces imprimi curauit, accidit autem cum impressoris/tum praui exemplaris uitio/plura uideri errata/q̃ uerba, ut deinceps cogar puerilia deliramenta corrigere/& id facere, quod nunq̃ cogitaueramus, nugas nostras impressoribus dare, ut errores illius impressionis pinguissimi deprehendantur, ut pessimis ac conspurcatis linguis ansam maledicendi auferamus, q̃q̃ institutum sit nobis a cunis usq;/maledicos despicere/& si qui nos læserint/uindictam deo committere. Nunc ad alia uertamur. Se.
Iam sol inclinare cœpit. Per. Immo inclinauit, & nox cælo præcipitat, cœnare opportunum erit, ut mox dormientes membra labore soluamus. Bra. Agite/fiat/ut lubet.

De radicibus, quarum apud Ferrarienses pharmacopolas usus est.

SENEX.

IAm dudum illucescit. Surgamus, ne somno inerti cœptū opus
impediatur. Bra. Et cur non surreximus prius. Nunc sola inte-
rula uestiar, ut suauem hanc matutinam aurā aptius capessam.
Quum de seminibus, fructibus, ac floribus expeditū sit, cui ho-
die incumbemus? Se. Rei incumbemus, quæ nō placebit Her-
bario, nam radices ab imis terræ partibus euellere opus erit.
Her. Promptas uires habeo ad hunc laborem, & floridam iu-
uentam. Bra. Cur ligna & cortices non præcessere? Se. Ni-
hil impediebat eo ordine incedere, Verum ita scribere cœpi. Bra. A prima igitur inci-
pias, quam tua charta scripsisti. Se. Pæoniæ radix primum limen occupat. Bra.
Quum pæoniæ semina collegisti, radices etiam in peram condere iussimus. Se. Re-
cordor nunc. Bra. Quatuor, aut sex numera. Se. Radices Asparagi, Petrosilini,
fœniculi, Apij, Althææ. Bra. De his omnibus in seminibus satis, superq; dictum est.
Se. Ebuli/Chelidoniæ. Bra. De Ebulo in floribus, de Chelidonia expressimus in her-
bis. Se. Caryophyllatæ. Bra. In herbis etiam Caryophyllatam ostendimus. Se.
Nenufaris. Bra. In floribus Nympheam collegisti/& te Ferrariam remisimus, ubi hu-
319. ius herbæ radices præstant. Se. Rhabarbari, & Rhapontici radices sequuntur. Bra.
Has radices statim a primo prandio edocuimus, & quomodo diuersæ essent, & quibus
partibus petendæ, & quomodo Rhaponticum/Centaurium, & a nobis nunc uocatum
Rhaponticum differant. Se. Quod in his scire opto est Rhabarbari dosis. Bra. Me-
sue a duabus drachmis & semis infusione tribuit. Se. Manardus eum repræhendit,
addens cuidam Panoni nobili ob hoc malum obtigisse. Bra. Id non fuit ratione Rha-
barbari. Immo & quandoq; scupulus obesse uidetur. Non uererer in homine robusto/
anni parte commoda decē drachmas in infusione tribuere/immo freqūeter tres drach-
mas in substantia præter ullam noxā dedimus/& deinceps dabimus quum opus erit/
magno ægrorum commodo, qui ex hoc in natiuam sanitatem restituuntur. immo hi
maiorem dosim propinare possunt, qui ubi nascitur Rhabarbarum, ortum duxere, aut
ei assueti sunt. Vidi ego Mauritanum qui Scamonij semiunciam præter noxam co-
medit, quoniā ita à primis unguiculis assuetus erat. Huius rei testis est Iacobus colum-
na pharmacopola publicus, qui adhuc uitali aura fruitur, ne uidear sine teste in re tam
magna loqui. Adde & aliud/Scatizam quemdam Illustrissimi principis Alphonsi Du-
ci Ferrariæ equisonem/eo præsente, & Reuerendo præsule Thoma Musto, & Magnifi-
co Augustino eius fratre & Magnificis Hieronymo Guarnerio, & Giberto cortili, ac
pluribus alijs/Integram aloes notæ libram, præter noxam comedisse. Omnes hi testes
superuiuunt. Medebar & ego cuidam Rustico, qui sancti Georgij fratribus inseruiebat,
Gallica scabie correpto/Iussi quatuor drachmas pilularum Alexandri Traliani præ-
parari, quas in capite de morbo comitiali describit/inquiens nullas esse fortiores istis.

Iusseram autem vt singulis diebus vnam/unius scrupuli pondere deglutiret. Hic autē omnes vna vice vorauit, quæ equum interficere debuissent, tamen nec semel soluere. Arbitror naturam/tam magnam quantitatem aggredi nō ausam esse/Alijs tamen diebus ab vna sola vnius scrupuli mire soluebatur. Religiosi omnes illius sacratissimi loci testes sunt, & simul Excellētissimi ac doctissimi Iuuenes, Frācīscus Brusantinus, Maurelius Sanctus, Ioannes Leo, & Ioannes Franciscus Rossus Compater carissimus / qui tunc pro actu practico exercendo mecum versabantur. Sed quid opus est exempla exemplis exaggerare. Quum certe constet mirum non esse, si decem Rhabarbari drachmæ in infusione propinari possint/præsertim in Robustissimo viro/Rhabarbaro etiam assueto. Alias tamen Mesuem falso intelligebam/a drachmis duabus & semis ad decē/ Rhabarbari infusionem exhiberi/& non Rhabarbarum infusum/Sed tunc errabā, quia triginta ēt & quadraginta infusiōis Rhabarbari drachmæ ꝓpinant̄, nō tn̄ Rhabarbari infusi. In alio aūt de Manardo Excellen. Miror, q̄a Mesue/Rhabarbaꝝ purgare scriptū reliq̄t. At ille reprehēdit, q̄m antiq a suo Rhabarbaro vim purgatiuā demūt. Verum antiqui de nostro vocato Rhabarbaro nusq̄ꝫ tractarunt/de quo Mesue loquitur. Immo & hoc ipsum Manardus fatetur/alia esse nostrum Rhabarbarum, & antiquorum, soluere autem Rhabarbarum adeo certum est, vt nullus qui sumat ambigere possit. Id tamen comprimendo facit, proptetea stipticas aluos reddit. Sed hæc commodius & per rationes suo loco differentur. Nunc institutum nostrum prosequamur. Se. Zinziberis radices sequuntur.

Modus soluendi Rhabarbari:

320. Bra. In Arabia, & apud Troglodítas plurimum nascitur Zinziber, Alexandriam Aegypti affertur, & Alexandria Venetias/Putarunt multi radicem esse piperis. Quos Dioscorides reprehendit. Est autem repentis herbæ radix, in morem graminis, folium arundinaceum habet. Quum emere volueris, vt melius teredines videre possis, ne Zinziber boloarmeno/aut rubra quadam terra delibutum emas, nam eo foramina tegunt, & ponderi addunt. Arabes Recens Zinziber saccaro condiunt, ad stomachi frigiditates præcipuum. Alexandriam portant, & Venetias recto cursu, Tamen pharmacopolæ (ut pleraq; alia) adulterant, nam ueteres radices per multos dies aqua macerant, alij aqua calcis, ut tenellæ euadant, postea condiunt, sed facile deprehendunt/quoniam ex recenti Zinzibere conditum minus acre est/& gustu delectabile/ex ueteri autem mordicat/nec ita gustum satiat. A Lusitanis Gengeure/a Gallis Gimozembre/a Germanis Ingvver appellatur. Se. Costi radix sequitur.

321. Bra. A nostris pharmacopolis radix quædam pro costo uenditur/immo & ab omnibus per totā Italiam/quæ ita Costum est/ut musca Elephantus. Nam costus radix est candida, leuis, plurimo & eximio odore. Quā uero ostendunt ipsi, nec candida, nec leuis, nec odorata est. In Arabia nascitur, parum difficile est Alexandriam uehi, Si illuc mittantur qui nouerint/sed qui mittuntur ignari sunt alienis dictis credentes. Miror non haberi saltem indicum per Hispanorum nauigationes/est autem nigrum/speciosum, leue ut ferula/sed quod magis mirum est, quum singulis annis Veneti in syriam nauigent, syriacum non haberi/hoc est ponderosum colore buxi, odore sensum tentans. Spero Illustrissimi Alphonsi Ducis Ferrariæ opera breui uerum costum assecuturum. Sola radix in re medica probatur, cæteræ partes a nullo Authore expetuntur. Se. Valerianæ radix offertur.

322. Bra. Si phu Dioscoridis cum uocata a nobis Valeriana conferamus, loquor

mus, loquor

mus, loquor autem de ea Valeriana, quæ in Italia nascitur, eadem indicia habere certũ erit, uno solum dempto, quia nostra Valeriana multo minor est, q̃ a Dioscoride suum phu describatur, dicit etiam caulem habere cubitalem, & aliquando maiorem, tenerum, cui leuor sit, & color in purpura albicans, eundemq; geniculatum, & in medio concauũ, flores figura ad narcisum accedẽtes, maiores tantum, teneriores q;, colore in albido per medium purpureo, Radix illi est in superiore sui parte minimi digiti crassitudine, habetq; adnascentes illi exiguas radices, alias quæ transuersæ feruntur, odorati rotundi iunci, aut nigri ueratri modo, sibi ipsis implicitas, colore subruffo, & nardi odore, cum uirosa grauitate aliqua odoratas. Omnia hæc indicia in nostra valeriana sunt magnitudine dempta, quoniam scimus apud alias nationes eandem Valerianam non sumi, Quippe Germanorum Valeriana phu Dioscoridis esse non potest, sed apud ipsos herba est Theriackskraut dicta / quasi Theriacaria, quæ nostræ Valerianæ simillima est. Hanc pro Dioscoridis phu sumere oportet, non eam, quæ ab ipsis Baldrean appellatur, quippe uerum phu folia oleri atro / aut cerui ocello simillima habet, ut nostra Valeriana, & Theriackskraut germanorum, q̃q̃ & nonnulli apud nos alia herba pro Valeriana utantur, q̃ communis nostra sit, Eam in his montibus collige, q̃uis a Dioscoride in ponto nasci dicatur, Verum pro Theriaces compositione Illustrissimus Alphonsus Ferrariæ Dux in pontum mittere spopondit, Vt phu
323. ponti afferatur. Galli eodem modo vt nos vocant Valeriane. Sola radice contentus sis. Se. Meu radices accedunt. Bra. Itali pharmacopolæ radicem quandam albicantem pro Meo ostendunt, quam si masticaueris, quodammodo pastinacæ gustum habet, Ex hoc autem Meum non esse deprehenditur. Quippe Meum radices graciles habet, odoratas, longas, & gustum feruidum habentes. Quum Hispania, & Macedonia nascatur, miror admodum nõ haberi, ut habeatur Illustrisrissimi Ducis nostri opera curabimus, qui ad Iuuandas bonas artes, adeo animum applicuit, ut nihil pro earum commodo, & amplitudine intentatum relinquat. Vnum est Italiam iamdiu uerum Meum non uidisse / breui autem uidebit. Se. Quæ radix est ea, quam pro Meo sumebamus Bra. Pastinacæ odorem habet, Veneti ex creta aduehunt, ut facile conicctari possim Daucum creticum esse, præsertim quum Venetijs integram plantam uiderim, quæ omnes Dauci cretensis notas habebat. Se. Interim pro Meo qua re utar? Bra. Nulla. nam Illustrissimus princeps in Hispaniam scribi iussit, ut habeatur.
324. rei particeps eris. Se. Igitur Brusci radices colligamus. Bra. Per Bruscum quid intelligis? Se. Frutex est grana quædam parua, rubraq; faciens, magnus usus est his qui mingere nequeunt, & calculis infestantur. Bra. Quid sit accepi. Rursus dicere oportebat. Barbari uocabulum corrupere, & bruscum pro rusco dicunt / vel non a Rusco per corruptionem dicatur, sed a sapore quem habet. nos enim acrem saporem uulgo bruscum appellamus quo Rusci grana insigniuntur, uel potius sapor ille a frutice nomen accepit / Agrestis etiam myrtus a Dioscoride nuncupatur. Aberrant qui Cubebas a nobis uocatas (de quibus supra) agrestis myrti fructus esse putarunt. Qui præterea Berberim Ruscum esse arbitrantur, adhuc magis errant. quia inter colligenda semina Serapionis Berberim apud Dioscoridem Oxyacantham esse docuimus, Ruscus uero, uel Myrsine agria aliud est, herba aut frutex notus /

quo Venetijs & pluribus alijs Italiæ locis / scopas ad uerrendas domus parant/ eodem nomine uulgo appellatur Brusco. Leonicenus Plinium taxat, qui de Oxymyrsine loquens/eam a Rusco distinctam fecit libro.23.tamen idem sunt/immo & easdem uires brusco attribuit/quas Oxymyrsine attribuerat. At Plinius eo loco Castorem ad ducit authorem quendam, qui idem esse apud latinos Ruscus/quod apud Græcos/ Oxymyrsine putauit/Noster igitur Bruscus/est antiquorum Ruscus/& Oxymyrsine/ cuius non solum radices/sed & fructum & folia seruato,& aquam per resolutionem ui ignis excerptam habere studeas. Se. Reperitur'ne apud Arabes Ruscus? Bra. Serapio magno errore / Arborem ferentem cubebas esse apud Dioscoridem Oxymyrsine arbitratur / Et recentes, ut Pandectarius, & alij cum Serapione Carpesium Oxymyrsinem esse putant,ut supra edocuimus/quoniam de Oxymyrsine nunq̃ Galenus, & Dioscorides nunq̃ de Cubebis tractauit. Idem igitur hæc duo esse fatentur/sed errorem supra in Cubebis ostendimus/Cubebe enim Oxymyrsine esse non potest/si am barum arbuscularum formam/& fructum consideres. Carpesium uero(si Galeno cre damus, ut dignum est in primo de antidotis libro) est tenues festucæ ramusculi cinamomi similes / quæ sunt similes secundum genus uocato phu , & eius gustum habet/ ut hinc Auicennæ interpretis error deprehēdi possit,qui quum interpretari debuisset uires phu habere/Rubeæ interpretatus est. quippe hic error Auicennæ attribuendus non est/sed pessimo interpreti/nam id uocabulum,quod ibi Auicena scribit/phu sua lingua, & non rubeam significat. Ad Carpesium autem reuertentes, Quintus antiquus medicus, quem Galenus magnifacit,pro cinamomo Carpesiũ sumebat/utpote quod ab optima Cassia uiribus nō dissideat, Inuenit autem Galenus magnam Carpesii copiam in Sida Pamphyliæ ideo eo loco Carpesij uilitas est,propterea laudant ex inde colligi & seruari,cuius duas species facit a locis denominatas alteram laercinum alteram Ama cum/hæcq̃ melior putatur/odorem & gustum aromatis habet. Aliter Carpesiũ ab an tiquis inexplicatum est,tu cætera prosequaris. Se. Ciclaminis radix occurrit. Bra.
325. De hac in herbis expeditum est. Verum temperare non possum quin Auicennæ errorē ostendam,nam ubi de Artãita loquitur,quæ Cyclaminus est,& ipsi Arabes Buthormariem uocant. Quum primam speciem Cyclamini Dioscoridis perperam etiã descripsisset,inquiens sibi/& suo tempore ignotã,Mox notã specie suo tempore docet,inquiēs esse spinã spissam/breuē quæ radicē hēt,qua lana lauatˀ. Si uero Dioscoridē in capite Struthij cōsideremus,quod ante caput Cyclamini scriptũ est, Inqt eius Radice lanas lauari,ut hinc arbitrari oporteat/Auicenã secundã quidē spēm Cyclamini non posuisse, sed de Struthio tractare, cuius rei cãm arbitramur Auicennæ Dioscoridē fuisse,q a pessimo librario scriptus Struthiũ cũ Cyclamino cōfuderit. Serapio aũt q iustũ codicē habuit,nullo errore ducitˀ,in his spēbus assignãdis. Tamen de Plinio mirandũ magis est/ uiro græca lingua & latina disertissimo,qui(si Leoniceno credamus) Cyclaminũ cum Aristolochia confuderit,ut rerum similitudine deceptus uideatur,nam utrũq̃ a rotunditate nominatur / Cyclaminus rapum terræ / Aristolochia uero rotunda etiam dicitur , unde in hac rotunditate deceptus est , quia.25. Libro inquit Aristolochiæ radice simul cum calce piscatores in Campania uti , ad quam aduolent pisces, qui statim exanimati fluitant. At Leonicenus Campaniæ piscatores audiuit / ad hoc

negotium peragendum radice Cyclamini uti, propterea, aut duas radices necan/dis piscibus aptas assignare oportet, quod nusquam apud authores aliquos reperitur/aut Cyclaminum speciem Aristolochiæ dicendum, quod ei ex hoc repugnat, quoniam Aristolochia ita appellatur, quia prægnantibus succurrat, Cyclaminus uero non solũ prægnantibus aduersatur, sed fertur, si prægnans hanc radicem transcenderit, abortum pati. Ego (ut ingenue fatear) Plinio potius, quàm Leoniceno consentirẽ, duas esse radices, quibus pisces capiantur, & Aristolochiæ & Cyclamini, quod ab aliquo authore nobis incognito accepit Plinius, non enim opus est, quæquæ falsa arbitrari quæ a summis uiris dicantur/etiam si ab alijs scripta non sint. Scimus etiam & ipsum tertiã quandam Cy/clamini speciem cognomine Chamæcisson uno tantum folio, radice ramosa posuisse, qua pisces necantur, Hanc Hermolaus Ichthyoteram proprie uocari cẽsuit, quàuis, hoc nomen prime speciei Cyclamini a Dioscoride tribuatur, sed hæc alias. Miror etiam de quodam Excellentissimo viro, qui Mesuem reprendere conetur dicentem, & eleuantur super radices frondes, & parum infra sine eleuatione stipitis, hic Mesuem repre/hendit Ille, quia caulem fert quatuor digitorum/sed nudum, Dioscoride, & ipsa experi/entia testibus, Sed potius errat Ipse, quia per caulem/scapum intelligit, a quo folia ema nare debent, uerum omnes a radice fluunt tenui filo/unde scapum uere non habet, cui folia inhæreant, sed unumquodque ab radice suo proprio caule prouenit, tanquàm pedicu/lo, cui folium inhæreat. Addit etiam Mesue calidæ, & siccæ complexionis in tertio or dine esse. Ab eodem reprehenditur/Galenum, & Auicenam huic gradum non assignas se, ac si longe errauerit Mesue, qui in hoc uoluit iuuare Mortales, in quo Galenus & Auicena non iuuere. Ad alia autem pertransire opportunũ erit, ne his futilibus occu/pati bonas horas in colligendis herbis omittamus. Germani Erdt Zvviel uocant, ac si cæpam terræ exprimere uoluerint. **Se.** Aristolochiæ longæ & rotundæ radices se/

326. quuntur. **Bra.** Tria Aristolochiæ genera apud Dioscoridem inueniuntur/Rotunda/longa/& Clematis/quæ sarmentosa dicitur ob radices in modum sarmenti cõplicatas. Plinius uero quatuor species adinuenit, longa mas existimatur/Rotunda fœmina, Ita appellatam uolunt, quoniam puerperis opitulatur/quàuis Plinius grauidis dicat, Duo genera notissima sunt, quibus in officinis utimini. **Se.** Et hæc duo seruare statui. **Bra.** Longam Ferrariæ habebis. Rotundam minime, nisi aliquo statuto loco uireat. Id tamen laudo, ut ambas species in his montibus, colligas, quoniam Rotunda in uul/neribus efficacior existet, magis enim exiccabit. Fructus autem & radices seruabis, quæ in rotunda ad rotundum, in longa ad longum uergunt. Si tertiam speciem habere placeat, quæ ramulos tenues habet/folijs modice rotundis, minori sedo similibus plenos/habet hæe rutæ flores, radices longissimas, tenues/crasso & odorato cortice uestitas, ti/bi locum indicabo, quo mirum in modum crescit. **Se.** Satis mihi est has colligere, quibus in nostra vrbe medici utuntur, Clematidem unguentarij ad sua unguẽta spissanda seruent. **Bra.** Germani quidam Rotũdam Aristolochiam Holuurtz appellant, alijs reclamantibus, quoniam holuurtz herba sit in Germania/quæ potius Rutæ folia habeat, quàm hederæ, Qualia Aristolochia rotũda habere debet, Alij Bibervvurtz, Alij hinschkra/ut uocant, longam uero Aristolochiam cum additione die lang ut holuurtz die lang proferunt. **Se.** Quid per holuurtz intelligunt? **Bra.** Idem ac si radicem con/

cauam dixerint. Se. Hoc meo iudicio Ariſtolochiæ non quadrant, propterea ad liq-
327. ritiam ueniamus. Bra. Notiſſima radix Glycyrhiza, quæ pluribus locis Ferrariæ ſca-
tet. In Cappadocia tamen, & Ponto laudatiſſima, Sed in Italia copioſe uiret, Radix tan
tum in uſu medico eſt, a Græcis Glycyrhiza, a latinis Dulcis radix appellatur. Theo-
phraſti tempore/nondum erat in uſu forte hoc nomen Glycyrhiza, propterea ſcythicā
radicem appellauit nono de plantarum hiſtoria, quoniam in ſcythia plurimam proue-
niat. Duo ex ipſa ſeruanda, Radix, & ſuccus ex ipſa radice expreſſus, Colorem buxeū
habet. Melior tamen eſt, qui in nigrum uergit. Deterior radix quæ fragilis, q̄ꝫ quæ len
ta. De hac tam nota herba, ac radice, nihil amplius. Se. Si Ferrariæ Glycyrhizā ha
bere potero, ſum'ne eius gratia/ad alias partes profecturus? Bra. Non equidem. Im
mo ſi tanta copia, qui ſatis ſit/noſtra patria colligatur, quum humidior locus ſit, hanc
pro optima ſerua/Nubili enim craſſiores radices, aut dulciores inueni, q̄ꝫ quæ Ferrari-
enſi ſolo naſcuntur. Tamen equinum fimum/aut bubulum mire odit. Nos autem
hoc fimo ſolum noſtrum ſtercoramus/ideo Ferrariæ diu perdurare nō poteſt. Ab hiſ-
panis Alcanix, a Gallis Recliſſe, a Germāis ſues holcz/ac ſi dixerint dulce lignū, vocat.
328. Se. Gentianæ radix ſequitur. Bra. Hac radice noſtri Chirurgici in ſtrictis & cauis
vlceribus utuntur, ut latiora euadant, nec cæcas cauernas parturiāt, premunt radicē ad
vlceris quantitatem, & imponunt/Notiſſima herba in montibus, & montium crepidi-
nibus altis naſcitur, Illuc ergo accedamus, ut iugum præaltum aſcendamus, ubi vides
folia fere plantagini ſimilia. Se. Mihi potius Nuci Iuglandi aſſimilari uidetur. Bra.
Et illis quoqꝫ conferri poſſunt, immo Dioſcorides ita confert. Radices legito, & ex ra
dicibus hoc modo ſuccum parato. Radice tuſa, & diebus quinqꝫ madefacta in aqua,
poſtea decocta, quouſqꝫ radices ſuperſint, deinde aqua refrigeratur, & linteolo percola
ta iterum coquitur ad craſſamentum mellis/Demum in fictile conditur, ad implenda
vlcera, Radix lenta eſt ſine odore, aquoſa, quæ in ſeſe preſſa conſtringitur, ideo apta ad
ſtricta vlcera amplianda, huius herbæ inuentor fuit Gentius Illyriorum rex, qui in bel-
lo primus eius vires demonſtrauit. A Germanis Entiam appellatur. Se. Radix Iri-
329. os occurrit. Bra. Quum de Iride (ita enim dici debet Iris non Irios) ſermo fit, Cæte
ris ſemper Illyrica præfertur, & ea quæ mediterranea parte naſcitur, & maxime, quæ
Septentrionalibus expoſita eſt. Decipiūtur pharmacopolæ plures, qui Ferrariæ Gla-
diolum pro Iride accipiunt, quem corrupto vocabulo/Giaciolo/quaſi Gladiolum no-
minant, Vnde Iris Illyrica non eſt vna ſpecies Iridis ab alijs diſtincta, ſed ob perfe-
ctionem regionis, in qua naſcitur, integrioribus viribus/propterea hoc nomen Iris Illy
rica ſortita eſt/& præſertim quia ibi copioſiſſime viret/& paſſim reperitur. Oſten-
dunt vero Ferrariæ florem quendam pulchrum & odoratum fere odore præmatu-
ri pruni, aut perſici, quod nucem vulgo dicimus/varijs coloribus pictum, quem
Irim Illyricam vocant, Sed Irim non eſſe ex hoc liquet, quoniam Dioſcorides Irim
dicit Gladioli folia habere, maiora duntaxat, latioraqꝫ/atqꝫ pinguiora/verum/quam
ipſi Irim Illyricam appellant, Minora folia/ſtrictiora/& minus pinguia Gladiolo ha-
bet. Nolo vt in his montibus occuperis. Singulis diebus Veneti in Illyrium na-
uigant, & ego fortaſſis hoc anno cum Illuſtriſſ. Alphonſo illuc appellam, Illinc Iris aſ-
portabitur/quæ vere Illyrica erit/ex loco enim/in quo perfectiſſima, & copioſiſſima

nascitur. Nomen sortita est, Iris uero a multis coloribus nuncupatur, qui uel in tota specie, uel in uno flore sunt, Quum uero annis elapsis cum Illustrissimo Alphonso Duce nostro in Illyrio essem, Irim plures colores habentem quæsiui & inueni, erant quidem in diuersis indiuiduis uarij, In aliquibus candidi, In alijs pallidi, in alijs lutei, in diuersis purpurei, ut plurimum uero cœrulei uisebantur, erat autem unus & idem flos uarijs coloribus insignitus, ut inde arbitratus sim, Irim dici nõ ob diuersitatem colorũ in specie, sed in indiuidio. tamen species nõ ex floribus, sed ex radice distinguuntur, alia enim colorem ruffum, alia candicantem habet, libyca est hæc, prima Illyrica. At colorũ diuersitas non est in summitate floris, sed in infima parte, ut in his uidetur quæ nunc Ferrariæ uirent, sunt. n. alij flores qui species distinctas per colores habent, ut eamet ratione Irides nuncupari oporteret. In Illyrio duæ species nascuntur, Rhaphanitis dicta ob similitudinem, quam cum Rhaphanite habet, & melior est, & Rizotomos quæ subruffa uisitur, & minus bona. facillimũ est ex Illyrio huc afferri, & sine ulla fere expensa. Se. Egomet illuc accedam/Mesue etiam Irim appellari dicit, non ex uarietate colorum in uarijs indiuiduis, sed in uno tantum purpureo, in quo magis & minus in eodem folio uisitur. Bra. In Iride finem fecissem, nisi cuiusdam Excellentissimi Viri locus occurrisset, in quo Mesuem reprehendit, qui inquit melius tẽpus collectionis Iridis esse Ver. Ille reprehendit, quoniam Dioscorides docet legendas radices quum incipit foliorum defluuium herbis/hoc non est in Iride, sed est generale præceptum Dioscoridis in præfatione sui libri de radicibus omnibus. Tamen Mesue defendi potest, ut de floribus loquatur, quos iubet colligi anteq̃ defluant. Adde in radicibus euellendis Dioscoridis regulam intelligendam esse, quoties illarum herbarum, quarũ radices sunt, folia autumno defluunt. Verum Iridis folia continue uirent, & nunq̃ decidunt. Se.
330. Vtriusq; Consolidæ Radix sequitur, Bra. Duo symphyti genera apud Authores inueniuntur, Petreum, & quod Romani solidaginem dicunt. Idem enim est symphyton dicere, & consolidã, ac si dicat̃ simul nasci faciẽs. Secũda spẽs Alo ẽt dr̃ Ferrariæ notissima, quo loco abũdat ẽt plurima. Nr̃um uulgus luganego appellat, qa ex lucania fortassis asportatũ/uel ob similitudinẽ, quã Radices hñt cũ lucanicæ frustis. Nos. n. lucanicã appellamus farcimen quoddã ex suilla carne minutim pinsa/sale ac pipe, in tenuius suis intestinũ infarcta/Romani solidaginẽ a cõsolidandis carnibus appellãt. Primã uero symphyti spẽm nondũ agnoui, nã hi decipiũtur, q eã herbã eẽ putarũt, quã pharmacopolæ pro Eupatorio accipiũt, sed lõge aberrãt, qm̃ falsum heupatoriũ, origani ramulos nõ hẽt, nec capil'a thymi/nec gustu dulce ẽ, queadmodũ symphytũ petreũ, nec istud heupatoriũ, in saxis nascit̃, ut petreũ dici mereat̃, sed in foueis potiꝰ, & inter uineta. simphytũ hoc petreũ Recẽtiores consolidã minorẽ appellãt. Quid uero sit, ignorãt, & ego adhuc nõ recordor me uidisse, q̃q̃ radicẽ quandã ꝓ eo oñdant, & minus symphytũ dicãt, hñt aũt & præter has duas Radices, alias quasdã, qbus ꝓ cõsolidãdis utunt̃ hi agyrtæ, unũ Regalẽ consolidã uocãt, quæ a Germanis Rittesporẽ dr̃/Alterã mediã consolidam/sed illas ipsis omittamus, quoniam uiri sunt absq; ratione experimenta tentãtes. Symphytum aliud apud nos uulgo luganico dictum/Maiorem consolidam uocant/q̃q̃ & in alijs Italiæ locis Ala/quasi Alo appelletur, In Ferrariensi agro copiosissime emergit. Ibi colligere nihil impediet, immo statutæ quædam uetulæ harum

Consolida, & Symphyton idem est:

Solidago un

In contusionibus intrinsecis mire cofert, consolida maior:

radicum fasciculos gratia uendendi in forum portant, & mirus est apud nostras mulier-
culas in contusionibus præsertim intrinsecis/harum radicum in melle coctarum usus,
& extrinsecus Emplastri modo apponunt. Tu autem radicem illam proijce, quum
domi eris, quam pro minori consolida uendis, quæ ita consolida est, ut tu es elephas,
nam est radix lignosa, superuacua, quæ nullum odorem habet, nec dulcis est, aut saliuā
cit, quæ conditiones in minori consolida. i. Symphito petreo inuenire opus est. Nomē
commune habent Germani, quo Consolidam uocant. s. Vvalvvrtz nomen a cruribus
deductum, quis hi qui in inferiori Germania habitant, & apud Saxones a loco, in quo
nascitur, & ab eius qualitatibus Schmer vvrtz appelletur / quod idem est ac si dixerint
nigra radix/unctuosa & in aggeribus nascens, Ab alijs Bein vvel/Ab alijs autē schartz
uuurtz nuncupatur, Galli uero Consonde uocarūt. Vnum hic animaduersione dignū
est, & si Dioscorides luteum florem, maiori Symphyto faciat, tamen & album uidimus,
& intensiori colore/q̄ luteum/habere quandoq; animaduertimus, nec perpetuo caulem
habet angulosum, uel leuem, Sed modo hoc, modo illud habere cernes. Se. Reperi-
tur ne apud Auicennam? Bra. Equidem reperitur, & id esse arbitror, quod ipse. 2. li-
bro succutum uocat, comparatis succuti proprietatibus ad illas symphyti. tamē adeo
confusus est, ut quid dicat, aperte deprehendi non possit, presertim quum eius interpres
ubi Symphytum interpretari debeat, semperuiua interpretatus sit. Se. Serpentariæ Error in Auic.a
radices occurrunt. Bra. Cuius serpentariæ? Se. Maioris. quum. n. absolute serpen-
taria dicitur, maior intelligitur, cuius radices consueuimus singulis annis pro officina
colligere. Bra. Hoc anno Minoris etiam radices seruato, quæ ad plura ualent, & Me
313. sue maioris ac minoris uires simul confundit, quippe earum uires describit nulla præfa
tione facta, q minoris/aut maioris sint, & adeo simul ambas miscet, ut qui non nouerit
maioris uires, minori & Minoris, maiori applicare necesse sit. Apud Authores/plures
huius herbæ species inueniuntur, quam Dioscorides sub hoc nomine Dracunculus, tra-
ctet, in maiorem, atq; minorem distinguens. Post duo dracunculi capita/aliam herbam
pingit Aron uocatam, quis & nomen Aron maiori Dracontio cōueniat, tamē quicquid
sit, quum Aro eædem uires sint cum Dracunculo, satis erit duas Dracūculi species ser-
uare, quas Ferrariæ, & notissimas habemus. Dracunculus ab Arabibus luph a nostris
mulieribus, qui maior est absoluto uocabulo serpentaria nuncupatur, minor/herba bis-
sara, quoniam anguibus, quos uulgo bissas uocamus, placet, aut in locis nascatur ubi
angues uersantur, uel quia Dracunculos bissas dicimus. Maior in foueis frequentissi
ma est, & minor etiam tamen peculiariter sepes, & senticeta, ac loca umbrosa amat. Ex
ambabus speciebus priuatim herbam, & radices serua, quas perforare opus est, inde fu
ne ligatas in umbra suspendere ut exiccentur. Semina etiam habere studeas, & ex Ma
iori succum ex herba & radice, ex minori uero ex seminibus exprimito, quæ in modum
uuæ collecte sunt, ut inquit Dioscorides. Ferrariæ copiosæ & efficaciores hæ herbæ
profluunt. Fuere tamen, qui a nobis uocatam serpentariam Aron, proprio nomine ap-
pellarent, quoniam & Dioscorides a syris lupha nominari censeat, ob id Arabes, qui sy-
ris propinqui sunt, uocabulum parum contrahentes luph dicunt. Alij etiam Bitortam
esse uolunt, quam serpentariam dicimus, Sed longe decipiuntur, quoniam radicem bi-
tortam non habet serpentaria/sed ut Dioscorides pingit in maiori Dracunculo, ita re-

peritur in nostra serpentaria/Candida, rotunda, Cortice tenui. Videtur tamen in Aro Plinius a Dioscoride uarius. quippe Ipse libro. 24. capite. 16. Ari radicem nigram pingit. At Dioscorides candidam. Dracuntio similem. Se. Soluit'ne Serpentariæ Radix? Bra. Soluit. Se. Mesue a celeberrimo uiro reprehenditur. nam Mesue soluere censet. Ille reprehendit, quoniam ab antiquis inter purgantia non numeratur, quæ ipsi cathartica uocant. Bra. Galenus, & Paulus soluere omnino innuunt, & Plinius, eius folia sale & aceto soluere innuit, Et Dioscorides inquit Minoris semina tosta exceptaq; fico sicca, aut si edatur, aluum emolliet. Arabes autem uel arabum interpretes, quum soluere dicunt, uocabula confundunt. Immo & Aetius ita inquit primo libro Dracunculi radix omnia uiscera expurgat. Deniq; experientia ipsa hanc Radicē soluere ostendit (non dico autem cathartice) & ideo in re tam uera non est culpandus Mesue. Minus culpa dignus esset, si nō nihil noui edoceret, ab antiquis indictum, Germani uaria nomina habent, sed Bistortæ applicata potius; quæ tamen ex Dracontio fiunt, ut Drachenuurtz, Alij notteruurtz, Aron, tamen magis peculiari nomine, & pfaffen piut

332. nominant. Se. Enulæ Radices sequuntur. Bra. Inulæ potius dicito, Helenium a græcis, & Dioscoride appellatur, quoniam ex Helenæ lachrymis in helena insula genita sit, ut Homerus testatur, Cuius radicem si quis comederit, omnium dolorum obliuiscitur. Se. Hanc radicem sexcenties comedi. at hoc percipere nunq̄ datum est. Bra. Poetica illa sunt, a nostris mulieribus expetitur, & in quotidiano fere usu hyeme habetur, pro conficiendis pastillis, quos Aiolos, quasi Inulos à inula uocant, Radix est, & herba apud Ferrarienses notissima, & frequentissima. in his montibus quæras, locis opacis & siticulosis ubi efficacior existit. Radices in Assulas diuidere, & siccare debes, immo & ipsa herba seruanda, Passo conditur, aut defruto, ut Dioscorides inquit, qui etiam bene odoratam esse censet, quum eius odor omnibus non placeat. quippe multi sunt qui pastillos edere nō possunt ex helenio factos, ut hinc conijcere liceat, quum antiqui rem odoratam, & εὐώδη. i. bene odorata dicunt, non esse intelligendos in exquisito odore ut multi sentiunt, quia Inulæ odore, quid bonum odorem esse censebant ostendunt, In odoribus. n. usu uenit, ut aliquibus nonnulla bene oleant, quæ fetent alijs. A Gallis lione/

333. A Germanis Alant uocatur. Se. Rubeæ tinctorum radices sequuntur. Bra. Notissima est Rubia/adeo ut etiam infantes Ferrariæ in promptu eam habeant, qua singulis annis nostræ mulieres in festo pascæ resurrectionis oua tingant. Duas habet species, syluestrem, & satiuam. satiua utilis est, syluestris nullius momenti. Abundat Ferrariæ/ syluestris, satiua ob Rusticorum ignauiam rara. nam magno quæstu per totam Aemyliam seminatur. Rauennæ ingens copia habetur, Erythrodanum a Dioscoride, & ab antiquioribus appellata est, a nobis Rubia satiua, q̄q̄ in Dioscoridis textu passiua legatur, sed cum Marcello satiuam corrigendum puto. Decepti sunt, qui herbam, quā uulgo pedochide louo appellamus, syluestrem rubiam esse existimarunt, nam syluestris rubea/ea potius est, quæ uulgo stellaria dicitur. hos autem decepit, quia & ipsa inhæret, immo & Dioscorides Aparine assimilat, quia inhæret, & rubea etiam inhæret. Tota Italia hāc optime cognoscit, & pro tingēdis lanis ea utit̄, & aptādis pellib⁹. Tria seruare oportet, semina, radices, & folia, quæ priuatim aliqbus ægritudinibus cōferūt. immo si foliorū simul, & radicū succ⁹ seruet̄, ab re nō erit, In sepibus nascit̄ & umbrosis locis,

queadmodũ apud nos a colore radicis rubia/ita apud Græcos Erythrodanũ a rubore appellatur, nam Erythron ruborẽ dicunt. Curabo deinceps, ut Ferrariæ rusculo meo seminetur, Tamen laudo, ut altioribus locis/atq; umbrosis pro re medica colligas. A Germanis Roet nuncupatur. Galli nostrum nomen imitantur. Se. Peucedani ra
334. dices sequuntur. Bra. Si peucedanum, quem Ferrarienses/& Veneti pharmacopolæ ostendunt, consideremus, Idem cum antiquorum peucedano esse deprehendetur, nam radix est crassa, liquore plena, qui niger est, & q̃uis nostra graui odore careat, nec multum nigra sit, id ob senium accidisse arbitror, eo. n. graueolentiam amisit, & succum, Verum facile est Genuam mittere liguriæ metropolim, Inde singulis fere diebus naues in Sardiniam soluunt, ut curetur Recens peucedanum haberi. In opacis montibus nascitur. Tria ex peucedano habere oportet, liquorem, succũ, & radices. Liquor fit sectis cultro radicibus tenellis, quod ex his fluit liquor appellatur, postea expressis radicibus succus colligitur, qui liquore ineptior est. Ex caulibus etiam succus fit adhuc ineptior, & cito effatis uiribus ignauus reddatur. Adde etiam inter peucedani radices, uel etiam caules, inhærentem lachrymam, in morem thuris inueniri, hanc quoq; habere conueniet, Sed omnia ex Sardinia petenda, aut Samothracia, nam peculiaria sunt hæc, & propinquiora, & ad quæ sit facilis aditus. Quanuis Theophrastus, & plinius laudatissimum peucedanum in Arcadia nasci uoluerint. Se. Acori Radix occurrit. Bra.
335. Quum frequenter pharmacopolarũ radices perscrutatus sum. Illud censere fuit opus, Radicem eam, quam Galangam appellatis, Acorum esse, quod sæpe ab Excellen. Leoniceno dictũ memini, habet enim folia Iridis, angustiora tantum, nec radices absimiles, implicatas tamen, neq; in rectum, altum'ue actas/gustu acres/odore non ingratas. Si eam radicem consideres, quæ a nobis galanga dicitur, omnes has conditiones habere deprehendes. Se. Ea autem Radix, quam pro Acoro uendimus, quid erit? Bra. Dicis'ne illam, quæ rubra est, ut coctus camarus quum recens est uideatur? cuius summa copia Ferrariæ habetur/in agro Sammartina dicto? Se. Illam inq;. Bra. Quid esset, diu consideraui, & quandoq; animus inclinabat, Iridis speciem esse, postea quo nomine appellaretur inquirens, in Xiridem inclinabam, quam aliqui Irim Syluestrem dicunt, habet enim Iridis folia, uerum latiora, & in cacumine cuspidata. Caule intra folia cubitali admodum crasso, triquetras ualuulas ferente, in quibus flores purpurei emicant medio rubentes. Semen in folliculis, fabarum modo conditur, rotundum, rubrũ/acre. Radix prædensa geniculis, rubicunda, longa, nostram uocatã acori radicem alias arbitrabar, nũc anceps sum/Alij iudicẽt, quippe Acorus noster florẽ luteũ habet, sed Xiris purpureum, Tamen quicquid sit, Gladioli speciem nostrum acorũ arbitror. Quã uero galangam uos putatis/uerus Dioscoridis acorus est. Se. Ostende igitur mihi Serapionis Galangam? Bra. Quid sit/incertum est/nec a Dioscoride, aut altero antiquo Græco pertractatur. Soli arabes suam Galangam pingunt, pro acoro Venetias mittes/ubi uocatam Galangam loco eius emere studeas, quæ uerus acorus est, qui calore, & siccitate uiget/noster autem uocatus acorus frigiditate & siccitate insignitur/& insipidum quendam saporem habet. Se. Pro Galanga quid emam? Bra. Nihil, quia Galangam ad hoc usq; tempus ignoro, Et illi aberrant, qui Radicem Calamum aromaticum apud uos dictam/uerum acorum iudicant, Nam hic communis odoratus cala-

mus,ruffus est,& frequens geniculis/& qui confractus in assulas multas dissiliat,fistulis
plenis araneo/subalbibus/in commanducando glutinosus/adstringens linguam gustu
subacri. Hæc omnia in nostro Aromatico calamo ad unguem inueniuntur, & præser-
tim de Araneolo illo,qui in uocata nobis Galanga esse non potest. Hi præterea deci
piuntur/qui Galangam a nobis dictam Calamum aromaticum arbitrantur / ex eo ꝙ
præcipua bonitas calami/est esse ruffum/geniculis frequentibus,ac si calamus aroma-
ticus/quem habemus/ruffus non sit,& geniculis careat. Se. Quid ergo putas calamũ
aromaticum quem habemus? Bra. Verum calamum odoratum arbitror/ex India
per rubrum mare.i.sinum Arabicum/postea terrestri itinere per Camelorum Garaua-
nas (ut eorum more loquar) Alexandriam Aegypti magnum Emporium, deniq; Ve-
netias conuehunt / Acorus uero in Colchide nascitur/Ideo Veneti quandoq; ex naui-
gatione in propontidem/Hellespontum/Euxinum mare. Galangam aduehunt, quod
Acorum esse/iter testimonium esse potest, Tamen facilius ex Galatia habetᷣ,in qua etiã
exuberat, Se. Venetijs ergo calamum aromaticum,& Galangam.i.uerum acorũ quæ
ram,ueram autem Galangam minime. Bra. Ita fiet. Ego enim ueram galangam ab
Arabibus tantum descriptam inueni. Scribit enim Serapio esse uenam in grossitudine
cassiæ ligneæ,& cortex eius est rubeus/& interius eius est puluerulentum. Pandectari-
us apud Dioscoridẽ inuenisse putauit/quum tamen absit. Germani acorũ Schvverten,
Galangam uero Galgent appellant. At Calli Galangam Galingal potius nuncupare
336. uoluerunt. Se. Polypodium sequitur. Bra. Ex similitudine,quam cum cirris polypi
piscis habet/polypodium/quasi paruus polypus appellatur,hanc herbam latini ex si-
militudine foliorum cum filice/filiculam nuncuparunt.non ut in Theophrasto Theo-
dorus,qui fidiculam interpretatus est. Recentes quoties ordinant, dicere solent Reci-
pe Polypodij quærcini/ex hoc ne putes in alijs arboribus nõ nasci,sed in in quærcu ef-
ficacius.qppe arboribus inhæret,& in muscosis locis nascitur. Circa mõtanas quær-
cus polypodium quæras. Se. Quid de his sentis, quibus Manardus Mesuem repre-
hendit? Bra. Est id Auerroim Mesue comparare,quoniam Mesue Polypodium in.3.
ordine calidum facit/Auerrois autem in caliditate fere temperatũ esse dicit.quod eius
gustus ostendit/In gustu mihi uidetur caliditatem præ se ferre,& satis intensam, de his
uero gradibus bilance careo/qua ponderare nunc possim. A Gallis polipode nuncu-
337. patur,ab hispanis ut nos polypodo. Se. Thapsiæ radix sequitur Bra. Radix,quam
uos pro thapsia uenditis, Thapsia esse ab effectu demonstratur, nam in puluerem re-
dacta soluit,& præsertim corticis puluis (ut Dioscorides inquit) unum tamen obsta-
re uidetur,quia Dioscoride,& omnibus alijs intus candida, extra nigra dicitur, quibus
notis thapsia nostra caret,nam extra nigra non est/tamen in nigrum uergit, uel subni-
grum,intus uero alba est,ut putandum sit/quum authoribus herba aut radix nigra di-
citur/non esse intelligendam perfectam nigredinem/modo in nigrum inclinet, uerum
Dioscorides solet parum nigrum subnigrum appellare/ideo arbitror/qua pro thapsia
utuntur pharmacopolæ Ferrariæ/ueram Thapsiam non esse, quia ruffa est/nec gustũ
eius habet. Nos ueram thapsiã in Apennini alpibus uidimus/ubi uulgo dicitur Craf
fegnana,quæ pars ab Illust. Alphonso Duce Ferrariæ & nostro inclyto patrono possi-
detur/est enim similis ferulæ in specie/folia fœniculo similia habet, umbellas in singu-
lis germinibus in summo habens anetho similes/in quibus luteus flos est/semen modi-

ce latum habebat/ferulæ ſemini ſimile,uerum tamẽ minus. Radix grandis/intus can
dida/foris nigra/craſſiore cortice ueſtita,& acris, Tamen & eam uidimus in officina
Vincentij Celati compatris cariſſimi,Laurẽtij Auguſti pharmacopolæ ſolertiſſimi ope
ra/Thapſia dicitur,quoniam in Thapſo inſula una ex ſporadibus potiſſimum proue-
nit. Illam per Hiſpanorum nauigationem ad ſporadas inſulas habere poteris. Inte-
rim in his montibus collige,& tria ex ipſa ſerua,liquorem, qui per abſciſionem corticis
emanat,Succum ex expreſſa radice,quæ in picato fictili craſſo in ſole ſiccato/& ipſam
radicem. Errant qui ex folijs ſuccum ſeruant,quoniam,ut inquit Dioſcorides,nullius
338 momenti eſt. Se. Cyperus ſequitur. Bra. Quo loco herbæ naſcantur, plurimum
refert,immo & quo Bruta,lapides,æra,& homines.quippe qui montibus naſcuntur, ru
des ſunt,abſq; moribus,non facile patientes a qualibet leui cauſa,e contrario qui in am
plis urbibus ortum ducunt,morigerati,uafri,& facile patientes ſunt,Ita qui humido cæ
lo/albi & molles,nigri qui ſicco,& præduri. In Cypero Idem euenire ſentimus/qui ſi
in orientalioribus partibus naſcatur/odoratior euadit/& efficacior/In hæc prorupi,
quoniam Ferrariæ Cyperi ingens copia habetur,in conuallibus præſertim, tamen in-
tenſo odore caret,ob hoc uero Cyperum eſſe non dubitamus. quia omnes Cyperi no-
tas habet,quas illi attribuunt authores,quippe illi porri folia inſunt/longiora tantum,
graciliораq; caulis cubitalis,& aliquando maior,anguloſus,in cuius ſummo cacumine
minuta folia ſe proferunt,inter quæ ſemen eſt,Radices oblongas oliuis ſimiles habet,&
rotundas aliquãdo/nigraſq;,& cũ amaritudine aliqua odoratas.naſcitur cultis,& aquo
ſis locis. Si eam Radicem,quã noſtri pharmacopolæ pro Cypero ſumunt/conſidera
bis/omnes prædictas conditiones illi ad unguem quadrare percipies/& q̃uis amaritu
do illa non perſentiatur/eſt ob nimiam locorum humiditatem/tamen in ſubamarum
quodammodo inclinat. Cornelius Celſus libro.3.capite.21.Iuncum quadratum Pli-
nius uero libro 21. capite.18.Iuncũ triãgularẽ appellat, ſed in ꝓceſſu ſimpliciter an-
gularẽ iuncũ nũcupauit,Re uera in nr̃o ſolo,ut plurimũ,triãgularis ẽ,quadrãgularis ra
ro/q̃uis nõnunq̃ quadrangularem uiderim,& Thomas Lucẽſis pharmacopola egregi
us in officina habuerit/Dioſcorides ꝓpea cautius,nec triãgularẽ,nec quadrãgularẽ,ſed
anguloſum appellauit. Conſueuimus autem res anguloſas, in quocunq; numero ſint
anguli,quadrangulares uocare. Triangularium iuncorum,& odoratorum ingens co-
pia/in Ferrariẽſi agro hr̃/locis aquoſis/tã cultis,q̃ nõ cultis. Verũ tria hæc nõia apud
authores plerũq; inueniuntur,Cyperus,Cypirus,& Cyperis,Cyperus eſt iũcus, de quo
nunc ſermo factus eſt,Cyperus pro Gladiolo in Theophraſto interpretatur Theodo-
rus,q̃uis Cyperus,& non Cypirus legatur, quod librariorum gratia factum arbitror,
qui i, in e/tranſmutarunt/Cyperis autẽ genitiuo Cyperidis,& fœminini generis/præ-
dicti anguloſi iunci Radix eſt. In Ferrarienſi agro colligere nihil impedict,tamen in Ci
licia & ſyria efficacior prouenit.At ab Alexandria Aegypti,Cilicia & ſyria non multũ
diſtant. ideo curandum/ut ex illis locis afferatur/Immo recto curſu Veneti ſingulis an
nis in Syriam nauigauit. Radices ſolum ab authoribus probantur. q̃uis nec caulem
prætermitterem. Interim Ferrarienſi Cyperide utaris. Se. In poſtrema parte capi
tis de Cypero apud Dioſcoridem habetur/in India Alterã radicem naſci anguloſi iun-
ci,uel Cyperi,quæ Zinziberis ſimilitudinem habet/nam commanducata amareſcit, &

Luteum croci colorem reddit, Libenter hanc radicem noscerē. Ba. Suspicatus sum,
339. & adhuc à suspitione non dimoueor, Radicem illam, quam uos Curcumā appellatis,
hanc esse/ de qua Dioscorides in Cypero nam similis Zinziberi est/ immo ipsam inter
Zinziberis radices/ Veneti pharmacopolæ inueniunt, quæ si mandatur, amaritudinem
quandam licet paruam præ se fert/ & croci colorem reddit. Vnum tantū deest, q̄ hæc
Radix statim applicata non depilat/ sed in multis depilatorijs Recentes ea utuntur, Ta
men uideto inter Recentes oppugnantiam/ nam Serapio Curcumam Chelidonium es
se putauit/ immo ita esse certus sum, scilicet q̄ hoc uocabulū Curcuma apud Serapio
nem idem sit, quod apud Dioscoridem Chelidonium, uel potius fuit interpres Serapio
nis, qui ubi Serapio sua lingua kaurach dicit, Interpres curcuma exponit. At kaurach
descriptione considerata i. curcumæ secundum interpretem, idem est cum Chelidonio
Dioscoridis, ut tibi uidere licebit. Errat autem pandectarius qui curcumam Chelido
nium esse putauit/ & duplici errore peccat, primo quia nō magis Chelidonium minus/
q̄ maius/ apud Serapionem curcuma est, pra terea Eam radicem/ quam uos pro curcu
ma uenditis/ curcumam esse arbitratur/ quæ in Zinzibere inuenitur, Constat non esse
Chelidonium minus/ vnde non assero Serapionem errare/ qui Chelidonium curcumā
appellat Sed fateor/ eam radicem, quam Venetijs & Ferrariæ curcumam dicunt, Sera
pionis curcumam non esse, nam ipsa potius est Indicus Cyperus/ Si quid sit/ errat &
Pandectarius, qui aperta fronte dicit Plinium his verbis vti/ Minor Chelidonia est Me
mith. At multiplici errore deprehenditur, primo, quia Memith succus est/ non herba,
præterea Plinius loco a Pandectario citato 25. libro capite. 8. in medio fere, nihil huius
Memith meminit, immo nec vsq̄ alio in loco, Verum tamen est, Serapionem Chelido
nium minus secundum aliquos Memithem appellare, ita eius interprete exponente.
Nā caput de Memithe distinctū facit a Chelidonio minori & apud ipsum idē fere uide
tur apud istos Memithi/ quod apud Dioscoridem is succus/ quem Othonnam vocat,
q̄uis Serapionis Memithe apud Dioscoridem Glaucium sit, & non Ottonna. de quo
suo loco differetur. Vnum est/ Serapionem & ipsum de Indo Cypero loqui/ eodem
modo quo Dioscorides, Alioqui alteram curcumam non inuenio apud Serapionem.
Decepti vero sunt in Chelidonij radice, quoniam & ipsa crocea existit/ vnde nisi Cype
rus indus ea radix sit, quā Curcumā nuncupatis nusq̄ apud Serapioné, aut Dioscori
dem quid sit, inueni, quia Serapionis curcuma Chelidonium minus est. Ob id etiam
Chelidonium minus curcumam esse multi putarunt, quia depilat, sed decepti. Certus
enim sis, quam nos curcumam dicimus, Chelidonium non esse/ vt eius figura & pprie
tates ostendunt. Quamuis hoc vocabulum curcuma/ apud Serapionis interprete Che
lidonium significet. Galli Cyperum Sonchet vocant, Hispani Raiz de iunca, Lusitani
340. Auelada. Se. Esulæ Radix succedit. Ba. In hac herba tot ambiguitates sunt/ vt
Arabes inter se dissidentes videantur/ & bis de eadem re/ absq̄ ratione loqui. Hæc ab
Excellen. Leoniceno in Epistola ad Mócbium diffuse ptractata sunt, nos concise expe
diemus/ ne ea repetere videamur/ quæ a tanto Viro dicuntur. Se. Audiui Esulæ ra
dicem turbit esse, immo apud Dioscoridem in capite Pytiusæ legi, quia Dioscoridis py
tiusa apud Arabes/ præsertim Serapionem Esula est, quæ radicem habet/ quam appel
lant Turbet/ albam, crassam, & madidam succo. Ba. Plura sunt quæ hoc loco a nobi

guitatem faciunt/Esula in primis apud Arabes,& latinos diuersa,& deinde Turbit, Si
Esulæ Serapionis,& Pytiusæ Dioscoridis picturæ considerentur,Idem penitus esse de⸗
prehendetur/Sed quam Mesue Alsebram vocat/& a recentibus Esula interpretatur,
non est Serapionis,aut Dioscoridis Esula,quoniam Ambo radicem candidam habere
fatentur/sed Mesue suam Alsebram rubram radicem habere,ut Cassia scribit/Auicena
in capite Sebram Idem cum Mesue sentit/ad rubedinem tendere. Leoniceno aũt uide
tur,Auicenam bis de eadem re loqui/Semel in capite de Sebram,& deinde in Mezehe⸗
regi/Sed re uera duo diuersa sunt,quoniam Mesue duplex Sebram/magnum & paruũ
describit,Ita Auicena de paruo/in capite de Sebram,de magno in Mezeheregi, Arbi⸗
trorq; Sebram paruum apud Mesuem,& Sebram absolute apud Auicenam, Idem esse
cum Tithymalo paralios apud Dioscoridem,qui radices in summo rubentes habet/
quales Sebram insunt,Maior autem Mesue Sebram,idem est cum Auicenæ Mezehere
gi,& vtrunq; idem est cum Tithymalo Platyphyllos Dioscoridis,qui tusus in aqua pi⸗
sces necat,Et ego quandoq; suspicatus sum hunc Tithymalum id semen parere, quod
nucem uomicam nuncupamus. At Auicena nõ dicit pisces necare,sed potius inebria
re. Quod uero suspicatur Leonicenus Istud Mezcheregi Dioscoridis pityusam esse,
ego non suspicor,quia pluris multos modos soluere oportuisset, quos alijs relinquere statui⸗
mus,ne in re hac tam incerta tempus conteratur. Certus tamen sum Serapionem bis
de pityusa Dioscoridis tractasse/Primus locus est post septem Tithymali Dioscoridis
species.nam ipse alteram addit,quam pthiam appellat,nomen corruptum est, legi de⸗
bet pityusam quippe eodem loco scribitur,quo a Dioscoride.s. post Tithymali speci⸗
es,& eadem effigie atq; eisdem proprietatibus,Secundus locus est , quum de Esula tra
ctat,quam Sebram uocauit , tunc pityusæ Dioscoridis meminit. quippe eadem cũ ip⸗
so dicit,forte ob lac statim post lacticinia pertractauit,Deinde uoluit iterum per se lo⸗
qui. Verum non arbitror hanc esse causam,quia sub alio nomine de ea tractat,Quam⸗
obrem Serapionem deceptum esse certus sum,nisi & ipse maiorem Sebram & minorẽ
prosequatur. **Se.** Hæc nihil ad rem,de Serapione aut alijs arabibus in hac re parum
curo, Id tantum noscere cupio,quid sit hæc radix,quam nunc Esulam uocamus.i. an
apud antiquos reperiatur/quicquid Arabes de ipsa loquantur. **Bra.** Radicem illam ,
quam uos pharmacopolæ loco Esulæ utimini/ostendit mihi(sed tunc mentem nõ ad⸗
hibebã)Genuæ quidam pharmacopola,hic eruit,& radices ostendit,quæ eandem om⸗
nino similitudinem habebant cum nostra uocata Esula,quippe in superficie subrubræ
erant,& folia stricta,oblongaq; habebat,circa maritima ortum ducebat. Quamobrẽ
vestram Esulam apud Mesuem,Minorem Sebram esse arbitror,apud Auicenam abso
lute Sebram apud Dioscoridem,illam Tithymali speciem,quæ paralios quasi mariti
ma nuncupatur,eo q; in locis maritimis ut plurimum nascatur, Apud Serapionem no
stra Esula est tertia Tithymali species,quam ipse corrupto uocabulo peralios pro pa⸗
ralios,sua autem lingua Minghat uocat,quam uero ipse Sebrã nuncupauit , & eius in⸗
terpres Esula interpretatur,non est uestra Esula,nec etiam Tithymalus paralios, sed
est Dioscoridis pityusa,quam tamen post species Tithymali iterũ tractat, Res ita con
fusa est apud hos Arabes,ut difficile sit omnia ad unguem perscrutari. Nempe Ara⸗
bicã linguam callere opus esset,si quis uellet omnia hæc probe distinguere,Scio autem
plures spẽs

Esula fortasse Paralios est.
Esula nra.

plures spẽs herbarũ lac ferentiũ me uidisse, q̃ a Dioscoride ptractent. Quũ uero de Radice Pityusæ dubitabas, quæ a Dioscoride turbet dicit', nunquid uerũ turbit sit, Rñdeo Excellentiss. Leonicenũ eã particulã in Dioscoride ιν χαλουσιν τουρπετ. i. quã appellant turpet, non esse a Dioscoride positam arbitrari, quia nomen barbarum est, sed potius tanq̃ glossema fuisse additum ab aliquo ita putante, nam plures Græci id credidere, & inter alios Actuarius, qui quum Arabum medicinas numerat, inquit turbit a Barbaris uocitatum esse radicem plantæ, quæ a græcis pityusa uocatur, forte Actuarius per Barbaros, alios q̃ Serapionem intelligit, nam constat Serapionis turbit, non esse pityusam Dioscoridis, ut mox ostendemus. Marcellus etiam cum Leoniceno illam particulam adiunctam esse suspicatur, Hermolaus nihil meminit, nec id caput commentatur. Ego aũt in omnibus græcis exẽplaribus (quæ ad manus meas puenere) eã particulã inueni. Sed forte ab uno exẽplari ducta & trãscripta, in quo ita legebatur, Id'q; uanũ est dictu, a Dioscoride scriptũ nõ esse, quia nomen barbarũ, ac si Dioscorides Barbara nomina sileat. Constat tamen posteriores Græcos pityusæ radicem, Barbarorũ turbit esse putasse, Quod si in Serapione intellexerint, aberrant. Si in aliquo altero, quem non uiderim, forte uerum est, tamen hic non est rei nodus, sed quid sit ea Radix, quam uulgo turbit appellamus, discernere oportet, Postea nunquid turbit ab Arabibus descriptum, aliquo in loco a Dioscoride pertractetur. **Se.** Hoc est, quod peto/nam de hac re Excellentissimum Leonicenum differentem legi, sed ambigue, & timide proponentem. Tu mihi in hoc places, qui simpliciter, quid sentis aperis. **Bra.** Nunc duæ Radices Ferrariam comportantur, altera subrubra, uel subnigra, aut cineritia, altera alba, quæ ex monte Gargano Apuliæ feruntur/& maritimis potissimum locis/Radix illa subrubra quandoq;/alias cineritia/qua utimur/gũmosa/est Mesue turbit/ideo potissimum in officinis turbit Mesue habetis/quod intus album/extra subrubrum, aut subnigrum, aut cineritium existit. Vidi ego plantam/quæ folia ferulæ non habebat/ut illi Mesue attribuit/sed Myrti/maiora tamen. Ideo Mesue codicem corruptum esse arbitror/&
341. Myrti/non ferulæ legi debere. Est autem apud Dioscoridem Myrsinite.i.secunda species tithymali/qui fœmina est/quoniam & ipse folia Myrti, maiora tamen habet. q̃uis in nostro antiquo Mesue in margine loco ferulæ scriptum sit alias fœniculi/Quicquid tamen sit/pro constanti habeo Mesue turbit secundam speciem tithymali apud Dioscoridem/& Serapionem esse. Serapio autem de turbit alio modo pertractat/quippe inquit Caricamon (legi debet canumaris/quia ita a Romanis appellatur) est planta, quæ nascitur in littoribus maris, in locis.s.quos mare cooperit quando crescit, quando uero est quietum/non tangit ea/Non.n.nascitur intra aquã maris/nec est multũ longe ab ea/& nisi quãdo mare turbatur/& crescit nõ tangit ea/& habet folia similia plantæ quæ dicitur Arasatis/(Codex corruptus est. Legi debet Isatidis/ut Dioscorides inquit) nisi quia sunt grossiora/& dicunt quidã q; flos eius mutat colorem ter in die/quia mane est albus/& in meridie declinat ad colorem purpureũ/in uesperis uero fit rubeus/ Radix uero eius est odorifera/alba. quæ quando masticatur/calefacit linguam/& reliqua. Tu modo Dioscoridem in capite tripolij legas eadem cum Serapione dicentem/ Nempe inquit tripolium nascitur in maritimis ubi allidit unda/iterum'q; retro commeat/neq; in mari/neq; in sicco plane/folia Isatis habet arentia/longioraq;. Cau-

lem palmo altum,in mucroneq; diuidentem ſe, huius in flore colorem tradunt mutari ter die/Candidum mane/purpureum meridie,ſanguineũ ſole occidente aſpici,Radice alba/odorata,calidi guſtus. Ex his uides,Quod Serapio Turbit appellat,Dioſcoridẽ Tripoliũ nuncupaſſe. Videtur tamen Meſue in uiribus cũ Serapione, & Tripolio Dioſcoridis conuenire,quod tamen uniuerſim nõ eſt,ſed in aliquibus/ propterea cõtingere põt ut Radix illa Meſue/caſdem uires habeat,quas Serapio ſuo Turbit attribuit, immo ſi ſecũdam ſpeciem Tithymali Dioſcoridis legamus,quæ eſt Meſue turbit, ſtatim plures uires habere deprehendetur,quæ in idẽ fere uergunt,ideo nõ mirũ ſi Meſue Turbit plures uires habeat,quæ Serapionis Turbit inſunt. Hoc tamen Serapionis Turbit,quod eſt Dioſcoridis Tripolium/nec in uſu eſt, nec a noſtris pharmacopolis cognoſcitur. Ea uero Radix alba/craſſa,quæ ex monte Gargano ad nos affertur,eſt Turbit Dioſcoridis i.pityuſæ radix/eſt. n. alba/craſſa/& ſucco madida/& ex herba habente folia minuta exacuta ſimilia piceæ ſumitur. Multi uero putarunt eſſe Turbit Serapionis propter candorem,decepti tamen,quia Turbit Serapionis odoratum eſt,ſed hæc radix eſt inodora,præter,id quod herbæ folia Dioſcoridis Pityuſam eſſe oſtẽdunt. Se. In ſumma collige quicquid de Turbit præcitatum conſtat. Bra. Lubentiſſime agam, Meſue Turbit eſt ſecunda ſpecies Tithymali apud Dioſcoridem & Serapionẽ, Auicenæ & Serapionis Turbit/Dioſcoridis Tripolium eſt. Dioſcoridis Turbit (niſi textus mendoſus,aut ſuperfluus ſit in capite pityuſæ) pityuſa eſt,de qua bis Serapio,& in ultima ſpecie Tithymali poſt ſeptem Dioſcoridis,& in capite de Sebram, unde uides quantũ res oculate noſcatur,& quomodo quæq; herba hoc modo facile cognoſci poſſit/Nam uocabulum Turbit ad hæc tria æquiuocum eſt/ad Meſue. s. Dioſcoridis, Serapionis/& Auicenæ ſimul turbit. Deniq; quod Pandectarius duo capita fecerit,unum Tripolij, aliud Turbit etiam ſecundum Serapionẽ, & Simon Genuenſis An Tripoliũ, Trifoliũ eſſet dubitauerit/& de errore Plinij in Tripolio & polio,& quõ Plinij cauſa Theodorus errauerit,qui in Theophraſto ubi dicit polium/ Tripolium uerterit,plura dicta ſunt ab Excellen. Præceptore Nicolao Leoniceno ideo opus nõ eſt abſq; aliqua utilitate hæc iterum repetere,quæ tu in illius uiri Epiſtolis facile intueri poteris, Quamobrem ad alia potius tranſire opportunũ erit,ſi in primis te animaduertero a Germanis plurimis Eſulã vvolfsmilch appellari,quod uocabulũ lac lupi ſignificat,forte qa ineptũ lac/aut exedit,ut animalium lupus uoraciſſimũ eſt. Se. Pyrethron ſequitur. Bra. Herba apud
342. nos in hortis frequentiſſima eſt,quam Ruſtici Drago appellant/Dracontea latine dici poteſt,hanc grauiſſimi uiri pyrethrum eſſe arbitrati ſunt,ſed ita decepti ut rari ſint grauiores errores. quippe & folio, & ſapore, & uſu differunt, A Romanis Pyrethrum herba ſaliuaris appellatur, quoniam ſaliuam excitet, & quum multa ſint naturæ calidæ & attrahentis / magis etiam q̃; pyrethron, nihil tamen æque bonum reperitur. ad ſaliuam excitandam,ut pyrethron. quam peculiarem proprietatem latini conſiderantes, ſaliuarem herbam nuncuparunt, ob caliditatis feruorem a græcis pyrethron dicitur. Hæc herba in Apennini alpibus frequens habetur, folia paſtinacæ Syluestris, uel fœniculi habet, ut authores referũt, ſed mihi etiã Apio cõparari poſſe uidẽtur, feruet quidẽ quod ex his montibus affertur,& magis ſi aridum,q̃; uiride, tamen quod ex Græcia magis feruet/& craſſiores ſunt græcæ radices noſtris, A Gallis pie Daliſandre/A Ger-

manis pertron nuncupatur. Se. Zedoaria occurrit. Bra. Et nomen, & res ipsa/Bar
bara esse ostendunt, nusq̃ enim apud Græcos Zedoariam inueni, nec quid esset illa Ra
343. dix, quam Zedoariam dicimus, quæ Alexandria Aegypti Venetias portatur/scimus
aũt Recentes, & Arabes in ipsa cõfusissimos esse/Nã Serapio de Zurũbet tractãs Ze-
doariam intelligit. Auicena aũt primo de Zedoaria eodem modo quo Serapio de Zu
rũbet scribit, postea aliud caput de Zurũbet facit/tanq̃ de re a Zedoaria distincta, &
Simon Genuensis se uidisse fatetur/& Zurũbet radicẽ habet similem Cypero/sed ra-
dix Zedoariæ est similis Aristolochiæ rotũdæ, Tertio Auicena caput de zeduar, a præ
dictis duobus distinctum facit/Simon uero per Zeduar/Zeduariam exponit/tamen
Auicena ueluti distincta, scribit, & Dioscoridem in Zeduar adducit. Nos locum inue
nire nequiuimus/immo Auicena rem offuscat, propterea Auicenam/Dioscoridẽ nunq̃
uidisse arbitramur, præsertim in hoc loco, sed potius Paulum Aeginetam, quem adeo
imitatur, ut nonnunq̃ integrum caput & integra remedia sumat. Nonnulli uero etiã
sunt, qui Auicenæ Zarnabum & Zeduariam idem esse putarint, a quibus dissentimus,
nam Zarnabum (si recte coniector) id est quod apud Paulũ. 7. libro & Aetiũ Arnabo
nuncupatur, quod in odoramentorũ censu est, cuius rei gratia unguẽtis subinde inserit,
Ab unguẽtarijs Tertij calefacientiũ & arescentiũ ordinis, Cassiæ, carpesio q̃ simile, quã
obrem in eius penuria Possidonius Cinamomum in ipsius locum substituendũ esse cen
suit. Auicena & ipse suum Zanarbum, quasi Arnabum, inter odorata numerat, & pro
Cinamomo poni fatetur, q̃uis Paulus Cinamomũ pro ipso poni fateat. Ad rẽ nr̃am
redeũtes Serapio ẽt aliud caput facit de Zurũbet/sed unũ est, quod in his rebus errare
facit/Arabicorum nominum inscitia, & præsertim orthographiæ, quoniã una dictio as
pirate scribitur, altera non, quum autem ea lingua careamus, recte iudicare non possu-
mus, Vnde Arabes merito ægre ferre possent latinos eorum Idioma omisisse, quum ta
mẽ summi in ipso scripserint uiri, q si ita cõmode, & fideliter interpretati essent, ut græci
authores, multa præcipua nobis ostenderent, & in pluribus eos laudaremus, in quibus
contemnimus Putare enim oportet Zurumbet, de quo isti diuersis locis tractant ua-
rio modo scribi, quum res alia sit/Nam Zurumbet primo loco scriptũ a Serapione. s.
capite. 172. ab eo diuersum est, quod capite. 270. scriptũ reperit. primũ. n. Radix est uo
cata Zedoaria ut eius interpres exponit, & etiã Auicenæ interpres, Aliud uero res alte-
ra est, & nos suspicamur esse Arnabo Græcorum, nam Serapio eo capite. 271. de Zu-
rumbet tractans Galenum adducit, in translatione Arabica secundum Tarich, uerum
nihil est apud Galenum quod huic Zurũbet correspondeat. puto illũ, Tarich deceptũ
esse, & uoluisse adducere Paulum, non Galenum, nam Paulus in Arnabo eadem præci
se dicit, quæ a Serapione adducuntur secundum Galenum in translatione Tarich, im-
mo & ipse Serapio dicit Paulum eadem cum Galeno scripsisse, adeo ut nec una littera
differant, propterea arbitror illum Tarich pro Paulo Galenum adduxisse, uel in Gale-
no suo addidisse hoc, quod a Paulo/non a Galeno scriptum reperitur. Quod autem
idem sit præcise cum Arnabo Pauli Zurumbet Ducentesimi septuagesimi primi capi-
tis Serapionis, manifestũ est, authorẽ authori cõparando, Inquit n. Serapio Zurũbet
est ex speciebus odoriferis, & propter hoc admiscetur confectionibus aromaticis, & est
calidum & siccum prope tertium gradum, & est in uirtute sua simile cassiæ ligneæ

& Cubebis/si modo Paulum in Arnabo legeris eadem fere dicentem inuenies. Arnabo in odoramentorum censu est, cuius rei gratia unguentis subinde inseritur ab unguentarijs/ Tertij calefacentium & Arescentium ordinis/ Cassiæ/ Carpesio'q; simile. Hinc uides Zurumbet illud Serapionis idem esse cum Arnabo Pauli & Serapionis Zurũbet idẽ cũ Zarnabũ Auicenæ/si Auicenã legas/& cõpares ipsum Serapioni/in authoritate Isaach Ebẽ Abraham/& in authoritate Mesecah/& Mesarugie, Quod etiã a Serapione dicitur/& dixit Consodonius/si non habes cinamomum/pone pro eo Zurũbet a Paulo per oppositum refertur/arbitror Serapionis interpretem in causa fuisse erroris/Ita enim Paulus inquit quamobrem in eius penuria Possidonius (non Consodonius, ut in Serapione legitur) Cinamomum in ipsius locum constituendum esse censuit/non autem dicit quod Arnabo pro Cinamomo ponatur, sed e contrario, Vrũq; animaduersione dignum est, Paulus Arnabo Carpesio comparat, & Cassiæ/Serapio cassiæ ligneæ, & Cubebis, Hinc elicere oportet Cassiam ligneam Serapionis esse Græcorum cassiam, & Serapionis cubebas/esse antiquorum Carpesium/Tamen proprium caput facit Serapio de Cubebis/quæ idem facit cum myrto syluestri Dioscoridis/unde errores arbitror ex interpretibus accidere, qui latina nomina Arabicis accommodare nesciuerint. Nam si per cubebas hic intelligat Myrtum syluestrem/errat/quia Carpesiũ est, Si uero Carpesium intellexit, cur deinde syluestrem myrtum cubebas nuncupauit? Non possum non addiscere Arabicam linguam/ut tot dissidia in nostra arte conciliem/quod uero Zedoaria/& Zurumbet diuersa sint/Illud testimonium esse potest/quia Mesue in descriptione Electuarij de gemmis Zeduariam primo sub uno põdere/postea Zurumbet sub altero ponit, ut inde ad libellam deprehendatur/Zedoariam quæ Zurumbet dicitur, & Zurumbet diuersa esse. Nonnulli Recentes/Radicem eã/quæ a nostris pharmacopolis Ben album appellatur antiquorum Zedoariam esse existimarunt, qui summe errant. Nam Zedoaria ut Arabes referunt, Radicem rotundam habet/Ben album longam. Quid autem sit Radix hæc apud antiquos/quã uos Zedoariã nuncupatis, nondũ mihi cõstat/sed breui inuenturos speramus, & iam coniecturas habemus. Galli

344. Zedoariã Cretonart/Germani Zvvitten appellant. Se. Eringij radix sequtur. Bra. Nullus fere est apud nos huius radicis in re medica usus/pharmacopolæ eas zucharo condiunt, & ad uirile membrum erigendum/& hyeme, ut uentriculus calescat, utuntur. ad erectionẽ uirge

Notissima herba est, quæ in Maritimis Illustrissimi Ducis nostri locis ubertim nascitur. Q̃uis Dioscorides in asperis & cãpestribus prodire censeat, nec Dioscorides alterius speciei meminit/q̃ radicem extra nigram/intus candidam habentis, Extat tamen & Eryngium radicem extra albam habens, quã omnes Italiæ pharmacopolæ zucharo uel Melle condiunt, uulgo Rinzo dicitur/quasi Eryngium/& conditum ex ipsis Rinzata, quasi Eryngiata. i. ex eryngio factum nuncupatur. Dioscorides unam tantum speciem nouisse uidetur. Plinius libro. 22. capite. 7. & octauo/& albam radicem extra habentẽ nouit, quam centum capita uocat, quod uocabulum hispanum est, ut inquit Dioscorides/sed ipse absolute suo Eryngio applicat, Plinius uero tantum albo, immo & satiuã facit Plinius, & quæ sponte nascat in asperis & saxosis, & in littoribus maris, in quo loco nos semp eã uidimus, unde centũ capita Eryngium est, præsertim albũ, tamen id nomen in Nigro Dioscorides scribit. Se. Loquũtur ne de eryngio arabes? Bra. Loquunt qdẽ/

ſed confuſe. Nam Serapio capite. 89. de Secacul tractat, quod Recentes aliqui Eryngium eſſe putant, q̃uis ab alijs polygonatum .i. Fraxinella a nobis dicta exiſtimet, ſed hæc alias, Poſtea capite. 96. de Aſtarico (ut eius nominibus utar) quod dicit eſſe centũ capita/& Iringi .i. Eryngium, tractat, quo in loco duo ſimul confundit Serapio/unũ eſt Aſteraticum alterum Eryngium, Appellat'q; Aſteraticum centum capita, quod nuſq; ab antiquis factum apparet/Corruptum uero nomen eſt apud Serapionem/quod ipſe legit Aſtaricon/Aſteriſcon legi oportet. nam ita a Dioſcoride etiã nuncupatur/& quod dicit Serapio ab aliquibus Bionion dici/Bubonium legere conuenit, ita Dioſcoride appellante, Ibi Serapione conſiderato certe deprehenditur Aſtaricum ſuum/uel centũ capita/eſſe Aſteraticum Dioſcoridis/poſtea de Iringo eodem capite tractat/quod centũ capita album uocat. Ex te ipſo conſidera/quoniam ſimul Eryngium & Aſteraticum miſcet, forte uitio interpretis hæc ſequuntur, qui uocabulum hoc centum capita/Aſteratico/& Eryngio attribuerit, Quicquid tamen ſit Dioſcoridẽ adducit Serapio in centum capita radicem albam habente/de qua tamen nuſq; a Dioſcoride ſcriptum reperitur, & illi proprietates attribuit/quas ſuo Centum capita nigro apponit. Diſſidentes uidentur Germani in Eryngio. Sunt qui herbam putant, quam vvallen diſteln appellant/Eryngium arbitrantur/ac ſi dixerint Carduum aggerarium, alij aduerſantur, quoniam inodora ſit eius radix/Eryngij uero odorata/propterea alteram herbam eſſe exiſtimarunt ab ipſis Ebernurtz dictam, Alij Schvverten appellant/quicquid ſit/hoc diſſidium ipſis relinquatur, Sat eſt apud nos circa maritima Illuſtriſſ. Ducis noſtri utranq; ſpeciem frequentem inueniri, quas ſimplici nomine Rinzi/quaſi Eryngium uocamus/ Sed unum eſt, pro quo ualde doleo a nobis arabicam linguã ignorari, immo coget nos quandoq; addiſcere & breui, modo præceptorem enanciſci poſſim. Nam Serapio de Eryngio tractans ſub nomine Aſtaricon proponit tñ aliud nomen, pro Eryngio in capite nardi ſcribit, nam Dioſcoridem adducit, qui Nardũ montanã Eryngio cõparat, ipſe uero nõ Eryngio, ſed karſahane/uel ſecundũ aliũ textũ Darſahane/unde opus eſt per hoc uocabulum karſahane Eryngium intelligat, alioqui Dioſcoridem non imitaretur, Sed quod magis eſt/Auicena cõparat Montanã Nardũ folijs croci hortulani, arbitror Interpretũ male fidorũ uitio hæc omnia contingere, qui uocabulũ pro uocabulo confuderint, & capita capitibus immiſcuerint, ut apud Serapionẽ de Aſteratico, & Eryngio dictũ eſt, forte eſt unũ nomẽ Arabicũ centũ capita ſignificans, quod Aſteraticũ, & Eryngiũ cõplectitur, hæc alias diſcutienda relinquamus, ut deniq; de Eryngio expeditũ ſit.

345. Se. Hermodactili ad lineam uenere. Ba. Plures in Pentaphyllo errarunt, hermodactilon eſſe arbitrantes .i. Mercurij digitum, quoniam hoc nomine Dioſcorides etiã pentaphyllon appellet, Verum pentaphylli radix ita a noſtri hermodactylis differt, ut nox a die. Se. Quid ergo ſunt hermodactyli noſtri apud antiquos? Ba. Arabes, præſertim Serapio ſub hoc nomine hermodactylus duo cõplectitur/Dioſcoridis Colchicon/ & Ephemeron/ut ex eo apparet, hæc deſcribente, q̃uis nomẽ corruperit/& ubi Achimeron Legit/Ephemerũ ſcribendũ ſit, nec mirũ/q̃m & apud antiquos eodẽ nomine ſignificat/qppe apud ipſos p hoc uocabulũ Ephemeron inuenio/tã Colchicũ interficientẽ/ q; Ephemeron nõ interficientẽ ſignificari, hoc cõſtat, ſi qs Paulũ Aeginetã de Ephemero loquentem legat, ubi dicit, Ephemeron/non quod lætale eſt & noxium, ſed quod Iris

sylucstris appellatur, ut ostendat per Ephemeron etiam id quod lætale est, intelligi, Ad
de in Alexipharmacis Nicandrum de Ephemero loqui, quem in Colcho infestum cen-
set, ut fere hanc differentiam innuat Ephemeron aliud Colchicum i. ex Colcho esse, ali
ud alterius generis. Hoc præterea Paulus Aegineta libro. 5. capite. 48. clarius osten-
dit, in quo libro de uenenis agit, dicens si quis Ephemeron, quod Colchicum aliqui, &
Syluestrem bulbum appellant (Romani namq; bulbum Syluestrem nominãt) His uer
bis manifeste deprehẽditur, per Ephemerum etiam Colchicum intelligi, Immo & Dios
corides idem testatur, qui in capite Colchici/Ephemerum etiam nuncupat/ac si innuat
duplex Ephemeron inueniri/Colchicũ, de quo prius tractat, & quod peculiariter Ephe
merum nuncupatur/unde & si Ephemeron Colchicum significet, tamen præcipuo no-
mine id Ephemeron est/quod ueneno caret/q̃q; hoc nomẽ Ephemeron a uenenoso de
ductum sit, Verum per excellentiam loci in quo nascitur, & ob facinora Medeæ ex col
cho/nomen Ephemeron ad non uenenosum relictum est/& uenenoso ea excellentia tri
buta est/ut Colchicum dicatur/Dictum uero est Ephemerum/ quoniam una die inter
ficiat/Ejusdem rei Galenus testis est/qui de Ephemero loquens inquit/Se non de Col-
chico, quod uenenum est, sed de eo, quod Iris agrestis dicitur, Vnde Ephemeron idem si
gnificat, quod apud Arabes Surugem/& apud Recẽtes hermodactylus. At sub Ephe
mero Colchicum comprehenditur, quod uenenum est, ita peculiariter appellatum, vt
Plinius libro. 28. capite decimo ipsum uocat/& in id quod peculiari nomine Epheme
ron, dicitur, de quo Idẽ Plinius libro. 25. capite undecimo. Ex his uides, nõ esse dam-
nandos Arabes, qui cum Græcis idem sentiunt, licet sub uarijs nominibus, nec etiam rẽ
esse incertam, ut nonnulli arbitrãtur. Serui eo antiquitus utebantur/quod Colchicũ
dicitur/tanq̃; refugium in desperatione. Se. Id quo utimur/quid est? Bra. Colchi-
cum est, si Dioscoridis notas considerabimus. Se. Est ergo uenenum? Bra. Venenũ
penitus, propterea soluit usq; ad sanguinem quandoq; natura non ferente. Se. Qua-
re eo utimur? Bra. Ego nunq̃; utor, ne quempiam uolens interficiam, quum præsenta
neum uenenum esse noscam, opus esset nos Ephemeron accipere, eo autem caremus,
ideo usu uenit, ut Ephemeri loco Colchicum sumeretur, Certus sum in Quercetis me
uidisse/& sexcenties Ephemeron excauasse/quum essem Comachli apud Illustriss. & ex
cellentissimum Patronum meum Herculem Estẽsem, & Satyrionis radices quærerem/
herbæ occurrebant, quæ lilij folia teneriora tamen, & flores cãdidos, amarosq; habebãt/
Vno autem moueor, ut præter Ephemeron & Colchicum/aliud esse hermodactylum
putem/quoniam paulus Aegineta libro. 7. de Hermodactylo scribit, quod dicit pecu-
liariter & priuatim articulorum doloribus ualere, tamen de Colchico & Ephemero di-
uersa capita fecerat/ideo arbitror, & ita est/alium Hermodactylum esse præter nume-
ratos/quod articulorum morbos sanat, quoniam nec in Ephemero/aut Colchico Dios
corides, Plinius, Galenus, Paulus, Aetius quicq̃; de articulorum morbis loquuntur, nisi
velimus Paulum per Hermodactylum/Colchicum intelligere, quũ de Colchico tanq̃;
de re simplici locutus non est/sed ut res uenenosa est libro quinto/& tunc cum Arabi-
bus conueniet/præsertim Mesue, qui rotundus/perfectius esse censuit, quod ad ea ad
quæ ualet intelligendum est/utputa ad articulos/Si vero altera res sit Pauli Hermoda
ctylus, mirum est cur non pinxerit, quum a nullo altero (quem viderim) pictus sit/Et

q̄uis Serapio Galenum adducat, apud ipsum nunq̃ inueni, arbitror a Paulo accepis-
se, vt multa alia, in quibus tamen Galenum adducit. At si res altera a Colchico sit, Ara
bes huius hermodactyli vires cum Ephemero confuderunt, nos quandoq; Colchicum
gustare tentauimus/Castaneæ saporem habet, sed paulo post stricturam quandam cir-
ca asperam arteriam persensi/ac si manu stringeretur, mox vaccinum lac bibentes, ni-
hil incommodi sensimus/forte apud nos ita venenosum non est, vt in Colcho, nam ex
Gargano Apuliæ monte ad nos confertur, non sine noxa soluit, folia Helleboro similia
habet. A Gallis Hermodantes, a Germanis Zeitlos nuncupatur. q̄q̃ & alij/alijs no-
364. minibus utantur. Se. Dictamni radices offeruntur. Bra. Herbam quandã in Apen-
nino prope Bononiam/aut in Veronensibus montibus pharmacopolæ eruunt, quam
Ditamnum uocant, quæ nec ipsa est, nec etiam pseudoditamnus, quia ambo pulegij fo-
lia habent, quadam lana parum obducta, sed in pseudoditamno rami breuiores sunt,
Nascitur uera Dictamnus solum in Creta/immo in asperis tantum, & montuosis cre-
tæ locis/alibi degenerat & pseudoditamnus efficitur/immo & in locis Cretæ non aspe
ris habetur, sed in pseudoditamnum & ibi degenerauit, Cognoscitur & gustu, quia gustu
acris est. Vidi Murani Venetiarum plantam in Aedibus pharmacopolæ Campanæ,
quem fata impia nobis sustulere immerito, vt qui iuuandis mortalibus, plurima, nul-
li parcens impensæ procurabat, & noua semp moliebatur. Mirorq; de Hermolao, qui
dicat Patauij dictamnum vidisse/veram tamen non credidisse, quia in Creta solum na
scatur/Tamen hæc/quam vidi/erat vera Dictamnus/e Creta Venetias allata, quæ nõ-
dum degenerasse potuerat, ob breue spatium. Quam uero nostri pharmacopolæ ven
dunt/nec Dictamnus est/nec pseudoditamnus, quia eorum indicijs caret, nec tertia Di
ctamni species huic nostro accommodari potest. Quid uero sit hæc nostra herba, igno
ramus, tamen pulchra est, & pulcherrimum florem/& odoratum fert. Verum vt Dios
corides de Origano, Pulegio/& Dictamno successiue pertractat, quæ sunt fere eiusdem
virtutis herbæ, Ita Serapio vno capite de fandenagi eas comprehendit, De Dictamno
tanq̃ de specie pulegij pertractans, quod perperã exponens Pandectarius fecit, vt mul
ti Serapionem eo capite confusum existimarent, quum tamen nõ sit. Dictamnũ habe-
re mihi ita facile videtur/vt lactucam/quum singulis annis Venetorum naues, & Illu-
strissimi Ducis nostri ad Cretæ littora appellent. Folia, & radices habere conueniet,
nec flores, nec semina facit. Immo procurabimus, vt nota planta habeatur. Sed de
Virgilio forte mirandum/qui duodecimo Aeneidos flores habere in hunc modum
cecinit.

Tum Venus indigno Nati concussa dolore
Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida
Puberibus caulem folijs, & flore comantem
Purpureo, non illa feris incognita capris
Gramina, quum tergo volucres læsere sagittæ.

Putandum est summum poetam non veram Dictamnum intellexisse, sed tertiam illam
speciem, quæ a Theophrasto. 9. de plantarum historia, solo nomine Dictamnus nun-
cupatur/quam Dioscorides flores/agresti origano similem habere dicit/nigrum/& fo-
lia suauissimum odorem spirare/quod nigrum scribit/in purpureum inclinantem acci-

pias, quippe nullus flos niger penitus inuenitur/Eandem tertiam speciem a Statio in-
347. telligi arbitror, quum flores habere & ipse fateatur. Se. Ergo vera Dictamno care-
mus. Bra. Caremus. Se. Ideo Satyrionis radices quæramus. Bra. Non est opus
in edocendo Satyrione multum immorari, quippe notissimæ sunt vtræq; Satyrioois
species/& in Bononiensibus, ac Mutinensibus montibus vbertim, & crassa radice nas-
cuntur, Bulbus fere videtur, qui & in Ferrariensi solo apricis locis nascitur, Estq; vnus
tantū Bulbus/Hi enim decipiūtur, qui Orchim, uel Orchim Serapiadem. i. testiculum/
uel testiculum Serapiadem pro Satyrione accipiunt, nam Orchis duos bulbos habet,
maiorem, & minorem/qui testiculi videntur/vnde nomen sortiti sunt/tamē uel Orchis
radicē aut Satyrionis accepis ad uenerē irritanda cōueniūt. At Satyrionis radix effica
cior/utpote cui etiam nomen a Satyriasi, uel a Satyris animantibus procacibus inditū
sit. Mira naturæ diuersitas in coloribus florum harum herbarum, nunq; uidi naturam
magis colludentem/q̄ in istis, magis uarij sunt, q̄ Irides. quandoq; uarietates spectans
Comacli in fabulosis/tot erant/ut uix expedire possem contemplans quin prandium
amitterem, & fere in meridiem perducerer. Theophrastus cuiusdam herbæ meminit
ex India, cuius contactu homines ad septuagesimum coitū durare/fatetur/quæ ex ho-
rum genere forte est, Meminit & Hermolaus in Corollario radicis cuiusdam herbæ,
quæ nūc Bucheidē nominatur ad illum usum. Quid uero Bucheidē sit, non exponit,
nos sedulo perquirentes inuenimus esse genus Orchis habens similitudinem in radice,
cum humana palma/propterea ab herbarijs palma Christi nuncupatur, a qua palma
modo quinq;/modo quatuor, modo sex radices prodeunt/ut digitos fere imitari uidea
tur/de hoc autem Orchi palmam imitante nusq̄ Græci/aut Plinius folia habet Saty
rionis similia/præsertim primæ speciei/tamen non adeo crassa sunt/& punctis quibus
dam ueluti stygmatibus decoratur/De ipsa/Auicena secūdo canone pertractat, capite
ducentesimooctauo, Sub hoc nomine Digiti citrini/Nos plerūq; excauauimus in Sa-
bulosis/circa maritima, Sed mirum est de Serapione, qui id attribuat Italis mulieri-
bus, quod Dioscorides Thessalicis, & demum omnes Serapionem imitari uideantur,
quum tamen Italæ mulieres huius radicis uires ignorent, q̄uis frequentissimam habe-
ant/In prima enim Orchis specie inquit in Thessalia ad incitandam Venerem mulie-
res ex lacte caprino radice illa uti, hoc autem Italis mulieribus Serapio, & eius assectæ
attribuunt. A Gallis Saterion/a Germanis uario modo Orchim cum Satyrione con-
fundentibus, quippe hæc nomina habent/quibus Orchis species significant, Stendel-
vvurtz/Ragvvurtz/Rreutz blumē/tamen Satyrioni magis conuenit Stendelvvurtz/
q̄ aliquod alter. Se. Vitis albæ radices prodeūt. Bra. Vtinā & in hoc loco pdirēt,
348. ne quærere cogeremur/hic. n. efficaciores sunt, q̄ Ferrariæ, q̄q̄ Ferrariæ nō desit/Græ
ci Ampeloleucem & Bryoniam/latini albam uitem appellant/non q; uitis sit, sed quia
similitudinem cum uite habet, A Latinis etiam psilothrum nuncupatur, quia ex ipsius
Bryonia acinis pelles confici possint, & depilari/uel etiam quia depilatoria unguēta ingreditur,
immo ipsa per se sola/& sapone (ægre autem) depilat/In nostris sepibus & senticetis
ita crescit/ut nonnunq̄ alicuius foueæ spinas uniuersas tegat/& arbores scandet, & se-
pes tanq̄ stragula uestis exornet, Duæ sunt huius uitis species, alba, quam nunc colli-
gis/& Nigra, quæ & ipsa priuatim ad multa ualet/Nigra in Ferrariensi agro frequens

non est, quum alba nullo non in loco sit, Et nostrum uulgus Bryonniam appellat, quis frequentius hoc nomine Zucha saluatica utatur, ob similitudinem, quam cum cucurbita habet, rependi. Alij uiticellam, ob similitudinem quam cum uite habet, uel ob nomen dixerunt, ex ipsa Asparagos, folia, radicem, & fructum seruato. Nec uitem nigrã
349. omitterem, quæ proprie Bryonia est, & uua Taminia, differunt hæ uites, quoniam alba radicem albam, fructum racemosum, rubentem, & folia similia uitibus habet, Nigra uero hederæ folijs proprie smilacis, fructu racemoso in principio uiridi, postea nigro, radice foris nigra, intus buxei coloris insignitur, In officina tua, & hanc nigram habere nihil impediet, tamen ne albam deseras. Se. Nunc albam seruabo, de Nigra alias loquemur, Id autem scire uoluerim, quid de hac uite Arabes sentiant. Bra. Quum Galenus uitem nigram albæ uires habere, inefficaciores tamen, fateatur, ea carere nihil erit incommodi, De Arabibus modo quid sentiam enucleabimus, Serapio has duas uites optime distinxit, & edocuit, nisi a Barbaro interprete expositus esset, Auicena quoq; de fesira. i. uite alba prius, postea de fesiresim. i. uite nigra pertractat, & egregie, nisi essent plures corruptiones in codice, nam principio calidam in. 3. dicit, postea temperate calefacere censet, quod apte calefacere legendum arbitror. Mesue etiam (si fidum interpretem habuisset) rem optime pertractasset. Se. Propter quid Manardus eum reprehendit? Bra. Quoniam ita sibi instituit, ne quis in Mesue decipiatur, qui uno capite de alba & nigra uite pertractat, ideo nõ mirũ si mõ albã, mõ nigrã edoceat, præsertim quum eisdem uiribus insigniantur, quæ tamen in nigra hebetiores sunt. Se. Ellebori albi, & ni-
350. gri Radices sequuntur. Bra. Veratrum album hoc, & illud nigrum dicitur, quoniam radices illis coloribus insignitæ sunt, qui radice tantum differre arbitrantur, aberrant, quoniam & folijs etiam differunt, ut picturæ ostendunt, & ipsæmet herbæ. Ferrariæ in pluribus hortis utrunq; ueratrum habetur, non tamen ita efficax sicut alibi, tamen uehementissime etiam soluit Ferrariense, ut experientia rerum magistra edocuit. Herbæ sunt apud multos poetas decantatæ, & quæ in prouerbiũ apud antiquos iuerint, quoniam fatuis, & insanis medentur. Nostri pharmacopolæ utrunq; genus, ex Mutinensibus montibus, Bononiensibus, & nonnunq; Veronensibus petunt. Olim ueratrom album in usu erat frequentissimum apud Hippocratem, & Galenum, quia moleste educit, relictum est, & Nigro solum utimur, Nunc iterum album in usum uenit, correctum enim mire educit. Ego drachmam albi sumens, nunq; minus molestam euacuationem habui, & quibusdam insanis nõ correctum exhibui, & mire profecit. Ex albo Radices ex nigro radices, & semina seruato. Nigrum peculiariter in Anticyra, album in Cyrenaica, & Sicilia apud Aetnam montem nascitur, arida loca amat, tamen nec quod apud nos nascitur Italum spernerem. Se. Mesue dicit album ueratrum corporibus nostri temporis esse molestum, immo eis esse uti uenenum, Manardus eum repræhendit, quoniam Pauli tempore Eleborismo per album utebantur, & hoc etiam tempore, bonum non puto uenenosum. Bra. Nos autem aliter sentimus, & bonum, & malum esse uenenosum, quoniam Dioscorides uenenum esse testatur, quia strangulare dicit. Forte de malo intelligere monebit. Nos autem & de bono loqui probamus. Quippe primum locum Cyrenaico elargitur, Addit postea, quod in Galatia & Cappadocia est, candidius, puluerulentum, & maiore strangulãdi ui est. Ac si dicat, omne album uera-

trum strangulat, sed Galatum, & Cappadocum præcipue, nec Plinius hoc inficiatur. Immo sexto libro Dioscorides, capite. 23. de eo tanq̃ de ueneno tractat. Nec putes album dici quia candorem habeat/sed quia quodammodo in album inclinat, & illud iunceum habet (de quo Dioscorides) album. Albo Elleboro uti cœpimus, qui mitior redditus arte/atra bile laborantes, & scabie gallica affectos mire sanat, ut quotidiana experientia demonstrat, sed optime corrigendus est. Se. Quibus medijs? Bra. Fer-
351. rariæ te docebo. Germanis Nies vvurtz dicitur. i. radix sternutationis. Se. Interim Agaricum quæramus. Bra. Cur Agaricum inter Radices numerasti? Se. Quoniam & Dioscorides numerat. Bra. Non dicit Radicem esse, sed ita ferri, Nam & Galenus radicem autumat, quæ in Ilice sit, Plinius uero melius sentit, longum esse, candidũ, odoratum, nocte relucentem, ideo noctu colligitur. Dioscorides incertus uidetur, quippe qui modo secundum aliquos radicem, secundum alios fungum in arboribus fateatur, sed uere fungum esse docet Plinius, in Glandiferis arboribus præsertim innascentem. Ilignam syluam habet Illustrissimus Dux noster Alphonsus prope Comaclum, Sæpius illac spatians circa Ilicum radices ueluti fungos inueni, pro agarico accepi, sed uti nõ audebam, quoniam nigrescebant & subrussi erant, tandem uno albo inuẽto, eo usus sum, & pituitosam materiam educere uidi. Quamobrem & in Italia nascitur, & apud nos, & in Gallia frequenter per syluas equitantes, circa quercuum radices uidimus. Verum ex Sarmatia per Illyrium Venetias affertur, etiam ex Galatia, & Cilicia Alexandriam, & Alexandria Venetias. Nostri pharmacopolæ unum bonitatis indicium, esse friabile censent, Dioscorides negat, utpote qui Galatum, & ex Cilicia infirmum dicat, quia friabile. In Mare, & fœmina assignandis Mesue, & Dioscorides conueniunt. Quippe Dioscorides Masculum in seipsum conuolutum, rotundumq̧, & undiq̧ concretum fatetur. Fœmina rectas habet intus, pectinum modo, uenas, & diuisiones, Masculumq̧ non laudatum, fœminam bonitate antecedere. Eodem modo Mesue fœminam Masculo præfert. Se. Vnde sortitũ est hoc nomen Agaricus? Bra. Quid hoc ad rem? emes tu Venetijs hunc fungum, tamen, ne huius nominis rationem subterfugere uidear, Ptolomæus Agarum urbem, & amnem in Sarmatia scribit, In Sarmatia uero optimus Agaricus nascitur, eo præsertim loco, qui Agarus appellatur, ideo Agaricus a loco nomen sumpsit. Prius zizibere præparare solebant, nunc etiam absq̧ noxa eius puluis cum Saccaro sumitur, Medicina familiæ ab antiquis dicebatur, uel quia omnibus membris ualeat, uel ita salubris est, ut cuicunq̧ ex familia, nõ seruata ætate, sine delectu dari possit. Ventriculum offendere, constat, & caput optime iuuare. A Gallis Agaric, ab Hispanis nostro nomine Agarico, a Germanis Danschvvun nun-
352. cupatur. Se. Afodili radices sequuntur. Bra. Asphodeli proferre oportet. Se. Nomina non curo, modo rem ipsam nouerim. Bra. Immo, ne quibusq̧ rusticis, & male feriatis uiris similes simus, nomina curare debemus, præsertim quum in promptu sint nostro hoc tempore Idiomata, & candidiores literæ floruerint, & perseuerent. A latinis hastula regia dicitur. Antiquitus hac radice uescebantur. Romani etiam Albucum nominant. Radices illi assignat Dioscorides plures, oblongas, teretes, glandibus similes, Mihi uidetur radicem unam habere, a qua plures prodeunt, quarum quælibet pæoniæ radicem imitari uidetur, Sunt enim longæ, & rotundæ, sed si tractentur molles.

Iam cœpit passim haberi in hortis Ferrariæ, adeo ut nullus sit, qui asphodelum igno- ret. Ex Bononiensibus montibus, & Veronensibus Ferrariam portatur. Quandoq; digitales Radiculas, uel Bulbos, qui ex crassiore radice prodeunt, sexagenarium nume- rum excedere uidimus. Plinius fatetur, quandoq; Autumno colligi Asphodelum, a cu- ius radice octuaginta adnati Bulbuli in aceruum uisi sunt. Ex hoc in his montibus se mina, & radices habeto. Nec id te lateat, q̃uis albucus appellatur, Plinius tamen eius caulem Albucum, ipsum uero totum Hastulam regiam dici mauult. Fuere tamen qui duo genera facerent, per Albucum candidum intelligentes scapum paulo ampliorem habens, purum: & leuem, Asphodelus uero aut hastula regia acinosum caulem ha- bet, nec defuere qui in marem & fœminam partirentur. Vnum animaduersione dignum est, in Gallia me uidisse pro Asphodelo alteram herbam uendi, quæ bul- bos quidem habet, sed breuis est herba, quum Asphodelus inter bulbusas herbas maxi- mus sit, propterea id nomen hastula regia sortitus est. immo & hunc errorem quidam. Pharmacopola noster fecit, sed admonitus, uerum Asphodelum habere curauit, eius.n.
353. bulbosæ herbæ radices copiose in Ferrariensi agro habētur, loco qui Sammartina nun- cupatur. Galli Afrondiles, Hispani Gamones/aut Gamonites uocant. Se. Tormen tillæ radices sequuntur. Bra. Nisi hæc herba pentaphyllon sit, nusq̃; apud antiquos uel iota unum inuenire potui, ut plurimum in Italia septem folia habet, tamen & quan doq; quinq;, ut duo parua foliola, pro folijs computanda non sint. Nostri pharmaco polæ in Bononiensibus montibus eam inueniunt, sed iam cœpit in hortis Ferrariæ pas sim plantari, herba cubitalis est/florem purpureum habens, paruum, cespitem quodam modo facit, a quo cauliculi emanãt, supra quos folia in septē partes diuisa, aut quinq;/ uisuntur. Nonnulli apud Dioscoridem Saxifragam esse censuerunt, decepti tamen, quoniam nec eius uires habet, nec illi pictura conuenit. Pandectarius bistortā uocat, quum Bistorta altera radix sit, nisi ita in suo natali solo uocetur, Rubeam præterea ex colore quem radix habet/nuncupat/cui Genuensis assentire uidetur, & re uera (præser tim in summa parte) radix eo colore insignitur. Veneti pharmacopolæ nonnulli ex hac herba trochiscos theriacos pro uiperarū carne faciunt, quod & Hermolaus in pen taphyllo fatetur, rationem addens, quoniam uiperæ modo (ut ipsi putant) nunq̃; ui- suntur, q quantum aberrent, tu ipse iudex esto. In his montibus Radices solum colli- ges, nisi pentaphyllon sit, herba noua erit.i. antiqs incognita. Nonnulli apud Germa
354. nos tormentill/alij Rotvvurtz, Blutvvurtz alij/nuncupant. Se. Ad saxifragæ radi- ces ueniamus. Bra. In hac etiam herba uariæ ambages sunt, quoniā multæ sunt her bæ, quas nostrum uulgus Saxifragas nuncupat/fuere q uocatam pimpinellam pro Sa xifragia sumerent, Alij herbam alteram pimpinellæ similem, Alij similem tritico, Alij no stro uocato Caryophyllo, Alij tormentillam accipiunt, Alij herbam tormentillæ simi- lem dicunt, Alij quam uocamus Euphragiam sumunt, Alij Cretano marino similem, Alij cretanum ipsum, Alij a nobis uocatam sancti Petri herbam, Verum nullam harum Saxifragiam esse ex hoc apparet, quia Dioscorides Epithymo similē esse dicit, sed ha- rum nulla cum Epithymo similitudinem habet, nec surculosa est aliqua prædictarum, ut Saxifraga pingitur, Quam uero uos pharmacopolæ in officinis habetis, quæ est ra- dix subrubra, cuius herbæ folia pimpinellæ assimilantur, non modo hæc non esse illam

Tormentilla

ostendunt/sed nec sapor/qui omnino adstringens est, si mandatur. Nos Saxifragam
Dioscoridis nunq̃ uidimus/q̄ meminerimus, Empetron uero frequẽter in liguriæ mon
tibus/mare uersus. Dioscorides duo capita facit, unum de Saxifraga, quã tamen Em
petron appellari dicit. Aliud de Empetro, quod etiam phacois uocat, sed alias uires em
petro, alias Saxifragæ tribuit. Vnde Marcellus caput de Saxifrago superfluum esse sus
picatur, tum quia Dioscorides non incepisset suum caput a latino nomine, tũ quia Em/
petron ipsam uocat, tum quia a Paulo, qui breuibus omnia pertractat, quæ a Diosco
ride scribuntur, de Saxifraga sermo non fit, sed tantũ de Empetro. Quicquid sit, quũ
diuersam figuram, & diuersas uires Saxifregæ & Empetro tribuat, diuersas herbas esse
arbitror, nec caput superfluum esse. non moueor autem q̄ latino nomine incipiat, quia
ita appellari audiuit, Et si Paulus tamen omiserit, non mirum, quia pauciora scribit, q̃
Dioscorides fecerit, immo & nonnulla, de quibus nunq̃ Dioscorides tractat, ut de Ar/
Saxifragia nabo supra dictum est. At quum Saxifragia ab effectu appelletur, quia saxa frangit,
intra quæ nascitur, & eodem modo Empetron, propterea herbam in montibus quæ
rerem, quæ dum oritur/saxa scinderet, & per scissuras exiret, & Epithymi figuram habe
ret. Hermolaus in suo Dioscoride herbæ figuram deesse tradit, Marcellus in antiquis
simo suo reperiri inquit ἐπιθύμῳ ἐμφερῆ. i. Epithymo similis. quũ tamen Epithymus, her/
bæ figuram non habeat. Quicquid sit, si huius communis Saxifragiæ radices, & her/
bam colligere placeat, facito. Sin minus, eam relinquere poteris, utpote antiquis & re/
centibus ignota. Nam Simon Genuensis inter Recentes quosdam refert unam herbã
accipientes alios alteram pro Saxifraga, Idẽ etiam Pandectarius, & nostri recentes in
hortis uarias herbas ostendunt, ac seminant, quas omnes Saxifragas nuncupant, & pro
frangendo lapide impendunt, Alias determinate omnes recentiorum species assignare
statuimus, & quid sint, ostendere. Nunc satis habeas, illam radicem, quam in Bononien
sibus montibus, & Veronensibus colligitis, non esse Dioscoridis Saxifragam, aut Em/
petron dicicisse, immo & Recentes in ea dubitant. Se. Quum hic nostræ Saxifragæ
Radices præsto sint, colligere non desinam, ne quandoq̃ ab aliquo imperito Medico ex
peteretur, Ego autem carerem. Ba. A Germanis Stein brech appellatur, quod nomẽ
Saxifragis impositum est. nam & alia quædam peculiaria nomina habẽt speciebus Sa/
xifragæ Recentiorum, ut Gryenkraut, quia Ischiadicis potissimum medeatur, & Meer/
hyrs & schlutren, quorum differentiam ipsis relinquere statuimus. Se. Ideo ad Spo/
355. dium ex cannis secundum Auicenam descendamus. Ba. Non ab re secundum Auice
Spodiũ ex cannis næ sententiam addidisti, nam ipse tali spodio utitur. quum uerum spodium forte nõ ha
buerit, nos uerum spodium habemus, ideo ex cannis, & fictitium despicere oportet.
Non defuere tamen Recentes, qui non solum Auicenam repræhendunt, uerum ex nulla
altera re spodium fieri posse censent, q̃ in fornacibus mineralibus, Hi autem maxime
decipiuntur, quoniam Dioscorides. 5. libro, & Galenus ubi de spodio, & Plinius multa,
quæ pro spodio poni possunt, & quibus modis Cinis fiat, qui Antispodium uocatur,
edocẽt. fit enim ex Oleastro/ut. 5. libro & ubi de Oleastro tractat Dioscorides monet.
Sumitur autem Oleastri, aut Oleæ Coliculus, fit ex Malis cotoneis exossatis, ex Callis,
ex linteorum lacinijs, ex candidis moris immaturis, ex lentisco, ex Terebintho, ex flori/
bus labruscæ, ex folijs tenerioribus Rubi, ex coma buxi, ex pseudocypero. i. falso qua/
drato iuncum

crato iuncū cū suis floribus, ex Germine fici in sole siccati, ex glutino taurino, quod nos collam garauellam uocamus ex lana aspera succida pice aut melle madida. Deficiente spodio/omnibus his uti possumus loco eius, & ideo Antispodia, ac si dictum sit/pro Spodio/nuncupantur, & ideo Auicena reprehendi nō debet, si cānaræ radices adustas, & ante ipsum Serapio/Spodiū dixerint. Nempe certū est de minerali Spodio.i.fornacibus inuento nō loqui, sed de Antispodio.i.de eo, quo, loco Spodij uti possumus. Constat aūt & ipsum radicū cānaræ cinerem pro Antispodio poni posse/Quod aūt Auicena/& Serapio Dioscoridis Antispodium nouerint, caput de tutia apud ipsos leges, nā eo de uero antiquorum Spodio loqui, a Caminis accepto percipies, quamobrem malus interpres in causa fuit, qui commode uocabula non reddidit, Et ideo hi authores non erant ita temere explodendi, ut quidā recentes explodūt, sed potius corrigendi, ut in eo lemmate quo Spodio scriptum est, de Antispodio legatur. Fuit error Interpretis Spodiū/pro Antispodio interpretantis, ubi postea de Tutia in inscriptione posuit/De pōpholyge/& Spodio/legendū erat/Est aūt Spodiū apud Dioscoridē/Pliniū/Galenū/Paulū/Serapionē/& Auicenā, & cæteros oēs fidos Authores/Tale. Quoties æs purificare contendunt, in fornaces imponentes, fumus eleuatur/subtilior/& leuior/qui fornacis culmini inhæret/hic pompholyx dicitur, a nostris recentibus, & Arabibus Tutia nuncupatur/Vnde pompholyx est æris/& cadmiæ fauilla, uel bulla (ut nomen ipsum indicat) Spodiū uero est pars fumi ponderosa/& nigrior/quæ fauillas simul mixtas habet/& quandoq; carbones, hoc est uerum Spodium/quo in officinis uti deberemus, tamen quum opus sit Spodio uti/Pompholygem semper idest Tutiam accipito. nam hoc edocet Galenus, qui nunq; Spodio usus est, quia pompholygem habebat, ideo & nos Spodium dimittamus, quia pompholygem habemus. Si pomphonlyge careremus, Spodio uti oporteret/quod si haberi non posset/ex ære Spodium, aut ex argento, uel auro (nam & Spodium argenti & auri fit, quod Plinius lauritim appellat, & oculis aptius est) ex plumbo accipi iubet Plinius/si ex nullo metallo haberi posset/ex rebus præcitatis fieri oporteret, & hoc Antispodium esset/nec illud Auicenæ ex cannarum radicibus despicerem/aut ex animalium ossibus, ut quidam ex Elephantum dentibus, alij ex collo parant. Quum ergo Spodio indigemus/Pompholyge utamur. Si Pompholyx idest Tutia desit/Spodium sumatur. Deficiente Spodio, in primis aureo, argenteo, æreo, deniq; plumbeo Antispodio utamur/quod uel ex rebus a Dioscoride dictis, uel ex cānarum radicibus fiat/Verum pompholyge carere nō possumus, quum in Italia/& in propinquissima Germaniæ parte plures metallorum fodinæ non desint, Vbi & uili pretio emitur/Multi uero Spodium/& Pompholygem confundunt, quum manifestissimis indicijs deprehendantur. At ex radicibus ad metalla transiuisse uidemur. Se. Non equidem transiuimus, quia de Spodio cannarum, quod radix est, loquebamur. Tu uero ad ampliorem doctrinam de Spodio ex metallis tractasti/præsertim quia immerito Auicena in Antispodio suo ex cannarum radicibus, uel adustarum confrictione/aut data opera igne/taxabatur/uerum hæc alias/ut ad rem nostram reuertamur. Bra. Nonnulli Germani Tutiam uel Spodium Nix uocant, alij Nil/quod & latinum nomen est. Ideo cauillari solent æquiuoco argumento dicentes, si Nil ualet oculis, non sanabuntur/sed Nil ualet oculis. Igitur non sanabun-

Spodium secundum antiquos :–

tur. Vides æquiuocationem esse in uerbo Nil/ Causa autem apparentiæ in paralo-gismo identitas nominis est. Se. Hæc Dialecticis omittantur/ & ad Bistortæ radicem
356. ueniamus. Bra. Immo sophistarum munus est, hæc tractare. Ad tuam Bistortam accedentes/ plures herbarij hanc herbam, quam uos ob radicem Bistortã dicitis, apud Dioscoridem Catanance esse censuere, præsertim secundam speciem, quod & Hermolaus testatur. At eam non esse facile deprehendi potest, quoniam Dioscoridis Catanance radicem paruam ceu oliuam habet/ & folia oleæ figura & colore/ uestra autem Bistorta non habet/ radicem ut oliua, sed multo maiorem, & nigram, & geniculatam/ nec folia bistortæ/ oleæ folia/ figura & colore imitantur, sed potius figuram lapathi acuti habent, adeo ut quandoq; speciem lapathi esse suspicatus sim, tamen in nulla quatuor specierum reperitur/ equidem folia acuti lapathi habet/ quæ ex uno latere quodammodo cærulea sunt, ex altero herbacea/ Radicem habet extra nigram/ intus rubram/ uel in quendam ruborem tendentem/ Radicem adstringentem esse constat, propterea ab his recentibus in menstruorum abundantia accipitur. In his montibus eam collige/ Herbarij nostri ex Bononiensibus montibus petunt/ & radicem solam seruant. Se. Habet'ne aliud nomen/ q̃ Bistorta, uel Bitorta? Bra. A Radice bistorta dicitur. Aliqui minorem lappam appellant. Alij Bardanam minorẽ, sed nomina sunt potius ad placitum, q̃ aliqua ratione imposita/ Illos tamen deceptos esse constat, qui Bistortæ radicem/ Been rubrum esse putarunt, quippe rubrum Been/ & folijs, & uiribus, & radice aliud est a uocata Bistorta, Nihil deniq; de his loqui oportet, qui Bistortam Tormentillã faciunt, adeo fatue & absq; sensu loquuntur, quum Bistorta Rumicis folia habeãt/ Tormentilla in septem partes distincta. Se. Nihil habes apud antiquos certi/ de Bistorta? Bra. Quandoq; Britanicam Dioscoridis/ Bistortam esse suspicatus sum, quia folium habet Rumici syluestri simile, postea alia non respondebant, quippe Britanica folium habet nigrius, pilosiusq; rumice, & radicem breuem & tenuem. At Bistorta rumicis quidem folium habet, sed nec nigrum, nec pilosum, immo ualde leuigatum, & Radicem magnam, ratione`q; herbæ crassam, continet. Illi præterea decipiuntur, qui Bistortam Astragalum esse arbitrantur, quoniam & si Astralagus radicem rotundam habeat/ Raphani modo prælongam/ nigris alijs agnascentibus præduris & implicatis ut cornua, gustu spissante/ Tamen Bistortæ radix alia forma uisitur/ nec habet ramos, & folia Ciceris Bistorta, ut Astralagus. Propterea hanc Bistortam Antiquis incognitam censeo, quam & Galli Bistorte uocant/ A Germanis uero pro Serpentaria sumitur magno errore/ ut qui frigidum pro calido ponant. Immo & Bistortam herbam nonnulli in Germania Drachenuurtz/ & notteruurtz/ (nomina a serpentibus ducta) appellant. q̃q̃ non desint/ & qui Bistortam schlippen uocent. Se. Carlinæ radices sequuntur. Bra. In Bononiensibus montibus Chamæleonta duplicem
CARLINA: 357. inueni/ album/ & nigrum/ Idem in Mutinensibus plerumq; me uidisse accidit, sed præter hos duos/ quidam papus aderat/ tanq; cardui echinus/ latus purpureus in summo/ aculeatus undiq;/ qui sine folijs e radice supra caulem exibat, hunc illi herbarij Carlinam uocabant, & locorum accolæ. Tunc Carlinam Chamæleonem album non esse suspicatus sum/ nempe antea continuo Carlinam & Chamæleontem idem esse putaueram, & nomen corruptum esse/ ut Carlina quasi Chamæleon diceretur, vnde herba

noua Carlina erit,de qua nusq̃ antiqui,nescio an folia duabus uel tribus Carlinis, quas uideram,abrepta essent/Id tamen scio uos pro Carlina Chamæleontis albi radices sumere. Vbiq; nascuntur Chamæleon albus & niger, & omnibus notissimæ sunt herbæ, Vnde Carlina a Chamæleonte altera erit,finguntq; herbarij, quia in medio tanq̃ sagittæ uulnus habere uidetur, Angelum de cælo missum id fecisse sagitta tangens, ut Carolo magno eam ostenderet,qua eius exercitum a pestilenti morbo liberaret, hæc puerilia sunt,tamen quousq; rem tibi oculata fide ostendam, pro Carlina huius Chamæleontis radices,& in his montibus potiusq̃ alibi colliges. Chamæleon dicitur ex similitudine, quam cum Chamæleonte animali in serpendo, & in mutatione colorum, penes uarios terræ affectus habet. A Germanis Viedistel,& Mariedistel Chamæleones appellantur, Sed quæ ita a Germanis dicuntur,potius Cardui species sunt, q̃ Chamæleones, ideo
358. pro Chamæleone Carduum sumunt. Se. Sigilli sanctæ Mariæ radices sequuntur. Bra. Nunq̃ legi Gloriosam virginem sigillum habuisse,aut literas misisse,minus imaginari possum,sigillum radices habere. Se. Est herba,quæ ita nuncupatur. Bra. Nō habet aliud nomen? quomodo appellabatur, anteq̃ Virgo Maria in lucem prodiret? Se. Id ignoro,tamen alijs etiam nominibus appellatur,ut a geniculo radicis Genicularis,& fraxinella. Bra. Optimum est plura nomina nouisse,iam intelligere cœpi,quid per sigillum sanctæ Mariæ uelis. Ea herba est,qua mulieres sibi faciem extergunt,& fucant/etiam sigillum Salamonis dicitur. Se. Ea inq̃, sed & radix ad rem ueneream, Saccaro conditur. Bra. Hæc apud Dioscoridem,& antiquos Polygonatum est,quæ candidam radicem habet, pluribus geniculis plenam, cuius saporem Galenus, & Paulus explicare nesciuerunt, Recentes nonnulli crassissimo errore detinentur, putantes apud Serapionem Secacul polygonatum esse/quum Secacul/non Eryngium (ut interpres dicit) sed altera radix sit/recte ab aliquibus Genicularis dicitur.nomen græcum polygonatum. s. exprimentes/a polygonio Mare & fœmina differt, quod nos uulgo corigiolam uocamus. A Gallis Sean nostre Dame, A Germanis ex colore vveisuortz idest radix alba nuncupatur/Ventriculum roborat melle condita/sed Sac-
359. caro gustu perfectior/& suauior creditur. Se. Cynoglossæ radices prodeunt. Bra. Quam pharmacopolarum turba caninam linguam putauit/e Solo eleuatam/canina lingua non est, quia per terram sternitur canina lingua, & plantaginem in folijs imitatur,sed ob scabritiē/caninæ linguæ assimilatur/Ferrariæ habet,in sabulosis locis abundat, Ibi eam colligerem utpote efficaciorem,herbam`q; & radices seruarem/Ab Hispanis lengua de perro, A Germanis hundtszung nuncupatur, q̃uis Germani herbam a terra eleuatam surculosam`q; pro Cynoglossa sumant, alteram tamen ab ea,quam nostri herbarij sumunt, nostrum uulgus eam nullo nomine insigniuit, immo iacet despecta,& sine ratione calcata. Amœnissimum locum habet Illustriss. Princeps noster, & alterū tempe,pado circundatū,quē Beluedere appellat, Ibi Cynoglossa pulchrior,q̃ alibi
360. uiderim, mire uiret. Se. Duronici sequuntur. Bra. Doronicum a græco nomen est/tamen apud Græcos nunq̃ Doronicū repperi(nisi tu Barbare Duronigo,uel Durungo proferre malueris,ne a græco desumas) minus a latinis p̄tractatur. Arabes soli nobis hæc dora.i.dona tribuere,q̄bus/in uarijs simplicibus,debemus, Serapio de his p̄tractat, sunt.n.radices paruæ,dulces,in formā (ut inquiūt)calami aromatici,quæ plures medi-

cinarum compositiones ingrediuntur, ut Electuarium de Aromatibus/Alias quod sint
apud antiquos explicare conabimur/Nondũ compertũ nobis est, ad hoc usq; tempus
361. Doronicũ. Se. Been albi, & rubri Radices occurrunt. Bra. Recẽtes inter ben/simpli
ci e/scriptum/& Been duplici e/differentiam faciunt/primũ est fructus quidã, secundũ,
Radix. Re uera hæc nomina barbara sunt/Ben/Been/uel Behem/suo mõ tractent illi/
& scribant, nã ut in rebus Recentes, ita in Orthographia confusi sunt, Quicquid tamẽ
Ben hoc ẽ glans unguentaria: sit apud Arabes Ben uel Been/granum est augulosum magnum ut auellana/a Dioscori
de. 4. libro Balanum myrepsicem, a latinis glandem unguentariam appellatum, Plinius
uno nomine Myrobalanus uocat. Apud nobiles mulieres Ferrarienses notissima est
hæc glans, qua oleum inodorum. i. omni odore carens exprimunt, tamen ad oẽs susci-
piendos aptum. Authores in folio dissident. nã Plinius Heliotropij foliũ habere cen-
set. Theophrastus. 4. de Plantarum historia, Myrti, Dioscorides Myricæ, Theophra-
stus etiam fructum Capari, Dioscorides Auellanæ comparat, nec mirum, quia res ea-
dem mihi sub una forma, illi sub altera præsentatur, præsertim si non multum diffe-
rant formæ. Hoc Been. i. Myrobalanum in tua officina habeas, non solum ad odores,
sed ad rem medicam, Venetijs emito, ex Aethiopia, Aegypto, Arabia, & Iudea Alexan
driam fertur, postea Venetias, sed istud Been potius inter semina numerandum erat,
Quicquid autem sit, non pauci recentes decipiuntur, qui pro Been Baccas Cici. i. her-
Cici. cherua bæ uulgo dictæ Mirasole accipiunt, & ex eis oleum parant, quod pro oleo de Been uen
dunt. Quum tamen a Dioscoride primo libro oleum Cicinum, & ab Arabibus
oleum de Cherua dictum sit, quod ab oleo Balanino. i. (ut more ipsorum loquar) oleo
de Been separat. Immo si nunq; de his Dioscorides tractasset, constat aliud esse My-
robalanum, aliud cicum. At ad rem nostram redeuntes, uos duas radices in officinis
seruatis, quarum altera Ben album, altera Ben rubrum appellatis/Ben album in Bono-
niensibus & Veronensibus mõtibus frequens est, foliũ habet magnitudine foliorũ oleæ,
sed in acutũ tendit, Radix fere per terram serpit, e qua multi ramuli hinc inde crescunt,
ut in Glycyriza fit, florem ueluti stellam albam habet, Been uero rubrum circa mariti-
ma nascitur, ad nos ex monte Gargano. i. sancti Angeli defertur, ut coniectari possum
apud Arabes non Ben, sed Behem proferendum est, de quibus Serapio capite. 225.
Quid uero sint, non possumus uel ex Serapione, aut Auicena colligere, qui eorum co-
lorem tantum edocent. Ideo an sint istæ radices quæ ad nos afferuntur, incerti sumus.
Græci (quod sciuerim) hæc nunq; scripsere. At quia hominum animis ita receptum
est, ideo & tu Behem album hic collige, Rubrum ex alijs locis habebis. Se. Corallina
sequitur. Bra. Inter radices corallinam numeras? Se. Radix non est, sed quia terræ
361. inhæret, propterea in Radicum loco ipsam disposui, dubitabam an inter herbas nu-
merarem, uerum nihil cum herba commune habere uidebatur, nec cum radice, de his
autem nihil ad nos, modo ipsius copiam in officinam portem. Bra. Hic non ha-
betur, sed circa mare/in lapidibus, & ostrearum testis, græce βρυονθαλασσιον, Latine mus-
cus marinus dicitur, de eo Dioscorides libro. 4. pertractat. Pandectarius, & Genuensis
lichenem herbam cum musco marino confundere uidentur, sed grauius Pandectarius,
q̃ Genuensis, quippe qui omnia absq; ordine simul misceat, quæ bryon nuncupan-
tur, & præsertim in hoc marino bryo & lichene, sed de his uiris nihil ad nos, qui mus-

cum falso, & usnem comparent, & Dioscoridem pessime adducunt, vt apud ipsos caput de Aijnech legito, Vnde breuibus, quam Corallinam vocamus, & in frequēti vsu pro puerorum vermibus est, a Dioscoride, Galeno & alijs Muscus marinus nuncupatur, sed hanc uim ignorarunt antiquiores, q; vermes interficiat, quam posteriores ita esse comprobarunt, & nunc tota Græcia, eo pro vermibus vtitur. Immo sunt qui per plateas & vicos attritam corallinam vendant, ita fere clamantes, σχολιτοβοτανον, σχολιτοβοτανον, ac si dixerint vermes interficiens, vermes interficiens. q̄q̄uis suo vulgari idiomate uerba in i/potius finiant dicentes σχολιτοβοτανι. Mulieres pro vermibus puerorum vili pratio emunt, herba est omnino, & herba a Dioscoride dicitur, Vno tantum perturbor, Plinium eadem fere de Musco marino scripsisse quæ Dioscorides, vno dempto, quia Plinius lactucæ folium habere dicit, sed crispius/Constat autem nostram vocatam Corallinam lactucæ folio carere, immo similis est Musco, immo muscus, vnde Hermolaus, qui Dioscoridem per Plinium interpretatur, lactucæ folium habere dicit, quoniam & Plinius capite. 8. libri. 27. ita scriptum reliquerat. Marcellus uero Capillata herba interpretatur. nam codex Dioscoridis græcus τριχώδης legit, quasi in modum tricharum/& capillorum. Hermolaus autem interpretatur/ac si scripserit τριδαχώδης, i. in morem lactucæ/non autem τριχώδης vterq; uerum dicere potest/Plinius folia quædam serpentia latiora considerans, quæ formam lactucæ habent/& fere Muscum concomitantur. Dioscorides capillamenta illa, quæ proprie Muscus sunt/vt de una re Plinius/de altera Dioscorides loquatur/sed eodem loco nascantur. Nobiscum Marcellus est, aut nos potius cum Marcello/Nec moueor, q; eisdem uiribus Plinij Bryon & Dioscoridis insigniantur, quoniam non ab re est, duas herbas eodem præcise loco natas, easdem uires habere/hæ autem circa mare, inter lapides, atq; saxa nascuntur. **Se.** Est'ne aliquis ex antiquioribus, qui ad puerorum uermes corallinam ualere scribat? **Bra.** Nullus (quem sciuerim) sed non est opus, omnia ab antiquis scribi, & nos ab eisdem omnia petere. nuper inuentum est hoc, & ita esse nemo non scit, immo Corallina soluit, vt experientia/oculata fide demonstrat, quam tamen inter constringentes res/antiquiores enumerant. **Se.** Nonnulli tamen reperiuntur, qui solum antiquos sectari uolunt, nullis alijs credentes. **Bra.** Hi eorum ingenia abiecta/vilia/& absq; iudicio existimant, quæ noua quædam inuenire non possint. Id nescientes, facillimum esse inuentis addere, & duce experientia multa inuenire. nam & antiqui, homines fuere, & in multis plurimi errarunt/nos multa indies uia regia inuenimus, & experientia, quæ forte ab alijs inuenta fuere, sed a nullo scripta, quem nouerim. nihil enim est, quod non efficiat humanus animus/modo uelit. **Se.** Vnde sumptum est hoc nomen Corallina? **Bra.** Quia ut corallus in aqua nascitur, & ubi coralli nascuntur/etiam inuenitur, propterea non pauci decepti sunt/Corallorum folia esse putantes/& hi peius sentiunt, qui corallinam & Corallium idem fecere. q̄q̄ & coralli
362, um puerorum uermes necet/& eorum comitialem morbum, quem Brutam uocamus/tollat. **Se.** Zenestræ radices occurrūt/tamen non sunt in magno usu. **Bra.** Nō Zenestrā, sed Genistā proferre debes/A Dioscoride σπάρτιον, & Galeno σπάρτον appellatur, flores, radicē, atq; herbā seruato. Mesue inquit Genistā siliquas facere in modum lengibi, Interpres pro lengibi/orobum uertit/quum fasellū significet/Ideo interpres dedit

Coralina e muscus marinus

Coraliū uermes necat & Epilepsia tollit

ansam Manardo reprehendendi Mesuem, non ipse Mesue, qui siliquas Genistæ/fasello comparat/quis non sit ingens differentia ab Orobi siliquis. Se. Imperatoriæ radix,
363. & endiuiæ sequuntur, sed endiuiam in Ferrariensi agro habere studebimus. Bra. Cur in tua officina Imperatoriam habere studes? Ingreditur'ne compositiones aliquas? Se. Non equidem, sed Ethologis, & pseudomedicis nonnullis eã uendo. Bra. Quã herbam Imperatoriam putas? Quippe Leoniceno uisum est/ligurum Imperatoriam, uerum ligusticum esse/tamen multæ herbæ varijs in locis Imperatoriæ dicuntur. Se. De illa nunc loquor/quam ita Ferrariæ appellamus/tria folia habente, quorum mediũ in tres partes distinctum est, quæ e lateribus sunt/in duas/ vt medium folium corona fere imitari uideatur. Bra. Herbam noui, sed nusquam apud antiquos (quod sciuerim) cã repperi, Contra quartanas ualere certum est/& ad eruendos partus/ac faciles reddendos experta. Cerebrum expurgat, & ab superflua humiditate liberat. Se. Quam qualitatem habere putas? Bra. Experimento, & via regia Galeni/Calidam & siccam esse deprehenditur, In montibus Bononiensibus copiose prouenit. Reliqua prosequaris. Se. In calce Radicum sumus/Cortices sequuntur, quos prosequi incipiemus, si dulci quiete, & gratis obsonijs uentriculũ/& mẽbra donauerimus. Bra. Vt lubet agatur.

De Corticibus, quorum in Ferrariensibus pharmacopolarum officinis vsus est.

BRASAVOLUS.

Ia expediamus, Cortices numera, quos Herbarius in hunc Sacculũ colligens seruabit. Her. Operi acinctus sum. Se. Granatorũ cortices/alijs corticibus Ianuam recludunt. Her. Diebus elapsis saculum horum corticum collegi. Bra. Verum est, ubi de floribus sermo incidit, Malicorium ab antiquis dici ostendimus. Se. Citri cortex sequitur. Bra. Et hunc corticem in fructibus tractauimus, quẽ nunc Saccaro condientes vẽtriculo roborãdo paramus/& ars in summo est, ut nihil ad di possit. Se. Ergo ad Sambuci cortices accedamus. Bra. Et de sambuco in herbis
364. expeditum reliquimus. Se. Cinamomi cortex consequitur. Bra. Cinamomum nostri pharmacopolæ non habent, sed loco eius cassia Syringe vtuntur, A Dioscoride Mosylicum, ex Mosylo Aethiopiæ promontorio, in quo est harum rerum Emporium collaudatur/Id etiam probat Dioscorides, quod nigrum colorem habeat/& quod quũ vino diluitur, in cineritium colorem transit, quod habet uirgulta tenuia cum leuore, quod habet nodos per totum continuos/& quod odoratissimum est. Quod autem animaduersione dignum est quo inquit colorem nigrum habere/& quod/quum vino diluitur/in cineritium colorem transit, nam hoc modo interpretatus est Marcellus. Hermolaus aliter exponit. s. Aritudine cineris fuluum/Serapio autem Dioscoridem hoc loco refert, ac si dicat cineritium colorem habere cum rubore. Re vera a Serapione dissentire non possum, quum hæc sint Dioscoridis uerba τῇ χροιᾷ μέλαν, τεφρίζον ἐν τῷ οἰνώδει. i. colore nigrum, uerum quia nigrum exquisite non est, addit tanquam cineritium in vino/ac si

dicat cineritium in rubro, vt Serapio refert/& Galenus optimum Cinamomum Cineritium esse in theriaca ad Pisonem fatetur, Ibi enim Cinamomi notas edocens inquit τῇ φαιῷ τῇ χροιᾷ. i. Cineritium colore/In libro etiam de Antidotis, ubi probatissimum Cinamomum describit/talem colorem habere inquit/tanq; si lacti phæum & parũ cyanei misceatur. Si autem hæc tria simul iuncta sint/Album/phæum. i. fuscum, & cyaneus, fit ille color cineritius cum vino. i. cineritius cum rubore, vt ego in pluribus rebus/ & coloribus ipsis dum hæc scriberemus/experti sumus/erat autem talis rubor, ut potius in subcineritium inclinaret. Quamobrem Serapioni potius inhæreo/q; Marcello sibi suam interpretationem fingenti, & Hermolao. Ad rem nostram redeuntes Cinamomo caremus, præsertim perfecto, quod Mosylicum dicitur, & a Galeno in libro de Antidotis, odorem qui dici non potest/habere iudicatur, & gustum calefacientem/sed nõ ita valide vt mordicet, & tristitiam faciat. Colorem habet/qualem supra diximus, Additq; in libro de Theriaca ad Pisonem/id probatissimũ esse/quod virgulta gracilia habet, & frequentes nodos/odorem longe optimum, suauissimumq;, & gustu acre nobis apparet, mordax admodum, postea addit διαμασσωμένον πηγανίζειν δοκεῖ. i. Mansum Rutæ similitudinem præ se ferre videtur, Qui Galeni locus ostendit/Manardum celeberrimum immerito Marcellũ taxare, qui in probatis codicibus se inuenisse Rutæ odorem spirare fatetur/nam & hoc Galenus proculdubio censet, nec refert q; grauis sit Rutæ odor, & a Galeno Cinamomum odoratissimum prius dicatur. quia simul consentit/ aliquid odoratissimum esse/& quodammodo in Rutæ odorem spirare, quod in Dioscoridem intelligendum esse, Serapionis testimonium probat, Inquiens, & melius eo etiam est, quod cum odore optimo suo trahit odorem rutæ/& cordumeni. Ad rem igitur, qui uolunt vocatam canellam esse Cinamomum/decipiuntur. Cum ob alia multa, tum ob hoc præcipue, quia canella non habet frequentes nodos/& canella est tanq; cutis/ut Plinius & Theophrastus testãtur/Cinamomum tanq; cortex. q̃uis Dioscorides/in hoc illis aduersetur/etiam canella corallorum colorem habet/non autem Cinamomum sed prædictum. Tamen quum sex species cinamomi inueniantur, vt Galenus locis citatis, Dioscorides/Theophrastus/& Plinius censet. immo inter optimum & pessimum genus sit maxima distantia & differentia/non dubito nos aliquam speciem habere/& vidimus album cinamomum/& nigrum i. quod in hos colores inclinabat/& quod est simile Cassiæ rubenti, sed Mosylico caremus/quod inenarrabilem odorem habet/& si accidat nos optimo Cinamomo vti debere/duplum cassiæ accipere possumus. i. duplum probatissimæ canellæ/nec argumentum Quinti/quod Galenus in libro de Antidotis refert/alicuius momenti est/si deberemus bibere cyathum vini Cretici/& desit/nos debere duos cyathos loræ bibere/& si desit panis ex similagine/duplum furfuracei edere debeamus/argumentum hoc ad rem nihil facit/nam quod de Cinamomo, & Cassia dicitur/Idem est ac si ad ferendum pondus viro forti indigeremus. At ipso forti viro caremus, duos debiliores accipiamus. Canella autem quæ pro Cinamomo sumi debet/ ea est/quæ Gizir uel Gizi nuncupatur/Difficile autem est & optimum Cinamomum & optimam Canellam nosse/nisi sæpius experti simus/vt Galenus testatur/nam pseudo/cinamomum/& pseudocanella habentur/tamen si quis expertus est (vt Galenus in libro de Antidotis tradit) facillimum est ad cognoscendũ optimũ Cinamomum, quan-

to magis bonum est, tanto diutius durat/& hi summe delirant, qui Cinamomum senio non affici contendunt, immo/ut præcitato loco inquit Galenus/non seruat ad trigesimum annum sinceras suas uires. **Se.** Si nostra canella cinamomum non sit, quid igitur esse iudicas? **Bra.** Constat apud antiquos/quod canellam appellamus Cassiam esse, & Cassiam Syringa, Cassiam uero nunc a nobis ita appellatam, quæ ab Arabibus fistula uocatur, alia res est, de qua (ut in fructibus prædiximus) antiqui nunquam tractarunt. Vt autem ad rei summam accedamus/Tria sunt apud Ferrarienses & Venetos pharmacopolas, quæ cortices sunt/Vnum Cassiam ligneam ad differentiam Cassiæ quæ soluit/appellant, Aliud canellam, Tertium Scauezonum dicunt/Scauezoni sunt canellæ frusta & ineptiores partes/& in horum genere quandoque cinamomi frusta inueni/odorata ualde/colorem mixtum ex albo lacteo, fusco, & cyaneo, & nodos frequentes habentia, quam appellatis cassiam ligneam/est pseudo cassia Dioscoridis, quæ & si cum cassia similitudinē habeat/gustu tamen deprehenditur, nec odorata est aliquo modo. Quam uero Canellam dicitis/est uera cassia Dioscoridis/non cinamomum, tamē quia inter cassias i. nostras canellas, aliqua frusta inueniuntur, quæ cannas longas/angustas/crassas, & fistulis plenas habent/gustu erodentes, & adstringentes cum aliquo feruore, odoratas/& odorem uini referentes. Hæc est prima species a Dioscoride descripta, quæ a Barbaris dicitur Lada/Et in Fasciculis nostræ cassiæ aliqua nigrescens inuenitur, quam Dioscorides Ζιγιρ appellari dicit. quamuis Galenus in libro de Antidotis duas syllabas habere fateatur, quarum prima est ex γ/& ι secunda est ex ζ, & ι. ut γιζι dicatur/propterea Hermolaus a Manardo reprehenditur, qui dixerit a Galeno γιζερ appellari, quum Galenus etiam literas numerans γιζι scriptum reliquerit. non uidit autem Galenum alijs in locis uario modo proferentem, nam in Theriaca ad Pisonem probatissimam cassiam laudans/ab incolis inquit Ζιγγιβερ appellari. propterea in his Barbaris nominibus nemo reprehendendus est. Id autem addam/inter fasciculos cassiæ/nos frequenter Cinamomum uidisse/& non ut Hermolaus dicit, quod Cassia ad nos nos ueniat, sed xylocinamomo inueniri. Multa genera & cassiæ & cinamomi ab Authoribus ponuntur. Tu met Dioscoridem, Theophrastum, Plinium, & Galenum præsertim in libro de Antidotis legere poteris, ubi horum species exacte tractantur/mihi nunc satis fuit/nostram canellam speciem cassiæ esse/demonstrasse/& quam dicunt cassiam ligneam/esse pseudocassiam/& cinamomum quandoque inter frusta cassiæ Scauezonos appellata, inueniri. **Se.** Tecū sentiam/quousque meliora discere potero. **Bra.** Nunquam meliora disces, nisi hoc uerum esse confirmes/quempiam per Venetorum nauigationes Alexandriam mittens/qui in fœlicem Arabiam equitet, Is poterit uerum cinamomum, aut ueram cassiam afferre. quamquam hic idem Alexandria, dextrorsum iter petens in Aethiopiam ad Mosylicum promontorium accedere possit. Hæc de cinamomo, & cassia lignea/cassia Syringa, & canella dicta, quam eodem nomine Galli & Hispani uocant canella, Germani uero Zimmet, non desunt tamen qui Rindem addant. i. corticem. **Se.** Mandragoræ cortices sequuntur. **Bra.** In Mandragora plura sunt/
365. quæ cortices nuncupari possunt, & in fructu, & in radice, & in foliorum costis. Quem corticem accipitis uos? An Radicis corticem, quem Dioscorides filo suspēdi, & seruari dicit? **Se.** Illum inquam. **Bra.** Et solum Cortex apud uos in usu est? **Se.** In somnife-

ris quandoq; fructibus utimur. Bra. Tamen ex Mandragora plura a Dioscoride ser uare iubemur, quæ singulatim explicare tentabimus. In primis autem Duo Mandragoræ genera ab Authoribus poni scito, præsertim Dioscoride, secundum genus Morion dicitur, Hermolaus id pomum esse putat, quod uulgo desdegnoso nuncupamus, in fictili supra fenestras nascens. Argumentũ hēt si quis ex hoc pomo comederit, insanus fit, ex hoc in q̃ȝ quod morion dicit᷑, Nostra autem hæc poma Ferrariæ supra fenestras frequentia Melanzana (a Neapolitanis præsertim, a quibus in summo honore habetur, & in magno usu est, & etiam Venetis) appellantur, quasi mala insana, hæc autem potius coniectura est nullius momenti, q̃ȝ argumentum. Nam Illustrissimas Isabellam & Iuliam Taraconenses per totam æstatem eiusmodi poma Melanzana comedentes uidimus, & singulis annis, in pultarijs decocta, & quandoq; frixa, ex oleo, sale, pipere, & quandoq; aceto, Tamen nunq̃ȝ insanæ uisæ sunt, sed indies sapientiores euasere, Nec ego ab illis abstinui, immo & ipsæ Illust. Sorores ad me cocta miserunt, quũ Ferrariæ habitarent. Expulso enim patre Federico Rege Neapolitano, exules, per Gallias cum patre, matre, & duobus fratribus iuere, Alterum fratrem apud Hispaniarum regem habebant, qui captiuus custodiebatur, patre uita functo, Mater Illustrissima & sanctissima in Italiam uenit, & Ferrariam petijt Millesimo quingentesimoseptimo, ubi usq; ad Millesimum quingentesimum trigesimumtertium annum. Infelicissimam uitam, sed sanctissimam duxit, quippe omnia incommoda, omnia sinistra, omnes infelicitates, & calamitates illi accidere, quas humanus animus ferre potest. quo anno Infelicissimã illam uitam/cum uera & sempiterna commutauit, Illustrissima Isabella Bautia (hoc.n. nomine uocabatur) post matris obitum Duæ pudicissimæ Sorores, Millesimo quingentesimo trigesimoquarto Ferraria discedentes maximo omnium dolore, & ploratu Valentiam petiere Hispaniæ Taraconensis urbem, ubi frater, olim captiuus nunc pro rex effectus moratur. Interim dum Mater Vitali aura fruebatur: Duo fratres obierant, Vnus in Gallia, alter Ferrariæ Cæsar Illust. Sed his omissis, ad Mandragoram ueniamus. Quippe secundam Mandragoræ speciem a Dioscoride positam Melanzanum esse inficiamur, uel (ut nos dicimus) desdegnosum pomum. Primam uero speciem lata folia habentem, in his montibus colligere poteris, Eam etiam in Bononiensibus montibus frequentem uidimus, sed ex monte Gargano ad nos potissimum affertur, ex ipsa sequentes partes serua, ex mare præsertim, non ex fœmina, quia in Marem & fœminam partitur Dioscorides, & fœmina multo minora folia habet, & pomum in duplo minus, q̃ȝ Mas. Primo igitur ex cortice uirentis radicis succum serua, Radices tunde, postea prelo exprime, & insolatus sit, quum densatus concreuerit, in uitreatum uas, aut picatum serua. A Dioscoride poma colorẽ uitelli oui habere dicũtur, a Theophrasto, & Plinio nigra, Re uera, nec certe nigra dici possunt, nec lutea, tamen in luteum potius colorem inclinare uidentur, præterea, radicis corticem funiculo suspensum serua. Se. Hoc est, quod seruamus. Bra. Immo radices in uino ad tertias coque, & pro grauissimis doloribus, & Membris secandis serua, Nec folia despicito, quæ sale seruantur, Etiam uinum ex cortice radicum sine coctura fit, Si uini dulcis cadum acceperis, & corticis pondo tria conieceris, pro his qui secari & uri debent, poma & ipsa conserua, & liquorem ex radice incisa manantem. Se. Omnia seruabo, sed quid est, quod

Dioscorides caule carere tradit? Bra. Theophrastus/& Plinius,hic libro.25. capite 11. Ille.6.de Plantarum historia caulem habere censent. Dioscorides aduersatur, caulem habere. Sed res ipse iudex sit, breuem habet caulem,ideo non mirum, si absq; caule a Dioscoride pingatur, Illi uero caulem habere uoluerunt, quia breuissimum saltem habet, Sed hæc alias. Nunc id tantum addam, Impostores circunforaneos inueniri, qui radices humana effigie insignitas ferant,quas Mandragoras esse testantur. Sunt autẽ fictitiæ/& mãu factæ radices ex cãnaꝝ radicibus,humana effigie sculptis,postea plãtatis,nascuntur radiculæ paruæ,quæ represẽtãt capillos,herbam, pectinis pilos, & ex terra cum colorem acquirunt,ut radix esse uideatur,fabulantur uero Adeo alte clamare hos homunculos,ut obturatis auribus erui oporteat, quod faciunt hac radice, canis caudæ adalligata,& plura alia fabulamenta, ut numos extorqueant a miseris ignaris, fingunt. Si uero Columellam in horto adducas,Mandragoram semihominem uocantem,uel deceptus est hic author,uulgi opinionem secutus,uel (quod magis probo) ita scripsit,quia eius Radix in duas fibras ueluti in duo crura diuiditur. Hispani ut nos, Germani Alraun Mandragoram uocant. Se. Cortices medij Castaneorum sequuntur.

366. tur. Bra. Per medium corticem,intelligis ne illum qui inter Echinum & subtile hymen castaneæ carnem tegens cernitur,qui immediate Echinum sequitur? Se. Non. Sed hymen intimum.i.pelliculam illam intimam,quæ castaneæ carni inhæret. Bra. Nihil fere aliud ex castanea Dioscorides laudat,q̃ pelliculam illam. eam enim magis adstringere censet,q̃ alia superiora coria, quum tamen & ipsa constrictiua sint. His autem, & castaneæ carnem exhibent,qui Ephemeron.i.hermodactylum Colchicum biberint,quod uenenum est. Se. Cortex ille uarias compositiones ingredit, eam præsertim,quæ in frequenti usu est, unguentum de comitissa nuncupatum. Bra. A Græcis balanus,& Iouis glans nũcupatur, In Sardinia optime nascunt,sed & apud nos in Regiensi,& Mutinensi agro sapidissime, uerum minores. A Germanis Castaneæ kesten appellantur. Se. Raphani Cortices sequuntur. Bra. Ne in æquiuoco uersemur, tres

367. radices nosco,quæ Raphani nomine insigniuntur,una quæ uulgo Raphanus proprie dicitur,acerrimum saporem habens,adeo ut caput tentet, & lachrymas incitet, Altera radix est, quam in quotidiano usu habemus, seminatur q; & colitur, hanc raphanello appellamus,qui inter olera a cultoribus numeratur,& ab alijs Italiæ gentibus, præsertim Romanis Armorazo nuncupatur/Est & tertia Radix,quæ sine cultu nascitur, quã syluestrem Raphanellum dicimus. Tu cuius radicis corticem quæris? Se. Illius acutioris,absoluto uocabulo nostra lingua Raphano appellati. Nescio tamẽ cur potius cortices,q̃ totam radicem habere studeamus. Bra. Quoniam Meditullium sub cortice existens, minori caliditati afficitur q̃ cortex,præterea facile putresceret,Cortex uero facilius exiccatur, Nos Raphanellum nostrum,apud Dioscoridem Raphanum,& a latinis Radiculam appellari iudicamus,q̃uis & sub Raphani genere noster uocatus Raphanus contineri possit/qui tamen a multis creditur esse lepidion, hi uero non obseruant lepidion a Dioscoride herbulam dici/noster autem raphanus magna herba est. Adde Plinium nostri Raphani folia,lauri folijs similia facere,& mollia esse censere,quæ postea gladioli retusi formã accipiunt, Verũ raphanus noster ampla folia hẽt lapathi acuti folijs similia & multo latiora. Noster igitur Raphanus in Raphani genere poni

Quo fictitiæ mandragoræ radices a circumforaneis fiant.

Tres radices raphani noie appellata.

Raphanus. Radicula.

uidetur, non autem in lepidio, quia Idem uidetur Dioscoridis lepidion, & scitaragi Se-
rapionis/præsertim si scitaragi herbam intelligamus, In his montibus tui Raphani ra-
dices collige/alias hæc omnia ad sensum ostendemus. Hispani Rabanos, Germani
Rattich/Raphanum uocant. Se. Caparorum Cortices sequuntur. Bra. Te etiam
368. in his radices quærere arbitror. Se. Radices inq̃. Bra. De his sermo fiet/si in pri-
mis tibi ostendam Pandectarium in Raphano summopere errare/utpote qui a Galeno
scandicem uocari censeat, quum scandix alia herba penitus sit/inter olera ineptissima,
quæ quidem apud Plautum damnatur, nam quendam exprobrat utpote scandicis uen
ditorem, & Matri Euripidis exprobratum est, quod neq; legitimum olus. i. scandicem
uendiderit. Ad Cappares redeuntes/Notissimi sunt/& nūc frequentes & optimi Fer- Cappares.
rariæ nascuntur/in asperis & gracilibus solis/& in ruderibus. immo nisi impediantur,
adeo uage incedunt/ut proximum solum impleant & arescere faciant. Semen ipsum
folia/& radicum cortices seruare oportebit. Plinius Arabicum pestilentem esse tradit,
in quam sententiam uenit etiam Galenus. Affricus/Apulus/& Marmaricus quondā
infesti fuere/nunc probati euaserunt. Immo nos ex Apulia præcipue habemus/q̃uis
in multis locis nunc Ferrariæ uireant/Antiquitus etiam/caulis/& fructus sale serua-
bantur, sed nunc & aceto. Mirum est de eo, q; omnes medici pro comperto suscipiūt, Neoterici notat:
ad uentriculum roborandum ualere/& ægris appetentiam facere credentes/Tamen in capparibus, &
Dioscorides certissimis uerbis, ita scriptum reliquit, Aluum turbare/siticulosum esse, & Coriandro:
stomacho noxium, tamen minus noxium esse stomacho coctum/q̃ crudum/omnes ta
men pro uentriculo tribuunt, ut magis uigeat/sed non miror. quia & Coriandrum pro
roborando capite exhibent/cui tamen/ut Dioscorides fatetur/obstat/nisi capitis uitiū
sit ratione uentriculi/De Capparibus forte id credunt. quoniam a Paulo Aegineta li-
bro primo capite. 74. appetentiā facere dicitur, & in principio cœnæ edi ex oleo & ace-
to/uel ex Oxymelite/quemadmodum, & nos utimur, Verum & si ita conditus appeten
tiam affert/non tamen ob hoc uentriculo conuenit. quia id est pro eo tempore ratione
condimenti/Alioqui Dioscoridi opponeretur Paulus/quem tamen imitari summe stu-
det. Tu Ferrariæ Radicum cortices habere poteris/in Viridario præsertim Ioannis
Brasauoli patrui, cui cura Hieronymi Brasauoli affinis strenuissimi ibi uirent, sed quū
efficaciores uires in Montibus habere putem propterea hic collige/& serua. Hispani
cappares Alcaparras nūcupant. Se. Thuris Cortices occurrunt. Bra. Thus Cor
369. tice caret, sed Cortex qui a Dioscoride Thus dicitur/est arboris Thus gignentis cor-
tex. Habetisne uos alium Thuris corticem distinctum? Se. Non habemus, sed quum
opus est eo uti, inter grana thuris inuenimus. Bra. Tamen si Thus optimum esset, in
eo corticem habere non possetis. Se. At omnia grana probatissima non sunt, nec om
nia alba/aut rotunda sunt/nigra etiam inueniuntur plena cortice. Bra. Tamen queq;
pharmacopolam (pro uiribus) probatissimum habere conari oporteret. Se. Nos in
unguentis hoc nigro utimur. Bra. O execrabilis error/Id facitis/ac si unguenta ad hu
manam uitam nihil faciant, quum ex ignauiori unguento (nunc unguenti nomine ab-
utor, ut Recentiores faciunt, ad Emplastra ampliantes) nunq̃ ad cicatricem uulnera
perueniant, & causa putredinis sint/Vnde opus est exquisita simplicia medicamenta
unguenta etiam ingredi. Ex thure quatuor in officina tua seruato, Thus ipsum, quod

est arboris lachryma ad quinq; fere cubita altæ / folio piri secundum aliquos, secundum alios lauri / secundum alios salicis / secundum alios Terebinthi. Theophrastus tamen / ac Plinius illis consentiunt, qui lauri folia habere inquiunt / nos incerti sumus propter incertos authores. Miror tamen rem hanc adeo incertam esse / sed certiores futuros breui speramus. A Græcis libanus dicitur, in Arabia nascitur, tanq; lachryma ex cortice suæ arboris emanat / ut apud nos in prunis & malis armeniacis Gumi fit grungo appellatum. Mas in Thure Rotunda lachryma, & quæ alba sit, dicitur, quod cæteris præfertur / alij colores, ut ruffus / & niger / ineptiores sunt. Rotunda grana arte faciunt auari mercatores / ea in primis quadrãtes / postea per uas ficti le ducentes / quoad in rotundum tendant, Idem pessimi homines Thus resina pini, & gumi arte quadam simul miscentes adulterant. Adulterium igne deprehenditur / nempe Thus accenditur, & confestim ardet / Gumi uero non accenditur. i flãmam non emittit / Resina in fumum euanescit / Ideo adulteratum, fumum potius q; flammã emittit. Ex India etiam affertur, sed peius q; Arabum. Curabo, ut saltem arboris folia / ramusculus ue afferatur, quum Illustrissimi principis nostri nauis Alexãdriæ litora appellet / facile enim est ex Arabia, uel India Alexandriam ferri. Venetijs hæc emes / Verũ opus est arboris corticem habeas, non Thuris, ut quidam ignari putarunt, quia thus cortice caret / est autem cortex ad uarias ægritudines, ad quas priuatim ualet, necessarius, Nec thuris Manna uel pollinem omittas.

370. Est autem Manna mica parua (ut inquit Plinius) ex concussu Elisa, sicut in tritico id subtile quod fere uolat pollinem appellamus / ita hic / quod ualde subtile est, per confractum uel per motum / pollinem dicũt, uel Manna / Tamen quum easdem uires habeat cum thure, immo & ineptiores / an pollinem haberes / non curarem. Nonnulli uero in thuris Manna decepti sunt / eam esse mannam quæ soluit, & quæ e cælo descendit, arbitrantes. Non est autem opus thuris fuliginem omittere / quia ad multa priuatim in re medica ualet / arte autem paratur, ut apud Dioscoridem & Plinium, quum domi eris, uidere nihil impediet / Nos uulgo thus incenso ab accendendo dicimus. Galli Ancens, Hispani Encentio / Germani vveirach appellant.

371. **Se.** Macis sequitur, qui inter cortices numerari debet. **Ba.** Aut Dioscorides de Mace nusq; locutus est, aut quid sit Macis ignorare uidetur. primo enim libro de Macere pertractat, inquiens ita appellari à Romanis corticem qui a Barbaris affertur, crassus / colore subruffo, qui uehementissime in gustu adstringit, quia à Barbaris afferri dicit, Marcellus caput de Macere Dioscoridi adiunctum esse putauit. & quia rem concise tractat, & extra aromata ponit. Nobis autem proprium Dioscoridis caput esse uidetur, quoniam à nullo Dioscoridis codice abest, & Paulus Aegineta, qui Dioscoridem concise refert, de Macere tractat. Dioscorides autem corticem esse censet, cuius uero arboris, nec ipse, aut Galenus / aut Paulus ostendunt. Plinius, 8. capite libri duodecimi corticem esse inquit magnæ radicis, nomine suæ arboris appellatæ, quæ ex India uehitur, & q̃uis ipse Machir appellet, & Dioscorides, Galenus, & Paulus Macer, re tamen considerata, quo ad colorem, saporem, & uires, idem esse constabit, Apud Plinium quid sit incompertum est, ut ipse refert, Græci corticem quidem esse testantur, sed cuius sit, prætermisere. Serapio quum de Mace tractat, Dioscoridem, & Galenum in Macere adducit, ideo quod Macis uocamus, & Serapio Gisbese, Idem sunt cũ Dioscoridis Macere, est autem

cere, est autem

Libanus Thuris arbor.

Thuris electio

Thuris adulterati dep̄hensio:

Manna magis adstringit, Thus uero magis ē emplasticu· v· methodi · c · iiij ·

cere/est autem Macer uel Macis,uel Macir/uel Machir/superior nucis myristicæ cortex,ut etiam Serapio ex sententia Isaac dicit/& Auicena ipse testatur,quod si non sentirent,ab illis sponte dissentiremus,quia re uera Macis est superior nucis myristicæ cortex. Quippe corticem habet / uelluti tenellum Iuglandis putamen, quo nux myristica tegitur. Supra hunc corticem / cortex alter uisitur, qui totam nucem non tegit/sed ueluti cancellus per nucem discurrit,q̃uis in aliquibus,sed raris tegat, qui est subruffus/& hoc macis appellatur/Vnde sine dubio Macis est supremus cortex nucis myristicæ,nec istud peritioribus relinquimus ut Marcellus facit,sed ita certum esse affirmamus,quia sexcenties oculis uidimus/& nuces myristicas domi cum cortice habemus. Nonnulla tamen sunt, quæ me mouent ut existimem aliud per Macerem intellexisse Dioscoridem, q̃ sit hic noster macis/primo/quia de myristica nuce nusq̃ locutus est/forte dices ignorasse,quod nucis Myristicæ cortex esset,de eo autem tanq̃ de re ignota scripserit,quam etiam & Galenus,& Plinius/& Paulus/& omnium recẽtissimus Aetius ignorarunt/Immo Plinius ipse quid sit,ignorare fatetur/uel de altera re loquit᷑, quia inquit,corticem esse radicis arboris eiusdem nominis. Adde Dioscoridem dicere esse corticem crassum/Constat autem Macim subtilem corticem esse. Præterea Dioscorides uehementer in gustu adstringere inquit,quod Galenus gustu multũ acerbo fatetur,hoc in nostro Mace nõ percipitur. Præterea Galenus siccum in tertio,& in caliditate & frigiditate suũ macerẽ æqualẽ facit/Cõstat aũt nostrũ Macim in gustu caliditatẽ quandã præ se ferræ/Vnde cum Auicena sentio/qui calidũ & siccũ in secundo Macim facit.q̃uis Auerrois quinto Coliget in primo siccũ ponat,sed arbitror in Auerroi errorem esse/& in tertio legi debere/nã eo loco Galenũ imitari uidetur/Immo & ipse quid sit non exponit.Quamobrem ex his incertus sum/An cortex quem Dioscorides, & Galenus Macer appellant,noster Macis sit/si enim esset, græci quid esset sine dubio ignorassent,& præterea Auicenæ potius assentirer in secundo calidum,& siccum ponenti,q̃ Galeno. Nam amicus socrates,Amicus Plato,sed magis amica ueritas/non enim stipticitatem illam persentio,quam siccitas in tertio gradu exigit,& quam Dioscorides excellentem in gustu tradit/Etiam manifeste persentitur caliditas,& operationes id ostendunt,quæ caliditas primum gradum excedit,hoc deprehenditur,si quis res calidas uno gradu/in ægritudine frigida applicuerit,& Macim,Manifeste concipiet Macis intensius calefacere/q̃ simplex aliud uno gradu calidum/experietur præterea, non tantũ exiccare, ut ea quæ tertio gradu sicca sunt. Quamobrem, aut altera res est Græcorum macer/uel si idem sit cum nostro Mace,quod esset,ignorarunt,Et q̃uis Auicena,& Serapio Macim nucis moscatæ corticem dicant,timide quodammodo/& ex aliorum sententia loquuntur, q̃ ita aperta fronte sentire uideantur/Vnde nos Macim nostrum/extremũ nucis Myristicæ corticem esse docemus/& qui dubitat, rei ignarus est / & calidum ac siccum in secundo ordine iudicamus. Macim in his montibus non habebis,Sed Venetijs emere oportet/ex India Alexandriam fertur, postea Venetias. Lusitanorum nauigatio in Insulis nuper repertis Nucum myristicarum syluas inuenit / ex quibus ingentissimam Macis copiam, præter nuces asportarunt/ẽ longinquo autem odorem spirare sentiebant. Hispani nostro nomine utuntur. Tu reliqua prosequaris. Se. De Corticibus, quibus utimur, satis dictum est. Prædicti solum in usu habentur. Oppor-

Macer supior nucis myristicæ cortex est:

Macis cal. & siccus in 2°

tunum erit quiescere/& in hac virenti herba prandere/postea meridiabimur/dum radij
solis inclinantes intentissimum calorem fregerint, Vespertina hora opus cœptum pro/
sequemur Bra. Non ab re sentis, quippe in illa vmbra apud illius riuuli murmur, me
dici æstū fugiemus. Interim Herbarie mappam sterne. Se. Iam commeatus deficit,
qui tamen pro hoc prandio satis erit. Interim deus aliquis prouidebit.

De Lignis, quorum apud pharmacopolas vsus est.

SENEX.

Escio an hoc potius sit vesperascere, q̄ Meridiari/quippe sol
inclinare iam cœpit. Bra. Vesperascere dici oporteret/si hoc
verbum Vesperi dormire significaret, Quæ igitur in tua sche
372. da sunt prosequaris. Se. Ligna sequuntur, Inter quæ pri/
mum locum Aloes lignum occupat. Bra. Quidam ignari,
Aloen huius arboris liquorem esse putarunt/quum aloes her/
bæ potius liquor sit, q̄ arboris, ut suo loco ostendemus. De
hoc ligno nusq̄ à Galeno (quo sciuerim) scribitur. A Dios/
coride, & Paulo Agallochon lignum appellatur. Serapio Galenum adducit de hoc li/
gno loquentem/locum non indicans/nos nunq̄ inuenire licuit/Nunc optima suffumi
gia & odoratissima ex illo fiunt simul cum Gumi a nostris belzamum appellato. Fiunt
& coronæ idest Indices ad numerandas Deo mulierum preculas/quos indices torno
parant/perforant/& lineæ inserunt sexaginta/Centum/uel centum quinquaginta, Ra/
menta vendunt etiam caro pretio pro suffumigijs parandis/sed alia secum miscentes,
& in puluerem reddentes pastillos in longum & acutum conformant/quibus igne ap/
proximato sine flamma in cinerem uertitur/solum per cubicula odoratum fumū spar/
gens/hoc autem facit/quoad in cinerem versum sit/odoratissima qualia nunq̄ persen
serim/Illustrissimus Dux Alphonsus parat. Duo a pandectario mire fatua scribuntur,
vnū Neminē vnq̄ vidisse huius arboris ortū/& quod ꝑ flumina paradisi terestris/quū
aliqui rami frāgunt/defert. De terrestri paradiso Idē sentit Serapio ex sentētia Chend
fetebeni/Quod quantū a vero dissentiat lusitanoꝝ nauigatio ostendit, nam plures harꝝ
arborꝝ syluas ingressi sunt lusitani/& ingentes trūcos in Hispaniam portarūt. Gen/
tes illarꝝ partiū etiam hoc lignū in honore habent/ideo non mirꝝ si ad nos copia nō ve/
niat/In Insula quæ sumatra nunc dicitur/vbertim crescit/quam plures optimi Autho
res Taprobanam existimant/Verum vltra æquinoctialem sumatra a lusitanis inuenta
est. Ptolomæus autem sub æquinoctiali Taprobanam ponit/quicquid sit/vnū genus
est huius ligni cæteris odoratius/quod illi suo nomine Calampat vocant, Cuius si festu
cam per quartam hore partem manu clauseris, mirum odorem persenties/Ad nos non
affertur hoc genus/sed ad regnum Cathai, ad regnum Cini/Ad regnum Macini, Ad sar
nau/& Granay portantur/Regna ab antiquis Cosmographis non descripta/Ibi ditissi/
mi Reges sunt/& qui plurimum odore gaudeant/Congeries horum lignorum in Dei
honorem vrentes. Forte hæc Insula Sumatra ea est, quam Serapio ex sententia

Abonisa Simna uocat, in qua probatissimũ Agallochũ nascitur, q̃ alio in loco, Certus aũt sum quod ad nos defert, ex ꝓbatissimo gñe nõ esse, qm̃ & si p horã manu clauseris, eximius ille odor nõ ꝑsentitur, Vnde hæc est rõ exqsitissimũ Agallochũ ex Insula Sumatra uel Taprobana probandi, ut referũt qui p lusitanorum nauigationes illuc accesserũt, manu claudere ut redoleat. Nos aũt aliter ꝓbamus supra igne ponẽtes Optimũ lachrymã facit, & bonũ odorẽ spirat, diu q̃ ꝑdurat anteq̃ cõburatur. Aliud uanũ à Pandectario scribitur, sepeliri sub terra, ut odoratius fiat, quod à Serapione accepit, ita ex sententia Chedfetebeni dicente, sed p annũ condi tradit, Cuius oppositũ Lusitani oculata fide demonstrãt, hi recentes Chamæleæ radicibus adulterari fatent, quod fieri nõ posse certus eris, Si crassiora ligna emeris. Immo facillime deprehendũtur Ramẽta, an ex Agallocho sit, prædicto mõ, Nec lusitani dicũt ebulliri, postea uendi, ut de Reubarbaro etiã multi fabulant. Græci posteriores, ut Aetius lignũ Aloes appellarũt. Nã hic uir spãtim de xylo aloes tractat. Veneti unũ tm̃ genus cognoscũt, quod Alexandria Aegypti hñt, Illuc ex Arabia allatũ, quod. n. ex India affertur ad Venetos nõ transit, præsertim ex Sumatra insula, q̃uis ex India per mare rubrũ, & per desertã Arabiã Mercatores Alexandriã tendere soleant. Lusitani tres spẽs cognoscunt, quas ẽt tractant. Forte eæ sunt de quibus Serapio. Tu Venetijs id emes quod haberi põt, qm̃ in Italia non oritur. Ab Hispanis ligno aleos uocatur. Se. Xylobalsamum secundo loco scriptum est. At q̃a

373. de eo in fructibus tractauimus, ideo qui tertio loco sequũtur sandalos proponã. Bra. Tria ligna in officinis habetis, quæ sandali nomen hñt, Albũ quoddam. i. communem ligni colorem habens, Album uero ad alia comparatum dicitur. Rubrũ & luteum, hoc Recentes citrinum dicunt, cæteris odoratius, immo solum inter alia odoratũ. Se. Ita certe habemus. Bra. Decepti sunt plures, Sandalos rubros Aspalathũ putantes, quippe Sandalus arbor est, Aspalathus arbuscula, Sandalus non est amarus, sed amarescit Aspalathus, Sandalus ruber non est odoratus, Sed est odoratus Aspalathus. Quãobrem qui rubros Sandalos Aspalathum putarunt, longe decepti sunt, cũ propter dicta, tum propter alia multa. In his Sandalis Arabibus debemus, hi enim Sandalos nobis ostenderunt. *Dioscoridem. n. Galenum, Plinium, Theophrastum de his nunq̃ scripsisse constat.* Venetijs hæc tria genera Sandalorum emes, Albos, rubros, & luteos, Cæteris præstant lutei, mox rubri, deniq; albi. In India potissimum nascuntur. Lusitani nautæ, harum arborum syluas inuenere, Maxima copia in agro Calechut, quod est totius Indiæ Emporium, prouenit. In terra etiã cubæ uiget, & uarijs alijs locis, de q̃bus nusq̃ antiqui pertractarunt, sed nuper diebus nostris a Lusitanis inuenta sunt. Ad rem igitur, Antiquiores de Sandalis nusq̃ recordationem fecere, sed Arabum inuentum est. Constat autem frigidæ & siccæ naturæ hanc arborem esse. Decipiuntur, qui verzinum Rubrum Sandalum esse arbitrantur, nam diuersæ sunt arborum species, quarum copiam Lusitanorum triremes & cæloces in Hispaniam portarunt. Apud Tarnasarim Indiæ urbem verzinum nascitur, de hoc apud antiquos non habeo quid certi dicam, Sed de Sandalis quidam Libellus falso Galeno inscriptus circunfertur, qui de secretis Galeni inscribitur, vbi in eo de Icteritia sermo fit, Sandalorum meminit, tamen non dicit Sandalum, sed Mahazari. Recentiores Sandalos citrinos interpretati sunt: his autem nulla exhibenda fides, nam ab Ara-

Agallochi optimi notæ.

Calidos ee eos argumẽtat Man. ab odore ipo:

374. bẽ collectus ille liber, Galeno inſcriptus eſt. Hiſpani Sandales/Germani Sandel Sanda
los uocant. Se. Tamarix accedit. Bra. Ferrariæ pro his quibus lien tumet, Dolia &
pateræ fieri cœpunt ex Myrice, ut his uaſis uinũ ſeruet᷑, quod hi q male affecti ſunt lie-
ne, bibere poſſint, de ipſo in herbis ſatis dictũ eſt, vbi oñdimus, ab antiqs myricẽ appel-
lari. Se. Guaiacũ ergo ſequitur. Bra. De hoc ligno plures fruſtra conati ſunt apud
375. antiquos aliqd inuenire. Conſtat. n. Dioſcoridẽ, Theophraſtũ, Pliniũ, Galenũ, Paulũ,
Aetiũ hoc lignũ ignoraſſe, Sed nõ mirũ, qm̃ Ptolomæus, Põponius, & cæteri Coſmogra
phi eas partes ignorarunt, in qbus naſcitur. Nemo. n. præter Luſitanos in nouis naui
gationibus Illuc acceſſit/Equidẽ in Inſulis nuper reptis potiſſimũ oritur, in ea quæ cor
terati appellat᷑/& Hiſpaniola, quæ ab æqnoctiali parũ diſtat, & in alijs plurimis, ubi na
ſcit᷑, ſimilẽ morbũ hñt: ut is eſt, qui Gallica Scabies uocatur, pro recuperanda ſanitate
fructu ueſcuntur, & quibus fructus deſunt, ligni decocto utuntur/quod Hiſpani uiden
tes lignum in Hiſpaniam portarunt, quod deinde per totam Italiam diuulgatũ eſt, fru
ctus cito putreſcunt, ideo ferri nõ poſſunt, De hoc alias diffuſe ſcriptum reliquimus, in
Conſilio (ut dicunt) quod pro Reueren. & doctiſſimo Laurentio Cardinali Cãpegio
fecimus/omniũ Cardinaliũ ſplendidiſſimo lumine/Magnifico Rodulfo Cãpegio Du-
ctore ſtrenuiſſimo, & viro nunꝗ̃ ſatis laudaro: procurante. Vt aũt noſcas (ſi accideret)
Tres Guaiaci spẽs. quid empturus ſis, nunc breuibus expediemus, Tria huius ligni genera nouimus, unum
quod vbiq; nunc per totam Italiam vagatur, Meditullium fere nigricans habens, & cir-
cuncirca albicans, quod odore, pondere, & pinguedine probatur, & quum in micas re-
digitur, præ pinguedine in globum ſibi iunguntur, Eſt aliud ligni genus, quod ſimiliter
pharmacopolæ lignum ſanctũ appellant. quoniã & primũ lignũ ſanctũ uel palũ ſanctũ
dicebatur, quod meditulium paruum, lucidũ, & magis albũ eſt ꝙ prius. tamen in colorẽ
luteum tendit, Multiq; decepti ſunt, hoc eſſe ramos Guaiaci putantes. quum tamen ar-
bor ſit ſecundũ ſe a Guaiaco diſtincta. Vt præcitato cõſilio docuimus. Quãdoq; ãnis
ſuperioribus magna copia in Italia fuit. Nunc qnq; aut ſex anni ſunt, quod ipſum Ita
lia non uidit. tamen Nobiles multi Genuam miſere, ubi prius copioſiſſime habebatur/
ut emerent. Tertium genus contigit me uidere Venetijs/in Pharmacopolæ Campa-
næ officina, quod in ruborem tendebat. deinceps nunꝗ̃ uidere potui. Tu Genuæ, non
Venetijs/primum genus emas, & ſecundum, ſi inuenire dabitur. De tertio nullum ex-
perimentum habeo, tamen ſi aliquo Italiæ loco haberi cõtingat, ne à tua officina abeſſe
ſinas. Quandoq; hebeni ſpeciem eſſe ſuſpicabamur, ſed poſtea Authores conſideran
tes, à ſuſpiciõe liberati ſumus. Tu ergo alia ligna proſequaris. Se. Iã extrema manus
lignis impoſita eſt, niſi ea numeremus, quibus etiã pyxides fiunt. Bra. Nec iſtud ab re
eſſet, ſcire quo loculo unũquodq; exqſitius ſeruaretur. Se. At quia nõ modo umbræ
maximæ cadunt, ſed fere ob ſolis occaſum ſub orizontẽ inclinantis, euaneſcunt, ut una
ſola terræ umbra præualeat, expedientius erit ab incepto opere quieſcere. Bra. Immo
nihil æque commodum, ꝙ eos cibo & potu ſaturos fieri, qui iugi labore occupantur.
Id Tuguriũ petamus, quod ex mõte pendere uidetur. Se. Eamus. Her. Quis adeo
audax hoc præcipitiũ inhabitat, à quo deſpiciendo tremunt membra, & crura uacillãt?
Ruſticus. Ego, ſed tutius eſt hoc præcipiti ſaxo inhabitare, ꝙ propè Montis
pedem, quo ingentia ſaxa plerumq; deuoluuntur/domus & turres obruentia. Se.

Mi frater, cœna indigemus, & quiete. Si nos hoſpites benigne receperis, ut dignum eſt, libere perſoluemus. Rn. Nihil æque gratum mihi eſt, q̄ꝫ bonis placere. Domus hæc, ueſtra eſt. non deerunt molles caſtaneæ, non mitia poma, non caſeus, & aſſam Capreoli partem habebitis. Vino caremus, niſi ex ſylueſtribus prunis. Nec panis adeò albus eſt, ut uos deceret. Se. Opiparam cœnam nacti ſumus. Lymphas manibus demus. Tu, hic diſcumbe. Bra. Potius è regione oſtij ſedebo, ut ſpiranti aura fruar. Se. Vinum hoc ex Sylueſtribus prunis non diſplicet. Bra. Nec mihi, niſi ſtipticitatem quandam perſentirem. Se. Poſtea q̄ꝫ cœnati ſumus, ne ſtatim à cibo dormiamus, ſed ſpaciari parumper conueniet. Per. Satis hodie ſpatiatus ſum. Impleant uapores, quantum lubet/caput/hac etiam nocte reſoluentur. Bra. Dormiat Ipſe. Nos interim perambulemus. Se. Dic Mi Antoni Muſa/Hieronymum Braſauolum Auum tuum uirum integerrimum noui, qui tres natos generarat, Franciſcum patrem tuum, Ludouicum, & Procurium. Extant ne patruorum aliquæ proles? Bra. Ludouicus cælebs obijt, quum adhuc infans eſſem. Procurius & ipſe cælebs, quum. 1522. in Hiſpaniam ad Adrianum Pontificem nuper electum ab Illuſtriſſimo Duce noſtro mitteretur, in Macra flumine, prope Lunæ deſertam urbem ſuffocatus. Solus Franciſcus Sobolem peperit, nec raram. Cuius ego ſolus ſuperſtes ſum. Se. Doctiſſimus fuit & Excellentiſſimus Medicus pater tuus, & inter alios, Comes Facundiſſimus. Noui etiam Ptolomæum fratrem tuum, qui in ſummum uirum euaſurus erat, ſi fata permiſiſſent. Bra. Puer adhuc eram, quum. 1505. Vita functus eſt, Sed ex altera matre ortum duxit. Se. Scio. Tu ex Margareta Brixienſi muliere digna decantari, quæ uidua, à tenellis annis uſq; in uirilem ætatem maximo ſtudio, & labore uos duxit. Bra. Ex ea autem præter me, Hieronymus, & Ioannes Baptiſta prodiere. Se. Ioannem Baptiſtam ignoro. Bra. Non mirum, quia trium annorum puer in cælum euolauerit. Se. Hieronymus iam uir excellentiſſimus euaſerat, & nunc inter optimos Ferrarienſes Medicos cōputaretur. Bra. Multis laboribus me leuaſſet, niſi uitā cum morte, Milleſimo qngenteſimo uiſigemooctauo/commutaſſet. Sed nullus contra impia fata poteſt. Eo anno per totam Italiam peſtilens morbus euagatus eſt. Se. Tu quot annorum es? Bra. Nunc trigeſimumquartum annum impleui. Nam in lucem prodij, Milleſimoquingenteſimo anno a Chriſti ortu, decimaſexta Ianuarij luce, hora ſexta noctis cum dimidia, ante diui Antonij Feſtum diem. Se. Quum infans eſſes, te frequenter inter ulnas portabam. nam mihi ſumma familiaritas erat cum Excellentiſſimo patre tuo. Dic autem, Duxiſtinè ne adhuc uxorem? Bra. Sextus iam agitur annus, quum ſtatim è Gallia reuerſus ſum Caſſandram præſtantiſſimi Hieronymi de Robertis filiam Duxi. Quæ multos Natos mihi peperit/Renatus vnus, Hercules alter appellatur, & puella Margareta. Hi nunc extant, alij in cælum euolarunt. Nuncq; ut iterum pariat, expectamus. Se. Hora dormiendi inſtat, nam ſtellæ frequentes ſunt, & undiq; cælum occuparunt. Bra. In frondeum torum & hac nocte dormire opus erit, ſed nihil mihi iucundius, ut antiquorum philoſophorum Toros contempler.

De liquidis succis & liquoribus, quorum in phar-macopolarum officinis usus est.

HERBARIUS.

Ora iam est de somno surgere, ut cœptum laborem pficiamus, heus surgite. Se. Quoniam heri tempestiuius accubuisti ab re non fuit, & hoc mane tempestiuius surgere. Te præpara ad liquidos succos & liquores parandos/Succo Bletæ in primis, & violarum indigemus Bra. De Bleta in herbis, de uiolis in floribus dissertum est. Se. Disseruisti quidem, sed etiam succo Absintij indigemus, fœniculi, solatri, sempuiuæ, Ebuli, Irios, Celidoniæ, Rutæ, Eupatorij, Corticum mediorum Sambuci, hos Galli Escorce, da myler da sureau uocant, quos in herbis expressimus. Bra. Parasti certe, ideo non est opus iterum repetere. Se. Balsamus, Succus granatorum, Succus Citonio. um sequuntur/Citonium uero Coing a Gallis/Mebrilles ab Hispanis, Quitten a Germanis nuncupatur. Bra. De his etiam in fructibus, & de Granatis in floribus sermonem habuimus/quando Balaustia colligere iubebas. Arbitror q̃ te per Balsamum liquorem ipsum idest Opobalsamum intelligere. Se. Ita quidem est. Sed Rosarum succus ac oleum sequuntur. Se. De oleo in fructibus. De Rosarum succo in floribus dictum est. Tamen oleum ex immaturis oliuis, & maturis habere oportet, ex maturis autem primæ expressionis oleum, & ex integris oliuis, & aliarum expressionum. A Gallis huille/ab Hispanis azeite, a Germanis oel oleum apppellatur. Se.
Vinum etiam in officinis habere oportet. Bra. Immo in cellis uinarijs potius. De ui
376. no seorsum uno libello Illustrissimo Alphonso Duci Ferrariæ dicato/ubertim scripsimus. Vbi sapidiora apud Antiquos uina, & quot species haberet, & quibus ætatibus bibenda, & quomodo, & quando degenerant, & de optimis nostri temporis uinis, de q̃ medicatis disseruimus/hũc libellum Ferrariæ habebis, ex quo quæ uina in officina habere oporteat, disces, nunc enim tempus non est uina colligere, præsertim in tua officina creticum habeas, & purum creticum, non adulteratum, quod Maluasiam a loco, in quo nascitur/appellãt/Alij Monombasiam dicunt. A Gallis vin, ab Hispanis, ut nos,
373. a Germanis vvein nuncupatur. Se. Nec aceto carere debemus. Bra. De Aceto etiam seorsum scripsimus in libello Illustri Iulio Tassono Duci strenuissimo inscripto, ubi de uarijs aceti generibus & eius qualitatibus disseruimus, & quibus modis fiat, & quomodo breui acerrimum euadat. A Gallis vin aigre/ab Hispanis vin agre/a Germanis essig dicitur. Tu in officina ex Rosis Rosatum acetum præpara/& ex Cretico vino puro ad Epithemata, & plura alia habeto. Se. Agreste sequitur. Bra. Vinum
378. Omphacium uocatur/succus est vuæ immaturæ, quæ & ipsa vua Omphacia nuncupatur. Ex vua Thasia, & Eminea Dioscorides quinto libro fieri docet. Tu ex hac nostra præpara, & præsertim in agro Ferrariensi, nam vinum hoc frigidæ naturæ est. Quo autem modo fiat, in principio fere quinti libri Dioscorides docet. A Gallis uerius/Ab Hispanis agrazo, A Germanis agrest uocatur. Se. Eo modo præparabo, quũ

979. Ferrariæ erimus. Mel sequitur. Bra. Mellis genera ex locis distincta fecere Autho-
res. Potissimum & prætiosissimum Atticum, Postea siculum, præsertim quod hybla vr
be Siciliæ hyblæum appellatur, ex thymi abundantia. In Creta apud Carinam mon
tem, huius generis nascitur, quod Muscæ non attingunt, Ideo pro medicamentis eligũt.
Non desunt tamen, qui siculum cæteris præferant, vt Varro, quia Mellificium ex thy-
mi floribus potissimum fiat. In Sicilia uero maxima thymi copia habetur, Nos autẽ
hyblæo Melle nõ indigemus, quoniam Ferrariæ satis laudatum sit. Mel uero Sardo-
um, & ponticum abijcienda, utpote nocua. Probatur Mel, quod dulcissimum, odora-
tum, & gustui compungente, subrutilum, nec succo liquidũ, sed ponderosum, tactu præ
tenuia fila mittens, atq; ualidum, & quũ trahatur, neq; abrũpentibus se, neq; resilienti-
bus guttis, sed digitum uersus quasi reciprocantibus, hoc est purissimum Mel, & eligen-
dum. Nos duo genera Ferrariæ habemus, subrutilũ & album. Sunt qui album pro-
bent Ego subrutilum, utpote magis cõcoctum, q̃ album. Pro Melle, ne alium locum
quæras, q̃ patriam nostram, Vbi Apes, & florum copia (q̃q̃ non adeo exquisitorum)
& aquarum exuberantia habetur. Hispani, & Galli eodem modo appellant Miel, Ger
380. mani uero honigk. Se. In meo hoc Indice Scillæ succus consequitur. Bra. Notissi-
mæ sunt Scillæ, Quæ & a Varrone Squillæ nuncupantur, quem omnes recentes Medi
ci secuti sunt. Alba & nigra. i. rubra in nigrum uergens, reperitur. prima masculus, se-
cunda fœmina dicitur. non solum succus seruandus, sed & ipsa Scilla, quæ tanq̃ cæpa
est, & Cortices filo infixi, & interstincti fœniculo, & oleum Scilliticum. Vinum, & ace
tum fieri debent. Vos Scillitico aceto utimini. Vino minime. Se. Quandoq; etiam
oleum paraui, & Scillam in pastillos redegi. Bra. Immo ad trochiscos Scilliticos, qui
Theriacem ingrediuntur, Scilla indigemus, quæ pasta circundata in clibano decoque-
tur. Hæc de Scilla. Tu alia prosequaris. Se. Non sunt alij liquidi succi, quibus in
officinis utimur, & hora adhuc operi conuenit, Ideo condensatos succos, & concretos
liquores ante prandium colligere poterimus. Bra. Vt lubet.

De succis prædensis, & concretis liquoribus, quorum in officinis vsus est.

SENEX.

INter prædensos succos, Liquiritiæ expressum choream ducit.
Bra. De ipso in Radicibus egimus. Se. Ita constat, Man-
381. na sequitur. Bra. Mannam rorem condensatum nemo dubi-
tare audeat, hoc autem adeo constat, ut nonnunq̃ in Ferrarien
si agro descenderit, sed raro fit, tamen in statis quibusdam lo-
cis frequentius accidit, Quemadmodum superioribus annis
Ferrariæ, in horto excellentissimi Medici Sigismondi Nigriso
li cecidisse deprehensum est. Ipse uir doctissimus copia col-
lecta expertus est, atq; probauit Est autem statutus locus in Oenotria, in quem singu
lis æstatibus descendit, & ab omnibus passim colligitur. Neapolitani Reges occlusere

locum, ne quis sine vectigali colligeret. Dum locus occlusus fuit, non descendit, eo reclauso, & uectigali remoto, iterum descendere cœpit. Sed & iterum clauso loco, & tertio recluso, & clauso cessauit. Vt necessarium fuerit/Reges quibusq; permittere/ut colligere possint. Hoc mihi retulit Illustrissima & sanctissima Isabella Neapolis Regina, Illustriss. Federici Regis Neapolitani dignissima vxor, quæ. 1533. Ferrariæ obijt. Dũ illã in grauescenti ætate, & febre acutissima laborantẽ curaremus. Quam inter Christi martyres collocatam putamus. Sunt autem tria Mannæ genera, in Calabro solo collecta, unum supra folia, quod perfectissimum est, & ita uulgo apud Calabros appellatũ Manna de folia. Quippe Rustici folia aptant, & ueluti tegete extendũt, plantantq; latiorum foliorum arbores, ut aptius colligatur, & parum supra aliam rem cadat. Alterum genus primo deterius est/quod in lignum colligitur, & supra arborum caudices, hoc Mannam ligni uel trunci uocãt. Tertium genus in terrã cadit/cæteris deterius, quod Manna terræ dicitur. Eadem igitur res supra diuersa cadens/uaria nomina & uarium genus (si hæc differentia generis dici possit) sortitur. An uero hæc eadem Manna sit, qua Hebræi quadraginta annis in deserto nutriti sint, suspicamnr. Quia coriandrorum grana habuisse fertur. Quum autem supra naturam id sit/quod singulis diebus plueret Manna, & in sufficienti copia ut nutrirentur tot hominum millia/& si quispiã magis q̃ pro uno die/aut duobus diebus festis colligeret, putrescebat. Propterea alteram rem fuisse hebræorum Mannam suspicamur/q̃q; dici posset, Deum rebus naturæ semper miracula facere/uel quanto magis naturæ propria fieri possunt. Ideo illa Hebræorum fuerit uera Manna in granula concreta, ut calabra uidetur, sed miraculum in quantitate fuerit, & in eo quod singulis diebus pluebat, & ob mandatum putrescebat/quum in maiori copia, q̃ esset mensura data, seruaretur. Ex partibus etiam orientalibus ad nos defertur, & præsertim ex monte Libano. Venetijs magna copia habetur, Tamen ego semper Calabram Mannam cæteris præfero. & si nonnullos aduersari sciuerim. An uero Dioscorides de Manna locutus sit, multi dubitarunt. Hermolaus sub Elæomeli compræhendit. nam & si primo dubitet, an Elæomeli Aeromeli sit, Infert tamen se in hoc esse perpensissimum, ut idem sint, quod nos sentire non possumus, quia Elæomeli ex arboribus sponte manat, ueluti oleum, ideo & Elæomel dicitur. Manna uero è cælo. i. aere descendit, non ab arboribus. Nos tamen Elæomel nunq̃ uidimus. At non esse Mannam scimus, nec iudicare possumus quis nam melius loquatur, Dioscorides, an Plinius, qui secus de Elæomelle sentit. Tamen quum Plinius de re fere incerta loqui uideatur. Dioscorides de sibi certissima. Ideo potius Dioscoridi, q̃ Plinio credere suaderem, Adderem q; de Manna nusq̃ a Dioscoride tractatum. i. de Manna, quæ Ros est. Nam Mannam thuris primo libro describit. Oribasius etiam, Galenus, & Paulus de sola Manna thuris loquuntur, ideo nusq̃ Manna apud hos Authores reperitur. Propterea Auerrois recte censet, Mannam unum ex his esse, quæ a Galeno scripta non sunt. q̃uis unus sit Galeni locus, ut infra edocebimus, in quo Mannam designare uideatur. De Serapione autem miror, qui hibix sententiam de Manna ita dicentem scribit, Adstringit uentrem, & est siccæ naturæ Manna. Vnde arbitror de Manna thuris hibix esse locutum, Serapionem uero Mannam thuris simul cum Manna Roris confudisse, Nam ex eiusdem sententia addit, Mannam compositiones Medi-

Tria mannæ gña in calabria collecta

Differre mãna [illegible] a mãna illa hebreorum:

Calabrã mãnã cæteris anponi.

tertio tñ ã ali[illegible] a ipa ur log:

cinarum magnas ingredi. Constat autem ad reprimendam intensam medicamentorum uim, & Mannam thuris, & Gumi (ut ipsemet fatetur) in magnas compositiones misceri. Ideo certus sum, hibix de Manna thuris loqui. At quia aliquis putare posset eo capite Serapionem de Manna thuris loqui, De Manna Roris tractasse ostendo. Quippe inquit secundum arbores, super quas cadit, diuersas uires habere/ Vnde si cadat supra Tamariscum, ad tussim ualet. Quæ de Manna roris loqui demonstrant. Quippe Manna thuris quum puluis sit ex concussu thuris factus, supra arbores aliquas non cadit. Aliud est, de quo miror Arabes duo capita facere. Alterum de Manna, Alterum de Tereniabim. describentes Tereniabim rorem esse de cælo cadentem qui supra lapides, & supra terram coagulatur, & granuloso Melli similis efficitur, unde tereniabim est nostra Manna granulosa, quæ ex Oenotria affertur. Verum ex orientalibus partibus, & meridionalibus alterum genus Mannæ portatur sicut Mel liquidum/ præter aliud albicans granulosum, hæc est Manna Arabum, quare tereniabim & Manna rores sunt, sed tereniabim est in granula condensatus, Manna apud ipsos tanq̃ liquor Melle densior. Nicolaus Nicolucius a Mauro quodam huius liquidæ Mannæ pyxidem emit, quæ miros effectus faciebat. Quod autem hibix de Manna thuris supra locutus sit, quum eam adstringere dixit, ex hoc etiam ostenditur, quia Serapionem in capite de tereniabim adducit, ubi tereniabim uentrem emollire fatetur, & bilim educere. Non defuere tamen, qui Arabum tereniabim/ Dioscoridis Saccarũ esse existimarint. hoc uero absurdum est, quoniam Serapio, ubi de Saccaro pertractat, id præcise scribit, quod a Dioscoride de suo Saccaro prius dictum erat. Adde, supra cannas Saccarum colligi, sed tereniabim supra omnes arbores. Quare Serapionis tereniabim. i. manna nostra, alia res est ab antiquorum Saccaro, & idẽ cum Melle, de quo Auicena, quod supra lapides, & arbores, sine apum auxilio condensatur. Mesue uisus est tria illa genera, quæ separatim in arbore, folijs, & terra colliguntur, agnouisse. At Galeni sententiam affert, Nusq̃ apud Galenum de Manna (nisi uno loco) & quomodo cum alijs rebus misceatur, inuenire licuit. Arbitror hos Arabes alios libros habuisse, q̃ ad nostras manus peruenerint, Galeno falso inscriptos, in quibus multa reperirentur, quæ adducunt, ab ipsis tamen, nunq̃ scripta inueniuntur. Non possum id credere, Arabes adeo temerarios esse, ut rem adducant, quam uel in fonte non uiderint, aut ab aliquo adductam non comperissent. Constat autem, eos in pluribus Græcos adducere, de quibus nusq̃ locuti sunt. Quare apud Dioscoridem Manna non reperitur, quoniam Saccarum non est. Quippe Saccarum in arundinibus concrescit modo Salis, Manna uero supra omnes arbores descendit. Est autem Galeni locus, quo Mannã adumbrare uidetur, quum de Melle, tertio de alimentorum facultatibus tractat, sed de ipsa tanq̃ de re incognita sermonem fecit, & raro suis partibus facta/ Inquit. Fit enim
» in plantarum folijs, neq; succus earum, neq; fructus, neq; pars ullo pacto dici potest, sed
» eiusdem cum rore generis est, non ita tamen assiduo, nec copiose prouenit. Memini ali
» quando æstate, super arborum, herbarum'q; folia/ Mellis q̃ plurimum repertum fuis
» se, ut gaudio exultantes Rustici cantarent, Iuppiter melle Pluit. Sed his non contentus
» Galenus causam addidit inquiens, præcesserat autem nox, ut per æstatem satis frigida
» (nam tum anni æstiuum tempus erat) pridie'q; calida & sicca fuerat aeris constitutio.

Manna Thuris.

Tereniabim i in granula condensatus.

Causa descensus mellis roridi.

Quamobrem peritis naturæ interpretibus halitus e terra/atq; aquis prodeuntes/solis calore exacte attenuati,ac cocti a frigore secutæ noctis in unum coacti, ac condensati fuisse uidebantur,sed apud nos raro id accidit. In monte autẽ libano, quot annis per sæpe,adeo ut expansis super terram uelleribus/Mel a concussis arboribus decidens, excipientes/ollas ac fictilia plena referant,uocant'q; id Roscidum Mel aut aereum. Hactenus Galenus. Constat autem Mannam illam, quam ex Calabria habemus, talem esse,nec mirum si a Galeno ita prætereat,ut nihil de eius uiribus scribat/quoniã apud ipsos non extabat,sicut apud nos raro etiam fit. Ex eadem materia fit Mel, nã Apes rorem supra folia & flores colligentes/Mel parant. Verum & si singulis annis Ferrariæ mel fiat,tamen Manna non cadat,ratio est, illius dispositionis aeris defectus/propterea non ab re ab Arabibus constellationes,quibus fiat.i.aeris dispositiones,quæ per astrorũ motus fiunt/edocentur. Idem sentit Plinius libro.xi.capite duodecimo ex aere,& maxime syderum exortu fieri/præsertim'q; in ipso Sirio splendente/Itaq; prima aurora folia arborum melle roscida inueniuntur/ac si qui matutino sub diuo fuere/unctas liquore uestes,capillum'q; concretum sentiant. Siue ille est cæli sudor,siue quædã syderum saliua,siue purgãtis se aeris succus,utinam'q; esset & purus ac liquidus,& suæ naturæ qualis defluit primo. Vt ex his constet Plinium etiam hoc loco Mannam tangere. Nam Mel id sponte factum in arboribus Manna est. Saccarum uero,non esse Mannam,non solum prædicta ostendunt,sed & ipse Plinius libro duodecimo, capite. 8.ubi inquit amplissimum Saccarum,nucis auellanæ magnitudine esse.est uero Mel in arundinibus collectum,Manna autem est potius liquida,& quæ concreuerit nucis auellanæ amplitudinem non habet,nec Manna dentibus fragilis est,sed est ualde tenella. Voluit enim duritiem ostendere Plinius per id quod dentibus fragilis sit, nam manna digitis etiam frangi potest/non antiquorum Saccarum. Constat igitur nos arabibus debere,qui Mannam exquisite edocuerunt,& eius uires/in duas species dissecãtes, in mannam & tereniabim. Manna liquida est ut Mel,densatur autem/tereniabin est manna coagulata. Verum hoc nomine manna in omnibus abutuntur, quod apud hebræos,quid est hoc,significat.q̃q; Ipsi man,non manna proferant. Hæc q; de manna satis & super. Se. Igitur Saccarum consequetur B.a. Non minorem difficultatem moues,q̃ quæ de manna pertractata est. Quippe nostrum Saccarum aliam rem esse ab antiquorum saccaro constat,Antiquorum enim saccarum,ut Dioscorides & Plinius testantur,genus mellis est supra cannas concreti. Nostrum uero saccarum ex expressione cannarum fit. hoc non modo re ipsa patet consideratis Authoribus,sed Hermolaus clare sentit,Antiquorum saccarum,& hoc nostrum diuersa esse, & ante Hermolaũ Genuensis,ex eo etiam accipitur,quod omnia antiquorum condimenta melle fiebant. Immo & nunc Addo/Serapionem nostrum saccarum ignorasse. nam quum de Saccaro loquitur,Dioscoridem & Galenum adducit,qui de saccaro,quod mel cannæ est, loquuntur/Tamen de Taberzet mox loqui uidetur,ac si unam confundat,Vnde a Serapione de nostro saccaro nihil habetur. Auicena autem penultimo capite secundi libri ipsum distincte pertractat. Quæ uero ab Auicena dicantur,in Epistola ad Franciscũ tottum Lucensem apud Leonicenum legere poteris,quia non arbitror nostrum saccarum sub antiquorum Authorum mellibus comprehendi,Tamen dici posset extra can-

Mel apũ, ex ea de materia e, qua mel aerium:

Manna, et Tereniabin.

382.

nas vi solis exire/& postea in modum salis conglobari/hoc q; nos saccarum candum appellamus. q̃uis Venetijs saccarum candum arte fiat/Quod vero ex canna resudet, Dioscoridis verba insinuare uidentur/quibus inquit, inueniri in arundinibus concretione sua sali simile/ut hæc concretio per guttam, quæ ex canna exeat/fiat/tuncq; eiusdem materiæ erit cum nostro saccaro, sed non eodem modo factum. Cannæ saccari plenæ sunt, nõ uacuæ & inanes, ut nostræ cãnæ sunt. Papyri formã habent. Qũ essem puer, cannas saccari libenter exugebam/quas in foro emebam, quodam hispano mercatore portante/pro unica canna obolus unus expendebatur. Spero nostram patriam/præsertim Illustrissimi Ducis nostri Montem cannas quandoq; producturum/ex quibus saccarum nostrum per ebullitionem liquatur. Antiqui suum saccarum salem indum uocarunt, & Mel arundineum. De excellentissimo Leoniceno hic miror, qui salem indum aliud esse a saccaro Taberzet probare uoluit, & Herculanum ac Gentilem reprehendidit Auicenæ interpretes, qui in Capitulo de Asperitate linguæ/sal indum. i. saccarum candum exponunt. Verba autem Auicenæ in. 4. canone/in capite de Asperitate linguæ frebricitãtium, talia sunt. Sal, qui asportatur ex India/est in colore salis, & dulcedine Mellis. cc Leonicenus Auicenam reprehendit, quia inquit hoc remedium à Paulo accepit/Ideo opus est more Pauli salem intelligere. At Paulus pro sale albo eum intellexit, qui pro condimento cibis admiscetur. Addit saccarum candum non esse album, sed potius colore subluteum. Re uera Leoniceno multa debeo, quo semper præceptore sum usus, sed plura ueritati, quam semper in corruptam seruare studemus. Itaq; Paulum Aeginetam considerantes secundo libro/capite. 54. ubi de Scabritie linguæ pertractat/expresse idem sentit cum Auicena/salem indum. i. Saccarum illud sumi debere, non salem nostrum communem album. Cuius verba sua lingua subscribere uisum est/ Inqt Ille, και αλς ο ινδικος χροια μεν και συστασει ομοια τω κοινω αλι, γευσει δε μελιττωδης, Quem si ad verbum referamus, hæc dicit, Et sal indicus colore quidem, & concretione similis communi sali, sapore autem Melleo, Vt ex his manifeste deprehendatur, salem indum Dioscoridis saccarum esse, quod candum appellari potest/q̃uis arte factum nõ sit, ut nostrum, Multi uero/præsertim Venetijs & Genuæ, ut superlucrentur, naturam immitantes arte parant, Ideo Herculanus & Gentilis per Indum salem, saccarum candum interpretari voluerunt, nec subluteum est/sed quanto exquisitius/tanto magis albicat/præsertim natura constans. Tu Venetijs saccarum nostrum emes, & ex eo plures species/Illud in primis eme quod rubrum uocatur ex prima coctura factum, uel secunda imperfectum, uel quod in secunda coctura degenerauit, Quo in enematibus utimur/q̃uis perfectius vti deberemus. Etiam emas quod secunda coctura perfectum/ & de Madera/uel saccarum crassum nuncupatur/& etiam finum uocatũ habeas, quod ex tertia, quarta/uel quinta coctura fit, Nec a saccaro cando abstineas/quod si naturale habere poteris supra cannas sponte concretum, conueniens erit, sin minus/Venetijs arte paratum emes. Suaderem uero ut Genuæ saccarum ex madera emeres, quoniam uiliori pretio ibi uẽditur. Nam facillime ex Hispania & Sicilia in liguriam defertur. Cætera succari genera, ut candum/finum/uiliori pretio Venetijs uenduntur, De saccaro autem cando/an siti conueniat, suo loco disputare decreuimus. Quia plura a Leoniceno contra Recentiores dicta sunt, quæ mihi ueritati quadrare non uidentur. Se-

Saccar. rubru.
Saccar. d Madra.
Sacc. finu.
Sacc. Candu.

Galenus saccarum non cognouit? Bra. Non, sed tantum Dioscoridis saccarum.
Se. Fiebat ne Galeni tempore cannarum expressio? Bra. Si fiebat, ostendit se ignorasse, quia de ipso nunquam locutus est, uel de expressione, uel de ipsis cannis. Id tantum tractat quod dicit Dioscorides in cannis concrescere. Se. Arbitrandum igitur Galeni tempore inuentum non esse. Bra. Hoc arbitrari non possum, immo certus sum ante Galeni tempora cannas exprimi/ & saccarum fieri, sed forte Galenus ipse ignorauit, quia non omnia possumus omnes, nec ualde frequens erat. quippe extant Marci Varronis Narbonensis carmina/ expressionem harum cannarum in hunc modū dicentia.

Indica non magna nimis arbore crescit arundo.
Illius & lentus premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant succo contendere Mella.

Constat autem Varronem ante Galeni tempora extitisse, quia uixit ante Christi aduentum, quum Cæsar Imperium occupauit/ Galenus autem post Christi incarnationem uixit/ tempore Marci Antonij Imperatoris, & tempore Adriani, in cuius gratiam Theriacam præparauit, ut ipsemet in primo libro de Antidotis scribit, ubi de Cinamomo uerba facit. Se. Hoc nō est paruū testimonium ante Galenum, illarum cannarum saltem radices exprimi solere. Bra. Sed & statius papinius, qui tempore, Neruæ Imperatoris fuit. i. ante Galeni tempora, licet parum, tamen in Syluis harum cannarum meminit, dicens.

Et quas præcoquit, Ebusita cannas.

Vbi Hermolaus hypasita legēdum corrigit, a fluuio hypasi, a quo etiam populi Indiæ uocantur. Se. Nec istud paruum testimonium est. Bra. Alia etiam addam/ Nam strabo in India non solum ex cannis, sed ex radicibus exprimi docet, & solinus de India pertractans ex radicibus quarūdam cannarum inquit succum exprimi ad dulcedinem mellis/ Vnde certum est ex radicibus posse fieri nostrum saccarum, & abundantius quam ex ipsa herba, sed ad generationem reseruantur/ nullus uero dubitat, Strabonem ante Galeni tempora fuisse, quia ante Christi aduentum scripsit sub Imperio Octauiani, & in ipso aduentu/ Galenus uero post Octauiani tempora/ & aduentum Christi in lucē prodijt. Quamobrem/ si hunc liquorem antiquiores Galeno nouerunt, Miror cur illū præterierit, Forte hoc cannarū expressum de natura saccari credidit supra cannas concrescentis, quum uero de illo abūde tractasset/ satis de dulci illo expresso dictum putauit, Aut Romanis totius orbis dominis, aliquid apertum esse potuit, quod Græcis & si propinquioribus ignotum erat/ Opus autem est per longum tempus antequam a præcitatis uiris Saccarum cognosceretur/ cannas exprimi/ quoniā antequam ex India Romæ hoc sciretur, fuit opus interponi tempus. Tamen de Plinio omnium rerum sagaci inquisitore/ & Dioscoride sedulo scriptore Miror, qui hæc siluerit ante se ab alijs scripta. quū tamen Plinius Romæ esset/ sed non omnia possumus omnes/ Ab Hispanis Azuquar, a Gallis succre/ a Germanis zuchar nuncupatur. Tu reliqua prosequaris. Se. Optarem ut omnia in cumulum redigeres quæ de his prædixisti/ Mannam etiam addens.
Bra. Immo & a Melle incipiam.

Mel apum, ———— Est nostrum mel,
Mel Roris, ———— Est Manna, quā habemus, quæ & Mel syluestre dicitur à Suida/ & Plinius

da/& Plinius libro. 16. Capite. 8. supra robora etiam fieri tradit.
Mel cannæ, ——— Est Saccarum antiquorũ nostro Cando simile, quod in Aegypto, & India innascitur & conglobatur supra cannas, Nos per expressionem cannarum, vocatum a nobis Saccarum paramus, & per cocturam in uarias species distribuimus.
Mel cannæ ab Auicena dicitur Saccarum Albusar/
Et Sal Indus dicitur/ut supra docuimus. i. Saccarũ Candi

383. Se. Acatia sequitur. Bra. Nostram uocatam Acatiam/illam Dioscoridis non esse, manifeste patet, q̃uis & nos ex spinosa quadam nostra arbore faciamus, habet Dioscoridis Acatia siliquam seminibus plenam, siliquæ exprimũtur, & qui exit succus Acatia nũcupatur. Nos ex arbuscula, quæ prunus syluestris dicitur, uulgo Brognolo, quasi pruneolum, paramus, fructum ante maturitatem colligimus, & exprimimus, quod simul cum carne miscentes in placentarum orbes conformamus, & exiccantes pro Acatia utimur. Sunt inter se dissidentes Authores. Quippe Oribasius & Aetius idem cum Spina Aegyptia Acatia esse uolunt/alij negant. Dioscorides in Aegypto solum nasci memorat/tamen & in alijs locis prouenit/immo & syriam quoq; Spinam dici cõstat, Alba, Nigra, & uiridis arbor reperitur in Aegypto, quæ huiusmodi siliquas parit, nunq̃; uidi antiquorum Acatiam, sed ex Syluestribus prunis tantum factam, quæ tamen cõstringendi efficaciam habeat/nec despiciendus est hic noster succus, tamen quũ Acatia indigerem, id potius sumerem, quod a Dioscoride pro Acatia sumi posse docemur, & eius uirtutem habere, Id autem est Rhus obsoniorum. i. sumachium, quod frequens est apud nos, ideo quum Acatia indigeo, folijs Rhu obsoniorum utor, & nostra uulgari Acatia, in his, in quibus opus sit infrigidare, constringere, & repercutere, Tamen laudarem/ut nostram Acatiam ex prunis maturis/& immaturis seruares, minus adstringit ex maturis, quando opus sit uti, Nec alibi pruna syluestria quærerem, q̃; Ferrariæ, nam in foueis fere sponte nascuntur. A Germanis Schlehen nuncupatur Acatia.
384. Se. Ipoquistidos sequitur, tamen in primis scire percupio nunquid Arabicum Gumi/ex spina Acatiæ prodeat, ut inquit Serapio, qui tamen in alijs Dioscoridi consentit. Bra. De hac re suo loco differemus, tu interim hypocistis, non hypoquistidos dicito, pro recto genitiuo utens. Se. Vt a cunis didiceram, profero, & plurium consuetudinem sequor. Bra. Vtinam ut pauciores, saperes, quia in his recentiorum errata cognosceres, a Leoniceno pro parte detecta/Cisthos apud Dioscoridem frutex est, qui in saxis prouenit (hoc ut in pluribus intelligas;) plures ramos habet, multa folia (quod ratione fruticis intelligere oportet) non multum altus, folia sunt in orbem circinata, hirsutum est folium, acerbo gustu, In marem & fœminam distinguit, Mas florẽ punici habet, fœmina albescit, sub hoc frutice nascitur hypocisthis, est autem hypocisthis ueluti fungus ad pedem Cisthi nascens, forma citini. Ideo aliqui citinum uocarunt/est autem ac si multi citini suprapositi sint/Ita enim in Lucensibus atq; Senensibus montibus copiose habetur, in reliquo Apennino nõ ita frequens, frutex ille uulgo, lingua canina appellatur/apud Senensium & Lucensium Rusticos. Arabum interpretes hunc fruticem Barbam hircinam interpretati sunt. Exprimitur hypocisthis, & succus etiam hypocisthis appellatur/eandem uirtutem cum Acatia habet, tamen magis

adstringit. Auicena hoc ignorasse demonstrat, quoniam tria capita distincta facit,
primo de Barba hircina, quam Cisthon esse apparet, his ad quæ ualet, consideratis, &
etiam ex Serapione, qui eadem in Barba hircina dicit, quæ a Dioscoride in Cistho, Ali-
ud caput Auicena de hypocisthide facit, appellat'q; ipse, uel malus Interpres suo uo-
cabulo hensistides/& per hoc succum intelligit, postea aliud caput facit de Taratith ab
alijs distinctum ac si Taratith alia res sit, quum tamen uere hypocisthidem esse, in con
fesso habeatur/ut ex Serapione apparet, in eo capite quo de Barba hircina pertractat.
Sed quod grauius est Cisthon cum Cisso confundit, adeo ut Cisthon hederam esse pu-
tet, & ex hedera Ladanum fieri/Deceptus autem est in nomine, quia Cisson hedera si-
gnificat/Ipse autem Cisthon accepit ac si Cisson dictum sit/fit equidem Ladanum ex
altero Cisthi genere in Cypro/quum enim mane Cisthos cæli rorem susceperit, oues &
capræ illorum flores comedentes/& hirci/succum roris uillis Barbarum & femore insi-
dentem abstergunt, qui natura tenax, & lentus facile sequitur ad contactum ut uiscum,
detractus hic succus purgatur/& in offas conuolutus reponitur. Alter modus faciendi
est, attractis funiculis ubi sunt syluæ/pingue quod his adhærescit/depectitur, & in pa-
nes diuiditur, Qui Ladanum appellantur/quia & hic frutex/Ladon uel Ledon nuncu-
patur, Hypocisthidem in Lucensibus montibus & Senensibus potissimum habebis, La
danum uero non fit in propinquiori parte, q̃ in Cypro. Venetijs pro Ladano, quen-
dam succum uendunt, qui an sit Ladanum ignoramus, tamen uidimus ut plurimum
non habere colorem subuiridem, qualem illi Dioscorides tribuit, nec statim tactu mol-
lescere/Ideo aut alteram rem/aut adulteratum esse putamus, q̃uis & uerum Ladanum
Venetijs etiam viderimus/Disputatum est non solum de Auicena, qui in Cisso & Ci-
stho similitudine nominum deceptus errauerit/sed de Plinio Nicolaus Leonicenus in
Epistola ad Angelum Politianum disputat, in nomine Cisson & Cisthon deceptum es-
se probans/ut Cisthon.i.plantam ita appellatam/acceperit ac si Cisson.i.hedera di-
ctum sit/pro Plinio in altera Epistola Angelus Politianus certat/Tu inter hos sum-
mos uites iudicium feras. Se. Cui potius inniteris? Bra. Re uera non possum non
assentire ueritati, quam Leonicenus integre detexit/Interim ne diu in hoc negotio uer-
semur, ad alia pedem conferas. Se. Elaterium sequitur. Bra. Res est, quam potius
385. latere optarim/q̃ sciri, nisi à summis, & antiquissimis medicis inter remedia poneretur.
In cucumerum genere/Anguinus cucumis numeratur, alij syluestrem cucumerem, alij
erraticum uocāt/hic exprimitur, cuius expressum siccatur/& in pastillos autumno con
formatur, qui pastilli Elaterium appellantur. Modus exprimendi a Dioscoride.4.li-
bro docetur. Theophrastus author est eius uim usq; ad ducentos annos perdurare, &
melius esse quo uetustius, Vnde Plinius dixerit nullum esse medicamentum quod diu-
tius perduret, Lucernas usq; ad quinquagesimum annū extinguit/Probatur si priusq̃
restinguat, sursum scintillet, & deorsum cogat. A trimatu suæ expressionis uires habe-
re incipit secundum Plinium, ita ut eo uti possimus, Dioscorides a bimatu/vult'q; ad
decenniū esse optimum. Maxima dosis unus obolus, minima semiobolus apud Dios-
coridem. Pueris dantur duo Chalci.i. quatuor grana. nocet enim maior mensura.
Vbiq; nascitur/& etiam in nostro Ferrariensi solo mirifice soluit/Vulgo Asininum
cucumerem uocamus/ut Arabes faciunt. In his montibus colligerem, & Elaterium pa-

rarem En quomodo pulchri sint in his ruderibus, & in illis sabulosis cucumeres, uerum & succum foliorum & radicum habere studeas, immo & folia seorsum ac radices serua-rem, & radicis corticem, qui ad multa ualet, si Dioscoridem legas, & omnes aliæ partes. Caue dum cucumeres accipis, ne in oculos permingant. Se. Hoc meo magno incommodo iamdiu didici, quum essem puer huius generis cucumerem, rei ignarus/euellere tentaui. Ille succus, quem emittit/oculos meos attigit, per tres aut quatuor horas/præ oculorum dolore/in maximo discrimine fui/tamen contulit postea, quoniam a caligine quadam liber euasi. Bra. Ita casu plura Medicamenta inuenta sunt. Videtur fere uindictam sumere, quum euellitur. Est autem probatissimum Elaterium (ut Dioscorides inquit) quod candido colore humescit, & leuitatem habet ac leuorem, Viride pessimum est, Adulteratur amylo. Se. Plerunq; Cucumerem expressi, nunq̃ albus succus exiuit/uel per exiccationem factus est. Bra. Hoc sæpe considerans, ex radicibus fieri oportere dubitaui, quas si expresseris, albus continuo ema-

386. nabit liquor, uel in album tendens. Se. Cera occurrit. Bra. De Cera in Melle dici oportebat, ut autem nostro commodo satis est, animaduertas, ex Apibus Duo illa haberi/Mel primo/postea Cera, quæ fauis occluditur/per expressionem educitur. Plinius exprimendi ordinem indicat. Duo ex Cera seruare oportet, Ceram ipsam, quam colore fuluo sumito, subpinguem, odoratam', modice referentem halitum mellis, & puram, Aliud, quod in officina habere debes, est propolis, propolim Propolis qd. vulgus nostrum appellat Cira verzene, quo nomine tanq̃ latino multi recentiores utuntur, Cera uirgo dicentes/ea est, quæ ad foramen aluearium fit ut inquit Varro. Ferrariensem Ceram, & propolim habeas, si fieri poterit. Ipsa enim experientia comprobauit, si non antiquorum authoritas, si Ferrariæ, quantum satis erit, habere non poteris, eam Venetijs eme, quæ ex Creta affertur, nec aliubi q̃ Venetijs albam quæres, ubi ingentissima copia noctibus roscidis fit. Artem Dioscorides ostendit quomodo alba euadat, Quin & Ferrariæ etiam sine aqua marina albissima fit. At opus non est, tantum expendere sumptus, & laboris pro tam pauco lucro. Rubram ceram Mixta anchusa, aut pseudominio Ferrariæ parabis, Viridem Cera rubra. uiridi æris mixto, nigram atramento, uel usta charta mixtis/Resina iuncta optima fit, Viridis. Nigra ut ueluti gluten res iungat, & Cancellarijs inseruit. Vna tantum officina Venetijs albam concinnabat Hermolai patris tempore/Nunc nullus est pharmacopola etiam minimus qui non dealbet. De Cera satis, quum etiam nostri Nobiles principes imitati, nolint nisi alba Cera vti/sed re uera eadem est expensa, quia non alba cera citius q̃ altera consumitur, ut id quod pondere æquatur, & prætio supera-

387. tur, duratione præualeat. Hispani, ut nos Cera, Galli Cire/Germani Vuachs nuncupant. Se. Opium sequitur. Bra. Nigrum papauer Ferrariæ habemus, quo Opium fit, sed adeo rarum & paruos fructus habens, ut copia haberi non posset/Ideo Venetijs emere suadeo, si folia & calices terantur, exprimanturq;, & succus in pastillos redigatur, Meconium dicitur, quod est ignauius opio, Nam opium ex nigro papauere hoc modo colligitur, Quum mane rores exaruerint, ex obliquo summa cute cultello incidere oportet, ut lachryma exeat, quæ in vas deriuanda est, & Cortex ita incidendus, ut non penetret intus cultellus, & ita altera die

faciendum. Diagoras vult id fieri quum turgescit Iollas quum deflorescit/primum nunc sequuntur opium parantes, succus ungue, uel Gosopio excipitur, & in uas colligitur, exiccatur`q;, & hoc opium est quod emanat, & lac, Nam Meconium fit per expressionem, ideo & succus appellatur, sicut opium etiam lachryma dicitur/ex papauere nigro proprie fit, Tamen opium, quo utimur, ex albo est papauere. Ex Apulia ad nos affertur, ita papauer album incidunt/nam in Apulia crassos cortices habent, & lachrymam seruant, quam pro Opio nostris pharmacopolis, & Venetis vendunt. Thebanum Opium laudatum reperitur. Seminarem ego nigrum papauer in Ferrariensi agro, ubi tamen & sponte nasci reperitur/Sed eo seminarem, vt maior copia haberetur, quo Opium multis præferendum pararem/Adde Apulos vt plurimum ad nos Meconium afferre, non Opium.i.succum, non lachrymam. propterea
388. apud nos seminandum & parandum, quum solum ad hoc gignendum propensissimũ habeamus. Se. Aloe sequitur. Bra. Aloe & herba est, & eiusdem herbæ succus, quam passim in fictilibus habemus etiam hyeme virentem, tamen apud nos degenerat. nam & amaritudinem amittit, tamen in reliquis omnes notas habet, quas illi Dioscorides tribuit, nos Ferrariæ succum exiccauimus/nihil illi deest ex his quæ ab antiquioribus dicuntur/dempta amaritudine, saltem quam illi imponunt Galenus & Dioscorides, insigni, Soluit etiam nostra aloe, sed ægre. Ideo aloem esse non dubito/quæ degenerauerit. quippe hi decipiuntur qui aloem esse inficiantur. nam Idem est, ac si quis neget idẽ esse idem, quia alio loco natum/& una sola qualitate deficiens. ideo non erat negandum aloem nostram esse Aloen, sed inefficacem esse, dicendum, & degenerasse. Succus in terra collectus/quandoq; terra plenus est, propter id lauatur. Septimo libro de arte curatiua Galenus Diuersitatem lotæ, & non lotæ aloes tribuit. His notis bona Aloe depræhenditur, pinguis, Nitida, sine arenis, colore ruffo, friabilis, Iecinoris modo concreta. Inde Recentes quum optimam Aloen insinuare uolunt, Aloen hepaticam proferunt/facile se diluens & liquescens, amaritudine uehementi. Ideo nostra aloe inepta est. Quæ nigra & frangi non potest pessima. Quomodo adulteretur, & adulterium cognoscatur, a Dioscoride docemur. Eam Venetijs emes, quæ ex India asportatur. Se. Quid sentis tu de quodam celeberrimo viro Mesuem reprehendente, quia ora venarum aperire admonuit? Bra. Nunc istud discutere opus non est, nam de hac re alias copiose scripturus sum. Tamen ita simplicissimis verbis nunc animum meum aperiam. Cum Mesue, & Serapione aperire ora venarum censeo, ex quadam insita virtute, cuius causam ignoramus, forte ex eadem qualitate qua extrema amaritudine prodijt. Experientia ducor vt id sentiam, Nam qui hæmorroidas pati consueuere, Aloe magnopere offenduntur, vt in hoc statim incurrant ea vorata, nobilis & magnificus Nicolaus Tassonus, inter alios/hoc magno suo incommodo expertus est. quoties aloen sumebat, semper venarum ora aperiebantur. Quibuscunq; alijs pharmacis sumptis, nihil molestabatur/tamen pharmaca erant quæ eandem materiam cum Aloe educerent. Nec opus est infinitos alios adducere, qui hoc perpessi sunt. Vt ratio ex parte pharmaci potius/q̃ materiæ motæ exhibenda sit. Non tamen inficior hoc etiam a materia fieri. At malam Aloen magis aperire iudico/& q̃uis Galenus sexto Aphorismorum/Aphorismo. 47. acredinem humorũ hæmorroidas aperire

censeat, Non inficiamur. Immo addimus multa alia id facere præter aloen. Vnde & Cæpæ & Allium aperiunt, si nonnunquam uescamur/tamen Aloe hoc priuatim habet. Non possum enim huic sententiæ temere repugnare, sine certa ratione. Quam omnes imbibere, & experientia dictat, Et quanuis alibi vulnera consolidare & adstringere dicatur, quod Recentes per exteriora applicatum intelligunt, non per interiora, non mirum, quoniam Galenus in libro de Theriaca ad Pisonem, antequam Andromachi Carmina scribat, de plurimis tractat, quæ vno modo sumpta effectum faciunt, alio modo oppositum, Et præsertim de Aloe exemplum scribit, dicens per exteriora Aloen supercrescentes vlcerum carnes adstringere, & humores, qui sub ipsis nascuntur, subinde exiccare, si uero per os sumatur vniuersum corpus, purgare, quod aperire est. Vt manifeste deprehendatur, uenarum ora aperire, quod est quidam purgationis modus, propterea non ab re a Mesue & Serapione venarum ora aperire scriptum est. quod per os sumptum intelligitur, nam per extrinsece applicata claudit, & præsertim sedis, & pudendi ulcera, ut Aetius docet. Verum hanc rem philosophicis rationibus suo loco muniemus. nunc satis est per transennam adumbrasse, potiusque ratione aperuisse. Se. In eo etiam Mesuem reprehendit, dicentem, frigidis temporibus euitandam esse Aloen. At Ipse inquit potius in calidis euitandam. quia calida & sicca est. Quid in hoc sentis? Bra. Nihil aliud, quam Mesuem Certissima edocere, si ipsemet Mesue Mastix in se ipso experiatur, id persentiet, quod mihi in profunda hyeme accidit Aloen sumenti, per integram hebdomadam sedere non potui, Nec quicquam valet ratio, quod calida & sicca sit Aloe. quia ventres hyeme & vere natura calidissimi sunt, Ideo magis hyeme quam æstate, (quia calor maior) nocebit, unde si eius ratio per manifestas qualitates facta quicquam valet, & nostra hæc, quoniam id aloæ tribuimus ob qualitatem insitam, cuius causam ignoramus. Nempe fieri potest, & continuo ita esse deprehendimus, proprietatem aliquam, & aliquem effectum nobis cer-
389. tum esse, causam uero incertam, & incognitam, Sed hæc alias diffusius agentur nunc satis est viam ostendisse. Se. Ad scamonium veniamus. Bra. Optarim & hoc nunquam ad hominum manus peruenisse. quoniam plus mali, quam boni afferat. nam & si alicui rei prosit, pluribus officit. Succus est Radicis herbæ quæ scamonia nuncupatur, quamuis & hoc nomen scamonium herbam, & succum uel lachrymam significet, a Romanis Colophonium dicitur, quia in Colophonia optimum nascatur, tamen Veneti Alexandria Aegypti Venetias ducunt, e Mysia autem Alexandriam portant, sed potissimum quod Venetias affertur, pessimum est, quia ex syria, & Iudæa facillime Alexandriam portatur. hoc uero Iudaicum & Syriacum deterrimum & ponderosum est, Ideo non mirum si sumentes ualde perturbet. Accidit. n. me raro bonũ vidisse ex Mysia Asiæ adductũ, quod has notas hẽt, Translucidũ est, solutũ, sine pondere, Taurini glutinis colore, prætenuibus fistulis, fungosum. hæ autem notæ raro in Veneto reperiuntur, sed præcipue ponderosum est, vt inde ex Iudæa & syria allatum cognouerim. Modum vitiandi & cognoscendi Dioscorides & Plinius ostendunt. In Apulia & hanc plantam nasci tradunt, & nos Apulum habuimus (si uere apulum erat) omnibus notis insignitum, & efficacissimum. In Morbo Gallico semidragmam quandoque exhibui, & mire profuit. Ioanni Baptiste Toxico hydropem patienti scupulũ exhibui, nihil eduxit. deinde

Drachma Scamonij unica uice exhibita, nō soluisse:

& duos scrupulos, qui & nihil eduxere. Tertio Integram dragmam/Vincentio Celato Compatri carissimo, & Laurentio Augusto Amico nunq̄ pœnitendo pharmacopolis admirantibus, tamen nihil in tam magna copia eduxit. Deinceps tentare nolui, & nihil aliud exhibere statui, q̄ leuia pharmaca. Testes sunt Excellētissimi Iuuenes franciscus Brusantinus prædicti patiētis affinis, & Illustrissimi Ducis Ferrariæ curialis medicus/Maurelius sanctus Illustrissimi Hippolyti Mediolanensis Archiepiscopi Physicus/& Ioannes Franciscus Rossus Chirurgicus doctissimus/& Ioannes Leo Vercellensis/qui tunc mecum in praxi uersabantur. Alia causa assignari non poterat, q̄ uel scamonium ineptum uel uentriculum aqua/uel multa pituita plenum fuisse, quæ pharmaci uim compescebant. non enim dici oportet, naturam non esse ausam aggredi/quia saltem scrupulum aggressa esset. Vidi etiam in officina Iacobi a Columna pharmacopolæ quēdam qui duas Scamonij drachmas præter noxam comedit/quater aut quinquies solum eijciens. Is autem Scamonio assuetus erat/in partibus orientalibus natus/ut testis etiam est Antonius Discalcius simplicium medicamentorum studiosissimus. Frequentissime scrupulū sine noxa exhibui ex zinzibere, sale, aut pipere/ut Paulus Aegineta iubet, nec uentriculum offendat. nam sine his maxime offendit. Ex Scamonio/si libebit/Diagridium parare poteris, aut communi modo in cotoneo malo/& pasta/aut antiquissimo/in dulcium amygdalarum oleo pasta qua circundatur Canes dysenteria interficiuntur, si quotidie frustulum detur/quoad occumbant. Quandoq; uicini rustici Canem interfeci hoc pane/qui Gallinas meas absq; delectu uiciniæ comedebat, hoc effectū est tribus diebus/quotidie frustulum exhiberi iubebam/Nullus autem prænoscere potuit quo nam modo obijsset/nisi ego dixissem. Putabant enim Dysenteria occubuisse. Vt autem Rusticos deterreret ne prædiolum meum continuis furtis depilarent/modum interficiendi canem ostendi/Comminatus idem ipsis me facturum, nisi a furto abstinerent. Hispani, ut nos Scamonea, & Galli appellant. Se. Lycium sequitur. Bra. Pro lycio quid pharmacopolæ uendant ignoro/tamen lycium

390. non esse certus sum/quoniam non crematur, nec rubentem spumam (dum extinguitur) facit/extrinsecus quidem niger est, sed intrinsecus non ruffus/immo etiam niger. Ex Bononiensibus montibus potissimum Lycium sumunt nostri pharmacopolæ/Id uario mō faciūt/sunt qui ex ligustro/& qui ex herba quæ caprifoliū nūcupatur/faciunt/habet enim herba illa/uel frutex grana/ex quorum expressione lycium fit/hæc tamen uera lycia non sunt. Plinius & ipse capite. 14. 24. libri uerum lycium ex pyxacantha solum fieri censet. Lycium dicitur/quia in lycia potissimum abundat. Quū Venetæ naues Hierusalem petent ex Cappadocia, & lycia habere nihil impediet/q̄uis, & in alijs locis nascatur. Hoc modo fit/Arbuscula lycium nominata, accepta/& radicibus ac ramis sumptis/& pluribus diebus in aqua maceratis/Coquūtur semel, iterumq; ligno exempto, donec mellis crassitudo fiat, tunc spumam seruare oportet, & florem innatantem, & reliquum etiam cremorem. Quoniam particulatim ad diuersa ualent, immo & semen exprime/& succum in sole pone/postea serua. Nihil etiam impediet In his montibus lycium inuenire/Vides illam arborem aculeatam/quæ ramos habet trium cubitorum/& maiores ac minores/densa folia habentem, buxo similia, & fructū piperis nigrum? Se. Video. Bra. Gustemus An amarulentus sit. Se. Est omni

no amarulentus. Bra. Leuis etiam est/& densus, & arbor pallidum corticem habet, Excaua radicem Herbarie. Her. Adeo multiplex est, & obliqua radix, ut uix absq; magna scrobe euelli possit. Se. Buxus mihi uidetur. Bra. Et buxus certe est, sed spinosa, ut nomen ipsum ostendit/nam pyxiacantha appellatur/ex hac uerum & proprium lycium fit. collige, & pro tua officina serua, & lycia ex alijs rebus facta dimitte. Equitaui per innumeras pyxiacanthas, dum liguriæ montes cum Illustrissimo patrono Hercule Estense peragrarem. Se. Nonne & ex lonchite lycium fit? Bra. Fit quidem in India, ut Dioscorides tradit. Se. Quæ arbuscula est lonchitis? Bra. Multi eam esse putarunt, quam nos uulgo sanguanum appellamus, est enim genus sentis, uirgas subrectas habēs tricubitales aut eo etiā ampliores, protinus ab radice multas, crassioresq; rubo, Cortex abscedens cruentus, propterea a nostris sanguanus dicitur, quo Religiosi baculos parant, in quorum summo rasuræ in modum umbellæ arte collectæ sunt, hoc ad aspergenda templa, & homines benedicta aqua utuntur, Tamen ego syluestrem Rhamnum esse arbitror, ex quo lycium fieri Plinius. 24. libro capite. 14. censet. Tu autem ex pyxiacantha lycium tantum habere studeas, tamen Galenus Indicum alijs præfert. nos uero in India non sumus, & ægre habetur, Ideo illo cōtentus sis. Quin etiam si ex Rhamno syluestri parare libuerit, præpara. Se. Vidi etiam qui ex syluestribus prunis pararent. Bra. Parent, omnino uim stipticam habent, ut ex ipsis etiam acatiam faciant, tamen melius est rem certam habere, quum facile possit, q̄ per tot res modo huc, modo illuc uagari. q̄uis lycij nomine, apud quosdam authores, omne id ueniat (ex quocunq; sit frutice) quod uim constrictiuam habet, & more lycij fit.

391. Se. Sanguis Draconis sequitur. Bra. Quur inter liquores hunc sanguinem ponis, qui potius gumi est? Se. Est etiam & lachryma, sed hoc nihil impediet, modo rem ipsam cognoscam. Bra. Esto, Verus Draconis sanguis, ex Serpente est, de quo Plinius capite. 12. libri. 8. qui ex Elephantis aure totum sanguinem exhaurit, ut moriatur, postea cadens serpentem interficit, sanguis ille exiens, Draconis sanguis appellatur, qui terra mixtus colligitur, & in pastillos ac rotundos orbes conformatur. Se. Non possum arbitrari nostrum Draconis sanguinem ex eo genere esse. Bra. Immo non esse certus sis. Quin & Serapio Genuensi, Pandectario, & Reliquis recentibus ansam errandi dedit, quum tamen ipse non erraret. Quippe sanguinem Draconis Serapio describens, quem hemalocoen uocat, eodem modo describit, quo Dioscorides quartam sideritis speciem, & easdem proprietates illi attribuit, quas sideriti Dioscorides elargitus erat, Adeo ut nullus sit tam cæcus qui non uideat, & Galenum adducit Serapio, ea recensens, quæ ab illo de siderite dicuntur, ut constet sanguinem Draconis Serapionis, non esse nostrum, quo utimur, sed esse quartam speciem sideritis Dioscoridis, cuius succus uulnera sanat, & adstringit, quam multi Millefolium putant, & re uera una species est Millefolij, qua Rustici nostri ad boues & equos vulneratos, sanandos vtuntur. Recentes autem de sanguine Draconis loquentes, de hoc Serapionis, & siderite Dioscoridis tractant, ac si eius succus sit sanguis Draconis ita nuncupatus, quem in officinis habetis magno errore. Vnum est, vestrum Draconis sanguinem sideritis succum nō esse, qui etiam non est uiridis, sed esse triplicem apud vos Draconis sanguinem cōstat, vnus est in rotulas circunuolutus, qui ex psedobolo armeno & terra fit, res fictitia & adulte-

Buxus spinosa,

Lonchitis

rata, quæ iam a Ferrariensibus pharmacopolis abijci cœpit, nisi pro ornanda officina
appensum habeant. Alius sanguis est cuiusdam arboris lachryma. Tertius est eius-
dem arboris Gumi. In Gumi cortices arboris manifeste uidẽtur, in lachryma absunt,
si gustu sentiantur, stipticitatem quandam præferũt. Hinc igitur uides Draconis san
guinem, quo utimur, non esse Draconis ab elephãte interfecti, nec esse sanguinem Dra
conis Serapionis q̃uis ab omnibus Recentibus/ac si sanguis Draconis Serapionis in
usu sit. quũ tamen sanguis draconis Serapionis sit quarta species sideritis apud Dios-
coridem & Galenum. Ego igitur in officina succo quartæ speciei sideritis potius ha-
bere voluerim, q̃ Gumi hoc, quod uos habetis & herbam habere facilius est, q̃ Gumi.
quoniam apud nos uiret. Se. Quid est ille sanguis draconis, qui uere sanguis est?
Bra. Nonne tibi dictum est, ex sanguine draconis esse ab Elephante collisi, vt plini-
us libro. 33. capite. 7. scribit, qui ab Antiquioribus cinabaris vocatur, vt Dioscorides
etiam libro. 5. testatur/Qui autem pro Cinabari Minium sumunt. i. nostrum uocatum
Minium (ut plures medici faciunt) pro re medica, ueneno utuntur/nam Cinabaris qui
est sanguis draconis, rei medicæ plurimum prodest, & nullus color magis fingit sangui
nem illo, ut plinius testatur. Nunq̃ hunc Cinabarim uidimus, uel Draconis sangui-
nem, sed bene adulteratum, ut supra ex falso Boloarmeno/uel sorbis tritis/& caprino
sanguine, Tamen si Dioscoridem considerabis/oculata fide deprehendes sanguinem
Draconis non esse Cinabarim, sed duo esse distincta/pro Plinio autem nihil impedie-
bat & sanguinem Draconis suo tempore Cinabarim appellari. Se. Id abs te scire pe-
to, quo nomine apud antiquos Gumi hoc appelletur, quod sanguis Draconis Dicitur.
Bra. Nondum legi apud aliquem Authorem, cuius generis Gumi sit, uel ex qua arbo
re lachryma emanet, scimus autem e libya ferri, & ex Aegypto Venetias. quid uero sit,
ignoramus. Vnum est, Recentes summe errare, qui hoc Gumi, ac si sit sanguis Dra-
conis Serapionis accipiunt, & Dioscoridis ac Galeni sideritis, quum tamen non esse
constet. Ab omnibus eodem fere nomine dicitur/Galli Sang de Dragon, ab Hispanis
392. sangre de drago, a Germanis Drachen blut/ac si sanguis draconis dicerent/appellatur.
Se. Camphora ultimum locum in his occupat. Bra. Nusq̃ Dioscorides, Plinius,
Galenus, aut Paulus de Camphora locuti sunt, aut eam uel a longe (quod sciuerim)
ostenderunt/soli arabes ipsius meminerunt, Gumi arboris esse certum est. Serapio ex
panzor/fafella/& alijs regionibus adduci tradit/quæ sint istæ regiones ignoramus, no-
mina mauritana sunt hæc, non latina aut græca/Res ipsa. i. Camphora omnibus nota
est/eius arbor ignota, nec a Mauris recte descripta/quippe nihil de folijs arboris cam-
phoram ferentis Serapio aut Auicena loquuntur. Dicunt autẽ illis annis maxime pro-
fluere, quum multa tonitrua, & multa fulgura fiunt, nec proptie Gumi est, quod exeat,
sed intima parte arboris inuenitur, ac si medullæ locum occupet. Lusitani, qui meri-
dionale pelagus nauigarunt/in Insula Burnei Camphoram inueniri tradunt, & qui in
regione sunt/Gumi arboris esse censent. In regno etiam Fansur/ut Marcus Paulus
Venetus refert optima Camphora prodijt/Forte ea pars est, quæ a Serapione ex sen-
tentia Isaac Fafella nuncupatur/de hac re incertus sum. Disputant Recentes an cali-
da uel frigida sit, multi effectus supra caliditatem arguunt, & gustus, odor. Alij frigi-
ditatem, hæc alias disputanda sunt, quia hic locus non est pro ambabus partibus ra-

Quando multa caphura copia profluat,

tiones instruere. Se. Nullus est apud antiquos qui Camphoræ meminerit. Bra. Nullus, nisi Aetius qui multo posterior est/hic Camphoræ meminit sub nomine caphura/In eo vnguento, quod salca appellat/pro axillis, & auribus fœminarum compositio. q̃uis in codicibus qui passim habentur, absit, vt primo libro videre licet. Se. Habet'ne eundem colorem album perpetuo? Bra. Non, prius enim maculis rubris insignitur, postea colore solis, aut vi ignis dealbescit. Galli camfre/Hispani camphora/Germani Camphur appellant. Tu cætera venerande Senex prosequaris. Se. De prædensis liquoribus expeditum est. Gumi genera sequuntur. Bra. Cur inter Gumi Camphoram non numerasti? Se. Quia an Gumi esset ignorabam, quum in arborum Meditulio inueniatur. Bra. Hoc nihil refert, modo rem ipsam habeas. Venetijs emes, quoniam ab his montibus, immo & a tota Italia abest/sed priusq̃ ad Gumi genera veniamus, prandere opportunius erit. Se. Non ab re dictum est/quia interim solis æstum euitabimus. Her. Hodie ad hanc vsq; horam viribus vigeo/nam paucissimis in hoc monte occupatus fui, sed omnia fere aliunde quæsita sunt. Se. Deinceps (vt arbitror) modice occupaberis/quoniam pauca admodum colligemus, Sed collecta emere opus erit. Ad litus illius riuuli descendamus, vbi quiescemus, & per compendium in aliquam villam peruenire poterimus. Bra. Vt lubet fiet. Se. Intereundum vt via breuior uideatur, quibus moribus, Illustrissimi Ducis nostri Alphonsi filij insigniantur, edoceas. Bra. Nihil vnq̃ mihi gratius contingit, q̃ quum trium horum maximorum luminum, & splendentium astrorum sermo inciderit, quos intus & in cute noui. Hercules primogenitus adeo cumulatissimis virtutibus pollet, vt nullus in Italia non modo princeps, sed nec religiosus eum æquet/in publicis rebus gerendis dexterrimus. In armis fortissimus, in litteris adeo egregius, vt ex insperato probatissima carmina effundat/non potui diu cogitans aliquid culpatum in Hercule inuenire. Hippolytus secundo genitus eum apprime imitatur, qui non Archiepiscopali insula, sed triplici corona dignus est, Hic vniuersam cyclopediam, & omnes bonas artes adeo nactus est, vt nihil ad virtutum cumulum desit. At quomodo potuit Franciscus tertio genitus tantorum fratrum exemplo non contendere vt æquet? quos nullus qui homo sit superare potest? Se. O felicem patrem. Bra. Certus sum in vniuerso orbe patrem non esse, qui filios adeo probos, adeo obsequentes, adeo non morosos nactus sit, Nullus vnq̃ ciuis horum causa conquestus est, quum cæteri principes illis ætatibus, stupris/& aliorum diuitijs capiendis incumbant. Dijs equidem comparandi sunt hi tres virtutum soles/& tria inclyta sydera, nihil aliud cordi habent, q̃ omnibus inseruire, & neminem lædere, sed iam ad statutum locum peruenimus, In hac uirenti herba ad specus vmbram sedeamus.

Caphura

De Gumi, Quorum usus est apud pharmacopolas.

SENEX.

Nstitutum opus progredi expedit, Thus primum locum inter Gumi habet, sed quum de ipso inter cortices ægerimus, ad se-
893. cundum, quod Myrrha est, ueniamus. Bra. Myrrha, qua utimur, a nonnullis Bdelium esse creditur. Se. Quomodo Bdelium, quum longe distincta sint Myrrha & Bdelium? Bra. Scito Gumi, quo utimur, myrrha nuncupatum, myrrham non esse. Se. O myra res, Myrrha non est myrrha? Bra. Esto bono animo, in Myrrha ostendam, quod in alijs pluribus feci, eā non esse, saltem optimam, quæ ab antiquis pingeretur, Nam Dioscorides Myrrham ex omni parte concolorem esse ostendit, & odoratam, & quæ confracta candidas ungium modo, leuesq; uenas intus habeat, amaro gustu, acri. Hæc in nostra Myrrha non sunt/Nos Venetijs ueram Myrrham uidimus, talem, qualem a Dioscoride pictam audiuisti, sed raram/Id tamen scito, odorem quidem suauem, non suauissimum habuisse, sed potius erat cum quadā grauitate/Adde in nostra Myrrha quādoq; ueræ Myrrhæ frustula inueniri/subuiridia, & quæ unguium modo candorem habent, ex Troglodytica regione, quæ est Africæ pars/probatissima Myrrha Alexandriam fertur. Myrrha, quam nos habemus ea est, quæ secundo loco a Dioscoride scribitur, & caucalis uocatur, quæ cum tertia specie partim mixta est, quæ ergasine dicitur, Minus matura est, & colore atro, hæ duæ species mixtæ sunt, quæ Bdelij odorem habent/Alexandriam feruntur, postea Venetias. Quum emes optimam habere cures, aut saltem quæ plurimas partes candidas ut ungues, habere studeas. Est autem Arabice arboris lachryma/Corticem plaga laxant, exit spuma, quam colligunt, & circa corticem addensatur tanq; Gumi reliquum, Sed non myrrha solum contentus sis/immo & stactem, i. recentis Myrrhæ expressam pinguitudinem habere studeas. Se. Quid stacte est? Bra. Plures styracem liquidam a nobis uocatā stacte arbitrati sunt/Nempe Myrrhæ odorem fere habet, & cætera, quæ a Dioscoride numerari uidentur. An uero sit, Infra edocebimus/si quandoq; uerā Myrrhā assequi contingat, quæ colorem subuiridem habeat, & mordax sit, ac perlucida, odorata, aspero situ obducta, recens, leuis, ex omni parte concolor, & quæ confracta candidas unguium modo, leuesq; uenas habeat, hāc leui expressione exprimes/Quod exibit stacte erit. q̄uis ex recenti magis fieri conueniet, tamen & stactem habebis, & eo pro stacte uti poteris, hi uero summe aberrant qui stacte speciem myrrhæ contra alias distinctam arbitrantur. Se. Huius sentētiæ semper fui. Bra. Nunc sententiam muta admonitus, quoniam ex omni specie myrrhæ stactem fieri nihil impedit/præsertim ex pinguissima, ut ea est quæ pediasimos a Dioscoride nuncupatur. Re uera stacte ea res est, quam nos liquidam styracem uocamus. Se. Gaudeo nouisse liquidam styracem stacte esse. Bra. Compertius scies, quum de styrace sermo inciderit. Se. Incidat nunc. Bra. Fiat, Odoratus hic liquor, qui styrax

Stacte e hodie styrax liquida

894. liquida nuncupatur, nomen hoc habet/quia ab Arabibus impositum est, quos Recen-

tes postea secuti sunt/Nunc autem speculemur, quam rem Arabes styracem liquidam
appellent/tunc statim deprehensum erit, quid sit liquida styrax. Serapio in capite sty
racis/quum eam edocuisset, quam calamitam nuncupamus, liquidam styracem per-
tractat, & Dioscoridem in hac re adducit, ita (secundum ipsum) dicentem/Styrax li
quida est pinguedo Myrrhæ recentis, & extrahitur a myrrha/quia terunt eam cũ aqua
pauca, & premunt cum torno, & est boni odoris, & ingreditur in cōfectionibus/& so-
la etiam sine aliqua admixtione est bona/& melior ex ea est, quæ non habet admixtio-
nem alicuius olei, & purum ex ea est multæ uirtutis/& calefacit/& est calefactio similis
calefactioni Myrrhæ, & oleoꝝ calidoꝝ siccoꝝ/si mō legas, quæ a Dioscoride de stacte
dicantur, manifeste deprehendes styracem liquidam Serapionis, esse Dioscoridis sta-
cte. quoniam Idē oculata fide Dioscorides de sua stacte dicit, quæ a Serapione de sty
race dicuntur. Inquit enim Dioscorides, est pinguitudo recentis myrrhæ. tunditur
hæc cum modica aqua/dein per machinas aqua foras exprimitur/odoratissima hæc,
& pretiosa impendio est, & per se unguentum facit sine oleo, stactem uocatum/Com-
mendatissima uero quæ impromiscua & libera oleo sit/& quæ minima portione pluri-
mum calefaciat/similemq; uim tum myrrhæ/tum unguentorum ex calefactorijs obti-
nent. Si hæc speculari tentes, Serapionis liquidam styracem/stactem Dioscoridis es-
se deprehēdes, nisi sponte hallucinari uolueris/Quod si in aliquibus diuersi uideantur,
id potius est Interpretis Serapionis causa, cui etiam quum styrax liquida interpreta-
tus est, stacte interpretari debuisset. Ita enim græce, & latine dicitur. Storax uero li-
quida (ut interpres apud Serapionem utitur) nec latinum, nec græcum nomen est.
Myrrham Galli Mierre, Hispani & Germani ut nos fere, Illi myra, hi Myrrhe dicũt.
395. Se. Euphorbium sequitur. Bra. An id sit Euphorbium quod habemus, non sum
anceps/tamen antiquum quandoq; emitis, quod eo ardore caret, quem illi Authores
tribuunt. Quippe inquiunt colligentes ualde timere, adeo ut supra contum utriculo
ædi ligato succum arboris ferulaceæ a longe colligant. Gustaui ego non semel anti-
quum Euphorbium, mirum illum ardorem non persensi, nec hi persensere quibus gu-
standum tribui/Nonnunq; in Recens magno meo periculo incidi. nam per integram Euphor. recens.
diem intensissimum in ore ardorem habui, qui nec frigidissimis aquis extingui posset.
Venetijs habetur, sed Genuæ magis, in Aphrica nascitur Monte Tmolo in Maurita-
niæ parte, e regione Hispaniæ, facile est Hispanum illuc nauigare, nisi Mauritanæ na
ues piratarum interturbarent/& intercluderent iter/Tamen IMPERATOR
CAROLVS multa nunc in Aphrica possidet/& Deo Duce possidebit/Mediterra
neum mare ea parte qua Tyrrhenum dicitur/ab infidelium incursionibus liberans, Ge
nuæ igitur, & translucidum ac perspicuum emas. Nomen habuit ab Euphorbio An Euphorbius un.
tonii musæ fratre eius inuentore, qui Iubæ regi Mauritaniæ inseruiebat. Duo celebra
tissimi fratres in nostra inclyta & salutari arte fuere/Euphorbius, & Antonius musa, cu
ius nomen patri meo Francisco Brasauolo imitari placuit, quum ab unda Baptisma-
tis attollerer, Sed utinam doctrina non solo nomine antiquum illum Antonium mu-
sam Augusti Medicum imitarer. Ita etiam ab Hispanis nominatur Euphorbio, a Gal
396. lis Euphorbe. Se. Serapium sequitur. Bra. Sagapenum dicas. Se. De nomini-
bus cura non fit, deinceps Sagapenum dicemus. Bra. Est succus fruticis ferulacei,

ut Dioscorides inquit, in Media nascitur, Alexandriam Aegyti portatur, quæ uniuersale Emporium est illarum partium/Inde Venetias, foris translucidum esse debet, colore russo, & quum frangitur candido intus, odore medio inter laserpitij succum, & galbanum, gustu acre. Quæ omnia indicia in nostro uocato Sagapeno sunt. Plinius capite. 18. 20. libri in Italia nasci asseuerat/ Vbi inquit Sagapenum quod apud nos gignitur in totum transmarino alienatur. etiam libro. 19. capite. 7. In hortis seri dicit, ad rem medicam solum. At nec arborem, nec folia Plinius docet, ac si de re nota loqueretur. In Apulia nunc prouenit/Tamen quum Medum habeamus / Venetias per Alexandriæ nauigationem allatum, hoc potius emerem. est enim uerum Sagapenum illud, & efficacius, quod, ut inquit Mesue, Allii odorem habet, qui eo loco a quodam Excellenti uiro immerito reprehenditur, dicente quasi per calumniam, unde ipse odorauerit. At si doctissimus hic uir/vt nos fecimus, gustasset, allij odorem persensisset, quem a mane ad Vesperam etiam prandens in ore habui, ideo non est quisque temere culpan-
397. dus/præsertim in res gustus/priusque gustu tentatum sit. Se. Opoponacum sequitur. Bra. Et nunc Opoponax dicere oportet/succus est herbæ/quæ panaces heraclion dicitur/est autem prima in ordine panacum Dioscoridis/Dicitur autem Opoponax. i. succus panacis/In Boetia & Arcadia/præsertim phocis habetur/& in Syria/ex Syria Alexandriam, & postea Venetias affertur, Olitorum industria magna copia parari potest. Hoc unum est ex his quæ Illustrissimus Dux noster ex Syria, uel Arcadia habere curabit/Tamen in Italia & in monte Apennino nascitur, & in Gargano Apuliæ. Folia habet ficulnea quinquepartita, & per ambitū lancinata, quæ in terra iacent & insigniter uiridia sunt. Caulem ferulaceum habet/& altissimum/lanuginem candidā habentem, & folia circum se minuscula/umbraculum substinentem ut Anethum/flore luteo/semine odorato, feruentique in ore, pluribus ab uno principio radicibus candidis/graueolentibus, multi, salsique corticis. In Apulia nascitur ubertim, & in Apennino monte uarijs locis/Nos supra Mutinenses alpes uidimus, & in horto fratrum sancti Hieronymi Ferrariæ. Non emerem Venetijs, nisi ob id quod ex calidioribus & siccioribus partibus uenit/Curarem tamen, ut ex Apulia Radice incisa lachryma exciperetur. Substratis enim eius folijs in terra excauata colligitur. Quum autem Opoponacem probare institueris, Amarissimum saporem habere debet, interius candidum & subruffum, extra luteum, leuem, pinguem, friabilem/tenerum. Nostrum, quod habemus, aliqua amaritudine insignitur, non tamen amarissimum est, & graui odore sentitur. Propterea cum nostro aliquid mixtum arbitror, quod intensam amaritudinem tollit, uel opus est quantitatem notatu dignam mandare, si intensa amaritudo sentiri debeat, in reliquis notis penitus conuenit. Se. In hac re quid Arabes sentiunt? Bra. Serapio cum Dioscoride eodē modo scribit/Mesue autem tria panacis genera confundit, heraclium, Asclepium/& Chironium/id docere uolens ex quo Opoponax fiat. Cur autem Opoponacem inter Gumi genera posuisti? quum potius condensatorum succorum ordinem ingredi debuisset? Se. Ne curæ sit, modo ex his simplicibus, quibus in officinis utimur/nullum omittatur. Bra. A Gallis Oppoponac uocatur. Se. Amoniacum sequitur. Bra. Et hic succus est ex frutice eiusdem nominis sumpto. quamquis no-
398. men hoc Amoniacum/& genus salis/& succi significet, ambo in Libya apud Cyrenem inueniuntur.

inueniuntur/sed Amoniacum appellatur, quia in harenosa libya apud Iouis Amonis templum prodijt/Sal ex terra sumitur/Gutta(ita enim Romani succum illius arboris uocant) Amoniaca ex arbore manat. Miror ego de Paulo Aegineta, qui inter odoramenta numerauerit, unde colligere potes quæ apud ipsos pro odoribus existimarentur. Nam & Dioscorides Amoniacum Thymiama uocat/tamen eius odor grauis est, nec uerum Admoniacum nobis deest/quãuis antiquum forte sit. Venetijs emes, quãuis Genuæ melius esset. quoniam ex Aphrica Mercatores Genuam facillime transeunt, tamen & Alexandriam portant ac Venetias. Ita probatur, quod est maxime coloratum, non lignosum/sine arenis/& ad Thuris masculi similitudinem in grumos concreuit, purum, prædensum, liberum sordibus/& odore Castorei/Gustus amarulenti. Nescio cur Galenus odorem Coriandri habere fateatur/& cur Paulus ad odorem Amoniacum accendat, forte diuersum est id Pauli & Galeni/ab eo Dioscoridis, qui grauem odorem ut Castoreum habet/& quod de re diuersa loquantur hoc signum est, quia in simplicium medicamentorum facultatibus ea dicunt, quæ a Dioscoride in Amoniaco tractantur. Amoniacum supra descriptum Thrausma nuncupatur/est aliud Terrosum, & lapidosum/quod phyrama dicitur/Nos frequenter hoc habemus, nec primũ deest quandoq.

399. Ab Hispanis, ut nos uulgo facimus, A Gallis Armonia uocatur. Se. Sarcocolla occurrit. Bra. A glutinandis carnibus nomen inuenit, Gumi est arboris in perside Thuris pollini simile/colore subruffo/gustanti amarum. Si nostram Sarcocollam gustaueris/nonnulla granula amara sunt/alia minime, ut quæ a Dioscoride dicuntur uera esse deprehendam/adulterari. s. Gumi permixto/nam pura grana amaritudine afficiuntur, impura nequaq̃. Nec illos probo, qui Sarcocollam esse efficiantur, quia pollini similis non sit, immo pro maiori parte, adeo tenuia grana sunt, ut pollinem imitari uideantur/quãuis aliqua etiam crassiora sint/quæ tamen non impediunt esse pollini similia. Quod aũt a Mesue corpora impinguare dicitur, & a quodam meo præceptore repræhenditur, quia si soluit, impinguare non potest, non est dignum repræhentione. quoniam multa soluere possunt, quæ impedimenta remouendo, impinguationis causa fiunt, qualitatem quandam uentriculo condonantes, præter id quod euacuent, qua facilius digerere possint/& in nutriti substantiam cibum uertere/Quamobrem idem euacuare/& nutrire potest idest causa esse cur nutriatur corpus. A Gallis etiam Sarcocolle nuncupatur. Se. Styrax utriusq; generis sequitur. Bra. Intelligisne

400. liquidam, & quam siccam uocamus? Se. Nihil aliud. Bra. liquidam esse Dioscoridis stactem. i. primum myrrhæ expressum supra edocuimus, tamen paruam Amaritudinem habet, ut ego adulterari putarem, hinc Myrrhæ fragrãtia nosci posset, si purum stactem haberemus. Arabes decipiuntur, qui ex eadem arbore styracem liquidam/& calamitim habere iudicant/immo addunt huius arboris fructum in magnitudine Auellanæ esse/& exprimi/quod exprimitur styrax liquida est. Cortices styrax sicca sunt. hæc aũt arbor gumi habet/quod est ambra/hæc Serapio ex sententia Isaac, hoc errare fecit Pandectarium, ut tres styracis species esse arbitraretur/liquidam, siccã, & calamitim. Re uera id uocabulum styrax solum eam significat quæ a probis authoribus Calamitis nũcupatur, de qua Serapio post prædicta ex sententia Dioscoridis tractat. De fructus expressione/nihil apud Authores fide dignos scriptũ repperi/unde uel

de alia re tractabat Isaac, q̃ de Styrace, uel ut contingebat locutus est. Verum quia sub
eo uocabulo scripserat Serapio ad caput Miha. i. Styracis duxerat, styrax autem Isaac
alia res est. Nunc igitur/De Dioscoridis/Plinij/Galeni/& aliorum bonorum Autho-
rum styrace loquemur, Hi omnino distinctum styracem habent/non perliquidum, &
siccum, sed per proprias quasdam qualitates, ut hic a Calamo. Calamitis, ille Chryma
tias/alter Aspros. i. albicans nuncuparet. Hæc autem nomina in diuersis antiquorum
compositionibus inueniuntur, nec species euariant/Ad rem uero accedentes styrax la-
chryma est arboris cotoneo malo similis, ex Cilicia Alexandriam, & Venetias defertur.
q̃q̃ & in alijs pluribus locis nascatur/nam ex Cypro & Creta habetur, sed ex Creta il-
laudabilis, quem frequentius habemus. Non est opus dubitare An ueram styracem
habeamus, quia uerissima est/& si ineptior sit/habet simul scobem sui ligni, Globi quan
doq; in modum gumi inter styracis massas inueniuntur/si optimum styracem quæris,
eum accipe qui ruffus sit/Resinosus/pinguis/& grumos habet albicantes/& quæ diu
sui coloris bonitatem seruet, & quum subigitur lentorem mellis habeat, Talem Venetijs
eme, & præsertim in quo lachrymæ Gumi similes appareant/Nec styracinum unguen
tum prætereundum esset, si haberi posset. In Syria fit. Singulis annis Venetorum na
uis, quæ Hierusalemi littora appellit. in Syriam peruenit. Fuliginem eo modo para/
quo Dioscorides Thuris fuliginem fieri docuit. Hispani storaque nuncupant. Se.
401. Vtraq; pix sequitur. Bra. Per utramq; picem quid intelligis? Se. Hispanam uoca-
tam, & naualem/dubitas etiam in picibus? Bra. Maxime dubitabam, quoniam pix
sicca, & liquida inueniuntur. Pix naualis notissima est/ex pinu & picea fit, pinguissi-
mis harum arborum assulis acceptis resina plenis in struem congeruntur/& igne appo
sito in factitium canalem fluit resina accensa, quæ extincta pix uocatur, & nigredinem
ab igne acqsiuit/a nobis pix naualis/ab antiquis liquida nuncupatur ad differentiam
alterius per alteram cocturam factæ, quæ pix sicca dicitur/ambarum usus est in offici
nis. Se. Et ambas habeo/ex Germanicis partibus ad nos conuehuntur/præsertim
ex Tridento. Bra. Immo & ex plurimis Italicis. Se. Pix igitur ex resina fit. Bra.
Equidem ex resina in Teda occulta/qua exusta/pix exudat, Nec putes ex his duobus
tantum picem fieri. quoniam in Syria/terebinthi teda exusta fit, quia ibi pinus abest,
aut rara inuenitur/si etiam ex picea fiat, maior pars ex pinu est. Laudatur pix
Pix laudabilis. nitida/leuis/pura: etiam ex cedro in Græcia habetur. Præter duo picis genera,
liquida & sicca, quam palimpissam dicunt, quæ & ipsa in aridum & uiscosum diuidi-
tur, Oleum picinum habere studeas, quod fit parte aquosa picis separata/Id
enatat, ut in lacte serum/Dum pix coquitur, puris uelleribus excipitur supra
eius halitum expansis, & quum permaduerint in uas expressis/& hoc semper fit
dum pix coquitur, Nec picis fuliginem in tua officina omittas, quam eo modo
facias ut primo libro Dioscorides tradit, Nec zopissam despexeris, quæ est derasa
a nauibus resina cum cera, quamobrem pix ex resina fit idest pingui teda combu-
sta resina plena. Se. De pice Hispana prosequaris. Bra. Hæc & pix græca uo-
402. catur, qua picata uina fiunt. accepto enim pugillo, uel duobus aut tribus, huius picis, in Vinu picatu
uas uino plenum proijciunt, ne marcescat, & uinum potentius euadat. Hinc græca
uina fere omnia quæ ad nos ferũtur (cretico dẽpto, maluasiã nũcupato) picis odorem

sunt qui hanc pissaphaltum uocant, at Matthiolus pissaphaltum potius esse credit Mumiam.

Resinæ natura oleagina, Gumi aquea habent.
Picis, et resinæ differentia:

habent/& ea præsertim quæ Romania uulgo dicuntur. Est autem res fictitia/nam ex omniq; resina fit/sed præsertim ex pinu resina/quoties per decoctionem ad id ducitur, ut in puluerem redigi possit. Hinc est quod pix Hispana uarios colores habet/quandoq; fuluum & aureum/si ex laricis resina fiat/quandoq; albicans/si ex pini, uel piceæ resina. At nomen picis sortita est/quum sit resina cocta/propter cocturam quã non habet Resina/sed sponte a natura prosilijt/Vnde pices per ignem fiunt. Resinæ sponte ex suis arboribus prodeunt. Hispana nuncupatur/quoniam ex Galliæ & Hispaniæ montibus ad nos magna copia cõportatur/q̃uis & in Italia sit plurima/eadem ratione & græca dicitur, quia ex Græcia affertur/& Colophonia/quoniam Colophone inuehebatur. In his resinis diuersos Authores comperio. Nam Plinius ex pinu & picea siccas esse/Dioscorides autem ex omnibus arboribus resinam emittẽtibus/humidas & siccas haberi tradit. Quicquid sit/nos ea tantũ prosequemur quæ in officinis habentur/alias determinate de his rebus tractaturi. Tu in officina Hispanã picem ex resinæ pini habere studeas. q̃uis & ex alijs resinis seruare nihil impediet. Se. Rem mirã edocuisti/hactenus Hispanam picem gumi alicuius arboris esse arbitrabar. Bra. Deinceps intelliges Hispanam picem per decoctionem resinæ/ut in puluerem redigi possit,
403. fieri, & longe a gumi differre. Se. Quibus notis Resina a gumi differt? Bra. Resina oleagina quodammodo est, gumi aqueum/quod experientia maxime demonstrat, quoniam resina igne accenditur/gumi crepitat. Difficile præterea est resinas, & aquam miscere. Facillimum gumi & aquam. Difficillimum gumi & oleum. Facillimum resinam & oleum. Quæ experientia resinæ naturam oleaginam/gumi uero aqueam esse ostendit. Ideo nostri temporis inepti quidam medici rerum naturas nescientes in uarijs compositionibus gumi & oleum miscent/Resinas & aquam, quæ non se compatiuntur, magno pharmacopolarum clamore. Se. O quoties hoc mihi accidisse, memoria habeo/de resina autem prosequaris. Bra. Dictum iam est te pini resinam seruare/cuius Plinius de pinu minimum colligi sentit/quum tamen experientia oppositũ
404. ostendat/forte quia Plinius a Theophrasto sumit, apud Theophrastum uero pinus larix est/ita ipse acceperit. Omnium uero optima Terebinthina est. Se. Tu ergo inter resinas Terebinthinam numeras? Bra. Equidem, & ab Authoribus inter resinas numeratur. At ne putes illam esse Terebinthinam, quæ pro Terebinthina passim venditur/flaui coloris/quia ex larice resina est, ideo laricina potius nuncupari deberet. Vnde Veneti, & plures Italæ gentes, non Terebinthina, sed larga, quasi larica ex larice uocant. nam habet mellis attici colorem/Terebintihina autem alba esse debet/perlucida/in modum coloris uitri cærulea/odorata, sed potissimum odore Terebinthi. Ex Cipro Venetias affertur nunc uera Terebinthina, alias laricina pro Terebinthina utebantur. nunc error detectus est, & ueram Terebinthinam portant, sed ut commodius uehatur, eam coquunt, & in massas rotundas ueluti placentas congerunt. Se. Vt conijcere possum ex his quæ dixisti pix terebinthi nũcupari potest, quoniam per cocturam fit/ut aliæ pices. Bra. Poterit, & nihil impediet, nisi diuersam esse terebinthinæ cocturam ab alijs picibus dicamus. quoniã terebinthina in aqua, aliæ siccæ & per assationẽ potius dẽsantur. Chiam summe laudat Galenus in libro de Antidotis primo. Andromachus libycã præfert. Satis est nosCiprignã hẽre. Venetijs e̾t

non coctam uidimus, quæ duritiem quãdam pre se ferebat. Se. Gaudeo meis temporibus inuentã esse Terebinthinã.i.ad nos allatam, quæ prius nõ afferebatur. Bra. Ex Aphrica etiã,& Cycladibus insulis Venetias cõportat̃,verũ ex multis aliis locis/& multis arboribus Resina fit/ Se. Masticẽ qd esse arbitraris? Bra. Inter Resinas a Dioscoride numeratur/& ita sentiunt Theophrastus & Plinius. Quippe resina lentisci est. Se. Legi medicos quosdam recentes,qui suo quodã libello Auicenã reprahendũt,qui ignorauerit lentiscũ esse arborẽ ferentem masticem. Bra. Et si Auicena de Romano Mastice loqui uideatur/quem in rerũ natura nõ esse Recentes quidã scioli profitentur, nos ex opposito Romanũ Masticẽ.i.Italũ esse scimus. Vnde Plinius præter Chium, Italum etiam scribit/& Cicero rusticæ plebi necessarium esse pro uariis temporibus cognoscendis tradit. Circunferuntur de hac arbore Ciceronis Versiculi.

Iam uero semper uiridis, semper ꝙ grauata
Lentiscus triplici solita est grandescere fœtu/
Ter fruges fundens, tria tempora monstrat arandi/

Vt apud Romanos in honore fuisse lentiscũ depræhendatur. Recentes ergo immerito Auicenã reprehendunt, qui de Romano Mastice loquat̃. Immo & si nõ dicat arborẽ ferentẽ masticẽ lentiscũ esse/id tñ innuit, quũ inquit ex ea fieri dentifricia/In hoc autẽ erat apud antiquos Laudatissima lẽtiscus/& in hoc opere dẽtiscalpio a Dioscoride collaudat̃/Immo Auicena idẽ cũ Dioscoride dicit in Lẽtisco/quod arbor in usu acatiæ,& Hypocisthidis rñdet. ꝗuis ille uocabulo Barbaro utatur/herisistides. Vnde de his recentibus apprime mirandũ, qui ita temere sine culpa Arabes reprehendant,& Mauritanos accusent,qui e sua lingua in latinam peruerse interpretati sunt. Forte si tot haberent Mauritani literarum sectatores/quot Græci,Mendis carere in pluribus percipere mus. Se. Habet'ne duritiẽ illã Mastix, quũ ab arbore sumitur? Bra. Nõ: sed Resinæ duritiem solum/postea magis ac magis exiccatur. Se. Resinarum ordinem secundum perfectionẽ & imperfectionẽ libenter addiscerẽ. Bra. Id libenter agã, de his præsertim, de quibus antiq meminere. Inter alios Galenus libro de Simpliciũ medicamentorũ facultatibus octauo, per adstrictionẽ Resinas scribens hũc ordinem obseruat.

Prima Lentiscina.i.Mastix,
2. Terebinthina,
3. Strobilina,
4. Pinea.
5. Picea,
6. Abietina,
7. Aliæ

In digerendo Resinarum ordo,

Prima Terebinthina,
2. Lentiscina,
3. Aliæ, Quæ parum differunt, in maiori aut minori digerendi actione,

In abstergendo Resinarum ordo,

Prima Terebinthina,
2. Aliæ/quæ non differunt in abstergendo/sensibili aliqua differentia.

3. Lentiscina, quæ minus alijs abstergit.

¶ In attrahendo Resinarum ordo/

Prima Terebinthina.
2. Aliæ, quæ in attrahendo eadem vi insigniuntur,
3. Lentiscina, quæ cæteris minus attrahit.

¶ In emolliendo Resinarum ordo/

Prima Terebinthina.
2. Lentiscina,
3. Cyparissina,
4. Aliæ/quæ æquo modo molliunt.

Possemus/& secundum Acrimoniam eas comparare, sed Dioscorides nos vocat, qui omnes resinas alio ordine disponit/absolutam perfectionem Resinarum considerans, quæ in hunc ordinem disponi possunt,

Prima Terebinthina.
2. Lentiscina,
3. Picea,
4. Abiegna,
5. Strobilina,
6. Pinea.

Venetijs pro officina tua/veram Terebinthinam,& Mastichem emere poteris,Et præter hæc ex omni Resina fuliginem para, vt Dioscorides primo libro scriptum reliquit, & ad medicos vsus serua. Se. Sunt'ne aliæ Resinæ? nam tu in exarandis Galeni ordi
406. nibus Cyparissinæ meministi? Bra. Immo & Acerna/vel zigia reperitur. Est autem tertium genus aceris zigia/& multæ aliæ ex varijs arboribus, sed quæ in vsu potissimũ sunt ex prædictis fluunt. Se. Vnum solum aduerto, quum Resinam absolute dicimus, illam pini intelligimus, quam Rasa nulla determinatione addita vocamus. Bra. Ita usus fecit. nã & si apud ãtiquos Resinã inueniamus Terebinthinã ob excellentiã intelligere oportet/nisi alioq appellare cõsueuissent vt in nostro vsu est. Nũc reliqua ꝑsequaris. Se. Oro, ne aliaꝝ gentiũ nomina prætereas. Bra. Id libẽter agã, pix a Gallis pois/ab Hispanis pez/a Germanis bech nũcupat᷑, Masticẽ uero Galli Mastic, Hispani ex Lusitania Almezaga uocãt/& Galli ẽt vt nos fere & Hispani ac Germani Terebinthinã uocãt, nã primi Terebenthine/Alij Termẽtina, Tertij Terbentim ꝓferũt. Se.
407. Gumi Arabicũ seqtur. Bra. Gumi gñã tot esse, quot sunt arbores, e qbus manãt, Authores testant᷑, sed hoc genus, quod Arabicũ nominamus/& ab aliqbus Babylonicũ, ab alijs sarracenicũ dr̃, a nullo antiquo authore particulari nomine donat᷑, quũ uero hoc nomẽ potius sit ab Arabibus inuentũ, q̃ Græcis/Gumi Arabicũ, ideo ab Arabibus petendũ ẽ, & ex ipsis qd sit inueniendũ. Serapio gumi Arabicũ ex arbore Acatiæ manare dicit/& Dioscorides lib. primo ex arbore Acatiæ gumi colligi scribit/aptũ ad spissandũ, refrigerãdũ'q;, qd᷑ ex spina fieri monet. Vñ Plinius cap. 11. 13. libri optimũ gumi docẽs, ex spina Aegyptia eẽ inqt/Acatia uero ẽ Aegyptia spina, ut a Dioscoride docemur, ẽ aũt vermiculatũ, colore glauco, puꝝ, sine cortice (.s. arboris, nõ ipsius, multi qdẽ decepti sunt gumi corticẽ habere arbitrantes), dentibus adhærẽs, sed græci nullũ hñt pecu-

liare nomẽ, quo ipsum indicẽt, nisi Arabico utamur, tñ ex spina Gumi, uel Acatiæ gumi dicũt. Se. Nrum Gumi glaucũ esse nõ uidet? Bra. Immo qñq; Glauci coloris uidi, qñq; albi, qñq; aurei. In cã est arbo℞ diuersitas, a quibus educitur, nã una arbore nõ sumitur gumi nostrum, sed pluribus, propter id diuersos colores, & diuersas proprietates habet. Spina autem illa/quæ Acatiam facit, etiam in Arabia nascitur, hinc nomẽ sortitum est, Gumi Arabicum Babylonicum uero quia circa Babyloniam ægypti concrescit. At sarracenicum dicitur, quia uulgus nostrum infideles/& præsertim Mauritanos/sarracenos appellare solet propterea quod ex Aphrice parte, & Mauritania uenit/sarracenicum uocant/ut hoc Gumi, quod sarracenicum dicitur, quia ex Aphrica ẽt cõuehat/latine Gumi Acatiæ/aut Gumi Aegyptiæ spinæ dici deberet, Verum aliarum arborum gumi mixta sunt, ideo uarij colores in ipso cernuntur. Se. Qua℞ arborum? Bra. Amygdalarum amararum/Cerasorum, prunorum, uitium, olearum, vlmi. Se. Habent'ne diuersas uires huius Gumi genera? Bra. Habent, & unum alio deterius est. Se. Nisi ægretuleris optarim/ut quẽdam ordinem perfectionis, & imperfectionis edoceres. Bra. Id libenter agam, a perfectiori exordiens/& mox alia secundum uires scribentur.

Primo Gumi Arabicum ex Aegyptia spina.

2. Ex amygdalis amaris,

3. Ex Ceraso.

4. Ex pruno.

5. Ex fructibus.

6. Ex vlmo.

Quum alia sint Gumi genera/penes ordinem prædictum perfectionis & imperfectionis/eorum firmam experientiam/& statam nondũ habeo. Ideo ad aliud tempus pertractare differam, præsertim quia ad nonnulla priuatim ualent/ut est Gumi ex uitibus quod priuatim infantium ulceribus aptissimum est/& olearum priuatim dentium doloribus succurrit. Nuces quoq; suum Gumi habent/quod eodem modo sicut alia ex trunco emanat/Apud Arabes Electuarium fit/quod de cineribus uocant/apud Auicenam præsertim/in quod Gumi nucis intrat Se. Nonne & Dragagantum inter Gumi 408. species numeratur? Bra. Naturam Gumi habere Dioscorides prodidit/propriæ autem Gumi non est, q̃uis recentes Gumi Dragaganti appellent. Est autem Tragacantha (ut recte loquar) radix lata/& surculosa, supra terram eminens, e qua rami humiles, firmi, late diffusi, folio numeroso, tenui, pusillo, intercurrentibus spinis/fronde sua contectis/& candidis/ualidis, subrectis, de qua tertio libro Dioscorides agit, Ex hac radice incisa succus emanat/qui in lachrymam coalescit/hic etiam succus Tragacantha nuncupantur Recentes uocabulum corrupere, & Dragantum uel Dragagantum dicunt, Conglutinat, ut gumi. Antiqui in Creta solũ nasci arbitrati sunt, & re uera in Creta abundat, & e Creta Venetias affertur, immo nomen Tragio Cretam significare certum est/quia spina sit Cretica. Tamen alijs locis nascitur, in Arabia/in Achaia/in Media Asiæ, in Pelopõneso. Quicquid sit, naturam Gumi habet, secundum Dioscoridẽ per radicis incisionem fit. At Theophrastus sponte emanare censet. Ad Gumi igitur redeuntes/Paulus Aegineta/quum de Commi, i. Gumi pertractat/ea tantum animad

uertit, quæ a Galeno breuissime exposita sunt. Se. Notas scire optarem, quibus probatissimam Tragacantham noscere possim. Bra. Ex dioscoride lubentissime aperiã, sit translucida, leuis, gracilis, pura, subdulcis Se. Iam noui. Ad reliqua Gumium ge
409. nera accedas. Bra. Enumera tu qbus in officinis vtimini. Se. Gumi habemus, quod helemi nuncupamus. Bra. Cuius arboris est? Se. Abs te peto. Bra. Quid sentiã lubens edocebo/ An uero nodum explicabo/ Iudex eris. Dioscorides libro primo de Gumi oleæ æthiopicæ pertractat, hoc gumi/ Arabicum Gumi esse putat Hermolaus, nos e contra Gumi spinæ Aegyptiæ Acatiam ferentis esse Gumi Arabicũ arbitramur, immo ita esse debere certi sumus. q̃uis & aliarum arborum Gumi mixta sint/ nã a Plinio id Gumi cæteris perfectius dicitur. nos autem perfectius Gumi non habemus Arabico dicto/ Quamobrem, & ex his, & ex colore/ non possum cum Hermolao asserere Gumi oleæ Aethiopicæ esse Gumi Arabicũ, sed quãdoq; inclinauimus/ ut Gumi oleæ Aethiopicæ esset Gumi helemi dicti (ut inquit Hermolaus) quasi Enhæmi. In id autem nunc potius inclinor/ Corruptum esse uocabulum oleæ in Eleæ, postea in elemi. Reperitur autem hoc Gumi & in Italia/ sed uos pharmacopolæ re quadam utimini mihi ualde odorata pro Gumi Elemi/ quam Resinam potius q̃ Gumi existimo. Quid uero sit nondum comperi/ satis tibi nunc sit/ ex olea Aethiopica, & etiã Italica Gumi oleæ haberi/ uel ut uos dicitis Gumi elemi/ quod Plinius dentibus ualere ostendit. Quin & ex oleastro habetur, quod his notis deprehenditur/ simile est scamonio/ sed rufiusculum, & exiguis stillicidijs concretum, gustu mordaci, nec gumi aspectum habens. Id enim damnatur quod Gumi aspectum præsefert. Quam uero uos pro heleni. i. oleæ lachryma accipitis/ cum Scamonio similitudinem non habet/ nec ruffa est/ nec concreta exiguis stillicidijs, nec gustu mordaci/ Immo potius quandoq; dubitaui/ quod Gumi hederæ nuncupatis/ Gumi elemi esse, si mordacem illum gustum habuisset. Se. Nescis igitur quid ea res sit/ quam Gumi elemi appellamus? Bra. Ad hoc usq; tempus quid sit quo utimini/ ignoro, sed breui spero rem hanc assecutorum, satis nunc sit Gumi Elemi uerum/ esse gumi oleæ/ non dico AEthiopicæ/ sed cuiuscunq; loci/ modo olea lachrymam habeat. Her. Oblitus es aliarum gentiũ in prædictis Gumi nomina edocere? his tamen maxime oblecto. Bra. Ne Herbarium nostrum suo desiderio frustrari uidear, A Gallis Gumi Arabicum Gõme Arabic, & Hispanos Goma Arabica nuncupare scias. Dragagantum uero Galli gome dragant, Hispani Gõma dragante, Ger
410. mani Driant uocant. Se. Gumi hederæ prosequaris. Bra. Ex hedera libro. 3. fieri lachrymam Dioscorides censet/ uos pharmacopolæ Gumi quoddã circũfertis hoc nomine appellatum Gumi hederæ, quod non esse gumi hederæ id testimonium est, Dioscoridem lachrimam hederæ psilothron esse dicentem, sed gumi illud uestrum, non solum psilothron non est/ immo nec mordicantem gustum habet/ aut qui calorem ostendat, vnde & Galenus libro. 7. de simplicium medicamentorum facultatibus de Cisso. i. hedera tractans, inquit, lachrymam eius pilis nudare/ & esse vsq; adeo potestatis calidæ, vt obscure adurat. Quãobrem non est gumi hederæ/ uel lachryma hederæ/ quam vos pro ea circũfertis. Se. Quid ergo est? Bra. Gumi alterius arboris, quam ignoramus/ nam & experientia hedera considerata verum gumi. i. lachryma hederæ cognosci potest. Ego quandoq; hanc lachrymam supra hederæ truncum concretam vidi.

411. ab ea quam habetis longe diuersam/A Gallis gome de lierre nuncupatur. Se. Patasne Sandaracam inter gumi numerandã? Nam gumi uidetur, si proprietates eius contemplor, & gustum, & corticem arboris quandoq; coniunctum. Ba. Apud probos authores duo nomine Sandarache intelligũtur, unum est quod Cherantemum dicitur, uel Rhitaces/de quo in Apomeli Dioscorides. 4. libro, & Hermolaus in Corollario, capite. 543. in lilio, sed hæc uestra Sandaracha, quam a uerno rore uernicem dicunt, nihil ad rem Medicam. Est alia Sandaracha, de qua Dioscorides quinto libro quæ cum auro & argento inuenitur, & argenti fodinis, flammeo colore ad satietatem ruffescit, fragilis, puraq;, & habens quoddammodo Cinabaris colorem, & reddens uirus sulphuris. Hæc est uera Sandaracha, quam in officinis haberi oportet, De qua Galenus, Paulus, & Dioscorides medicas uires tradunt, cuius uice auripigmento uti possumus, quoniã easdem uires habet. Inter auripigmenti massas Sandaracha inuenitur, & nunc ego domi habeo ueram Sandaracham auripigmento nexam/eadem enim fodina colliguntur. Fit etiam adulterina Sandaracha ex cerussa decocta/ut Vitruuius. 7. Architecturæ libro docet. Illud autem casu inuentum est, facto incendio, ubi erat Cerussa hæc Sandaracha pictoribus magis apta est, naturalis uero Medicis. Se. Sandaracham libenter cognoscerem, qua omnes fere Medici utuntur, & paucissimi/immo nulli cognoscere uidentur. Ba. Tibi in tua officina Sandaracham ostendam. Se. In mea officina? Forte illam portabis. Ba. Immo in tuis pyxidibus inueniam. Considera auripigmentum tuum/Videbis aliqua parte rubescere, vt fere in minij colorem uergat. Se. Id frequentissime video, immo auripigmentum ita rubrum superioribus mensibus a luteo discreui. Ba. Illud rubrum Sandaracha est, eadem enim fodina, & Sandaracha, & auripigmentum effodiuntur/immo simul mixta sunt/sed quod maius est, Audias auripigmentum & Sandaracha idem re sunt, differunt tamen per maiorem & minorem decoctionem naturæ/nam & idem ab arte fieri percepi. & tu ipse experiri poteris/sume Auripigmentum, & uitreato uase impone, supposito igne ut liquescat/& accendatur/ accenditur fere ut Sulphur, si per aliquod spatium combusseris, inde frigescat, Videbis oculata fide per hanc decoctionem auripigmentum Sandaracham euasisse. Si etiam auripigmento pinxeris, & Sandaracha, eundem fere colorem faciunt, nisi quod in Sandaracha intensior est, q; luteus. In auripigmento magis floridus/Nam Sandarachæ color in eum qui vulgo ranzo appellatur, inclinat, in quem etiam is dependet, qui ab auripigmento vsto fit, ut auripigmentum ustum in Sandarachæ naturam transiuisse deprehendi possit, nec mouearis, quod Sandaracha rubra dicatur, quoniã rubra quidem est uisu, sed quum teritur, & aqua miscetur hoc est aptatur ad picturæ opus, hunc colorem luteum intensum facit, non rubrum, vnde minio similis est visu Sandaracha, non autem opere, quum ea picturæ fiunt, ut manifeste cognoscas Sandaracham ueram esse auripigmentum a natura magis coctum, quod si arte coxeris, eundem colorem insigniri uidebis. Tu ipse experiaris/quemadmodum, & ego pro noscendis exquisitissime sæpius expertus sum, immo & quod Risagalum uos nuncupatis ex auripigmenti genere est. Qui uero inquiunt Venetijs auripigmentum liquefieri, & arte in leuigatas assulas parari, quas Risagalum postea nuncupant, decipiuntur. nam in fodinis auripigmenti Arsinagal reperitur/& eiusdem generis est, sed uilius, ideo & uiliori pretio uenditur. In

Auripigmentũ, & sandaracha idem sut,.

Risagalo

quo reperitur etiam Sandaracha, color enim Sandarachæ magis ignitus est, & aliqua parte Cinabarim refert, redolet'q; sulphuris odorem. Recentes Chymistæ Arsenici nomine tria intelligunt, Auripigmentum, Risagalum, & quod particulari nomine Arsenicum vulgo dicimus. Chymistarum nomina hæc sunt, Arsenicum croceum, quod est Auripigmentum, Arsenicum rubrum, quod est Sandaracha/Arsenicum album, quod ita simplici nomine a nobis uulgo dicitur/Sed in uno decipiuntur, quia Arsenicum album non esse minerale arbitrantur, sed inquiunt Venetijs esse qui ui ignis ita parent, & arte ex auripigmento faciunt. quod falsissimum esse, & inexpartes agyrtæ noscunt. nã ex minera defoditur nostrum Arsenicum. Sed Chymistæ suam hanc distinctionem ab Auicena accepere ita innuente. Serapio autem sub capite Narneth quod est. 381. i. Auripigmenti. Sandaracham etiam intelligit/& Arsenicum album/quod uero sub Auripigmento Sandaracham accipiat/ex eo depræhenditur, quoniam ex sententia Dioscoridis inquit in eisdem fodinis Auripigmentum citrinum inueniri, in quibus inuenitur Auripig mentum rubrum, hoc autem a Dioscoride dicitur Sandaracha/& in calce verborum Dioscoridis a Serapione adductorum/Caput de Sandaracha Dioscoridis ponitur, & suas proprietates assignat sub nomine Auripigmenti rubri/vt certum sit apud Serapionem Sandaracham esse Auripigmentum rubrum/ vnde frequentissime in Auripigmento Sandaracha inuenitur/& in dicto Risagalo/quod & ipsum in Auripigmenti genere censendum est, Risagalum uero & nonnulli Arsenicum vocant/Sandaracha a Serapione Auripigmentum rubrum appellat. Se. Gaudeo senescens semper plurima discere. Sandaracham habeo. habere autem ignorabam. Verum quum venenum sit præsentissimum/quomodo a Dioscoride in vsu medico valere iudicatur. Bra. Non mirum, quoniam multa uenenata alijs mixta mitiora fiunt, & apta medellæ. Nam Dioscorides. 6. libro Sandaracham inter uenena numerauit/& quibus remedijs eius noxa aboleatur. Miror de Rodulpho Agricola, qui in suo Bermano Sandaracham non olere uirus sulphuris scripserit. Si ipse tractasset, & manibus fricuisset, sulphuris odorem euitare non potuisset. Immo si (ut nos fecimus) accendisset, oculis fumum sulphuris uidisset, & nidorem naribus persensisset. Adde eundem Authorem admirari Dioscoridẽ, qui Cinabaris colorẽ habere dixerit, Tamen a Dioscoride nunq̃ hoc dicitur, sed quod aliquem colorem Cinabaris habet. i. aliquo modo inclinat, in rubrum. n. Vergit. At mixta aqua/& optime trita luteum colorem facit, parum intensiorem colore simplicis auripigmenti, sed eiusdem apparentiæ cum colore auripigmenti usti. Quum ergo in Antiquorum Descriptionibus Sandaracham scriptam inueneris, partem rubram auripigmenti accipito, aut Rubram partem Risagali dicti. Si uero desit pars rubra, eam partem Arsenici aut Auripigmẽti sumas quæ in rubrum magis inclinat. Se. Id autem, quo pro Sandaracha utimur, & Gumi uidetur, quid est? Bra. Est Gumi Iuniperi, nam Arabes Sandaracham appellant Gumi Iuniperi, ex quo puluis fit/quem uernicẽ uulgo nuncupamus ad delinendas chartas ne bibulæ sint/& pictores eo utũtur in quadam compositione uernicem appellata ex oleo nucum aut lini, Aloe (ut lucem coloribus tribuant) Et hoc Gumi. Miror cur in usum medicum uenerit hoc Gumi, quoniam Plinius libro. 13. capite. 11. Gumi Iuniperi ad nihil utile censuerit. Se. Qua re ducti recentes hoc gumi Sandaracham putarunt? Bra. De

Arsenici nomine tria intelligi.

Nota hoc.

Vernix e gumma juniperj.

412.

cepti sunt in nomine, quia apud Serapionem Sandarax scriptum inuenere, ipsi Sandaracham putarunt. tamen Arabes, quos Serapio adducit easdem uires huic gumi attribuere uidentur, quales Dioscorides, & Authores ueræ Sandarachæ attribuunt. Se. Cur uernix dicitur? Bra. Aliud coniectari non possum, quam cum Hermolao dici quasi uernus ros/Gumi enim Vere potissimum fit/& æstate perficitur, præsertim ex rorida substantia. Galli, ut nos uernix. Hispani verniz. Germani virnis appellant. Se.
413. Aliud gumi sequitur, quod Charabe nuncupat. Bra. Nescio an alia simplici re inconstantiores sint Authores tam antiqui, quam recentes, quam in hoc uocato Charabe. Omnes electrum uel succinum esse putant, tam qui nuper, quam qui antiquitus scripsere. Tu Plinium lege capite. 2. libri. 37. Vbi Græcorum poetarum fatuitates aperit, qui putarũt lachrymas esse sororum phaethontis in populos conuersas circa Eridanũ, ut hinc etiã collectum sit Charabe, aut electũ gumi esse populi nigræ, quod Serapio & Auicenna sentire uisi sunt/Ipsi enim caput faciunt de haur romu. i. populo, & omnia scribunt quæ a Dioscoride in populo nigra traduntur. Duo autem capita ab Auicena fiunt, in quibus idem præcise scribit, unum quod est. 344. in quo de lauro Romano disserit. Aliud, quod est. 510. vbi de Nuce Romana percurrit. Sunt autem duo capita, ubi de eadem re & eodem modo scriptum est. Capite autem. 374. de Charabe loquitur/quod Nucis Romanæ gumi esse dicit/appellat autem Charabe lingua Persica/quasi paleã rapiens. Non est autem hic locus contrarietate pertractandi in horũ capitum qualitatibus, quia nostrum institutum est rem tantum aperire. Quod autem Auicena de gumi Nigræ populi loquatur/tum ex proprietatibus apparet, tum ex nomine ipso. Inquit enim haur Romanum appellari Achirosa/Græci autem, ut Dioscorides & Galenus populum nigram Αἰγιρος appellant, ut manifeste appareat/Auicenæ interpretem corrupisse uocabulum, & pro Αἰγιρος Achirosa scripsisse/uel forte librarij fuere, qui ita per uices describentes corruperint, Ad rem igitur, uideo antiquos Authores in hac re adeo diuersos, ut quid dicendum sit ambigam. Plinius capite. 2. & 3. ultimi libri de hac re incerte tractat. Dioscorides electrum gumi esse nigræ populi in Eridanum defluens sentit. Primo libro in Nigræ populi capite, postea secundo libro lyncurium. i. ex urina lyncis factum lapidem electrum esse iudicauit, hæc tamen incerte proponit, ut de re ipsa incertus esse uideatur. Galenus & Paulus de gumi albæ populi ptractãt, tamen electrum uel Succinum esse non dicunt. Res adeo inconstans est, ut fere me explicare non sciam. hoc tamen certe deprahendo Genuensem, Pandectarium/& cæteros recentes aberrare/putantes rem illam, quam nos ambro appellamus esse Arabum Charabe/error autem est/quia Charabe Arabum est gumi populi nigræ & etiam albæ, quam Græci simpliciter λευκην appellant/nos populum albam latine/nostra materna lingua græcos imitamur, quia Albaro quasi Album appellamus ut græci λευκην/Ex his duobus populi generibus gumi fieri certum est/quod ab Arabibus Charabe uocatur, a græcis Albæ populi resina uel gumi a latinis eodem modo dici debet. Causa autem erroris fuit, quia Dioscorides hoc gumi electrum appellari monet, & Chrysophoron, Sed Dioscoridis uerba pensitanda sunt, qui ita esse simpliciter non dicit, sed ab aliquibus ita appellari, tamen non est uerum electrum. i. nostrum uocatum Ambrum, quamuis ab aliquibus tali nomine ob similitudinem appelletur/vnde in hoc me resoluo Chara-

be Arabum/& gumi populi albæ Græcorum Idem sunt/& non sunt nostrum electrum, uel ambrum, ut Recentes putant. Se. Duo abs te scire percupio, quid sit res ea, qua pro Charabe utimur. Præterea quid apud antiquos sit res ea quam ambro uocamus, quo Indices fiunt/quibus mulieres numerant præces, quas Deo singulis diebus fundunt. Bra. Id quod in officinis pro Charabe habetis Idem est penitus cũ ambro, quo indices fiunt. Tu experimentum sumere poteris, ut ego frequenter expertus sum, accenditur Charabe, & ambrum, & eodem odore redolent, eandem guttam faciunt, eandem flammam/sume frustum eius rei, quam uocas Charabe & unum indicem ambri, & accensæ candellæ admoueas, accenduntur eodem modo, & eisdem omnibus notis præscriptis/immo & uisu/colore/splendore conueniunt/& ex eodem loco ad nos deferuntur/ex Mare Dantisci ad nos fertur & ambrum, & Charabe/est autem Dantiscum Mare in Germanico Oceano/ea autem pars/quæ nunc Dantiscus dicitur, ab antiquis Cosmographis Prussia nuncupatur, unde ex Prussia habetur. Quid uero sit, nesciunt se explicare qui illinc ueniunt. A Germanis ex Prussia in Pannoniam, mox (ut inquit Plinius) prouinciam (est autem prouincia ea pars Galliæ, quæ nunc Prouenza uocatur), Inde Genuam affertur, & nonnulli Mercatores Venetias contendunt. Quæ a Plinio dicuntur capite. 3. libri. 37. certissima sunt. Nasci in Insulis Septentrionalis Oceani/Defluente medulla pinei generis arboribus, ut gumi in Cerasis/resina pineis erumpit, humoris abundantia, densatur rigore/uel tepore/aut mari quum intumescens æstus rapuit ex insulis, certe in litora expellitur, ita uolubile, ut pendere uideatur atq; consistere in uado/quod Arboris succum esse etiã prisci nostri credidere, ob id succinum appellantes, pineæ autem arboris esse indici est pineus in attritu odor, & quod accensum tædæ modo/ac nidore fragret, qui in Prussia prope mare Dantiscum habitant, colligunt circa Maris litora ambrum, Charabe, uel succinum, sed ipsi unde ueniant nesciunt, quod uero destillet hoc argumento notat Plinius/quia sunt quædam intus translucentia, ut formicæ/aut culices, lacertæq;, quas adhæsisse Musteo non est dubium, & inclusas indurescenti, hoc nos frequentissime uidimus ambrum apes, muscas, formicas, festucas inclusas habentem, immo & domi habemus, in quo adeo mire formica/& integre inest, ut nec minimum crus desit. Nostræ mulieres sibi parant indices ad salutationes angelicas numerandas, & ad ornãda colla/sed tempore Plinij erat agrestium fœminarum transpadanarum ornamentum, monilium uice succina gestantium maxime decoris gratia. Etiam & nostro hoc tempore solæ populares, & agrestiores succino pro ornamento utuntur. Succinum igitur & Charabe Idem sunt, & gumi est pineæ. Nos in pinetis Rauenatibus gumi uidimus simile succino, & accendimus eodem odore quo succinum/sed non ita durum/forte quia alio cælo/q̃; Septentrionali ortum. Constat autem & ex India conuehi/Vnus tantum est succini color, sed differt per magis & minus, Aliud enim est candidum, aliud colore ceræ nouæ. Se. Hic est color Charabe quod habemus passim in officinis. Bra. Aliud est fuluũ, aliud tanq̃; mel coctum. Se. Et etiam nostrum Charabe hunc colorem habet. Bra. Nunc mulieres nostræ nonnullæ flagrantem probant, Aliæ turbidum, Tempore Plinij erat maxima autoritas translucentibus/præterq̃; si nimio ardore flagrarent, imaginemq; igneam inesse, non ignem placebat. A Germanis Gelber nid stean nuncupatur, ac si dicant crocei

coloris lapis/quamuis Plinius referat suo tempore a Germanis Glessum dici, & propterea Insulam Glessariam in mari Oceano dictam. Martialis & ipse nouit in succino formicas occultari inquiens.

Cum phaethontea formica uagatur in umbra,
Implicuit tenuem succina Gutta feram.

Sed ipse postea ueluti poeta ex sororibus phaethontis plorantibus succinum prodire arbitratur. Decipiuntur qui e terra ueluti bitumen concrescere dicunt. Prater dictos colores nos nigrum ambrum habemus, sed arte factum est, nam tingitur omni colore, præsertim Plinij tempore sæuo ædino & radice Anclusæ tingebatur. quippe etiam conchylio inficiebantur, quum sit ambrum tinctum/an uerum ambrum sit, i. succinum, uel electrum/igne deprahendes, quoniam uerum ambrum flammescit odorem pineæ spirans. Si uero ex re dicta smaltum sit/non flammescit, nec odorem pineæ habet, quamuis succinum alio colore infectum ægrius flammescat, quam purum, tamen non possunt non habere etiam succina tincta proprietatem eam festucas, paleas, & sicca folia ad se trahendi, quum attritu digitorum/aut uestis calescunt, hoc etiam unum indicium est cognoscendi uerum ambrum tinctum a non uero/& hæc proprietas fecit ut Arabes charabe nuncuparent, quod lingua Persica significat paleas ad se trahere, Vnde & Dioscorides in lyncurio ipsum pterygophoron, quia in se trahit floccos & stramenta, uocat. Tamen multa alia sunt præter ambrum, quæ ita trahunt, Quamobrem succinum, uestrum charabe, & electrum Idem sunt, & gumi pineæ induratum esse credendum, immo certe asserendum est, quamuis hoc uocabulum Electrum ad multa alia significanda ab antiquioribus accipiatur, nam uocabulum Electrum succinū significat, & lapidem ex urina lyncis factum, & naturale quoddam habens quintam partem argenti in aureo, & arte factum ex tribus partibus auri & una argenti, hoc autem tertium Electrum aurum & argentum mixtum habens a Chymistis phaethon nuncupatur, Quid uero sit ambracum dictum apud nullum antiquorū inuenire potui. quamquam arbitratus sim antiquos aliquos sub succino hoc Ambracum nostrū intellexisse, eo argumento quia nonnulli odoratissimum ipsum fecere, & ex terra ueluti bitumen prodire/tamen incertus sum, tria genera ambracam apud recentes inueniuntur, unum ruffum & pingue, quod cæteris præfertur, quod Selachiticum a loco Indiæ ubi nascitur appellatur, Aliud subalbidū, quod Sechra dicitur ex Arabia fœlici asportatum. Tertium nigrum, quod cæteris ineptius est. Primum uidimus Genuæ, ubi manicæ odoratiores fiunt, quam in loco altero Italiæ. Secundum, & tertium, frequentissima sunt Venetijs. Auicena & ipse in capite de Ambra tria genera numerat/Intelligit autem per ambram. Ambracam, laudat & ipse primum genus, quod (suis uocabulis) ipse dicit esse Grisei coloris, Nigrum uilipendit, quod fuisse in uentre piscis asserit. Idem Serapio de Ambra. i. re illa odorata quam Ambracam nuncupamus. Nullus est antiquus (quem legerim) qui de hoc Ambracam loquatur. Apud Aetium reperiri Ambar scribit Hermolaus, hoc intelligens (ut putat) Nos autem non Ambar, sed Ambram inuenimus libro. 16. capite. 133. An uero de Ambracam loquatur, uel de succino, aut altera re, Incerti sumus. Suspiramur tamen loqui de Ambracam, tum quia illud, nomen habet proprium, succinum & Electrum, de quibus, 2. libro agit sub illis nominibus/quamuis simul & semel lyncurium scribat, ut

bat/ut uisus sit succinū uerè ignorare, Tū quia ponit Ambram in compositionem suffumigij muscati, in quam potius ambracam, q̄ ambrum. i. succinū interserendū erat. Quamq̄ & succinum non careat odore/præsertim quū aduritur/& ad suffumigia aptū est/quia ignem recipit. Hermolaus tamen nomen inuenit nostro Ambracam, quippe iubet succinum orientale appellari primus omnium. Fabulantur qui sperma ceti esse contendunt, & qui fructum cuiusdam arbori sub mari existentis, & qui Iecur piscis, aut piscis stercus esse putant. Constat. n. scaturire uarijs locis sicut bitumen, & sulphur, in India & Arabia. Se. Reperitur'ne apud Serapionem nostrum Ambrū, quo indices fiunt? Bra. Forte est in capite. 46. apud Serapionem, ubi de Styrace pertractat, inquit (de quadā re loquēs) uocari styracē heremitarū qui est ambar, & lubne heremitarum/nisi hoc sit nostrum Ambrum uel simul confundat in charabe (ut uidetur) nunq̄ apud Arabes inuenire potui. Tu alia prosequaris/quoniam in Charabe. i. Succino immodicus uideor/licet non innecessarius. Se. Gumi pini consequitur. Bra.
415. Præter Resinam in pini truncis/Gumi albicans concrescit, quod a nobis pini Gumi, a Gallis Gomme de pin nuncupatur/sed ob resinam in raro usu est. Se. Ergo ad assam
416. fetidā ueniamus. Bra. Quod nos laser, Arabes corrupto uocabulo assa dicūt, σιλφιον a Græcis nuncupatur. Vnum tantum genus apud Dioscoridem/& probos Authores inuenio, uos autem pharmacopolæ/& recentes duplex genus Assæ facitis, fetidum, & odoratū. Opus est apud antiquos experiri an hæc duo genera inueniantur. Se. Ego frequenter Assam odoriferā/& assam dulcē inueni, sed nunq̄ uidere cōtigit. Bra. Recētes in assa dulci decepti sunt, nihil. n. apud probos Authores et Arabes repit̄, quod dulcis assa nūcupetur. Ideo illi recentes aberrant, qui Glycyrizæ succū arbitrant̄, & pperā Rasim interpretant̄ in capite de diminutione coitus/ubi inq̄t Altit/ipsi interpretantur Assa dulcis/quum potius Gumi Assę interpretari debuissent, sed hæc alias. Tu (ut inquis) fetidam Assam uidisti/odoratam autem nunq̄ uidere contigit. Se. Equidem. Bra. Et ego odoratam Assam apud antiquos inuenio, sed ipsam ostendere non possum. Fetidam uero apud eosdem inuenire difficile est. Se. Abs te quid hæc sint/libenter addiscam. Bra. Aliàs putabam, quod a Dioscoride Silphium, a latinis laserpitium appellatur, Duo complecti, uestram dictam assam fetidam/& belzoinum, Ita'q̄ a pueritia fere imbiberam/Auicena in causa fuerat, qui Assam in fetidam, & odoratam distinguit, Ipse Altit sua lingua dicit. Interpres Barbarus, non latinus laserpitium scribere uoluit, & Assam dixit/hoc nomen corrupens, sicut cætera alia corrumpere assuetus erat/tamen Dioscoridem/Plinium/Galenum, Paulum'q̄ considerans/laserpitium non esse nostram Assam fetidam, multis testimonijs probari potest/si plinium libro. 26. capite. 23. legeris, manifeste deprehendes Silphium aut laserpitium in medicina & coquina ualere, nostra autem Assa fetida in coquina nihil ualet, immo omnes dapes corrumperet, & q̄uis plura genera distinguat, id est per uarias prouincias, in quibus perfectius & imperfectius nascitur, Idem facit libro. 19. capite. 3. ubi laserpitium inter ea, quæ comeduntur, enumerat, & in vtroq̄ loco magnam existimationem ostendit, in qua laserpitium fuit, & ingens ipsius pretium. At uestra Assa fetida in nulla existimatione unq̄ fuit, & nunc non est, utpote cuius una libra decem Ferrariensibus solidis ematur, qui sunt viginti Veneti. Dioscorides quoq̄ inq̄t Radicē eius

Lasser. Assa. Silphiu.

commendari sapore ad intinctus & Iusculenta, & Gaꝝ. Idem sentit ad Cibaria esse uti le laserpitium Theophrastus libro. 6. de plantaꝝ historia, Vt hæc omnia ostendere uideantur uestram Assam fetidam, non posse laserpitium, aut siluium antiquoꝝ esse. Adde laserpitiū colorem modice ruffum habere, translucentem/& redolere myrrham, habereq; intensum odorem, sed nostra Assa fetida/omnia in oppositū habet/quare Assa fetida laserpitiū esse non potest/Belzuim. vero ita a nobis vocatū/antiquoꝝ laserpitiū esse videtur/nam commendaretur inter cibaria/& credendū est arboris radicem ex qua colligitur, odoratas dapes reddere posse/vnde animus inclinat laserpitiū lachrymam illam esse, a nobis Belzuinū appellatū, hi enim qui triremes/& lusitanoꝝ celoces ascenderūt, arborem, ex qua Belzuinū colligūt describentes/laserpitiū Dioscoridis aut silphiū exquisite describūt/præter id quod ipsi met ab ipsa veritate coacti Belzoinū laserpitiū appellant, Serapio etiam inter Arabes laserpitiū sub nomine Aniudem. i. Assæ Tradēs, ea tantū dicit quæ a Dioscoride & Galeno de ipso scripta relinquunt. Se. Ergo de nostra Assa fetida antiqui nusq; locuti sunt? Bra. Dū tecū loquor, in ipsam incidere videor, & quid sit apud antiquos/præsentatur, vnde quū laserpitiū ex syria, Armenia, Media, Aphrica, & India conuehatur, quod ex Aphrica, Armenia, & India affertur suauissimū odorem habet/præsertim cyrenaicū, vnde & opos cyrenaicus. i. succus cyrenaicus appellatur. Medicū vero, & syriacū. i. quod ex Media & syria affertur (vt Dioscorides inquit) virosum odorem habet, & putrilaginem resipit, hoc est nostra assa fetida, quoniam ex syria Alexandriam, & Alexandria Venetias fertur/Obscurum uero colorem habet/quoniam adulteratur etiam addito Sagapeno anteq; arescat, & simul etiam terra, vnde si recte odoraueris, Sagapeni odorem persenties. Sapit enim (vt optime dicebat Mesue/& falso a quodam viro reprehenditur) Alij quadamtenus odorem/& a Dioscoride etiam dicitur Sagapenum medium odorem habere inter laserpitium & Galbanum, Ideo opus erat laserpitium Syriacum Sagapeno adulteratum/Sagapeni odorem habere, & suum virosum/Propterea non mirum/si adeo feteat. Assa igitur ab Auicena non ab re in fetidam & odoratam distinguitur/vnde & laserpitium duo complectetur secundum uarias urbes, & ut diuersis locis nascitur, quod nos Belzuinum uocamus ex Aphrica & Armenia fertur/ut Dioscorides inquit/Adde tu & ex India/vestram autem Assa fetidam ex Media & Syria comportant/tamen vtraq; laserpitium dicitur. Nam laserpitium lachryma est ex incisa radice, & caule Silphij, primum ad usum mensarum est/secundum minime/q̄uis credendum sit oues radice, & herba secundi generis uti posse. Succus qui est e caule (ut Plinius inquit) Caulias dicitur, qui autem a radice Rizias, Inspissatur furfure & farina/propterea in Belzuino frequenter quasi grana furfuris videntur. Cyrenaicum summe laudatur/Ideo absolute opos Cyrenaicus dicitur, uel simpliciter. Opos, aut simpliciter Cyrenaicus. In tua officina folia, radices, caulem, & lachrymam habere studeas, primum vocant Maspeton, secundum Magydarim, Tertium Silphium. Lachryma vero/laserpitium/& Silphij succus uel lachryma appellatur. Se. Hæc'ne certe tenes? Bra. Inclinor nunc alias hanc rē ad oculum tractaturus, Nec admiratione afficiaris/rem fetidam inter intinctus & cibaria ad saporem gratiorem acōmodari. quoniam quādoquidem, & nos Alliū, Cæpas, porrum inter cibaria delectamēti gratia miscemus,

Laser. Assa. Silphium.

quæ tamen re uera fetent, nec omnia antiquorum quæ odorata dicuntur, grato odore redolent, aut omnia sapida ab ipsis laudata. Quandoq; Virgilianum Moretum parari iussi. Impossibile erat etiam maxime rusticum comedere. Nonnunq; etiam aliqua Plinij unguenta paraui, quæ graui odore offendebant potius, q; delectarent/ Ideo non mirum si laserpitium syrium inter Cibaria pro delectamento poneretur, præsertim Radix, quæ alium odorem habere debet, q; illa lachryma forte stercore adulterata, immo & a stercore nomen illi dedere Germani Denfels drick dicentes. i. stercus Diaboli, quo
417. nomine nos uulgo solemus appellare petraleum. Se. Galbanum sequitur. Bra. Ab albedine nomen sumpsit Galbanum/ quod autem nos habemus, mixtum est, ut putarim adulteratũ esse. Tanto uero purius est, quanto magis albicans. Similitudinem Thuris habere debet, aut Amoniaci. In Dioscoridis codicibus Thuris solum legitur, a Plinio additur, & Ammoniaci. In Dioscoridis codice/ Ammoniaci deesse arbitror, nõ ob hoc quia Plinius illam particulam addiderit, sed quia Serapio Dioscoridis uerba in Galbano adducens, Ammoniaci addit, & res ipsa ita esse ostendit/ raro enim Thuris similitudinem habere uidi, frequentius Ammoniaci. q̃q; & Ammoniacum Thuris similitudinem habeat, quia ita concretum sit. Hæc igitur optimi Galbani indicia sunt non eius quo utimur, quod uel adulteratum/ uel fex boni est, similitudinem Thuris habeat/ uel Ammoniaci, grumosum sit, purum, pingue, minime lignosum, & in quo nonnihil seminis ferulæ admixtum sit, Odore graui, non multum liquidum, nec multũ aridum. Quod autem nos habemus lignosum est. Ex syria Alexandriam, postea Venetias portatur. Venetijs quandoq; pulcherrimum uidimus. Miror autem quum habeat grauem odorem, cur ab antiquis inter unguenta numeretur, ut Plinius primo capite libri. 13. testatur, Verũ ad forte fecere, ut grauia acutioribus miscentes, tertiũ quoddam perfectum odoratũq; inuenirent. Nam vt eo etiam loco manifestum est compositionem odoratam ex fœnu græco parabant, quod grauem odorem habere nemo dubitat. Aut igitur (ut prædiximus) grauia acutis permiscentes/ medios quosdam odores fingebant: aut quæ nobis graueolentia/ antiqoribus bene odorata uidebantur. Se.
418. Bdellium sequitur. Bra. Bdellium apud Græcos unũ est, per regiones quibus innascitur secundum perfectius & imperfectius distinctũ. Apud Arabes duplex Molechil. i. bdelliũ reperit̃, de q̃bus tanq̃ de diuersis rebus Serapio capite. 117. & capite. 294. pertractauit. q̃uis Auicena eodem capite utrũq; confundat, Quũ tamẽ Bdelliũ primũ Serapionis genus fructus sit, q maturat̃ in Mecha, in Hispania minime, nõ est idem cum Bdellio Dioscoridis, sed secundũ Serapionis Bdelliũ cũ Dioscoridis Bdellio idem sunt, primũ enim Serapionis Bdelliũ est genus palmæ, Auicena Bdelliũ antiquoꝝ in Arabicũ & Iudaicũ distinguit. Dioscorides tria genera facit per regiones, & colores diuersa, primũ genus Sarracenicũ est idest ex libya allatũ. ea enim parte homines Sarraceni vocantur. At quia hoc vocabulũ Sarracenicũ Hermolao, Dioscoridis tempore extasse non uidetur, propterea Sembracenicũ legit. quoniam Africani, qui uersus Aethiopiam habitant, nondũ Sarraceni dicebant̃, Marcello placuit, ut Scithicũ & Arabicũ legeret̃, Tamen nomen hoc Sarracenicum antiquissimum est / & antiquior Dioscoride Sarracha urbs est / immo duæ sunt hoc nomine insignitæ urbes, ut apud Cosmographos patet/ una in Media, altera in felici Arabia, Adest & Sarraca post Nabatheos,

Galbanj boni nota:

unde Sarraceni. Quod uero fingit Hermolaus Afros nondum dici Sarracenos, uo'un-
tarium potius est, q̃ certa ratione dictum, Tamen ego in Dioscoride Bactrianum legen
dum putaui, quod a Plinio capite. 9. duodecimi libri dicitur. Serapio Arabicum in
Dioscoride legit, hoc est perfectius. propterea non ab re legendum forte est Sarraceni-
cum, a Sarracca urbe fœlicis Arabiæ, non a Libya, ut fingit Hermolaus. Probatur ue-
ro his indicijs uerum Bdellium, quod amarum sit, translucidum, glutini Taurino simi
le, in profundo pingue, & quum tractatur lentescens, sine ligno, sine sordibus, quum in
cenditur odoratum odore marini unguis. Hic locus interpretes perturbauit, quia Her
molaus odore marini unguis in Dioscoride interpretatur. Marcellus autem humano
ungui colore simile exponit. Græcus codex, quem habeo, & plures alij, quos legere
uolui, dicunt, ευωδης εν τη θυμιασει εοικως ονυχι. i. bono odore quum accenditur, si-
mile ungui. Duo me mouent, ut potius Hermolao consentiam, q̃ Marcello, unum
est, quia unguis colorem habere non debet Bdellium, nec Dioscorides de unguis colo-
re quicq̃ dicit. Alioqui idem cum Myrrha uideretur, Nec Plinius hoc animaduertit
de colore unguis, quod erat summopere obseruandum, Aliud est, quia Serapio in plu-
ribus Dioscoridis interpres eius uerba referens inquit Accensum blactæ Bisantiæ odo-
rem habere, sunt autem Marini ungues. Nos hoc genere Bdelli caremus, quia nostrũ
amarum non est, unde frequenter inclinaui animum, ut gumi, quo pro myrrha utimur,
hoc Bdellij genus sit, Ex Africa Alexandriam & Venetias comportatum, quia amara
est, & alias notas habet. Noui postea illud esse quod ex Arabia petrea/& quandoq;
India affertur. Quod uero nos pro Bdellio utimur/adulteratum est. Ita depræhen-
ditur, quia non est amarum/& si accendatur, gumi odorem redolet, Contigit tamen mi
hi semel uerum Bdellium & ueram Myrrham uidere Venetijs in officina Campanæ i.
hæc duo exquisita. Quod si arguas, nostram myrrham Bdellium esse non posse, quia
odorata non sit, Dicemus Indicum, & ex Arabia petrea petitũ grauem odorem habere,
qualem habet nostra Myrrha. Sed hæc alias. Hispani Bedelium uocant. Se. Lacha
419. sequitur. Ba. Duplici c, potius scribendum censeo, q̃uis hoc ad rem cognoscendam
nihil faciat, si caput Serapionis de lacca perlegeris, idem esse cum Cancamo Dioscori
dis & antiquorum iudicabis. Inquit enim esse gumi arboris, quæ nascitur in terris ara
bum, & est in ea simile myrrhæ & styraci. habet uirtutem extenuandi, seu Macrefacien-
di pingues, Eadem de Cancamo fere a Dioscoride dicuntur. Inquit enim/Can-
camum est gumi Arabicæ arboris/Myrrhæ quadamtenus proximum, & uiroso in gu-
stu, odore sentitur (hoc a Serapione prætermittitur) eam ad odorem incendunt &
uaporant uestes additis myrrha & styrace, eiusdem fumo etiam uaporant. Serapio au-
tem non scripsit uaporare uestes/sed in ea esse simile myrrhæ & styraci. Nescio an fue
rit Serapionis interpres aut librarius, uel ipsemet Serapio qui imperfecte Dioscoridem
adducat, Additq; Dioscorides, Naturã eius narrant corpus obesum leuandi onere, &
ad maciem reducendi. In reliquis ita etiam conueniunt, ut nullus sanæ mentis dubita
re debeat Cancamum Dioscoridis, apud Serapionem laccam esse. Postea Serapio Ga-
lenũ adducit de Cancamo secundũ interpretationẽ Athabarith. At ego nusq̃ Galenũ
repperi de Cancamo ita loquentem. Quũ aũt uerba, quæ adducũtur, Pauli Aeginetæ
præcisæ sint, ob id arbitror, quod alias cogitaram/& animaduerteram ue߷ esse ubi Se-

rapio adducit Athabarith/Pauli Aeginetæ uerba esse, non autem Galeni, Sed ille Athabarith interpretatus est Paulum, ac si Galenus sit/& ita a Serapione receptum est. Tu ipse Paulum de Cancamo/& Serapionem de lacca scribentes si legeris/eadem præcise verba ab ipsis dici animaduertes/Verum gumi illud, quod uos habetis, non esse laccã Serapionis, aut Dioscoridis Cancamum/ex hoc depræhenditur, quia odore caret/& si ad suffitus utamur non redolet, immo styrace & myrrha additis, si uestes suffumigentur, in odorem nihil addit, nec aliquam habet cum myrrha affinitatem, Si autem Cancamum esset, uetus, inodorum, & fecem potius cancami, q̃ Cancamum dici oporteret. Scito autem tria hoc nomine lacca nuncupari, Vnum est uerum Dioscoridis Cancamum, Alterum grana quædam arte facta, quæ Venetijs uirgino parantur, aut cocco, & alijs nonnullis, hac potiores utuntur. Est & tertia lacca/ex qua ruber color fit, qui vulgo carmesinus appellatur. Ex his Serapionis error detegitur, qui simul cum lacca, quæ gumi est/& Cancamum apud Dioscoridem/laccam/quæ Chermesim vulgo dicitur, confundit, ex qua floridus ruber fit qui charmesinus nuncupatur. Quippe Dioscoridem & Galenum adducit de prima lacca loquentes. Postea eodem capite, Rasim, Atabari, Isaacq; adducit, qui de altera lacca, quam e cælo venire inquiunt, & qua tingitur, loquuntur. Se. Alij Arabes decepti ne sunt? Bra. Auicena grauiori lapsu cadit, nam de lacca caput facit, quam Gumi esse fatetur, & præcise Paulum Aeginetam ad uerbum fere adducit. Postea aliud caput facit de Cheichen, ubi oculata fide deprehenditur Cancamum describere, & eius proprietates assignare/q̃uis per alia uerba incedat, q̃ ab Authoribus Cancamum describatur,

(Tria sub Lacca noie signari. — Lacca)

420, Re autem uera idem sunt. Se. Gumi Cedri sequitur. Bra. Ex Cedro ingentissima arbore plurima habentur. Cedria (vt inquit Plinius) est pix, uel Resina, uel lachryma Cedri. Quod circa stipitem induruerit Gumi est, Dum tenella est/Resina dicitur. Pix uocatur, quum e tæda eius accensa fluxerit. Multæ gentes/Cedria ui ignis e tæda sumpta pro pice utuntur, quãdo pix paratur, primus succus qui fluit in canalem/& est ueluti aqua, Cedrium dicitur, Alter liquor, qui mox fit, pix appellatur. Venetijs & Gumi Cedri, & Cedriam emere poteris, & fructus Cedri conditos, qui Cedrides uocantur. Cedria etiam dicitur oleum Cedrinum, quo antiquitus ad perpetuendas res inunctas utebantur, Vnde Carmina/& Sapientum Consulta digna Cedro. Oleum hoc in lucernis positum lucem magis splendentem & fulgidam cæteris præbet, Sed eius fumo capitis dolorem mouet, fructus eius in Myrti ma-

(Cedria — Cedrinũ oleũ ad pperpetuandas res inunctas cũ eo,)

421, gnitudinem crescit. Se. Viscum sequitur. Bra. Apud Recentes hæc nomina reperio/Viscum quærcinum, Viscum aquæ aptum, Viscum soli aptum, Viscum Romanum, & Viscum absolute. Viscum Romanum compositionem Catapotiorum de Colocyntide ingreditur, Recentes quid sit, interpretari conantur, dicentes esse gluten Romanum.i.masticem. Qui magnopere aberrant, quia nusq̃ apud aliquem probatum authorẽ uiscũ Romanũ inuenitur, & quod masticẽ significet/& in cõpositione Mesue iterũ errant. nam in alijs codicibus, & antiquissimo Mesue legitur, Absinthiũ Romanum, nõ uiscũ Romanũ. Nescio ego (nisi gratia librariorũ fuerit) unde tã supinus error emanauerit, sed ad uiscorũ genera accedamus, Viscum aquæ aptũ, arte paratũ est, aucupes eo utuntur, Melle aliqui parant, alij oleo nucum, alij oliuarum, ita nuncupatur.

(VISCVM. — viscũ Romanũ. — viscũ aquæ,)

quoniam & si pluerit, non impeditur, quin aues irretiantur, & quoniã sub aqua eo utuntur, ut nonnulli ad capiendos pisces vsi sint/fit hoc uiscum ex Sebestem in Syria, deinde aut recto cursu Venetias, aut prius Alexandriam, postea Venetias fertur, sed raro bonum inuenitur. Quæ autem nos Sebestem uocamus, illi Myxa dicunt, & ita ab antiquis Sebestem Mixa dicebatur. Tamen & ad usum aquæ uiscum commune parant, uel pro aquatilibus auibus. Nam Visco damasceno dicto utuntur aucupes, & omnes aues/Aquatilibus demptis, Sed facto ex Sebestem etiam ad aquatiles aues utuntur.

Sebestem Mixa

Viscum uero soli aptum à nobis ita uocatum/ab alijs Damascenum/ex acinis uiridibus fruticis cuiusdam fit/qui supra arbores nascitur, a Græcis Ιξος dicitur/semper autem supra arbores nascitur, ut a Poeta in hunc modum decantatum sit.

Viscũ damascenũ ex acinis q̃busdã fit, nõ ex mixis ut q̃da hodie dicunt

Quale solet syluis brumali frigore uiscum
Fronde virere noua, quod non sua seminat arbos.

Semper etenim uiscũ buxi folio, supra alienas arbores uiret, Ingens copia in Italia est, In Gallia, & Germania, unde non possum non mirari pro uisco Damascũ petere, quũ hic propè sit. Acini uirides nascuntur, hos aliqui ore sumentes, quia dulces cortice nudant, mox excoquunt, & pinsunt adeo ut id corpus reddatur, quod uiscũ dicimus, hoc etiam aucupes ad aues omnes capiendas utuntur, Aquatilibus demptis/& ideo uulgo uiscum soli aptum dicitur, & ab aliquibus Damascenum. Plinius libro. 16. capite ultimo/viscum supra quinq; arbores tantum nasci censet, Quærcum, Robur, Ilicem, prunum Syluestrem, Terebinthum. Dioscorides duos addit, Malum & Pirum, Nos uero addimus Mespilum, Cotoneum, & salicem/quod summo studio obseruaui, quum. 1528. in Galliam cum Illustrissimo principe, ac patrono meo Hercule Estense proficiscerer, ut Illustrissimam Renatam coniugio sibi iungeret. Supra omnes ferè arbores uiscum obseruaui/immo & supra uitem, ut inde coniectatus sim supra omnem arborẽ nasci posse. Qui autem uiscum, stercus esse Turdellæ subactũ arbitrantur, quia apud Authores reperitur Turdellam sibi uiscum cacare/& sibi pedicas, ac mortem parare, longe decipiuntur. Quippe uiscum nunq̃ nascitur seminatum, aut plantatũ, sed hoc modo frequens fit. Turdellæ, uel Turturesuel Turdi (est autem in genere turdi turdella) Visci acinos comedunt, mox cacant, uiscum supra eas arbores nascitur, supra quas cacarit, unde nasci non potest, nisi digestionem quandam in huius auis uentriculo nactum sit/Quum uero supra omnes arbores excernere possint, etiam supra omnes uiscũ crescere nihil impediet. At supra quærcũ frequenter inuenitur/immo hoc supra Quercum inuentum apud Gallos in honore erat/Quamobrem ob excellentiam etiam absolute Quærnum uiscum nuncupatum est, secundum arbores, supra quas nascitur differentiam habet, è robore amarum est, Dryos hyphear uocant, quod è quærcu est. Aliqui per duodecim dies grana aqua macerant, postea pinsunt. Decipiuntur qui putant homines grana uisci comedere, & eius stercus uiscum effici. Nascitur & supra radices arborum ut Dioscorides tradit, & nos uidimus frequenter, sed detectæ sunt, ut uice trunci fungantur. Fit tamen & uiscum, ex radicibus quibusdam maceratis, ut ex hibisco, nos uulgo Maluaueschium nuncupamus/propterea a Poeta dictum est Aues fallere hibisco. Reperitur & apud Plinium, uiscum radicem quandam esse uenenosam a Græcis Ιξιαν nuncupata, ut in uocabulo deceptus uideatur Plinius, nam græci uiscum Ιξιον

Viscum nõ nascit' seminatũ

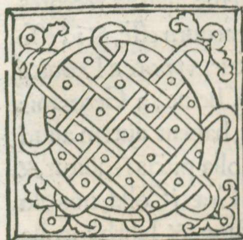
Viscũ ex hibisco

appellant, Ιζια uero affine huic uoci Ιζον est, Ideo uel in nomine deceptus est ob simili-tudinem/uel sibi placuit. id etiam interpretari uiscum. quia nomen græcum similitudinem habet cum visco. Leonicenus in Epistula ad Monochium Plinij errorem in hoc nomine ostendit Ιζιας, Aut non errauit Plinius, quoniam pro eo nomine Ιζιας viscum interpretari voluit, quia omnino nomen est a visco, quod ιζος dicunt deductum, quo loco etiam ostendit Ixian diuersam rem esse a Chamæleontis nigri Radice, Vnde Plinius excusari potest/Immo & Auicena, cui de visco. 4. canone agens tanquam de veneno, ea dicit, quæ de Ixia a Dioscoride scripta sunt, & hoc in re ipse & remedijs/sed recentes turpi errore detinentur/putantes viscum, quo Aues fallimus, venenum esse, & id esse quod a Plinio & Auicena inter venena tractatur, sed hæc omittantur, vtpote a Leoniceno præcitata Epistola diffuse scripta. A Gallis viscum Guy de Chesne, a Germanis Vogelleim. i. auium gluten dicitur, & ita absolute viscum vocant, habent autem aliud
423. nomen Eichel mispen, quo viscum quærnum significant. Se. Colla piscis sequitur, & Gluten. Bra. Hæc duo non abre simul copulasti. Quod enim Græci Colla, nos glutinum appellamus, fit ex corio piscis Colla/alij ex ventre fieri dicunt, & Ichthyocolla vocatur, quasi piscis glutinum, apud nos vulgo Colla de pesce nuncupatur. Accidit enim plerunque in nostro vulgato Idiomate, Græcum nomen notius esse latino, vt in vrina & lotio depræhendi potest, si vero ex corijs, & taurorum auribus fiat Gluten taurinum dicitur, nos vulgo Collam garauellam vocamus. Fiunt & glutinorum plura genera, vt ex pellibus anguillarum, ex pellibus ædorum, ex caseo, ex piscibus pluribus, per decoctionem talem quousque fere liquescant & glutina sunt, tamen excellentissimum est ex Taurorum & Boum pellibus ac auribus, quod Aristoteles libro de animalibus. 3. animaduertit, Vbi inquit in omnibus corijs esse muccosum quendam lentorem, sed in aliquibus minor est, in aliquibus maior, adeo vt in bubus sit maior lentor propter id colla fit/sunt & alia genera apud nos ex farina & aqua/ex farina aqua, aceto, & oleo, ex farina caseo, & aqua, ex Tragacantho, & alijs pluribus, quæ omittere decreui, ne in immensum crescat opus. Tu in tua officina Duo genera habere studeas, quæ ad rem medicam proficiunt, Gluten piscium Ichthyocolla a græcis dictum/& gluten absolute, quod gluten Taurinum ab Authoribus, a nobis colla garauella nuncupatur, qua nihil tenacius. Tu hoc genus Taurinum parare poteris Ferrariæ, & facile. At Ichthyocollam Venetijs emes, vbi magna copia est. Se. Audiui ex piscium intestinis collam piscis fieri. Id'ne putas? Bra. A quibusdam recentibus asseueratur. Ego autem ex corio dorsi, & ventre fieri uidi, quanquam & ex intestinis etiam parari nihil impediat. Se. Quo nomine piscis ille appellatur? Bra. Ichthyocollam nominari supra docuimus, cuius corium, venter, & omnes fere partes Glutinosa sunt. Verum ex alijs pluribus piscibus fieri potest, immo ex omnibus, sed non ita tenax. quin & ex vitulorum, taurorum, & maxime suum pedibus a nostris quandoque colla quædam satis tenax fit, sed hæc alias dicentur. A Germanis Gluten Leim, ab Hispanis grudes/a Gallis Colle nuncupatur. Ichthyocollam vero Galli Colle de poisson/Germani fiscaleim. i. piscis Collam vocant. Alia prosequaris. Se. De his Gumi satis iam dictum est, Mihi summe placeret, priusquam cœnæ hora incumbat, ossa percurrere, quibus in mea officina indigeo. Bra. Et ossa in officinis habetis? Se. Equidem/& quæ varias compositiones ingrediantur. Bra. Eia tua hæc ossa exe-

rant. Se. Ossa mea in me sint, & diutius tecta carne perseuerent, Alia solum prosequar.

De ossibus, quorum in officina vsus est.

SENEX.

S Dactylorum primum locum sibi uendicauit. Bra. Quid
424. est os dactylorum? Ego nunq̃ in palmulis os inueniri didici. Se. Anima Dactylorum. Bra. Adhuc grauius erras. Semẽ potius dicito, Nescio unde uenerit quod vulgus nostrum omnia semina animas uocat, forte quia in medio fructus sunt, sicut animam in medio corporis esse arbitrantur, aut quia semine progenerantur arbores. Quãuis autem in alijs semen dici possit, in palmis Nucleum dicere consueuerunt Authores/de quo in fructibus plene edocuimus. Se. Deinceps non os, sed Dactylorum Nucleum vocabo. Bra. Probe egeris, Sed meliora ossa interim prosequaris. A Gallis os de dãttes/ab Hispanis Yuesses de Tamaras, A Germanis datelkern eadẽ significatione nun-
425. cupatur. Se. Os de cornu cerui sequitur. Bra. Et hoc æque os est sicut primũ, nam cornua ab ossibus distincta sunt. q̃uis ceruinum ita solidum sit, ut fere ossis naturam habere videatur, sed ne in hoc esse solicitus sis, nam quum Illust. Princeps Hercules Estensis Venatorum optimus ceruos figet, mihi cornua impartiri curabo, quæ tua erunt/illa autem habere ne cupias, quæ nonnullis annis mutant. quoniam nusq̃ & nunq̃ ab aliquo inuenta sunt, vt in prouerbium cesserit pro his rebus, quæ nunq̃ inuenire liceat. A Gallis os de corne de cerf, ab Hispanis Yuesses de cuerno de cieruo appellatur.
426. Se. Illustrissimo principi/& tibi semper debebo. Os de corde cerui sequitur, quod si ab Illustrissimo principe Enancisci potero, tibi, & illi immortales gratias semper habebo. Bra. Nec istud os est/sed ossea quædã Cartilago/priusq̃ vero de hac edisserã, opus est cornu cerui vstum in officina habeas, & Dioscorides. 2. libro docet/sectum sit in assulas, & in ollam operculatam positum luto circũlitam/donec albescat vri debet, postea vt Cadmia lauandum. Multi hoc agentes pro Spodio vendunt. Ad os in corde cerui redeuntes/Venetijs bubulum aut vaccinum os quoddam venditur/quod vere os est/etiam ingenti pretio/pro osse de corde cerui. Ego duo corda cerui aperui, vnũ statim eo mortuo/Neruus quidam aut Cartilago neruea apparuit, non multum dura in crucis modum/quæ nerui duritiem præseferebat, Iterũ aliud cor aperui per sex dierũ spatium interfecti/Neruea illa Cartilago durior valde erat/& tensa, tali fere figura, quali Venetijs os de corde cerui venditur. i. os illud bubulum vel vaccinum, quod pro illo vendũt, Illius nerui vis apud antiquos nõ reperitur/minusq̃ in cofortando, & roborando corde vallere arbitror. A Gallis os de Cueur de cerf nuncupatur. Se. Blattæ
427. bisantiæ sequuntur. Bra. Nomen hoc Blattæ bisantiæ nec Arabum, nec græcum, aut latinum est. nescio unde Serapionis interpres illud inuenerit. Quippe Blatta eum uermiculum significat, quæ a nobis tarma dicitur, pannos & res alias corrodens, & Blatta

pro purpura accipitur, unde blatteus color medius inter album & purpureum. Forte bisantiæ dictæ sunt/quia apud Bizantium, i. Constantinopolim colligantur, tamen, quæ ibi nascuntur probatæ non sunt, sed tantum quæ in India circa paludes ubi nardus oritur, & ostreæ illæ nardo pascuntur. Quæ etiam a rubro mari aduehuntur, præcipuam authoritatem habent. Quin & Babylonia afferuntur. Apud Dioscoridem unguis odoratus est, de quo. 2. libro agit, capite. x. sunt conchyliorum Crustæ, & conchæ, colore sub candido, quæ ad nos afferuntur/albescentes quidem aliquas habent, sed & nigras/Ratio est, quia Babylone Alexandriam/& Venetias portantur. Nigricant Babylonici ungues ut Dioscorides censet. Quos nostri pharmacopolæ Venetijs emunt ungues/ex fossa clodia inuenta Conchylia arbitror, quæ non solum nō redolent accensa, sed plurimum fetent. Græci simplici nomine ονυξ, i. unguis uocant, latini Ostracum uel unguem odoratum. Laudarem ut nos emeres, nisi odore probares quia aliqui ungues Venetias afferuntur probati. Alia ossa prosequaris, nam hoc ita os est, sicuti caro os. Se. Nihil refert, ex Duritie ossa appellari, Iamq; ossium finis est. Bra. Tam paucis ossibus utimini. Se. Non pluribus. Bra. Expedict in propinquum illud castrū proficisci, ut tute & quiete pernoctemus. Se. Cito proficiscamur, ut cras summo mane surgentes/ad fodinas properemus ad Metalla sumenda, ubi cuiuslibet generis portionem nobis necessariam sumemus.

De Metallis, quorum in officinis pro re medica usus est.

HERBARIVS.

Eo labore frustrari uideor, quoties herbas, radices, aut semina prætereo. Nunc gestit animus, quoniam ut metalla effodiam, illius montis cacumen ascensurus sum. Bra. Arbitraris forsan ita euelli Metalla sicut herbæ? Her. Ignoro. Audiui tñ homines diu excauare, quoad ipsa inuenerint. Bra. Inueniūt qdē excauantes, sed terræ mixta, Mox igne probātur, & a sordibus diuelluntur. Senex noster adhuc dormit. Se. Immo nuper experrectus quid cum Herbario loquebaris, audiebam. Citius q̃ fieri possit, illius Montis cacumen supremus/ne solaribus radijs perculsi uramur. Her. O quot instrumenta, quot Machinas, quot Caminos, quot homines, qui labori incumbunt. Bra. Omnia pro Metallis parata sunt. Hic aurum euellitur. Se. Et hic purum & defecatum redditur. Bra. Tibi purum aurum hic emas. Quoniam principum ignauia, & innata quadam hominum auaritia, nunc obrizum illud. i. defecatissimum non habetur, sed omnes Monetas adulterant, ut nulla nunc sit præter fraudē, Veneti etiam/quorum Moneta probatissima erat, Scutos (ita enim appellatur impuri auri moneta) cudere cœperunt, & omnes Italiæ principes secuti sunt. Tibi ergo obrizum. i. defecatissimum hic emas, ne ardentium aquarum ui & ignitarum ab alijs metallis segregare cogaris. Q̃uis rarissimus sit apud antiquos eius in re medica usus. Solus Plinius inter antiquos ad puerorū uulnera ualere censet, ut minus noceat. quippe mul-

ta sunt ad uulnera magis efficacia, sed aurum minus mordicat, fistulas sanat/& lychenas. Serapio & Auicena ad Melancholicas ægritudines exhibent, in puluerem redactum. Quos Recentes fere omnes imitantur. Arbitror ego ut Melancholicis gaudium inferatur/pelui aurearum monetarum donandos esse, itaq; melancholico humore potius priuabuntur, q̃ auri puluere deglutito. Nempe de quibusdam Medicis summopere miror, qui ut uires animales ægris augeant, & cor (ut dicunt) confortent, & exhilarent, aureas monetas inter capones decoqui iubent, ex quibus nihil aliud absumitur, q̃ multarum manuum sudor/quæ ipsas tractarunt, inhærens. Arbitrarer potius Auri perniciosam naturam habere/ut cætera metalla,/quia nihil aliud est aurum, q̃ argentū uiuum purum condensatum, purissimam Sulphuris partem actu recipiens. Quamobrem Aurum in honore habetur, quia Gaudemus possidentes, adeo stolidi effecti, ut

429. rubram terram existimemus, & albam. nam argentum & aurum nihil aliud sunt, q̃ terra rubra & alba/argentum enim est uiuum argentum purum condensatū/Sulphur potentia mixtum habens, quod ex hoc deprehenditur, quia si tractetur, Sulphuris odorem spirat, non est autem actu/alioqui auri colorem habuisset. Et hoc etiam pur; hic emes, quoniam maxima Italiæ principum discordia argenteas monetas adulterari fecit, & ære ad quandam normam miscentur, quod etiam Veneti in suis perfectissimis monetis fecere. Hæc autem alias deploranda sunt. Futurum autem speramus, ut Monetæ in puram Metallorum perfectionem reuertantur, ut sub diuersis Imperatoribus factū esse Annales testantur. Aurum a Gallis Or. ab Hispanis Oro, a Germanis Gold nuncupatur/Germani uero Argentum Silber, Galli Argem, Hispani plata uocarunt. **Se.**

430. Calcecumenon sequitur. **Bra.** Quid illud est, quod Calcecumenon dicis? **Se.** Aes ustum. **Bra.** Vocabuli corruptio fecit, ut intelligere non possem. Quippe dicendū erat Chalcos cecaumenos. i. Aes ustum, de quo Galenus prope finem noni libri de Simplicium medicamentorum facultatibus tractat/& Dioscorides quinto libro. Aes notissima res est, & quomodo aduratur norunt omnes. Ex eo adustum serua/& quā uos æris batituram nuncupatis, græce λεπὶς χαλκου, latine squama æris dicitur. Squama ex malleorum percussionibus decutitur, quæ duplex est, lota, & non lota, lauandi modum Dioscorides. 5. libro ostendit. Pari modo & ferri squamam, & Chalybis squamam, & æris, ferri, atq; Chalybis scoriam/in officina habere oportet/est autem Scoria latine recrementū, uulgo cacaturam appellatis. Decipiuntur qui scoriam dictam putant quasi corium, ut squamulæ sint, quæ ex percussione eleuantur. quoniam illæ proprie squamæ dicuntur, & græce λεπὶς, Nec plumbi Scoriam despicito, immo & ustum, & non ustū plumbum seruato/& ustum ablutum partim, partim non ablutum sit, Quomodo hæc fiant, a Dioscoride luce clarius edocemur, Inter squamas, partem squamæ æris subtiliorem, quæ in superficie est, & crassiorem serua/Crassior pars proprie squama dicitur, Subtilior stomoma nuncupatur, præter hæc æris florem habere curabis, græce χαλκου ανθος dicitur. Decipiuntur qui æruginem æris, florem æris putant, qui error plurimum est pharmacopolarum, sed nihil hoc referret, nisi & probatissimi uulgo medici cum eisdem sentirent maximo ægrorum incommodo/est autem flos æris/ut Dioscorides inquit, & Plinius libro. 34. capite. 11. id quod sponte fuso ære, & in alias fornaces comportato cum flatu crebriore, excutitur ueluti squama/sed uidetur tanq̃ granu

la/differt uero a squama, q̃a ipsa fit dũ æs percutit', sed sponte prosilit flos/optimus est Approbatissimus
431. flos friabilis, & qui rufescit in attritu, & exiguis, granulis ueluti grana Milij/constat. flos æris:
Ex ære præterea Aeruginem habere studeas/quæ a Recentibus uiride æris appellatur. Aerugo.
Apud Dioscoridem & Plinium præcitatis locis, quomodo fiant uarijs etiã modis edo-
cemur/& de naturali/& de ærugine rasili/& scolecia/& usta & non usta. Tu hos Au-
thores considera/ni piguerit. non enim opus est quæ ab illis exquisite dicuntur/enarra-
re. Præter æris æruginem/quæ a græcis dicitur ιον ζυστον, a nostris uulgaribus uiride
æris/etiam ferri æruginem habere studeas/& Chalybis. q̃uis nihil aliud Chalybs sit/q̃ Chalybs e(st) d(e)-
depuratum & defecatum ferrum/arte fit/si natura perfectum non sit. Eos etiam deri- puratũ ferrũ:
deas/qui æruginem plumbi haberi uolunt, ut quidam amicus noster in foro absq; ra-
tione contendens. Nam plumbum (ut philosophi docent) ærugine penitus caret.
Reliqua prosequaris. Se. Ex his quæ meo ordine in hac schedula digesta sunt, plura,
inter loquendum enumerasti/quæ ab Herbario prætermissa nõ sunt. Her. Nihil ego
prætermisi, sed ipse aliarum gentium nomina edocere desiit. Bra. Mente exciderat.
tot simul confuderamus, tamen ne laborem subterfugere uidear, Plumbum ustum a
Germanis bleigebraad, a Gallis pblong brule nũcupatur/Germani uero kupfer schlag
batiuuram æris uocant. Flos æris a Gallis vert de gris, ab Hispanis Cardenillo dici-
432. tur. Se. Argentum uiuum sequitur. Bra. Hydrargyron a græcis, quasi aqueum ar-
gentum dicitur/a Romanis ex motu uiuum argentũ, nunc in maximo usu est pro Gal-
lica scabie sananda. De eo prius dicendum erat/quoniam fomes & materia omnium
Metallorum sit. In Hermolai Barbari sententiam inclino/quod argentum uiuum mi-
nerale/& naturale sit. Hydrargyrum arte factum/Tamen apud authores tam græ-
cos/q̃ latinos nomina confundi inuenio. An calidum/uel frigidum sit adhuc certant
Authores, & lis sub iudice est. Nos rem probe suo loco aperiemus/quod etiam uene-
num sit/contendunt Recentes ex Dioscoridis & Plinij sententia/non animaduertentes
dici uenenum esse suo pondere/non aliqua letali qualitate. Nos infantibus uĩ uermi-
um semimortuis exhibuimus/& illico sanati sunt. Quatuor argenti uiui genera apud
Authores/& re ipsa/quam sequor/inuenio/unũ scaturiens sicut ex fontibus aquæ quod
a Plinio capite sexto. 6. libri. 33. perpetua uomica dicitur, & hoc est in frequentissimo
usu, aliud quod, inter metalla reperit', Tertium quod ex Minio fit. Dioscorides modũ
quo fiat quinto libro ostendit/& Plinius libro citato, capite. 8. Quartum/quod ex mar-
more fit/ut Vitruuius libro. 7. suæ Architecturæ demonstrat. Ex minio facto/alia-
ue re non uterer, sed naturali tantum, quod est perpetua uomica. Mira, in scabie gal-
lica uidentur, totus morbus ad os repercutitur/& qui deplorati fere sunt, sanantur.
modo is qui medetur parare sciat/ut patientis constitutioni/ætati morbi, & uiri/inten-
sioni/anni temporibus quadret, Sed improbi quidam tonsores nunc prodeunt qui si-
miles illi sunt/qui omnes uno calceo calceare instituerat, ita hi uno medicamento om-
nes sanare contendunt/magno ægrorum discrimine. nempe plures interficiunt/q̃ sa-
nent, quum nullus fere non sanetur, sed ad rem nostram redeuntes/purgat ab omnibus
metallis aurum, & omnia præter aurum, illi innatant, aurum descendit utpote grauius,
& statim liquescit/Nihil mirabilius eo opere/quũ aurifices pateras/lãces/aut maluuia
inaurant/argentum uiuum auro miscent/corpus ueluti pasta redditur/ut facile supra

pateram aut maluuium extendatur/mox igne apposito/argentum uiuum euanescit,
aurum adeo inhærere inuenitur, ut nulla ratione seiungi possit/nisi compositione alte-
ra/quam fortem aquam uulgo appellant/uel aqua da partire. Ea enim numularij &
aurifices ad segregandum aurum ab argento, & alijs metallis utuntur. Ex Germania
facile argentum uiuum ex perpetua uomica habere poteris, uel etiam inter metalla in-
uentum, Quæ autem arte fiunt, omittas. In hoc autem uerum mihi sponte aperias.
Qui pluri uiuo argento utuntur/Medici, an aurifices? Se. Hos Archimystæ supe-
rant in immensum. Bra. Dij boni adhuc suum Mercurium congelare quærunt? Se.
Et nunquam deerunt, adeo ingens auaritia/& dira habendi cupido hominum mentes per-
turbat. Bra. Galli Argent vif. Hispani azogne, Germani Queck silber. i. viuum ar-
433. gentum uocant. Se. Cerussa sequitur. Bra. Et hanc inter uenena numerant/ficti-
tia res est Cerussa/a Dioscoride libro. 5. & Plinio libro. 34. capite. 18. & Victruuio.
7. suæ Architecturæ modus conficiendi edocetur. Præ omnibus autem Serapio ad
unguem conficiendi modū ostendit, capite. 378. Nos uulgo Biacam ab albedine uoca
mus. Decipiuntur qui Cerussam æruginem plumbi faciunt, quoniam plumbum æru
gine caret/tamē ex plūbo & aceto fit/propterea a Germanis Pleivveis. i. albugo plum-
bi a Gallis latine Ceruse nuncupatur. Ex cocta & cruda unguentum paratur. Olim
Rhodia probabatur/& Corinthiaca, nunc opus non est Germaniam transire. Immo
sunt qui Venetijs parent, Ita parandi modus apte ab Authoribus ostenditur. Mulie-
res Italæ plures/pro fuco Cerussa utentes/halitus fetorem incurrunt/& dentium pu-
434. tredines/& ante tempus facies uniuersa rugis aratur. Se. Lithargyrium sequitur.
Bra. Apud recentes authores duplex lithargyrium inuenitur, auri. s. & argenti, Auri
lithargyrum dicitur ex colore, quem habet, a latinis Spuma argenti uocatur, ut Pli-
nium legenti capite. 6. libri. 33. apparet, qui eadē sub spuma argenti, qua hic a Dios-
coride sub lithargyro, scribit. Tres lithargyri species apud Authores inuenio/unam
ex molyblitæ arena. i. plumbari, Alteram ex argento, Tertiam ex plumbo. Modum
faciendi Plinius præcitato loco/& Dioscorides. 5. libro docent. Nos flauam speciem
frequentem habemus, quæ a Dioscoride Chrysitis ex colore. nuncupatur/& omnibus
præstat, habemus & albam ex Sicilia allatam/quæ ob colorem argyritis dicitur, non
quia ex argento sit/nam ea quæ ex argento est calauritis appellatur/unde frequentissi-
mas habemus has duas species albam/& auream/sed potissimum aurea abundamus,
In qua multi decipiuntur ex auro fieri putantes. nam aurea dicitur ob colorem quem
habet auro fuso/& in globū ducto/similem/propterea a Dioscoride Chrysitis dicitur,
nos uulgo lithargyrum auri, nomen fere græcum imitantes. Differunt tamen lithar-
gyrum & Argyrolython, quamuis nomina idem significare uideantur, quia unū lapidem
argenteū, alterum argenteum lapidem important, tamen primum spuma argenti est,
alterum lapis, qui & à Chymistis Aphroselenon nuncupatur. Probatissimum est au-
reum lithargyrum, & cætera uiribus antecellit. Non mihi tempero/quin laudem il-
los arabes, qui lithargyrium faciunt plumbum in argentarijs fodinis ustum. Dicant
quodcunque alij authores/quod uidimus, ita est, laminis plumbeis tegunt argentum in
fornacibus, postea ignem frequentant, nonnihil ueluti spuma fit liquefactis plumbi la
minis, quod ferreo quodam baculo in unum colligunt, Id lithargyrū est, quo utimur.

& Chrysitim

& Chrysitim dictum / vnde non ab re spuma Plumbi a quibusdam Arabibus dici⸗
tur. Galli literge / Hispani Albayalde, Germani Glett uocant. Se. Marchasita
sequitur. Bra. Pyritem lapidem Plinius libro. 36. capite. 29. eam appellat/ &. 5.
libro Dioscorides. Duplex reperitur/una colore aureo/altera argenteo/quæ argen⸗
teo colore est/a nobis frequentissime habetur, alteram quandoq; etiam habemus.
Lapis est/ex quo æs extruditur/probatur qui facile percussus scintillat/& æri maxi⸗
me similis. Modus cremandi apud Dioscoridem & Plinium idem est/ad discutien⸗
dum & exiccandum maxime ualet/ut nonnunq; pannos aliquos ex ui morbi gallici in
inguinibus factos per totum corpus discutiat/imperitis medicis applicãtibus ut exic
cent, quum potius materia gallici morbi extrahenda sit/ut exeat. Pyrites dicitur, non
quia alij lapides non sint ita uocati/& Igniarij/sed ob excellentiam celeritatis scintil⸗
landi. immo & corallium pyritis dictus est / Plinio eodem loco teste. Quandoq;
frusta alijs densiora & ponderosiora inueniuntur, hoc maxime ignem emittit. Ma⸗
gnificus Comes Galeazus Tassonus in Appennini Alpibus montem habet, in quo hu
ius lapidis ingens copia reperitur. Certus sum ibi mineras aliquas subesse / si quis
profunde defodiat, Ad rem nostram. Pyrites quandoq; argentum habet / quan⸗
doq; æs/quandoq; utrunq;/quandoq; nihil habet/& adeo sterile est ut nullum metal⸗
lum ex se admittat, scitoq; eum pyritem ex quo fit æs aureum appellari, album ue⸗
ro argenteum, quia ex ipso argentum fit. Se. Argentum ergo ex Marchasita ex⸗
cuditur? Bra. Excuditur omnino. Se. Nullus antiquorum hoc monuit. Bra.
Nullus/quem nouerim, de qua re multum miror, ut id credere coactus sim, aut anti⸗
quos ignorasse/aut de hac re scribere noluisse, utpote quæ sensu constare uideatur, hoc
autem in Germanicis fodinis manifeste deprehenditur, & Pannonicis, quod etiam
in suo Bermano Agricola scriptum reliquit, immo addit pyritem inueniri aurei peni⸗
tus coloris, è quo aurum detruditur, Nos huius frustum habemus. Inuenitur & si⸗
milis Galenæ pyritis, & cinerius, quæ tria genera multum solida non sunt. In si⸗
lesia uarijs partibus inueniuntur, Miror autem de Alberto, qui è Marchasita nullum
metallum detrudi posse fateatur, Ipse forte in sterili pyrite expertus est, propterea in
omni ita esse arbitratus est. nam apud Arabes ex Marchasita, apud Græcos ex pyri⸗
te, quæ idem sunt, æs detruditur. Vnum est, in quo Serapionis codicem corrige⸗
re oportet. Dioscoridem adducit, hæc uerba proferentem, eligendam esse Marcha⸗
sitam, quæ quando ponitur in ignem, saliunt ex eo scintillæ facile. Dioscorides au⸗
tem id non dicit, sed εὐχερῶς σπινθῆρας ἀφιέντα idest qui facile percussus scintillat,
non autem puto deceptum esse Serapionem, sed interpretem errasse, Ibiq; legendum.
& quando percutitur saliunt ex eo scintillæ facile, Mesue hunc lapidem stellatum uo⸗
cat, quoniam ut stellæ radiat, præsertim si ante solem ponatur, aut aliam lucem, & la⸗
pidis stellati duas species enumerat, altera est Marchasita argenti, Altera lapis lazu⸗
li, adeo clare loquitur, ut de excellentissimo quodam uiro mirer, qui Chaos esse dicat,
præsertim quia in eadem minera quandoq; lapis lazuli & Marchasita inueniuntur, &
ex radiantia hoc nomen stellatum sortiti sunt / quoniam & lapis lazuli aureas ma⸗
culas habet / apprime splendentes, ut uiderim Ferrariensem sculptorem celeberri⸗
mum Franciscũ Anechinum, qui in lapide lazuli cicindellam finxerat miro artificio, ut

cauda accensa in fine uideretur/nam in maculam auream terminabatur, mirum Artificis ingenium. At quia hoc nomen Aster græce stellam significat/& Samiæ terræ speciem comprehendit propterea Mesue Mastigi placuit/Mesuem de Astro loqui, cui est Samia terra/ac si nihil aliud/q̃ Samia terra Aster appelletur. quum tamen Plinius capite decimoquarto libri. 37. de gemma stellata pertractet/quæ ponticarum gemmarum unum genus est, & quæ nunc sanguineis, nunc atris guttis aspergitur, & inter sacras habetur/quum uero Mesue lapidem stellatum dicit, uel ut in hebræo Mesue legimus, lapidem splendentem, forte suo Idiomate illos duos intelligit/maculas habentes/ quæ splendorem faciant/propterea non erat adeo temere culpandus Mesue, quia constat lapidem lazuli/& Marchasitam diuersa esse, quoniam in eo splendore idem sunt/Minus credendum est recentibus/ ut Pandectario/qui Marchasitam/Marmor esse contendit, Quum in Mesue legitur esse de genere marmorum/legendum est/de genere lapidum, & non de genere Metallorum propter Marchasitam quæ inter lapides numerari debet/quum metallum esse uideatur. Ideo non contentus, quod ipsam splendentem lapidem/aut stellatum uocauerit, ad pleniorem efficaciam addit esse de genere Marmorum idest lapidum. Se. Lapis lazuli inuenitur'ne apud antiquos? Bra. In re tam certa tanq; explorata dubitas? quis nescit adeo pulcherrimum lapidem antiquioribus notissimum fuisse? A Dioscoride quinto libro & Galeno nono de Simplicium pharmacorum uiribus Cyaneus appellatur/a latinis autem Cæruleus. Sed quidam Leonardus qui de lapidibus agit/ita hunc lapidem nouit, sicut omnes alios, nescio an aliquis ineptius de aliqua materia scripserit, hic bonus uir Cyaneum & cæruleum duos lapides esse arbitratur/tamen eisdem uerbis in utrisq; enarrandis utitur. Plinius capite ultimo libri. 33. Cæruleum arenam esse scribit, tamen & lapis est Dioscoride teste. Theophrastus animaduertit quum teritur, in quatuor colores immutari, quod & Plinius refert/Candidiorem, Nigriorem, Crassiorem, tenuiorem. Deniq; Arabum lapis lazuli/est Cyaneus Græcorum/& latinorum Cæruleus. Recentes in Marem/& fœminam distinguunt, Antiqui in perfectius/& in imperfectius. Serapio perfectissimum colorem Cyaneum habentem probat, & Guttas aureas admixtas, quiq; alterum lapidem mixtum non habet, nec facile frangitur. Vos pharmacopolæ hunc lapidem imperfectissimum habetis, quippe cui eius color desit. Dioscorides enim probat saturatum colore sui nominis, Addit'q; in Cypro ex ærarijs Metallis fodi, & esse perfectius quod ex Arena litorali. Tu an in his fodinis habere poteris, experiaris, ex ipso color ille exquisitissimus sit Cyaneus, quem uulgo azurrum ultramarinũ nuncupamus. i. (ut arbitror) magis intensum, q̃ color marinæ aquæ, tamen & ille color ex terra etiam ita appellata fit/sed qui ex hoc lapide/cæteris magis floridus est, Miror & hic de excell. quodam uiro/qui Mesuem legens dicentem huc lapidem Melancholiam educere, eũ repræhendat, quia hoc a græcis non dicitur, ac si necessarium sit nihil noui inuenire/nisi a græcis prius dictum sit, Verum quum lapis lazuli easdem uires habeat cum Armeno, in Armeno autem fortiores sint/propterea Serapio de lapide lazuli tractans, lazuli uires idest Cærulei Galeni, & Armeni una commiscuit, ut utrisq; easdem uires inesse ostenderet, quum & colores in idem inclinare uideantur. Se.

Lapis Cyaneus hic lazuli dictus

Cyaneus color ualde intensus qui ultramarinus appellatur:

Lapis cyaneus easdem cum armeno uires habet sed imbecilliores:

Quum de hoc lapide sermo inciderit, non erit ab re ipsum quærere. Bra. Ne contees ras tempus, quia in Armenia solum inuenitur/Mihi frequentissime uirides lapides pro Armeno pharmacopolæ ostenderunt, qui Armeni non erant, quem tamen potius habere optarim, q Cyaneum, Nullus est Ferrariæ, aut Venetijs, qui uerum habeat. leuis esse debet Cæruleus, q planissimus, friabilis, sine arena. Plinius uiridem in Cyaneum inclinantem esse monet. Nonnulla lapidis lazuli frusta, Armenum esse arbitrarer/si friabilia inuenirentur. Inter floridos colores numeratur/quos dominus fingenti præstat. Plinij tempore terra inuenta erat in Hispania, & nunc quoq; habetur, quæ eundem colorem repræsentat, & uili pretio uenditur. Optarim ut haberetur/tamen eius loco Chrysocolla (ut Dioscorides inquit) uti possumus. Marchasitam & Galli Marchasites nuncupant, lapidem uero lazuli Pierre dasur. At Germani Pyritem ut Marchasitam kisz uocant, sed suis nominibus
437. postea distinguunt argenteam, & auream. Se. Argentum sublimatum sequitur. Argētū sublimatum:
Bra. Nusq apud Antiquos sublimatum repperi (quod nunc sciuerim) Albucasis inter Recentes, quem tu optime nosti/ex Calcantho argento uiuo, & aceto fieri docet. nunc ut uehementius fiat salem armoniacum addunt. Venetijs paratur, Ibi emere poteris/qq & tu ipse pro tua officina Ferrariæ parare nihil impediet/sed à fumo cauendum est, quo multi incauti interempti sunt/alij mutilati, alij attonito morbo, quem Apoplexiam uocant, correpti. Vtinam hoc uenenum in lucem nunq prodijsset/plura facit incommoda/q commoda/nihil est æque inter simplicia uenenosum, quod semihora, & minori spatio excedendo interficit. nam omnia intrinseca/& præsertim præcordia uelut ignis urit. Linguæ apice quandoq; sublimatum tangens/ut eius gustum sentirem, intumuit protinus lingua/ut extreme refrigerantibus uti opus fuerit. Casu inuentum est/eo mulieres Italæ nonnullæ se fucant, colorem album reddentes, sed maximo dispendio, utpote quibus breui dentes marcescant, halitus male oleat, oculi caligent, rugosæ efficiantur, morbo attonito corripiantur, & in repentinam mortem festinent. Olim ad morbi Gallici medellam in magno erat usu, nunc desiit, & uiuum argentum, eius loco receptum est. Eius decoctum in modica etiam quantitate/scabiem præter noxam tertia die sanat. Alphonsinus Trottus Eques magnificus eius rei testimonium exhibere potest, qui ut uir est ingenij Sagax, ita multa experiri indies tentat/Smegma etiam odoratum idest Saponem parare soleo, quo præter suspitionem aliquam, qui eo delinuntur a Scabie tertia die ad summum liberantur. Hoc experti sunt non semel/Magnifici Nobiles Alphonsus Ziliolus, & Andreas Archius Comes facundissimus. Ab Hispanis Solimam

Scabi's sine noxa à sublimati decocto breui spatio fugari.

nūcupatur/sicut & a nostris mulieribus Sulima/a Gallis argent sulime. Se. Miniū se-
438. quitur. Bra. Res pluribus ignota etiam celeberrimis uiris, qui de ipso scribunt, quum nihil uiderint, aut experientia didicerint. Plures Minium & Cinabarim confundunt, quum a Dioscoride plurimum differre ostendatur. Minium duplex est/Natiuū florido colore insignitum/& factitium, in uiui argenti uenis gleba ἀνθρας nuncupata effoditur subruffo colore/quæ circa se rubrum puluerē habet, hic puluis uerꝫ Miniū est, & forte apud antiquos in magno honore, quo Iouē miniabant diebus festis, & Triūphantes. Solus Vitruuius. 7. libro suæ architecturæ huius meminisse uidetꝰ/quū Dioscorides &

Plinius Minium fieri tradant/ex lapide argentariæ arenæ mixto/q̃uis Plinius natiuũ quodammodo adumbrare uideatur/Rubinos (quos carbunculos uocat) eodem loco fieri dicens, sed hæc aliud tempus expetunt. Tu hæc pro ueris/ratisq; habeto. Minium natiuum & factitium inueniri, Natiuum in usu non uidetur/forte quia paucum,& in magno pretio/factitium id est quod in officinis habetis. **Se.** Natiuum arbitrabar, quod uendimus. **Bra.** Factitium est, ex accensa harena coccinea argentariæ harenæ mixta, In primis autem pluribus loturis lauant/& alijs rubris adulterant. Probatissimum Minium, quod igne fit, guttas argenti uiui mixtas habet/anteq; colorem per uim ignis acquirat/hæc ex uisu dicta sunt nobis/& non auditu, vidimusq; Venetijs adulterari rubrica quadam simul mixta. Optimum Minium ita deprehenditur, si supra candens ferrum positum ignescat quidem, sed non uratur (nisi pro minima parte) nec colorem amittat. Ferrariæ ex uarijs generibus periculum fecimus. Nonnulla Minij genera non urebantur, & suum colorem seruabant/alia nigra efficiebantur, quibus erat admixta rubrica. **Se.** Audiui Cinabarim apud antiquos idem esse cum Minio. **Bra.** Surda aure audire debebas/quoniam diuersa sunt, ut Dioscorides censet. **Se.** Quod nos uulgo Cinaprium appellamus, non'ne est antiquorum Cinabaris? **Bra.** Nequaq;/Cinapriũ etenim nostrũ ex sulphure & argento uiuo arte fit Venetijs/Antiquorum uero Cinabaris apud Pliniũ capite.7.libri.33. est sanguis Draconis ab Elephante elisi/cuius Dioscorides in Metallis meminit, non asserit autem, sed ita ferri dicit, Pliniusq; eundem sanguinem ab illa gente appellari Cinabarim tradit, Nec admiratione afficior, q̃uis Cinabarim idem cum Minio esse censueris, quoniã & Plinij tempore medici decipiebantur Minium, Cinabarim esse arbitrantes/quia eo nomine tunc appellabatur. At Cinabaris in multo medico usu erat/quum Minium uenenum sit. **Se.** Ex his nondum accepi Cinabarim. **Bra.** Quid sentiam uno uerbo expediam, & si ab Autoribus Cinabaris inter Metalla numeretur, tamen de ipso tanq; de re ignota loquuntur, Ideo non possum aliud agere/quin suspicer Cinabarim esse sanguinem Draconis a nobis nunc appellatum idest guttam illam/uel lachrymam, quam in officinis habetis/& sanguis draconis dicitur, non id quod in rotulas conficiunt, quod me in hanc suspitionem duxit, est eius color, qui in nostro hoc sanguine Draconis profundus est, ut de colore Cinabaris Dioscorides scribit/& eo pictores utuntur ad fingendum sanguinem, nec in uili pretio est, Non diu est quod Venetias portatur, Nec dico esse Draconis elisi sanguinem, sed lachrymam arboris, Plinius incerte illum tractat, nos hoc nouimus/& experimentis comprobauimus, Adde id non esse quod ab Arabibus describitur, succum.s. quartæ speciei sideritis, quæ a nostris Rusticis Millefolium dicitur/Apud medicos, & pictores, & hæc & factitia Cinabaris in magno usu sunt, & præsertim sanguis draconis uocatus, qui lachryma est, nec multa copia Venetias affertur. **Se.** Gaudeo priusq; moriar plurima discere. **Bra.** Minium ab Hispanis & Gallis nostro nomine, a Germanis Menig uocatur, Cinabarim uero Galli uermylon/Germani Cinober appellant. **Se.** De his quibus in officinis utimur ad mineras spectantibus satis dictum est. Lapides sequuntur in meo ordine, quorum usus est in uarijs compositionibus apud medicos. Venetijs mihi emam Cinabarim, Minium hic utrũq; colligam & factitium, & natiuum, q̃uis exiguum uideatur. **Bra.** Non erit

Cinaprium nostrum factitium est

ab re lapides recensere/priusq̃ prandij hora incumbat, quorum partem in mineris, partem in his montibus inuenies. Se. Et tempestiua hora adhuc est, nec Herbarius lassitudine premitur. Her. Per duas horas adhuc uobis inseruiam, postea prandendum erit, quippe os uentriculi iam fame titillari cœpit.

De lapidibus quorum apud Ferrarienses pharmacopolas vsus est.

SENEX.

Nunc lapides enumerare incipiam. Her. Quid moraris? Se. Nondum locum inueni, ubi ordine digesti sunt. Her. Pone conspicilla. Se. Heri nescio quo loco amisi. Her. Et uisum simul amisisti? En sinistra pagina lapides sunt. Se. Non possum absq; uitreis oculis legere/tu hunc libellum Herbarie sume, & meo munere fungaris. Her. Et tu bipallium, Sacculum, atq; peram humeris apponito. Se. Id asello condonetur. Her. En tuos emissitios oculos in herba repperi/atq; seruaui. Se. Nihil mihi gratius/nunc lapides optime intueor. Her. Quomodo prius ambulabas, si lapides uidere non licebat? Miror cur frequenter non cespitaueris. Se.
439. Iocaris? Ego scriptos lapides intelligo. Her. Pinguntur potius q̃ scribantur lapides. Se. Cauillari desinas/primus lapis, qui occurrit, perlæ sunt. HERBA. De lapidibus tractaturus a re, quæ lapis non est, incepisti. Bra. Forte non ab re, quum ab Arabibus inter lapides numerentur. Se. Non multum refert, quo genere disponantur, modo quid sint addiscamus. Bra. Græci in re medica raro Margaritis utuntur, ita enim appellant, non perle, & a latinis uniones dicuntur, non ut aliqui opinantur, quia una in una concha tantum sit, sed ut inquit Plinius libro. 9. capite. 35. quia nulli duo reperiuntur indiscreti/quippe Albertus Magnus plures una concha inuenisse fatetur. Et qui indicam nauigationem fecere lusitani/Centum triginta uniones una concha capi testantur. Nos Venetijs una concha septem inclusos uidimus, Conchæ carne modicum exiccata, Margaritæ suam maturitatem habent, & senio crescunt, anteq̃ maturæ sint, si a conchis eximantur/breui corrumpuntur. Maturæ facile defluunt, quinq; notis probantur, Candore/Magnitudine/orbe/leuore/pondere/ut nihil æque sit indignius homine/si Margarita nuncupetur, nempe unaquæq; illarum proprietatum/ab homine quicq̃ demit/& in ipso imperfectionem significat, nostro uulgato Idiomate, tamen mulieres nostræ alijs blandiri solent hoc nomine Margarita/Aliquem aut aliquam perlam uocantes. Ex Indico mari ad nos afferuntur probatissimæ/& etiam ex Britannico, quod nunc uulgo Anglicum & Flandricum uocatur. Diuersitas colorũ & turbulentiæ in ipsis ros est, ut Plinius refert, quẽ capiũt, quando in uenerem accenduntur suo anni tempore/hoc genus conchæ ex quo Marga-
440. ritæ sumũtur/ab incolis Berberion & Berberi appellat̃, Inter epulas gratissima est illarũ caro. Arabes cor a Margaritis confortari, & roborari prodidere/quippe Arabes me-

Nota optimae margaritarum.

dicinarum ex unionibus inuentores sunt/ꝙuis & Plinius nonnihil meminerit. Venetijs pro tua officina integras Margaritas emes, nam in puluerem redactæ/& uires amittunt/& facile adulterari possunt. Se. Quum in Receptis (ut inquiunt) perforatæ & non perforatæ Margaritæ scribuntur, quid intelligendum est? Bra. Aliquæ Margaritæ sunt, quæ natura perforatæ inueniuntur, aliæ arte/quando perforatæ despiciuntur, eæ sunt quæ natura foramen habent, nam aliquo malo affectu acquisiuere. Tamē nō perforatæ simpliciter probatiores sunt/ꝙuis quæ arte perforatæ sunt/despicere non oporteat/hanc distinctionem nullus græcus aut Arabum posuit (quem legerim) sed Recentes in causa fuere, qui in ordinandis apud pharmacopolas rebus ad suos ægros spectātibus/ut apud uulgus in admiratione ducantur, in hūc modū altiori uoce intonant, Recipe Margaritarum non perforatarum, quum satis fuisset probo pharmacopolæ Margaritarum simpliciter protulisse. Omnibus fere gentibus hoc nomen perla commune uidetur/ab eo enim parum dissentiunt, nam Galli parles/Hispani perlas/Germani perlen nuncupant. Se. Corallia sequuntur. Bra. Gratissimum est Corallium, & merito inter gemmas numerari deberet, Gestantium animos lætificat. An lapis corallium, de quo Plinius libro. 36. capite. 19. loquitur, altera res sit a nostro Corallio/ambigimus. Antiqui authores duorum generum tantum meminere, Rubri, & nigri. Nigrum appellari Antipathes Dioscorides tradit. Plinius in rubro mari nigrius nasci capite 2. libri 32. censet/non tamen pure nigrum/sed nigrius nasci dicit. Quicquid ab authoribus scriptum sit. Nos Genuæ totius liguriæ Emporio, Tria Corallorum genera uidimus, quæ ramos amplos habebant, nigrum, rubrum, & album, immo adde subrubrum, & modice uiride/quod & Genuenses pro nigro habebant. Nos subrubrum/uulgo incarnatum uocamus, tamen idem cum rubro est/sed imperfecte rubrum, est enim medium inter album/& perfecte rubrum, Ideo Auicena alijs exquisitius/in album/nigrum/& rubrum distinguit, Alba imperfecta esse & immatura arbitror/ideo magis adstringunt, subrubra. i. incarnata/magis matura albis/& rubris minus, rubra colore florido in maturitatis symmetria sunt, uiridia magis matura, ꝙ opus sit, nigra adhuc magis, Ad hoc moueor quoniam in una planta omnes has differentias uidimus, immo in uno met ramo, Et Ferrariæ Reuerendissimæ Sacri Cœnobij diui Antonij initiatæ, Lucretia Malaspina Egregia & probatissima mulier/& Bonifacia Biuilaqua probitatis speculum. Crucem ex corallo habent suo lapidi innixam, & natura ita factam, cui ars modica addidit, & duas latronum cruces a latere ita a natura factas/quæ suo lapidi tanq̄ radici inhærent, in quibus nonnullæ corallorum differentiæ uideri possunt. Quum autem de Corallio apud Authores simpliciter sermo fit, Rubrum intelligere oportet, quo puerorum colla & manus ornamus, effascinationes, & atram bilem, quam brutam uocamus/& epilepsiam, atq; apoplexiam euitare arbitrantes. nunc in magno pretio sunt/ut fere haberi non possint, sed probandus esset in pueris usus nisi, & mulieres pro ornamēto uterent, uidetur enim comes esse albedinis, & eā floridam magis reddere. Dioscorides suum nigrum corallium a rubro specie distinguit. Nos quæ uidimus perhibemus in una met planta album, & nigrum esse/immo unus met ramus/parte una ruber floridus, altera niger uidebatur. Rubrum probatur, ꝙ maxime rubens colore florido, frangibile/odorem terræ/musci/& algæ habēs ramo

fissimum. Damnandum lapideum, scabiosum, scabrum, & inane. Vos pharmacopolæ continuo pessimum genus habetis/quod scabiosum est, petrosum/& totum inane, album probatur, quod maxime album,/& nigrum similiter/ac lucidum/quum nigrum ad eadem ualeat ad quæ rubrum, sed ægrius, Ideo pro nigro rubrum habere satis erit. Album uero seorsum emito, sed Genuam mittes, non Venetias, aut in Siciliam/nam Syracusis apud pachinum promontorium copiosissime nascitur, & apud Drepanum eiusdem Siciliæ urbem, quam nunc Trapani uocant, quin & in Gallico sinu circa Orchadas,& in Lygustico mari/& ante Corniculū,& Neapolim oritur/Omitto nunc rubrum mare, & Persicum sinum. Quando sub aqua est uiride apparet & tenellum est, quum euellitur ex circunstante aere durescit, & color ruber fit, si adeo maturuerit. Se. Est'ne arbor? Bra. Folia non habet, propterea substantiam quandam terream esse arbitror, quæ potissimum circa montuosa loca sit, ob caliditatem/& siccitatem loci & maris adeo exiccatam/ut in lapidem uersa sit, quæ prius ob eius lentorē extendi poterat,& in uarios ramos diduci,ut arbor uideatur, vnde & græci Dendritin quasi arboreum uocant, & Dioscorides Lithodendron.i.arboreum lapidem nuncupauit. Ab Hispanis Coralos/a Gallis Coral, a Germanis Coraln dicitur. Se. Lapis armenus occurrit. Bra. In pyrite lapide/Armenum edocuimus, quem uiridem in Cya
442. neum uergentem esse ostendimus, quo pictores pro Cyaneo.i.lapide lazuli quandoq; usi sint, Armeniacus etiam uocatur, optarim ut Armenum potius haberemus,q̄ Cyaneum, tamen nec Cyaneus, uel Cæruleus omittendus, quoniam & ipse atræ bili mire aduersatur. Se. Lapis Hæmatites sequitur. Bra. Notissimus est hic lapis adeo ut
443. simplici nomine per excellentiam, lapis, dicatur, hæma græce sanguinem significat, hic lapis uel ita appellatur, quia sanguinis colorem imitatur, aut quia fluentem sistit, In Metallis inuenitur, quem si uras, Minij colorem habet. Plinius capite. 20. 36. libri quinq; genera distinguit, Sed tibi satis est, hoc genus uulgare habere, quod friabile sit, rubrum uel nigrum/durum atq; planum/sine sordibus, nec lineas, quibus uarietur, habeat/Ineptior enim est qui lineas habet. Se. Aut Venetijs emā, aut Rusticos quosdam expectabo qui singulis annis in forum portant & uendunt. A Gallis ematistes, a Germanis pluet stein.i.lapis sanguinis nuncupatur. Se. Lapis Iudaicus sequitur.
444. Bra. A Iudæa in qua nascitur nomen sortitus est hic lapis, nam ex Palæstina Syriæ Alexandriam,& post Venetias affertur. Marmoreis frustulis adulteratur, adulterium deprehenditur, qui arte facti in omnibus æquales sunt, & lineas semper æquales habent, sed naturales in uno latere quandoq; euariant, nec putandum est lineas illas naturales, lineas esse, sed ueluti puncta sunt per quendam ordinem distincta, quæ simul ordinata linea quadam seiungi uidentur. Antiqui medici eo ad uesicæ lapidem utebantur, Ideo illi nomen imposuere. Tecolithos.i.calculos absumens lapis, quod. 9. de simplicium medicamentorum facultatibus Galeno displicere uidetur. Quicquid tamen sit, Ego in lapide renum frequenter usus sum,& optime profecit. Venetijs emere poteris, sed ab adulteratis caueto. Hoc solo Reuerendissimum Thomam Mustum Canonicum Ferrariensem/a sæua renum ægritudine liberaui. Se. Lapis lyncis sequitur.
445. Bra. Ab antiquis lyncuriū uocatur/ex urina lyncis esse/fabulantur. Vnde sit/apud authores non constat/tamen multi de eo loquuntur/arbitrantes/quum lynx oculatis-

simum animal, & obliuiosissimum mingit/ex terra/& urina lapidem generari, qui lyn-
curium, uel lapis lyncis dicitur. Ego hoc obseruaui in lyncibus duobus, quos Magni
ficus & generosus Comes Nicolaus Tassonus nutriri faciebat, in terram mingebant,
frequentissime obseruaui/terram'q; permictam, & siccam seruaui, mire feteba, sed ni-
hil unq; concreuit/fabulamenta sunt quæ de hoc lapide circunferuntur, Constat tamē
lyncurium esse ipsam lyncis urinam, quam in officina habere poteris/lapidem uero cū
Plinio capite.3. libri.37. non inueniri censeo, ubi Theophrasti & Dioscoridis uerbis
non credit. Ostendunt uero nostri pharmacopolæ, & Veneti lapidem quendam spon
giosum/subnigrum, aliqua parte cineritium/quem pro lyncurio uendunt. Adeo om-
nia in præceps iere. Consulo ut hic lapis a tua officina absit. Vrinam uero lyncis/
si habere poteris, seruato. Se. Vnde hanc urinā emam? Bra. Lyncem potius emas,
ac nutrias, sed magna iactura hoc facies, propterea omittenda potius hæc urina pau-
446. cissimis rebus utilis, q; tam magno dispendio comparanda. Se. Ita agere decreui.
Chrystallus Chrystallus sequitur. Bra. Notissima est Crystallus, Gelu est uehementius concretū,
ideo nunq; nisi in frigidissimis, & niuosis locis inuenitur, hæc uera crystallus est, sunt
enim multæ aliæ imperfectiores species, ut ea qua uos utimini/in Italiæ alpibus inuen
ta/uenenum esse crystallum pistam/in famam uenit, quum tamen non sit, sed potius
ueneno aduersetur. nullus est qui posset, non minutissime pistam bibere, ita uero non
sentitur, si autem in maiores micas redderetur/forte uentriculi parietibus inhærerent.
Istud uero non fit, quia natura omnia ad intestina dirigit per hunc modum infesta.
Quamobrem nescio unde emanarit hoc, quod uulgo ita fixe receptum in hominū ani-
mis, ut nullus non credat perniciosissimum uenenum esse crystallum, quum sit ueneni
Antidotum, de quo Plinius libro.37. capite tertio diffuse pertractat. Nomen com-
mune habent Galli/Hispani, & Germani Cristal/ut nec una litera differant. Se. Ma-
447. gnes sequitur. Bra. Lapis hic ob effectum quem facit in trahendo ferrum/notissimus
est/immo ut inquit Dioscorides, eo perfectior est, quo magis trahit/ab inuentore eo no
mine insignitus, probat'q; Dioscorides magnetem, qui in cæruleum colorem magis in-
clinet/tamen quem nos habemus/optime ferrum trahit/cæruleus uero non est/sed po-
tius ferrugineus, Sed ea parte qua in cæruleum inclinat, uehementius trahit, ut Dios-
coridem uere loqui manifestum sit. Fabulantur ex Magnete integrum montem esse,
quum in mineris inueniatur. In Hispania, atq; Germania/potissimum in uenis ferri
colligitur, Sub principatu Illustrissimi Saxoniæ Ducis Suacembergi & Eibestoci, q̄uis
Plinius libro.36. capite.16. uaria loca assignet/ubi inueniatur/& quinq; ipsius species
enumerat/tu si lubeat domi omnes species legas, sed satis est, hanc speciem habere,
quæ ex Germania affertur, & Hispania/q̄uis ex ægypto Venetias etiam comportent.
Albertus Magnus in Amatorijs deliramenta de hoc lapide fabulatur. Inuentus est, ob
naues Maria sulcantes circa horum lapidum mineras (ut ferunt) unde tractis clauis
omnes periere, uel ut inquit Plinius ex clauis crepidarum/& cuspide baculi ferrata hæ
rentibus/quum armenta pasceret quispiam. Qui nauigationem Indicam in Calechut
fecere/naues clauiculis ligneis compaginatas, ob magnetem se uidisse testantur, ne fer
reis clauis a magnete tractis submergantur. Alijs pluribus nominibus insignitur, la-
pis heraclius, lapis Herculeus, Sideritis. Diogenianus author est/uerum Magnetem

uenenū potius ueneno aduersatur, q̄ uenenū sit

adeo argento similem ut decipiat, Hunc autem lapidem, quē magnetem appellamus, heracleotem nuncupandum, Quicquid Diogenianus dixerit, nos alioqui apud autho-res/& re ipsa comperimus. Venetijs emes, aut Genuæ, uel in Germaniam mittas. Sunt qui pro Veneficis & incantationibus album magnetem quærant. Si aduratur, rubrum colorem enanciscitur/ut pro hæmatite uti possimus. A Germanis Man neth,
448. ab hispanis Aymante Magnes appellatur. Se. Lapis aquilæ sequitur. Bra. O quot superstitiones & infinitæ uanitates/& prope puerorum deliramenta in hoc lapide fiūt, hoc uolunt furta detegi/hoc non possunt etiam optima cibaria edi, hoc futura prædi-cere tentant, hoc deprehenduntur uxorum furta, sed hæc ab instituto nostro aliena. Plinius libro. 36. capite. 21. quatuor Aetitis genera describit/quippe idem sunt lapis Aetites, & lapis Aquilæ. In aquilarum nidis duos inueniri arbitrantur, nec aquilam oua parere, nisi hos lapides in nidum comportauerit. Apud nos duo genera sunt, al-bum unum/marmoris colorem & effigiem habens. Nigrum, subnigrum, uel cineriti-um alterum, Etiam prægnantes lapides uocant quasi intus alterum lapidem album ha beant, qui sonet si quatiatur. Colorem non distinguit Dioscorides, sed cuicūq; sit mo do prægnans læuo brachio suspensus fœtum continere. Coxæ/parere facit. Plinius, & Recentes id fieri arbitrantur, quoties in Aquilarum nidis inuenti sunt, quod nunq̄ ac-cidere iudicamus, nec Dioscorides hoc sentit. In Apulia frequens inuenitur in mon-te Gargano/& in Apennino monte uarijs locis. Qui albus est/in fluminibus inueni-tur. Si per hos montes quæras, ubi scaturiunt riuuli, & magnorum fluminum initia sunt, fortassis inuenies/ex Apulia ferri iubeas, aut Venetijs emas. quia ex Armenia Alexandriam, post Venetias fertur. Si officina tua hoc lapide careat, non multum cu
449. ræ sit. A Gallis pierre de legle, a Germanis Adlerstein nuncupatur. Se. Antimo-nium sequitur. Bra. Ex lapidibus ad mineralia iterum transire uideris, sed hoc nihil impedit, quoniam & lapides Mineralium naturam sapere uidentur. Plinius libro. 33. capite sexto Antimonium a Recentibus dictum quatuor nominibus appellat, stimmi, stibium, Alabastrum, larbason, sed hoc nomen stibium potissimum seruat, & stimmi, Mox nomen a Dioscoride positum addit Platyophthalmon, quia oculum dilatat, & in oculorum medicinis plurimum ualet/ut Galenus nono de Simplicium medicamento-rum facultatibus testatur. Gynæceum præterea appellatur, quia eo Mulieres fucan-tur eliquata aqua nūc in aliqua Italiæ parte. Dioscoridis autem & Plinij tempore ap-tabant sibi oculorum supercilia Antimonio/præsertim mulieres Hispanæ/quibus nul læ in luxum magis pronæ. In metallis argenti inuenitur/est spumæ candidæ lapis, ni-tet, & non translucet, si comburatur, odorem sulphuris habet, In hoc a plūbo differt, quia teritur & non funditur, plumbum funditur & non teritur. In marem & fœminā distinguunt, mas horridior, scabrior & minus ponderosus/ac minus radians/& areno sior fœmina. Ex Germania ad nos affertur, licet adulterinum quoddam Venetijs fiat. Se. Ergo quod nos Antimonium uocamus/stibiū est apud antiquos authores & stim mi, de quo Chymistæ magna sibi promittunt ex lapide argentum exprimere? Bra. Illud est. Galli latino nomine utuntur. Germani Spiesglas appellant, Alia prosequa ris. Se. De lapidibus nihil amplius habeo, quorum in mea officina usus sit, De lapi-de lazuli exequi superesset, nisi in Marchasita illum tractauisses. Her. Non possum

deinceps effodere, nisi prandeamus. Se. Prandebimus/si ad hanc offam coquendam te accinxeris. Her. Ignem ex hoc silice excutiam, & in fungum illum siccum excipiam. Se. Age citissime. Bra. Interim dum prandium paratur, alia nonnulla prosequi conueniet/ne tempus spectantes offam/conteratur, quum melioribus intenti esse possimus. Se. Pretiosa fragmenta sequuntur, quæ quum paucissima sint, interim breuiter expediri incipiemus. Bra. In montibus inueniuntur, non tamen istis, sed cur inter lapides non enumerasti? Se. Quoniam ita consuetum est nobis fragmenta appellare, & a lapidibus distinguere. Bra. Esto/Tua hæc prætiosa fragmenta recenseas. i. si latine loqui uelimus/tuas gemmas aut gemmarum partes.

De Gemmarum fragmentis, quorum in pharmacopolarum officinis usus est.

SENEX.

Rimum fragmentum Zaphirus est. Bra. Sapphirus dicunt
450. Authores, Ita Sapphiri sunt, quos pro Sapphiris uenditis, ut
tu ipse Sapphirus es. Qui Gemmas aptant, atq; tractant, Gemmarij latine dicti. Inter Iaspidum genera Sapphiros numerant. Cæruleum colorem habent. i. similem cælesti in perfecta serenitate, quem nostra uulgari lingua azurro chiaro perfecto nuncupare possumus/nomen autem hoc azurro corruptũ est a Lazulo/Sapphir tamen pellucidi non sunti, nec possunt scalpturam admittere, ob centra crystallina aduenientia. Si sole percutiantur, fulgorem fere ardentem emittunt, Ex India optimi conuehuntur, ex alijs partibus non probati. Suaderem ut omnes Sapphiros paruos nigros, quos in officina habes, proijceres. quoniam Sapphiri non sunt & Venetijs præsagmina eorũ qui aptantur a Gemmarijs/emas/Immo id in causa est, cur fragmenta appelletis/quia frustula sunt in aptandis fracta, quæ pro ornandis digitis/aut mulierum collis inepta sunt. Deinde compositiones tuas pro expensæ portione uenderes. Se. Emptores pretio deterrerentur, & a mea officina abigerentur. Bra. Ergo eligis decipere potius, & in tam magno hominum dispendio/uita. s. fallere, q̃ unum uel alterum emptorem amittere? Suadeas emptori Sapphiros, Hyacinthos, Smaragdos, & alios pretiosos lapides fictitia uitra esse/quæ ueneni naturam sapiunt, postea quæ lubent agat ille, Aut uerorum Sapphirorum fragmenta habeas, & emptoribus pretium indicato/quod ingens non erit/si fragmenta illa emeris, quæ aptantes abradunt. Se. Deinceps ita agã ne quis a me defraudetur. Bra. Ab Hispanis Zaphira, a Gallis saphis nuncupatur.
451. Se. Smaragdi sequuntur. Bra. Et hi quoq; quos habetis in aliqua officina uitra sunt, in alia uiridis marmoris frusta. Venetijs apud Gemmarios uera fragmenta, & minutissimas micas ad ornatum ineptas emas. De Smaragdo Plinius libro, 37. capite 5. diffusissime scribit/Pulchriorem uiriditatem habet, q̃ haberi possit, Omnes etiam herbas uiriditate uincit. Soli gẽmarum (ut Plinius inquit) contuitu oculos implent

nec satiant. Duodecim genera enumerat, qui ex Scythia afferuntur, cæteris præstant. Genuæ uas amplum habetur ex Smaragdo/pulcherrimum quidem/& pretio carens, si ex Smaragdo sit. Contigit me semel uidere/cum Illustrissimo Hercule Estense/nunq̃ uiriditatem pulchriorem, aut floridam magis uidere licuit/sed an Smaragdus sit igno/ro,non ex eo quia magnum uas sit/nam multo ampliorum smaragdorum Plinius præ citato loco meminit. Fabulantur ipsi paropsidem esse, in qua dominus noster Iesus Christus cum Iuda intingebat manum, quod an uerum sit, alijs iudicandum reliquo. Satis est Plinium prædicto loco magnos Smaragdos/& aptos ad uas parandum enu/merare. In aliquibus officinis Iaspidem uiridem pro Smaragdo uidimus,id`q; mino/ri ægrorum iactura/quoniam uiridis Iaspis in re medica plurimum ualet/præsertim qui ex India affertur/& æquas fere uires Smaragdo habet/ut Galenus.9. de Simplici/um medicamentorum facultatibus,& Dioscorides.5.libro referunt. A Gallis emeran
452. des,ab Hispanis smeralda/a Germanis Smerald nuncupatur. Se. Hyacinthus sequi/tur. Bra. Mira in diuersis pharmacopolarum officinis uidere contigit/sunt enim qui pro rubino.i.carbunculo/lapidem quendam sumant/& qui eodem met lapide pro hya cintho utantur. Veros hyacinthos habent aliqui uestrum/alij uitra illius coloris tran sparentia, ex quibus fenestræ in templis fiunt. Facillimum est hyacinthos habere, & Venetijs frustula a Gemmarijs uili pretio emere. Gemma est hyacinthus,in qua ful gor uiolaceus dilutus est Plinio teste. Tria genera inueniuntur,ut etiam Serapio.398. capite fatetur/& Albertus libro de lapidibus/& re uera ita est/Aliqui sunt citrini inqui unt.i.colore citri, Alij coloris Antimonij.i.in cæruleum, & cæli colorem inclinant/un/de apud poetas cælum hyacinthino colore aspersum reperitur/& nonnulli ex hyacin/tho factum arbitrantur, Alij rubri sunt.i.fulgore rubro splendentes, cæteris ad rem me dicam aptiores. Tu potius omittas, q̃ uitra sumere/ut multi faciunt. Apud nos ru borem habentes frequentiores sunt. A Gallis Iacintes, ab Hispanis Iacinta uocãtur. Se. Rubini sequuntur. Bra. Eundem lapidem (ut diximus) aut idem uitrum pro
453. rubino.i.carbunculo & hyacintho plures accipiunt/immo omnes pharmacopolæ tam Ferrarienses, q̃ Veneti. Huius etiam Carbunculi Venetijs micas a Gemmarijs non magno pretio emes. Plinium lege capite.7.libri.37.si de carbunculo plura uidere ani mo sit. Anthrax altero nomine dicitur, nosq; non sine ratione Rubinum a rubore ap pellamus. nihil patitur ab igne. Authores duodecim species enumerant, Multi sunt qui Rubino a nobis de Rocha uocato utantur/qui minus ægre agunt/quum in carbun culorum genere sit Rubinus de Rocha a nobis dictus. Hispani/Galli/& Germani una tantum littera differunt in hoc nomine/nam primi Rubi/Alij Rubis/Germani Rubin
454. ut nos fere appellant. Se. Granatæ sequuntur. Bra. In hac re pharmacopolas pu dere deberet. qui pro Granatis uitra seruent, & uendant, quum copiose, & uili pretio Granatæ habeantur/& de eo magis mirandum, cur pro carbunculis granatas non su/mant,quæ in eodem genere continentur. Tres species habent Granatæ/aut tribus di/stinguuntur, una species est/quæ ruborem in modum floris mali granati habet/pro/pterea granata nuncupatur/& inde nomen a nostris uulgaribus accepit, Antiquum no men non est/quia Antiqui carbunculum uocant,Altera species est.quæ ruborem habet, sed in hyacinthi colorem inclinatum. Tertia species rubra est/in uiolæ colorem ten/

dens/hanc cæteris perfectiorem arbitrantur/& rubinum de Rocha uocant/apud nos
455. in uilissimo pretio sunt/Ideo ueris granatis carere non debes/& si Rubini desint pro ip
sis/granatis utaris/Grenas a Gallis/ab Hispanis Granada nuncupatur. Se. Sarci
nus sequitur. Bra. Quem colorem habet? Se. Album/nigro/rubro/aut nubilo com
mixtum. Bra. Ergo Sardonix proferre oportebat/a loco/in quo potissimum nasci
tur appellatus/de quo Plinius libro. 37. capite. 6. agit/Antiquitus in summo honore
erat, ueluti unguis est, sub quo rubor, aut nigredo uideatur/ut duo lapides appareant,
propterea Albertus Onychem & Sardum simul esse putauit, quod ante ipsum diu Pli-
nius animaduerterat, in quiens habere candorem in Sarda/In hoc etiam lapide idem
quod in alijs usu uenit, uitro quodã utimini rubro colore supposito. Idem in hoc age-
rem quod in alijs/uel hos lapides a mea officina abigerem/tum quia rarus est eorum
usus, tum quia proprietates/quas illis uniuersim tribuunt Authores/uanas esse arbi-
tror/in aliquibus saltem, de qua re suo loco disseremus. Tu interim alias Gẽmas enu-
mera. Se. Nullas alias habemus, quibus utamur. Her. Offa cocta est & omnia in
promptu sunt/instat prandendi hora. Bra. Et nos pretiosa fragmenta (ut dicunt)
exegimus. Se. De manibus lymphas. Her. Ex hoc riuulo sinistrorsum scaturiente
laua. Bra. Immo ex hoc fonte potius/qui Rusticorum opera per lignum descendit,
quo uice gutturnij fungemur Se. Vrit adhuc offa. Her. Inspira uehementer, ut fri-
gescat/& minutim incide. Bra. Prandium hoc omnes regum Dapes exuperat, quoni-
am ingenti fame comedimus. Her. Diui Bernardi intinctum (ut aiunt) ore gero Se.
Quid est Diui Bernardi intinctus? Her. Fames. Bra. Intinctu profecto non egent
ad irritandam famem, qui famescunt. Se. Iam hora est ad alia animum uertere, ut om
nibus peractis in patriam regredi liceat. Bra. Quid impedit schedam sumere, & quæ
sequuntur prosequi? Her. Sine parum, ut cibus uentriculo aptetur. Se. Satis acom
modatus est. Varia terræ genera consequuntur/quibus in officina utimur. Bra. A
prima terra initium sume.

Terrarum genera secundum Recentes, quorum apud pharmacopolas vsus est.

SENEX.

Vlphur primas partes in nostro inordinato ordine seruat.
456. Bra. De hoc, ut Dioscorides & Galenus/agendum erat, ubi
de mineralibus sermo factus est, a Græcis θεῖον dicitur, In duas
species Dioscorides separat, in uiuum/& in eum, qui expertus
sit ignem. Plinius capite. 15. libri. 35. in quatuor species dis-
serat, sed quæ sub duabus Dioscoridis contineantur. Viuum
Apyron dicitur. i. ignis non expertum, ut Cornelius Celsus ca
pite. 18 quinti libri docet, & Plinius præcitato loco, quem (si
lubet) legas/per distincta nomina has species appellantem, & per loca in quibus nas-
cantur, assignat. Notissima res est, Illud tantũ addam, in Medicinæ usu potissimum
esse uiuum. i.

esse uiuum i. quod ex uena sua sine aliqua coctura sumitur. tamen vos pharmacopolæ
hoc non sumitis, sed id quod ignem expertum sit. De Hermolao miror, qui dixerit, tã
firmam confusionem partium habere, vt eius oleum arte nulla separari possit in rebus
cæteris. quum tamen constet apud nos fieri. Cura igitur vt viuum Sulphur habeas, in
omni minera inueniri potest. Philosophi cõpositionem metallorũ ingredi veluti formã
quandam putant, argentum viuum veluti materia, in auri & æris compositionem actu
ingreditur, in argenti & stanni/ac plumbi potentia, De eius caliditate disputandum es-
set, quo gradu intelligatur/Galenus calidum quidem dicit, sed gradum prætermisit.
Auicena, & arabes, quos recentes imitantur, in 4. gradu calidum, & siccum faciunt, re ue
ra aberrantes, quum venena sint, quæ quarto gradu calida existimantur. Nos tamen
Sulphur quotidie propinandum exhibemus. Dioscorides in ouo suspiriosis tribuit,
quantitate cochlearis, quæ duos homines interficeret, si in 4. gradu calidum esset, in
ouo etiam sorbili fellis suffusiones habenti exhibet, & Plinius per os Sulphur deglutien
dum tradit, Nosq; in ouo sorbili quotidie Scabiosis damus, & sanantur, quamobrem
in tertio gradu calidum tantum iudicamus, Nec refert quod ardeat, quoniam alia ter-
tio/immo secundo gradu calida facillime ignem admittunt. Viuum probatur, splen-
dens, lucidum, nec calculosum. Quod uero non est viuum/viride, & pinguissimum es
se debet. Hæc de re tam nota sufficiunt. Venetijs emere poteris/aut eos expectato,
qui in Teloneum portant Ferrariam, ut vendant. A Gallis Sonfre, a Germanis Schv-
457. vebel/a Lusitanis Enxufre nuncupatur. Se. Asphaltum sequitur. Bra. De Asphal-
to. i. bitumine tractaturus nescio an alijs consentaneus ero, vera tamen referam. Græ
ci asphalton dicunt, latini bitumen generali vocabulo/omnem materiam crassam, len-
tam, quæ sponte/uel ex montibus, & lapidibus, uel ex terra scaturit, vel in lacum, uel
terram ipsam descendat. In densum, & Molle diuiditur, In varijs mundi partibus
nascitur. Et vt inquit Plinius capite. 15. libri. 35. alibi limus est, alibi terra.
Nos uero ita separemus asphaltus aliquo loco liquidus est, aliquo ut limus, aliquo
vt terra, aliquo vt cera, vt Terra nascitur in Cœle syria, idest caua Syria circa Syn-
donem oppidum maritimum vt Plinius inquit. Limus a lacu Iudææ emergit, &
ideo Galenus primo eius meminit, quod in Apollonia Epiri vrbe fit, Sub quo
etiam Iudaicum intelligit. Postea id quod est in Caua Syria tractat, hoc autem
in mari mortuo nasci inquit, Mare autem mortuum nuncupatur Lacus ille. Mare
ob salsedinem, mortuum ob minimum motum. Qui nuper Terram sanctam de-
scripsere, Iudææ lacum & Cœlæ syriæ idem faciunt Strabo libro. 16. suæ Geographiæ,
Sirbonis lacum vocat, ambitu mille stadiorum/longitudine ducentorum stadiorum.
hoc loco nostri Theologi Sodomam & cæteras vrbes ob nefandum illud Sodomiæ vi
tium submersas esse tradunt, & eum lacum in earum vrbium locis situm esse. Nonnul-
li deinde fabulantur bitumen illud è lacu virorum semen esse, propterea adeo glutino-
sum est, vt non possit absq; mulieris menstruo seiungi, cuius oppositum experientia
ostendit/sed hoc prius animaduertit Solinus capite. 3. sui libri de Mirabilibus Mundi.
Idem strabo. 16. libro, vbi tredecim urbes eo loco sitas olim ostendit, quarum Metro-
polis Sodoma nuncuparetur, Additq; omnes in eum lacum esse consumptas præ-
ter Sodomam/& spacium sexaginta stadiorum. Ipse uero ut Philosophus/cau-

Viuu Sulphur.
Sulphur ut forma metallorũ: hydrargirũ aut ut materia ingreditur
Sulphur · cal · i 3 gradu ·
Sulphur i ouo sorbili epotu scabie sanat:
Bitumen, ut asphaltũ gr.
Cur mare mortuũ ita uocetur.

ſam non in Deum qui de probris illorum ulciſci uoluerit, ſed inquit ex terræ motibus, & ignis afflatu/& aquis calidis,& bituminoſis ac ſulphureis lacum erupiſſe. Eratoſthenes uero ſentit, quum ea regio ſtagnis abundet ex excreſcentia urbes illas exundaſſe. Volunt autem Bitumen eſſe terræ glebam liquefactam/poſtea ui aquæ induratam. Poſſidonius, qui in hoc fabuloſus author eſt/illius regionis homines magos eſſe cenſet, qui incantationes faciunt, Lotium & fœtida inſpergentes, ex quibus bitumen fit, quod autem uane ſentiat, ex hoc liquet, quia perpetuo non duraret, niſi ſponte ſcaturiret, uel ex montibus deſcenderet. In Iudea Aſphaltites lacus uocatur/in quem Iordanis influit/eſt autem liquidum bitumen in Sicilia/& in agro Mutinenſi in ITALIA, & in Regno Neapolitano quodam loco qui dicitur Il tocho. Tui pharmacopolæ pro Aſphalto ideſt bitumine Iudaico, quod cæteras præcellit Dioſcoride teſte, quandoq; pice ſicca utuntur, Alij uocatum ab ipſis petroleum denſatum aut ui ignis, aut ſponte, habent, quum tamen & hoc in genere bituminis cenſendum ſit, tamen non eſt Aſphaltum Iudaicum. Se. Quid eſt ergo Iudaicum Aſphaltum? Bra. Tibi uno uerbo quid ſentiam enarrare decreui, Quod uos Mumiam nuncupatis, Aſphaltum Iudaicnm eſſe certus ſum. Se. Quomodo hoc probas, quia exiccati Mauritani noſtra Mumia ſunt. Bra. Dicas potius Syriaci, q̃ Mauritani, ſed hoc nihil ad rem, Mumia non eſt Maurus exiccatus, uel Syriacus, ſed compoſitio quædam, ex Myrrha, Aloe, Croco, Balſamo, & alijs huius generis pluribus uel paucioribus cum humana pinguedine. Ita ſentiunt Arabes, & ita uere eſt, Nam Syriaci (hebræorum adhuc morem ſeruantes) ſuos mortuos uelant, & re aliqua conſeruante implent, ut pretioſiora, & uiliora emere poſſunt. Ditiſſimi Aloe, Myrrha, Croco, & Balſamo implentur. Minus diuites Balſamum relinquunt, q̃uis noſtro communi ſermone eam compoſitionem Balſamum adpellemus, & ita agere, imbalſamare uulgo dicimus. Pauperes autem aſphalto implentur, quod non ſolum mores earum partium ſcribentes aduertunt, ſed & qui illuc ſingulis annis nauigant Veneti. Immo & ſtrabo. 16. libro, ubi de Bitumine & Sodoma tractat, inquit Bitumine illo ad Mortuorũ condituras Aegyptij utuntur, quum autem ad nos affertur Mumia, Integri homines bitumine pleni afferuntur, & præſertim Iudaico, & Babylonico. Se. Ergo noſtra Mumia eſt Bitumen Iudaicũ, uel Aſphaltum? Bra. Mumia nomen Arabum eſt, quod omnem mortuorum conditurã cũ ſua pinguedine ſignificat. Diuites Syriæ, & Mediocres propria habent ſepulchra, quare pauperes ſolum habentur, qui ex more regionis bitumine pleni ſunt. Decipiuntur qui Aloe plenos exiſtimarunt, nam ſi guſtetur, nulla amaritudo ſentitur, quam ſeruat Aloe, & etiam Myrrha, quæ compoſitiones illas ingreditur, Adde picis odorem, habere, quem odorem Bitumen Iudaicum ſeruat, ut Auicena inquit, & ueritas ita eſt. Si enim Mumiam noſtram maſticaueris picis odorem ſenties quod in Aſphalto perſentiri Auicena tradit. Quum igitur Aſphalto uti contingat, Mumiam ſumæ. i. liquorem in corporibus mortuoꝝ inuentũ/nã Aſphalto. i. bitumine pleni ſunt apud Syros defuncti. Se. Qñ Mumia uti uoluero, hocne vtar? Bra. Si ex mortuis Aloe, Myrrha, croco, & Balſamo plenis hẽre poſſes, ꝓbatiſſimũ eẽt quũ vero hi hẽri nequeãt, hoc bitumine pro mumia vtaris. Tellas aũt illas & oſſium fruſta, & carnẽ exiccatã abijcito, & eũ liquorẽ tñ habeto, qui in aliquã cauitatẽ collectus ſit. Se. Eſt ne hoc, quod arabes mu-

Aſphaltũ iudaicũ eſt mumia.

MVMIA quid:

miã uocant? Bra. Est. Se. Reperitur ne apud Græcos Mumia? Bra. Reperitur. Nã & si Serapio Mumiã dixerit Myrrhã & Aloen esse, & quod admiscetur illi ex corporibus mortuorum, etiã compositio ipsa Mumia uocatur, immo non una sola cõpositio mumia est, sed plures/intelligo aũt cõpositionem anteq̃ corpus ingressa sit, quod ex hoc colligitur/quia Serapio ubi de Mumia scribit capite. 293. Dioscoridẽ adducit/ac si ipse de Mumia. i. cõpositione loquatur, locus uero citatus primo libro est ubi de Pissasphalto. i. picibitumine tractat/est aũt Pissasphaltũ duplex, arte factũ, ut si quis picẽ & bitumen simul iũgat/aliud naturale, quod uero Serapio Dioscoridẽ in Pissasphalto adducat, eius uerba ostendũt, Inquit. n. ex Dioscoridis sententia, Est in terris quæ dicuntur acoloniæ, ubi Codex errore Interpretis corruptus est. Legi enim debet. Est in terra quæ dicitur Apollonia/subsequitur, descendit ex montibus qui dicuntur fulmina, Ingens error Interpretis ostenditur. nam illi montes, a quibus in Epiro descendit, Ceraunij appellantur, κεραυνὸς uero græce fulmen dicitur, ideo Interpres qui nomen Montium ignorabat, fulmina dixit, quum legendum esset, Ceraunij montes, unde Dioscorides fluminum impetu ex ceraunijs montibus descendere testatur. Mox sequitur in Serapione, & eijcit eam aqua fluminis in ripis, Ita Dioscorides, fluminum impetu delatum in littora eructatur. Deinde in Serapione sequitur, Et est coagulata, & fit sicut cera, Dioscorides loco ceræ dicit βωλοειδῶς idest glebarum modo, sed & bitumia aliqua ceræ formam habent, in Pannonia bitumen est, quo funalia parant, & mirum in modũ ardet. Seqtur & habet odorẽ picis mixtæ cũ asphalto, quod Dioscorides inquit odore picis bitumini mixtæ. Deniq; Serapio addit quæ a Dioscoride nõ dicũtur, forte in suo erant. Cum aliquo fetore, & uirtus eius est sicut uirtus picis & asphalti mixtorum. Vt hinc colligere possis Mumiã non solum esse cõpositionem illã, cũ aliqua mortuorum parte, sed cõpositionem per se solã, quæ naturalis est in Apollonia Epiri. Artificio aũt fit pice & Asphalto mixtis, aut alijs ẽt, nã aliqui in Mortuorum cõdituris solo Asphalto nõ utuntur, sed picẽ addunt, Alij Myrrhã, Aloen, crocũ. Alij usq; ad Opobalsamũ ueniunt. Tu igitur pro Asphalto Mumiã sume, quæ ex Aegypto affert̃ nũc, & quã tu habes, & cæteri pharmacopolæ. Venetijs, sed eã sume, quæ in aliqua cauitate collecta sit. Idẽ igitur erit Mumia Serapionis (eã intelligo, quæ mortuorum cadauera nondũ ingressa, & hoc in una specie & generaliori Mumiæ) & pissasphaltum Dioscoridis, quod etiam ex Auicena colligi potest dicente Mumiam esse in uirtute picis, & Asphalti cõmixtorum, & naturis utrorũq;, Ideo non sunt adeo temere reprehendendi Arabes, sed ab eis quandoq; discendum, quando opus sit. Nullus. n. ex græcis Asphalti odorẽ tradidit, q̃ppe Dioscorides εὔτονος τῇ ὀσμῇ dicit, Marcellus interpretat̃ firmo odore, Hermolaus odoris contenti, sed Auicena odorem picis habere quum masticatur, inquit, Quod uerum esse, quisq; qui experiat̃, statim primo gustu noscet. Se. Quid est id de quo Dioscorides inquit ubi de pissasphalto tractat Gigni in Sicilia agro Agrigentinorum liquidum bitumen fontibus supernatans, quo incolæ ad lucernarum lumina uice olei utuntur, siculum oleum falso appellantes, siquidem liquidi bituminis genus. Bra. Quid sit hoc petis? Si aliqd psoluis edocebo. Se. Quicqd lubet soluturus sum. Bra. Et ego gratis elargiri uolo, quod uos petroleum uocatis, fœtens adeo, ut promeruerit stercus diaboli nuncupari, & ab Hispanis Azeyte de minera uocatur, partim ex Sicilia Agro

illo Agrigentino, partim ex liguria/partim ex loco in Neapolitano agro, ubi uul- go dicitur Il tocho, & potissimum ex hoc loco ad nos affertur, hoc est quod Dioscori- des in fine pissasphalti edocuit. Quod ex Sicilia portatur non adeo nigrum est, & mi- nus fetet. Se. Hoc frequenter obseruaui, aliquod petroleum minus alio fetere. Bra. Hoc ex Sicilia affertur. Se. Petroleum dicitur quoniam ex petra ortũ ducit, sed istud fontibus innatat, de quo Dioscorides, quomodo igitur Petroleum, i. ex petra oleũ erit? Bra. Ne dubites, quoniam ex petris & montibus in fontes eliquatur, & per aquæ im- petũ trahitur. In aliquibus locis ex saxo ipso eruitur. Se. Quæ res ea est, qua nos pro Asphalto utimur? Bra. Petroleũ est, i. bitumen liquidũ, igne/aut senio induratũ, sed er rorem alterũ priore maiorem detegã, Petroleũ induratũ Asphaltũ, i. bitumen est, non ta men Iudaicũ. Aliqui autem Pharmacopolæ/eo pro pice dura utuntur, i. rem natura- lem accipiũt pro re arte facta. Se. Hoc equidem est, de quo frequentissime admiratus sum Asphaltum nostrum, quo, s. utimur, pro uero Iudaico/petrolei odorem habere. Admiratio nunc cessat/quia eius odorem habet, cuius est. Dic autem, non ne multis lo cis petroleum nascitur? Bra. Omne ueluti oleum e petris fluens petroleũ, quasi petræ oleũ dicitur/unde id oleũ, quod apud nos oleũ montis zilij, aut oleũ saxi, quod in Muti nensi agro scaturit, petroleũ dici põt & debet. A Dioscoride Naphtha & bitumen, uel Asphaltũ liquidũ nũcupatur/ad se ignes mire trahit. Authores fabulãtur pauca aqua nõ extingui, ppea Bitumen liquidũ & Naphtha erit oleũ montis zilij dictũ, & petroleũ, de quo Plinius libro. 2. capite. 108. nec mirum quod in fontes siculũ petroleũ colligat̃, quoniam prima origo e saxis est, quemadmodũ omne bitumen e saxis oritur/nã a sub- terraneis partibus, aut ex montibus defluit. Se. Quid est quod ab Auicena scribitur Nigrum petroleum esse picis Babylonicæ colamentũ? Bra. Codex peruersus est, quip pe legi debet Nigrũ petroleũ esse colamentũ non picis, sed bituminis Babylonici, Inter- pres fuit, qui loco bituminis picem uertit, nã bitumen circa Babylonem indurat̃, apud Auicenam quod eliquat̃ petroleũ erit. Se. Ab his dissentire non possum. Bra. Hæc uarijs locis emenda, Siciliæ/aut Venetijs Bitumen liquidũ, quod petroleũ uocat̃. Ly- gusticũ Genuæ. Asphaltũ ex Iudea portari feceris, aut ex Cadauerũ cauis sume, si pu- rũ habere non contingat, de quo tamen miror, quũ singulis annis Veneti in Iudæã na- uigent, Idem'q; sit tibi Mumia/cuius non est usus nisi apud arabes, eius præsertim quæ cadauerũ pinguedinem simul habet/uel si opus sit Mumia a Dioscoride secundũ Sera- pionem descripta uti/quæ est pissasphaltũ ipsius, ex pice & bitumine præpara. Germa ni aliqui petroleũ Denfels dreck, i. diaboli merdam uocant. Alij hoc nomen Assæ feti
458. dæ attribuũt, Alij Asphalto. Se. Alumen sequitur. Bra. Quod Alumen? Nã multa Aluminis gña existũt. Se. Omne genus quo utimur intelligo. Bra. Ea numera, qbus utimini. Se. Alumẽ Rochæ, Alumẽ zucharinũ, Alumẽ plumæ, Alumen scaiolæ. Bra. Mihi uisus es quatuor gña enumerasse. Se. Ita ẽ. Bra. Forsan in his mõtibus aliqd̃ genus inuenies. Se. Expiar, mõ tu edocere tẽtes. Bra. Nihil aliud est Alumẽ, ut Plini- us libro. 36. cap. 15. cẽset, q̃ salsugo terræ, ẽ. n. ueluti terræ exudãtis natura, hyeme cor riuatũ, æstiuis solibus maturatur/ex aqua, & limo fit. Pluribus locis nascit̃, ut præcita- to Plinij libro hr̃/& a Dioscoride. 5. libro. Nos ex Germanis fodinis accipimus, Quip pe ubi fodinæ sunt/ibi Alumen/aut propè reperitur. Verum apud Antiquos Alumi-

num genera inuenire oportet, quæ uos diuersis nominibus appellatis. Marcellus putauit Dioscoridem Tria tantum Aluminis genera nouisse/quoniam inquit ab alijs Græcis plura alia genera edoceri quam à Dioscoride scripta sunt, Galenus enim tria genera edocuit. Sed non animaduertit uir ille, multa genera esse Dioscoridem fateri, sed tantum tria in usum medicum uenire. Hæc autem alias. Tu species tuas singulatim enumera/ut eas particulatum edocere possim. Se. Alumen catinæ. Bra. Fictitium est hoc

Tres aluminis spes, medicinæ præsto sunt:

459. Alumen/& non sponte nascēs, quo uitrū purgatur/& purius efficitur/ex catino, in quo fit, quod est genus uasis/catinæ Alumē dicitur, uel cathinū dicitur quasi catharon quia purū reddat uitrū. Se. Quō fiat enarra. Bra. Herba est, quā Arabes cali uocant/in littoribus maris sponte nascens, & ab aliquibus gentibus seminatur/ut in Gallia fit. ad nos enim ex Nursia, & Gallia Alumen catinū defertur. herbam cali exiccatā accipiunt, & cōburunt/postea ex illo cinere, lixiuiū fit, quod si aut ui ignis aut solis indurucrit, quū subtiliores partes exhalarint, Id Sal Alcali appellatur/Cinis uero ille induratus alumē catinum dicitur/forte catinum dictū quasi ex cali factum, quādoqz & sal & cinis mixta sunt. Se. Quæ herba est apud Græcos ea, quam Cali Arabes uocant? Bra. Apud Serapionem capite. 257. usnē species dicitur/nā & usnē & Cali similes sunt. Quippe Cali formā usnæ habet, sed folia in cali longiora sunt. Aizoi minoris. i. à nobis uocati Digitelli, similia. Leonicenus in libro de Morbo Gallico, Cali apud Antiquos Telephion esse putauit, Triplex autem Telephion apud Dioscoridem inuenitur, unum. 2. libro sub nomine Andrachnis syluestris, Aliud in fine. 2. libri sub nomine Telephij. Tertium. 4. libro sub nomine Aizoi leptophyllon. quamquam hoc Tertiū cū primo idē sit. Si uero hæc tria Telephij genera considerentur, nullā similitudinē cū usne, uel cali habere deprehēdes, nā in omni Telephio Dioscorides portulacæ folia habere tradit. Cōstat aūt Cali, uel usne lōge diuersa hēre, quam portulaca folia. Nos quādoqz suspicati sumus genus Anthyllis esse, quod Ibiget uocatur/nam folia fere similia Ibigæ. i. à nobis uocatæ Iuæ habet, sed adhuc incerti sumus. Se. Serapio usneæ muscum esse censere uidetur, immo Dioscoridem ubi de Musco tractat adducit. Bra. Nescis uocabula recte distinguere, quæ & si Barbara sint, tamen nota aliqua inuicem separantur, quia usneæ est Bryon. i. muscus, sed usnem est herba cali, quicquid ergo sit Alumen catinum factitium est, ex herba cali, quæ usnem species est, quam nos frequentissime Comacli uidimus circa salsarum aquarum riuos, Miror quod nostros uitrearios Alumen catinum aliunde quærere, quum prope fieri possit, & eadem ratione Sal alcali, quo & frequenter Chymistæ utuntur, salem & impensam perdentes. Optimum smegma, quod sapo nuncupatur, fieri potest, ad pannos nitidos reddendos optimum. Immo ut Serapio inquit herba est, qua panni lauantur. est enim multum abstergens, utpote qua mulieres ad fucandas facies utantur. Se. Alumen zucharinum sequitur. Bra. Vos hoc Alumen facitis, & ipsi nomina imposuistis, sed factitium est, ex Alumine liquido, Aqua rosacea, & albumine oui, Massas quasdam turbinatas in modum Globorū saccari fingitis, ex cuius forma zucharinum Alumen nuncupatur, tamen nec Saccaro inest illa forma, quam habet, à natura, sed ab arte datur, habet etiam miram albedinem, ut exquisitū saccarū, quod uulgo finum uocamus uideatur. Mulieres, ad dealbandas & abstergendas facies eo utūtur. Se. Alumē plumæ seqtur. Bra. Prædicta duo Aluminis genera, ab anti

460. (margin, beside "est, qua panni lauantur")

461. (margin, beside "eo utūtur")

quis non tractantur, nec a longe ostenduntur, hoc autem quod nuper enumerasti, a Plinio & Dioscoride Alumen scissile uocatur, a Græcis schiston, & Trichitim quoniam in capillamenta diuiditur. hoc genus ab omnibus, præsertim Dioscoride cæteris præfertur/ex lapide etiam fit/propterea dicitur chalcitis, vnde (ut Plinius inquit) est sudor quidam eius lapidis in spumam coagulati, quanto minus commixtos lapides habet, tanto exquisitius putatur. Pruritum maxime causat, si inter humeros alicuius imponatur. Nonnullæ mulieres, eo sibi fricant genas ut rubescant, qui rubor ad tertium usq; diem perdurat, adeo intensus, ut ignem in genis habere uideantur, immo ipsi pulchrum nomen inuenere mulieres ex natura rei, forte magis aptum q; latinum & Græcum, florem lapidis appellantes. nam proprie quidã canus ex flos lapide exiens uidetur. Adde nos perfectioné rei/floré appellare/Nec nomé quo utimini uos/ineptũ est Alumen plumæ, quia si frangatur, Capillamenta illa ueluti pluma esse uidentur, propterea ab Antiquis Alumen Schiston dicitur, scissile. Trichitis, Calcitis, sed duo potissimum nomina in usu sunt Schiston, & scissile. Sunt qui Alumen scissile pro lapide Amiantho sumant, quum non sit, tamen & hoc Alumen inflammatur quidem, & non uritur, sed paulatim consumitur, quod non facit Amianthus lapis. In maioribus frustulis lapidis Amianthi uenę quædam sunt in modum ligni/ut multi lignum esse putarint/immo adeo res incaluit/ut plures pro ligno crucis, supra quam Saluator noster infixus fuit/accipiant/ducti hoc experimento, quia non uritur, ac si necessarium sit, lignum ex quo Crux facta est/non uri. Nobis frustulum a quibusdam Religiosis magna ueneratione datum est, pro ligno crucis, sed eos admonentes lapidem esse ostendimus/non lignum, cuius natura sit inflammari quidem, sed non uri, Eos quoq; Christiana Charitate exorauimus, ne deinceps quemq; fallerent, suadentes lignum crucis nõ esse, quũ sit lapis. Illi uero ut probi ré agnoscétes paruere. A Gallis Alun de plume nuncupatur. Arabes Alumen Iamenum appellare uidentur. Pandectarius Sciptereum uocat, in nomine deceptus, nam stypteria dicendum erat, quia ita Græci appellant στυπτηρία ex stipticitate sua. Errat præterea quia id uocabulum est uocabulum generis/ipse autem pro una specie tantum utitur. Se. Alumen Rochæ sequitur. Ba.
462. Hoc & liparinum nuncupatur, ex lipara, qua conuehitur, sed recenti nomine potius q; antiquo/nã & si ex lipara Dioscorides & Plinius haberi censeant, tamen laparinum dici non aduertunt. Apud ipsos Alumen liquidum est. Se. Igitur Alumen Rochæ, liquidum alumen appellare oportet? Ba. Equidem, nam quum defoditur, liquidum est, postea durescit, huius rei experimentum sumere poteris, si igni admoueas, statim liquescit. Si frustum Aluminis Rochæ tuæ lucernæ admoueris, statim ebullire & dissolui uidebis, quare Alumen Rochæ a loco, in quo nascitur, ita uocatum/ab antiquis alumen liquidum dicitur, q; uis & integrum reperiatur. A Gallis Alun de Roche nuncupatur. Germani nomé commune omnibus aluminibus habent Alaun. Se. Alumen scaiolæ sequitur. Ba. Hæc tria, Alumen Schistum, de pluma, & scaiolæ, a Pandectario idem esse existimantur, quod res ipsa falsum ostendit. nam quod scaiolæ alumen di-
463. cimus, lucens sicuti uitrum, in capillamenta non dissoluitur, sed ex Gypsi minera defoditur, immo in Gypsi massis, quæ Ferrariam portantur alumen hoc pellucet, est. n. Gypsi exquisitissima pars, unde & ab antiquis flos gypsi appellari uidetur. Forte ge-

Flos lapidis

Alumen liqdũ idem cũ alumine Rochæ:

nus illud Gypsi est quod a Galeno.9.de Simplicium medicamentorum facultatibus libro Plinthitis uocatur/hoc est latercularium/ex similitudine quam habet, quæ nisi satisfecerint/perfectiorem partem crudi Gypsi esse iudicato. Se. In Gypso inueniri certum est, & ego frequenter ex Gypso alumen scaiolæ collegi, tamen unum aliud genus
464. apud Dioscoridem & Plinium inuenio, quod ipsi Alumen rotundum uocant, quid autem sit ignoro. Bra. Pandectarius Alumen zucharinum esse arbitratur magno errore/quia Zucharinum artificiale est. At ipsi nominibus utantur, ut lubet, & hoc rotundum zucharinum uocent, hoc nihil ad nos modo id noscamus Alumen rotundum nõ esse apud nos frequens, formam rotundam habent, qualem multi calculi qui in montibus reperiuntur. Nonnunquam Alumen rotundum inter figulorum lapides uidimus, quibus ustis, & plumbo mixtis uitrum paterarum & lancium parant, Hoc etiam genus rotundum Astragaliotem a Galeno uocatum.i. Talare comprehendit. Hæc de Aluminum
465. generibus dicta supersint. Se. Arsenicum sequitur. Bra. Græci Auripigmentũ Arsenicum uocant, ut in Metallis dictum est, sed uos Arsenicum appellatis, albũ, quod per uim ignis factum, & in laminas Venetijs arte concretum ab aliquibus falso existimatur, qui Arsenicum etiam in laminas redactum, sed breui coctura, & arte/Risagalo a nobis dictum/ab Arabibus Arsinagal putarunt magno errore, quum hæc ex minera effodiantur, & sponte nascantur, sed de his plura dicta sunt a nobis. Se. Vitriolum
466. sequitur. Bra. Duplex uitriolum apud pharmacopolas inuenitur, Romanum & absolute uitriolum appellatum, ita nuncupatum arbitror, quia uitro assimilatur, Apud Recentes magnæ sunt nominum Ambages, & plura confundunt, uitriolum a nobis dictum corrupto uocabulo colcothar uocant, quum potius dicendum esset Chalcanthũ, hoc usu uenit in omnibus fere rebus, ut nomina corrumpant, postea errores multi sequantur, ex nominum inscitia. Constat apud Dioscoridem, Plinium libro.34.cap.12. & Galenum.9.de Simplicium medicamentorum facultatibus libro Chalcanthum appellari & corrupto uocabulo a recentibus colcothar, non tamen ab Arabibus, ex eo oleum fit adeo urens, ut pro igne potentiali utamur, est enim causticæ naturæ, & cum pauco dolore incidit membra, si ex olea cultro inuncto tangantur. Dum oleum paratur, fumum cauere oportet, quoniam non solum hominem interficit sed & uicinas arbores exiccare cogit. Cuius experimentum nouit Franciscus de Monte fractorum ossium, & dislocatorum reparator egregius, cui omnes arbores uiridarij præ uitrioli fumo periere, dum eius oleum pararet. Nunc ad Authores redeuntes, Pandectarius, id quod a Serapione Zeg dicitur, uitriolum esse putauit, & Serapionis interpres. Zeg.i.uitriolum exposuit, quos Recentes omnes fere sequuntur, Tamen re uera ita non esse constabit/nam quod nos uitriolum/ab antiquis authoribus Calcanthum/& a latinis Atramentum sutorium appellatur, quia ad pelles denigrandas & aptandas uitriolo utũtur, quibus postea sutores operantur, quod autem a Serapione zeg dicitur/non est calcanthum, sed antiquorum Mysi, hoc luce clarius deprehendes, si antiquos Serapioni conferamus/nam Serapio Galenum adducit in hunc modum de zez loquentem. Vidimus in mineris uenas tres extensas unam supra aliam per longum spatium/& una inferior erat zeg rubrum, & secunda, quæ erat super eam Colcothar, & Tertia superior erat zeg uiride/& hoc est quod zeg rubrum conuertitur/& fit Colcothar/& Colchothar

fit zeg uiride/si modo Galenum. 9. de simplicium medicamentorum facultatibus legamus/manifeste deprehendes Mysi, de quo tractat, id esse quod a Serapione zeg nuncupatur. Inquit enim (quum ingressus esset minerarum loca) quasdam conspexi in longissimum porrectas ueluti zonas alias, super alias numero tres, Infirma erat ipsius soreos/supra quã erat altera Chalcitecos, suprema mysyos, Mox Galenus historiã quandam interponit/& omnia scribit/quæ a Serapione referuntur/de Crassitie, subtilitate, & eius uiribus/ut hinc colligas zeg rubrum Serapionis Antiquorum Sorij/Colchotar, Serapionis/Antiquorum Chacitim/& zeg uiride Serapionis Antiquorum Misy esse, uiride autem intelligere oportet/ut uulgo dicimus uiride clarum, latine flauum/aut aureum dicendum. quia Serapionis interpres latinã linguam ignorabat. Ideo uiride pro flauo aut aureo interpretatus est. Se. Habemus ne hoc Misy, quod sexcenties audiui, nunq̃ noscere datum est? Bra. Immo maxime habetis, quod enim uos uitriolum Romanum appellatis/antiquorum Misy est. nam auri speciem habet, & durum est, & quum friatur/aureas scintillas mittit/& stellarum modo splendet/en Romanum uestrũ uitriolum omnes has notas habet. Se. Frequenter expertus sum. Bra. Constat igitur Recentes aberrare, ut Herculanus in capite de Sebel/& Nicolaus/Colchotar uitriolum esse contendentes. Nam ut ex Serapione ostensum est, Colchotar est Galeni Chalcitis/Dioscoridis/& Plinij, quæ in album colorem, at uitriolum Romanum in aureum uergit. Vnde uides summe aberrare recentes, ipsarum rerum ignaros/& per aliorũ scripta perperam intellecta loquentes. Quamobrem Antiquorum Misy/est uitriolũ Romanum/uel flauum. Ad rem igitur primam redeuntes/quod zeg Serapionis Misy Antiquorum sit cum lege, qui Dioscoridem adducit dicentem. Zeg aliud Babylonicum, aliud Cyprense, ubi certa fide cognoscitur eum adducere in capite Misy, ita in Cyprium & Aegyptium distinguentem. Pro Serapionis recto intellectu scito Dioscoridis codicem, quem habebat Serapio, hæc uerba adiuncta habere, quibus in Babylonicum & Cyprium distinguit/tamen in fine capitis/Dioscorides Babylonici meminit, sed sub nomine Aegypti/Mos autem est Serapionis, quum Dioscorides aliquod Aegyptium nominat, in suam linguam Babylonicum uertere/In reliquis optime quadrant, ut in eo quod colorem aureum habet/quod lucet ueluti stella/quod eandem uim cum Colchotar habet, sed addit Serapio in aliquibus codicibus legi calcadis/cuius loco scribendũ est Chalcitis/Idem uero sunt Colchotar & Chalcitis apud Serapionem/sed apud uarias interpretationes diuersum erat nomen/res eadẽ, Nec mirũ si ubi Dioscorides Aegyptium, Serapio Babylonicum dicat. quia Babylonia est primaria Aegypti urbs. omnia alia uiribus excedit Aegyptium tamen in medicinis oculorum a Cyprio superatur, ex his etiam constat multos recentes aberrare/qui Chalcanthum Colchotar uocant, & fere omnes pharmacopolæ pro Colchotar Chalcanthum intelligunt. quũ potius Chalcitim intelligere debuissent. Nam Colchotar, a Chalciti/& non Chalcantho perperam deflectitur. Se. Dic obsecro, non'ne & Chalcanthum/chalcitis appellatur? Bra. Nõ, immo duo diuersa sunt, & ita recentes decipiuntur, inter quos Pandectarius, qui Chalcitim/& Chalcanthum confundit, & alia plura præter rationem. Tamen ut Galenus admonuit Chalcanthum post longum tempus Chalcitis efficitur. Se. Nos quotidie hoc deprehendimus, partem exteriorem Chalcanthi. i. uitrioli ex Germania allati de-

albescere/& albedinem ad aliquam usq; crassitudinem transire. Bra. Id est Chalcitis ex Chalcantho facta. Se. Quid intelligit Serapio per ea uerba, quod defertur ex Babylonia non est bonum ad faciendum abscoricum? Bra. Corruptus est codex, legi debet ut Dioscorides scriptum reliquit/Aegyptium quidem crematur, sed psoricum ex
467. eo non conficitur/est enim psoricum Medicamentum quoddam a Dioscoride libro. 5. contra Scabrities, & cutis asperitates descriptum/Scabiem quoq; mirifice sanat. Fit autem ex duabus Chalcitis partibus/& una Cadmiæ ex aceto temperatis, quæ in fictile posita soli ardentissimo per quadraginta dies fimo obruta permittuntur. Tu (si lubet) alios conficiendi modos ex Dioscoride. 5. libro & Plinio libro. 34. cap. 12. discas. Vocabulum corruptum in Serapione manifestum est/ut psoricon/nō absoricon legi oporteat. Se. Serapio loquitur ne de nostro uocato uitriolo? aut aliquis alter Arabs? Bra. Et Serapio & Auicena de nostro uitriolo loquūtur/quæ sigillatim a Dioscoride, & Galeno proposita sunt/& uno capite hæc complectuntur, Ne autem quicq; inexplicatum transigamus. Zeg. apud Arabes idem significat quod apud recentes
468. atramentum/nam apud antiquos ab atro colore dicitur. apud recentes uero præter nigrum adest album, rubrum, & flauum atramentum. Ideo Auicenæ interpres pro zeg. absolute atramētum Serapionis autem Interpres pro zeg uitriolum interpretatus est, propterea necessarium erit his duobus uocabulis uitriolum & atramentū, quæ uno nomine arabico zeg dicuntur, hæc omnia significari. Misy/Sory/Chalcitim/Chalcanthum, Melanteriam, ut hæc duo nomina apud recentes in significato conuertantur uitriolum & atramenaum/postea in species dissecantur/ideo idem sunt caput Serapionis de uitriolo in quo hæc omnia complectitur, licet in fine non uideatur Chalcanthum sub zeg ponere, & caput atramenti Auicenæ, in quo ex defectu Interpretis multi errores scatent/ut patet alteram interpretationem legenti, ea uero atramenta nuncupantur, quæ in aqua dissolui possunt. nam quæ lapidibus iuncta sunt aqua dissolui nequeunt, sed ut normam habeas, qua latina nomina Arabibus conferre possis, in hunc ordinem tibi disponam.

¶ Vitriolum. Zeg. Atramentum. Communia nomina sunt.

Sory. Zeg rubeum.

Chalcitis. Colchotar. Errant Recentes/qui Colchotar appellant uitriolum ustum, quum potius Chalcitim appellare debuissent.

Misy. Zeg uiride, Vitriolum Romanum, sed etiam ex Germania magis durum, & colore magis flauo affertur.

Melanteria, Bitics, Atramentum metallicum,

Chalcanthum/Atramentum sutorium. Vitriolum

Nomina ita sibi respondent, ut hoc modo errare non possis. Si uitriolum uras album efficitur/ut Chalcitis esse uideatur, tamen si aqua dissoluas, in uitriolum reuertitur, immo si ex ætate Chalcanthum i. uitriolum in Chalcitim transeat/Dissoluta Chalcitis uitriolum efficitur/quod non animaduertit Galenus/quum ex Chalcantho per tempus Chalcitim fieri monuit, tamen animaduersione dignum erat/quia ex hoc facile excipitur Chalcitis ex Chalcantho facta/chalcitidis perfectionem non habere/alioqui per solam aquæ ablutionem non reuerteretur in Chalcanthum/unde arbitror potius Chal-

canthum ob senium glaucedinem suam amittere, & album uideri, ꝗ͂ proprias uires perdere/& Chalcanthi proprietates deserere/remittuntur potius, quia omnia tempore corrumpuntur/quamobrem eo pro Chalcitide non uterer/salua semper Galeni reuerentia/nisi aliquo loco essem, ubi deficeret Chalcitis/nam in easdem uires fere inclinant. Venetijs uitriolum emas/& id quod Romanum appellatur/non quia Roma ad nos cõuehatur, sed ex Cypro/est autem Antiquorum Misy, quod autem ex Germania affertur, minime curarem. Se. Sicut Atramentum sutorium Chalcanthum dicitur, nonne adest & scriptorium? Bra. Adest quidem, & ab antiquis in usu erat, ex fuligine tædarum factum, temperaturqꝫ in libram Gumi/quadrante addito/fuliginis/fit & de fuligine Resinarum/& pictoria/huius pondo Gumi.p. Semis, Taurini glutinis denarius Semis Atramenti sutorij Tantũdem/hæc Dioscorides in ultimo.6.libri capite. Apud nos uaria sunt Attamentorum scriptoriorum genera. i. a diuersis pharmacopolis diuersa fiunt Atramenta, unum est ualde commune, ex Gallis, uitriolo, Gumi, & uino. Quam compositionem nescio qui duobus carminibus perpulchre complexus est, quæ si noscere uolueris, hæc sunt.

469.

Vitrioli Quarta, media sit uncia Gumi.
Integra sit Gallæ, superaddas octo Phalerni.

470. Se. Non displicent hæc Carmina. Bra. Fit & Atramentum Chalcographorum, ex picis fuligine, & oleo, cuius Dioscorides meminit/appellatqꝫ pictorium Atramentum, ꝗ̃uis adhuc non sit octuagesimus annus, quod modus imprimendi literarum characteres inuentus est. Se. Quomodo ostendere poteris Atramentum scriptorium aliud esse a Melanteria/uel Atramento sutorio apud antiquos? Bra. Id facile demonstrari potest. quoniam Galenus.9.de Simplicium medicamentorum facultatibus/& Dioscorides/de Atramento sutorio seorsum/& de Melanteria/ab Atramento scriptorio. Adde Atramentum scriptorium compositionem quandam esse, non terram mineralẽ nigram/qua Atramentum ad scribendum fiat. Hispani uitriolum/Coparosa/Galli Couperosre/Germani kupfer vvasser.i.aqua Cupri uocant/& re uera condensatur quod absoluto uocabulo uitriolum nos dicimus, & ab Authoribus Chalcanthũ. Se. Terra sigillata sequitur. Bra. In lemno insula Rubrica nascitur seorsum/& sigillata

471. terra, quæ duo diuersa esse Leonicenus aduersus Plinium ostendit, qui capite.6.libri.35. terram sigillatam/& rubricam lemniam idem esse censuit, ubi & ipsam inter natiuos colores annumerat, sed excusandus erat Plinius/quoniam Galenus & ipse eam Rubricam prius appellat. Quicquid tamen sit (quoniam hæc ad nostrum institutum nihil faciunt) Constat non fieri eodem modo apud Galenum/ut Dioscorides Incolas loci facere arbitratus est/inquit enim per miscellam hircini sanguinis fieri/& signo capræ insigniri/sed Galenus qui illuc nauigauit data opera uisendi gratia/scribit/nec sanguine fieri, nec signo capræ/sed Dianæ insigniri/immo Incolas loci derisisse Galenum, qui de sanguine interrogabat. Sunt aũt tria terræ genera in Lemno insula/una sacra quæ in colle nascitur, qui totus colore fuluus est, in quo nec arbor/nec saxum est/adeo ut collis adustus uideatur/hinc poetæ Vulcanum e cælo in eum locum cecidisse fabulantur/hæc terra est, & Terra nuncupari debet/non Rubrica/hanc lauant/& crassam partem abijciunt/& aquam supernatantem, mediam uero in pastillos diuidunt, & sigillo

Dianæ imprimunt/unde Terra Sphragis propter sigillum nuncupatur, nunc ad nos affertur. Sigillo Turchico munita/ex Turchicis literis confecto. Turcharum Imperator arce facta eo loco/principes hac terra donat. Primus qui nostris temporibus in ITALIAM ferri curauit/fuit pharmacopola Campanæ Venetus, qui suis expensis in Lemnum misit, Adest & Rubrica in Lemno, qua fabri utuntur, Adest & Terra quæ extergit, hac utuntur qui lintea & uestes lauant uice saponis/ut hi retulerunt, qui per aliquot menses in Lemno habitarunt/terram habebant/experti sumus optime lintea abstergere/superioribus autem annis, immo & multi nunc, rubrica quadam fictitia pro terra sigillata utuntur, quæ huius naturæ nihil habet. Veram emas Venetijs, sed ne decipiaris recte perpendas quoniam & hanc (quæstus gratia) adulterare cœperunt, simul & terram ipsam sigillatam/& bolum armenum miscentes. Hi uero decipiuntur, qui in Lemno ueluti Tumulū esse putant e quo semper emanet/uel tanq̄ bitumen crescat, sed terra est quæ lauatur/in lutum`q; ducitur, exiccatur deinde/superior pars aquea, & inferior terrea abijciuntur/media pars quæ lutosa est/in pastillos unius drachmæ plus, minusue distribuitur/& Turchico sigillo munitur. Se. Bolus armenus sequitur. Bra. Hactenus in publicis officinis rotundos quosdam globos in medio pressos pro Armeno luto uendebant, & adhuc multi uendunt/factitios & illos/nunc terram armenicam, uel armenicum lutum habemus/Bolus ex forma dicebatur/ut Galenus. 9. de simplicium medicamentorum facultatibus suo tempore fieri monet, ubi de terræ Samiæ lotione sermonem cœperat. Decepti uero sunt & nostro æuo/qui terram armenā uel bolum armenum/lapidem armenum esse putarunt, nam lapis armenus uere lapis est, inter colores floridos numeratus/uiridis autem est in cæruleum inclinans/de quo supra egimus/& Plinius libro. 35. cap. 6. in fine/& Dioscorides. 5. libro ptractat/quin & Galenus præcitato loco dicit à quodam fuisse donatum terra Armena/& ille qui donauit uocauit eam lapidem/unde non mirum sit/q̄uis nostro hoc tempore/nonnulli lapidem, alij terram appellent, quoniam & Galeni tempestate a nonnullis lapis uocabatur. Terra adstringens est, & pro qua alias pharmacopolæ terra quadam utebantur, quam ex Germania portabant. Se. Nunc ueram armenam terram/lutum/uel bolum magis appellare habemus/quæ ex Armenia affertur/Nam masticata/ueluti Butyrum liquescere uidetur/& si apice linguæ tetigeris, adstrictionem manifeste senties. Bra. A quo didicisti hanc terram liquescere debere ueluti butyrum si masticetur? Se. Hoc a pueritia imbibi/non a certo Authore, sed à præceptore meo pharmacopola uiro egregio, cui mendacia credidissem. Bra. Ni pigeat, Notas illas edoceas/quibus præceptor ille tuus bolum armenum cognoscebat. Se. Hæ sunt, Rubrum esse debet, in citrinum inclinans, fragile, unctuosum, & quod si masticetur/in modum butyri liquescere uideatur. Bra. Quod de colore sentiebat, ex Serapione & Auicena colligere potuit, quod fragile ex Galeno, de assimilatione autem butyro/si masticetur, & de unctuositate quæ animaduertenda erant/nihil ab aliquo Authore scriptum reperitur. Se. Igitur in ea terra quam nunc habemus an Armena sit dubitas? Bra. Immo in hoc inclinor, ut ea terra, quam nunc bolum armenum uocatis, nuper comportata (non illa quæ ex Germanicis mineris olim portabatur) terra lemnia sit. Se. Quomodo terra lemnia? Stupeo nunc. Bra. Ne stupescas/quoniam tibi certe ostendam/terram, quam uos ar-

472.

Deceptio recentiorum

menam uocatis, armenam non esse, immo nec prope Armeniam sumptam. Se. Rem miram ostendes. Bra. Nisi audire grauaberis, optime demonstrabo. Se. Immo nihil uehementius opto. En totus in aures abeo. Bra. Eam terram non esse armenã, quã vos Armenam dicitis, hoc argumentum est, quia Galenus. 9. de Simplicium medicamentorum facultatibus dicit terram armenam pallidam esse, hæc autem pallida nõ est, & ne fugias dicens Galeni codicem ibi esse mendosum, Ita etiam suo Idiomate habetur την χροαν ωχρα. i. colore pallido, quod si fugias, quia id uocabulum ωχρα croceum significet, vnde & ochra quæ in mineris inuenitur/flaua est, & quum vritur, rubra, saltem hoc habeo, luteum interpretari debere, sed manifestum est, hunc nostrum bolum armenum colorem luteum non habere. Vnde Hermolaus Barbarus. 5. sui corrolarij, ubi de terra in communi tractat, hæc verba Galeni interpretatur τηνχροαν ωχρα luteo colore aut pallido, uolens duo significata huius vocabuli ωχρα ponere, quæ in vnum vergũt. Optimi aũt & ꝓbatissimi interpretes ωχρα ꝓ pallido semp interpretari videnť, arabes tñ colorẽ croceũ interpretati sunt. nã Serapio Galeni verba adducens, croceo colore ad rubedinẽ vergẽte interpretari videť, & Auicena rubro colore inqt ad cineritiũ vergẽte, tñ vocabulũ ωχρα nõ interpretãť ad vnguẽ, sed opus ẽ, ꝓ ipso vel pallidũ aut luteũ exponere, Constat autem nec pallidam, nec luteam esse quam vocatis nunc veram terram Armenam, Præterea Addidit eo loco Galenus facile teri Armenũ bolum sicut calx, vel lapis coctus, propterea quum in puluerem pistillo redigitur ueluti calx est. At in nostro nunc inuento bolo, hoc reperiri non potest. nam etsi in puluerem teri possit, nõ tamen apte sicuti calx, ob unctuositatem illam quam habet, Comparatq; ipsam in leuore Samioastro, q albus est vel pallidus, immo calcem in colore bolus armenus imitatur. Vidi ego, & nunc domi habeo terram quandam ex Armenia allatam a Religioso Diui Francisci, qui eam dono dedit Illustrissimæ Lucretiæ Borgiæ Illustrissimi patroni mei Herculis Carnutum Ducis genitrici, Est autem pallida, & ueluti sicca calx, quæ si teratur, in puluerem, ut calx redigi potest, hanc armenum bolum a Galeno descriptum suspicor, Deniq; uiliori pretio Bolus hic armenus uenditur, q̃ terra sigillata. At in duplo magis Armenia Venetijs distat/q̃ Venetiæ Lemno, unde uiliori pretio terra sigillata uendi deberet, q̃ bolus Armenus, nec opus est fugere, in maiori copia bolum armenum haberi, q̃ terra Lemnia, quoniam mons est in Lemno ut Galenus docet, non locus particularis, & paruus qui deficere possit, Illudq; superaddere non grauabor, eadem nauigatione Mercatores Terram sigillatam/& Bolum Armenum Venetias ferre. quod indicium esse potest ab eodem loco/uel propinquis haberi, nec opus est tergiuersari, hanc ex nauigatione Alexandriæ ferri. At prius ex Armenia Alexandriam delata sit, quia breuior est, & commodior uia per Mare Euxinum, Adde qui hunc bolum armenum portant/non transire Aegeum mare, in quo est Lemnus insula/ut in. 9. Europæ tabula Ptolomæus describit. At si in Armeniã irent, opus esset fauces illas Maris transire, quæ vulgo strictus Garipoli nuncupatur, ubi Galipolis vrbs sita est/latine Hellespontus dicitur, Postea Bosphorum Thraciæ/& propontidem pertransire, Deniq; totum Euxinum mare/quousq; in Armeniam Cappadociæ cõterminam peruentum sit, vbi terra armena colligitur, sed non est satis naui huc appellere, quum & terrestri itinere egeant, si in statutum boli locum peruenire uoluerint. Tamen qui bolum armenum

quærunt/&

quærunt/& Venetias portant/Breui reuertuntur/nec mare ægeũ transeunt. Se. Quid ergo est hæc terra, quam bolum armenum certe arbitrabar? Bra. Terram sigillatam Mastica nuper ex lemno allatam. Se. Mastico. Bra. Mastica & bolum armenũ nuper inuentum. Se. Masticaui. Bra. Quo differunt hæc? Se. Nullo altero, q̃ quod in sigillata terra quædam granula tanq̃ sabulum persentio/quæ in bolo non sunt. immo bolus penitus liquescit/& nihil palato occurrit/aut in ore moratur. Terra sigillata & ipsa liquescit, uerum granula quædam ueluti terræ micæ relinquuntur, quæ solui nõ possunt. Bra. Hoc ideo est, quia idem sunt Bolus nunc uocatus armenus/& terra sigillata/etiam si gustes eadem adstrictione insigniuntur. Se. Optime noui. Bra. Addam & aliud. Terra illa quæ sigillum Turchicum habet/adulterata est/ueluti album sabulum illi addidere/ut commodius sigillum recipiat/Ideo minus rubra efficitur, & in pallorem uergit, quod autem hic color, quem habet bolus iste armenus, sit terræ lemniæ color/facillime probari potest, ex hoc in primis testimonio, quoniam poetæ fingunt e cælo Vulcanum cecidisse/& suo cruore terram eo loco conspersisse/ideo sanguinis colorem habere dicitur, qui in dicto bolo armeno uidetur. Plinius etiam de Rubricis tractans .i. rubris terris, inquit lemniæ rubricæ palmam dari/quia sit minio proxima libro 35. cap. 7. Terra autem sigillata rubrice colorem habet, quem præcise in hoc bolo uidemus nam nulla terra est magis proxima uero minio hoc bolo armeno/non intelligo hic per minium, nostrum fictitium, quo nunc utimur, sed antiquum, quo sanguinem pictores fingebãt/immo quẽdam hoc armeno bolo dicto pingere iussimus/omnino color ruber floridus uisebatur, ut quisq; poterit per seipsum experimento comprobare. Adde hac minium sublinere/& adulterare/quod facile hoc bolo armeno fieri potest. Veteres etiam ea utebantur ad splendorem, sed mirum splendorem hic bolus armenus picturis facit. Nõ possum abstinere quin & tu experimento probes. Se. Immo summopere cupio, sed de rubrica lemnia/non de terra sigillata fieri scripsere. Bra. Idem terra sigillata fecissent, sed ob minorem copiam rubrica utebantur/Immo adde Cornelium Celsum eam appellare Minij Glebã/nam 15. capite quarti libri Inquit Minij Glebam ad cancrum intestinorum ualere. Dioscorides & Galenus ad Dysenteriam proficere censent, & Hermolaus Barbarus eo loco 5. libro. Celsum exponit Minij Glebam idest lemniam terram/nulla autẽ est magis propinqua Minij Glebæ isto bolo armeno, q̃uis aliquid proprie de Minij Gleba posset Celsum exponere/ vnde arbitror Bolum armenum a uobis dictum esse terram lemniam, quia ex lemno affertur, non ex Armenia, & Galenus, ubi de Samiæ terræ lotione scribit/Terram lemniam esse tenacem, & paululum uiscosam docuit/qualem esse bolum hunc armenum constat. Deniq; sume tu hanc terram armenam/& in aqua macera, ut docet Galenus 9. de Simplicium medicamentorum facultatibus, ubi de differentijs nominatarum passim terræ scribit/uidebis ablata aqua quum exiccatur/in molliciem ceræ deuenire/tu mox eam tuo sigillo imprime & deprehendes pro terra sigillata uendi posse, præsertim si illi sabulum miscueris album. Vnum solum obstat, Galenum dixisse colorem fuluum habere/q̃uis & hic boli armeni dicti/fuluus nuncupari possit, quo modo fuluum leonem uocamus, qui similem colorem habet/Hoc saltem habeas, si non sit sigillata terra/esse rubricam lemniam, quoniam ex lemnio affertur / & Id argumentum esse potest rubram esse, quia

Bolus hodie armenus dictus, terra ẽ sigillata Gal.

Miniũ antiquũ, & nõ ẽ fictitiũ, ut hodiernum:

Dioscorides sanguine ædino uel caprino conformari credidit/quod sibi persuaserat etiam Galenus/anteq̃ uidisset/ideo ruborem talem habere debet, qualem faceret sanguis terræ mixtus/præsertim etiam ipsa ruborem habente/alioqui hi summi uiri non putassent sanguine ædino parari/hic autem noster Bolus armenus eiusmodi colorem habet/immo Galenus eo loco addit Colorem habere combusto similem/qualem habet hic noster bolus nuper inuentus/ex his certus sum/Bolum armenum nunc uocatum/non illum qui ex Germania habetur/esse terram lemniam/uel Rubricam lemniam/ & illam forte ex qua terra sigillata dicta sit/ per dissolutionem/ & abiectionem supremæ, & infimæ partis. **Se.** Hæc me in admirationem, & cupedinem trahunt, visendi illa loca, nisi senio confectus essem/ & nisi a Barbaris & infidelibus nationibus possiderentur illæ partes. nam facillimum est senio confectum nauali itinere peregrinari. Si nunc uigenti ætate essem/ & iter tutum præstaretur, illuc omnino & ad alia plura loca proficiscerer. **Bra.** Si principes liberalitate præditi essent, multi reperirentur, qui orbem perlustrarent, ut Galenus fecit/ noua semper experiendo, & discendo/ uel si diuites literis operam nauarent/ sed usu uenit, ut nullus Simplicium medicamentorum facultates/ & res ipsas consideret/ nisi medicus sit. Medici uero nostro æuo ut plurimum pauperes sunt, quia Diuites non dignantur medicam artem addiscere/ adeo inepti sunt ad propria bona noscenda, putant enim idem esse medicam artem scire, & ea uti. Medici uero paupertate ducti lucris incumbunt, & accumulandis opibus intenti sunt, quid hoc, uel illud sit, discere spernentes. **Se.** Immo ignorant an pharmacopolæ eiusmodi simplicia habeant, quibus in dies utuntur. **Bra.** Oportebat equidem Aristotelem summum philosophum imitari/ & eius præceptis parere, qui prius ditari utile esse censet/ q̃ philosophari, sed quum diuites effecti sunt, tunc philosophandum erat. nam alibi edocuerat. Philosophi acquisitis necessarijs/ cœperunt philosophari, non sophistico modo, & apparenti, ut multi nunc faciunt, sed rerum causas inquirentes/ & abdita naturæ arcana detegentes. At ex nostris plurimi/ quanto magis diuites efficiuntur, tanto minus philosophiæ præceptis incumbunt/ & indagandarum rerum scientiæ/ hæc autem aliàs deploranda sunt, nunc ad institutum nostrum reuertamur. Ego id intra me decreui. Natos meos bonis literis primum instituere, deinde per diuersas mundi partes relegare, ut per uaria regna & prouincias euagati sapientiores reuertantur. **Se.** Boracis sequitur. **Bra.** Lapidem Boracem Albertus in capite buf-

475. fonis inuentum arbitratur, quem omnes fere recentes sequuntur, hic tamen non est quem vos in officinis habetis. Ego ex Buffonis capite eum lapidem vel potius os eduxi, in nigrum colorem inclinat, sed nunc de isto sermo fieri non debet, sed de illo, quo Artifices utuntur, immo aurum conglutinare non possent si deesset borax. **Se.** Reperitur'ne apud antiquos? **Bra.** Equidem a Dioscoride, Plinio, Galeno Chrysocolla nuncupatur quasi auri colla/ & gluten dicatur/ propterea ab Auicena capistrum auri nuncupatur. **Se.** Ergo & Arabes de illo pertractant. **Bra.** Omnino, & Tincar vocant suo Idiomate, Serapio'q̃ inter species salis numerat, de quo Mirandum est, qui nihil meminerit Galeni aut Dioscoridis, quos tamen in omnibus refert, earum rerũ quæ ab ipsis tractantur. Vno autem remoror, vt arbitrer Serapionem non

Prius ditandũ postea philosophãdũ

Borax ẽ quo aurũ coglutinat

intellexiſſe quid eſſet borax apud antiquos, quia ſcribit Meſuem dicere, radicem bora-
cis artificialis urinam infantis eſſe. Si autem antiquorum boracem nouiſſet, non fuiſ
ſet ſibi mirum hoc, nec ueluti magnum quid adduxiſſet/quia omnes artificialem hũc
lapidem ex urina conſtare monent. Naſcitur autem naturalis in fodinis auri, Argenti,
æris, & plumbi. Ad nos defertur Chryſocolla uarios colores habens, alba, flaua, uiri-
dis, ſubnigra/Conqueruntur aurifices, quia a pharmacopolis ementes/non aſſequun-
tur plerũq; ſuũ finem, quia falſa eſt Chryſocolla/uel alter lapis pro ipſa. Plinius colo-
rẽ Chryſocollæ eſſe herbæ ſegetis læte uirẽtis ſcribit. Nero arenã Chryſocolla ſterni
fecit, quũ & ipſe, & ſui eodẽ colore induerentur. Vt deprehendatur, antiquos eas fatui
tates in colorꝝ diſtinctionibus ſeruaſſe, quas noſtrũ uulgus impreſſas, & leureas uocat.
Dioſcorides dicit τῃ χροα κατακορως πρασιζουσα, Marcellus interpretatur, Colore uſq;
ad ſatietatem uirente. Hermolaus Barbarus Dioſcoridem per Plinij uerba interpre-
tatur/inquiens, quæ colorem herbæ ſegetis læte uirentis reddat, Interpretari poſſemus,
Colore omni parte uirente. Quam pharmacopolæ nunc habent, uirenti colore infecta
eſt, ſed non omni parte, nec lætæ ſegetis, nec uſq; ad ſatietatem uirẽte, Ideo imperfecta
eſt. Venetijs nonnunq̃; uirentem uidimus blando colore. Noſtri aurifices eã probant
quæ maxime colore auro aſſimilatur/nam & ſi exquiſite uiridis eſſe debeat, in noſtra
tamen alba, flaua, & ſubnigra reperitur. Flaua ad aurum ferruminandum apta potiſ
ſimum eſt. Quanq̃; & Chryſocollam faciant puerorũ urina/in æreo mortario, & æreo
piſtillo. Cõficiendi modũ Dioſcorides li. 5. Plinius li. 33. cap. 5. & Galenus 9. de Sim-
plicium medicamentorum facultatibus libro deſignant, hac etiam artifices/ad aurum
glutinandum & ferruminandum utuntur, quippe diuerſa metalla uarijs rebus iungunt
artifices, Chryſocolla aurum (vt Plinius docet) Argilla ferro, Cadmia æris maſſis,
Alumen laminis, Reſina plumbo & marmore/plumbum nigrũ iungitur albo/& ipſum
album ſibi oleo/ſtannum æramentis, ſtanno argentum, Sed hæc ad noſtrum propoſi-
tum nihil, quia nos alios plures modos hæc ferruminandi ſcimus/q̃; hi qui a Plinio tra
duntur, arte inuentis ſemper addente. Ex Germania Chryſocolla affertur/inepta ta-
men/noſtri etiam eam habent quæ ex puerorum urina fit/odora. Se. Odoraui, vrinã
476 perſentio. Bra. A Gallis Bourax nũcupatur. Se. Talchum ſequitur. Bra. Sunt qui Talchũ.
Arabice Talk nuncupari uolunt/Alij ſtellam terræ, ex luce quã habet/& ſplendẽtes ra-
dios nuncupant, q̃uis & nonnulli ſtellam terræ/herbam uocent, quæ uulgo lunaria di-
citur/folliculum rotundum habentem, in quo ſemina condũtur, qui folliculus noctur-
no tempore aperitur/& adeo radios lunæ recipit, ut lucens ſtella uideatur. Loci inco-
læ ubi uident/diabolum eſſe putantes aufugiunt, hac ueneficia parant, hac dæmones
irritant, hac Chymiſtæ ſuum Mercurium fixum/ſtabilemq; reddunt, Tamen hoc no-
men ſtella terræ/in maiori uſu eſt ut Talchum ſignificet, q̃; aliquod alterum, nec imme
rito, quoniam ab antiquis Aſter. i. ſtella uocatur. Se. Reperitur ergo apud antiquos?
Bra. Suſpicor Aſtrum Samium a Plinio dictum libro 35. capite 16. & Dioſcoride
quinto libro/& Galeno nono de Simplicium pharmacorum facultatibus libro, hanc
rem eſſe, quam uos Talchum, in publicis officinis nuncupatis. Quippe duas terras
ſamias ponunt authores/ambas albas/Prima a Dioſcoride Collyrion dicitur, a Plinio
Syropicon, Altera Aſter ſamius/quã Dioſcorides cruſtæ ſimilẽ dicit, & denſam, ut co-

ticula, & quam Galenus non indigere lotione testatur, hanc puto Talchum esse, vim adstrictoriam habet/& nomine Stellæ ab Antiquis dicitur. Lapidem samium esse alij as arbitratus sum/nunc in Astrum Samium inclinor. Ad nos ex Germania affertur, supra montes, præsertim post pluuias inuenitur, a longe splendescere uidetur ut stella, Ideo stella terræ a nobis, & Aster ab antiquis appellatur, In Samo perfectissimum nascitur Talchum, propterea Samius Aster dictum est. Adstringit adeo ut mihi gustare uolenti os corrugauerit. Sunt qui Talchum cæruleum, qui uiridem, atq; croceum quærant, præsertim Chymistæ, ut id quærentes quod inueniri non potest, tempus uitæ suæ in falsis nugis conterant. Vsus in medicina crematio & lotura etiam nunc est, ut Dioscorides de Samia terra dicit, sed præsertim crematio quia pauca lotura indiget, propterea Galenus non lauari idest q; breui lotura tradit. Hoc Venetijs emere poteris/uel ex Germania petere. Nascitur & prope nos in Apenninis alpibus inter Regium & Mutinam e Regione Herberiæ arcis Illustrissimi Ducis nostri munitissimæ, locus autem, in quo inuenitur uulgo nuncupatur Il zesso, a Magnifico Iulio Scandiano possessus/potissimum ubi Gypsum est/reperitur. Gypsum uero alumen Scaiolæ est, quando nondum coctum sit/quum uero decoquitur hoc alumen/in gypsum uertitur, Galli Gypsum plastre uocant/Hispani yesso/Germani Gips. Ad alia te uertas. Se.
477. Nullæ supersunt terræ, quibus utamur. Bra. Multo plures a Dioscoride, Plinio/Galeno describuntur/q; eæ sint/quas supra enumerasti. At cuum de his solum, quarum usus est nobis, tractare instituimus, prædicta supersint. quoniam & hora in aliquod diuersorium proficiscendi imminet. Se. Imminet profecto, Id castrum uersus proficiscamur, nam Ferrariam eundum est, quum omnia fere collegerimus/quæ ad nostram officinam reparandam his locis haberi potuere. Inter eundum uero/ut cœna sapidior sit/de Salibus loquamur. Bra. Immo hoc sermone/uia breuior reddetur.

De Salibus, quorum in officinis vsus est.

SENEX.

'Al communis Alijs salibus initium facit. Bra. In diuersis
478. mundi partibus uarij sunt salis usus/in ITALIA Marino utimur, qui partim arte factis areis, ut aqua solis feruore exiccari possit/partim sponte innascitur. Fertilissimæ sunt Illustrissimi Ducis nostri salinæ/quæ in conuallibus Comacliensibus patent/ut fere tota Etruria, Insubria/& Flaminia co uechatur. Spissum esse oportet, candidum/& planum. In Germaniæ aliquibus partibus/Pannoniæ q; fossili sale/atq; metallico uescuntur. Montes usq; ad duo Milliaria in profundum excauant/sursum ingentes salis massas funibus trahentes/Saxeus dicitur hic sal/& Marmoreus/ferreis pistillis teritur/& optime salit/probatur in hoc genere, quod candidus/pellucidus/& densus. At qui candidissimus in hoc genere/ualde lucidus/& densus inuenit/salẽ Gẽmæ uocari, qm̃ ueluti gẽma nitet. In Germania ubi salem effodiunt/& Pannonia quãdoq; inter

globos salis ingentes, Aliqua salis Gemæ portio sex/octo/& quindecim librarum plus
minus inuenitur, hic uero est perfectissimus sal fossilis/& ueluti flos eius, qui rarus &
paucus in tam magnis, & frequentibus massis inuenitur/propterea gemma dicitur.
Ex Germania Venetias comportatur/Nihil tamen impediet, ut Ferrariam deferatur,
curare. De Marino sale nihil in præsenti dicemus, quia notior est, q̃ ut de illo tracte/
476. mus. Se. Armeniacus sal defoditur'ne & ipse? Bra. Dicendum est Ammoniacus qua
si Arenarius, Se. A pandectario Armeniacum dici legeram, quoniã ex Armenia por
tetur. Bra. Nunc altero labore indiges/dediscere scilicet, & eius nominis obliuisci, Am
moniacus appellat̃, q̃a sub Arena inuenit̃ in Aphrica apud Amonis oraculũ/ubi loca
sitientissima sunt/& in Cyrenaica regione, Ibi Arena defossa frustra salis oblonga, extra
nigra uel eruginosa, intus alba, & ad similitudinẽ aluminis scissilis/nõ multum lucet, &
adeo salsus est ut ingrato sapore gustetur, tñ medicinæ utilis pro balanis fingendis in
difficilioribus morbis, q̃bus opus est ad opposita deriuare. Venetijs emes. q̃uis ex Ger
mania simile genus salis portetur, qui sapore ingrato adeo salit, ut eo pro Ammonia/
co utamur, Adeo salsus est hic sal/ut mihi fastidium pepererit inter loquendum, nisi de
Sapidiore sale tractemus. Commune nomen salibus Germani habent, salez, Hispani
sal/Galli sel. Se. Si hic sal ob salsedinem fastidio fuerit/Dulcem salem inueniamus.
Bra. Quomodo sal, si dulcis est? Se. Nihil impediet Idem æque salsum, & dulce es/
480. se. Bra. Equidem. Se. Sal, de quo loquor, Indus sal dicitur. Bra. De hoc, in Sac/
caro expeditum est, in India nascitur in cãnarum extremitates, nã calore solis exudat.
& extra cannas duratur/& nostro saccaro cando similis uidetur, uocatur etiam Mel su
pra cannas inuentum/ad nos non defertur/& eius uice saccaro dicto cando utimur, ar
481. te parato, q̃uis nostri pharmacopolæ nescio quid/extra nigro/pro hoc sale utãtur, q̃d
uero sit/incompertum habeo. Se. Salnitrum sequitur. Bra. Nitrum, & litrum à græ
cis dicitur, uos nitro caretis, & antiqui uestrum non habebant, Nitrũ nunc terra, & scro
bibus circa parietes inuentis paratur. Antiquũ nitrũ sponte in aqua fit, & illac transe
untes aquæ nitrosæ efficiũtur. Antiquorũ nitru colore rosæ, aut candido erat, Nostrũ
uero aut candidũ est, si p̃fectũ sit, aut subnigrũ, si p̃fectionẽ nõ sumpserit, & nondũ ex/
q̃site ebullierit. Antiquũ nitrũ a Germanis salez peter nũcupatur, Antiqui pro sanan/
dis hominibus, & in uita seruandis utebantur nos pro necandis pro eruendis urbibus;
depopulandis gentibus nostrum nitrum paramus. Ex tenuitate, & esse spongioso, ac fi
stuloso antiqui suum nitrum probabant, Nos quod parum crepitet, In Machinis belli/
cis Bombardas uocatis/Bombum facit nitrum/nec uehemens esset ictus, nisi nitrum
adderetur, Iam'q; puluis inuentus est, qui glandem sine bombo proijcit, non tamen
uehementer, ut uel pullum interficere posset. Illustrissimus Alphonsus Ferrariæ Dux
inclytus. In omnibus rebus diligentissimus, hũc puluerẽ inuenit, qui sine bombo glan
dem emitteret, præter nitrum quod fluminibus innatabat, etiã Nitri spumã habebãt,
482. a græcis aphronitrum, ab Arabibus Baurach appellatur, q̃uis Baurach & Nitrum con
fundant Arabum sectatores, & ipsi Arabes, ut Mesue facit, tamen re uera apud Ara/
bes Baurach est Nitri spuma, In salibus etiam opus erat te halosachnem, i. salis spu/
mam habere/& florem salis, quem halosanthos uocant, est autem fauilla salis, De his
omnibus Plinius capitibus septimo, 8, 9, & 10, libri, 13, agit/& Dioscorides, 5, Libro

Galenusq; xi. de simplicium medicamentorũ facultatibus prope finem. Se. Sal nap-
ticus sequitur. Bra. Quis meminit huius salis? Se. Mesue, tamen scire optarim, an
483. apud antiquiores inueniretur. Bra. Inuenitur quidem, sed uos eum non habetis, Pli-
nius libro supracitato Salem in Babylonia fieri ex aqua bitumine ablato docet, & Gale
nus. xi. de Simplicium medicamentorum facultatibus, in Mari mortuo Salem fieri mo
net, quem Sodominum vocent, Ibi enim Sodoma est, ubi Asphaltũ colligitur, vos hoc
Sale caretis, nec opus est expendere vt habeatur, quoniam facillimum est sine hoc sa-
le viuere, & ab omni ægritudine liberari/ Napticus appellari debet, non Napticus, pe-
ius proferunt, qui Nauticus legunt. Se. Sal Alcali sequitur. Bra. De hoc in alumi-
484. nibus locuti sumus, arte fit ex herba Cali combusta/ quæ dictæ usnæ assimilatur, Ta-
mẽ ex pluribus alijs herbis & carbonibus ac lignis/ uaria salis genera fieri possunt pro
diuersarum gentium moribus. Se. Id scio uerum prædictis tantum in officinis uti-
mur. Bra. Napticum habere non poteris/ Amoniacum prælterea uerum Amoniacũ
non est, sed aliqui fictitium parant. Alij ex Germania comportatum habent, Salem
nidũ habere ne cures/ quoniam in illo non sibi constant Arabes. nam Auicena eius pro
prium colorem nigrũ esse censet. 2. libro/ sed. 4 libro inquit esse in colore salis/ & in dul
cedine mellis. Quo autem pro illo uos utimini/ ex Germania defertur. Alios sales
prosequaris. Se. Nullus est alter sal, quo utamur, Iam ad hospitium peruenimus.
Herbarie cœnã para. Interim de nõnullis loquemur, quæ ad nullã seriem deducere no
ui. Bra. Age q̃ breuius fieri poterit, quoniam fame, siti'q; ingentibus corripior.

Nonnulla que ad caput nesciunt pharmacopole deducere.

SENEX.

X his unum est Tutia, & Spodium non quidem illud
485. Auicenæ ex cannis. Bra. Hæc ad Metalla, aut terræ
species adducenda erant, de ipsisq; in radicibus egimus.
Nam Tutia a Dioscoride. Plinio, & Galeno Pompho
lyx dicitur/ Spodium uero pars crassior existit, Vnde in
fodinis ærarijs quum Cadmia/ uel climia in camino per-
ficiuntur, fumus subtilior camino inhærens pompholyx
& Tutia est/ Crassior uero & quandoq; carbonibus mix
tus, Spodium/ Vnde Galenus quum Pompholygem ha
bebat, nunq̃ Spodio utebatur, quum uero Spodium, nunq̃ Antispodio, quod ex can
nis Auicena facit/ Antispodium est. Tu quum pompholygem. i. Tutiam facillime ha
bere possis/ Antispodium & Spodium abijcias. Se. Si quispiam medicus Spodium
ordinaret quid agendum? Bra. Pompholyge pro Spodio utaris/ ut Galenus faciebat.
nam Pompholyx. i. Tutia est perfectissima pars Spodij, Ideo a Germanis utrũq; Nix
appellatur. q̃uis & nonnulli sint qui nil, latino uocabulo utantur. Se. Rasura eboris
sequitur. Bra. Ex Elephantũ ossibus ebur fit, immo ossa ipsa ebur sunt/ & q̃uis Græci
486. ebur ebur elephantũ appellent, omnia tamẽ eius ossa ebur dici possunt/ ex dentibus aũt

uel dicas cornibus pulchrius fit, Scobe eboris paronychia tolli Dioscorides censet. Et Plinius libro. 28. tamen Paulus Aegineta ex unguibus etiam fieri monuit/sed & unicornis/uel Monocerotis cornu habebis/non autem falsi/nam multi lapidem uice cornu Monocerotis habent, immo omnes fere. Subniger est color, aut subcineritius. Duo integra cornua Venetijs in Aerario diui Marci reconduntur/omniũ quorum uiderim pulcherrima & maxima. Si hoc cornu alíubi habere poteris cura/quippe ueneno aduersatur/& puerorum uermes interficit. Se. Nec cornua cerui omittenda. Bra. Vt habeas curabo, quum Illust. princeps & patronus meus Hercules estensis aliquem ceruum insecutus defiget. A Gallis Cerui cornua corne de cerf, a Germanis hirshorn, dicũtur, Monocerotis aũt cornu a nobis alicornio, ab Hispanis cuorno de licornio, a Germanis eodẽ modo sua lingua Einaorn. i. cornu unicornis dicitur, Germanis uero ebur Elphant dicunt, cuius rasuram Galli kachese dinire uocant. Se. Copulæ glandium sequuntur. Bra. In Ferrariensi agro copiose proueniunt, In Mutinensi copiosius, ego è montanis glandibus potius seruarem. Scutellæ illæ quibus integuntur & fere pileola adstringunt, propterea Germani nomen inuenere Eichel hueteil. i. Glandis pileolum, in his rebus natura prouidit in quibus non est opus, nisi occulta aliqua necessitate factum sit. Se. Tegname sequitur. Bra. Hoc inter ligna numerare oportebat. Se. Ad me nihil refert, modo apud antiquos agnoscam. Bra. Nihil equidem refert, tamen Congenera congeneribus prope esse oportet. Scito Tegname uocari, quasi Thymiama a suffumigio, eo nempe domus suffumigantur ut redoleant. Id enim nomen Thymiama multis odoratis rebus commune est, suffumigio aptis, modo ex floribus non sint. Nos duplex genus corticis habemus, quæ pro Thymiamate pharmacopolæ uendunt, unum crassum, nigrum, & combustæ rei faciem habens, cui nigra frustula cõnexa sunt, ac si conglobatæ arboris succus sit. Alterum subtile & rubrum, si hoc suffumigaueris, redolet magis/ꝙ primũ/immo pluribus primus ille cortex male olet, quem passim uenditis. Se. Quid est apud antiquos? Bra. Dioscorides primo libro de Nascaphtho pertractat, quod uestrũ Tegname, aut Thymiama esse inclinor/ex India defertur Nascaphthon/natura corticosum est/& additur ad suffimenta/sed ingrato odore. Recentes Nastatimon legunt, quum Nascaphthon legere oporteat. Se. Loquuntur'ne de ipso Arabes? Bra. Loquuntur quidem. nam Serapio capite Centesimo octuagesimo sexto sub nomine lasahatem de Nascaphtho pertractat, Genuensis decipitur, qui Nabach Serapionis esse arbitratur/& errandi ansam pandectario prastitit, qui ex aliorum dictis, & non ex ipso fonte colligit, quippe Nabach fructus arboris est, ut de illo Auicena quoq; scribit, sed lasahatem/Dioscoridis Nascaphthon uere est, Interpres aut librarius aliquis deceptus est, qui in Serapione Nabach posuit, quum lasahatem scribere debuisset, hæc autem nihil ad rem, modo noscas uestrum Tegname uel Thymiama idest corticem illum apud nos in suspitionem uenisse/ut Dioscoridis Nascaphthon, & Serapionis lasahatem dici oporteat, Comparato enim lasahatem Serapionis Nascaphtho Dioscoridis, idem esse pictura demonstrat/immo a Serapione exquisita Dioscoridis uerba adducuntur, Sed unus est in Genuense & Pandectario adeo supinus error, ut dissimulari non possit, ubi Dioscorides corticosum dicit, Ipsi sine cortice legunt/quum tamen cortex sit, de eo Galenus & Paulus eodem fere modo pertractant, ut Serapio

Cornu Vnicornis

437.

438.

Tegname.

Pauli uerba adducens, eadem scripsisse Paulum fateatur, quæ Galenus antea edocue-
rat. Se. Certum est nostri Thymiamatis odorem multis displicere, Aliorum forte mi
scella gratus efficitur. Bra. In compositionibus etiam ingratissimum odorem spirat,
vt diebus proximis in uarijs miscellis, quas Illust. & excellentissimus Ferrariæ Dux Al
phonsus/suis manibus me præsente parabat, ut uir erat nouarum rerum sitientissimus,
expertus sum, quē nuper mors impia/crudeles parcæ nobis abstulere, o incertæ & in-
constantes mundi res, o curas hominum, quantum est in rebus inane. Clemens ponti-
fex septimus, Intestino odio Alphonsum Illustrissimum principem prosequebatur, se-
ptimo calendas octobris obijt pontifex anno a Christi ortu Milleno quingenteno tri-
gesimoquarto. Quinto calendas octobris, uigesimaprima hora Illustrissimo Duci rela
tum est Clementem obijsse/hora prima noctis Illustrissimus Dux ægrotare cœpit, pri-
die calendas nouembris/hora sexta noctis, sextadecima horæ parte dempta, Immorta
li Deo animam reddidit/rebus suis Christianissimo more dispositis. O iniqua fata, O
Sirenes vsq; in exitium dulces humanas res, quæ quum blandiri incipiunt, mox necant,
Non potuit hic generosissimus princeps res suas pacatas unq; uidere. Nam ab initio
principatus usq; in uitæ calcem omnia aduersa/quæ principi contingere possunt, ha-
buit, & egregie superauit. Potentissimi hostes eum non modo pungere, sed uorare &
deglutire tentarunt. Ipse dimicans, & sapientia omnes expulit/uicit & triumphauit.
Toties ei factæ sunt insidiæ, ut pigeat ac pudeat a quibus/& quoties/referre. His om-
nibus deniq; superatis, quum tempus quietis instaret morte præuentus/dum excogita-
bat ipse reliquum uitæ in noscendis rerum causis, in uarijs experiundis transigere. O
quoties mecum loquens, dum ægrotabat/in hæc uerba prorupit, Mi Antoni si a præ-
senti ægritudine euadam, Ingens uiridarium tibi decreui/& nuntios quorsum Iusseris
mittam/ut herbæ, quæ apud nos non sunt, afferantur, adeo Simplicium medicamen-
torum notione delectabatur, ut Integre Andromachi Teriaca fieri posset, spopunde-
rat nuntios ad omnes mundi partes mittere/in quibus Simplicia medicamenta effica-
ciora inueniuntur, quod infectum non relinquet Illust. & excellen. patronus Hercules
Estensis/eiusdem Illustrissimi Alphonsi primogenitus/qui post dulcissimi & sapientis-
simi Genitoris obitum/Magno omnium gaudio & plausu in festo omnium Sanctorū
Dux creatus est, quem uideo integerrima pace & quiete diu uicturum/Nempe omnia
plausere nouo Duci, Nec cælum potuit ingentibus pluuijs prius patris mortem deplo
rans/non ostendere lætitiam, A summo Olympo risit Apollo/& nubes fugauit/ut diē
lætam nouo principi daret, & quietem perpetuam ostenderet/cum quo Deus est, qui in
bonorum animis insidet. Se. Audiui de hoc principe talia, qualia a Iuuenum animis
abesse soleant, ut Diuinus potius/q̃ humanus dici mereatur. Bra. Multa quidem de
illo digna circunferuntur, sed non talia ut eius benignitas expeteret, ut eius frugalitas
& clementia expostulant. Pius est, mitis, Iustus, Dei præceptorum summus custos, &
quod nunc rarum in Principe est, liberalis, Cuius testis sum ego, quem amplo prædio in
Carpensi agro donauit, Vt deinceps mihi nec succida, nec panis (ut Ciceronis parce-
mia utar) deesse possit. Non est autem hic locus Herculis Illustrissimi Ferrariæ Du-
489. cis Encomium canere, sed alias Plenius (ut dignum est tanto principe) aggrediar.
Interim alia prosequaris. Se. Tartarum sequitur. Bra. Ne aliunde quæras, q̃ Fer-

rariam, ad aquam præpotentia vina cōfluunt, q̄uis mediocria nascantur/separatim ex nigro & albo uino/ex præpotenti & debili Tartara serua/Tartari drachma in iure bibita ter, aut quater, præter noxam soluit, Hispani latinum nomen sequuntur. Germani Vvein stein appellant .i. lapis uini. Se. Antale & Dentale sequuntur. Bra. Tot ab antiquis authoribus testarum genera in usu medico recepta sunt/ut difficile sit species interstinguere/& difficillimum omnia demonstrare, nunc tamen conabimur has duas species (si possibile erit) apud antiquos inuenire. Nonnulli quod uos Dentale appellatis/Dentes esse illius optimi piscis, quem uulgo Dentale uocamus/putarunt, sed falso, nam dentale piscis Auratæ assimilatur, sed magnitudine eam excellit/Constat autem Dentale uestrum, citrinum unguentum ingrediens, piscis dentes non esse, sed inter conchas numerandum, de quibus ab Antiquis sermo fit, Dentale & Antale in purpurarum genere a Plinio libro. 9. capite. 36. & Dioscoride libro. 2. numerari uidentur/& a Plinio eodem loco dentale buccinum dicitur, a Galeno buccinum marinum, quia similitudinem habet cum buccino, quo sonus editur. Antale a Plinio purpura uocatur/tamen & in genere buccini quoq; est. Galenus in Emplastro albo Ariabarzanio inter alia, Buccinorum cinerem addit. Ceryces a græcis buccina uocantur, nam Idem est Ceryx quod præco apud Græcos/propterea buccinum dicimus, quod ipsi cerycem nuncupant. Recentes Dentale appellant, quia cum dentibus similitudinem habere uidetur. Viuunt hæc, sed an sensum habeant immerito multi dubitant, quum sensu uigere oculata fide constet. post marinos æstus supra maris littora inueniuntur. Sunt qui hæc cocta, & qui cruda edunt, sicut alia conchylia. Antale diuersis inuolucris circungyratur/tamen buccinum est, Accidit quandoq; flante uento, per Antalis anfractus sibilum emitti, ut tuba uideatur. Hæc Venetijs emes, aut circa mare quæras, quum in Malaciam/post ingentes æstus uenit. Optarem ut buccina carnem habentia emeres. quoniam (ut Paulus inquit) oleo decocta aurium doloribus proficiunt. Quamobrem Dentale buccinum est/Antale apud antiquos, purpura. Ideo Galenus xi. libro de Simplicium medicamentorū facultatibus eodem capite de buccino & purpura tractat/& Dioscorides primo de purpura, mox de buccino tanq̄ de Congeneri expediuit. Tamen murex plura amplectitur/q̄ buccinum faciat, qui uero Tellinas, ex nominis uicinitate Dentale esse arbitrati sunt/aberrarunt/quoniam Tellinæ albæ sunt in genere concharum/lenes/& perpolitæ, nullo modo striatæ, & sunt Tellinæ quas nostrum uulgus peueraze/& peueracinas nuncupat. Ad alia te conferas. Her. Cœna parata est, & iam frigescunt pultaria. Se. Vmbilici marini supersunt/qui nos paululum remorantur. Bra. Pulchrum nomen est, a re ipsa sumptum. quoniam hominis umbilico similes spectantur/ab antiquis in genere cochlearum marinarum numerari solent. Vnum uero in genere admonendum/omnes has testas exiccare/propterea Galenus in Buccino de omnibus una pertractat/& in genere. Se. Lauemus manus, & e regione huius ostij sedeamus/ubi suauis aura spirat. Her. Et ego in hunc angulum secedam/ne sudans, laterali morbo capiar. Bra. Considerare oportet, nunquid alia sint in his montibus quærenda/aut alibi eundum ut habeatur. Se. Nihil amplius est, quod hic desiderem/Cras Ferrariam reuertemur, ea conditione, ut comes sis/& alia nonnulla meæ officinæ cōmoda, necessariaq; tractemus. Bra. Nō possum tibi nō obtēperare,

490. (margin, beside "mani Vvein stein appellant")
491. (margin, beside "nostrum uulgus peueraze")

Dosis Tartari

q̃uis mihi alio eundum erat. Nunc autem tempus quietem exigit potius, q̃ uerba & dulcis sopor influit per membra. Herb. Dormiamus igitur, ut summo mane surgentes/magnam itineris partem perficiamus. Se. Iam somno capiebar, nisi tuis uerbis interturbasses Herbarie.

De Pinguedinibus, quarum in officinis pharmacopolarum usus est.

HERBARIVS.

Vrgiteiam/Diluculum instat, En Venus iterum eradiare cœpit. Bra. Lucifer mane appallatur. Se. Inter eundum alia Simplicia excogitare, & percribrare oportet, quibus indies utimur. Bra. Quæ sunt hæc? Se. Primo pinguedines occurrunt. Bra. Quorum animalium? Se. Gallinæ, Anatis, Anseris. Bra. Ferrariæ eiuscemodi pinguedines perq̃ commode habentur, Tamen Glocientes gallinas euitare oportet/& antiquas/Anserum uero/atq; Anatum syluestrium pinguedinem seorsum a Domesticis serua, nam syluestrium pinguedo calidior & subtilior existit/debent`q; circa salem inueterari, ut Dioscorides 2. libro, & Galenus xi. de Simplicium medicamentorum facultatibus ostendunt. Tu si seruare cupies, hos Authores consideres/qui plures modos seruandi secundum diuersas etiam pinguedines docent. Ad nonnulla etiam recens ualet, ad quæ non inueterata, & e contrario. Nec te prætereat Marium pinguedinem calidiorem & sicciorem fœminarum pinguedine esse, Ideo seorsum Marium, & fœminarum pinguedines serua. Differunt pinguedo & Adeps/quoniam Adeps in ualde obesis animalibus pinguedo est, pinguedo uero subtilior/propterea obesa animalia etiam uulgo adipem habere dicimus, Animalia uero quæ macilenta non sunt/& integra sanitate fruuntur/pinguedinem habere/& pinguia esse fatemur, nó tamen adipem habere. Ideo pinguedo intra carnem, Adeps in fine carnis existit. Se. Seuum quid est? Bra. Seuum/uel Sepum in Ruminantibus adeps est in fine carnis, In sue Sepum sed ineptum etiam ad candellas/& Axungia seruãtur, in Renibus sumenda esse Dioscorides 2. libro animaduertit. Seuum & Adeps gelantur/non gelatur pinguedo. Tamen inter loquendum quandoq; pinguedine/pro Adipe/& Adipe pro pinguedine utar, ut fere Recentes faciunt. At tu in officina pinguedinem ab Adipe separatam habeas, quoniam pinguedo calidior/& minus humida est, Vbi autem magis humectare opus sit, adipem sume, vbi minus, pinguedinem. Nunc in usum uenit uitulinam pinguedinem seruare/ad circunlinienda Catapotia, ne amaritudo sentiatur. Pinguedo ab Hispanis Bordura nuncupatur/Galli uero Gallinam poule. Germani henn. Hispani ut nos uocant, sed Anas a Gallis Canart, ab Hispanis anade/a Germanis Ent dicitur, Appellant uero Hispani Anserem Ansaron, Galli Oyee, Germani bans, quod nomen apud Germanos antiquissimum est. nam Plinius capite 22. lib. xi. Banzam uocari apud Germanos anserem scriptum reliquit, ac si Plinius Germanũ no

Tauri sevi, et hirci pinguedo, acrimonia multa, et ignea possidet: bovis ite, ovisq adeps ~~ois igneis~~ aeris e. Nam taliu acantiu pingue, ob crassitie adeps dr: Sut aut no calidiores tm sed et magis terrena suibus. Porro anseris, & Gallinacei calidior e pinguedo, & siccior q suu. qn et subtilioru ptiu et minime terrestris, sic et auium omnium, qngde et corporis suba ipar, no porcu ht aeris: . Quacunq ergo pinguedines no du ulla nacta sut acrimonia, emplastica, et illinendi poros facultate obtinet, ta q tato efficaciores, pto sicciores, magisq terrena fuerint: Gal. 4o d simpl. fac. cap. 13 v:

493. men declinaret a Gans, quod quum ipsi proferunt, adeo aspere referunt, vt s. z. sona-
re videatur. **Se.** Tassi, Vrsi, Ceruiq; pinguedines sequuntur. **Bra.** Non parum etiã
refert an pinguedo ex Iuniore, vel seniore animante sit. In his montibus Tassorum,
ursorum'q; pinguedines a Rusticis emes, priusq̃ discedamus, Vereor autem ne decipia-
ris/& aliam pinguedinem pro vrsi pinguedine vendant Rustici hi montani/omniũ ru-
sticorum perditissimi, qui continuis factionibus sese mutuis necibus interficiunt, sed·
en occasio offertur/qualem volebamus. Ab hoc Rustico vrsus interfectus est/pingue
dinem emere quid prohibet? vt ex vrso sumptam certi simus, deinde Ferrariæ. Dios-
coridis more aptabimus, seruabimusq;. Nec Taxum illum viuum prætermittamus,
quem mulier funiculo ligatum habet/eum Ferrariæ vnà comedemus, & pinguedinem
seruabis. Dioscorides, Galenus, & Paulus huius animalis pinguedinem prætereunt.
Constat autem plurimum emollire. Cerui pinguedinem ut habeas curabo, quum Il-
lustrissimus patronus Hercules Estensis nunc nouus Ferrariæ Dux creatus, cui fata se-
cundent, Ceruos venatione defiget. Taxus animal est fere in murium alpinorum ge-
nere, a quo Ferrariæ Nobilissima Taxonorum familia nomen sortita est, in quo sunt
duo ingentia virtutis lumina Galeaceus patruus, & Nicolaus nepos, quorum minora
non sunt Hercules, Camillus, & Alphonsus, de quibus alias. Galli vrsum Ours, His-
pani vt nos/Germani beer vocant, Ceruum vero Germani hirs, Galli cerf, Hispani
494. Cieruo nuncupare solent. **Se.** Equi pinguedo sequitur. **Bra.** Curabo, vt hanc pin-
guedinem a Magnifico Petro Manfredo Mauro cognominato habeas, qui ea frequen
ter ad equorum ægritudines utitur, Tamen ipse pinguedinem comarum equi appellat,
quia ex collo potissimum eliquat e quo Comæ prodeunt. Germani equum pfert, Gal
li Cheual, Hispani vt nos cauallo nuncupant. **Se.** Hirci pinguedo sequitur. **Bra.**
Et hanc Ferrariæ habebis, est enim hircus caprarum maritus, quem vulgo becho nun-
cupamus, & per similitudinem eos homines bechos appellare consueuimus, qui spon
te eorum vxores ab alijs uitiari sinunt. Quippe omnia animalia ægre ferunt, si com-
pares suæ alijs iungantur/& pro hoc actu dimicant, præter hircum. Quamobrem in-
ter Ferrarienses institutiones sancitum est, si quis patiatur sciens & uolens vxorem eius
ab alio vitiari/supra currum ligatus/caput hircinis cornibus redimitum habens/per to
495. tam vrbem ducatur, vt hoc probro vilescat. A Gallis hircus Bonetti/ab Hispanis
Cabron, a Germanis pock dicitur. **Se.** Castrati pinguedo præter dictas habenda.
Bra. Hanc etiam ne aliunde quæras, q̃ Ferrariæ. Agnus est dum puerescit, quum
creuerit Aries efficitur, ouium maritus. Si castretur. Veruex dicitur/Vos autem castra-
tum nominatis. Dioscorides modum seruandi lib. 2. docet, q̃quis & alij sint modi post
Dioscoridem inuenti. Galli Castratum Mouton/Hispani Carnero, Germani Semmel
496. appellant. **Se.** Hominis pinguedo sequitur. **Bra.** De humana pinguedine exordiar.
Si in primis animaduertero Castratorum pinguedinem a Galeno Fœminæ assimilari,
vt eandem fere qualitatem habeant pinguedo fœminæ, & Castrati in suo genere/adeo
ingentes vires nobis tribuunt testiculi, qui in causa sunt vt tauri nunq̃ aratro assuescãt,
nisi castrati. Pro humana autem pinguedine seruanda, quum suspensi alicuius sectio
fiet, vt assequaris curabo. Quippe illi displicent qui his detrahunt, qui ex homine me-
dicinas parant. Vt Alexander Benedictus/quoniam apud antiquos Medicos cũ græ-

cos, tum Arabes ex homine plures ad artem medicam spectantes compositiones fieri
colligitur. Adde hominem homini magis assimilari/q̃ aliquod aliud animal, sed hæc
alias disputanda sunt,& diffusis ac certis argumentis cõprobanda. Nunc nũc etiã Io/
annes Sinapius Germanus/uir omni bonarum literarum genere refertissimus,& noster
in naturali philosophia Discipulus, libellum ostẽdit ueluti Enchiridion Botanologicon
inscriptum, quem ueluti per transennam nõ quidem legi, sed vna nocte voraui, In quo
libelli Author eos taxare uidetur, qui ex hominum partibus quicq̃ in re medica faciũt,
Sed ipsius pace dixerim, quum humanæ partes per notas qualitates alicui ægritudini
succurrunt, in his præsertim quæ exterius applicãtur, humanis partibus potius utor,
q̃ alterius animalis, & ita cuicunq̃ agendum suadeo. Nomen authoris libelli Euri/
tius cordus est, Simesusius, quem coram ex facie noui quum Ferrariæ literis incumbe/
ret. In contubernio Excellentissimi Vincentij Caprillis/Euritius vere cordatus vir,
longa experientia præditus, Cuius libellum anteq̃ ad hanc vsq̃ nostri laboris partem
peruenissem legisse optaré/quippe maximo mihi adiumento fuisset/præsertim in ger/
manis nominibus agnoscendis. Ad rem nostram redeũtes/Germani hominẽ Mensth,
Hispani hombre, Galli homme nuncupant. **Se.** Serpentis pinguedo sequitur. **Bra.**
497. In hac pinguedine errores innumeros faciunt/& pharmacopolæ,& qui sine distinctio/
ne ordinant Medici. Nam vocabulum serpens/omnia serpentia significat indiscrete,
quæ innumera sunt/vt etiam Quintus Serenus/& plures alij antiqui/puerorum ver/
mes/& terrestres serpentes appellarint. **Se.** Rari sunt qui hac pinguedine vtantur,
immo nunq̃ probos medicos ea uti uidi, sed Agyrtas solũ & ethologos. **Bra.** De pin
guedine viperæ apud Authores sermo fit/de aliorum serpentum adipe nihil fere legi
apud quenq̃ probatum/nisi apud Albertum Magnum, quem tamen non ausim/nec
uolo inter probos rei medicæ authores numerare. Quum igitur serpentis pinguedo
simpliciter quæritur, Viperinum adipem intelligendum censeo/qui per decoctionem
colligitur. Bononiæ pharmacopolas uidi, qui ex quocũq̃ serpentis genere(puerorum
vermibus/& terrestribus lumbricis demptis) indiscriminatim acciperent. Serpentem
498. Galli Couleuure/Hispani culebra/Germani Schlamg uocant. **Se.** Sunt & qui Leoni/
nam pinguedinem in suis compositionibus, quas Receptas dicunt/accipiant, sed an
leonina sit/quam Venetijs emimus, ignoramus, Ideo in mea officina hanc habere par/
uipendo. **Bra.** Nec immerito, quum rẽ ipsam an talis sit, ignores, A Germanis leuu,
a Gallis & Hispanis ut nos lion/uel leon nuncupatur/primi lion/Hispani le/
on uocant. **Se.** Nullis alijs pinguedinibus utimur, sed Medullæ se/
quuntur. **Bra.** A Dioscoride autem & Galeno plures aliæ
enumerantur rei medicæ necessariæ. **Se.** De illis
nihil ad nos, quum ea planicie, quæ in de/
cliui uidetur, potiti erimus, Me/
dullas quibus utimur, enu/
merare incipiam.

De Medullis,

De Medullis, quarum in officinis vsus est.

BRASAVOLVS.

499.
Xpedit Medullas, qbus uteris/enumerare. Se. Id faciã, si in primis animaduertero, Medullas potissimum e cruribus accipi. Bra. Tamen Galenus. 11. de Simpliciũ medicamentorum facultatibus/etiam spinalem Medullã ex brutis colligi censet/& seorsum a Medulla crurium seruari. Nempe Medulla proprie crurum dicitur/est autem Spinalis medulla durior/& siccior alijs/has seorsum collige, ut Galenus præcitato loco/& Dioscorides secundo libro docent/diuerso tamen ingenio. Se. Prima Medulla crurum ossis cerui est, Secunda Vituli/Tertia Bouis. Bra. Et merito per hunc ordinem numerasti. quoniam Galenus/& Dioscorides Medullæ ceruinæ primum locum tribuunt/secundum Vitulinæ/tertium Taurinæ/& hircinæ/sub Taurina bouilam cõprehendimus. Germani Medullam Marck/Hispani Tuetano uocant, Vitulus autẽ a Gallis Vran/ab Hispanis bezeron/a Germanis kalb dicitur, sed Galli bouem beuf, Hispani Buey/Germani Rindt appellant. Se. Agni Medulla sequitur. Bra. Ferrariæ probatissimam habebis/vbi curabo, ut Ceruinam assequaris. Agnus ab Hispanis cordero/a Germanis lamb uocatur. Se. Post Medullas/pulmones sequuntur, de quibus statim agemus/si prius hoc flumen tranauerimus.

De Pulmonibus & Testiculis.

SENEX.

No tantum pulmone utimur nos pharmacopolæ. Bra. Ergo & uno corde? Se. Immo nullo corde. Bra. Forte nulla mente intelligis. Se. Rem non accepisti. Intelligebam/nullius animalis cor/nostras officinas ingredi. Bra. Tui autem serui animalia sunt/Igitur nec tuorum seruorum corda in officinis habes? Se. Vtinam mendacium esset/& salibus tantum Iocaremur, sed re uera meorum famulorum corda extra officinam sunt, quia amasiis & puerilibus deliramentis uacant, Ad rem uero proficiscentes, pulmonem vulpis so-
500. lum medici recipiunt/& nostras compositiones ingreditur. Bra. Hunc pulmonem siccatum/potum'q; suspiriosis mederi Dioscorides censet. Compositionem habetis ex hoc pulmone probam, & quæ suspiriosis magnopere prosit. Dioscorides & Galenus de pluribus pulmonibus unà scribunt, quos omnes ad attritus calciamentorum ualere iudicant. A Gallis pomnon de renart/a Germanis fuchs lumgen. i. vulpis pul-
501. mo nuncupatur. Se. Vnius etiam animalis Testibus utimur. Bra. Cuius? Se. Castoris. Bra. Et Castorium dicitur ipse testiculus, ad tot in re medica valet, quod

(ut Galenus. xi. de Simplicium medicamentorum facultatibus refert) Archigenes integrum librum de ipso perscripserit. hoc animal Dioscorides amphibium appellat, quoniam & in aqua & terra uiuat/sed potissimum in aqua moratur/ob pisciculos & cancros, quos sedule expiscatur/& quibus uescitur. Nos uulgo hoc animal biuaro nuncupamus. Galli latinum nomen sequuntur Castor, Germani a pelle, quam supra dorsum in cauda habet, ut Oropygium in auibus, biber Geil nuncuparunt. Receptum est, & adeo animis hominum impressum, ut nunq̃ dimoueri possit, hoc animal sibi testes amputare, quum uenatores eum sequuntur, quum nouerit causam cur insequantur, aut quia nobis inuidet, ne illam partem habeamus, propter quam illum insequitur. fingunt autem recentes/quum co' deuentum est ut fugere nequeat, sibi eam partem amputare/quæ mali causa est, ut hoc ansam dederit pluribus amantibus picturas ex hoc animali sibi fingere. Idem Plinius capite trigesimo octaui libri, q̃uis tertio capite libri 32. dicat medicorum uulgus id existimare. At Sextius medicus diligentissimus falsum esse obseruauit, immo adeo paruos & substrictos habere, & spinæ adhærentes/ut adimi non possint, nisi uita animalis simul adimatur. Dioscorides idem sentit non posse adimi, quoniam substricti & adhærentes sunt, quales sues habent/& nos hoc obseruauimus ter/aut quater in uiuis fibris & mortuis/non sunt quales ab aliquibus Venetijs ueneuntur, lutræ similitudinem habet/cauda solum differt, & habitu corporis/tamen & lutrarum testes ad eadem fere ualent, ad quæ Castoreum, In ponto nascuntur, & in fluminibus aliquot Hispaniæ frequentes sunt/& apud nos ubi Padus mari iungitur. Quum annis proximis essem cum Illustrissimo Principe Alphonso Duce Ferrariæ/circa loca eius maritima, ubi dicitur caput Gauri uulgo Codegoro, in aquis Castorem conspicatus pilosum piscem putabam, sed nautæ uenatores eum sequebantur, Vnus erat in prora contum ferratum habens, alij paulatim nauem ducebant uersus eam partem, in qua fibrum submergi uiderant, quum fiber motu exterritus caput exereret, hic qui contum habebat, illum confixit, quem Illustrissimo Duci præsentarunt, Ego autem illum membratim dissecui, deniq; testes & paruos/& fere dorso inhærentes inuenimus. Reperiuntur & eo loco lutræ, q̃uis in Neapolitano agro frequentiores sint. Intra pelliculam Castorei liquor est, qui cerosus esse debet, odore graui, & redolente uirus/gustu mordaci, & acri, friabilis, Ex uno principio, hi testes sunt, Vos autem pharmacopolæ nescio quid Venetijs pro Castoreo ematis/quum facile apud nos haberi possit fiber, nec in pontum/aut Hispaniam mittendum/eius morsum euitant insequentes/quoniam nunq̃ deserat/nisi perfracto membro. Ad alia pedem conferas. **Se.** Olea sequuntur, de quibus statim agemus, quum alpes istas superauerimus. **Bra.** Immo ut uia breuior uideatur, inter eundum enumera.

De Oleis que ex minera sumuntur, & que per expressionem fiunt, & que igne parantur.

SENEX.

Lea, quæ mineris innascuntur, & subterraneis meatibus in hoc ordine carceres habent. Bra. Eorum nomina edoce. Se. Petroleum, oleum de monte zibio, oleum de saxo. Bra. De his ubertim in Asphalto & Naphta prædiximus, addidimusq; Petroleum ex Regno Neapolitano adduci, e particulari loco, qui uulgo nuncupatur il tocho. Se. Ad olea igitur, quæ per expressionem fiunt, descendā, inter quæ in frequentissimo usu sunt, quæ ex amygdalis
502. amaris, & ex dulcibus fiunt. Bra. De his in fructibus dictum est. Non pigebit tamen addere, quoad gustum perfectius fieri, si pellicula circundans dematur. Nec temperare possum, quin pinguiusculum quorundam pharmacopolarum errorem detegam, qui ab ethologis oleum amygdalarum dulcium emunt, in uessicis portantibus, quum tamen oleum seminum lini sit. Se. Id mihi diebus ante actis accidit / propterea statui deinceps nunq̃ emere, sed in officina expressis amygdalis parare. Bra. Para & alia, ut oleum seminum lini, oleum ex uitellis ouorum, quod falso nonnulli pharmacopolæ cicatrices delere contendunt, ut oua a fatuis detrahant. Nunc tamen mulierum usus est, ex hoc oleo facies decorare, aut simpliciter, aut alumine, sale'q; gemmæ additis. Se. Itaq; ex seminibus cucurbitæ oleum parabo/ex glandibus, atq; nucibus. Bra. Oleum ex nucibus in usu medico non uidetur. Her. Saltem ad accensas lampades seruandas habendũ. Se. Tamen & multis ægritudinibus succurrit, quomodo fieri oporteat, Dioscorides. 2. libro ostendit. Her. Cur aliarum nationum uocabula prætermittis? Bra. Vt tibi morem geram, exarabo. Galli oleum huille, Hispani azeytes/Germani o'el uel o'el/e supra o, ponentes/& sono quodam inter o, & e, medio proferentes appellant/nuces ab Hispanis nuezes/a Gallis noys, a Germanis nuss uocantur, linum Germani & Galli lin/uel Germanice lein, Hispani, ut nos, lino dicunt, Ouum vlx Galli, Hispani Iueues, Germani ey nuncupant, oleum cucurbitæ ab Hispanis Azeites de pepitas de calabacas/a Gallis huille de Courges nominatur/Glandes Hispani bellotas, Galli Glans/Germani Eichel uocant. Se. Persicorum oleum/& Chrysomalorum sequitur. Bra. Ex horum seminibus oleum fit, non ex fructibus, Tamen persicorum oleo raro utimur, quoniam eius loco Amygdalarum amararum oleum sumitur/q̃quis ex persicis oleum exiccet magis, q̃ ex amygdalis amaris. per Chrysomela autem quid intelligis? Se. Fructus illos, quos muniacas appellamus. Bra. A Germanis Amarellem uocantur. Dioscorides in Cotoneorum genere Chrysomela numerat, colorem aureum, & suauissimum odorem habent, & per costas distincta sunt. Alij Melimela esse/a melleo sapore, quæ a Varrone Mustea appellantur propter celeritatem mitescendi, & re uera nullum pomum celerius mitescit nostro dicto Armeniaco. In persicorum genere, aut prunorum potius numerāda sunt quæ Armeniaca nũcupamus, quoniam, ut inquit Plinius, ex Armenia delata sunt. Nos uocabulum corrupimus, & Mu-

niace quasi Armeniace uocauimus, quæ Palladius inter Persica numerat, oleum semi-
num horum fructuum hæmorroidum doloribus succurrit, & a uobis pharmacopolis
in hoc usu tantum fit. Hominum ingenium, quod nunq̃ desinit noua rimari/per ua-
rias insectiones, medias quasdam arborum species uel indiuidua inuenit, quæ nunq̃
excogitauit antiquitas, nos uulgo Albercocco, uocamus, fructus inter Persicum, & Ar
meniacum medios/cuius sapor nonnihil etiam persici repræsentat, Appellãt Germani
503. Persicum pfirsn. Se. Glandis oleum sequitur. Bra. Apud authores Glans unguen
taria reperitur, quam nos uulgo been Arabico nomine uocamus, balanus ab antiquis,
& balanus myrepsica. De balanino oleo. Dioscorides primo libro tractat, quod nos uul
go oleum de been nuncupamus. Se. Nunc de hoc oleo non loquor, sed de oleo ex ro-
borum glandibus facto. Bra. Esto, Ferrariæ exprimes, nunc autẽ Glandes in his mon
tibus collige, ex robore tantũ, non ex Ilice/aut altera arbore, q̃uis suas uires & hæ glan
des habeant. Se. Laurinum oleum sequitur. Bra. De hoc in herbis scriptum reliqui
mus, ubi omnia, quæ ex hac arbore colligi oporteat monuimus. In his montibus bac-
cas collige, quas ad oleum conficiendum Ferrariæ exprimes. Sunt enim hic efficacio-
res q̃ Ferrariæ/Tamen frequentissimæ lauri Ferrariæ uirent/& aliquot locis adeo Fer
rariense solum amat/ut fere sponte crescat. Vestalium uirginum pudicissimarum, pro-
batissimarũ`q; cœtum nostra patria habemus/inter quas nonnullas sanctas numerare
possem. Corporis Christi sorores nuncupantur, Claustrum habent, in quo adeo cres-
cunt, pullulant, & multiplicantur lauri, ut uix recidentes agere possint quin ubiq; scatu
riant, immo ipsis inuitis pullulant. Se. Est`ne claustrum illud, in quo Illustrissimi Du
cis filia moratᵘ Bra. Illud est, in quo Elleonora Estẽsis uirgo pudicissima/huius mun
di illecebris sponte derelictis, uitam sanctissimã uiuit, & in continua Dei obsequia du-
cit, quẽ ueluti morum specimen ac speculum, Alijs optime/probatissime`q; uiuendi ex-
emplar incomparabile tribuit. Ipsamet etiam patre prius inuito/cui filia unica spolia-
ri nolebat/sese diuinæ speculationi/& Christi obsequijs tradidit, & Domina ac Impera
trix aliorum imperio semet sponte subiecit. Sed pro hoc oleo Dioscoridem primo li-
bro consule. Se. Certe (ut de ipsa audiui) semper in melius proficit. Oleum de spica
sequitur. Bra. Apud uos duplex oleum de spica reperitur/odoratum unum, Alterum
simpliciter de spica nuncupatum/sed apud antiquos odoratum solum de spica reperi
tur, quod Nardinum uocant, apud nos confectum suauiter non olet, quoniam ex her-
504. ba uulgo dicta lauandula/& non ex Nardo fiat, sunt nonnulli qui lauandulam Nardũ
Gallicam credidere, immo, Genuæ multi ex lauandula Nardinum oleum magno erro-
re parant, quum apud ipsos uera Nardus sit. Alij quum lauandula ab indigenis aliuca
nuncupetur, Saliuncam apud antiquos esse existimarunt. Alij libanotidis Coronariæ
speciem censent. Oleum, quod apud nos fit, uiride est: si autem ex Gallia deferatur,
aut ab aliquibus Genuensium officinis, flauescit, & magis redolet. Diuersis modis con
ficitur, per expressionem seminum, ui solis/aut ignis, sub terra ad statutum tempus in
uitreato uase conditur, ut Nicolaus in eius antidotario præcipit. Se. Oleum Myrti-
505. num sequitur. Bra. De hoc a Dioscoride primo libro: & Myrteum uocat. Se. Sesa-
minum oleum sequitur. Bra. Sesamum in Græcia & Aegypto frequentissimum est,
immo nullum alterũ oleũ in cibis & usu habent Aegyptij: Græci & oliuarũ oleo, & Se-

Saliunca lauandula credit.

samino utuntur, sed ad dulcorandum panem sesamum addunt. Plinius libro decimooctauo capite septimo, Illud tractat, & eius effigiem pingit. Dioscorides uires tantum tractat, Arundinem habet, ut Milium, sed ampliorem, & radicem numerosiorem, q̃ Milium, caulis est ferulaceus, propterea solum uehementer emacrat, foliaceum florem habet/& grana eius in siliquis distincta sunt, ut lupini. Candida grana magis probantur, & dulciora sunt/ex his granis expressis Dioscoridis more primo libro Oleum fit, in medico usu & coquinario/Antiquitus in ITALIA serebatur, ut Columella scribit/& Plinius/sed nunc non solum non seritur, immo nec noscitur. Non desunt autem qui putarint grana quædam quæ in Ferrariensi agro nuper seminari cœpere, ad oleum parandum, sesamum esse/& re uera optimum oleum ex illis granis efficitur, quo Magnificus Albertus Bendedeus utitur/tamen nec caulem, nec florem sesamo similem habet, sed syluestri Raphano potius. Promiserat Illustrissimus Alphonsus Ferrariæ Dux; ex Græcia sesamum haberi, curare. At morte præuentus non potuit. Verum Illustrissimus Hercules Dux nuper electus patris promissa reintegrauit, spopondit q; in Bondonij campis latum agrum daturum, vt seratur. nam summe terram emacrat, sed Bondonij campi luxuriant magis q̃ oporteat, & latissime ac fertilissime cultoribus respondent/ut facile exhauriri non possint. hæc de sesamo satis/nunc ad alia te uertas.
Se. Olea, quæ per expressionem fiunt/expedita sunt. ea sequuntur, quæ igne para-
506. mus, & a Iuniperino scheda nostra initium sumit. Bra. Ex Iuniperi ligno hoc oleum dupliciter fit/aduersus pestilentem morbum apprime ualens, In duplici uase conficitur/quorum alterum perforatum in altero sit, & igne circundetur, ut Recentes docent, fit etiam ex Iuniperi baccis, sed per expressionem, ut alia quæ ex seminibus parari Dioscorides monuit. A Gallis Iuniperus Genesure. Ab Hispanis Genebro, a Germanis Vvachelderbeer idest baccæ Iuniperi, uel krommetbeer idest baccæ turdorum nuncupantur. Se. Tartari, atq; Sulphuris olea sequuntur. Bra. Et hæc ui ignis fiunt, in tua officina Ferrariæ assequeris / Sulphur Galli soufre, Hispani enxufre / Germani schuestel uocant. Se. Vitrioli oleum accedit. Bra. In Chalcantho/oleum fieri admonuimus, quod non solum homines, sed & arbores interficit, Ideo in secessu parandum/ubi nullus habitet. Albucasis & alij recentes modum conficiendi ostendunt, sat est nobis ueluti per transennam res ipsas ostendere, & cũ occultæ sunt/detegere. Con-
507. ficiendi uero modus a recentibus discas, ne ab ipsis eorum labores sumere uideamur.
Se. Terebinthi oleum occurrit. Bra. Nos alio Terebinthino oleo utimur, q̃ antiqui fecerint. quippe ex Terebinthina/immo potius ex laricina, ui ignis oleum educimus multis ægritudinibus aptum. Antiqui uero (ut Dioscorides primo libro ostendit) ex Terebinthi seminibus parabant/eo modo quo Myrti semina ad oleum exprimuntur. Nos Terebinthi seminibus caremus. Ideo illud quod ui ignis fit ex uera Terebinthina, nõ ex laricina hẽre curabis. Se. De oleis expeditũ est. Bra. Cur oleũ ex maturis oliuis/& imaturis prætermisisti? tñ p expressionẽ fit? Se. Qm̃ Ferrariæ copiose hẽo. Bra. Adde in fructibus ptractatũ eẽ, miror aũt cur tã pauca olea seruetis. Se. Plura ĩ usu nõ sunt. Bra. Ad cicatrices delẽdas, uel potius remittẽdas & emolliẽdas terebinthinũ oleũ summe proficit his dẽptis quas varioli reliquere. Se. Ego aũt singulis ãnis ad uariolorũ stigmata eius olei copiã uendo. Bra. Decipiuntur qui pro uariolis emunt,

ut experiri licuit in Magnificis compatribus Renata Subisia Galla uirgine pudicissima, & Comite Bonifacio Biuilaqua nobili egregio, hi enim simul cum Magnifico Federico Quaino Lucretiam natam ad undã Baptismatis eleuarũt/anno a Christi ortu. 1534. decimoquarto calendas octobris, quæ in lucem prodierat quinto Idus septembris, sed hæc omittamus, quæ ad rem nostram nihil faciunt. Interim alia prosequaris. Se. Nihil aliud in mea scheda reperitur ad officinam nostram necessarium. Bra. Vbi olea reliquisti, quæ ex floribus & herbis fiunt? Se. Hæc data opera omisi, quoniam Ferrariæ in mea officina optime paro. Bra. Erant & illa numeranda, ne quidq; hic scriptum desideretur. Se. Nihil antiquius mihi esset, q; hæc tecum dulci colloquio discutere, ut nostris simplicibus medicamentis nihil desit inconsultum. Bra. Iam urbis mœnia uideri incipiunt/& summa turris Rigibelli cacumina apparent, Pilea quatiamus, ut ab hoc ingenti puluere liberemur. Se. Domi commodius fiet, quippe decet peregrinum hominem multo puluere aspersum esse/cum præsertim qui ex horridis montibus descenderit. Bra. Cras ad te diluculo accedam, ut olea omnia ex herbis & floribus/quorum in officinis usus est, recenseas, ne quidq; nostro sermoni, de his quæ in quotidiano usu tractatis/deesse uideatur. Se. Vt compositiones recta trutina expenderes, optarim. Bra. Hoc acturus sum, & Iãdiu cœpi, Tibi q; pro nostra antiqua & recenti amicitia satisfacere decreui/composita omnia ad antiquorum compositiones comparare, & ubi recentes sunt aliquæ compositiones, eas per componendi normas examinare. Nunc autem vale, & olea omnia, quæ in officinis habetis, simul collige. Se. Id lubentissime faciam, nec graueris ad me tempestiue accedere, quoniam ego, expeditis nonnullis, ero tecum in prandio. Bra. Interim igitur vale.

De Oleis que ex floribus & herbis fiunt.

SENEX.

Rosaceũ fieri, ex puro oleo, ut rosis [illegible] docet Gal. 2° de simpl. fac. cap. ult: ubi [illegible] nihil odorati [illegible] oleũ [illegible] ibidem dicit: dicit idẽ differre oleũ rosaceũ ab ung. ros. [illegible] oleũ ros. sine odoramentis [illegible] uero cũ odoramentis:

SAluus sis mi Antoni Musa, Superior nox annus uisa est, quippe uehementer opto præcitata olea enumerare, & recta trutina speculari/Olea in primis scripta sunt/quæ ex herbis/aut floribus infusis postea expressis fiunt, quorum primum Rosa-
508. tum est. Bra. Non est opus ea enodare, quæ ab alijs authoribus ad libellã tradita sunt. Dioscorides primo libro modos conficiendi oleum Rosatum uel unguentum (ut ipse uocat) ostendit, a quo Mesue omnia fere sumpsit. Tu hos authores insequeris, & completum Mesue, & non completum præparabis, Nec ex Omphacio parare despicias, Ad hæc autem agenda/olea sumes graui odore minus affecta. nam illi profecto delirant, qui ex Amurca olea conficiunt. Tu ex perfectissimo oleo facies, quod floris/aut herbæ odorem uehementius seruabit. Idem oleum rosaceum/ex oleo sesamino fieri posset, & ita Aegyptij faciunt, Verum sesamino oleo caremus, propterea

Sesamino caremus.

ex oliuatum oleo paramus, Illos tamen non laudo qui ex Amygdalino facere tentant.
509. Se. Oleum uiolatum sequitur, Bra. Eadem ratione fit, nisi quia in oleo. Amygda-

larum dulcium parari conuenit/& tunc eo potissimum in pectoris ægritudinibus uti/ mur, sed ex oleo oliuarum Inflammationibus etiam succurrit. At unum ambiguũ est, in quo nonnunq̃ pharmacopolas disceptantes audiui, quid ad conficiendum oleũ su/ mendum sit/flores in herba, Nos simpliciter in oleo florem poni oportere certi sumus, Nec te prætereat & si in his oleis p infusionẽ factis flores & herbæ exprimantur, proij/ ciantur'q;/nihil impediri etiam si in oleo continue relinquantur. Se. Oleum de Ab/
510. sinthio/& Chamæmallinum sequũtur. Bra. De Absinthio ex herba, Chamæmallinum ex floribus perficitur, Illos autem inepte operari arbitror, qui ex parte lutea, separatim, & ex albis foliolis olea diuersa parant, quum potius ex herba & floribus seorsum pa/ randa sint. Se. Anethinum, liliorum alborum/& Rutaceum sequuntur. Bra. Ane/
511. thinum, & Rutacem ex herba fiunt, quæ perfecta sit, & præsertim Cacumina sumenda, Rutaceum apud Mesuem fit/myrtini more. Tu Mesuem & Recentes legas, qui uarijs modis conficiunt, de quibus seorsum agemus, sunt. n. qui succum addant, & qui mini/ me/& qui igne bulliant, & qui feruori solis relinquãt/& qui utrũq; agãt/ut per aliquot dies solis radijs calefiant/postea igne perficiant. Nos simul uno uolumine modos om nes parandi olea edocere cœpimus/plures alios a Chymistis inuentos addẽtes. At ole um liliorum alborum multis modis fit. nã compositũ reperitur/quod recipit Mastichẽ Chalamũ Aromaticũ/Carpobalsamũ ad quantitatẽ unius unciæ, pro quolibet, Caryo/ phylla. Cinnamomum ad quantitatẽ semiunciæ, Croci ad quantitatẽ triũ drachma/ rum, folia liliorꝫ alborꝫ. i. florꝫ folia/ad quantitatem nouem unciarũ. Deinde in uitreo uase condantur/& duas libras perfecti olei oliuarum superinfunde/& e regione radiorꝫ solis p quadraginta dies serua, Deniq; exprime/& pro exquisito uendes. Non desunt qui hoc uocent oleum liliorum & speciebus, quũ potius compositio sit, q̃ inter simpli/ cia medicamenta numerandum. Simplex autem eo modo fit, quo & alia supradicta, ut Recentiores ostendunt, quippe qui plura antiquorꝫ oleis/experiẽtia ducti addidere. Se. Oleũ de Menta, & de Maiorana sequuntur. Bra. Ex Menta, & Mentastro seor
512. sum fieri potest, & nostræ etiam mulieres ad roborandũ uentriculũ ex Florentina men/ ta conficiunt, quã nonnulli sisimbriũ arbitrati sunt/De Amaracino oleo eadẽ ratio est, q̃uis Dioscorides duo unguenta parari iubeat/unũ Amaracinũ, alterꝫ Sampsucinũ ap pellans/Amaracus perfectissimã & probatissimã speciem habet, quã ex Galeni senten/ tia in Antidotis Maꝫ appellari censeo/eam autem esse iudico, quã nos gentilẽ. i. nobilẽ maioranã uocamus suauius spirantem alia, Ex hac igitur, & altera minus odorata olea
513. seorsum parare studebis. Se. Oleũ Nenufarinũ sequitur. Bra. Ex ambabus Nym/ pheæ speciebus alba inq̃ & lutea seorsum olea cõficere oportet, ex Omphacio potius, q̃ maturo oliuarum oleo, quoniam frigiditas in eo expetitur. Se. Oleũ de Cheiri suc/ cedit. Bra. Arabes/immo potius Recentes uocabula peruertere. nã quod Græci leu/
514. coion, ipsi Cheiri appellant, est autẽ ad oẽs uiolas cõmune nomen, tamen usus fecit, ut ex luteis tantũ & albis eodẽ modo paretur/quo de alijs docemur/& recentes ostendũt.
515. Se. Oleũ de Sãbuco occurrit. Bra. In his nominibus Recẽtiores lõge aberrarũt, Sã/ bacinũ, & Sambucinũ/primũ, oleũ ex Iasminis significare uidet. qm̃ Sãbac aut zãbac apud serapionẽ Ieseminũ sit Aliud ex Sãbuco/sed de hac re in floribus exqsitius tracta uimus, Nũc de Sambucino. i. ex Sambuco facto, Sũt qui ex floribus parẽt, alij ex aci/

nis, quos non despicio, sed ex floribus potius factum eligerem. Eos autem non pro-
516. bo, qui ex interiori medulla conficiunt. Se. Oleum de cochijs accedit. Bra. Pulcher
rima herba est, & Theca, qua semina conduntur/pulcherrima/Echinus uidetur/præci-
puis etiam uiribus insignitur. tamen apud antiquos nusq; reperitur herba cochia/nã
a uesicariæ generibus longe abest, si quis omnes recte perpendat. Quod autem a Recẽ
tioribus Momordica appelletur/ad antiquam cognitionem nihil facit. Oleum uarijs
modis paratur/& per infusionem/ut prædicta/& sub terra per multos annos defos-
sum, & per cocturam, fit`q; ex Echino/folijs seorsum/& seminibus. Se. Quibus
proficit hoc oleum? Bra. Quod sub terra conditur, uenarum hæmorroidalium
517. doloribus succurrit/In genere id oleum omnes dolores sedat. Se. Oleum de papa-
uere sequitur. Bra. Et si multæ sint papauerum species/una solum potissimum uti-
mur/albo inq; papauere. Ex hoc oleum conficitur, q̃uis & ex nigro dormitioni aptum
parari possit. Quippe eo temporibus inunctis/naribus`ue sublinitis pro Meconio
uti poterimus. ex seminibus fit, quum & ex floribus fieri conueniat. Se. Oleum
518. Irinum sequitur. Bra. Ex Iride fit hoc oleum/sed uario modo, nam aliqui ex ra-
dicibus, alij ex floribus parant. At in communi fere usu est, ex radicibus floribus
additis in dupla portione/& aqua decoctionis radicum, deinde Oleum sesaminum,
aut maturarum oliuarum infundunt. Deniq; in uitreato uase bulliunt, ita`q; uarijs
uicibus permutando faciunt, ut in oleo rosaceo Dioscorides, & post ipsum Mesue
ostenderunt. Se. Oleum de hypericon sequitur. Bra. Rutam syluestrem ab An-
519. tiquis/etiam Aschyron in herbis appellari monuimus. Recentes ex foraminibus, quæ
in folijs uidentur, si e regione solis/aut lucis alterius conspiciatur/perforatam uocant.
Id oleum uarijs modis conficitur. sunt qui in uitreatum uas flores simpliciter ponant,
& per se ui solis oleum educi sinant, Alij sub terra condunt, Alij infundendo parant,
sed hi duobus modis utuntur/uno ex solis floribus/altero pluribus mixtis rebus in
hunc fere modum sumentes cacumina Ascyri idest a nobis uocati hypericonis ad
quantitatem trium unciarum/& in uinum odoratum infunduntur, trium dierum &
noctium curriculo/Mox duplici uase optime obturato bulliat, deniq; exprimantur, &
abijciantur cacumina, in eodem`q; uino/eandem quantitatem cacuminum Ascyri in-
fundito totidem diebus/ac noctibus, Postea adde Terebinthinæ uncias tres, Olei ue-
teris uncias sex, Croci scrupulum unum, Misceantur hæc, & in duplici uase (ut in-
quiunt) coquantur, quoad uinum euanescat, postea in uitreato uase/uitreo`ue ser-
uato/Verum non est opus hæc longius enarrare, quum a Mesue & Recentibus luce
clarius ostendantur. Se. Equidem harum compositionum pleni codices sunt.
Bra. Immo & ad composita medicamenta potius spectant, de quibus post sim-
plicia agere promisi, nec promissis frustraberis. nihil enim gratius habeo/q̃ bonis
uiris inseruire, immo & olea quæ simplicia sunt idest ex oleo & flore uel herba inter
composita medicamenta numerabuntur. Se. Olea nunc sequuntur, quæ per deco-
ctionem & ui ignis fiunt. Bra. Omnia per decoctionem & ui ignis fieri possunt. Se.
Verum est, At in subscribendis, usus ignis potissimum requiritur. Bra. Subscribas
cito. Se. Oleum de spica nardi. Bra. Quod ex Gallia affertur/emere suadeo, ex
520. India raro comportatur, apud nos ineptum est/& non ex Nardo, sed potius ex dicta

lauandula fit, quod nonnulli Balsaminum uocant/& pro opobalsamo utuntur. Se.
Oleum de Citonijs occurrit. Bra. Ex ipso pomo/& floribus etiam fieri potest. Se.
Oleum de Mastice accedit. Bra. Hoc cum uino fit/& sine uino, & ex oleo sesamino,
& ex Rosaceo. Se. Oleum de scorpionibus sequitur. Bra. Et hoc duplici modo fit,
ex scorpionibus & oleo, in quo suffocati sint, & per triginta dies in sole seruati, Alter
521. modus Aristolochiam, Gentianam, Ciperum, Corticem radicis Caparorum/& oleum
Amygdalarum amararum recipit, quod potius compositio est, q̃ simplex oleum, uri-
nam mirifice proritans, si pecten ungatur. Galli scorpions, hispani scorpiones hoc ani-
mal appellant. Se. Oleum vulpinum accedit. Bra. Ex uiua & integra vulpe ab ali-
quibus paratur, quam in oleo animam reddere cogunt/Id non probo utpote stercora
& urinam recipiens, Alij Interaneis ablatis ex oleo faciunt, quos probo. Galli uulpem
522. Renart, Germani fuchs uocant. Se. Oleum de piperibus accedit. Bra. Composi-
tio ampla est, non simplex medicamentum. Se. Oleum Myrtinum sequitur. Bra.
Myrtinum supra Dioscorides ex expressione baccarũ fieri admonuit, sed alter modus
est per decoctionem, aut infusionem. Se. Oleum de Caparibus accedit. Bra. Et hoc
inter composita enumera, quoniam ex corticibus radicum Caparum, Iride, Agno ca-
sto, Tamarisco, uino, & oleo fit, Nuper ex Caparum floribus paratur, quoniam Fer-
rariæ plantari cœpere Capares/& prodeunt, Lienis durities mirifice soluit. Se. Ole-
523. um de Castoreo occurrit. Bra. Per decoctionem fit. Se. De Euphorbio accedit.
Bra. Dum fit, summopere cauere oportet, ne Euphorbij puluis os ingrediatur/& in
ebulliendo fumus euitandus. Fit ex hoc genere compositum & simplex/eadem ratio-
ne & de Castoreo. Se. De lumbricis terrestribus oleum sequitur. Bra. Et hoc præ-
ter lumbricos alia recipit/q̃uis & simplicissime etiam paretur/quamobrem Mesuem &
524. Recentes in his parandis speculeris. Se. Oleum lacertarum postea occurrit. Bra.
Ex lacertis simpliciter fit/eo modo quo ex scorpionibus parari nouisti/quod Duplex
est, unum ex communibus lacertis/quæ per domos nostras & parietes uersantur/Al-
terum ex uiridibus lacertis/quæ latine Stelliones/uulgo leguri dicuntur, & hoc ex uiuis
lacertis ab aliquibus fit, ab alijs ex mortuis & exenteratis/ne stercora oleo innatent, La
525. certas Galli lasert, Hispani lagardixa/Germani Eidex uocant. Se. Costinum oleum
sequitur. Bra. Inter composita numerandum est, quoniam recipit Costum, Cassiam,
sampsuci cacumina, uinum, & oleum sesaminum, nunc uero in tua officina hoc oleum
parare desinas, quia Costo caremus, nam radix ea, quam pro Costo uendunt pharma-
copolæ, a Costi notis distare, Dioscorides & cæteri antiquiores suis descriptionibus
ostendunt, tamen facile est ex Arabia Venetias ferre Costum, facilius ex India, facilli-
mum ex Syria, plurimum odorem habere oportet & eximium/quali caret costum ue-
strum, nec candidum est, gustu`ve mordicat, ut uerum costum facere oportet. His
autem omissis ad alia te conferas. Se. De oleis expeditum est, quæ in officinis habe-
mus, nisi aliquod incuria omiserimus. Bra. Plura tamen alia ab Authoribus scribun-
tur. Se. Hæc solum in usum uenere. q̃uis & a Mesue alia quædam scribantur, quic-
quid sit, Idem fere modus est omnia componendi/& recentiores Chymistæ nouos
quosdam modos inuenere, quos partim ore, partim in suis editis uoluminibus didici,
Verum quum hac nocte omnia quæ nobis accidere, perpenderem, & collecta simpli-

526. cia mentis acie contemplarer, nonnulla in mentem uenere/omissa quidem, sed neces-
saria, ut Scilla. Bra. De hac in succis diximus. Se. Testudines. Bra. Quadru-
pedia sunt nobis notissima/uel ex nemoribus, aut Mari capiantur, Marinæ Testudi-
nes pedes habent ad ambulandũ ineptos, quippe alæ uidentur, quibus pro remis utun-
tur, quas nos Marinas dicimus albo cortice tectas, & nigris quibusdam signis uermi-
culatas, Ex Mari non sunt, sed Maritimis nemoribus, & sabulosis, Nostra autem ne-
mora, & fouearum aquæ nigras faciunt, Marinæ rarissime a nobis uidentur. i. quæ ex
mari, non maritimis nemoribus, quia has frequentissimas habemus. Annis superio-
ribus Magnifica Eleonora Elisca unam uere Maritimam habebat, & ingentem, quæ pe
des in modum alarum ad natandum habebat/ad gressum ineptam, Gallane a nobis, ab
aliis Tartugellæ, a nonnullis Biscæ scutellariæ uocantur. Se. Etiam leporinis pilis
utimur. Bra. Quid opus est rem tam notam describere, quam Galli lieure, Hispani
liebre, Germani has vocant, & has har. i. leporis pilum, de his finiuissem, nisi in mentem
uenisset/summos philosophos scriptum reliquisse lepores promiscui generis esse, quod
etiam Cuniculis & pasßeribus ascribunt, Nos autẽ manifestissime in his marem & fœ-
minam deprehendimus, quippe institutum est nobis, omnia quæ possumus/experiri,
nulli sumptui, nec labori parcentes, in his præsertim quæ supra humanam rationem ab
527. antiquioribus scribuntur. Se. Caligine etiam utimur. Bra. In vnguentis potissimũ,
fuliginis (ita. n. latine uocatur, non caligo) vsus est. Fumi pars est, quæ parieti inhæ-
ret/quippe fuliginem fumum crassiorem cõdensatum uocamus, Germani Ruest. Se.
Balle marine, & spongiæ etiam in mentem venere. Bra. Idem fere est harum rerum
vsus. Marinæ. Ballæ/vel pilæ magis nuncupandæ arefacientem naturã habent. quid
sint, nusquam apud antiquos repperi, In spongiarum genere eas repono, quamuis zoophyta
non sint. i. inter plantas & animalia media/qualia spongiæ sunt/ex maris spuma ad li-
tora collisa, & cuiusdam herbæ minutissimis festucis fit, Nonnulli ex fractis spongiis
& spuma/alii arte faciunt ex glutino & taurinis pilis/ignaros pharmacopolas decipien-
tes. Ita fit maris impetus in maris æstus. in minimas festucas herbam reddit, & ad li-
tora detrudit, quæ mixta spumæ conglobantur/& ob motum supra litus ex fluctu col-
528. lidente in gyrum tendunt/& pilæ formam. Ad spongias accedamus/Apud antiquos
tria tantum spongiarum genera inuenies, quæ per marem/& fœminam/per densum &
molle distinguuntur/& suis nominibus appellantur, Tragos, Manæ, Imauos Achilleũ,
Tragos spongia est spissa/dura & aspera in marium genere, Manæ, Imauos, minus spis-
sa & mollior est, Achilleum. Tenuis est spongia densa ad penicillos apta. Mas fistulas
habet minores, fœmina latiores/quoniam per illas fistulas nutrimentum sumunt. Nos
varias spongiarum distinctiones habemus, quas antiqui aut non nouere/aut data ope-
ra reliquere/vtpote quæ in suis contineantur, Nos enim coloribus, figura/& magnitu-
dine distinguimus. Dioscorides albam fieri arte docet libro quinto/immo candidam,
si mollissime inuersæ. i. parte concaua sursum spectante/lanuginosa Maris spuma as-
pergantur, & insolentur/etiam si nox calida sit radiis lunæ supponitur, eadem maris
spuma/quam Αλος Αχνην vocant, aut marina aqua conspersæ. Plinius de spongiis
omnia fere sumit, quæ ab Aristotele quinto de animalium historia scripta relinquun-
tur, figura distinguimus, & magnitudine, quoniam aliquæ oblongæ, aliquæ minus.

aliquæ latæ, aliæ rotundæ/aliquæ crassæ/aliæ subtiles/aliquæ tuberosæ/aliæ planæ. Subtilioribus, mollioribusq; spongijs ad fomenta utimur/sicuti antiqui Rhodiacis ad eadem, quia molliores/& pro dilatandis vulneribus, his vrimus ex Terebinthina/ad alia vero crassioribus/& asperioribus/Maioribus ad cisternas utimur/ut aqua purior descendat. Nonnulli pharmacopolæ pro spongia re quadam utuntur intus lanosa, quã
529. aliqui maris spumam arbitrantur/quoniam apud Dioscoridem halos achne. i. maris spuma/spumosa maris lanugo dicatur. At re uera non est maris spuma, quam pro illa sumitis. Quandoq; arbitratus sum urticam marinam esse, quoniam si aperiatur, internæ partes manum urunt ueluti urtica herba/quod in antiquiori ægrius/in recenti uehementius fit/ut in urtica herba etiam contingit, facillimum est spumam maris habere circa scopulos collisam. At re ad libellam perpensa/quid esset id a uobis spumã
530. maris appellatum spongiæ figuram habens prædurae/aut pumicosum/inueni. Nam Dioscoridis, Galeni & Antiquorum Alcyonium esse certe constat. Se. Quod igitur a nobis spuma maris dicitur/apud Antiquiores Alcyonium est? Bra. Equidem. Se. Gaudeo plurimum apud me Alcyoniũ latere, quod diu uidere optaui. Bra. Sed aliqui uestrum, primam speciem habent spongiæ similem/alij quintam speciem/quæ pumicosa est. At seorsum haberi debent, quoniam, ut Dioscorides refert/uarijs rebus accommodantur, Plinius quatuor genera solum enumerat/& in aliquibus a Dioscorides dissidet. Illi errant (non tamen summe, quia hæc omnia exiccandi uim habent) qui Alcyonium Antiquorum. i. ab ipsis uocatam spumam maris, pro uera spongia sumũt. Se. Nescio unde ortum sit, quod nos Alcyonium spumã maris appellemus. Bra. Ego autem scio, vos pharmacopolæ Barbaros potius imitamini/q̃ probos authores. At Serapio capite. 388. de Alcyonio tractat sub hoc nomine spuma maris/quod videre licet/illum Dioscoridi & Galeno conferentes. Nam eædem species & eædem vires a Serapione in spuma maris assignantur, quæ a Dioscoride, & Galeno in Alcyonio. Propterea eius interpres in illius capitis lemmate potius de Alcyonio/q̃ de spuma maris scribere debebat/quippe Serapionis nomen est Zebethalbahar/fuit ergo in causa, Serapionis interpres, ut uerũ Alcyoniũ/spumã maris appellaretis, Tamẽ Dioscorides ab indigenis etiam Bembici Insulæ propontidis/Alcyoniũ αλος αχνην. i. maris spumam nuncupari dicit/& re vera ex spumæ collisu fit. Se. Audiueram Alcyonium cuiusdam Auis nidum esse. Bra. Ita nuncupatur, quoniam Alcyones aues/Marisq; tranquillitatem & summam Malaciam ostendentes/earum nidos illis ferruminant, propterea & tu prius decipiebaris, & alij qui putant Alcyonium nunq̃ uidisse, quod singulis diebus tractant. Se. Idem igitur sunt salis spuma aut Maris spuma/& Alcyonium. Bra. Non idem, sed diuersa, immo ab Authoribus diuersis capitibus tractantur, tamen ab eodem principio nasci/& in uiribus quodammodo conuenire certũ est. Quã uero maris spumam nunc appellatis/& pro illa publice uenditis, Alcyonium est, & non maris spuma. Ad spongiam redeuntes, Plinius sui temporis medicos uellicat libro 31. capite ultimo, qui ad duo nomina spongias reddidere, Ad Aphricanas, quarum firmius sit robur, & Rhodiacas ad fouendum molliores. Nos uehementius conqueri oportet/quoniam nostro æuo Medici & pharmacopolæ ad unum nomen reddidere communissimum inq̃. nam quum spongijs indigent, nihil aliud instituunt, q̃ spongia

una aut duæ recipiantur. Nonnullos tamen demo, qui molle & asperum addunt, ex Græcia, Illyria, & orientalioribus partibus Venetias afferuntur, tamen & in nostro mari spongiæ nascuntur/sed minores. Nos spongias prope Comaclium paruas quidem, sed ualde molles collegimus saxis inhærentes/Non desunt, qui lanuginem quandam supra ostreorum conchas innatam pro spongijs seruent, & ea quū opus sit, utantur. quum potius musci marini genus sit, q̃ spongiæ, immo e contrario intra spongias ostreæ/pisciculi/& lapides inueniuntur, Ostreis & pisciculis nutriuntur. In tua officina omnes spongiarum species habeas. A nobis plures spongiarum differentiæ uisæ sunt, q̃ ab antiquis enumerentur. Studebimus interim species omnes oculata fide secernere, & quibus locis inueniantur, lapidem quoq;, qui intra spongias natiuus reperitur, habere oportet, nempe uesicæ calculos minuit. Ob id Plinius libro. 36. capite. 19. Cysteolithos uocari censet, quia uesicæ medetur, Serapio tamen de hoc lapide agens capite. 16. eos reprehendit, qui ad lapidem uesicæ ualere prodiderunt, immo inquit renum lapidi tantum occurrit, Tamen in calce eiusdem capitis palam sibi aduersatur, inquiens, & lapis in spongia inuentus contra lapidem uesicæ cum uino sumptus ualet. Deniq; Illud addam antiquos medicos affirmare, nusq̃ diutius spiritum durare/q̃ in spongijs/propterea qui pestilenti morbo affectos curant/spongia aceto aspersa circa nares & os ponunt, ne infectum aerem trahant/& ad alia plura antiqui spongia utebantur, ut ex ipsa spiritum traherent, non ex libero aere/ob aliquam infectionem. Quod genus remedij Apospongismon uocabant/præsertim Archigenes/& re uera in pestilenti morbo/& epidemico/nihil excellentius. Reliqua prosequaris. **Se.** Hactenus omnia simplicia ad unum usq; enumerauimus, quibus in officinis utimur, nisi unum aut alterum incuria mente exciderit, aut diligentiam nostram effugerit. Ne tibi graue sit, mihi opportunum uideretur Composita incipere. **Bra.** Nunc molestus non sis/quippe id lubentissime agam, quod spopondi, & quod iādiu cœpi/Paucis quibusdam negotijs expeditis/perficiam. quum enim operi manū dabimus/nunq̃ amouebuntur/priusq̃ in calcem peruentum erit. **Se.** Hactenus optimus deus te incolumem seruet, officinam meam uisitabo, & collecta medicamenta simplicia suis locis disponam. **Bra.** Bonis auibus recedas. **Her.** Ergo perdicibus & fasianis recedet? **Bra.** Cur ita? **Her.** Quoniam bonæ aues sunt. **Bra.** Eo intellectu/Turdis & coturnicibus etiam recedendum erat. **Her.** Et illis. **Bra.** Igitur deo comite recedatis.

REGISTRVM

ıı A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V.

Omnia sunt terna, præter V quod est quaterna.

IMPRESSVM ROMAE,

IMPENSIS ET LABORIBVS ANTONII BLADI DE ASVLA,

PONTIFICATVS SANCTISS. D. N. PAVLI, DIVINA PROVIDENTIA PP. III. ANNO SECVNDO,

A' CHRISTI AVTEM NATIVITATE, M. D. XXXVI. MENSE MAIO.

In Aedibus D. Ioannis Baptistæ de Maximis.

FELICITER EXPLICIT OPVS D. ANTONII BRASAVOLI, EXCELLENTISSIMI APVD ILLVSTRISS.

HERCVLEM

FERRARIAE PRINCIPEM MEDICINAE DOCTORIS.

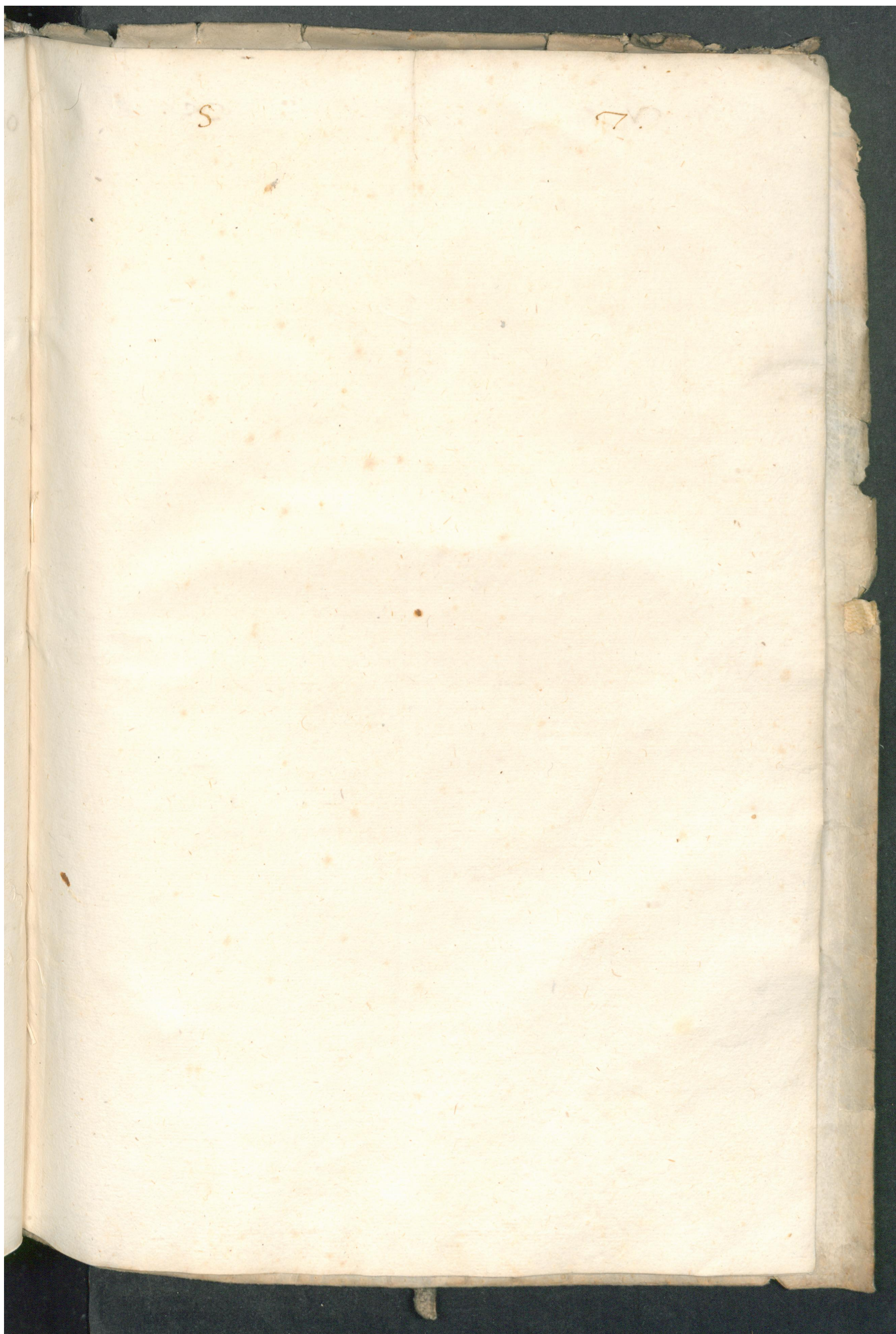

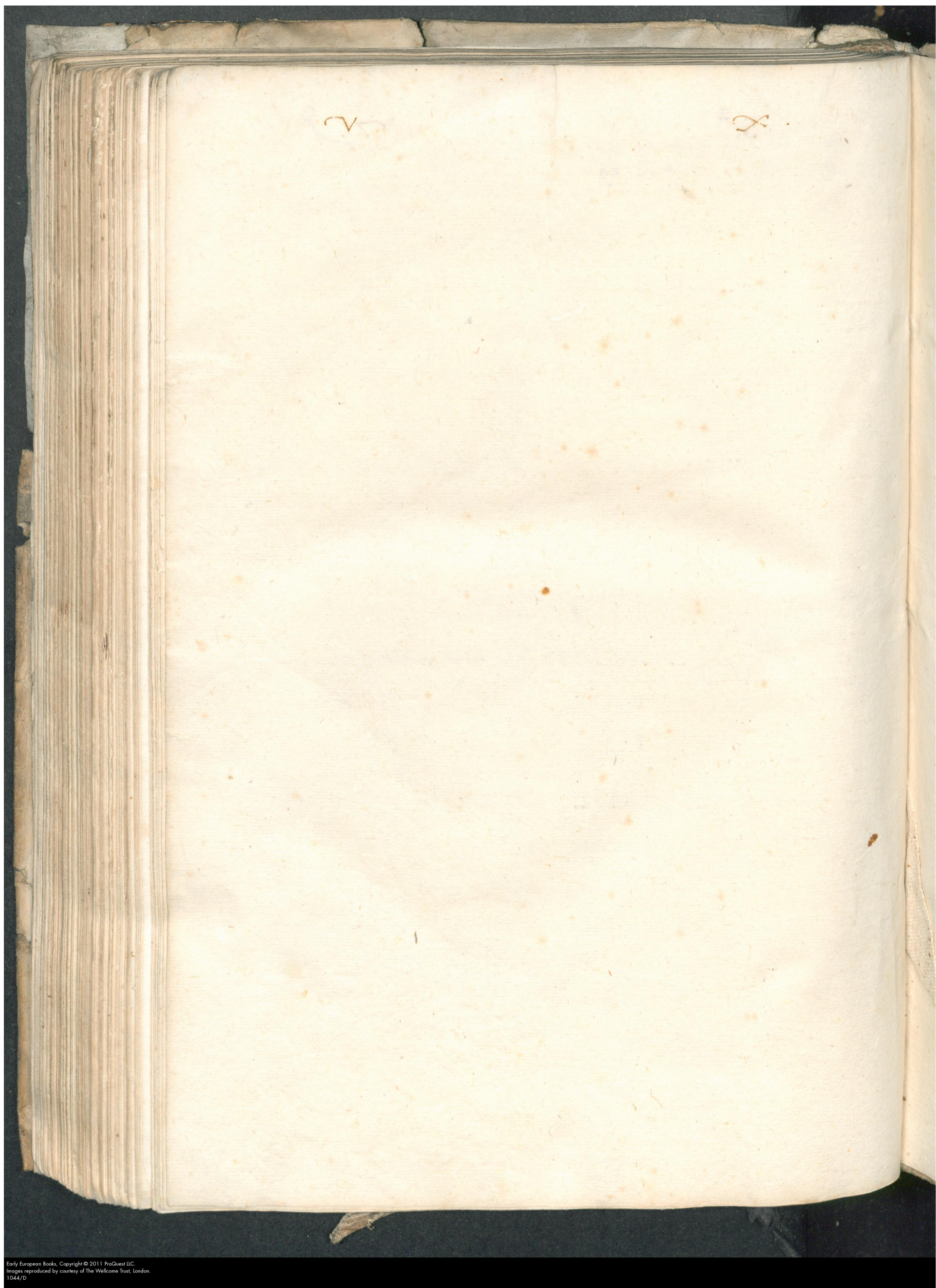
O

P.

Oleũ cyprinũ, idẽ ẽ qd ligustrinũ. Aetˢ cap. proprio. Lib. pᵒ: ——— fol: 29.

Q R

S
7.

V
X

